

Kallelse till kommunstyrelsen den 25 januari 2022 klockan 8.15

Som ledamot i kommunstyrelsen kallas du till sammanträde. Har du förhinder ring 0670-161 06 i god tid, så sekreteraren hinner kalla din ersättare.

Mötet genomförs helt digitalt. Den som inte har möjlighet att delta i mötet på detta sätt kommer att anvisas plats i kommunhuset där all erforderlig utrustning och teknisk support finns tillgänglig. Behöver du plats på kommunhuset kontakta sekreteraren i god tid innan sammanträdet.

Sammanträdets plats

Målarvägen 10 i Strömsund.

Utsändningsdag

Tisdag 18 januari 2022.

Program

- 8.15 Avstängning av elev
- 8.25 Kvalitetsarbete läsåret 2020/2021
- 9.00 Revidering av turismstrategi
- 9.15 Remiss - förpackningsinsamling
- 9.30 Mål för bemanningen
- 9.45 Motion - bemanning och arbetsbelastning
- 10.00 Gruppmöten
- 12.00 Lunch
- 13.00 Information från Resurscentrum integration
- 13.45 Information om Covid-19
- 14.00 Sammanträde

Välkommen

Susanne Hansson, ordförande

Lisa Lundgren, sekreterare
0670-161 06 eller lisa.lundgren@stromsund.se

Föredragningslista

- 1 Ändringar i föredragningslistan
- 2 Kommunstyrelsens ordförande informerar
- 3 Information från Resurscentrum integration
- 4 Information om covid-19
- 5 Delårsrapport Jämtlands räddningstjänstförbund januari-augusti 2021
- 6 Avstängning av elev
- 7 Ansökan om anordnande av Vindkraftsteknikerutbildning
- 8 Kvalitetsarbete läsåret 2020 /2021 – gymnasieskolan och vuxenutbildningen inom Framtids- och utvecklingsförvaltningen
- 9 Revidering av turismstrategi för Strömsunds kommun
- 10 Mål för bemanningenheten
- 11 Bidrag till drift av samlingslokaler
- 12 Remiss - Promemoria - En förbättrad förpackningsinsamling
- 13 Remiss - Skattelättnad för arbetsresor - ett enklare och färdmedelsneutralt regelverk
- 14 Remiss av förslag till ny regional transportplan för Jämtlands län 2022-2033
- 15 Remiss - Program för räddningstjänst och sanering vid kärnteknisk olycka i Jämtlands län
- 16 Medborgarförslag om bro och spångar över Ammerån
- 17 Medborgarförslag om förmåncykel i Strömsunds kommun
- 18 Medborgarförslag om dialogmöten för byutveckling
- 19 Medborgarförslag - Odlingsplats på Tingvalla
- 20 Medborgarförslag om persontrafik på Inlandsbanan
- 21 Medborgarförslag om park mellan Strömbacka och hälsocentralen
- 22 Medborgarförslag om utsiktstorn på Lindbergsbacken
- 23 Medborgarförslag om uppförande av garage i Hammerdal

- 24 Motion - bemanning och arbetsuppgifter på särskilt boende
- 25 Motion koldioxidbudget
- 26 Initiativärende från Rättvis demokrati om fotvård i Strömsund
- 27 Delgivningar till kommunstyrelsen

den 11 januari 2022

Diarienummer KS.2021.434

§ 6 Delårsrapport Jämtlands räddningstjänstförbund januari-augusti 2021

Jämtlands räddningstjänstförbund har upprättat delårsrapport för 2021. Resultatet per den 31 augusti 2021 uppgår till cirka 800 000 kronor och årsprognosen visar att förbundet kommer att uppnå ekonomisk balans år 2021.

Underlag till beslut

Tjänsteskrivelse

Protokollsutdrag Jämtlands räddningstjänstförbund 17 september 2021 § 32

Delårsrapport januari-augusti 2021

Utlåtande över delårsrapport 2021

Yrkande

Ordföranden föreslår arbetsutskottet besluta enligt upprättat förslag.

Arbetsutskottets förslag till kommunstyrelsen

Kommunfullmäktiges beslut

Delårsrapport januari-augusti 2021 för Jämtlands räddningstjänstförbund godkänns.

Justerare

Diarienummer KS.2021.434

Jämtlands räddningstjänstförbund - Delårsrapport januari-augusti 2021

Jämtlands räddningstjänstförbund har upprättat delårsrapport för 2021. Resultatet per den 31 augusti 2021 uppgår till cirka 800 000 kronor och årsprognosen visar att förbundet kommer att uppnå ekonomisk balans år 2021.

Förslag till beslut

Delårsrapport januari-augusti 2021 för Jämtlands räddningstjänstförbund godkänns.

Ansvarig förvaltning och tjänsteperson

Kommunledningsförvaltningen, Lisa Lundgren, Kanslisekreterare

Beslut skickas till

Jämtlandsräddningstjänstförbund
Berg, Bräcke, Härjedalen, Krokom, Ragunda och Östersunds kommuner

Bilagor

Protokollsutdrag Jämtlands räddningstjänstförbund 17 september 2021 § 32
Delårsrapport januari-augusti 2021
Utlåtande över delårsrapport 2021

Protokoll 2021-09-17

Dnr: 740.2021-000984

§ 32 Delårsrapport januari-augusti 2021

Direktionens beslut

Direktionen godkänner delårsrapporten för januari-augusti 2021.

Underlag för beslut

Räddningschefens tjänstemannaförslag daterat 10 september 2021.
Delårsrapport januari-augusti 2021.

Bakgrund

Jämtlands räddningstjänstförbund ska årligen redovisa ett delårsbokslut innehållande bland annat måluppfyllnad och ekonomiskt utfall för perioden januari-augusti samt prognos för utfall under hela året.

I bilagan redovisas Jämtlands räddningstjänstförbunds delårsrapport för perioden januari-augusti 2021.

Utdrag till kommunstyrelserna i Berg, Bräcke, Härjedalen, Krokom, Ragunda, Strömsund och Östersund samt till revisorerna för Jämtlands räddningstjänstförbund.

Delårsrapport januari-augusti 2021

Godkänd av direktionen 2021-09-17

Dnr; 740.2021-000984

Innehåll

Räddningschefens inledning	1
Om förbundet	3
Våra medlemskommuner	3
Fakta om förbundet	3
Förvaltningsberättelse	4
Måluppfyllnad mot ägardirektiv och god ekonomisk hushållning.....	4
Styrmodell och målstruktur	4
Måluppföljning av inriktningsmål.....	4
Förbundets inriktnings- och effektmål 2021	6
Målområde förebyggande verksamhet	6
Målområde räddningstjänst	6
Målområde medarbetare	8
Målområde ekonomi	8
Målområde miljö	9
Målområde krisberedskap	10
Målområde civilt försvar	10
Förbundsledning	11
Räddningsverksamhet	12
Beredskapsverksamhet	13
Teknisk verksamhet	14
Utbildnings- och övningsverksamhet	15
Förebyggande verksamhet	17
Administrativ verksamhet	20
Personal	22
Resultat och ställning	24
Resultaträkning	24
Driftredovisning	25
Balanskravsresultat.....	26
Investeringsredovisning	26
Driftutfall per avdelning 2021-08-31	27
Prognos 2021	27
Redovisningsprinciper.....	28
Balansräkning	29
Kassaflödesanalys	30
Noter.....	31

Östersund 2021-09-17

Stephen Jerand
Direktionens ordförande

Lars Nyman
Räddningschef

Räddningschefens inledning

Inledning

Ur vår verksamhetsplan för 2021

Planeringen inför verksamhetsåret 2021 har präglats av osäkerhet. Hur ska vi hantera pågående pandemi, hur länge tror vi att den pågår, vad kommer vi kunna göra respektive inte utföra för typ av verksamhet? Förutsättningarna för verksamhetsplaneringen för förbundet har därför varit svårbedömd. För att ha någon form av planeringsförutsättning var antagandet att pandemin fortgår första halvåret och budget- och verksamhetsplaneringen på avdelningsnivå har anpassats utifrån detta.

Ekonomi

Effekterna av den rådande Coronapandemin och osäkerhetsfaktorerna som fortfarande råder medför fortsatta svårigheter att prognosticera årets resultat. Flera tydliga budgetavvikelser framgår i periodens redovisning som förbundet behöver parera finansiellt under resterande del av året. Regeringen har nu beslutat om kraftigt reducerade restriktioner för hela landet och förbundets verksamhet kan återigen börja bedrivas normalt. En återgång till normal verksamhet väntas ge förbundet ett minskat intäktsbortfall för utbildnings- och tillsynsintäkter men även ökade personalkostnader när övningsverksamheten på brandstationerna och Furulund tar fart igen.

Förbundets ambition är alltid att åstadkomma ett bättre resultat än budgeterat men under rådande förhållanden flaggar förbundet för att årets budgeterade nollresultat kan bli ett underskott. Men utifrån periodens resultat är förbundets årsprognos ett nollresultat.

Pågående uppdrag

Arbetet med upprättandet av ett nytt handlingsprogram, det politiska styrdokumentet, har påbörjats. Sex personer ur direktionen tillsammans med tjänstemän från förbundet utgör projektgrupp för detta arbete som ska delredovisas under hösten för att sedan beslutas vid direktionens sista möte för året. Samverkan är betydelsefullt i detta arbete, i synnerhet med ägarkommunerna, eftersom det ska tydligt framgå i handlingsprogrammet hur ägarkommunerna arbetar med att förebygga drunkningsolyckor, trafikolyckor, olyckor med farliga ämnen och naturolyckor.

Samverkansavtalet med Åre kommun, under perioden 2021-01-01- 2022-12-31, fortskrider enligt plan. Systemledningen, som inleddes fullt ut i april, faller väl ut med en god samverkan mellan förbundets ledning och operativa personalen i Åre. Syftet med avtalet är att över tid undersöka om det finns förutsättningar som gynnar båda parter i ett samgående av räddningstjänsterna.

Parallellt med detta länsvisa samverkansprojekt fortgår arbetet för att i nästa steg samordna Jämtland och Västernorrland i ett gemensamt ledningssystem för operativ räddningstjänst. Regelbundna överläggningar pågår med Y-län på ett flertal nivåer för att skapa förutsättningar för detta, Målsättningen är att kunna starta ett gemensamt ledningssystem under våren 2022.

Oavsett hur kommunen valt att organisera sin organisation för räddningstjänst är det viktigt att komma ihåg att räddningstjänst är ett kommunalt ansvar, att räddningstjänst är en samhällsviktig verksamhet och att räddningstjänstorganisationen därför har en roll i kommunens arbete med krisberedskap. Kommunens organisation för räddningstjänst kan bidra med viktiga kunskaper till kommunens arbete med risk- och sårbarhetsanalys genom deltagande i RSA-processen. Förbundet har därför gjort en hemställan till ägarkommunerna om finansiering av uppdraget med arbetet att samverka med ägarkommunerna i RSA-processer, krisberedskap och civilt försvar under perioden 2022 och 2023.

Personal

En extern rekrytering, av en ny chef till den förebyggande avdelningen, har genomförts och tjänsten kommer att tillsättas från september i år.

Det finns ett behov av att utveckla och stärka förbundets samarbete med ägarkommunerna, övriga myndigheter och organisationer gällande krisberedskap, civilt försvar, säkerhetsskydd samt samordningen av handlingsprogrammet. Förbundet har därför tillfört en tjänst omfattande 60% av en heltid för att kunna ansvara för denna samverkan. Att bibehålla befintlig RiB personal och samtidigt kunna skapa förutsättningar för att främja rekryteringen av denna målgrupp har varit begränsad under året genom att aktiviteter som öppet hus, prova på dagar med mera har varit begränsat på grund av pandemin. Trots dessa förutsättningar sker ett visst rekryteringsarbete men behovet är just nu ytterst besvärligt på vissa stationer och planering för genomförande av rekryteringsaktiviteter pågår.

Utöver begränsade förutsättningar föra genomföra tidigare nämnda verksamheter har förbundet varit förskonade från pandemin överlag. Vi har följt Folkhälsomyndigheternas rekommendationer och även kompletterat med våra interna regler. Den uttryckande organisationen, och då framför allt IVPA och hjärtstoppslarmen, har fortgått planenligt med restriktioner. Administrativ personal har haft möjligheten att jobba hemifrån. En succesiv avtrappning påbörjades under sommaren med en viss återgång till arbetsplatsen och vissa lättnader för heltidsanställd operativ personal.

Arbetsmiljö

Arbetet med att anpassa RiB stationerna har fortsatt där Brunflos nya brandstationsbygge har påbörjats och standardförbättringar på ytterligare stationer har planerats och till viss påbörjats.

Den arbetsmiljöenkät som genomfördes under perioden ska analyseras och återkopplas till medarbetarna under hösten.

Lars Nyman
Förbundschef/Räddningschef

Om förbundet

Våra medlemskommuner

Jämtlands räddningstjänstförbund är ett kommunalförbund bildat av Östersund, Krokoms, Strömsund, Berg, Bräcke, Ragunda och Härjedalens kommuner. Samarbetet inleddes 2004 mellan Östersund, Krokoms och Strömsunds kommuner. 2010 blev Berg och Bräcke kommuner medlemmar, 2012 anslöt sig också Ragunda kommun och sedan 2015-01-01 är även räddningstjänsten i Härjedalen medlem i Jämtlands räddningstjänstförbund. Syftet med förbundet är att optimera nyttjandet av resurserna för kommunal räddningstjänst som återfinns i medlemskommunerna. Verksamheten ska inriktas på att ge människors liv, hälsa och egendom samt miljön med hänsyn till de lokala förhållandena ett tillfredsställande och likvärdigt skydd mot olyckor.

Fakta om förbundet

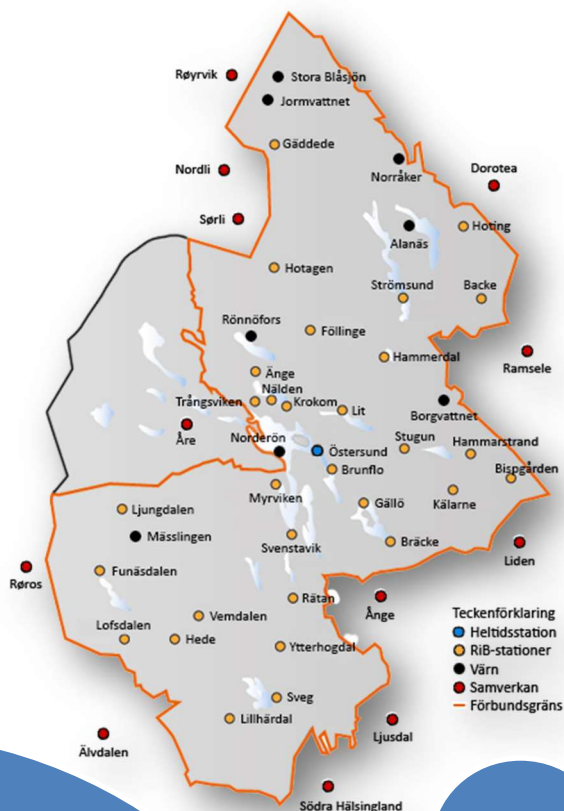
Brandstationer

1 Heltidsstation
30 Deltidsstationer
8 Räddningsvärn
Totalt ca 500 anställda

I beredskap dygnet runt året om

1 Räddningschef i beredskap
1 Inre befäl
2 Yttre befäl
29 Styrkeledare
91 Brandmän
I beredskap 24/365 totalt 124 personer.

Befolkningsunderlag: ca 119 106 innevånare
Larm: ca 2 200 per år
Yta: 43 509 km² = 10 % av Sverige

Ankom: 2021-09-27 Ärende: KS.2021.434 Handling: 1989706

Vårt uppdrag

Jämtlands Räddningstjänstförbund har till uppgift att svara för medlemskommunernas räddningstjänstverksamhet samt därtill anknutna verksamheter.

Det åligger förbundet särskilt att:

Aktivt verka för och samordna förebyggande verksamhet inom förbundets ansvarsområde samt samarbeta med medlemskommunerna och därvid ingå i kommunernas säkerhetssamordnargrupper.

Ansvara för åtgärder som underlättar för enskilda att ta sitt ansvar.

Ansvara för sotning och brandskyddskontroll.

Ansvara för tillsyn av enskilda att de uppfyller sina skyldigheter enligt LSO.

Ansvara för kommunal räddningstjänst.

Ansvara för undersökning av olycksorsak, förlopp och insats.

Vision

Vår omtanke

Din trygghet

Förvaltningsberättelse

Förbundets huvuduppgift är att leverera bra service och efterfrågade tjänster till alla som bor i och besöker våra ägarkommuner. Jämtlands räddningstjänstförbund arbetar därför ur ett helhetsperspektiv där all verksamhet ytterst syftar till att bidra till medborgarnas och besökarnas trygghet och säkerhet. En helhet som, förutom en god service, också ska borga för en god ekonomisk hushållning med förbundets resurser. Förbundet stödjer också ägarkommunerna i arbetet med krishantering, höjd beredskap samt att upprätta ett handlingsprogram för verksamhet i samverkan med ägarkommunerna. Verksamheten inom förbundet har under perioden bedrivits enligt intentionerna i gällande lagstiftningar för skydd mot olyckor samt enligt av direktionen antagna mål. De lagar som specifikt reglerar räddningstjänsten är främst Lag (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO) och Lag (2010:1011) brandfarliga och explosiva varor (LBE). Verksamheten bedrivs också i enlighet med, av direktionen antagna, handlingsprogram enligt Lag (2003:778) om skydd mot olyckor.

Måluppfyllnad mot ägardirektiv och god ekonomisk hushållning

Ägarkommunerna har i förbundets ägardirektiv antagit följande två ekonomiska mål och som tillika är förbundets finansiella mål med betydelse för god ekonomisk hushållning;

- Fastställd budget ska hållas.
- Utvecklingen av övningsområdet Furulund ska finansieras genom rationalisering av befintlig verksamhet.

Utifrån periodens positiva resultat är förbundets årsprognos att budgeterat nollresultat uppnås. Förbundets bedömning är att den kraftiga merkostnaden för pensionerna troligen kan vägas upp av lägre personalkostnader. På övningsområdet Furulund pågår några mindre förbättringsåtgärder som finansieras inom befintlig verksamhet.

Styrmodell och målstruktur

Förbundets styrmodell är indelad i sju målområden med medarbetaren i centrum. Olika färger har valts på målområdena för att symbolisera mångfald - en för förbundet angelägen fråga och vital för att kunna säkerställa fortsatt högt förtroende hos medborgare och besökare men även för att säkerställa god rekrytering av brandmän. För 2021 har två nya målområden tillkommit; Krisberedskap och Civilt försvar. I varje målområde finns definierade inriktningsmål som beskriver förbundets långsiktiga viljeinriktning. Inom målområdena förebyggande verksamhet och räddningstjänst är inriktningsmålen samma som i förbundets handlingsprogram 2020 – 2022. Utifrån varje inriktningsmål formuleras mätbara effektmål som ligger till grund för de aktiviteter som genomförs inom förbundet. Uppföljning av inriktningsmål (IM) och effektmål sker tre gånger per år och redovisas i delårsrapporter per april, augusti och årsredovisning.

Måluppföljning av inriktningsmål

I tabellen redovisar förbundet nuvarande målstatus och prognos i måluppfyllnad för året. Av förbundets sju inriktningsmål är prognosen att fyra uppfylls helt och tre delvis.

		
Målet uppfyllt	Målet uppfylls delvis	Målet uppfylls inte

Inriktningsmål	Effekt	Måluppfyllnad	Prognos
Förebyggande			
1 Antalet bränder ska minska	<ul style="list-style-type: none"> Antalet insatser till bränder och brandtillbud i bostäder ska minska. 	Antalet bränder i bostäder är färre jämfört med motsvarande period 2020.	
Räddningstjänst			
2 Snabb och rätt hjälp	<ul style="list-style-type: none"> I minst 80% av alla insatser till brand i byggnad, oavsett verksamhetstyp, ska första fordon vara framme inom 20 minuter. Ingen ska omkomma till följd av brand. För att tillse en robust och uthållig förmåga att leda flera samtidiga och komplexa insatser ska räddningstjänstförbundet säkerställa en tillfredsställande systemledning. 	<p>Under 2021 har vi i 84,1% av insatser av typen brand i byggnad, varit på plats inom 20 minuter.</p> <p>Under 2021 har ingen omkommit till följd av brand inom förbundets område.</p>	
Medarbetare			
3 Attraktiv arbetsplats	<ul style="list-style-type: none"> För att skapa bättre förutsättningar för en ökad mångfald och jämställdhet ska ombyggnationer genomföras på minst tre brandstationer. Andelen kvinnor i förbundet ska öka. eNPS +40 (nyckeltal för att mäta medarbetarnöjdhet) Skyddsronder ska genomföras på samtliga arbetsplatser. 	<p>Endast Gällö bedöms bli klart under året.</p> <p>Andelen har minskat, tveksamt om målet nås. Genomförd, uppföljning pågår.</p> <p>Fortgår, målet nås.</p>	
Ekonomi			
4 En sund, balanserad och finansierad ekonomi	<ul style="list-style-type: none"> Fastställd budget ska hållas. Utveckling av övningsområdet Furulund ska finansieras genom rationalisering av befintlig verksamhet. 	Periodutfallet pekar mot att målet uppfylls.	
Miljö			
5 Ekologisk hållbar utveckling och smarta miljölösningar	<ul style="list-style-type: none"> Energiförbrukningen i förbundets hyrda lokaler ska minska jämfört med föregående år. Inom förbundets verksamhet ska användandet av skumvätskor som tillför PFAS till naturen minska. För varma rökdykningsövningar ska Klimatvillan nyttjas till minst 90%. All personal ska ha kännedom om den årliga miljöhandlingsplanens innehåll. 	<p>Målet uppfylls.</p> <p>Finns upprättade riktlinjer, målet nås.</p> <p>Målet uppfylls.</p> <p>Målet uppfylls.</p>	
Krisberedskap			
6 Extraordinära händelser i fredstid samt vid höjd beredskap	<ul style="list-style-type: none"> Förbundet ska utveckla samarbetet med kommunerna i deras RSA-arbete. Öka kunskapen hos vår personal om annan samhällsviktig verksamhet för att möjliggöra effektiva räddningsinsatser vid dessa anläggningar. Förbundet ska i samverkan med kommunerna upprätta rutiner för inriktnings- och samordningsfunktion (ISF). 	<p>Målet kommer att uppnås.</p> <p>Inleds men kommer inte nå målet.</p> <p>Inleds men kommer inte nå målet.</p>	
Civilt försvar			
7 Hantera skador i samband med krigsskada mot bebyggelse	<ul style="list-style-type: none"> Förbundet ska samverka med kommunerna i planering för det civila försvaret. Förbundet ska utreda behovet av personal som skall krigsplaceras inom organisationen. 	Arbete pågår i begränsad omfattning. Målet kommer inte att nås fullt ut.	

Förbundets inriktnings- och effektmål 2021

Målområde förebyggande verksamhet

Inriktningsmål 1 – Stöd till den enskilde

- Räddningstjänsten ska stödja den enskilde så att denna kan ta sitt ansvar för att förebygga bränder och hantera olyckor. Detta ska ske genom tillståndsgivning, tillsyn, information, rådgivning samt utbildning och samverkan med andra.

Effektmål

- Antalet insatser till bränder och brandtillbud i bostäder ska minska.

Genomförda aktiviteter

Antalet insatser till bränder i bostäder uppgår under perioden till 64 vilket är 34 färre jämfört med motsvarande period 2020. I arbetet mot att förebygga bränder eller brandtillbud har exempelvis följande åtgärder aktiviteter genomförts eller påbörjats under perioden:

- Upphandling av sotningsentreprenör för distrikten Härjedalen och Strömsund är genomförd.
- Vi har tagit fram en eldningsinstruktion i samarbete med Brandskyddsföreningen Jämtland och Åre räddningstjänst.

Målområde räddningstjänst

Inriktningsmål 2 – Snabb och rätt hjälp

- Räddningstjänsten ska - anpassad efter den lokala riskbilden - ge snabb och rätt hjälp till den som drabbas av olyckor så att skador på människor, egendom och miljö minimeras och när händelserna kräver samverka med samhällets samlade resurser.

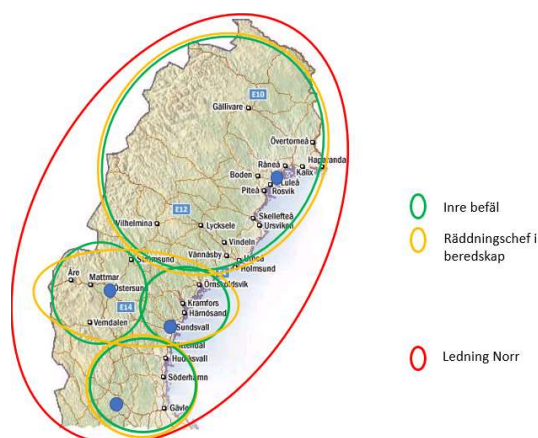
Effektmål

- För att tillse en robust och uthållig förmåga att leda flera samtidiga och komplexa insatser ska räddningstjänstförbundet säkerställa en tillfredsställande systemledning.
- Ingen ska dö till följd av brand.
- I minst 80% av alla insatser till brand i byggnad, oavsett verksamhetstyp, ska första fordon vara framme inom 20 minuter.

Genomförda aktiviteter

Under våren har arbetet med att införliva Åre kommun i förbundets systemlednings slutförts. Sedan mitten av april hanteras den händelser i Åre kommun på ett övergripande plan av inre befäl och räddningschef i beredskap vilket innebär att dessa ledningsnivåer nu verkar över hela länets yta. Detta får också till följd att det blir enklare att använda de operativa resurser som finns i länet på ett effektivt sätt. Ett motsvarande arbete genomförs av de tre räddningstjänstorganisationerna i Västernorrlands län. Parallellt med dessa länsvisa samverkansprojekt pågår ett arbete för att i nästa steg samordna de två länen till ett gemensamt ledningssystem för operativ räddningstjänst.

Målsättningen är att kunna starta ett gemensamt ledningssystem under våren 2022. Med ytterligare längre tidshorisont pågår också ett arbete med att samordna räddningstjänster i de sex nordligaste länen att ingå i ett gemensamt ledningssystem. Det arbetet fortgår om än något mer avvaktande då arbetet just nu fokuseras inom de tre delregioner som utgör den större regionen.

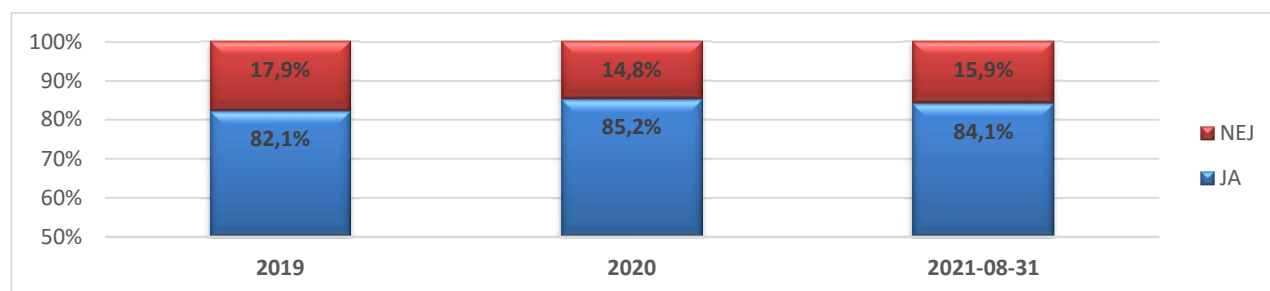

Inom området fjällräddning pågår ett utvecklingsarbete tillsammans med polis, berörda kommunala räddningstjänster och regioner samt SOS Alarm. Utvecklingsarbetet har under året fokuserat på främst två områden; samverkan och ledning i tidiga skedet av insatser samt drunkningsolyckor inom fjällräddningsområdet. Inblandade organisationer ser att vi kan bli mer effektiva om samverkan och ledning skulle fungera bättre från tiden då larm inkommer fram tills resurser finns på plats vid den nödställe. Fjällräddare saknar också kompetens och utrustning för att arbeta på öppet vatten eller svaga isar vilket innebär att detta typfall av insats ställer än högre krav på samverkan. Arbetet har så här långt lett till smärre justeringar i rutiner för inre befall, och i ett samverkansprojekt har ett underlag för utbildning och samverkan vid drunkningsolyckor tagits fram.

Ett projekt har startat upp tillsammans med Regionen där syftet är att stärka vår kompetens och samverkanförmåga i händelser där personer hotar ta sitt liv. Karolinska institutet kommer under hösten att utbilda ett tiotal instruktörer som i sin tur utbildar vår uttryckande personal. Konceptet kallas AOSP (akut omhändertagande självmordsnära person) och är ett inarbetat koncept som sedan tidigare finns i bruk i bland annat Stockholms län.

Under perioden har ingen person omkommit till följd av brand. Vid en bostadsbrand på Frösön i mitten av juni lyckades rökdykare undsätta en person ur en brinnande lägenhet, en insats som mycket väl kan ha räddat livet på personen i fråga.

Statistiken i diagrammet nedan visar förbundets framkörningstider för händelsetypen ”brand i byggnad” dvs tid från huvudlarm till att första enhet kvitterat sig framme på olycksplatsen för åren 2019, 2020 och till och med sista augusti 2021. Resultatet för åren visar att vi i drygt 84,1 % av fallen ”brand i byggnad” är framme och påbörjar insats inom 20 minuter.

Målområde medarbetare

Inriktningsmål 3 – Attraktiv arbetsplats

– Förbundet ska uppfattas som en jämställd och attraktiv arbetsgivare med arbetsplatser som erbjuder goda arbets- och anställningsförhållanden.

Effektmål

- Andelen kvinnor i förbundet ska öka.
- Som i led att skapa förutsättningar för en ökad mångfald och jämställdhet ska anpassningar för det genomföras på minst tre brandstationer.
- eNPS +40 (nyckeltal för att mäta medarbetarnöjdhet).
- Skyddsronder ska genomföras på samtliga arbetsplatser.

Genomförda aktiviteter

Under året kommer Gällö och Brunflo brandstation att påbörjas byggas om för att skapa bättre förutsättningar för en ökad mångfald och jämställdhet. Andelen kvinnor har från årsskiftet minskat med 0,5 procentenheter per sista augusti. En medarbetarenkät bland heltidspersonalen är genomförd och kommer återkopplas till medarbetarna under hösten. Skyddsronder är påbörjat men inte slutfört.

Målområde ekonomi

Inriktningsmål 4 - En sund, balanserad och finansierad ekonomi

– Verksamheten i räddningstjänstförbundet ska genomföras inom ramen för en sund, balanserad och finansierad ekonomi där god ekonomisk hushållning och rationellt organiserad verksamhet utgör ledord.

Effektmål

- Fastställd budget ska hållas.
- Utveckling av övningsområdet Furulund ska finansieras genom rationalisering av befintlig verksamhet.

Genomförda aktiviteter

Förbundets prognos är att inriktningsmålet uppfylls. Utifrån periodens positiva resultat är förbundets årsprognos ett nollresultat. Förbundets bedömning är att den kraftiga merkostnaden för pensionerna troligen kan vägas upp av lägre personalkostnader. Vidareutvecklingen av Furulund fortsätter med mindre förbättringsåtgärder och kvarvarande investeringsprojekt. Den marginellt ökade driftkostnaden finansieras inom befintlig verksamhet.

Målområde miljö

Inriktningsmål 5 – Ekologisk hållbar utveckling och smarta miljölösningar

– Förbundet ska i all sin verksamhetsutövning verka för en ekologiskt hållbar utveckling och smarta miljölösningar.

Effektmål

- Energiförbrukningen i förbundets hyrda lokaler ska minska jämfört med föregående år.
- Inom förbundets verksamhet ska användandet av skumvätskor som tillför PFAS till naturen minskas.
- För varma rökdykningsövningar ska Klimatvillan nyttjas till minst 90%.
- All personal ska ha kännedom om den årliga miljöhandlingsplanens innehåll.

Genomförda aktiviteter

Energiförbrukningen i förbundets hyrda lokaler med egna abonnemang är 4,3% lägre jämfört med samma period ifjol. Enligt förbundets miljöhandlingsplan har ett flertal av planens aktiviteter påbörjats under perioden;

- Ajourhållning av karta över miljö känsliga områden sker kontinuerligt under året.
- På Furulund genomför vi varma rökdykningsövningar i ren övningsmiljö till minst 90 % genom nyttjande av Klimatvillan. På grund av åtgärder genomförda till följd av Covid -19 har också övningsverksamheten totalt sett minskat under perioden.
- Ny anläggning för att hantera gasol vid övningar är under uppbyggnad och beräknas klar under hösten -21.
- Diskussioner har förts gällande miljöfordon för tjänstebilar. Vilket nu resulterat i att en ny elbil är anskaffad och tas i bruk under hösten -21.
- På de stationer det är möjligt nyttjas HVO 100 för våra dieslbilar.
- Riktlinjer för skumanvändning följs.
- Information om arbetsmiljöplanen kommer att ske via insidan under hösten.

Målområde krisberedskap

Inriktningsmål 6 – Extraordinära händelser i fredstid samt vid höjd beredskap

– *Förbundet ska ha en god förmåga att hantera extraordinära händelser i fredstid samt vid höjd beredskap.*

Effektmål

- Förbundet ska utveckla samarbetet med kommunerna i deras RSA-arbete.
- Öka kunskapen hos vår personal om annan samhällsviktig verksamhet för att möjliggöra effektiva räddningsinsatser vid dessa anläggningar.
- Förbundet ska i samverkan med kommunerna upprätta rutiner för inriktnings- och samordningsfunktion (ISF).

Genomförda aktiviteter

Tjänsten som ska driva aktiviteterna tillsätts i september vilket påverkar målet. Samverkat med ägarkommunernas säkerhetssamordnare samt deltagit i möten och konferenser med övriga myndigheter har skett efter behov. Med sen tillsättning av befattningen kommer inte målet att nås.

Målområde civilt försvar

Inriktningsmål 7 – Hantera skador i samband med krigsskada mot bebyggelse

- *Räddningstjänsten ska från sin basorganisation kunna växa till att kunna hantera skador som uppstår i samband med krigsskada mot bebyggelse.*

Effektmål

- Förbundet ska samverka med kommunerna i planering för det civila försvaret.
- Förbundet ska utreda behovet av personal som skall krigsplaceras inom organisationen.

Genomförda aktiviteter

Inga aktiviteter har genomförts. Arbetet med civilt försvar inleds till hösten och målet kommer inte att nås.

Förbundsledning

Förbundsledningen har bedömt, utifrån riktlinjer för civilt försvar, krisledning, säkerhetsskyddsarbete, behov av att omstrukturera i befintlig verksamhet. Samordningen som ansvarig för den förebyggande verksamheten och samtidigt samverka med kommunerna, myndigheterna och andra organisationer är inte förenligt för arbetsuppgifterna. En extern rekrytering av en ny till förebyggande avdelningen har därför genomförts under perioden. Nuvarande chef övergår till att tjänstgöra som verksamhetsstrateg och har till att uppgift att företräda förbundet utifrån samverkan för civilt försvar, krisledning, säkerhetsskyddsarbetet. Även att representera "kommunen räddningstjänstförbundet" mot myndigheter, kommuner samt samverkande organisationer är en del i befattningen. En hemställan till ägarkommunerna har därför skett om delfinansiering av denna tjänst och ägarkommunerna har beslutat om en 60 % finansiering av tjänsten under perioden 2022 och 2023.

Arbetet med att anpassa verksamheten mot de förändringar som sker genom den förändrade lagstiftningen har pågått kontinuerligt under perioden.

Ett nytt chefsforum har inletts med månadsvisa möten där, utöver ordinarie ledningsgrupp ingår, enhetschefer och teamchefer ingår. Syftet med mötet är att öka kännedomen om pågående aktiviteter i förbundet och sprida detta till sina medarbetare.

Gällande pandemin har våra stabsmöten med att uppdatera oss om smittspridningen, allmänt om läget kring i stort samt utvärderat våra restriktioner löpande fortsatt. All personal har respekterat riktlinjerna och förbundet har därför kunnat upprätthålla vår förmåga att genomföra räddningsinsats.

Direktionsmötena har hållit enligt mötesplan och från tjänstemännen är det en uppskattad direktion med hög närvaro och stort intresse. I handlingsprogramarbetet kommer sex politiker delta vilket är mycket glädjande.

För att tillmötesgå de krav staten ställer på ledningsfunktionen för räddningstjänsten har särskilda medel avsatts från regeringen, 4 kr/invånare och som ägarsamrådet har beslutat ska utbetalas till räddningstjänsten.

Räddningsverksamhet

Insats

Under verksamhetsårets åtta första månader har det varit en minskning av det totala antalet uttryckningar än motsvarande period föregående år i förbundet. Det totala antalet larm inom förbundet uppgår till 1 463, vilket är 56 färre larminsatser jämfört med motsvarande period 2020. Larminsatser utanför förbundets gränser har ökat med 23 larm under samma period, så det totala antalet larm i och utanför förbundets gränser uppgår till 1 550 larm. Ökningen kan härledas till införandet av ledningsstödet till Åre. Vi kan se en tydlig minskning av larm i händelsetyperna ”brand i byggnad” och ”brand i skog eller mark”. Antalet ”brand i byggnad” har det skett en minskning med 41 larm och brand i ”skog eller mark” har minskat med 33 färre larm än motsvarande period 2020. I vår analys hittar vi inget konkret svar till varför denna minskning av larm i dessa händelsetyper. Finns troligen flertalet olika faktorer som påverkat minskningen. Drunkning/tillbud ser vi en halvering av larm under samma tidsperiod som föregående år.

Även händelsetypen trafikolycka har minskat med 25 färre larm jämfört med samma period 2020. I MSB; s nationella statistik visar att händelsetypen ”Trafikolycka” har minskade med 17 % 2020 i jämförelse med fyraårsperioden 2016–2019 vilket man bedömer delvis ha påverkats av pandemin och de restriktioner som den har medfört under 2020 så det är troligt att den trenden håller i sig även under innevarande år. I händelsetypen andra uppdrag som görs mot andra uppdragsgivare ser vi en minskning av hjärtstoppslarm med 15 larm (ca10%). I övriga händelsetyper är det en del variationer åt bägge håll med minskningar i vissa och ökande i andra.

Händelsetyper	2021-08-31	2020-08-31	2020	2019	2018
Brand eller brandtillbud	217	289	368	296	449
<i>varav brand i byggnad</i>	91	132	183	152	172
<i>varav brand i skog eller mark</i>	55	88	97	50	188
<i>varav brand fordon/fartyg</i>	42	41	51	57	54
<i>varav brand i avfall/återvinning</i>	15	12	19	15	12
<i>varav annan brand</i>	14	16	18	22	23
Trafikolycka (väg, spår, flyg & sjö)	175	200	313	326	312
Utsläpp av farligt ämne	58	59	79	69	55
Drunkning/tillbud	7	14	14	11	2
Nödställd person	28	18	22	39	31
Naturolycka	8	0	0	3	37
Övriga händelser	27	13	24	29	43
Händelse utan risk för skada	408	380	564	604	784
<i>varav automatlarm utan brandtillbud</i>	264	231	373	426	460
<i>varav annan händelse utan risk för skada</i>	144	149	191	178	324
Sjukvårdsuppdrag eller annat uppdrag	527	530	774	781	708
<i>varav IVPA</i>	158	185	286	364	345
<i>varav hjärtstoppslarm</i>	137	152	209	209	149
<i>varav avvisad av inre befäl</i>	111	45	69	0	0
<i>varav övriga annat uppdrag</i>	121	148	210	208	214
Återkallning	8	16	30	74	106
Totalsumma inom JRF	1 463	1 519	2 188	2 132	2 527
Total alla, även utom JRF	1 550	1 527	2 200	2 242	2 554

Beredskapsverksamhet

Heltid

Verksamheten är fortsatt påverkad av den pågående pandemin, vilket främst innebär begränsningar och restriktioner i arbetet. Heltidsverksamheten har varit förskonade från någon smittspridning inom arbetsplatsen och totalt har en handfull personer smittats under det senaste året, vilket inte har inneburit någon påverkan på vår beredskap. Sjukfrånvaron bland operativ personal ligger på en nivå motsvarande att normalår. Under våren och sommaren har samtlig operativ personal erbjudits möjligheten att vaccineras vilket lett till att vår personal nu i stor utsträckning är fullvaccinerade. Detta bedöms ha stor positiv inverkan på risken för smittspridning och att medarbetare skulle bli allvarligt sjuka om de trots vaccinering smittas.

Semesterperioden är nu slut och personalsituationen under sommaren har fungerat bra. Våra åtta vikarier har tillsammans med tillsvidareanställd personal som tagit på sig extra arbetspass möjliggjort att vi löst semestrar, föräldraledigheter samt två långtidssjukskrivningar under sommaren.

I början av sommaren var tre nya inre befäl introducerade och klara att gå i tjänst. Det innebär att vi nu har samtliga åtta tjänster bemannade samt att två personer finns i pool för att kunna täcka upp om behov uppstår.

Räddningspersonal i beredskap (RiB)

Coronapandemin innebär för vår del fortfarande att vi följer beslutade restriktioner, genom att många nu är vaccinerade så tillåter vi däremot att lite fler antal brandmän kan öva tillsammans på stationerna för att få bättre kvalitet på övningarna, och att hålla kunskaperna för samtliga RiB på en så hög nivå som möjligt, vid teoretiska övningar som kräver att all personal på stationerna deltar, så finns möjlighet att hålla dessa övningar digitalt via Teams och Skype.

Semesterperioden är över för detta år och beredskapen har fungerat bra med endast mindre störningar, då många av våra medarbetare ”hememestrat” även detta år och till stor del kunnat ha sin beredskap enligt sitt gällande schema.

Områdesansvariga har genomfört fysiska möten under senare delen av augusti med alla stationsansvariga och vi håller tummarna för att vi senare under hösten eventuellt kan börja boka in de efterlängtnade stationsträffarna med samtlig personal.

Bemanningsituationen på våra RiB stationer börjar däremot nu bli allvarligt besvärlig på vissa stationer då det är betydligt fler RiB som slutar än det antal vi lyckas nyanställa, vi intervjuar nya sökande så fort vi kan och utifrån det så bjuder in de som anses lämpade för uppgiften till tester, som genomförs på vissa utvalda stationer. Antalet nya ansökningar till RiB har avtagit under sommaren men vi jobbar fortlöpande med nya idéer om att öka intresset för nya medarbetare. Rekrytering av nya medarbetare till RiB är fortsatt en högt prioriterad uppgift.

Teknisk verksamhet

Verksamhetsår 2021 har varit en fortsättning av den nya verkligheten med Covid-19. Arbetet med materialet i förbundet har försvårats då inte allt går genomföra digitalt. Vissa specialutbildningar inom till exempel rökskydd måste skjutas till hösten då det inte går att anpassa utbildningen till rådande förhållanden, även alla mässor är inställda.

Under 2020 började arbetet med att strukturera om ansvarområdena inom förbundet från att legat under teamchefernas ansvar ligger de nu under styrkeledarna i Östersund. Genom denna förändring blir det tydligare vad som omfattas av drift och vad som är utveckling samt förändring av utrustning. En teamchef utvecklar och bestämmer nivån på ett område och styrkeledaren verkställer detta. Under hösten skall de nya ansvarsområdena fungera fullt ut.

Fordon

Bland årets fordonsinvesteringar har Krokomb och Brunflo fått nya begagnade pickuper och de gamla kommer att placeras på värn. Trångsviken har fått en BAS 2 som tidigare stod i Åsarna men sista åren stått i förråd. En ny begagnad lastväxlare är införskaffad till Brunflo. Brunflos lastväxlare placeras i Funäsdalen vars fordon kommer att säljas. Tyvärr fick Brunflo ett skoterhaveri som resulterade till att en bättre begagnad skoter införskaffades som ersättning.

I ett steg i förbundets miljöarbete har en elbil införskaffats som kommer användas till olika tjänsteresor. Höjdfordonet i Östersund drabbades av ett haveri som resulterade i att korgen samt lite andra delar måste bytas ut. Kostnaden för reparationerna översteg 300 tkr och täcktes av vår fordonsförsäkring.

Till våra RiB stationer har det gjorts en ”evighetsbil” för att träna trafikolycka och klippning av bilar. Bilen kommer fraktas runt till förbundets brandstationer.

Teknik

På förbundets alla stationer sitter larmskärmar som visat aktuella larm som aktuell station ska till. Detta system är nu utbytt till ett nytt system med nya skärmar som ger brandmännen bättre information samt att förbundet har möjlighet att distribuera information via denna kanal. På Trygghetens hus har de första stegen tagits för att bygga en studio i syfte att bättre kunna informera och utbilda både internt och externt. När arbetet med studion är klart kommer vi att på ett mer professionellt sätt kunna sprida vårt budskap. Den sista mars delade vi och Östersunds kommun på våra datanät då den gamla lösningen begränsade varandras utveckling. Den nya lösningen gör att förbundets medarbetare har bättre möjligheter att jobba hemifrån än tidigare. Förbundet har även förhandlat om vårt telefoniavtal som resulterat i nästan halverad kostnad.

Material

Förbundet fortsätter att förbättra kompetensen för skogsbränder med att stärka materialet för förbundets brandstationer med mer 25mm slang och grenrör. Genom denna förbättring går det snabbare att få vatten på skogsbränder och minskar belastningen på våra brandmän. Det har även införskaffats en sexhjulning till för att köra ut material till brandplatser eller hämta skadade personer i terrängen.

Högstryckskompressorn i Sveg som används för att fylla flaskpaket till rökdykning är utbytt till en ny då den gamla gjort sitt. Många motorsprutor i förbundet börjar bli gamla och i år byter vi två av dem till Rosenbauer Fox 4. Vi har även stöttat Regionen med tvättning av deras skyddsmasker i återställningshuset som normalt används för återställning rökskydd och personlig utrustning efter övning.

Utbildnings- och övningsverksamhet

Övning och utbildning

Året började med att all övningsverksamhet var inställd med anledning av tredje vågen Covid-19. Från och med vecka 8 beslutade Förbundsledningen att återuppta övningsverksamheten till tidigare begränsning att övningarna får genomföras med endast beredskapsgruppen för att kunna upprätthålla vår viktiga samhällsfunktion. I vårt uppdrag förväntas vi vara professionella och lösa uppkomna situationer som för den enskilde är en omöjlig uppgift att hantera enligt lagens fyra kriterier, (*behovet av ett snabbt ingripande, det hotade intressets vikt, kostnader för insatsen och omständigheterna i övrigt*). För att vi fortsättningsvis ska hålla den höga kvaliteten vi besitter måste vi utbilda och öva på våra förmågor.

Under perioden har en preparandutbildning genomförts. Preparandutbildningen kommer ifrån och med i höst ersättas av MSB:s Grib (grundutbildning räddningsman i beredskap) på någon av utbildningsorterna som finns på olika platser i landet. För att kunna ingå i beredskap efter första delen av utbildningen som är Grib 1A och 1B med godkänt resultat kommer en kompletterande intern utbildning att genomföras med förmågor enligt förbundets krav.

Efter första delen av utbildningen kan medarbetaren söka Grib 2 som ger ett utbildningsbevis från MSB som ger möjlighet att söka fortbildning och vidareutbildning inom MSB:s utbildningssystem. Förbundets inriktning är att eleven genomför Grib 2 inom 1 år men går att söka inom 2 år efter Grib 1 enligt skolans utbildningsplan.

Många av våra medarbetare har deltagit i flertalet olika webinarier som vår egen skogsbrandkonferens, släckmedlets påverkan på miljö (brandforsk), brandbefälsmötet med mera.

Under två veckor i juni genomfördes introduktion av sommarvikarier för att ge dem förutsättningar att känna sig tryggare rollen som brandman. Under veckorna gick man igen våra rutiner, körde en del insatsövningar med mera

Skolutbildning JGY

Under veckorna 16, 17 och 18 slutförde vi utbildningen för de elever som går vård och omsorgsprogrammet med inriktning räddningstjänst (200 poäng) sista året. Glädjande var att de fem elever som deltog klarade utbildningen med godkända betyg. Extra glädjande för förbundet är att en av eleverna valt att ta anställning som Rib brandman i Föllinge.

Externutbildning

Externutbildningen har i princip legat i träda sen drygt ett år tillbaka p.g.a. pandemin, vi har genomfört en "heta arbeten" kurs för kyrkan i Brunflo med 5 deltagare. I början av sommaren utbildade vi personal från skogsbolaget SCA i efterbevakning av skogsbrand. Utbildningen var mycket uppskattad. Arbetet med planering av externutbildningar till hösten är under arbete har bland annat skrivits ett nytt avtal med regionen på 2 år. Vi har förhoppningar om att köra i gång och erbjuda digitala utbildningar (webbinarier) eller liknande.

Furulund

Vårt övningsområde är under ständig utveckling och förbättring. Hittills under året har bland annat infarten till området gjorts klar med fjärr och taggstyrd motoriserad grind, även gångentré in till området är styrd via tagg. Övriga projekt som är gjorda och på gång är markarbeten på vissa delar inom området, ett skärmtak är under uppbyggnad som väderskydd för bland annat utrustning som motorsprutor. Efter en incident med gasoltanken (gasolläckage) beslutades att flytta tanken till en mer lämplig plats och göra handhavandet mer säkert. Fortlöpande arbete med städning för att få bättre ordning inom området är en ständig process.

Förebyggandeverksamhet

Inledning

Flera personalförändringar har skett och kommer att ske på avdelningen. En brandingenjör avslutar sin anställning under sommaren och en nyrekrytering har skett som ersätter den tjänsten

Under nio veckor i sommar har en brandingenjörstudent arbetat hos oss. Hon har främst arbetat med underlag till kommande handlingsprogram, förarbete till kommande tillsynsplanering och enklare insatsplaner till våra automatlarmsobjekt. Förutom allt arbete som blir utfört är denna typ av projektanställning en del av vår rekryteringsstrategi.

Samtliga medarbetare på avdelningen har arbetat hemifrån så mycket som möjligt under årets första månader. Handläggning av ärenden har i stort fungerat bra, tekniken har förbättrats så att vi nu slipper den tidigare uppkopplingen via Citrix. För att inte bidra till ökad smittspridning i samhället beslutades att tillsyner och andra besök ska ske i begränsad omfattning. Särskilda rutiner har tagits fram som också har publicerats på vår hemsida.

Tillstånd enligt lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor (LBE)

Vid årets början fanns ett stort antal öppna ärenden där handläggning pågick. I vissa fall väntade vi på att kunna göra avsyning men för flertalet av ärendena väntade vi på kompletteringar från sökanden. Under 2020 framförde Justitieombudsmannen skarp kritik mot en räddningstjänst-organisation i södra Sverige. Kritiken gällde passiv handläggning i fall där kompletteringar begärts in från sökanden och där sådana inte inkommit. JO pekade främst på att ärenden borde ha avgjorts på befintligt underlag. Denna kritik kan i flera avseenden riktas även mot JRF.

Vi har därför under våren tagit fram en plan för hur vi ska agera för att komma till rätta med denna problematik. Tillståndsansökningar som inkommer är mycket sällan kompletta vilket medför extra arbetsinsatser från vår sida och längre handläggningstider. Orsaken är troligen i många fall att sökanden inte vet vilka bilagor som krävs. Åtgärderna enligt den framtagna planen är följande:

- Justera våra rutiner och komma till rätta med öppna ärenden efter JO:s kritik.
- Förenkla och effektivisera handläggningen.
- Göra det enklare för de som söker tillstånd att redan innan de söker veta vilka bilagor som behövs.

Under perioden januari till och med augusti 2021 har 77 ansökningar om tillstånd inkommit, dessa fördelar sig enligt tabellen nedan. Under samma tidsperiod har 87 beslut fattats. Besluten gäller ansökningar som kommit in såväl under 2021 som tidigare år. Utöver dessa ansökningar finns det ett antal ärenden (totalt 57) där handläggning pågår. Dessa härrör både från innehavande och från tidigare år.

Tillstånd	Inkomna ansökningar under året			
	Antal		Antal beslut	
	Brandfarlig vara	Explosiv vara	Brandfarlig Vara	Explosiv vara
Totalt	54	23	59	28

Under sommaren 2021 har det skett ändringar i lagen och brandfarliga och explosiva varor. Tyngdpunkten i dessa förändringar ligger på ökade krav att kontrollera och lämplighetspröva personer som har tillgång till explosiva varor. En av nyheterna innebär verksamheter med befintliga tillstånd ska anmäla den eller de personer som deltar i hanteringen för att de ska prövas och godkännas av tillståndsmyndigheten. Detta ska vara klart senast 31 januari 2022. Arbetet med att hantera dessa ärenden kommer pågå inom området tillstånd enligt lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor under resten av året.

Räddningstjänsten Jämtland är även fortsättningsvis representerade i MSB; s expertgrupp för LBE som fungerar som bollplank åt myndigheten och träffas ca 4 gånger per år.

Tillsyn

Under våren och sommaren genomfördes endast tillsyner om det finns särskilda skäl och de inte kan skjutas upp, endast en handfull tillsyner har genomförts. I årets tillsynsplan framgår det att LSS-bostäder ska prioriteras, planen är att komma i gång under hösten beroende på hur läget med pandemin utvecklas.

Räddningstjänsterna i Jämtland och Västernorrland samverkar i frågor som rör tillsyn. Inga fysiska möten har kunnat genomföras men viss samverkan sker digitalt. Under våren har vi gemensamt tagit fram ett svar på MSB:s remiss angående nya föreskrifter och allmänna råd om hur kommunen ska planera och utföra sin tillsyn enligt lagen om skydd mot olyckor. Beslut av föreskrifterna är planerat att ske i september 2021, med ett ikraftträdande den 1 januari 2022.

Sotning och brandskyddskontroll

Under våren har vi upphandlat entreprenörer till Härjedalens och Strömsunds distrikt. Vidare har vi för att anpassa våra avtal till gällande regler och för att få till stånd samma modell för sotningstaxan i samtliga våra kommuner tecknat tilläggsavtal för distrikten Berg, Krokomb och Östersund. Det här innebär att vi nu har gällande avtal i samtliga våra kommuner under en tid framåt och att vi även anpassat vår sotningstaxa till en modell som är mer lättillgänglig för våra invånare.

Pandemin har även påverkat sotningsverksamheten och vi har därför haft veckovis uppföljning av hur läget sett ut för våra entreprenörer sedan sista veckan i mars 2020 till och med juni månad 2021. Under vissa perioder och framför allt i början av pandemin kunde det vara svårt att komma in hos alla kunder, men det har efterhand förbättrats med stöd av rutiner som gjort våra kunder tryggare. Våra entreprenörers personal har naturligtvis också varit drabbade och en del långtidssjukskrivningar har förekommit. Eldningen har emellertid inte avstannat för att det råder en pandemi och riskerna för bränder skulle ha ökat väsentligt om sotningen och kontrollerna hade avstannat. Planeringen har i viss mån fått skjutas framåt på grund av att vissa fastigheter inte varit tillgängliga, men det har inte kommit några alarmerande rapporter så vi räknar med att komma i fas ganska snart.

Remisser

Förbundet är remissinstans åt olika myndigheter, främst åt Polismyndigheten beträffande tillstånd enligt ordningslagen, kommunernas alkoholhandläggare gällande serveringstillstånd och kommunernas byggnadsnämnder beträffande bygglov och detaljplaner. Antalet remisser har minskat något med anledning av pandemin, det gäller främst ordningslagsärenden vid offentliga arrangemang.

Kommunikation och Rådgivning

Vårens kampanjer till privatpersoner har haft fokus på spiketält, skoterkörning, 112-dagen, alla hjärtans dag om HLR, brandskydd för äldre, svag is, spisbränder och valborg. Utöver inlägg i sociala medier eller nyheter på vår webb har vi även haft tidningsannonser om spiketält och brandskydd för äldre samt gjort en video om spisbränder för informationsskärmar i matbutik. Under sommaren har vi informerat om gräs- och skogsbränder, brandskydd hemma och på camping, vårflod, suicid, flytvästar och säkerhet på vatten. Vi har nått ut i våra kanaler, media och Grannsamverkans utskick. Vi har tagit fram en eldningsinstruktion, i samarbete med Brandskyddsföreningen Jämtland och Åre räddningstjänst, som sotarna delar ut i stugor med eldstad i länet. Under sommaren har vi sammanställt och gett ut råd till markägare om eftersläckning och efterbevakning av skogsbrand. Vi har visat upp vår utrustning för vattenlivräddning i Badhusparken tillsammans med Polisen och Sjöräddningssällskapet. Varit med på utomhusmässan The Great Electric Day. Där pratade vi om säkra laddplatser för elbilar, informerade om solceller och batterilagring samt delade ut vår nya vägledning med rekommendationer. Vägledningen är skriven för aktörer i byggprocessen såsom byggherrar, brandprojektörer och handläggare på stadsbyggnadskontor. Dokumentet är även tänkt att kunna utgöra ett stöd till fastighetsägare och är avsedd att beskriva vilka säkerhetshöjande installationer som solcellsanläggningar bör förses med, för att ge bättre möjligheter att genomföra räddningsinsatser på ett säkert och effektivt sätt. Denna färdigställdes under mars månad och finns tillgänglig på vår hemsida.

För näringslivet har vi informerat om att kravet på skriftlig redogörelse för brandskyddet har tagits bort, om underhåll av hjärtstartare och om kravet på tillstånd för brandfarliga och explosiva varor. Vi har informerat om elbilar, solceller, systematiskt brandskyddsarbete, brandskydd i flerbostadshus samt brandskydd för lantbruk och hästverksamheter. Vi har nått ut via våra kanaler, media och våra medlemskommuner.

ZamZynZ

Vi deltar i länets nätverk mot anlagda bränder i skolmiljöer, ZamZynZ. Arbetet startade som ett projekt men ses nu mer som ett kontinuerligt arbetssätt. Räddningstjänsten är en part i detta arbete tillsammans med Länsförsäkringar Jämtland, Polismyndigheten (Polisen Jämtland), kommunerna i Jämtlands län och Brandskyddsföreningen Jämtland.

Vi arbetar för att skydda människors liv, hälsa och egendom samt miljön mot olyckor. Förutom att släcka bränder och göra räddningsinsatser jobbar vi även förebyggande med tillsyn, information, rådgivning och utbildning.

Administrativ verksamhet

Kansliet handlägger ärenden främst inom ekonomi, personal, löner, fastighet och kommunikation. På grund av den rådande Coronapandemin har det huvudsakliga arbetet bedrivits genom fortsatt jobb hemifrån. För att klara av att hantera alla uppgifter som inte kan skötas hemifrån har kansliet haft bemanning på Trygghetenshus med minst en person under hela Coronatiden. Verksamheten har fortlöpt väl genom goda tekniska hjälpmedel och avstämningsmöten via Teams. Under perioden har avdelningen tagit fram en ny rapportmall för årlig insatsstatistik, tillhandahållit material till en enkät från Medelpads räddningstjänstförbund i syfte att jämföra sig mot andra räddningstjänstförbund, sett över förbundets informationshanteringsplan med stöttning av Östersunds kommun och lanserat den nya förbättrade externa hemsidan som framför allt är anpassad efter de nya nationella tillgänglighetsdirektiven. Vi har fått ett nytt IT-program för telefonväxeln samt en ny schemamodul för personalbemanning i vårt verksamhetssystem Daedalos.

Fastighet

På fastighetssidan fortgår arbetet med att försöka få fler stationer mer jämställda med separata omklädningsrum med dusch för kvinnor och larmställen separerade från vagnhallen utifrån ett friska brandmän perspektiv. Under hösten planeras upphandling av ombyggnationen på Gällö brandstation med helrenovering av herrarnas duschar och omklädningsrum samt tillskapandet av ett separat omklädningsrum för kvinnor med dusch. Även fastighetens ventilation kommer uppgraderas. I april revs Brunflo brandstation och vi flyttade ut och hyrde in oss i temporära lokaler i en närbelägen grannfastighet. Östersunds kommuns arbete med att bygga en ny brandstation på samma plats fortskrider enligt reviderad byggplan med beräknad inflyttning i februari 2022. På brandstationen i Nälden har ett första uppstartsmöte skett med fastighetsansvariga på Krokoms kommun för att ta fram en ny planritning med ett separat omklädningsrum med dusch för kvinnor och ett separerat larmställsrum i vagnhallen. I Änge har fastighetsägaren gett oss två nya portar vilket är väldigt glädjande. För Svenstaviks brandstation pågår ett arbete med fastighetsansvariga på Bergs kommun om framtagande av en planritning med nya personalutrymmen då nuvarande lokaler troligen behöver rivras. Stationens vagnhall omfattas inte av rivningsplanerna. Samtal har även förts om en större översyn av Bispgårdens brandstation med fastighetsansvarig på Ragunda kommun. Två försäkringsärenden rörande påkörda portar på Rätan och Krokoms brandstation har pågått och blivit åtgärdade. För Kälarne brandstation har vi fört samtal med ägaren om att få hyra lite mer yta för att på så vis kunna åstadkomma ett separat larmställsrum och få stationen komplett.

Vi beställer och bekostar även en del mindre underhållsåtgärder på våra brandstationer och under perioden har vi lagat och bytt luftledningar och takarmaturer i vagnhallen på Hammarstrands brandstation, monterat klickgolv i lektionssalen på Gällö brandstation, bytt fjärrsändare till portar på Näliden och Krokoms brandstation samt mindre rör- och el jobb på brandstationerna i Vemdalen, Funäsdalen, Gäddede och Lit. Alla mindre kvarvarande åtgärder är nu klara på Funäsdalens brandstation efter ombyggnationen ifjol. Till Hammerdals brandstation har nya omklädnings-skåp och öppna larmfack köpts in och ett arbete pågår med några kompletterande underhållsåtgärder efter fjolårets ombyggnation.

Arbetet med att försöka minska hyrda ytor och att försöka hitta samlokaliseringslösningar med andra aktörer där planlösningarna på stationerna så medger har under perioden skett genom samtal om samlokalisering på Strömsund och Backe brandstation med kommunens fastighetspersonal. Samtal har även förts med Polisen om samlokalisering på Hammarstrands brandstation. Förbundet har även erbjudit Fjällräddningen möjlighet att kunna hyra in sig i ett garage på Lofsdalens brandstation.

Kommunikation

Vi har samverkat med länets kriskommunikatörer kring CoVid-19, deltagit vid föreläsning om ryktesspridning, miss- och desinformation kopplat till vaccin av MSB. Deltagit i utbildning i MSB:s system WIS. Samt haft nätverksträff med länets kommuners kommunikatörer med fokus på inflyttning och i förläningen rekrytering. Med Räddsam YZ har vi tagit fram en gemensam karta och samverkat kring pressmeddelanden. Och vi har kunnat berätta om det utökade samarbetet med Åre räddningstjänst inom insatsledning.

Vi har lanserat vår nya externa webb och arbetet med den interna webben har tagit vid. Vi har ordnat tillgängliga blanketter, larmvisning på externa sidan från SOS Alarm och en lösning för externa utbildningar på webben. Vår kommunikatör har också deltagit i en utbildning om tillgänglig webb. Vi har informerat om webinarier Skogsbrand 2021, som vi anordnar i samarbete med MSB, och webinarier KEM 2021. Samt ett antal insatser, väder- och brandriskvarningar och en telestörning. Vi har dokumenterat och berättat om ett antal övningar. Bland annat vattenlivräddning i Hotagen, ”vårbrasan” och trafikolycksövning i Krokoms, övning med skärsläckare i Brunflo samt vattenlivräddning och sjukvårdsövning i Östersund.

Vi har även lyft internationella brandmannadagen och tagit ställning för Pride och alla människors lika värde. En större rekryteringsinsats för RiB genomfördes i samband med internationella kvinnodagen 8 mars med fokus att lyfta och visa de då 57 kvinnliga brandmännen vi har i förbundet. Under sommaren har vi kunnat välkomna ett nytt gäng med RiB till förbundet och fler har sökts. Vi har marknadsfört efter och funnit en ny chef till Förebyggandeavdelningen. Våra sommarvikarier har synts i våra kanaler – både brandmän och brandingenjörer. Vi har dessutom passerat 10 000 följare på Facebook!

Personal

Under periodens åtta månader har covid-19 viruset fortsatt påverkat personalområdet påtagligt på flera sätt. Majoriteten av den personal som inte tjänstgör operativt som brandmän eller befäl arbetar hemifrån. Förbundet har under perioden genomfört en löneöversyn med lönekartläggning. I samband med det implementerades nya lönekriterier för att underlätta dialogen mellan chef och medarbetare samt skapat bättre förutsättningar för en verksamhetsanpassad återkoppling och utveckling. Under perioden har två förbundssamverkansmöten genomförts.

Antal anställda

Antalet anställda inom förbundet var per den 31 augusti 448 personer, vilket är en minskning från årsskiftet med 25 personer. Antalet heltidsanställda var 57 personer och visstidsanställda 8 personer. Inom RiB-kåren var 365 tillsvidareanställda och 18 visstidsanställda. Antalet anställda RiB-brandmän har minskat som följd av att Covid-19 begränsat förbundets möjligheter att genomföra rekryterande insatser och preparandutbildningar.

Sjukfrånvaro

Sjukfrånvaron redovisas för heltidsanställda i förbundet under perioden 210101–210831. Sjukfrånvaron uppgick till 2,7 %, vilket är en ökning med 0,4 procentenheter jämfört med motsvarande period i fjol. Förbundet har under perioden haft två långtidssjukskrivningar, vilket motsvarat 62,1 % av den totala sjukfrånvaron.

Operativ personal står för majoriteten av sjukfrånvaron. En bidragande anledning till det är att operativ personal med milda symptom, som kan kopplas till covid-19, inte kan arbeta hemifrån utan istället måste sjukskriva sig.

Övertid

Antalet övertidstimmar under perioden 210101–210731 uppgick till 1 101 timmar. Det är en ökning med 205 timmar i jämförelse med motsvarande period i fjol. Den uppkomna övertiden är i huvudsak knuten till arbete med räddningsinsatser. Annan övertid har kunnat förebyggas genom att brandmän som normalt skulle ha hållit i övningar och utbildningar under dagtid i stället har fått ändra sin arbetstid för att täcka frånvaro på det operativa skiftet.

Övertid	2021-07-31	2020-07-31	2020	2019	2018
Enkel övertid	64	76	134	237	787
Kvalificerad övertid	1 037	820	1 583	1 718	5 041
Summa	1 101	896	1 717	1 955	5 828

I jämförelsen ingår inte fyllnadstidsarbete för deltidsanställda eller brandmän i deltidskåren då RiB avtalet inte omfattas av övertidsreglering.

RIA

I förbundets system för att rapportera tillbud och arbetsskador RIA (räddningstjänstens informations-system för arbetsmiljö) har det under perioden totalt rapporterats 20 händelser, sex olycksfall, nio tillbud och fem riskobservationer. Ingen av de rapporterade händelserna har bedömts som allvarlig och anmälts till Arbetsmiljöverket.

Statistik personal

	2021-08-31	2020-08-31	2020	2019	2018	2017	
Antal anställda	Antal anställda	448	474	473	473	458	451
	varav tillsvidareanställda	57	56	56	58	59	59
	varav visstidsanställda	8	7	7	1	3	3
	varav tillsvidareanställda RiB	365	393	393	380	355	360
	varav visstidsanställda RiB	18	18	17	34	41	29
	Räddningsvärn	60-70	60-70	60-70	60-70	68	68
	Långtidssjuka	2	0	1	1	1	0
	Könsfördelning						
	Kvinnor (tillsvidare & visstid)	64	73	69	73	68	57
	Män (tillsvidare & visstid)	384	401	404	400	390	362
	Kvinnor i %	14,3%	15,4%	14,8	15,4	14,9	13,6
	Män i %	85,7%	84,6%	85,2	84,6	85,1	86,4
	2021-08-31	2020-08-31	2020	2019	2018	2017	
Personal-omsättning	Slutat under året	32	21	35	39	59	60
	Kvinnor	10	4	9	6	14	6
	Män	22	17	26	33	45	54
	Nvanställda	17	15	30	49	63	41
	Kvinnor	5	4	6	10	17	6
	Män	12	11	24	39	46	35
	2021-08-31	2020-08-31	2020	2019	2018	2017	
Sjukfrånvaro	Sjukfrånvaro i % (heltid)	2,7	2,3	2,2	2,8	2,7	1,5
	varav långtidssjuka i %	62,1	20,6	15,3	37,7	35,7	8,8
	Kvinnor i %	0,1	1,1	1,3	2,0	2,3	2,9
	Män i %	2,6	2,5	2,4	2,8	2,8	1,3
	Åldersindelning (heltid)						
	Yngre än 29 år i %	3,5	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0
	30-49 år i %	2,8	2,5	2,2	3,0	1,2	1,5
50 år och äldre i %	2,4	2,3	2,5	1,0	5,5	1,8	

Resultat och ställning

Vid uppstarten av budgetarbetet för 2021 presenterade vi för ägarna att 10 mnkr saknades i budgeten för löneökningar, pensions- och övriga kostnader. Den rådande Coronapandemin och ägarkommunernas bekymmersamma ekonomiska situation gjorde att arbetet med att ta fram ägardirektivet för 2021 senarelades och förbundet fick i uppdrag att ta fram alternativa besparingsförslag som diskussionsunderlag inför beslut om nytt ägardirektiv och ramar för 2021, vilka presenterades för ägarna under våren 2020. På ägarsamrådet den 24 augusti 2020 lades ett glädjande förslag fram med en ramuppräknings för förbundet på ca 7 mnkr för 2021. Den nya ramen gav ett nödvändigt tillskott så att verksamheten kunde fortsätta bedrivas på samma nivå i förbundet utan några personalneddragningar eller minskningar på antalet RiB-stationer. Ramuppräknings finansierar inte alla förbundets ökade kostnader för 2021 men genom fortsatta kostnadseffektiviseringar, lägre pensionsprognos från KPA, samverkansavtal med Åre kommun och ersättning från Staten för förstärkt ledningsstöd så gick verksamhetsbudgeten ihop med ett nollresultat.

Resultatet efter finansiella poster visar ett överskott på 798,4 tkr. Överskottet beror till största del av den rådande Coronapandemin som gett lägre kostnader för utbildningar, övningstid samt beredskap.

Resultaträkning

Resultaträkning (Tkr)	Utfall		Utfall	
	2021-08-31	Periodbudget	Årsbudget	2020-08-31
Verksamhetens intäkter	5 242,7	5 656,1	8 484,2	5 241,6
Verksamhetens kostnader	-89 957,2	-91 300,2	-136 950,5	-87 178,3
Avskrivningar	-3 999,4	-4 038,6	-6 057,8	-3 758,1
Verksamhetens nettokostnader	-88 713,8	-89 682,7	-134 524,1	-85 694,9
Medlemsbidrag	88 980,2	89 039,2	133 559,0	84 382,4
Bidrag pensioner	858,5	967,3	1 450,9	456,5
Verksamhetens resultat	1 124,9	323,9	485,8	-855,9
Finansiella intäkter	30,9	3,5	5,2	13,3
Finansiella kostnader	-357,4	-327,7	-491,0	-520,7
Resultat efter finansiella poster	798,4	0,0	0,0	-1 363,2
Extraordinära poster (netto)	0,0	0,0	0,0	0,0
Periodens resultat	798,4	0,0	0,0	-1 363,2

Verksamhetens intäkter

Verksamhetens intäkter uppgår till 5 242,7 tkr, vilket är 413,4 tkr lägre än periodbudget. Förklaringen beror främst av intäktsbortfall på grund av Covid-19, vilket framför allt inneburit lägre utbildningsintäkter. Men lägre periodintäkter finns även för tillsyner, automatlarm och för övriga bidrag och intäkter. Totalt sett har förbundet ett intäktsbortfall för tillsyner och utbildning på ca -800 tkr för perioden och som bedöms svårt att hämta igen. Högre intäkter finns för externa arbeten, försäljning av verksamhet och IVPA-larm.

Verksamhetens kostnader

Verksamhetens kostnader uppgår till 89 957,2 tkr, vilket är 1 343,1 tkr lägre än budgeterat för perioden. Största förklaringen finns inom personalkostnaderna som på grund av den rådande Coronapandemin gett lägre kostnader för utbildning, övningstid och beredskap. Lägre personalkostnader finns även för månadslöner heltidspersonal. Utryckningskostnaderna ligger däremot högre med ca 1 mnkr än periodbudget. Bland övriga personalkostnader finns främst högre kostnader för övertid och sjuklöner. Den största negativa budgetavvikelsen finns för förbundets pensionskostnader där KPA:s senaste augustiprognos inneburit 1,2 mnkr i högre periodkostnad och 1,9 mnkr på helår. Orsaken är främst ett ändrat livslängdsantagande för män i SKR:s pensionsskultsberäkningsmodell RIPS;en.

Lokalkostnaderna följer periodbudget. För förbundets fordon finns främst högre kostnader för reparationer. Inom driftkostnaderna finns det främst högre kostnader för tryckkärlsbesiktningar, personsökare och skyddskläder. Under övriga främmande tjänster ligger kostnader för tjänsteköp mot Östersunds kommun och läkarundersökningar i närheten av periodbudget men högre kostnader finns främst för SOS-alarm och för övriga tjänsteköp. Lägre kostnader finns främst för konsulttjänster och personalvård.

Avskrivningar

Avskrivningskostnaderna uppgår till 3 999,4 vilket är något lägre än periodbudget då endast några av årets investeringar hunnit bli klara under perioden.

Finansnetto

Finansnettot uppgår till 326,5 tkr, vilket är 2,7 tkr högre än periodbudget. Utfallet beror på främst av högre räntekostnader på pensionsskulden.

Driftredovisning

Driftredovisning (Tkr)	Utfall 2021-08-31	Periodbudget	Årsbudget	Utfall 2020-08-31
Intäkter				
Tillsyn & tillstånd	410,9	553,3	830,0	316,8
Automatlarm	1 930,6	2 066,7	3 100,0	1 625,4
Externa arbeten	394,2	340,0	510,0	324,0
Försäljning av verksamhet	390,8	200,7	301,0	454,9
IVPA	742,3	600,0	900,0	407,4
Utbildning	156,2	600,0	900,0	187,3
Övriga bidrag & intäkter	1 217,9	1 295,5	1 943,2	1 925,7
Medlemsbidrag	88 980,2	89 039,2	133 559,0	84 382,4
Bidrag pensioner	858,5	967,3	1 450,9	456,5
Intäkter totalt	95 081,4	95 662,6	143 494,1	90 080,5
Kostnader				
Personal	62 382,9	64 733,1	97 099,7	60 671,2
Pensioner	5 339,7	4 147,3	6 221,0	4 454,1
Lokaler	10 830,4	10 857,2	16 285,8	10 695,9
Fordon	2 332,2	2 108,0	3 162,0	2 188,8
Driftkostnader	5 764,5	6 023,9	9 035,9	4 833,9
Övriga främmande tjänster	3 307,5	3 430,8	5 146,2	4 334,4
Avskrivningar	3 999,4	4 038,6	6 057,8	3 758,1
Finansnetto	326,5	323,9	485,8	507,3
Kostnader totalt	94 283,1	95 662,6	143 494,1	91 443,8
Nettoresultat	798,4	0,0	0,0	-1 363,2

Balanskravsresultat

Enligt kommunallagen skall förbundet ha en god ekonomisk hushållning. Ett minimikrav för detta är balanskravet. Enligt balanskravet ska intäkterna överstiga kostnaderna och ett negativt resultat efter balanskravsjusteringar ska regleras under de närmast följande tre åren. Balanskravsjusteringar innebär bland annat att vissa realisationsvinster inte tas med i bedömningen om årets resultat uppfyller balanskravet. Under perioden har förbundet avyttrat gamla fordon som genererat en reavinst på 113 tkr. Förbundet redovisar ett periodresultat efter balanskravsjusteringar på 685,4 tkr.

Balanskravsutredning (Tkr)	2021-08-31
Periodens resultat	798,4
- Realisationsvinster	-113,0
Periodens resultat efter balanskravsjusteringar	685,4
Balanskravsunderskott från tidigare år	0
Åberopa synnerliga skäl enl. 8 kap 5 b § Kommunallagen	-
Balanskravsresultat att reglera	0

Investeringsredovisning

För 2021 är investeringsbudgeten höjd från 4 mnkr till 6 mnkr, vilket är den nivå som det interna kassaflödet normalt sett klarar av att självfinansiera under ett vanligt verksamhetsår med budgeterat nollresultat. Av årets investeringar är flera påbörjade och några är klara och aktiverade. Två motorsprutor är inköpta, RiB-stationernas nya larmskärmar är införskaffade och monterade. Krokombus och Brunflos brandstationer har fått nya begagnade pickuper. En begagnad BAS 1:a till Stuguns brandstation är inköpt från Storstockholms brandförsvaret. En högtryckskompressor är införskaffad till Svegs brandstation och ny skoter till Brunflo brandstation. Utfallet för perioden inklusive pågående investeringar visar att ca 4,2 mnkr har använts av årets investeringsbudget på 6 mnkr. Av fjolårets kvarvarande investeringsmedel har en ny motordriven grind färdigställts på Furulund. Prognosen för årets investeringar pekar på att utfallet blir inom budgeterad ram.

Investeringar (Tkr)	Utfall 2021-08-31	Budget 2021
Två motorsprutor	305	230
IT-utrustning	236	250
BAS 2	0	1 500
Begagnad Lastväxlare	0	1 000
Begagnad BAS 1	546	450
Begagnad BAS 1	0	450
Kompressor	192	110
Kemcontainer – utgår!	0	260
Begagnad Pickup	384	400
Begagnad Pickup	351	400
Pickup	0	400
Snöskotrar	82	190
Terrängfordon	0	150
Lös av leasing	210	210
S;a	2 306	6 000
Pågående investeringar	1 868	
Färdigställande av 2020 års kvarvarande investeringar		
Furulund	122	160

Driftutfall per avdelning 2021-08-31

I tabellen redovisas direktionen och varje avdelnings driftutfall och avvikelse gentemot periodbudget per 2021-08-31. Direktionen och avdelningarna redovisar tillsammans ett överskott på +1 370 tkr. Även revisionen redovisar ett överskott på +104 tkr. Finanserna redovisar däremot ett underskott på -676 tkr av främst högre pensionskostnader.

(Tkr)	Direktion	Förbunds- ledning	Förbunds- kansli	Räddningsavdelning					Före- byggande- avdelning
				Insats	Teknik	Metod & taktik	RiB	Heltid	
Intäkter									
Verksamhetens intäkter	0	-262	-172	-2 563	-228	-264	-234	-66	-1 173
S:a intäkter	0	-262	-172	-2 563	-228	-264	-234	-66	-1 173
Kostnader									
Löne- ersättningar	318	2 991	1 442	4 866	1 435	900	35 411	16 700	2 643
Verksamhetens kostnader	3	295	10 990	45	6 953	149	192	135	49
Administrativa tjänster	0	0	1 973	2	457	1	641	8	10
S:a kostnader	321	3 286	14 405	4 913	8 844	1 049	36 244	16 843	2 701
S:a utfall	321	3 024	14 233	2 350	8 616	786	36 009	16 777	1 528
Periodbudget	350	3 034	14 319	1 370	8 400	642	38 468	17 021	1 409
Avvikelse mot periodbudget	+29	+10	+85	-980	-216	-143	+2 459	+244	-119

Prognos 2021

Effekterna av den rådande Coronapandemin och osäkerhetsfaktorerna som fortfarande råder medför fortsatta svårigheter att prognosticera årets resultat. Flera tydliga budgetavvikelser framgår i periodens redovisning som förbundet behöver parera finansiellt under resterande del av året. Regeringen har nu beslutat om kraftigt reducerade restriktioner för hela landet och förbundets verksamhet kan återigen börja bedrivas normalt. En återgång till normal verksamhet väntas ge förbundet ett minskat intäktsbortfall för utbildnings- och tillsynsintäkter men även ökade personalkostnader när övningsverksamheten på brandstationerna och Furulund tar fart igen.

Utöver Corona situationen har styrelsen för SKR beslutat om att ett förändrat antagande i RIPS; en övermäns livslängd ska användas i pensions-skuldparametrarna för kommuner, regioner och kommunalförbund. Förändringen av livslängdsantagandet ger en engångseffekt på skuldberäkningen och belastar resultatet för 2021. Det finns dock ingen möjlighet att göra en justering för dessa kostnadsökningar i balanskravsutredningen. Detta medför att förändringen kan medföra att det uppstår ett negativt Balanskravsresultat för aktuellt år. I KPA;s senaste augustiberäkning innebar det förändrade livslängds-antagandet en merkostnad för förbundet på 1,2 mnkr i högre pensionskostnad för perioden och 1,9 mnkr på helåret. Förbundets ambition är alltid att åstadkomma ett bättre resultat än budgeterat men under rådande förhållanden flaggar förbundet för att årets budgeterade nollresultat kan bli ett underskott. Men utifrån periodens positiva resultat och att den kraftiga merkostnaden för pensionerna troligen kan vägas upp helt av lägre personalkostnader är förbundets årsprognos ett nollresultat. Förbund omfattas inte av reglerna för tillämpning av resultatutjämningsreserv (RUR), vilket innebär att ett redovisat underskott vars orsak inte uppfyller kraven för att åberopa synnerliga skäl, behöver återställas inom tre år av verksamheten eller finansieras genom extra ägartillskott.

Redovisningsprinciper

Allmänt

Lagen om kommunal bokföring och redovisning (LKBR) stadgar bland annat att bokföring och redovisning ska ske enligt god redovisningssed. Innebörden i detta bestäms och utvecklas genom nya och förändrade rekommendationer och lagar eller genom att ny praxis uppstår. Förutom att redovisningen ska vara rättvisande finns övriga vägledande principer såsom försiktighets- och öppenhetsprincipen. Årsredovisningen är upprättad enligt Lagen om kommunal bokföring och redovisning. Förbundet följer i all väsentlighet rekommendationerna från Rådet för kommunal redovisning (RKR). Vissa avvikelser förekommer och är omnämnda nedan.

Jämförelsestörande poster

Särredovisas när dessa förekommer i not till respektive post i resultaträkningen och /eller finansieringsanalysen. Som jämförelsestörande betraktas betydande poster som är sällan förekommande.

Materiella anläggningstillgångar

Den ekonomiska livslängden för en anläggningstillgång ska uppgå till minst tre år och anskaffningsvärdet till minst ett basbelopp. Anläggningstillgångar har upptagits till anskaffningsvärde efter avdrag för planliga avskrivningar det vill säga lika stora nominella belopp varje år. Avskrivningar av anläggnings-tillgångar görs efter en bedömning av tillgångens nyttjandeperiod. Avskrivning börjar när anläggningarna tas i bruk. Komponentavskrivning tillämpas fr.o.m 2017 för tillgångar där skillnaden i värdeförbrukningen av betydande komponenter är väsentlig. Avskrivningstiderna som följs är med utgångspunkt från RKR:s idéskrift om avskrivningar. Följande avskrivningstider tillämpas:

- IT-utrustning 3-5 år.
- Maskiner 5-10 år.
- Inventarier 10-20 år.
- Räddningsmaterial och kommunikationsutrustning 10-20 år.
- Brand- och räddningsfordon (tungt fordon) 10-20 år.
- Terrängfordon, pickups, personbilar (lätta fordon) och släpvagnar 5-10 år.

Periodisering

I allt väsentligt har kostnader och intäkter hänförliga till redovisningsåret bokförts som sådana, det vill säga periodiserats. Fordringar har upptagits till de belopp varmed de beräknas inflyta. Tillgångar och skulder har upptagits till anskaffningsvärde där inget annat anges.

Omsättningstillgångar

Omsättningstillgångar har värderats till lägsta värdets princip, det vill säga det lägsta av anskaffningsvärdet eller det verkliga värdet. Kundfordringar äldre än ett år har värdereglerats. Kravåtgärder fullföljs även beträffande nedskrivna kundfordringar.

Semesterlöneskuld

Semesterlöneskulden, det vill säga skulden till personalen för sparade semesterdagar och okompenserad övertid redovisas som kortfristig skuld. I skulden ingår även arbetsgivaravgifter.

Pensionsskuld

Pensionsskulden är den beräknade framtida skuld som Jämtlands Räddningstjänstförbund har till arbetstagare och pensionstagare. Den samlade pensionsskulden, inklusive löneskatt återfinns under raderna avsättningar för pensioner och kortfristiga skulder. Under avsättningar redovisas även

pensionskuldsökningen för den del av utryckningspersonalen som har SAP-avtal. Dessa har rätt att gå i pension vid 58 års ålder. Denna pensionsrätt inarbetas löpande av personalen och kostnadsförs enligt beräkningar gjorda av förbundets pensionsadministratör KPA. Skuldökningen redovisas under verksamhetens kostnader förutom den finansiella delen som redovisas under finansiella kostnader. Pensions-rätt som inarbetats före 2004 och som vid förbundsbildningen övergick till anställning i Jämtlands Räddningstjänstförbund bekostas av medlemskommunerna. Detta innebär att förbundets pensionsskuld redovisas helt och hållet i balansräkningen.

Värdering och upplysningar om pensionsförpliktelser

Rekommendationen RKR 17 Värdering och upplysningar om pensionsförpliktelser normerar hur pensionsförpliktelser skall värderas i den kommunala redovisningen. KPA:s beräkning (RIPS 19) har använts för att ta fram skuldens storlek.

Redovisning av hyres-/leasingavtal

Förbundet följer inte RKR:s rekommendation 13.2 kring redovisning av hyres-/leasingavtal då samtliga avtal har klassificerats som operationella, även om de i övrigt uppfyller kriterierna för ett finansiellt avtal.

Balansräkning

(Tkr)	Not	Bokslut 2021-08-31	Bokslut 2020-08-31
Anläggningstillgångar			
Maskiner & inventarier	3	41 455,2	42 766,7
Finansiella anläggningstillgångar	7	14 411,2	14 399,6
Summa anläggningstillgångar		55 866,4	57 166,3
Omsättningstillgångar			
Kortfristiga fordringar	8	-4 282,0	-3 710,1
Kassa & Bank	9	12 328,4	11 093,8
Summa omsättningstillgångar		8 046,4	7 383,8
Summa tillgångar		63 912,8	64 550,1
Eget kapital			
Eget kapital	10	14 614,5	15 820,3
- därav periodens resultat		798,4	-1 363,2
Avsättningar			
Avsättningar	11	30 625,5	28 051,9
Skulder			
Långfristiga skulder	12	3 130,2	4 173,6
Kortfristiga skulder	13	15 542,6	16 504,4
Summa skulder		18 672,8	20 677,9
Summa eget kapital, avsättningar och skulder		63 912,8	64 550,1

Kassaflödesanalys

(Tkr)	Not	Bokslut 2021-08-31	Bokslut 2020-08-31
Löpande verksamhet			
Periodens resultat	10	798,4	-1 363,2
Inbetalning eget kapital		0,0	0,0
Justering för poster som inte ingår i kassaflödet			
Avskrivningar	3	3 999,4	3 758,1
Nedskrivningar	3	0,0	0,0
Gjorda avsättningar	11	1 823,3	1 201,8
Medel från verksamheten före förändring av rörelsekapital			
Förändring kortfristiga fordringar	8	50 039,6	46 946,1
Förändring kortfristiga skulder	13	-38 560,6	-37 368,6
Kassaflöde från löpande verksamhet		18 100,1	13 174,2
Investeringsverksamhet			
Investering i materiella anläggningstillgångar	3	-4 239,0	-3 405,5
Försäljning av materiella anläggningstillgångar		0,0	0,0
Kassaflöde från investeringsverksamhet		-4 239,0	-3 405,5
Finansieringsverksamhet			
Nyupptagna lån		0,0	0,0
Ökning/minskning långfristiga fordringar	7	-70,4	281,7
Ökning/minskning långfristiga skulder	12	0,0	0,0
Kassaflöde från finansieringsverksamhet		-70,4	281,7
Periodens kassaflöde	9	13 790,6	10 050,4
Likvida medel vid årets början	9	-1 462,2	1 043,4
Likvida medel vid periodens slut	9	12 328,4	11 093,8

Noter

(Tkr)	Bokslut 2021-08-31	Bokslut 2020-08-31
Not 1. Verksamhetens intäkter		
Taxor och avgifter	2 735,6	2 266,3
Hyror och arrenden	117,2	65,4
Bidrag*	907,0	1 417,6
Försäljn av verksamhet, IVPA och utbildning	1 289,2	1 049,6
Realisationsvinster försäljning anläggningstillgångar	113,0	362,3
Övriga intäkter	80,8	80,5
Summa	5 242,7	5 241,6
* Innehåller jämförelsestörande poster i form av ersättning från MSB för kostnader tillhörande skogsbränderna 2018 på 1,3 mnkr	0,0	1 264,0
Not 2. Verksamhetens kostnader		
Löner och ersättningar*	47 189,5	46 304,4
Sociala avgifter*	14 609,9	13 821,7
Pensionskostnader	5 339,7	4 454,1
Övriga personalkostnader*	583,5	545,1
Lokalkostnader	10 830,4	10 695,9
Hyra och leasing av fordon och maskiner	77,4	73,8
Förbrukningsinventarier och förbrukningsmaterial*	2 147,5	1 974,7
Kontorsmaterial och trycksaker	26,9	57,2
Reparationer och underhåll av fordon och maskiner*	1 936,7	1 363,2
Tele-, IT-kommunikation och postbefordran	1 952,9	1 582,4
Kostnader transporter och resekostnader*	1 065,6	1 158,3
Övriga främmande tjänster ¹ *	3 307,5	4 334,4
Försäkringspremier och riskkostnader	392,5	473,7
Avgifter och övriga verksamhetskostnader	497,2	339,3
Summa	89 957,2	87 178,3
* Innehåller jämförelsestörande poster i form av sent inkomna kostnader tillhörande skogsbränderna 2018 motsvarande 1,3 mnkr	0,0	1 264,0
¹ Varav revision av räkenskaper	0,0	0,0
Not 3. Maskiner, inventarier och fordon		
Ingående anskaffningsvärde	112 851,1	104 124,6
Årets anskaffningar	2 427,4	6 205,5
Årets försäljningar/utrangeringar	0,0	0,0
Utgående ackumulerade anskaffningsvärden	115 278,6	110 330,1
Ingående avskrivningar	-71 692,4	-64 376,8
-Årets avskrivningar	-3 999,4	-3 758,1
-Årets nedskrivningar	0,0	0,0
Årets försäljningar/utrangeringar	0,0	0,0
Utgående ackumulerade avskrivningar	-75 691,8	-68 134,9
Pågående investeringar	1 868,4	571,6
Bokfört värde för investeringar	41 455,2	42 766,7

(Tkr)		Bokslut 2021-08-31	Bokslut 2020-08-31
Not 4. Kommunbidrag	Ägarandel		
Berg	10,44%	8 573,3	8 153,2
Bräcke	8,23%	6 856,0	6 524,0
Härjedalen	18,47%	14 847,6	14 126,2
Krokom	14,27%	12 427,4	11 782,7
Strömsund	13,66%	11 533,0	10 966,9
Ragunda	8,07%	6 604,4	6 284,3
Östersund	26,86%	28 138,5	26 545,1
Östersund, Särskild ålderspension		858,5	456,5
Summa	100,00%	89 838,7	84 839,0
Not 5. Finansiella intäkter			
Ränta, likvida medel		30,9	13,3
Summa		30,9	13,3
Not 6. Finansiella kostnader			
Ränta på lån		0,0	0,0
Ränta på pensionskostnader		323,1	492,9
Bankkostnader och övrig räntekostnad		34,3	27,8
Summa		357,4	520,7
Not 7. Finansiella anläggningstillgångar			
Långfristig fordran särskild avtalspension ÖSD		14 411,2	14 399,6
Summa		14 411,2	14 399,6
Not 8. Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar		827,9	297,3
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter		-8 038,1	-7 921,1
Momsfordran		1 194,8	2 146,7
Skattekonto		945,4	1 028,9
Övrigt		788,1	738,2
Summa		-4 282,0	-3 710,1
Not 9. Likvida medel			
Stationskonton		143,6	149,8
Koncernkonto, Östersunds kommun		12 184,8	10 944,0
Summa		12 328,4	11 093,8
Not 10. Eget kapital			
Ingående eget kapital		13 816,1	17 721,3
Periodens resultat		798,4	-1 363,2
Utgående eget kapital		14 614,5	16 358,1
Not 11. Avsättningar			
Ingående avsättning		28 802,2	26 850,1
Pensionsutbetalningar		-733,0	-633,0
Ändrat livslängdsantagande		695,0	0,0
Ny intjänad pension		1 802,0	1 563,0
Ränte- och basbeloppsuppräknings		309,0	521,0
Förändring av löneskatt		-223,7	-234,4
Övrig post		-26,0	-14,9
Utgående avsättning		30 625,5	28 051,8

(Tkr)	Bokslut 2021-08-31	Bokslut 2020-08-31
Not 12. Långfristiga skulder		
Långfristig skuld Härjedalen	3 130,2	4 173,6
Summa	3 130,2	4 173,6
Not 13. Kortfristiga skulder		
Leverantörsskulder	6 905,4	6 205,0
Övriga kortfristiga skulder	303,4	1 994,2
Personalens källskatt	0,0	-37,7
Skatteskulder	0,0	0,0
Semester & löneskuld, komptid inkl sociala avgifter	*3 411,9	*3 181,2
Upplupna sociala avgifter	0,0	0,0
Pensionspremie avgiftsbestämd avtalspension	3 338,9	3 605,1
Kortfristig del av långfristig skuld till medlemmar	1 043,4	1 087,2
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	539,6	469,4
Summa	15 542,6	16 504,4
* Bokning av förändring av komp- och semesterlöneskuld är ej utförd i delårsbokslutet 2021-08-31 och 2020-08-31.		

Jämtlands räddningstjänstförbund

063-14 80 00, Fax 063-14 80 05

info@rtjamtland.se

www.rtjamtland.se

Besöksadress: Fyrvallavägen 4, Östersund

Postadress: Box 71, 831 21 Östersund

Jämtlands Räddningstjänstförbunds Revisorer

Till
Kommunfullmäktige
i respektive medlemskommun

Utlåtande över delårsrapport 2021

Enligt KL 12 kap 2 § ska revisorerna bedöma om resultatet i delårsrapporten är förenligt med de mål som fullmäktige beslutat. Bedömningen gäller både finansiella mål och verksamhetsmål av betydelse för god ekonomisk hushållning.

Förbundets revisorer har översiktligt granskat delårsrapporten per 2021-08-31. En översiktlig granskning är väsentligt begränsad och inriktad på analys och mindre på detaljgranskning. Granskningsresultatet framgår av bifogad revisionsrapport.

Resultatet per den 31 augusti, ca + 0,8 mnkr, visar att förbundet kommer att uppnå ekonomisk balans år 2021.

Revisorerna bedömer att:

- delårsrapporten i allt väsentligt uppfyller kraven enligt lagen om kommunal bokföring och redovisning (LKBR).
- resultatet i delårsrapporten per 2021-08-31 är förenligt med de finansiella mål som respektive fullmäktige fastställt för den ekonomiska förvaltningen.
- verksamhetsmål av betydelse för vad som utgör god ekonomisk hushållning till övervägande del uppfylls helt eller delvis.
- att kommunallagens krav på en ekonomi i balans kommer att uppfyllas under 2021.

Östersund den 27 september 2021

Kjell Svantesson

Kjell Brickman

Melker Kjellgren

Signature: Kjell Svantesson
Kjell Svantesson (Sep 27, 2021 20:43 GMT+2)

Email: kjell.svantesson@ostersund.se

Signature: Kjell Brickman
Kjell Brickman (Sep 28, 2021 09:02 GMT+2)

Email: kjell.brickman@krokom.se

Signature: Melker Kjellgren
Melker Kjellgren (Sep 27, 2021 14:49 GMT+2)

Email: melker.kjellgren@stromsund.se

Utlåtande över delårsrapport 2021 ch

Final Audit Report

2021-09-28

Created:	2021-09-27
By:	Carina Hemmingsson (carina.i.hemmingsson@regionjh.se)
Status:	Signed
Transaction ID:	CBJCHBCAABAABhKgdXtZTXDH4r1pIFq7TxGExkt5OZp

"Utlåtande över delårsrapport 2021 ch" History

- Document created by Carina Hemmingsson (carina.i.hemmingsson@regionjh.se)
2021-09-27 - 12:37:13 PM GMT- IP address: 193.235.118.25
- Document emailed to Kjell Svantesson (kjell.svantesson@ostersund.se) for signature
2021-09-27 - 12:37:56 PM GMT
- Document emailed to Kjell Brickman (kjell.brickman@krokom.se) for signature
2021-09-27 - 12:37:56 PM GMT
- Document emailed to Melker Kjellgren (melker.kjellgren@stromsund.se) for signature
2021-09-27 - 12:37:56 PM GMT
- Email viewed by Melker Kjellgren (melker.kjellgren@stromsund.se)
2021-09-27 - 12:46:19 PM GMT- IP address: 178.174.137.115
- Document e-signed by Melker Kjellgren (melker.kjellgren@stromsund.se)
Signature Date: 2021-09-27 - 12:49:20 PM GMT - Time Source: server- IP address: 178.174.137.115
- Email viewed by Kjell Svantesson (kjell.svantesson@ostersund.se)
2021-09-27 - 6:42:32 PM GMT- IP address: 83.255.151.102
- Document e-signed by Kjell Svantesson (kjell.svantesson@ostersund.se)
Signature Date: 2021-09-27 - 6:43:37 PM GMT - Time Source: server- IP address: 83.255.151.102
- Email viewed by Kjell Brickman (kjell.brickman@krokom.se)
2021-09-28 - 7:00:58 AM GMT- IP address: 81.227.61.147
- Document e-signed by Kjell Brickman (kjell.brickman@krokom.se)
Signature Date: 2021-09-28 - 7:02:20 AM GMT - Time Source: server- IP address: 81.227.61.147
- Agreement completed.
2021-09-28 - 7:02:20 AM GMT

den 11 januari 2022

Diarienummer HJALM.2021.579

§ 7 Avstängning av elev

Rektor Heidi Sundelin har beslutat om omedelbar avstängning av två elever från all undervisning vid Hjalmar Strömerskolan enligt skollagen kapitel 5 § 17 punkt 4 (Avstängning i de frivilliga skolformerna, SFS 2010:800). Båda händelserna är polisanmälda.

Den första avstängningen omfattar tiden 16 december 2021 till 21 december 2021. Den andra avstängningen 20 december 2021 till 21 december 2021. De båda händelserna har inget samröre med varandra.

Beslut angående omedelbar avstängning ska prövas av kommunstyrelsen.

Underlag till beslut

Tjänsteskrivelse

Yrkande

Ordföranden föreslår arbetsutskottet besluta enligt upprättat förslag.

Arbetsutskottets förslag till kommunstyrelsen

1. Kommunstyrelsen fastställer avstängningen av elev nummer ett vid Hjalmar Strömerskolan för perioden 16 december 2021 till 21 december 2021.
2. Kommunstyrelsen fastställer avstängningen av elev nummer två vid Hjalmar Strömerskolan för perioden 20 december 2021 till 21 december 2021.

Diarienummer HJALM.2021.579

Avstängning av elever

Rektor Heidi Sundelin har beslutat om omedelbar avstängning av två elever från all undervisning vid Hjalmar Strömerskolan enligt Skollagen, kap 5, § 17, punkt 4 (Avstängning i de frivilliga skolformerna, SFS 2010:800). Båda händelserna är polisanmälda. De första avstängningen omfattar tiden 16 december - 21 december 2021, den andra avstängningen 20 december - 21 december 2021. De båda händelserna har inget samröre med varandra.

Beslut angående omedelbar avstängning ska prövas av kommunstyrelsen.

Förslag till beslut

1. Kommunstyrelsen fastlägger avstängningen av elev nummer ett vid Hjalmar Strömerskolan för perioden 16 december - 21 december 2021.
2. Kommunstyrelsen fastlägger avstängningen av elev nummer två vid Hjalmar Strömerskolan för perioden 20 december - 21 december 2021.

Ansvarig förvaltning och tjänsteperson

Framtids- och utvecklingsförvaltningen, Anna Backman Wikström, Sakkunnig i utbildningsfrågor.

Beslut skickas till

Framtids- och utvecklingsförvaltningen

den 11 januari 2022

Diarienummer HJALM.2021.547

§ 8 Ansökan om anordnande av Vindkraftsteknikerutbildning

Strömsunds kommun har sedan 2007 genomfört en eftergymnasial utbildning för vindkraftstekniker.

2018 beviljade Myndigheten för yrkeshögskolan Strömsunds kommun fem utbildningsomgångar. De två avslutade utbildningsomgångarna 2019 och 2020 resulterade i totalt 20 examinerade vindkraftstekniker. Inom den utbildningsomgång som examineras i december 2021 är antalet studerande 26 stycken och därefter återstår ytterligare två beviljade utbildningsomgångar.

Ansökningstiden för framtida utbildningsomgångar öppnar den 12 april 2022 och stänger den 14 juni 2022. Inom den perioden finns en ny möjlighet att lämna in en ansökan för ytterligare utbildningsomgångar med intag från hösten 2023 och framåt.

Underlag till beslut

Tjänsteskrivelse

Yrkande

Ordföranden föreslår arbetsutskottet besluta enligt upprättat förslag.

Arbetsutskottets förslag till kommunstyrelsen

Strömsunds kommun ansöker hos Myndigheten för yrkeshögskolan om att få genomföra Vindkraftsteknikerutbildning med vardera 35 platser vid intag 2023 och 2024.

Justerare

Diarienummer HJALM.2021.547

Ansökan om anordnande av Vindkraftsteknikerutbildning

Strömsunds kommun har sedan 2007 genomfört en eftergymnasial utbildning för vindkraftstekniker. De tre första utbildningsomgångarna, med intag 2007 – 2009, genomfördes som Kvalificerad yrkesutbildning och därefter, 2010 – 2016, har utbildningen bedrivits som Yrkeshögskoleutbildning. Hjalmar Strömerskolan har under åren samarbetat med KTH, Uppsala Universitet, Campus Gotland och vindkraftsbranschen i genomförandet. Under perioden 2010 – 2016 examinerades cirka 180 studenter.

2018 beviljade Myndigheten för yrkeshögskolan Strömsunds kommun fem utbildningsomgångar. De två avslutade utbildningsomgångarna 2019 och 2020 resulterade i totalt 20 examinerade vindkraftstekniker. Inom den utbildningsomgång som examineras i december 2021 är antalet studerande 26 stycken och därefter återstår ytterligare två beviljade utbildningsomgångar. Myndighetens bidrag finansierar utbildningarna.

Ansökningstiden för framtida utbildningsomgångar öppnar den 12 april och stänger den 14 juni 2022. Inom den perioden finns en ny möjlighet att lämna in en ansökan för ytterligare utbildningsomgångar med intag från hösten 2023 och framåt.

Utbildningens ledningsgrupp, med representanter för vindkraftsbranschen och andra samarbetspartners, menar att det finns ett fortsatt behov av utbildade vindkraftstekniker. Den senaste prognosen som tagits fram av Vindkraftcentrum visar att cirka 200 tekniker kommer att saknas årligen under de kommande fyra åren. Cirka 95 % av de elever som deltagit i utbildningen i Strömsund har anställning inom yrket efter avslutad examen.

Förslag till beslut

Strömsunds kommun ansöker hos Myndigheten för yrkeshögskolan om att få genomföra Vindkraftsteknikerutbildning med vardera 35 platser vid intag 2023 och 2024.

Ansvarig förvaltning och tjänsteperson

Framtids- och utvecklingsförvaltningen, Björn Amcoff chef

den 11 januari 2022

Diarienummer HJALM.2021.548

§ 9 Kvalitetsarbete läsåret 2020 /2021 – gymnasieskolan och vuxenutbildningen inom Framtids- och utvecklingsförvaltningen

Kvalitetsredovisningarna för gymnasieskolan, vuxenutbildningen och förvaltningsnivån visar verksamhetens kvalitetsarbete. Arbetet utgår från skollag, läroplan och kommunstyrelsens mål med utgångspunkt i kommunfullmäktiges prioriterade mål.

Skollagens krav på systematiskt kvalitetsarbete innebär att huvudmän och skolenheter systematiskt och kontinuerligt ska följa upp verksamheten, analysera resultaten i förhållande till de nationella målen och utifrån det planera och utveckla utbildningen.

Underlag till beslut

Tjänsteskrivelse

Kvalitetsredovisning Hjalmar Strömerskolan 20/21, Gymnasieskola

Kvalitetsredovisning Hjalmar Strömerskolan 20/21, Vuxenutbildning

Kvalitetsredovisning Framtids- och utvecklingsförvaltningen 20/21,
Gymnasieskola

Kvalitetsredovisning Framtids- och utvecklingsförvaltningen 20/21,
Vuxenutbildning

Yrkande

Ordföranden föreslår arbetsutskottet besluta enligt upprättat förslag.

Arbetsutskottets förslag till kommunstyrelsen

3. Kommunstyrelsen har tagit del av kvalitetsredovisningen.
4. Kommunstyrelsen uppdrar till skolchefen att i nästa års kvalitetsredovisning beskriva vilka resultat de redovisade åtgärderna gett.

Justerare

Diarienummer HJALM.2021.548

Kvalitetsarbete läsåret 2020/2021 – gymnasieskolan och vuxenutbildningen inom Framtids- och utvecklingsförvaltningen

Kvalitetsredovisningarna för gymnasieskolan, vuxenutbildningen och förvaltningsnivån visar verksamhetens kvalitetsarbete. Arbetet utgår från skollag, läroplan och kommunstyrelsens mål med utgångspunkt i kommunfullmäktiges prioriterade mål. Skollagens krav på systematiskt kvalitetsarbete innebär att huvudmän och skolenheter systematiskt och kontinuerligt ska följa upp verksamheten, analysera resultaten i förhållande till de nationella målen och utifrån det planera och utveckla utbildningen.

Förslag till beslut

1. Kommunstyrelsen har tagit del av kvalitetsredovisningen.
2. Kommunstyrelsen uppdrar till skolchefen att i nästa års kvalitetsredovisning beskriva vilka resultat de redovisade åtgärderna gett.

Ansvarig förvaltning och tjänsteperson

Framtids- och utvecklingsförvaltningen, Björn Amcoff chef

Bilagor

1. Kvalitetsredovisning Hjalmar Strömerskolan 20/21, Gymnasieskola
2. Kvalitetsredovisning Hjalmar Strömerskolan 20/21, Vuxenutbildning
3. Kvalitetsredovisning Framtids- och utvecklingsförvaltningen 20/21, Gymnasieskola
4. Kvalitetsredovisning Framtids- och utvecklingsförvaltningen 20/21, Vuxenutbildning

Beslut skickas till

Framtids- och utvecklingsförvaltningen

Hjalmar Strömerskolan

Kvalitetsredovisning för läsåret

20/21

Gymnasieutbildning

Heidi Sundelin

Rektor

November 2021

Innehållsförteckning

ÖVERGRIPANDE FÖR GYMNASIESKOLA OCH VUXENUTBILDNING	1
Introduktion	1
Politiska prioriteringar för gymnasieskolan.....	2
Systematiskt kvalitetsarbete (SKA).....	2
Policyer, planer och riktlinjer inom verksamheten	2
Klagomålshantering.....	3
Kränkande behandling och avstängningar	3
Styrning och ledning.....	5
Rektor och skolledning	5
Förstelärare	6
Utvecklingsledare	8
Arbetslag	9
Uppdrag för program- och ämneslag 2020/2021	9
Personal.....	10
Kompetensutveckling.....	12
Gemensam kompetensutveckling	12
Individuell kompetensutveckling	13
GYMNASIEUTBILDNING.....	13
Genomförd utbildning vid gymnasieskolan.....	13
Rekrytering av elever till gymnasieskolan och marknadsföring.....	15
Kunskaper, bedömning och betyg.....	16
Nationella program	16
Uppföljning av och insyn i elevernas utveckling och resultat	19
Elever och deras vårdnadshavare ska ha insyn i elevernas skolgång och resultat.	19
Introduktionsprogrammet	19
Betyg och bedömning.....	22
Stöd och extra anpassningar	23
Modersmålsundervisning och studiehandledning	25
Frånvaro	25
Normer och värden	26
Elevernas ansvar och inflytande.....	28

Trygghet och studiero	29
Elevhälsa.....	30
Utbildningsval - arbete och samhällsliv.....	32
Studie- och yrkesvägledning.....	32
Samverkan med aktörer utanför skolan.....	33
Internationellt arbete.....	34

ÖVERGRIPANDE FÖR GYMNASIESKOLA OCH VUXENUTBILDNING

Introduktion

Hjalmar Strömerskolan ligger i centralorten Strömsund och organiserar ungdomsgymnasium och vuxenutbildning.

Den föreliggande kvalitetsredovisningen presenterar verksamhetens kvalitetsarbete och är en del i kommunens övergripande kvalitetsarbete. Arbetet utgår från skollag, läroplan för gymnasieskolan (2010) och vuxenutbildning (2017), samt kommunstyrelsens formuleringar med utgångspunkt i kommunfullmäktiges prioriterade mål. Skolan arbetar även utifrån nedanstående ledord; mission, vision, verksamhetsidé och värderingsgrund. Kvalitetsarbetet som bedrivs på skolan utgår från Skolverkets allmänna råd för systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet och delas upp i del- och långsiktiga mål. Hjalmar Strömerskolans arbete med kvalitetsredovisningen möjliggör och ligger till grund för uppföljning, utvärdering, reflektion och fortsatt kvalitetsutveckling för gymnasieskolans och vuxenutbildningens uppdrag, mål och riktlinjer.

Mission

Hjalmar Strömer ska förmedla kunskap och lärande samt skola elever till goda individer och samhällsmedborgare som respekterar demokratiska principer.

Vision

Hjalmar Strömer är en skola som fokuserar på kunskap och internationellt samarbete, som håller toppnivå på alla program och skall vara det självklara valet av gymnasieskola.

Verksamhetsidé

Hjalmar Strömer är skolan som ger elever en mycket högklassig utbildning som ger goda förutsättningar för individens fortsatta studier och liv. Detta genom att i en attraktiv skolmiljö kontinuerligt arbeta för att utveckla lärarnas kompetens och med lyhördhet för elevernas behov och intensiv dialog skapa en av Sveriges bästa skolor.

Värderingsgrund

Alla elever är individer som måste få utvecklas till sin fulla potential. Skolan ska skapa och upprätthålla en miljö där alla vågar och respekterar allas lika värde.

Politiska prioriteringar för gymnasieskolan

De lokala politiska prioriteringarna för gymnasieskolan i Strömsunds kommun, och som skolan har arbetat med under läsåret, redovisas nedan i tabell 1.

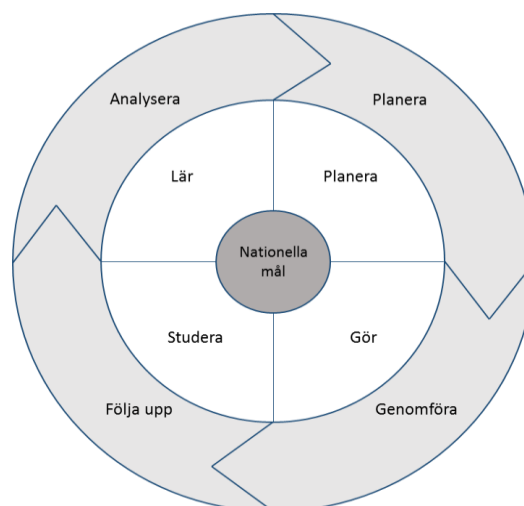
Tabell 1. Lokala politiska prioriteringar för verksamheten inom Strömsunds kommun.

Inriktningsmål	Effekt mål	Resultat		
		Hjalmar Strömerskolan 20/21	Riket 20/21	
Alla flickor och pojkar inom gymnasieskolan ska klara kunskapskraven	Den genomsnittliga betygspoängen totalt och för flickor och pojkar som avslutar sin utbildning på gymnasieskolan ska överstiga riksnivån. Slutsats: Målet har inte nåtts. Dock har meritvärdet kontinuerligt ökat de senaste 5 åren	Betygspoäng totalt: 13,9 Betygspoäng för flickor: 14,8 Betygspoäng för pojkar: 13,3	Betygspoäng totalt: 14,5 Betygspoäng för flickor: 15,2 Betygspoäng för pojkar: 13,8	
	Andelen flickor och pojkar som uppnår gymnasieexamen ska överstiga riksnivån Slutsats: Målet har nåtts.	95%	92 %	
	Andelen flickor och pojkar på Introduktionsprogrammen som uppnår behörighet till nationella program senast det år de fyller 19 år ska kontinuerligt öka. Slutsats: Målet har nåtts.	Föregående läsårs andel behöriga vid HJS: 20 % Årets andel behöriga: 24 % De senaste fem läsåren har andelen elever som uppnått behörighet till nationellt program kontinuerligt ökat från 8 % till 24 %.		

Systematiskt kvalitetsarbete (SKA)

Skolans kvalitetsarbete är en del i den övriga kommunens kvalitetsarbete och rektor ansvarar tillsammans med övrig personal inom skolan för att ett kvalitetsarbete genomförs. Kvalitetsarbetet utgår från de nationella målen och följer Skolverkets riktlinjer när det gäller systematiskt kvalitetsarbete (faserna Följa upp, Analysera, Planera och Genomföra) samt utgår från PDSA-cykeln (faserna Planera, Gör, Studera och Lär), se figur 1. Utbildningen ska kontinuerligt planeras, följas upp och utvecklas, samt genomföras under medverkan av lärare, övrig personal och elever. Kvalitetsarbetet ska dessutom dokumenteras och vara systematiskt.

Figur 1. Kvalitetsarbetet utgår från de nationella målen och följer Skolverkets riktlinjer när det gäller systematiskt kvalitetsarbete (faserna Följa upp, Analysera, Planera och Genomföra) och utgår från PDSA-cykeln (faserna Planera, Gör, Studera och Lär).

Resultat och analys

Skolan har fortsatt att arbeta med de olika faserna i det systematiska kvalitetsarbetet. Skolledarna har gett feedback och följt upp i pågående kvalitetsarbete inom program- och ämneslagsarbetet men det arbetet behöver utvecklas ytterligare. Enligt Skolverket är dialogen central i kvalitetsarbetet vilket skapar delaktighet och samförstånd om resultat, kvalitet och utvecklingsbehov. Som inom andra områden gäller det att ständigt träna, träna och träna det systematiska kvalitetsarbetet. Det gör att skolan fortsätter att träna och utveckla och förbättra former för det systematiska kvalitetsarbetet där dialogen skall ha en central roll. En plan för ett systematiskt kvalitetsarbete inom Hjalmar Strömerskolan är påbörjad och områden som ska tas upp i planen är identifierade, även arbetsmetoder som stödjer ett systematiskt kvalitetsarbete är framtagna.

Forskning har visat att arbetsmiljön på arbetsplatsen påverkar det resultat som uppnås inom verksamheten. Därför finns det också ett behov av att genom ett kvalitetstekniskt arbetssätt förbättra arbetsmiljön. Det finns också behov av att utveckla det systematiska kvalitetsarbetet överlag i hela organisationen. Årsredovisning för det systematiska arbetsmiljöarbetet för 2020 har tagits fram och en handlingsplan för 21/22 har påbörjats. Detta arbete har gjorts inom BAM-utbildningen (utbildning för bättre arbetsmiljö) som skyddsombudet och huvudskyddsombudet tillsammans med rektorn har deltagit i.

Under läsåret har förbättringar av kvalitetsarbetet genomförts och till viss del har målen och åtgärderna som sattes upp under läsåret 19/20 kunnat genomföras. Digitalisering av underlaget för kvalitetsarbetet i program- och ämneslag har gjort arbetet mer transparent och fler har fått tillgång till de dokument som använts. Kvalitetsarbetet i program- och ämneslagen har under året återgått till det ursprungliga upplägget som togs fram av skolans kvalitetsutvecklare och skolledarna under 2016.

Gymnasieskolan har ett väl fungerande upplägg när det gäller arbetet med ett systematiskt kvalitetsarbete men behöver bli mer systematiska i arbetet och använda de underlag samt arbetsmetoder som stöttar kvalitetsarbetet. I organisationen behövs stöd till de som ska arbeta med underlagen och arbetssätten som är framtagna. Det är också viktigt att arbetsmetoden hur det systematiska kvalitetsarbetet bedrivs genomsyrar all verksamhet i skolan. En plan för ett systematiskt arbetsmiljöarbete är framtagen men implementering av planen i verksamheten behöver göras via arbetsplatsträffarna.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Ett fungerande systematiskt kvalitetsarbete inom de delar som beskrivs i kvalitetsredovisningen och i övrig verksamhet

Kommande läsårs delmål

- En plan för det systematiska kvalitetsarbetet, SKA, som gäller för samtliga delar i kvalitetsredovisningen har tagits fram

- En plan för det systematiska arbetsmiljöarbetet i verksamheten via arbetsplatsträffarna är utvecklad och implementerad

Policyer, planer och riktlinjer inom verksamheten

Ett viktigt verktyg för verksamheten är att det finns aktuella planer, policys, och riktlinjer. Dessa säkerställer att skolan uppfyller de åtaganden som finns inom ramarna för skolans styrdokument. Det är viktigt att dessa policys, planer och riktlinjer är väl förankrade hos skolans personal.

Resultat och analys

Nedan följer en översikt över de planer, policys och riktlinjer som ska finnas inom ramarna för Hjalmar Strömerskolan, samt när de senast har uppdateras och när nästa uppdatering ska genomföras.

Tabell 2. Planer, policyer och riktlinjer inom Hjalmar Strömerskolan.

Plan/policy/riktlinje	Senast uppdaterat	Kommande uppdatering
Drogpolicy	2020-06-25	2021-09-01
Fusk och plagiat	2020-09-17	2021-09-01
Handlingsplan gällande hot och våld	2020-10-19	2021-09-01
Kris- och stödplan	2020-09-25	2021-09-01
Mentorsuppdrag	2020-09-17	2021-09-01
Ordningsregler	Ht 2020	Ht 2021
Policy föreningar och organisationer	2012	Ht 2021
Frånvarorutin	2020-09-09	2021-09-01
Likabehandlingsplan	2020-08-20	2021-09-01
Tobakspolicy	Har tagits fram under vt 2021	2021-09-01
Elevhälsoplan	Arbetet har påbörjats och kommer att slutföras under vt 22 som en del i elevhälsoteamets fortbildning via Specialpedagogiska Skolmyndigheten (SPSM).	2022-08-20
Plan för medbedömning	2020-08-18	2021-12-01
Frånvarorutin	2020	2021

Skolan har framtagna planer som delvis är kända hos medarbetarna och arbetet skall ske i enlighet med dessa planer och policys.

Arbetet med att göra samtliga planer och policys väl kända pågår. Ytterligare policydokument och planer har tagits fram under läsåret: Tobakspolicy för gymnasiet och vuxenutbildningen samt en plan för medbedömning. En komplettering av Frånvarorutinen har genomförts. Information om de nya och uppdaterade planerna har delgivits personalen på den gemensamma tiden.

Arbetet har påbörjats och det är viktigt att hitta arbetsätt som säkerställer implementeringen av de gemensamma policyerna och planerna samt uppföljning av dessa.

Skolan behöver därför fortsätta att arbeta med föregående läsårs mål för att göra policyer och planer väl kända för samtliga medarbetare.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Samtliga planer är väl kända hos medarbetarna och arbetet sker i enlighet med dessa planer, policyer och riktlinjer

Kommande läsårs delmål

- Framtagna arbetsätt för att göra planer, policy och riktlinjer och dess innehåll väl kända för samtliga medarbetare

Klagomålshantering

Skolan har skriftliga rutiner för att ta emot och utreda klagomål angående utbildningen. Information om detta finns på hemsidan.

Resultat och analys

Under läsåret har 11 synpunkts- och klagomålsärende tagits emot. Ärendena har utretts och åtgärdats, samt avslutats.

Skolan har skriftliga rutiner för att ta emot och utreda klagomål och dessa har presenterats för personalen och delvis implementerats i verksamheten. Dock behöver arbetet fortsätta för att även det som gäller det systematiska kvalitetsarbetet i klagomålsrutinen skall implementeras.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Utredning skall startas inom två arbetsdagar och feedback till den som lämnat synpunkter angående åtgärd skall vara genomförd inom sju arbetsdagar

Kommande läsårs delmål

- Den uppdaterade klagomålsrutinen är implementerad i verksamheten

Kränkande behandling och avstängningar

Skolan ska bedriva ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av elever och åtgärder ska vidtas för att förebygga och förhindra kränkningar. Varje år ska planen med översikten över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling ses över och förbättras. Planen skall innehålla redogörelse för åtgärder som ska påbörjas eller genomföras under kommande år.

Resultat och analys

Under läsåret har tre kränkingsärenden kommit in och ett fall av avstängning har hanterats. Kränkingsärendena är utredda och avslutade.

Enkäten "Tala om vad tycker om Hjalmar" har genomförts under vårterminen. Första kolumnen visar det senaste nationella resultatet från vårterminen 2020. Från och med 2021 kommer skolenkäten endast genomföras en gång per år. Enkäten utgår från en skala 0-10 där noll är "inte alls" och 10 i "högre grad".

Tabell 3. Enkätresultat gällande kränkande behandlingar.

FÖRHINDRA KRÄNKNINGAR	Nationellt vt 2020	HJS ht 2019 Egen enkät	HJS vt 2020 Egen enkät	HJS vt 2021 Egen enkät
Min skola arbetar aktivt med att förhindra kränkande behandling	7,1	6,2	6,8	6,4
De vuxna på skolan reagerar om de får reda på att en elev blivit kränkt.	7,3	6,5	6,8	6,6
Jag vet vem på skolan jag kan prata med om någon har varit elak mot en elev.	7,5	6,6	7,4	7,2

Det förebyggande och främjande arbetet utifrån likabehandlingsplanen har försvårats av pandemin. Eleverna har i olika sammanhang uttryckt att de saknar skolan och gemenskapen. Likabehandlingsplanen är framtagen men det har varit svårigheter att arbeta med implementering av denna på grund av pandemin. Arbetet behöver därför fortsätta enligt föregående läsårs mål.

Som en del i framtagande av en plan för att arbeta med värdegrundsfrågor planeras gemensam fortbildning under kommande läsår tillsammans med Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM). Dock behöver arbetet med föregående läsårs mål fortsätta. Det behövs ett aktivt och intensifierat arbete gällande implementeringen av planen mot kränkande särbehandling på skolan och i klasserna. Aktiviteter för att främja likabehandling behöver genomföras på gruppnivå.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Inga kränkningar ska förekomma på Hjalmar Strömerskolan

Kommande läsårs delmål

- Implementerade arbetsformer gällande främjande och förebyggande arbete för att förhindra kränkningar
- Framtagen plan för att arbeta med värdegrundsfrågor
- Alla som arbetar och studerar på Hjalmar Strömerskolan är väl förtrodda med Likabehandlingsplanen och arbetar i enlighet med den

Styrning och ledning

Rektor och skolledning

Enligt skollagen ska det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ledas och samordnas av en rektor. Rektorn ansvarar för att planera, följa upp, utvärdera och utveckla utbildningen i förhållande till de nationella och kommunala målen. Som pedagogisk ledare för skolan och som chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn ansvar för skolans resultat. Rektorn skall också se till att utvärderingar av elevernas kunskapsutveckling ligger till grund för utveckling av utbildningen och att arbetssätt förändras om eleverna inte når kunskapskraven.

Skolledningen vid Hjalmar Strömerskolan består av en rektor och två biträdande rektorer. Rektorn och de biträdande rektorernas ansvarsområden på Hjalmar Strömerskolan innefattar gymnasieskolan, vuxenutbildningen, Nationell idrottsutbildning (NIU), Yrkehögskolan (YH) för vindkraftstekniker och elevhemmet Sörgård med dess elever och personal.

Resultat och analys

En stor del av rektors och skolledningens arbete och ansvar återfinns under de olika rubrikerna i kvalitetsredovisningen och för att få den sammanlagda bilden av deras arbete behöver hela kvalitetsredovisningen beaktas.

Under läsåret har rektorn och två biträdande rektorer funnits på plats. En av de biträdande rektorerna har fortsatt sin rektorsutbildning. En ny organisationsplan togs i bruk i början av vårterminen -21. I den har rektorn överlämnat det operativa ansvaret för gymnasieprogrammen. Det har gett rektorn möjlighet att i större utsträckning arbeta med övergripande frågor och har även tydligt förbättrat rektorns arbetsmiljö.

Undervisningen startades med närundervisning inför läsåret 20/21 men behövde utföras på heldistans under december och ända till i början av februari. Därefter har undervisningen bedrivits på halvdistans där en årskurs i taget har haft distansundervisning. Detta för att minska andelen elever på skolan och risken för smittspridning. Distansundervisningen har påverkat både skolledarnas och övriga personalens arbete. Kontakten med Regionens Smittskyddsenhet har varit tät och vid smitta har spårning och efterföljande åtgärder tagit mycket tid i anspråk. Oro och en del missnöje från vårdnadshavare angående hanteringen av covid-19 på Hjalmar Strömerskolan har emellanåt varit svårhanterad och kontakterna med regionens smittskydd har varit ett viktigt stöd.

Rektorn och Kvalitetsutvecklaren har arbetat med årshjulet under läsåret och PULS-möten har genomförts i ledningsgruppen. PULS-mötena har dock inte haft den regelbundenhet som krävs för att uppnå önskad effekt. Exempel på önskade effekter är att hålla fokus på de mål som satts upp för verksamheten, att överblicka respektive skolledares ansvarsområden och ge viktig information till rektorn som har det övergripande ansvaret för verksamheten.

Arbetet med årshjul och pulsmöten är påbörjat men behöver bli en naturlig del i verksamheten och skolledarnas arbete.

Som en del i framtagandet av en plan för hur det pedagogiska ledarskapet ska bli synligt och närvarande har respektive skolledares arbetsuppgifter och ansvar tydliggjorts under läsåret och målet är att presentera och implementera dessa för ledningsgruppen. Ett fortsatt arbete för att ta fram en plan för hur det pedagogiska ledarskapet ska synliggöras ytterligare och bli mer närvarande i det dagliga arbetet, behöver göras.

Arbetet med att identifiera behov av stöd från expeditionspersonalen har påbörjats och åtgärder har genomförts. Till exempel så tas statistik, underlag för budgetarbete och ekonomiska kalkyler numera fram av expeditionspersonalen. Det har även framkommit att behovet av att bredda ansvaret inom olika arbetsområden bland expeditionspersonalen har ökat. Det är viktigt att fler ur personalen på expeditionen kan genomföra strategiskt viktiga uppgifter så att eleverna inte ska drabbas av till exempel förseningar av betyg eller genomförandet av nödvändiga schemaförändringar. Flertalet behov har identifierats och åtgärdats. Dock behöver identifikationen av behov när det gäller stöd från expeditionspersonalen, exempelvis att förbereda underlag för skolledningen, fortsätta. Det har också framkommit ett behov av att dela ansvaret för strategiskt viktiga uppgifter mellan expeditionspersonalen för att stötta skolledarna i deras arbete och ansvar.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Tydliga roller och arbetsuppgifter i hela skolans organisation

Kommande läsårs delmål

- Ett uppstartat arbete med årshjul och regelbundna puls-möten i ledningsgruppen
- En framtagen plan för hur det pedagogiska ledarskapet kan bli synligt och närvarande i det dagliga arbetet
- Identifierade behov hos skolledarna när det gäller stöd från expeditionspersonalen

Förstelärare

Förstelärarna har i sitt uppdrag en viktig roll i skolans kompetensutveckling både på gemensam nivå och på gruppnivå. Deras uppdrag är att stötta skolledningen i planering, genomförande och utvärdering av kollegiets kompetensutveckling. Uppdraget är också att öka måluppfyllelsen genom att följa upp och analysera resultaten, omsätta forskning i praktik, inspirera och motivera kollegor samt initiera och driva utvecklingsarbete utifrån identifierade behov.

Resultat och analys

Genom att engagera förstelärarna i planering, genomförande och utvärdering av kompetensutveckling har skolledningen fått stöd i att identifiera utvecklingsområden samt genomfört förbättringar inom dessa. Ansvaret för utveckling och fortbildning har kunnat

delas mellan förstelärare och skolläda. Förstelärarna har bland annat varit delaktiga i fortbildningsinsatser för undervisande lärare och genomfört förbättringar inom skolan. Som exempel kan nämnas:

- SPSM:s värderings- och analysverktyg för tillgänglig utbildning har introducerats och använts i program- och ämneslagens kvalitetsarbete.
- Förstelärarna har provat Diploma-utbildningar som har upphandlats av Jämtlands gymnasieförbund och som Strömsund Kommun också kan ta del av. Det har bland annat lett till att utbildningar från Diploma har används inom Vård- och omsorgs- och Ekonomiprogrammet.
- Via Pedagogiska möten har förstelärarna initierat fortbildning inom kollegaskuggning. Pandemin har dock medfört att kollegaskuggningen inte kunnat genomföras. Kollegaskuggning kommer därför att fortsätta under höstterminen -21.
- Medverkat i samarbete med Future Minds som är ett nationellt kunskapsprogram och en samverkansplattform för gymnasiet med syfte att stärka elever och lärares färdigheter för en hållbar samhällsutveckling och involvera eleverna i hållbarhetsarbete.
- En undersökning om Lärande för hållbar utveckling (LHU) och De globala målen har initierats av förstelärarna vilket ger ett viktigt underlag för planering av fortbildning inom dessa områden.
- Kartlagt kompetens och behov av kompetensutveckling gällande digitala verktyg.
- Arbetat för att uppdatera den tekniska utrustningen i klassrummen för att underlätta lärarnas arbete och undervisning.
- Arbetat för att förstärka elevinflytande genom att ta fram upplägg och plan för arbetet med elevråd och klassråd.
- Medverkat i internationaliseringsarbetet.
- Genomfört certifieringsarbete av Ekonomiprogrammet.
- Medverkat i verksamhetsförlagd utbildning (VFU) för högskolestudenter.

Det kan konstateras att förstelärarnas arbete i stor utsträckning bidrar till skolans utveckling. Kontinuerliga uppföljningsmöten mellan förstelärare och skolläda är nödvändiga för att driva kompetensutveckling och förbättringsarbete framåt. Dock har de, på grund av pandemin, inte kunnat genomföras i den utsträckning som skulle behövas.

Flertalet identifierade utvecklingsområden har tagits fram och förbättrats och arbetet behöver fortsätta. Planerade aktiviteter har genomförts och uppdragen inför kommande läsår har utformats. Då kontinuerliga uppföljningsmöten behövs är det nödvändigt att möten planeras in i årsplaneringen inför kommande läsår.

Arbetet med kollegialt lärande i klassrummet genom kollegaskuggning är påbörjat men kunde inte fullföljas på grund av pandemin. Därför behöver arbetet med kollegaskuggning och kompetensutveckling inom området kollegialt lärande i klassrummet fortsätta kommande läsår. Som en del i detta kommer även SPSM att bidra med sin kunskap inom området samt att de pedagogiska mötena kommer att genomföras som bokcirkel utifrån Fredrik Zimmermans forskningsresultat. Zimmerman är filosofie doktor i barn- och

ungdomsvetenskap och har under flera år forskat om frågan varför pojkar som grupp presterar sämre än flickor i skolan.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Förstelärarna har i sitt uppdrag en tydlig och viktig roll i skolans kompetensutveckling, både på gemensam nivå och gruppnivå samt i skolans utvecklingsarbete

Kommande läsårs delmål

- Förstelärarmöten planeras in kontinuerligt i årsplaneringen för 21/22
- Identifierade utvecklingsområden och genomfört förbättringsarbete inom dessa områden
- Genomförd kompetensutveckling inom området för kollegialt lärande i klassrummet

Utvecklingsledare

Utvecklingsledarnas roll är att leda kvalitetsarbetet med att främja elevernas kunskapsutveckling och utveckla det pedagogiska arbetet inom ramarna för program- respektive ämneslag. Utvecklingsledaren är också en länk mellan arbetslaget och skolledningen när det gäller hur arbetet i arbetslagen planeras, följs upp och utvärderas.

Resultat och analys

Utvecklingsledarna har lett kvalitetsarbetet utifrån arbetslagens uppdrag att höja elevernas meritvärden och öka andelen elever som får examen. Arbetet har planerats med utgångspunkt i föregående års resultat i respektive ämnes- och programlag.

Det har även i år bedrivits viktigt utvecklingsarbete i samtliga arbetslag men dokumentationen och genomförande av arbetet varierar. Det är av yttersta vikt att skollidarna är delaktiga i kvalitetsarbetet för att bekräfta och stödja det löpande arbetet men också för att stödja processen att planera, genomföra, följa upp samt analysera arbetet enligt PDSA-cykeln. Detta ger förståelse för både skolledningen och arbetslagsdeltagare när det gäller vad som behöver förbättras, hur arbetet ska genomföras och vilka nya mål som behöver sättas upp utifrån tidigare års resultat. Det kan konstateras att uppföljningen av arbetet samt stöd till utvecklingsledare och arbetslag från skolledning behöver fortsätta att förbättras.

Långsiktiga mål som ska vara uppnådda 2023

- Utvecklingsledarna leder kvalitetsarbetet i arbetslagen enligt framtagen modell för det systematiska kvalitetsarbetet genom att följa PDSA-cykeln och planera, genomföra, följa upp och analysera/lära
- Innehållet i underlaget för kvalitetsarbete och kvalitetsredovisning i program- och ämneslag är tydligt, utförligt och anpassat utifrån de förbättringsbehov som finns i organisationen för att eleverna ska nå högre kunskapsnivåer

Kommande läsårs delmål

- Skolledningens uppföljning av kvalitetsarbetet samt stöttning av utvecklingsledare och arbetslag under processens gång är tydlig och leder till ökade kunskapsresultat hos eleverna

Arbetslag

Personalen på Hjalmar Strömerskolan ingår i program- och ämneslag. I arbetslagen samverkar lärare för att nå utbildningsmålen och främja elevernas kunskapsutveckling. Det sker utifrån ett systematiskt kvalitetsarbete genom att följa upp, analysera, identifiera förbättringsbehov och vidta förbättringsåtgärder på program och inom ämnen så att elevernas kunskapsutveckling främjas och utbildningsmålen nås. Arbetet utgår bland annat från elevernas resultat och kunskapsutveckling, elevenkäter samt program- och ämneslagens egna analyser. Arbetet i program- och ämneslag genomförs för att kontinuerligt utvärdera och förbättra arbetssätt så att eleverna kan uppnå så höga kunskapsnivåer som möjligt inom ramarna för program och ämne och därigenom ges förutsättningar att nå utbildningsmålen. Arbetet genomförs utifrån framtaget underlag för ett systematiskt kvalitetsarbete.

Uppdrag för program- och ämneslag 2020/2021

Ämneslagens uppdrag under läsåret har syftat till att ge eleverna ökade kunskaper om kunskapsmålen och vad som krävs för att få ett betyg, att öka återkopplingen till eleverna angående elevernas kunskapsutveckling och hur man kontinuerligt kan diskutera lärandemålen. Ämneslagen har även genom det systematiska kvalitetsarbetet arbetat utifrån ämneslagens tidigare utvecklingsarbeten och aktuell situation inom ämnet.

Programlagens arbete på de nationella programmen har under läsåret haft syftet att utveckla och prova former för att förbättra flickors och pojkars resultat och andelen elever med gymnasieexamen inom programmet. Arbetet i programlaget för introduktionsprogrammen har syftat till att öka andelen pojkar och flickor med uppnådd behörighet till de nationella programmen.

Resultat och analys

Det har totalt genomförts 19 arbetslagsmöten under läsåret, 8 programlagsmöten och 11 ämneslagsmöten. Arbetslagen har under läsåret arbetat med att höja elevernas meritvärden och andel examen. Kvalitetsarbetet i arbetslagen har bland annat berört följande områden:

- Utveckling av närvaroarbetet
- Utveckling av tobakspreventivt arbete
- Utveckling av motivationsskapande arbete för högre betyg
- Ett fortsatt arbete med att öka intresset för naturvetenskapliga och tekniska ämnen
- Internationaliseringsarbete och kunskapen om vårt demokratiska system
- Implementering av Lärande för hållbar utveckling och De globala målen
- Att utveckla instruktionsmetodik och bygga övnings- och labbstationer inom yrkesprogram

- Att förbättra undervisningen och arbetsmiljön genom 5S-metoden som innebär att man åstadkommer och upprätthåller ordning och reda på ett systematiskt sätt.
- Att utveckla undervisningsmetoder för att stärka eleverna i sina kommande yrkesroller genom ökade insikter och kunskaper i planering, strukturering och arbetsmiljöns betydelse
- Integrering av nya ämnes- och kursplaner inför kommande läsår
- Utveckling av distansundervisning och de digitala verktygen
- Utveckling av ämnesövergripande arbete och infärgning
- Planering av stödinsatser
- Översyn av upplägget för Matematik 1a för yrkesprogram inför kommande läsår

Det behövs mer stöd till arbetslagen från skolledarna i arbetet med ett systematiskt kvalitetsarbete. Även skolledarna behöver handledning i upplägget av program- och ämneslag då det finns viss osäkerhet angående detta. En plan för skolledarnas deltagande i arbetet planeras inför kommande läsår.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- All personal är väl förtrogen med hur kvalitetsarbetet i arbetslagen genomförs enligt upplägget för ett systematiskt kvalitetsarbete och PDSA-cykeln

Kommande läsårs delmål

- Ett ökat och förbättrat stöd från skollledning till program- och ämneslag i att formulera mål och planer samt dokumentera arbetet

Personal

Den pedagogiska personalen vid Hjalmar Strömerskolan delas mellan gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen, förutom den personal som undervisar vid SFI och Yrkes högskolan (YH). Studie- och yrkesvägledningen finns inom både gymnasieskolan och vuxenutbildningen medan elevhälsans insatser endast erbjuds elever inom gymnasieskolan.

Resultat och analys

Nedan presenteras statistik gällande pedagogisk personal vid Hjalmar Strömerskolan, se tabell 4, gällande de senaste läsåren.

Tabell 4. Pedagogisk personal under nuvarande och föregående läsår.

Pedagogisk personal*	Läsåret 20/21				Läsåret 19/20			
	Kvinnor	Män	Totalt antal	Andel	Kvinnor	Män	Totalt antal	Andel
Legitimerade lärare	17	15	32	56%	20	9	29	56 %
Lärare med examen som väntar på sin legitimation						1	1	
Lärare i utbildning till legitimerad lärare	5	5	10		4	10	14	
Förstelärare	5	1	6		5	1	6	

*Lärarna har i vissa fall haft undervisning både vid gymnasieskolan och vid vuxenutbildningen.

Antalet legitimerade lärare har ökat från 29 till 32. Det är 10 lärare som är under utbildning och inför nästa läsår startar ytterligare tre lärare yrkespedagogiska studier mot examen som yrkeslärare.

Modersmålsundervisning har erbjudits i sydsamiska.

För yrkeslärare som saknar pedagogisk utbildning men har tillsvidareanställning tas frågan om validering och utbildning upp på RUS-samtal. Detta görs för att fler tillsvidareanställda lärare utan legitimation ska utbilda sig.

Antalet legitimerade lärare har ökat och det är viktigt för att säkerställa en hög kvalitet i utbildningen. Det är även viktigt att stötta och underlätta för lärare som studerar och arbetar samtidigt för att de ska lyckas slutföra studierna. Under nuvarande och kommande läsår har Hjalmar Strömerskolan beviljats statsbidrag av Skolverket för yrkeslärare som läser yrkespedagogik. Detta statsbidrag ger möjlighet för nedsättning i arbetstiden samt ersättning för litteratur och resor. Under nuvarande läsår har fem yrkeslärare deltagit i utbildning. Alla tidsbegränsade tjänster för yrkeslärare kan förlängas kommande läsår då validering eller utbildning pågår, eller är planerad i överenskommelse med rektor. Arbetet med att stötta tillsvidareanställda lärare utan legitimation att utbilda sig behöver fortsätta. Elevhälsa och studie- och yrkesvägledning har bestått av:

- Skolsköterska 80 %
- Skolläkare – vid behov
- Kurator 100 %
- Skolpsykolog – vid behov
- Specialpedagog 100 %
- Elevcoach 80 %
- Studie- och yrkesvägledare 200 % (Gymnasieskola och Vuxenutbildning)

Under vårterminen 2021 har en behörig Studie- och yrkesvägledare rekryterats till gymnasiet. Den vikarierande Studie- och yrkesvägledaren kommer därför återgå till arbetet inom Introduktionsprogrammet som koordinator och som Studie- och yrkesvägledare för programmet på deltid för att utöka studie- och yrkesvägledningen totalt i gymnasiet. Det kommer ske först under höstterminen 2021.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Andelen legitimerade lärare skall överstiga 70 %

Kommande läsårs delmål

- Genomförd validering bland samtliga yrkeslärare inför pedagogiska studier
- Anställda lärare utan legitimation planerar för fortsatta studier mot lärarlegitimation

Kompetensutveckling

Lärare och övrig personal ska ges möjlighet till kompetensutveckling för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter. De ska också kontinuerligt ges möjlighet att dela med sig av sin kunskap samt att lära av varandra för att utveckla undervisningen. Med kompetensutveckling avses insatser som syftar till att utveckla lärarens förmåga att skapa goda förutsättningar för elevernas lärande och för verksamhetsutveckling. Kompetensutvecklingen vid Hjalmar Strömerskolan kan delas in i två nivåer; gemensam och individuell. Den gemensamma kan i vissa fall även delas in i grupper med olika kompetensutvecklingsområden. Dessa två nivåer kompletterar varandra och bildar en helhet för att utveckla lärarens förmåga att skapa goda förutsättningar för elevernas lärande och för verksamhetsutveckling.

Gemensam kompetensutveckling

Resultat och analys

Större fortbildningsinsatser har, på grund av pandemin, inte kunnat planeras. En stor del av tiden har personalen behövt till att utveckla distansundervisningen. Det har dock genomförts mindre fortbildningsinsatser enligt följande:

- Pedagogiska möten med fokus på kollegaskuggning under ledning av förstelärare
- KASAM 2.0 Workshops
- Fortbildning inom digitala hjälpmedel i undervisningen
- Fortbildning i Lärande för hållbar utveckling och däri De globala målen

Under läsåret har kartläggningar gjorts bland undervisande lärare rörande kompetens inom Lärande för hållbar utveckling och Digital kompetens. Även det relationella perspektivet har identifierats som ett område där kompetensen behöver förbättras.

En fortbildningsplan för den gemensamma fortbildningen har tagits fram inför kommande läsår tillsammans med SPSM. Syftet är att implementera det relationella perspektivet som utgår från elevens behov och att hitta metoder som fungerar i undervisningen. Det relationella perspektivet är i enlighet med det salutogena synsättet som skapar engagemang och arbetsglädje hos elever så att de kan uppleva sin skolgång som begriplig, hanterbar och meningsfull.

Områden när det gäller den långsiktiga kompetensutvecklingen har identifierats och nästa steg blir att genomföra kompetensutveckling inom de identifierade områdena.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- En treårsplan för den gemensamma fortbildningen

Kommande läsårs delmål

- Plan och genomförande av kompetensutveckling inom identifierade områden

Individuell kompetensutveckling

Den individuella kompetensutvecklingen syftar till att utveckla på ämnes-, grupp- och/eller individnivå. Den individuella kompetensutvecklingen utformas tillsammans med respektive skolledare utifrån de behov som den anställda och organisationen har.

Resultat och analys

Den individuella fortbildningen under läsåret har bestått bland annat av kortare utbildningar, fördjupningsarbeten inom lärares ämnesområden och en pedagogisk utbildning som tio lärare har deltagit i. Vissa lärare har under läsåret haft en individuell fortbildningsplan medan andra löpande identifierat behov av fortbildningen.

Det finns fortsatt behov av att systematiskt kartlägga det individuella fortbildningsbehovet hos samtliga lärare. Inför RUS-samtalen kommande läsår skall en ifylld plan för den individuella fortbildningen lämnas till respektive arbetsledare.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Samtliga lärare skall ha en individuell fortbildningsplan som sträcker sig minst två läsår framåt

Kommande läsårs delmål

- En individuell fortbildningsplan för samtliga undervisande lärare har upprättas

GYMNASIEUTBILDNING

Hjalmar Strömerskolan är den enda gymnasieskolan i Strömsunds kommun. Huvuduppgiften för gymnasieskolan är att förmedla kunskaper och skapa förutsättningar för att eleverna ska tillägna sig och utveckla kunskaper. Utbildningen ska främja elevernas utveckling till ansvarsställande människor, som aktivt deltar i och utvecklar yrkes- och samhällslivet. Gymnasieskolan ska bidra till elevernas allsidiga utveckling.

Genomförd utbildning vid gymnasieskolan

Resultat och analys

Under läsåret har utbildning bedrivits inom 11 nationella program och 4 introduktionsprogram. Vid läsårets slut hade skolan totalt 273 stycken elever (122 kvinnor och 151 män).

Nedan redovisas antal kvinnor och män fördelade på årskurser inom de nationella programmen, antal kvinnor och män vid introduktionsprogrammen under tre år och andel elever som avslutade åk 9 i Strömsunds kommun och antogs till Hjalmar Strömerskolan, samt antal elever vid NIU-skyttesport under läsåret, se tabell 5-8

Tabell 5. Antal elever fördelat på kvinnor, män och årskurser (Åk) inom de nationella programmen samt totalt antal.

Program	Antal elever								
	Åk 1		Åk 2		Åk 3		Åk 4		
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	
Barn- och fritidsprogrammet	2	4	6	0	3	0	0	0	
Bygg- och anläggningsprogrammet	3	8	0	13	0	6	0	0	
Ekonomiprogrammet	2	4	4	5	1	2	0	0	
El- och energiprogrammet	0	3	0	9	0	5	0	0	
Fordons- och transportprogrammet	7	7	4	14	4	12	0	0	
Handels- och administrationsprogrammet	6	3	6	1	8	5	1	0	
Industri tekniska programmet	0	5	0	5	0	6	0	0	
Naturvetenskapsprogrammet	1	1	3	1	4	0	1	0	
Samhällsvetenskapsprogrammet	13	6	4	1	2	1	1	1	
Teknikprogrammet	1	7	2	3	0	5	0	0	
Vård- och omsorgsprogrammet	6	0	6	1	3	0	0	0	
Totalt antal fördelat på läsår och män respektive kvinnor	41	48	35	53	25	42	3	1	
Totalt antal elever vid Hjalmar Strömerskolans nationella program								Kvinnor: 104	Män: 144
								Totalt: 248	

Tabell 6. Antal kvinnor och män samt totalt antal vid introduktionsprogrammen under tre läsår.

Introduktionsprogram	Antal elever, avläses per den 1/9 och den 1/2. Ett genomsnitt anges i tabellen.							
	Lå 17/18		Lå 18/19		Lå 19/20		Lå 20/21	
	K	M	K	M	K	M	K	M
Preparandutbildning (IMPRE)	2	0	1	2	0	0	0	0
Programinriktat individuellt val (IMPRO/IMR/IMV)	3	10	4	8	6	10	6	10
Yrkesintroduktion (IMYRK)	1	1	0	1	3	14	4	16
Individuellt alternativ (IMIND/IMA)	1	11	8	10	3	1	4	0
Språkin introduktion (IMSPR/IMS)	21	40	14	33	5	7	3	7
Totalt antal fördelat på män och kvinnor	28	62	27	54	17	32	17	33
Totalt antal elever vid introduktionsprogrammen	90		81		49		50	

Tabell 7. Andel elever som avslutade åk 9 i Strömsunds kommun som antogs till Hjalmar Strömerskolan.

Sökande till Hjalmar Strömerskolan	Lå 17/18	Lå 18/19	Lå 19/20	Lå 20/21
Andel elever	64 %	65 %	70 %	73%

Inför läsåret har andelen elever som söker till Hjalmar Strömerskolan ökat från 70% till 73% från kommunens grundskolor. Det är en glädjande ökning. Antalet elever från Dorotea har också ökat. Under innevarande läsår läser 11 elever från Dorotea i åk 1-3 på skolan. Inför kommande läsår väntas 12 nya elever från Dorotea.

Tabell 8. Antal elever vid NIU-skyttesport under läsåret.

Elever vid NIU-skyttesport	Åk 1	Åk 2	Åk 3	Åk 4
Kvinnor	2	0	2	1
Män	4	1	1	1
Totalt	6	1	3	2

Den nationella utredningen angående framtida dimensionering av idrottsutbildningar i landet är genomförd men satt på paus tills vidare. Inga nationella beslut har tagits vilket i sin tur medfört att arbetet utifrån detta inte har kunna genomföras.

Långsiktiga mål uppnådda 2023

- Andelen sökande bland kommunens åk 9 ska uppgå till minst 75 %
- Utbildningen inom Skyttesport finns kvar med samma goda kvalitet som i dag

Kommande läsårs delmål

- Följa utvecklingen av utredningen av idrottsutbildningar och göra det som krävs för att kunna fortsätta verksamheten inom skyttegymnasiet
- En tydlig profilering och marknadsföring av skyttegymnasiet

Rekrytering av elever till gymnasieskolan och marknadsföring

Då gymnasieskolorna inom kommunal verksamhet är en konkurrensutsatt verksamhet är marknadsföring av stor vikt. Gymnasieskolan arbetar aktivt för att öka andelen ungdomar som söker till kommunens gymnasium genom att vända sig till kommunens och närliggande kommuners elever, men också till potentiella elever till nationell idrottsutbildning (NIU) inom skyttesport. Det är av stor vikt är också att övriga verksamheter inom kommunen stöttar skolan i detta arbete.

Resultat och analys

Att ge information om och marknadsföra gymnasieskolan är av största vikt. Under läsåret har nya grepp när det gäller marknadsföring utvecklats och prövats eftersom besök på gymnasieskolan eller grundskolan inte har varit möjliga under pandemin. En direktsänd digital mäsas som presenterade skolan och dess utbildningar sändes till åk 9. Sändningen genomfördes för elever inom kommunen men också till elever utanför kommunen. Under sändningen fick eleverna ta del av en informationsfilm från varje program. Detta varvades med att elever, lärare och annan personal medverkade i direktsändningen. Inte heller årskurs 8 kunde besöka Hjalmar Strömerskolan men de nåddes av en kortare direktsändning med Studie- och yrkesvägledaren under en dag. Eleverna i årskurs 8 fick också se informationsfilmerna om Hjalmar Strömerskolans olika program.

Den broschyr som årligen delas ut till elever i åk 9 uppdaterades under höstterminen och en ny affisch togs fram och skickades till grundskolorna. Samtliga elever i åk 9 i kommunen fick även information om skolan under mellanvalsperioden.

En djupare samverkan med Dorotea kommun har utvecklats och det finns ett ökat intresse för Hjalmar Strömerskolan. Inför nästa läsår är det ett större antal elever från Dorotea kommun som sökt än under de senaste åren. Det är en mycket glädjande och positiv utveckling.

Skolan har under året tagit fram ett gediget underlag för digital marknadsföring. Genom digitala metoder har skolan kunnat marknadsföra sig på ett nytt och mycket tydligt sätt ut till elever i grundskolan, både inom och utanför kommunen. Det finns en årsplan för marknadsföring som utvecklas kontinuerligt och en marknadsföringsgrupp sammanträder regelbundet. Många bra och tydliga marknadsföringsinsatser har gjorts under läsåret och nya digitala grepp har provats. Här finns ett flertal nya lärdomar som kan tas till vara i kommande långsiktiga marknadsföringsstrategier.

Hjalmar Strömerskolan har även en Facebooksida som har utvecklats under läsåret och som uppdaterats regelbundet, dock behöver den användas flitigare för att öka synligheten. För att förbättra informationen om vad gymnasieskolan erbjuder har digitala inslag lagts på skolan hemsida, en film för respektive program som beskriver utbildningen. Hemsidan har fått förbättrad information som kan rikta sig till elever på grundskolan, vårdnadshavare och personal.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- En långsiktig plan för marknadsföring är upprättad
- Tydlig marknadsföring av gymnasieskolan

Kommande läsårs delmål

- Ge förbättrad information via hemsidan om vad gymnasieskolan erbjuder samt till grundskolans elever, vårdnadshavare och personal
- Framtagen och genomförd långsiktig plan för digital marknadsföring
- Ökad synlighet på Facebook och Instagram

Kunskaper, bedömning och betyg

Betyget uttrycker i vilken utsträckning den enskilda elevens visade kunskapsnivå uppfyller de nationella kunskapskrav som finns för varje kurs och mål för utbildningen. De elever som går ett nationellt yrkesprogram ska ges möjlighet att nå kraven för en yrkesexamen, elever vid nationellt högskoleförberedande program ska ges möjlighet att nå kraven för en högskoleförberedande examen. De elever som avslutar ett introduktionsprogram ska ha en plan och tillräckliga kunskaper för fortsatt utbildning eller ha uppnått en förberedelse för etablering på arbetsmarknaden.

Nationella program

Resultat och analys

Här redovisas resultat för avgångseleverna vid nationella program, andelen betygsatta kurser för avgångselever från nationella program under läsåret samt meritvärden för läsårets avgångselever, se tabell 9-11.

Tabell 9 Resultat för avgångseleverna. Utgångspunkten är Skolverkets statistik för Hjalmar Strömerskolan och riket. Till avgångselever räknas elever med gymnasieexamen och elever med studiebevis där eleven fått betyg (A-F) i programmets samtliga kurser.

Resultat för avgångselever	HJS Läsåret 19/20		HJS Läsåret 20/21		Riket 20/21
	Totalt Antal	Därav andel med examen	Totalt Antal	Därav andel med examen	Därav andel med examen I
Högskoleförberedande examen	17	94%	14	100%	93%
Yrkesexamen	47	100%	51	94%	90%
Totalt antal avgångselever	64	98%	65	95%	92%

Tabell 10. Andelen betygsatta kurser för avgångselever från nationella program under läsåret

Resultat för avgångselever under läsåret	Kvinnor		Män		Totalt	
	Antal betyg per kategori	Andel av satta betyg	Antal betyg per kategori	Andel av satta betyg	Antal betyg per kategori	Andel av satta betyg
F	17	2,44%	14	1,51%	31	1,91%
E	153	21,92%	328	35,31%	481	29,56%
D	115	16,48%	181	19,48%	296	18,19%
C	133	19,05%	203	21,85%	336	20,65%
B	102	14,61%	124	13,35%	226	13,89%
A	178	25,50%	79	8,50%	257	15,80%
Totalt	698		929		1 627	

Tabell 11. Meritvärden för läsårets avgångselever.

Meritvärde för avgångselever	Hjalmar Strömerskolan			Samtliga skolor i riket		
	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män
20/21	13,9	14,8	13,3	14,5	15,2	13,8
19/20	13,6	14,2	12,6	14,4	15,1	13,8
18/19	13,5	15	12,6	14,4	15,0	13,8
17/18	13,2	14,5	12,2	14,3	14,9	13,7
16/17	13,0	13,6	12,3	14,2	14,9	13,6

15/16	14,1	14,8	13,4	14,1	14,7	13,5
14/15	14,1	14,3	13,7	14	14,6	13,4
13/14	13,7	13,9	13,3	14	14,6	13,4
12/13	13,1	13,6	12,8	14	14,7	13,3
11/12	14,2	14,6	13,5	14	14,7	13,3
10/11	13,8	15,5	12,3	14,1	14,8	13,3
09/10	13,6	14,7	12,5	14	14,7	13,3
08/09	14	14,7	13	14,1	14,7	13,4

Andelen avgångselever med gymnasieexamen ligger på 95 % vilket överstiger resultatet för riket med tre procentenheter. Resultatet när det gäller meritvärdet ligger lägre än riksnivån men har ökat kontinuerligt sedan läsåret 16/17, samma år som skolan började fokusera på ett systematiskt kvalitetsarbete. Åren dessförinnan har resultatet gällande meritvärdena pendlat upp och ner.

Trots att undervisningen under det senaste läsåret har varit förlagd på hel- eller delvis distans så har inte resultaten påverkats negativt. Det kan konstateras att alla inblandade har gjort ett bra jobb och hittat lösningar i en svår situation. Distansundervisningen har visat sig fungera väl för en del elever, till och med bättre än närundervisning, medan vissa elever har känt sig isolerade. Elever som har mått dåligt, haft svårt att studera på distans eller haft behov av stöd på grund av distansupplägget har fått möjlighet att komma till skolan istället och fått tillgång till en lokal och i vissa fall lärare på plats.

Ämnes- och programlagens kvalitetsarbete är en viktig del i att förbättra elevernas resultat. Deras insatser behöver därför fortsätta att utvecklas med koppling till de politiska prioriteringarna och elevernas resultat. Det pedagogiska arbetet som görs i klassrummet av den enskilde läraren har också avgörande betydelse för elevresultatet. Det är även viktigt att här ta upp det övergripande kvalitetsarbetet inom samtliga områden som nämns i kvalitetsredovisningen då det bidrar och stöttar utvecklingen av den pedagogiska verksamheten och elevernas resultat.

Undervisande lärare fyller i omdömen i Skola 24 två gånger per läsår, en gång på höstterminen och en gång på vårterminen. Resultaten sammanställs så att elevhälsoteamet, skolledningen och mentorerna får en samlad bild av elevernas studieresultat. Inför kommande läsår ser skolledningen över om man kan tidigarelägga redovisningen för att kunna sätta in åtgärder tidigare och stöd för elever som är i behov av det tidigare.

Långsiktiga mål uppnådda 2023

- Alla elever på nationella program når examen
- Meritvärdet för avgångseleverna är minst lika höga som i riket

Kommande läsårs delmål

- Fortsatt kvalitetsarbete i ämnes- och programlagen för att nå de uppsatta politiska prioriteringarna
- Intensifierad och tydliggjord uppföljning av elevernas resultat i omdömena för tidiga insatser där stödbehov finns

Uppföljning av och insyn i elevernas utveckling och resultat

Elever och deras vårdnadshavare ska ha insyn i elevernas skolgång och resultat.

Resultat och analys

De aktuella studieresultaten som redovisas av lärarna två gånger per läsår i omdömesdatabasen ger värdefull information. Både elever och vårdnadshavare har tillgång till omdömena och de används även som underlag till de utvecklingssamtal som mentor genomför två gånger per läsår tillsammans med elev och vårdnadshavaren. Vårdnadshavare bjuds alltid in till barn under 18 år och om elev så vill när de är över 18. Utdrag ur betygskatalogen skickas två gånger per läsår till elever och vårdnadshavare. Om det finns risk att en elev inte når målen, kallas eleven och vårdnadshavaren till barn under 18 tillsammans med mentorn till stödkonferens med elevhälsogruppen.

Det är av stor vikt att ha en fungerande kontakt med vårdnadshavare angående elevens utveckling i skolan och utvecklingssamtalet är ett viktigt forum för detta. Pandemin medförde att utvecklingssamtalen genomfördes digitalt vilket fungerade väl.

Under vårterminen avsattes särskild tid under lärarnas arbetstid för omdömesskrivning och möjlighet för utvecklingssamtal. Detta gjordes för att underlätta för de undervisande lärarna i en ansträngd tid under pandemin. Den avsatta tiden gavs för att uppföljning och insyn i elevernas resultat skulle möjliggöras för elev och vårdnadshavare. Dock behöver arbetet med att följa upp utvecklingssamtalen, för att säkerställa att dessa görs för samtliga elever inom tre veckor efter att omdömen skrivits, säkerställas.

Långsiktigt mål uppnått 2022

- Utvecklingssamtalen genomförs två gånger per läsår med elev, och när elev är under 18 även med vårdnadshavare, senast tre veckor efter genomfört omdöme

Kommande läsårs delmål

- Omdöme finns för samtliga kurser
- Uppföljning av genomförda utvecklingssamtal görs som en naturlig del i årshjulet

Introduktionsprogrammet

Enligt Skolverket skall Introduktionsprogrammen ge obehöriga elever möjlighet att komma in på nationella program eller leda till arbete. Huvudregeln är att inga behöriga elever ska gå ett introduktionsprogram. Samtliga elever följer en individuell studieplan och på introduktionsprogrammen är den individuella studieplanen mycket viktig eftersom det inte

finns något examensmål eller någon programstruktur. Det är studieplanen som visar vad utbildningen ska innehålla. Utbildningen är på heltid. De fyra introduktionsprogrammen har olika syften och skall formas utifrån elevens behov. Huvudmannen har beslutat om plan för introduktionsprogrammen.

Resultat och analys

Under första valomgången till gymnasiet i januari - 20 var det 42 obehöriga sökande till Hjalmar Strömerskolan. Antalet minskade efter betygssättningen på vårterminen -20 för årskurs 9, men det var fortsatt 30 elever från grundskolan som inte var behöriga.

Det finns elever som trots många insatser och mycket samverkan med flera olika aktörer inte fått en fungerande skolgång och därigenom övergått till målgruppen för Kommunalt aktivitetsansvar (KAA).

Under vårterminen -21 har ett flertal möten med grundskolans elever och deras vårdnadshavare ordnats för att ge en bild av vad Hjalmar Strömerskolan kan erbjuda när det gäller individuella lösningar inom ramarna för introduktionsprogrammen. Det är många föräldrar som uttrycker oro när det gäller barnets studier då det visat sig att barnet kanske inte når behörighet till gymnasiet.

Nedan redovisas antal elever vid introduktionsprogrammen och antal och andel elever som uppnått behörighet till nationellt program samt det totala antalet elever och total andel elever som blivit behöriga till nationellt program på introduktionsprogrammen de tre senaste läsåren, se tabell 12-13. Andelen elever som blir behöriga till nationella program har ökat med 20 % under läsåret, dock är det inte uppe i 30 procents ökning ännu vilket gör att det långsiktiga målet kvarstår.

Tabell 12. Antal elever vid introduktionsprogrammen samt antal och andel elever som uppnått behörighet till nationellt program.

Introduktionsprogram	Läsåret 2019/2020			Antal behöriga till nationellt program		Andel behöriga till nationellt program	
	Totalt antal elever	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar
Programinriktad val (IMV)	16	6	10	2	5	33 %	50 %
Yrkesintroduktion (IMY)	20	5	15	1	1	20 %	7 %
Individuellt alternativ (IMA)	4	4	-	3	-	75 %	0%
Språk-introduktion (IMS)	20	2	8	-	-	0 %	0 %
SUMMA	50	17	33	6	6	35%	18%

Tabell 13. Totalt antal elever och total andel elever som blivit behöriga till nationella program på introduktionsprogrammen de fyra senaste läsåren.

Läsår	Totalt antal elever	Total andel som blivit behöriga till Nationellt program
2017/2018	107	9 %
2018/2019	74	19 %
2019/2020	46	20 %
2020/2021	50	24%

Programinriktat val (IMV)

Programinriktat val syftar till att elever ska få en utbildning som är inriktad mot ett visst nationellt program och att eleven ska så snart som möjligt kunna antas till det nationella programmet. Det nationella program som utbildningen är inriktad mot kan vara både ett yrkesprogram eller ett högskoleförberedande program.

7 av 16 elever på IMV blev behöriga till nationella program under sitt första år på programmet.

Yrkesintroduktion (IMY)

Yrkesintroduktion vänder sig till elever som saknar godkända betyg för behörighet till ett yrkesprogram. Eleven får en yrkesinriktad utbildning för att kunna söka till ett yrkesprogram eller få ett arbete. Eleven ska både kunna läsa ämnen från grundskolan som den inte är behörig i och ämnen från nationella program i gymnasieskolan. På yrkesintroduktion kan även kurser från yrkespaketen ingå.

Vissa elever har heltidspraktik då de inte vill studera för behörighet till nationellt program. Det betyder att de inte kommer med i statistiken för antal elever som blir behöriga till NP men kan bli anställningsbara vilket även det är ett av programmets mål.

2 av 20 elever på IMY blev behöriga till nationellt program under läsåret.

Individuellt alternativ (IMA)

Individuellt alternativ utformas för enskild elev och vänder sig i första hand till ungdomar som inte är behöriga till ett yrkesprogram och som har stora kunskapsbrister och svag motivation, eller till ungdomar som vill ha en mer allmänt inriktad utbildning som förbereder dem för annan utbildning. Utbildningen får innehålla de grundskoleämnen som eleven saknar godkända betyg i och hela eller delar av gymnasieskolans kurser. Det kan också ingå andra insatser, exempelvis motivationsinsatser eller praktik.

Tre av fyra elever på IMA blev behöriga till ett nationellt program. En av eleverna nådde inte målen för behörighet och eleven läser nu på yrkesintroduktion men följer ett gymnasieprogram i dess helhet.

Språkintröduktion (IMS)

Språkintröduktion är till för ungdomar som nyss har kommit till Sverige. Utbildningen har fokus på svenska språket för att eleven senare ska kunna gå vidare till något annat program i gymnasieskolan, eller till annan utbildning.

Antalet elever på språkintröduktion har minskat och de elever som nu går programmet är till största del elever som gått i kommunens grundskolor eller är inflyttade från andra kommuner. De kommer alltså i huvudsak inte direkt från ett annat land.

Inga elever nådde behörighet till nationellt program.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Andelen elever som går vidare till nationella program ska öka med minst 30 % per år

Kommande läsårs delmål

- Andelen elever som går vidare till nationella program fortsätter att öka
- Alla elever har en individuellt utformad studieplan i linje med den plan som huvudmannen har upprättat

Betyg och bedömning

Enligt Skolverket ska betyget uttrycka i vilken utsträckning den enskilda elevens visade kunskapsnivå uppfyller de nationella kunskapskrav som finns för varje kurs, respektive mål för utbildningen. Betyget ska spegla den kvalitet som eleven har på sitt kunnande vid kursens slut. Lärare dokumenterar kontinuerligt elevernas kunskaper. När det är dags för betygssättning analyseras och värderas hur relevant och rättvisande bild olika underlag ger av elevernas kunskaper i förhållande till kunskapskraven.

Resultat och analys

Nedan visas hur eleverna, i jämförelse med elever i riket, har svarat på Skolinspektionens och Hjalmar Strömerskolans frågor. Svartalternativen utgår från skalan 0-10, där noll innebär "inte alls" och 10 "i hög grad", se tabell 14.

Tabell 14. Veta vad som krävs samt delaktighet och inflytande.

VETA VAD SOM KRÄVS	Nationellt vt 2020	HjS ht 2019	HjS vt 2020 Egen enkät	Hjs vt 2021 Egen enkät
Mina lärare förklarar vad vi ska göra i skolarbetet så att jag förstår.	7,1	7,1	7,4	7,3
Jag tycker att det är svårt att veta vad jag ska klara av i skolan.*	5,8	6,1	5	5,6
Jag vet vad jag behöver kunna för att nå kunskapskraven i skolan.	6,7	6,6	7	6,7

DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE				
Vi elever har inflytande över undervisningens innehåll	5,1	5,3	6,3	6,2
På lektionerna är vi elever med och påverkar på vilket sätt vi ska arbeta med olika skoluppgifter	5,8	5,9	6,3	6
I min skola är vi elever med och påverkar vår skolmiljö	6,3	6,3	6,9	6,4

* Ett antal av frågorna är negativt formulerade. Vid beräkning av medelvärde för en negativt formulerad fråga ges svarsalternativen istället följande värden: Stämmer helt och hållet = 0, Stämmer ganska bra = 3,33, Stämmer ganska dåligt = 6,67, Stämmer inte alls = 10

Resultatet från enkäten "Tala vad du tycker om Hjalmar, vt 21", som eleverna fyller i varje läsår, visar en viss nedgång från föregående år när det gäller samtliga punkter i tabellen. I jämförelse med riket ligger resultatet endast under när det gäller frågan "Jag tycker att det är svårt att veta vad jag ska klara av i skolan".

En särskild undersökning om hur eleverna upplevde distansundervisning under vårterminen -20 visade att strukturen och instruktionerna blev tydligare under den tiden.

Den gemensamma fortbildningen under läsåret har haft fokus på tillgänglighet i undervisning för att stärka måluppfyllelsen samt för att öka förståelsen för hur bedömningen av elevernas kunskapsresultat går till. Detta arbete behöver dock fortsätta.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Alla elever är medvetna om vad de behöver kunna för att nå kunskapskraven i skolan

Kommande läsårs delmål

- På Hjalmar Strömerskolan är det tydligt hur bedömningen av elevernas kunskapsresultat går till

Stöd och extra anpassningar

Eleverna ska ges den ledning och stimulans, de extra anpassningar, särskilt stöd samt andra stödåtgärder som de behöver.

Resultat och analys

Nedan framgår hur eleverna uppfattar sina möjligheter att erhålla anpassningar efter behov samt i vilken mån de får utmaningar. Svarsalternativen utgår från skalan 0-10, där noll innebär "inte alls" och 10 "i hög grad", se tabell 15.

Tabell 15. Anpassning efter elevens behov och utmaningar.

ANPASSNING EFTER ELEVENNS BEHOV	Nationellt vt 2020	HJS ht 2019 Egen enkät	HJS vt 2020 Egen enkät	HJS vt 2021 Egen enkät
Jag kan få extraundervisning om jag skulle behöva det.	7,1	7,1	7,3	7,1
Mina lärare hjälper mig i skolarbetet när jag behöver det.	7,6	7,8	7,8	7,7
Skolarbetet är för svårt för mig. *	6	6,5	5,6	5,8
UTMANINGAR				
I min skola finns det extrauppgifter för dem som hinner och vill ha det.	7,2	7	7,3	7,2
Jag kan få svårare uppgifter om jag vill.	7,1	7,2	7,3	6,7
Jag får för lite utmanande arbetsuppgifter i skolan.*	6,7	6,5	6,0	6,2

* Ett antal av frågorna är negativt formulerade. Vid beräkning av medelvärde för en negativt formulerad fråga ges svarsalternativen istället följande värden: Stämmer helt och hållet = 0, Stämmer ganska bra = 3,33, Stämmer ganska dåligt = 6,67, Stämmer inte alls = 10

Svarsfrekvensen för Hjalmar Strömerskolans enkät var tyvärr låg även detta läsår men resultatet ger ändå ett visst underlag angående hur eleverna upplever sina studier. När det gäller anpassning efter elevens behov så ligger skolans värden i stort sett i nivå med de nationella. När det gäller svårare utmaningar och uppgifter så visar enkätresultaten lägre värde för Hjalmar Strömerskolan än riket.

Anpassningar och särskilt stöd har erbjudits under läsåret via stöd på grupp- och individnivå. Statsbidraget, "Skolmiljarden" gav skolan möjlighet att intensifiera stödet i matematik, svenska och engelska samt inom andra ämnen där behovet fanns. Även extra praktiska moment inom yrkesprogrammen lades in. Detta var möjligt eftersom undervisande lärare i vissa fall arbetade övertid. Under vårterminen intensifierades arbetet för att eleverna skulle nå gymnasieexamen.

För att kunna förstå och undersöka varför elever hamnar i svårigheter är det viktigt att förstå hur lärarens handlingar och lärandemiljö samspelar. Att ha det relationella perspektivet är nödvändigt för att hålla fokus i relationer, kommunikation och samspel. Inför kommande läsår planeras fortsatt gemensam fortbildning inom detta område.

Omdömena i skola 24 används och sammanställs så att även elevhälsoteamet, skolledningen och mentorerna ges en samlad bild över elevernas studieresultat. Metoder för att sammanställa och tydliggöra hur eleverna ligger till utifrån gjorda omdömen finns, dock

behöver metoder och arbetssätt för att analysera resultatet och snabbt identifiera stödbehov utvecklas. Detta för att snabbt sätta in det stöd som behövs.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Planering av undervisning och stöd för eleverna utgår från det relationella perspektivet

Kommande läsårs delmål

- Kartlägga och tydliggöra innebörden av det relationella perspektivet utifrån de senaste årens gemensamma fortbildning för att göra undervisningen tillgänglig för alla elever

Modersmålsundervisning och studiehandledning

En elev ska få studiehandledning på sitt modersmål om eleven behöver det. Om eleven innan sin ankomst till Sverige har undervisats på ett annat språk kan studiehandledning ges på det språket istället, om det finns särskilda skäl. Modersmålsundervisning ska erbjudas till elev som har en vårdnadshavare med ett annat språk än svenska om språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet och eleven har goda kunskaper i språket.

Modersmålsundervisning ska även erbjudas elever som tillhör någon av de nationella minoriteterna i elevens nationella minoritetsspråk om eleven har goda kunskaper i språket.

Resultat och analys

Under läsåret 20/21 har studiehandledning funnits i somaliska. Modersmålsundervisning har genomförts i sydsamiska.

Arbetet med att medvetandegöra eleverna när det gäller vikten av modersmålsundervisning och utreda behovet av modersmålsundervisning behöver fortsätta.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Ett aktivt arbete för att berörda elever ska förstå vikten av modersmålsundervisning

Kommande läsårs delmål

- Utreda behovet av modersmålsundervisning

Frånvaro

Centrala studiestödsnämnden (CSN) publicerar årligen redovisning om elever som har mist sitt studiebidrag. Frånvaro från skolan är en stor riskfaktor för att elever ska hamna i utanförskap och det gör arbetet för att ökad närvaro i skolan särskilt viktigt, se tabell 16.

Tabell 16. Andel elever som mist sitt studiebidrag

Kommun/Läsår	Lå17/18	Lå 18/19	Lå 19/20	Lå 20/21
Strömsund	5,5 %	2,6 %	4 %	1,7 %
Länet	5,3 %	4,8 %	5,3 %	4,5 %
Riket	8,5 %	8,7 %	8 %	5,8 %

Resultat och analys

Andelen elever som har mist sitt studiebidrag under läsåret är 1,7 % vilket är lägre än länets och rikets andel. Det finns dock elever som har haft hög frånvaro på Hjalmar Strömerskolan. Frånvaron har då utretts enligt frånvaroplanen innan anmälan lämnats till CSN för beslut om eventuellt indraget studiebidrag.

Det långsiktiga målet är uppnått dock behöver det finnas kvar ur ett långsiktigt perspektiv. Det viktiga är att bedriva ett arbete för att minska frånvaron oberoende av om studiebidrag dras eller inte. Planen för utredning av skolfrånvaro är utvärderad och uppdaterad. Arbete för att implementera planen behöver fortsätta.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Andelen indraget studiemedel ligger under 3 %

Kommande läsårs delmål

- Planen för skolfrånvaron har implementerats och rutinen följs enligt planen

Normer och värden

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Skolan ska aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dessa komma till uttryck i praktisk vardaglig handling.

Resultat och analys

Nedan framgår hur eleverna uppfattar grundläggande värden i undervisningen/lärandet och grundläggande värden på skolan. Svartalternativen utgår från skalan 0-10, där noll innebär "inte alls" och 10 "i hög grad", se tabell 17.

Tabell 17. Grundläggande värden i undervisningen/lärandet och grundläggande värden på skolan.

GRUNDLÄGGANDE VÄRDEN I UNDERVISNINGEN/LÄRANDET	Nationellt ht 2020	HJS ht 2019 Egen enkät	HJS vt 2020 Egen enkät	HJS vt 2021 Egen enkät
I min skola pratar vi om mänskliga rättigheter	6,9	7,2	7,3	6,9
I min skola pratar vi om jämställdhet mellan könen.	5,8	4,6	6,9	6,9
I min skola får jag öva på att göra etiska ställningstaganden.	6	6	6	5,6
GRUNDLÄGGANDE VÄRDEN PÅ SKOLAN				
Mina lärare ger killar och tjejer samma förutsättningar.	7,9	8	8,3	8
I min skola respekterar vi varandras olikheter.	7	6	7,9	7,6
I min skola respekterar elever och lärare varandra.	7	6,5	7,8	7,5

Gällande grundläggande värden på skolan ligger resultatet högre än det nationella. När det gäller grundläggande värden i undervisningen/lärandet framgår det att eleverna anser att de får prata om jämställdhet mellan könen i mycket högre grad än nationellt och här syns en kraftig uppgång under de tre senaste åren. När det gäller etiska ställningstaganden är resultatet från riket högre medan resultatet för mänskliga rättigheter är lika som för hela nationen.

Det har varit svårt att genomföra förebyggande och främjande arbete inom normer och värden och likabehandling under läsåret på grund av pandemin. Arbetet med att främja likabehandling syftar till att förankra respekten för alla människors lika värde och bidra till en skolmiljö där alla barn och elever känner sig trygga och utvecklas. Skolans värdegrund skall genomsyra all verksamhet i skolan. Detta görs genom medvetna val och handlingar som främjar elevers lika rättigheter och möjligheter i skolan.

Under kommande läsår kommer Hjalmar Strömerskolan att flytta över mentorskapet från undervisande lärare till heltidsmentorerna i årskurs 1. Ett av målen är att kunna arbeta mer med frågor som handlar om likabehandlingsarbete genom att planera olika teman kring dessa frågor.

Långsiktiga mål som ska vara uppnådda 2023

- Skolenkätens indexvärden ska överstiga 8 gällande grundläggande värden

Kommande läsårs delmål

- Intensifierat arbete gällande normer och värden

Elevernas ansvar och inflytande

Enligt Skolverket ska elever ges inflytande över utbildningen och stimuleras att aktivt ta del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen, exempelvis när undervisningen planeras, genomförs och utvärderas. Eleverna ska dessutom hållas informerade i frågor som rör dem och ges möjlighet att ta initiativ till frågor som ska behandlas inom ramen för deras inflytande över utbildningen. Elevernas arbete med inflytandefrågor ska även i övrigt stödjas och underlättas på mentorstid, klassråd och via elevrådet.

Resultat och analys

Nedan framgår hur eleverna uppfattar delaktighet och inflytande. Svartalternativen utgår från skalan 0-10, där noll innebär "inte alls" och 10 "i hög grad", se tabell 18.

Tabell 18. Delaktighet och inflytande.

DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE	Nationellt ht 2020	HJS ht 2019 Egen enkät	HJS vt 2020 Egen enkät	Hjs vt 2021 Egen enkät
Vi elever har inflytande över undervisningens innehåll	5,1	5,3	6,3	6,2
På lektionerna är vi elever med och påverkar på vilket sätt vi ska arbeta med olika skoluppgifter	5,8	5,9	6,3	6
I min skola är vi elever med och påverkar vår skolmiljö	6,3	6,3	6,9	6,4

Samtliga frågeställningar har högre värde än nationellt. Resultatet från enkäten "Tala vad du tycker om Hjalmar, vt -21" visar en viss nedgång från föregående år på samtliga punkter som handlar om delaktighet och inflytande i studierna. Resultatet är dock högre än för två år sedan.

Eleverna skall ha inflytande över sin undervisning och arbetsmiljö. Under läsåret har elevrådsarbete och annat elevinflytande inte fått tillräckligt med utrymme på grund av pandemin. Större samlingar i form av elevrådsmöten har inte varit möjliga. Inför kommande läsår har en förstelärare fått uppdraget att arbeta med elevinflytande på skolan. En handlingsplan för att elevrådsarbetet ska fungera på ett tillfredsställande sätt är framtagen.

Resultatet överstiger de nationella värdena men Hjalmar Strömerskolans enkätsvar uppgår inte till minst åtta ännu.

Det finns en upprättad handlingsplan för att få elevrådsarbetet att fungera. Under kommande läsår behöver planen sjösättas för att utvärderas och eventuellt förbättras.

Samtliga klasser har getts möjlighet att genomföra regelbundna klassråd genom den schemaposition för mentorstid som finns i deras schema. Att klassråd genomförs i samtliga klasser behöver dock följas upp på ett bättre sätt.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Skolenkätens indexvärden inom delaktighet och inflytande ska överstiga 8

Kommande läsårs delmål

- Elevernas inflytande över sin undervisning och skolmiljö behöver förtydligas
- En handlingsplan för ett fungerande elevrådsarbete är implementerad
- Regelbundna klassråd ska genomföras och elevinflytande skall uppmuntras

Trygghet och studiero

Elevernas arbetsmiljö styrs av arbetsmiljö- och skollagen och arbetsmiljön skall präglas av trygghet och studiero, samt vara god. Bestämmelsen om god arbetsmiljö styrs av bestämmelserna i arbetsmiljölagen och kan delas upp i psykosocial och fysisk miljö. Gemensamma ordningsregler ska tas fram genom elevernas deltagande och rektor ska besluta om dessa.

Resultat och analys

Nedan framgår hur eleverna uppfattar ordningsregler, studiero och trygghet. Svartalternativen utgår från skalan 0-10, där noll innebär "inte alls" och 10 "i hög grad", se tabell 19.

Tabell 19. Ordningsregler, studiero och trygghet.

ORDNINGSREGLER	Nationellt ht 2020	HjS ht 2019 Egen enkät	HjS vt 2020 Egen enkät	HJS vt 2021 Egen enkät
I min skola följer eleverna de ordningsregler som finns	5,8	5,6	7,1	6,7
I min skola är vi elever med och bestämmer vilka ordningsregler vi ska ha.	4,9	5,1	6,1	5,7
Mina lärare ser till att ordningsreglerna på skolan följs.	7	6,9	7	6,8
STUDIERO				
Jag har studiero på lektionerna	6,2	6,3	6,7	6,7
På lektionerna stör andra elever ordningen i klass- rummet*	5,2	5,4	5,1	5,4
Mina lärare ser till att det är studiero på lektionerna.	6,4	6,4	6,8	6,5

TRYGGHET				
I min skola finns det elever som jag är rädd för*	8,2	8,5	7,5	7,4
I min skola finns det personal som jag är rädd för*	8,5	8,9	7,7	7,9
Jag känner mig trygg i skolan.	8	7,6	7,8	8

* Ett antal av frågorna är negativt formulerade. Vid beräkning av medelvärde för en negativt formulerad fråga ges svarsalternativen istället följande värden: Stämmer helt och hållet = 0, Stämmer ganska bra = 3,33, Stämmer ganska dåligt = 6,67, Stämmer inte alls = 10. Dessa värden är markerade med (*).

Enkätresultatet visar att Hjalmar Strömerskolans värden delvis är högre än de nationella när det gäller ordningsregler och studiero. De flesta elever känner sig trygga men viktigt är att notera att det finns viss rädsla för elever och personal. Undervisningen har, under läsåret, bedrivits på heldistans under december till början av februari och därefter på delvis distans under hela vårterminen. Hur detta har påverkat värdena i enkäten är svårt att analysera. Personalens möjlighet att arbeta med likabehandlingsarbete underlättas vid närundervisning.

Miljön i huvudbyggnaden har ändrats och gjorts mer öppen så att det som händer i rasthallen blir mer synligt. Entrén vid ingången närmast elevhälsan har inretts med trivsamma bord och stolar och skåpen som kunde skymma de vuxnas möjlighet att se vad som händer i rasthallen har tagits bort.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Samtliga, elever och personal, ska uppleva att Hjalmar Strömerskolans arbetsmiljö präglas av trygghet och studiero motsvarande ett indexvärde på minst 9 gällande trygghet och 7,0 för studiero och ordningsregler

Kommande läsårs delmål

- Likabehandlingsplanen ska diskuteras med eleverna på mentorstiden
- Ordningsreglerna ska diskuteras med eleverna på mentorstiden samt beslutas i elevrådet
- Ett främjande arbete med en trygg skolmiljö ska genomföras där elevernas önskemål och delaktighet ska uppmuntras

Elevhälsa

Elevhälsans arbete skall bedrivas för att stödja elevens utveckling mot utbildningens mål. Den ska bidra till en hälsofrämjande skolutveckling och undanröja hinder för enskilda elevers lärande och har en viktig uppgift i arbetet med särskilt stöd till elever. De olika professionerna inom elevhälsan ska bidra med sin specifika kompetens och samverka med övriga professioner inom elevhälsan, med personalen i skolan och utanför skolan. Elevhälsan ska utformas så att elever som behöver särskilt stöd eller andra stödåtgärder får detta.

Resultat och analys

Utgångspunkten för elevhälsoteamet under läsåret har varit att stödja undervisande lärare att skapa en tillgänglig lärandemiljö för eleverna till exempel genom SPSM:s kvalitetsverktyg. Elevhälsoteamet har också medverkat till att göra skolans policydokument kända för personalen.

Under läsåret har elevdokumentationsprogrammet Prorenata tagits i bruk av samtliga inom elevhälsan som ett viktigt verktyg för ett effektivt elevhälsoarbete. Dokumentation och uppföljning av ärenden har underlättats och utvecklat det interna elevhälsoarbetet. Elevhälsoarbetet kan därigenom följas upp effektivare och utifrån de planer och policys som skolan har.

Tillgängligheten till elevhälsoteamet för lärare har förbättrats genom den rådgivningstid via drop-in som erbjudits varje vecka. En elevhälsoplan kommer att tas fram som en del i elevhälsoteamets fortbildning via SPSM.

Nedan framgår hur eleverna uppfattar elevhälsan. Svartalternativen utgår från skalan 0-10, där noll innebär "inte alls" och 10 "i hög grad", se tabell 20.

Tabell 20. Elevhälsa.

ELEVHÄLSA	Nationellt ht 2020	HJS ht 2019 Egen enkät	HJS vt 2020 Egen enkät	HJS vt 2021 Egen enkät
Elevhälsogruppen i min skola frågar oss elever om hur vi upplever vår skol- och livssituation (exempelvis genom samtal med oss eller genom enkät/frågeformulär)	6,2	6,5	6,8	6,1
Jag kan gå och prata med skolsköterskan eller kuratorn/skolpsykolog om vad jag vill, det måste inte ha hänt något allvarligt	7,6	7,5	7,4	7,4
På min skola är det OK att lämna lektionen om man känner ett behov av att träffa skolsköterskan eller kuratorn	7,7	7,2	7,4	7,6

När det gäller elevhälsa så ligger enkätresultatet på skolan mycket nära de nationella värdena.

Arbetet gällande organisering av stöd för eleverna har påbörjats men fortsätter under kommande läsår. Arbetet gällande en plan för det praktiska genomförandet av alkohol- och drogförebyggande arbete har också påbörjats men har försenats under pandemin. Detta arbete skall återupptas under kommande läsår.

Elevernas hälsosamtal har varit svåra att genomföra under läsåret och etta arbete behöver förbättras under kommande läsår. Andelen elever som uppger att de tillfrågas hur man

upplever sin skol- och livssituation behöver ökas. Hälsosamtal skall genomföras med samtliga elever då det ger viktig information om hur eleverna mår och upplever sin skolgång.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Ett väl utbyggt främjande- och förebyggande elevhälsoarbete

Kommande läsårs delmål

- En plan för samverkansformer mellan elevhälsan och lärare gällande stöd till elever
- En plan för praktiskt genomförande av alkohol- och drogförebyggande arbete i skolan

Utbildningsval - arbete och samhällsliv

Gymnasieskolan ska nära samverka med de obligatoriska skolformerna, arbetslivet, universiteten och högskolorna samt med samhället i övrigt. Detta krävs för att eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet och få underlag för val av kurser inom utbildningen och för vidare studier eller yrkesverksamhet. Det är särskilt viktigt att skolan samarbetar med arbetslivet kring yrkesutbildningarna. Nedan redovisas Hjalmar Strömerskolans studie- och yrkesvägledning, samverkan med aktörer utanför skolan och certifieringar som skolan fått.

Studie- och yrkesvägledning

Genom att arbetslivet fortlöpande förändras när det gäller behovet av kompetens och rekrytering av arbetskraft inom olika områden har studie- och yrkesvägledning i vid mening stor betydelse. Universitet och högskolor, arbetsförmedlingar, näringsliv samt arbetsmarknadens parter och branschorganisationer har därför viktiga roller i informationen till skolan och eleverna.

Resultat och analys

Under läsåret har en studie- och yrkesvägledare rekryterats. Detta möjliggör en förstärkning av studie- och yrkesvägledningen för gymnasieeleverna och då framförallt för eleverna inom Introduktionsprogrammen. Detta ger också en möjlighet att utveckla studie- och yrkesvägledningen långsiktigt för samtliga program.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Förstärkt studie- och yrkesvägledning på Hjalmar Strömerskolan genom samverkan med universitet och högskolor, arbetsförmedlingar, näringsliv samt arbetsmarknadens parter och branschorganisationer

Kommande läsårs delmål

- Framtagna arbetsmetoder för samverkan med universitet, högskolor, arbetsförmedling, näringsliv samt arbetsmarknadens parter och branschorganisationer

Samverkan med aktörer utanför skolan

Enligt gymnasieförordningen ska det för gymnasieskolans yrkesprogram finnas ett eller flera lokala programråd för samverkan mellan skola och arbetsliv. Hur de lokala programråden ska organiseras och vilka uppgifter de ska ha är inte reglerat i någon ytterligare förordning. Väl fungerande lokala programråd kan vara en avgörande förutsättning för att yrkesutbildningen inom gymnasieskolan ska kunna fungera och utvecklas. De lokala programråden kan bidra till en organiserad och nära samverkan mellan skola och arbetsliv. I de lokala programrådets arbete kan även elevernas synpunkter hämtas in. För att uppnå detta har Hjalmar Strömerskolan flera certifieringar som bidrar till att stärka samverkan med aktörer utanför skolan. Skolan har också studieförberedande program som är certifierade vilket stärker samverkan med näringslivet. Ett sådant exempel är Ekonomiprogrammet.

Resultat och analys

På Hjalmar Strömerskolan har man bedrivit programrådsarbete på yrkesprogrammen och på två högskoleförberedande program, se tabell 21. Utifrån certifieringskraven bedriver även Teknikprogrammet och Ekonomiprogrammet programrådsarbete.

Tabell 21. Genomförda programråd och arbetsplatsförlagt lärande vid yrkesprogrammen.

Program	Genomförda programråd under läsåret	Antal genomförda veckor inom ramen för arbetsplatsförlagt lärande (APL) under läsåret
Barn- och fritidsprogrammet	4	15
Bygg och anläggningsprogrammet	Husbyggnad 2 Anläggningsfordon 0	15 14
El- och energiprogrammet	0	15
Fordons och transportprogrammet personbil+transport	Personbil 0 Transport 3	15 15 (Kontinuerlig APL)
Handels- och administrationsprogrammet	2	15
Industri tekniska programmet	1	15
Teknikprogrammet	1	Har ej APL
Vård- och omsorgsprogrammet	4	17
Ekonomiprogrammet	Pga. pandemin har kontakt tagits via SKYPE och telefon med deltagarna	3

Det finns fortfarande yrkesprogram som har svårt att genomföra programråd såsom El- och energiprogrammet och Fordons- och transportprogrammet med inriktning personbil. Arbetet med detta fortsätter då det ska finnas programråd inom samtliga yrkesprogram.

Hjalmar Strömerskolan har under en lång tid haft samverkan med arbetslivet. Det har varit ovärderligt i skolans arbete med att utveckla olika program. Under pandemin har samverkan försvårats, dock har vissa möten kunnat genomföras digitalt. Programråden är ett forum för samverkan, ett arbete som är nödvändig för att skolan ska kunna erbjuda eleverna Arbetsplatsförlagt lärande (APL) med kvalitet.

Inför kommande läsår skall en ny koordinator för Teknikcollege Strömsund anställas som bland annat kommer att ha stor fokus på rekrytering av elever till det Industritekniska programmet och Teknikprogrammet.

I tabell 22 finns sammanställning av de certifieringar som stödjer skolans arbete inklusive tider för när ny ansökan för certifiering ska genomföras.

Tabell 22. Certifieringar vid Hjalmar Strömerskolan.

Certifieringar vid Hjalmar Strömerskolan	Ny ansökan skall påbörjas
Teknikcollege (tom 2024)	Vårterminen 2023
Vård- och Omsorgscollege (tom 2023)	Vårterminen 2022
Skola för hållbar utveckling (tom 2022)	Hösten 2021
Diplomerad gymnasieekonom (tom 2021)	Vårterminen 2021
Branschrekommenderad skola av Byggbranschens yrkesnämnd (BYN) för inriktningen husbyggnad (tom 2022)	Vårterminen 2022
Branschrekommenderad skola av BYN för anläggningsinriktningen	Vårterminen 2022
Europaparlamentets ambassadörskoleprogram (EPAS)	Utvärdering en gång per termin

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Hjalmar Strömerskolan är fortsatt certifierad inom nuvarande områden

Kommande läsårs delmål

- Förbättra samarbetet med företagen och elevernas utbildning vid APL
- Programråd på samtliga yrkesprogram

Internationellt arbete

I läroplanen och i skolans vision lyfts internationellt arbete fram. Kommunfullmäktige i Strömsunds kommun tog 2014 beslutet att målsättningen är att alla kvinnor och män inom samtliga program på gymnasiet ska delta i ett internationellt samarbete under sin studietid.

Resultat och analys

Under vårterminen -21 påbörjades arbetet med Erasmusackreditering. Den bygger på en strategisk plan för långsiktig utveckling genom internationalisering på skolan och skall skickas in under höstterminen -21. Ansökan grundar sig på de planer för internationalisering som tagits fram i de olika programlagen som till exempel APL utomlands för de elever som går

yrkesförberedande program och studiebesök vid andra skolor i Europa för de elever som går högskoleförberedande program.

Tanken med ackrediteringen är att skolor ska gå från att driva enskilda projekt till ett mer systematiskt, strategiskt och långsiktigt deltagande i Erasmus+-programmet. Om Hjalmar Strömerskolan blir ackrediterad får skolan möjlighet till regelbunden finansiering av mobilitetsprojekt under hela programperioden som sträcker sig fram till 2027. Besked om godkänd ackrediteringsansökan kommer i början av januari 2022. I tabell 23 nedan redovisas, utifrån de olika utbildningarna vid Hjalmar Strömerskolan, antal avgångselever som deltagit i ett internationellt samarbete någon gång under sin studietid på gymnasiet.

Tabell 23. Deltagande i internationellt samarbete under studietiden.

Program åk 3	Antal elever som deltagit
Barn- och fritid	1
Bygg- och anläggning	1
Ekonomi	0
El- och energi	0
Fordon	0
Handels- och administration	4
Industri tekniska	0
Naturvetenskap	2
Samhällsvetenskap	2
Teknik	0
Vård- och omsorg	0
Totalt antal	10
Total andel	Ca 15 %

Pandemin har förhindrat fysiska möten i det internationella arbetet. Alla besök och resor som planerats fick ställas in vilket har resulterat i ett lågt elevdeltagande i internationella samarbeten. Internationella samarbeten har även försvårats då undervisningen har bedrivits på distans. Under läsåret har en grupp bildats som arbetar med skolans plan för internationalisering och den kommande Erasmusackrediteringen.

Långsiktigt mål uppnått 2020

- Alla kvinnor och män inom samtliga program på gymnasiet ska delta i ett internationellt samarbete under sin studietid

Kommande läsårs delmål

- Ansökan om Erasmusackreditering skickas till Universitets- och högskolerådet (UHR)
- Ökad delaktighet i kollegiet angående frågor som rör internationalisering

Hjalmar Strömerskolan

Kvalitetsredovisning för läsåret

2020/2021

Kommunal vuxenutbildning

Heidi Sundelin

Rektor

November 2021

Innehållsförteckning

KOMMUNAL VUXENUTBILDNING	1
Kunskaper, bedömning och betyg.....	1
Särskild utbildning för vuxna	1
Komvux på grundläggande nivå	2
Komvux på gymnasial nivå	4
Komvux på gymnasial nivå via externa utbildningsanordnare.....	7
Komvux som svenska för invandrare (SFI)	8
Stöd och extra anpassningar för elever.....	10
Utbildningsval, arbete och samhällsliv	11
Marknadsföring och uppsökande verksamhet.....	11
Studie- och yrkesvägledning.....	11
Samverkan med övriga aktörer	12
Normer och värden	13
Elevernas ansvar och inflytande.....	14
Trygghet och studiero	14

KOMMUNAL VUXENUTBILDNING

Den kommunala vuxenutbildningen (Komvux) på Hjalmar Strömerskolan erbjuder utbildning på grundläggande och gymnasial nivå, som särskild utbildning på grundläggande och gymnasial nivå samt som svenska för invandrare (SFI). Den enskildes behov och förutsättningar är utgångspunkten när det gäller utbildning för vuxna och vid Komvux kan man komplettera sin utbildning om man saknar eller har ofullständig gymnasieutbildning för att på så vis få behörighet till högre studier. Det finns också möjlighet att genom så kallad prövning höja sitt meritvärde. Komvux erbjuder även yrkesutbildningar. Dessa utbildningar kan man läsa både på Hjalmar Strömerskolan och via externa utbildningsanordnare, oftast i närliggande kommuner.

Kunskaper, bedömning och betyg

Det är den kommunala vuxenutbildningens ansvar att varje elev i vuxenutbildningen får stöd och undervisning utifrån sina individuella utbildningsmål, behov och förutsättningar. Betyget uttrycker i vilken utsträckning den enskilda eleven har uppfyllt de nationella kunskapskrav som finns för varje kurs.

Nedan redovisas de utbildningar som genomförs inom kommunal vuxenutbildning i Strömsunds kommun.

Särskild utbildning för vuxna

Vuxna som har en intellektuell funktionsnedsättning eller förvärvad hjärnskada har rätt att delta i särskild utbildning för vuxna om personen saknar sådana kunskaper som utbildningen syftar till att ge och har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Resultat och analys

Nedan redovisas antal deltagare i särskild utbildning under läsåret, se tabell 1.

Tabell 1. Antal deltagare i särskild utbildning under läsåret.

Antal deltagare i särskild utbildning		
Kvinnor	Män	Totalt antal deltagare
0	0	0

Under läsåret har inga elever deltagit i undervisning. Den undervisning som tidigare påbörjats fick avbrytas då undervisande lärare hörde till riskgruppen för Covid-19. Arbetet för att starta särskild vuxenutbildning för vuxna inför läsåret 21/22 har påbörjats under innevarande läsår.

Som en del i att ta fram en plan för genomförande av särskild utbildning av vuxna har Lärcentrum under läsåret varit i kontakt med LSS inom Biståndsenheten för att kartlägga behovet av och intresse för särskild utbildning för vuxna i Strömsunds kommun. Det arbetet behöver kontinuerligt genomföras och följas upp. Det innebär att kartläggning av behov behöver fortsätta.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Framtagen plan och genomförande av plan för särskild utbildning av vuxna

Kommande läsårs delmål

- Kartlagt behov av särskild utbildning för vuxna i Strömsunds kommun

Komvux på grundläggande nivå

Komvux på grundläggande nivå vänder sig till vuxna som saknar slutbetyg från grundskolan eller som vill förbättra sina kunskaper motsvarande svensk grundskola åk 1-9 för att möjliggöra fortsatta studier. Utbildningen bedrivs i form av kurser. Studierna planeras utifrån varje vuxens behov och förutsättningar och kurser på grundläggande nivå kan kombineras med kurser på gymnasial nivå.

Resultat och analys

Nedan redovisas antal deltagare och antal kurser, andel kursavbrott och andel slutförda och betygsatta kurser samt resultat för grundläggande utbildning under läsåret, se tabell 2-4.

Tabell 2. Antal deltagare och antal kurser vid utbildning på grundläggande nivå under läsåret.

Antal deltagare och antal kurser i utbildning på grundläggande nivå					
Kvinnor	Antal kurser	Män	Antal kurser	Totalt antal deltagare	Totalt antal kurser
21	43	13	37	34	80

Tabell 3. Andel kursavbrott och andel slutförda och betygsatta kurser vid utbildning på grundläggande nivå under läsåret.

Andel kursavbrott		Andel slutförda kurser (betygsatta)	
Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
23 %	58 %	77 %	42 %

Tabell 4. Resultat vid utbildning på grundläggande nivå under läsåret.

Kurs	Betygsunderlag saknas	A	B	C	D	E	F	Antal betyg inom respektive kurs
Engelska, delkurs 1		2				1		3
Engelska, delkurs 2		2						2
Engelska, delkurs 3		1		2		1		4
Engelska, delkurs 4 <i>När alla delkurser är klara betygssätts hela kursen.</i>							1	1
Fysik								
Geografi								
Hem- och konsumentkunskap								
Historia								
Kemi								
Matematik, delkurs 1								
Matematik, delkurs 2								
Matematik, delkurs 3						2		2
Matematik, delkurs 4 <i>När alla delkurser är klara betygssätts hela kursen.</i>					1			1
Religionskunskap								
Samhällskunskap								
Svenska, delkurs 1								
Svenska, delkurs 2								
Svenska, delkurs 3								
Svenska, delkurs 4 <i>När alla delkurser klara så betygssätts hela kursen</i>								
Svenska som andraspråk, delkurs 1				1	3			4
Svenska som andraspråk, delkurs 2				5	5	2	1	13
Svenska som andraspråk, delkurs 3			1	3	3	2	2	11
Svenska som andraspråk, delkurs 4 <i>När alla delkurser är klara betygssätts hela kursen.</i>				2	2		3	7
Totalsumma		5	1	13	14	8	7	48

Majoritet av eleverna har studerat svenska som andraspråk på grundläggande nivå och därefter kommer engelska. Antalet elever på grundläggande nivå har gått ner från 50 stycken under föregående läsår till 34 under innevarande läsår. 77 % av kurserna som kvinnorna läste avslutades med betyg medan endast 42 % av kurserna som männen läste avslutades med betyg. Motsvarande siffror under föregående läsår var 67 % för kvinnorna respektive 49 % för männen.

Ett fortsatt arbete med att utöka antalet kurser i olika ämnen som studeras inom Komvux på grundläggande nivå behöver göras.

Andelen godkända betyg i engelska, matematik och svenska som andra språk har ökat från föregående läsår. Det är en utveckling i rätt riktning men fortsatt uppföljning behövs. Det blir viktigt att kartlägga vilket behov det finns inom ramarna för det lagstadgade utbudet och erbjuda dessa på ett tydligt sätt. Det har visat sig att behovet av stödjande insatser behöver utvecklas.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Ett utökat genomförande av kurser inom Komvux på grundläggande nivå

Kommande läsårs delmål

- En utökning av andelen godkända betyg i engelska, svenska och svenska som andraspråk
- Utveckling av stödjande arbete för deltagarna på grundläggande nivå

Komvux på gymnasial nivå

Utbildningen på gymnasial nivå ges som enstaka kurser, paket av kurser eller som spårutbildning (yrkespaket framtagna av Skolverket). Den gymnasiala utbildning som erbjuds på Hjalmar Strömerskolan innefattar både yrkesutbildningar och enstaka kurser på gymnasial nivå med syftet att öka möjlighet till arbete eller ge behörighet till vidare studier.

Inom vuxenutbildning kan kurser erbjudas i olika former för att passa olika individer:

- Närundervisning - på plats tillsammans med lärare och elever i undervisningslokal
- Flexundervisning - halv- till heldistans som är webbaserad men har inslag av närundervisning.
- Distansundervisning - via informations- och kommunikationsteknik

För att möta behovet av utbildning ges Komvux på gymnasial nivå i Strömsunds kommun i egen regi, genom samverkansavtal med regionen eller via andra utbildningsanordnare.

Resultat och analys

Komvux i Strömsund har under läsåret erbjudit samtliga undervisningsformer, när-, flex, och distansundervisning. Nedan redovisas utbildning i egen regi och på sidan 7 redovisas utbildning via externa utbildningsanordnare.

Hjalmar Strömerskolan har under läsåret erbjudit yrkesvuxutbildningar inom vård- och omsorg, barn- och fritid, el- och energi, industri och fordon- och transport.

Nedan redovisas antal deltagare och antal kurser, andel kursavbrott och andel slutförda kurser och antal och andel betyg för ej yrkesinriktade och yrkesinriktade kurser, se tabell 5-7.

Tabell 5. Antal deltagare och antal kurser för ej yrkesinriktade och yrkesinriktade kurser, på gymnasial nivå under läsåret.

Antal deltagare och antal kurser på gymnasial nivå – Ej yrkesinriktade kurser					
Kvinnor	Antal kurser	Män	Antal kurser	Totalt antal deltagare	Totalt antal kurser
39	103	38	109	77	212
Antal deltagare och antal kurser på gymnasial nivå – Yrkesinriktade kurser					
Kvinnor	Antal kurser	Män	Antal kurser	Totalt antal deltagare	Totalt antal kurser
44	179	17	164	71	343

Tabell 6. Andel kursavbrott och andel slutförda kurser för ej yrkesinriktade och yrkesinriktade kurser på gymnasial nivå under läsåret samt för riket under 2019.

Andel kursavbrott					
Ej yrkesinriktade kurser Hjalmar Strömerskolan		Yrkesinriktade kurser Hjalmar Strömerskolan		Riket 2019 samtliga kurser	
Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Samtliga deltagare	
19 %	32 %	17%	17%	16,1 %	
Andel slutförda kurser					
Ej yrkesinriktade kurser Hjalmar Strömerskolan		Yrkesinriktade kurser Hjalmar Strömerskolan		Riket 2019 samtliga kurser	
Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Samtliga deltagare	
73 %	67 %	66%	62%	71,7 %	

Tabell 7. Antal och andel betyg för ej yrkesinriktade kurser och antal och andel för yrkesinriktade kurser, samt totalt antal kurser och andel betyg på gymnasial nivå under läsåret.

Betyg	Antalet ej yrkesinriktade	Andel i %	Antal yrkesinriktade kurser	Andel i %	Totalt	Andel i %
Ej betygsatta*			7		7	
A	8	5,4%	7	3,2%	15	4,1%
B	22	14,9%	18	8,2%	40	10,9%
C	22	14,9%	28	12,7%	50	13,6%
D	29	19,6%	19	8,6%	48	13,0%
E	46	31,1%	131	59,5%	177	48,1%
F	21	14,2%	17	7,7%	38	10,3%
Totalt	148		220		368	

*Ej betygsatta anges för kurser där betygsunderlag har saknats.

Antalet elever på gymnasial nivå inom enstaka kurser och yrkesutbildningar har ökat från 119 elever föregående läsår till 148 elever under innevarande läsår. Yrkesvuxutbildningen till barnskötare, som startade för första gången för vuxna under höstterminen 2020, har bidragit till en del av ökningen.

I jämförelse med de nationella siffrorna från 2019 (det finns inte statistik efter det på Skolverkets kommunblad) så är andelen elever som slutför kurserna på de ej yrkesinriktade kurserna nära den nationella nivån, andelen kvinnor ligger högre medan andelen män ligger lägre. Andelen slutförda kurser på de yrkesinriktade kurserna ligger något lägre. Skolan har sedan vt-21 registrerat orsaker till kursavbrotten. Bland annat anges här tidsbrist och andra studier som orsaker.

Yrkesspår

Som en del av Komvux på gymnasial nivå startades det under läsåret 2017/2018 yrkesspår (yrkespaket framtagna av Skolverket) som i första hand vänder sig till de som står långt ifrån arbetsmarknaden. Spåren ges inom utbildningsområden som efterfrågas av arbetsgivare.

Nedan redovisas läsårets antal deltagare, andel avbrott och slutförda utbildningar samt antal och andel betygsatta kurser vid yrkesspår, se tabell 8-10. Den spårutbildning som genomförts under läsåret är vårdbiträdesutbildning.

Tabell 8. Antal deltagare vid yrkesspår på gymnasial nivå under läsåret.

Antal deltagare vid Yrkesspår					
Kvinnor	Antal kurser	Män	Antal kurser	Totalt antal deltagare	Totalt antal kurser
3	13	5	20	8	33

Tabell 9. Andel avbrott och andel slutförd utbildning bland de som påbörjat/antagits vid yrkesspår på gymnasial nivå under läsåret.

Andel avbrott		Andel slutförda kurser	
Hjalmar Strömerskolan		Hjalmar Strömerskolan	
Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
0 %	0 %	100 %	100 %

Tabell 10. Antal och andel betygsatta kurser vid yrkesspår på gymnasial nivå under läsåret.

Betyg	Antal yrkesinriktade kurser		Andel i %
	Kvinnor	Män	
Ej betygsatta*			
A			
B			
C		2	11,8 %
D	1	4	29,4 %
E	6	4	58,5 %
F			
Totalt	7	10	

*Ej betygsatta anges för kurser där betygsunderlag har saknats.

Det kan konstateras att andelen slutförda kurser inom utbildningen på gymnasial nivå överstiger riksnivån i viss utsträckning men att det också finns områden där andelen slutförda kurser understiger riksnivån. Arbetet med att öka andelen slutförda kurser behöver således fortsätta. Framtagande och implementering av metoder för uppföljning samt ökad kunskap om varför eleverna väljer att avbryta sina studier behöver också fortsätta för att förebygga avbrott. Ett steg i detta är att under kommande läsår ansöka om statsbidrag för att utöka tillgängligheten.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Andelen slutförda kurser inom Komvux på gymnasial nivå överstiger riksnivån

Kommande läsårs delmål

- Framtagna och implementerade metoder för uppföljning av vuxenstudier när det gäller resultat och fullföljande av studier
- Ökad kunskap om varför eleverna väljer att avbryta sina studier och plan för att förebygga avbrott

Komvux på gymnasial nivå via externa utbildningsanordnare

Hjalmar Strömerskolan har inte möjlighet att tillgodose hela behovet av vuxenutbildning på gymnasial nivå, därför köps utbildning av externa utbildningsanordnare.

Resultat och analys

Nedan redovisas antal deltagare samt antal kurser, ej yrkesinriktade och yrkesinriktade, som köpts in från externa utbildningsanordnare, se tabell 11.

Tabell 11. Antal deltagare samt antal kurser på gymnasial nivå via externa utbildningsanordnare – ej yrkesinriktade kurser och yrkesinriktade kurser, under läsåret.

Antal deltagare och kurser på – Ej yrkesinriktade kurser					
Kvinnor	Antal kurser	Män	Antal kurser	Totalt antal deltagare	Totalt antal kurser
58	167	33	53	91	220
Antal deltagare och kurser på – Yrkesinriktade kurser					
Kvinnor	Antal kurser	Män	Antal kurser	Totalt antal deltagare	Totalt antal kurser
59	91	11	61	70	152

Antalet inom ej yrkesinriktade kurser har minskat från 140 elever under föregående läsår till 91 elever under innevarande läsår. Antalet elever inom de yrkesinriktade utbildningarna har ökat från 48 elever till 70 elever. Totalt har 161 elever studerat via externa utbildningsanordnare. Det totala antalet elever som har studerat inom vuxenutbildningen på gymnasial nivå, både internt och externt, är 317 stycken.

Regionen har tagit fram ett verktyg för uppföljning av de externt studerande men inte för de som studerar internt. En rutin för att följa upp de studerande som läser både externt och internt behöver tas fram samt en plan för uppföljning av de som studerar inom den egna regionen. Antalet individer som studerar på externa utbildningsplatser har ökat istället för att minska.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- En minskning av andelen externa utbildningsplatser i relation till de interna inom Komvux på gymnasial nivå

Kommande läsårs delmål

- Plan för uppföljning av resultat och fullföljande av studier bland de vuxenstuderande
- En rutin för att följa upp de studerande som läser med externa utbildningsanordnare

Komvux som svenska för invandrare (SFI)

Inom SFI finns möjlighet att få en kvalificerad språkutbildning som syftar till att ge vuxna, med annat modersmål än svenska, grundläggande kunskaper i svenska språket.

SFI består av tre studievägar, 1, 2 och 3 och fyra kurser A, B, C och D. Studieväg 1 innefattar kurserna A, B, C och D, på studieväg 2 läser man kurserna B, C och D och på studieväg 3 läser man kurserna C och D. De olika studievägarna riktar sig till personer med olika bakgrund, förutsättningar och mål. Studievägarna visar vilken ingångskurs och progressionstakt som är lämplig.

”Bedömningen av vilken studieväg som är lämplig för en elev och vilken kurs inom studievägen eleven bör börja ska utgå från en kartläggning av hans eller hennes kunskaper, förutsättningar och vad som i övrigt kan ha betydelse för möjligheterna att uppfylla kraven. Kurserna på de tre studievägarna får olika utformning beroende på elevens studievana, utbildningsbakgrund och kunskaper i svenska vid kursstarten. En elev kan avsluta den kommunala vuxenutbildningen i svenska för invandrare efter respektive kurs. Alla elever ska dock ges möjlighet att studera till och med kurs D inom sin studieväg, med den anpassning som krävs för att eleverna ska nå kunskapskraven” (Skolverket).

Resultat och analys

Nedan redovisas antal samt andel deltagare per kurs inom SFI vid två tidpunkter under läsåret, se tabell 12. Antalet elever varierar ofta mycket under läsåret och redovisas därför vid två tidpunkter. Även antal samt andel betygsatta kurser under läsåret inom SFI redovisas, se tabell 13. I tabell 14 redovisas antal och andel kursdeltagare inom SFI som avbrutit kurs, avslutat kurs med godkända betyg och avslutat kurs utan godkända betyg i Strömsund och i riket, samt totalt antal elever som avslutat eller avbrutit kurs i Strömsund.

Tabell 12. Antal samt andel deltagare per kurs i svenska för invandrare redovisat vid två tidpunkter under läsåret.

Kurs	Antal deltagare 15 december 2020			Antal deltagare 15 juni 2021		
	Kvinnor	Män	Andel av totalt antal elever	Kvinnor	Män	Andel av totalt antal elever
A	11	1	8,5 %	9	2	8,2 %
B	25	11	25,4 %	25	11	26,9 %
C	34	22	39,4 %	27	16	32,1 %
D	16	5	14,8 %	1	6	15,7 %
	86	39		62	35	

Tabell 13. Antal samt andel betygsatta kurser i svenska för invandrare under läsåret.

Kurs	Betyg														Totalt antal betyg	
	A		B		C		D		E		F		Ej betygsatt		K	M
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
Kurs A					1				3						4	0
Kurs B			2												2	0
Kurs C	2		3		3	1		3	8	1					16	5
Kurs D			2		2		1		1	1	1	2			7	3
Totalt antal	2		7		6	1	1	3	12	2	1	2			29	87
Andel i %	7%		24%		21%	13%	3%	38%	41%	25%	3%	25%				

Tabell 14. Antal och andel kursdeltagare som avbrutit kurs, avslutat kurs med godkända betyg och avslutat kurs utan godkända betyg inom svenska för invandrare i Strömsund och i riket, samt totalt antal elever som avslutat eller avbrutit kurs i Strömsund, under 2020.

	SFI på Hjalmar Strömerskolan		SFI i riket
	Antal 2020	Andel 2020	Andel 2020
Kursdeltagare som avbrutit kurs	54 st	61%	47%
Kursdeltagare som avslutat kurs med godkänt betyg	31 st	35%	50%
Kursdeltagare som har avslutat kurs utan godkänt betyg	4 st	4%	3%
kursdeltagare som avslutat eller avbrutit kurs	89 st		

*Elever som fortsätter att läsa kurser under kommande läsår ingår ej i denna statistik.

SFI-undervisningen har bedrivits delvis på hel- eller halvdistan under stora delen av läsåret. Det har varit en utmaning både för lärare och elever att hantera undervisningen på distans men den digitala kompetensen har utvecklats mycket både hos lärare och hos elever. Stort fokus har legat på det pedagogiska arbetet för att kunna hantera teknik och pedagogik för distansundervisning. Då distansundervisning har varit svårt att bedriva för elever i A-kursen har de erbjudits närundervisning. All närundervisning har under läsåret genomförts i andra lokaler på grund av inomhusproblematik och renoveringar i de ordinarie lokalerna.

Det är en hög andel elever som avbrutit sina studier samt låg andel som avslutat sina studier med godkända betyg under läsåret jämfört med riket. Anledning till avbrotten kan vara

arbete eller andra aktiviteter som Arbetsförmedlingen upphandlat av kompletterande aktörer. Arbetsförmedlingen, kompletterande aktörer och skolan har genom samverkan kunnat öka kännedom om varandras verksamheter och därigenom kunnat planera aktiviteter så att framtida avbrott kan undvikas i större utsträckning. I samverkansaktiviteterna har också betydelsen av goda kunskaper i svenska språket diskuterats. För att öka tillgängligheten och minska antalet avhopp behöver flexibla upplägg inom SFI tas fram så att undervisningen kan kombineras med andra aktiviteter.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Andelen elever som avbryter sina studier ska som högst uppgå till motsvarande resultat för riket

Kommande läsårs delmål

- Framtagna och implementerade rutiner för pedagogiska diskussioner med eleverna på SFI för att öka genomströmningen
- Utöka tillgängligheten till SFI-utbildningen genom flexibla upplägg

Stöd och extra anpassningar för elever

Utbildningen ska utformas så att elever som är i behov av stöd får det. Vuxenutbildningens målgrupp är heterogen och eleverna är individer med mycket olika förutsättningar. Även elevernas mål med utbildningen kan variera kraftigt. Utbildningen måste därför anpassas utifrån individens behov och förutsättningar och den kan variera både till längd och till innehåll. Vuxenutbildningen ska alltid möta varje elev utifrån hans eller hennes behov och förutsättningar.

Resultat och analys

Under läsåret har Lärcentrum beviljats statsbidrag för att utveckla verksamheten. Ansökningarna för att utveckla Lärcentrum görs i regionsamverkan och det har gett möjlighet att anställa en Elevcoach för vuxna på 40 % i Strömsund. Eleverna får hjälp med studieteknik, att hitta rutiner för sina studier och övrigt stöd för att motverka studieavbrott. Ett visst specialpedagogisk stöd kan också erbjudas om läraren upptäcker att eleven är i behov av stöd i form av pedagogiska hjälpmedel. Lärarna är en viktig resurs när det gäller att bedöma elevens stödbehov. Möjligheterna att identifiera stödbehov och genomföra stödinsatser har ökat genom elevcoachens arbete och samverkan mellan denna och lärarna. Det ger också möjligheter att ta fram och implementera metoder och arbetssätt för att stödja vuxenstuderande så att dessa slutför sina kurser och når godkända betyg.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Framtagna och implementerade metoder och arbetssätt för att stödja vuxenstuderande så att de slutför kurser och når godkända betyg

Kommande läsårs delmål

- Öka kunskapen om stödbehov och insatta stödåtgärder för att minska studieavbrott

Utbildningsval, arbete och samhällsliv

Marknadsföring och uppsökande verksamhet

För att nå alla som har rätt till kommunal vuxenutbildning är det viktigt att motivera vuxna att delta i de utbildningar som erbjuds genom informationsinsatser och uppsökande verksamhet. Den kommunala vuxenutbildningen och Lärcentrum ska samverka i informationsinsatser på olika sätt.

Resultat och analys

För att ytterligare marknadsföra och nå ut med information om kommunala vuxenutbildningar har annonsering på den gemensamma annonsplatsen i kommunen nyttjats. Både offentlig verksamhet och företag i Strömsunds kommun har kompetensbehov och där har den kommunala vuxenutbildningen en viktig roll. Här finns också möjlighet att nå ut med information om vuxenutbildningen samt fånga upp potentiella deltagare. Under vårterminen -21 bjöds industriföretagare i kommunen in till en informationsdag med Skolverket om lärlingsutbildningar. Vuxenutbildningen behöver erbjuda utbildningar som efterfrågas i kommunen. Genom marknadsföring och flexibla lösningar för olika utbildningar ökar antalet studerande och kompetensen bland kommunens invånare höjs.

För att göra kommunal vuxenutbildning mer tillgänglig har Hjalmar Strömerskolan under året infört ett webbaserat ansökningssystem. Ansökningssystemet har kommit igång på ett positivt sätt. Det har också lett till att hanteringen av ansökningar har blivit lättare och tiden för utskick av antagningsbesked har förkortats. För att underlätta spridning av information är också hemsidan en viktig kanal. Här har extra fokus lagts för att uppdatera informationen om kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Den kommunala vuxenutbildningen erbjuder ett brett utbud av utbildningar som är anpassat och marknadsförs till kommunens innevånare

Kommande läsårs delmål

- Framtagen plan för marknadsföring och uppsökande verksamhet för den kommunala vuxenutbildningen

Studie- och yrkesvägledning

Den enskildes behov och förutsättningar skall vara utgångspunkten i all utbildning för vuxna. Enligt skollagen ska alla elever inom kommunal vuxenutbildning ha tillgång till vägledning som underlättar deras framtida utbildnings- och yrkesval. Från 1 juli 2016 stärktes kraven på studie- och yrkesvägledningen ytterligare i vuxenutbildningsförordningen. Förstärkningen handlar till stor del om att kommunerna aktivt behöver verka för att nå personer med kort

tidigare utbildning som behöver grundläggande kunskaper. Alla som planerar att börja sin utbildning i svenska för invandrare (SFI) skall få studie- och yrkesvägledning av studie- och yrkesvägledare.

Resultat och analys

Vuxenutbildningen har en studie- och yrkesvägledare som arbetar på heltid och som har sin arbetsplats på Gröna skola i Lärcentrums lokaler. All studie- och yrkesvägledning har därigenom tydligare styrts till Lärcentrum som även erbjuder studieplatser, elevcoaching och övrigt stöd av utbildningsledaren på Lärcentrum. Genom att studie- och yrkesvägledning nu finns på Gröna skolan kan SFI-eleverna som befinner sig i samma lokaler lättare komma i kontakt med studie- och yrkesvägledaren. Det har också underlättat för övriga kommunmedborgare att söka upp studie- och yrkesvägledaren samt fört med sig att antalet vuxna som besöker gymnasieskolans huvudbyggnad minskat.

Studie- och yrkesvägledningen har stor betydelse för att hitta rätt utbildning och motverka avbrott i studierna. Därigenom är det av stor vikt att Lärcentrum och vuxenutbildningen fortsätter att utveckla en gemensam plan och strategi för studie- och yrkesvägledning som ligger i linje med huvudmannaplanen för studie- och yrkesvägledning samt fokuserar på individens behov och behoven av kompetensförsörjning i kommunen.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Lärcentrum och Komvux arbetar utifrån gemensamma planer och strategier för studie- och yrkesvägledning

Kommande läsårs delmål

- Lärcentrum och Komvux har en gemensam plan och strategi för studie- och yrkesvägledning som ligger i linje med huvudmannaplanen för studie- och yrkesvägledning

Samverkan med övriga aktörer

För att kunna genomföra verksamhet inom vuxenutbildningen behövs samverkan med olika aktörer utanför skolan.

Resultat och analys

Vuxenutbildningen i Strömsunds kommun samverkar med kommuner i regionen. Det är bland annat en förutsättning för att kunna söka statsbidrag för Yrkesvux och för utveckling av Lärcentrum. Lärcentrum i Strömsunds kommun samverkar dessutom med övriga Lärcentrum i regionen samt ingår i Akademi Norr. Vuxenutbildningarna i Dorotea Kommun och i Strömsunds Kommun har samarbetat under många år.

Samarbetet med Arbetsförmedlingen har återigen kommit i gång under läsåret. Under vårterminen -21 deltog Vuxenutbildningen i ett PILOT-projekt som Arbetsförmedlingen

initierade. Tillsammans med de kompletterande aktörerna diskuterades samarbetsformer för alla involverade parter och hur ansvarsfördelningen mellan de olika parterna ska se ut. Ett resultat från projektet är att handläggningen av arbetsökande med behov av reguljär utbildning går snabbare och de arbetsökande kan därigenom påbörja sin utbildning tidigare.

Det är mycket viktigt för Komvux att samverka med andra aktörer och med samhället i övrigt på många olika sätt. Det ger skolan möjlighet att erbjuda ett brett utbildningsutbud, nå ut till potentiella elever och få information om kompetens- och rekryteringsbehov bland arbetsgivarna. Ett exempel på samverkan med företag är gemensamma planer för att starta upp lärlingsutbildning.

Flertalet samverkansaktörer är identifierade och samverkan är uppbyggd, dock behöver en plan tas fram för hur den regelbundna samverkan ska ske.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Framtagen och implementerad plan för samverkan med viktiga aktörer

Kommande läsårs delmål

- Regelbunden samverkan med Arbetsförmedlingen och de kompletterande aktörerna samt näringsliv och offentliga arbetsgivare
- Start av lärlingsutbildning inom industriföretag

Normer och värden

Resultat och analys

En plan mot kränkande behandling har tagits fram under läsåret. Planen är ett viktigt verktyg i uppföljningen av värdegrundsarbetet inom utbildningen och den behöver implementeras. Under läsåret har även en enkät tagits fram "Tala om vad du tycker om vuxenutbildningen på Hjalmar Strömerskolan" och i slutet av vårterminen -21 skickades den ut till elever som läser på grundläggande och gymnasial nivå på Hjalmar Strömerskolan för att följa upp värdegrundsarbetet. Frågorna i enkäten följer upplägget för gymnasieskolans enkät "Tala om vad du tycker om Hjalmar" men är delvis omgjord för att passa vuxna. Tyvärr var det endast nio elever som svarade på enkäten vilket gör underlaget för litet för att dra några större och viktigare slutsatser. Den låga svarsfrekvensen försvårar arbetet av identifiering av förbättringsområden inom värdegrundsarbetet och utifrån det ta fram och implementera en plan.

Inför kommande läsårs behöver information om enkäten nå fram till alla studerande. Enkäten skickades ut sent, i juni -21, och informationen om den inte nådde ut på ett tillfredsställande sätt.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Identifierade förbättringsområden inom värdegrundsarbetet samt framtagen och implementerad plan utifrån identifierade förbättringsområden

Kommande läsårs delmål

- Plan mot diskriminering och kränkande behandling är implementerad i verksamheten
- Ökad svarsfrekvens bland deltagarna i framtagen enkät

Elevernas ansvar och inflytande

Ett aktivt elevinflytande ska gynnas och eleverna ska ges reella möjligheter att utöva inflytande på utbildningen samt ta ansvar för sina studieresultat. En förutsättning för detta är att den kommunala vuxenutbildningen klargör utbildningens mål, innehåll och arbetsformer, liksom vilka rättigheter och skyldigheter eleverna har. Verksamhetens arbetsformer ska utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas.

Resultat och analys

Nedan redovisas resultat gällande inflytande. Svartalternativen utgår från skalan 0-10, där noll innebär "inte alls" och 10 "i hög grad", se tabell 15.

Tabell 15. Enkätresultat gällande elevinflytande.

Fråga	Medelvärde
Jag som elev har inflytande över undervisningens innehåll	7,6
På lektionerna kan vi påverka på vilket sätt vi ska arbeta med olika studieuppgifter	8,0
Vi elever får vara med och påverka vår skolmiljö	7,6

Eleverna som svarat upplever att de har inflytande över undervisningens innehåll och att de kan påverka arbetsformerna. Dock är svarsfrekvensen så låg att några andra slutsatser inte kan dras. Tidigare mål behöver kvarstå.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Framtagen och implementerad plan för aktivt elevinflytande

Kommande läsårs delmål

- Identifierade förbättringsområden gällande aktivt elevinflytande
- Plan för att gynna aktivt elevinflytande

Trygghet och studiero

Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero, Skollagen (2010:800). Rektor eller lärare får vidta de omedelbara och tillfälliga åtgärder som är befogade för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero eller för att komma till rätta med en elevs ordningsstörande uppträdande. Enligt Skollagen har huvudmannen i kommunal vuxenutbildning rätt att besluta att helt eller delvis

stänga av en elev om eleven stör eller hindrar utbildningens bedrivande, utsätter någon annan elev eller av utbildningen berörd person för kränkande behandling eller att elevens uppförande på annat sätt inverkar negativt på övriga elevers trygghet och studiero.

Resultat och analys

Nedan redovisas resultat i elevenkäten gällande trygghet, se tabell 16, och studiero, se tabell 17. Svartalternativen utgår från skalan 0-10, där noll innebär "inte alls" och 10 "i hög grad". Några frågor är negativt formulerade och då gäller det omvända, se tabell 16.

Tabell 16. Enkätresultat gällande trygghet.

Fråga	Medelvärde
I min skola finns det elever som jag är rädd för*	2,4
I min skola finns det personal som jag är rädd för *	2,4
Jag känner mig trygg i skolan	8,4

* Dessa frågor är negativt formulerade

Tabell 17. Enkätresultat gällande studiero.

Fråga	Medelvärde
Jag har studiero på lektionerna	8,4
På lektionerna stör andra ordningen i klassrummet	5,7
Mina lärare ser till att det är studiero på lektionerna	8,4

De få svarande upplever sig trygga i skolan och de är inte rädda för personal eller elever. De har även studiero på lektionerna. Som tidigare nämnts har en plan mot diskriminering och kränkande behandling tagits fram vilket kan bidra till att öka tryggheten. Dock behöver en plan tas fram och implementeras för att tillförsäkra alla elever en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero. För att nå dit behövs arbetsformer så att ordningsreglerna blir kända för samtliga vuxenstuderande.

Långsiktigt mål uppnått 2023

- Framtagen och implementerad plan för att tillförsäkra alla elever en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero

Kommande läsårs delmål

- Framtagna arbetsformer för att ordningsregler blir kända för samtliga vuxenstuderande

Kvalitetsarbete

Gymnasieskolan

Framtids- och utvecklingsförvaltningen

Strömsunds kommun läsåret 20/21

Björn Amcoff

Chef Framtids- och utvecklingsförvaltningen

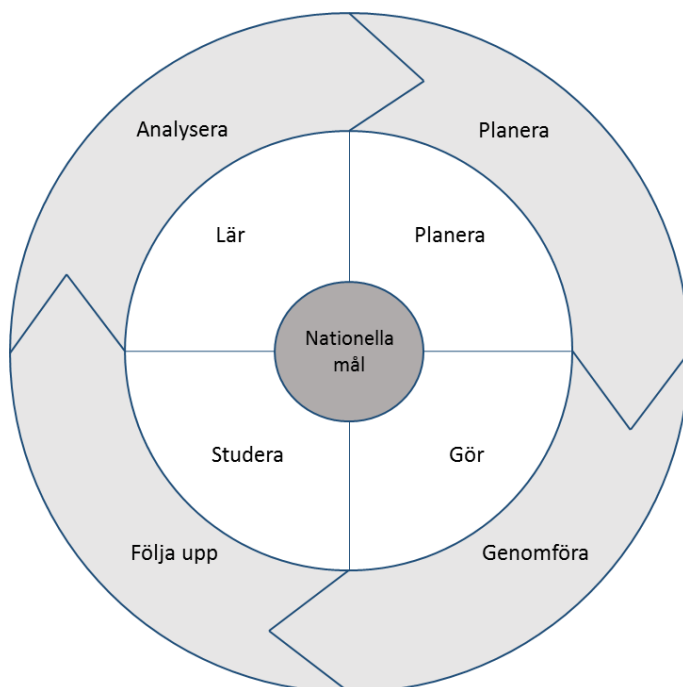
November 2021

Innehållsförteckning

1. Beskrivning av det löpande kvalitetsarbetet	1
2. Gymnasieskola.....	2
2.1 Hjalmar Strömerskolan.....	2
2.1.1 Elevhälsan.....	4
2.1.2 Studie- och yrkesvägledningen.....	4
2.2 Gymnasiesärskolan.....	5
2.4 Personal.....	5
2.5 Arbetslagsarbete	6
3. Uppföljning av nationella mål.....	6
3.1 Gymnasieskolan.....	6
3.1.1 Kunskaper, bedömning och betyg.....	6
3.1.2 Normer och värden	9
3.1.3 Trygghet och studiero.....	11
3.1.4 Elevernas ansvar och inflytande	12
3.1.4 Utbildningsval – arbete och samhällsliv	13
4. Verksamheten som helhet och förbättringsåtgärder i verksamheten som helhet.....	14

1. Beskrivning av det löpande kvalitetsarbetet

Redovisningen av verksamheternas arbete med kvalitet är en del i kommunens systematiska kvalitetsarbete. Arbetet utgår från de nationella målen och följer Skolverkets riktlinjer när det gäller systematiskt kvalitetsarbete.

Figur 1. Kvalitetsarbetet utgår från de nationella målen och följer Skolverkets riktlinjer när det gäller systematiskt kvalitetsarbete (faserna Följa upp, Analysera, Planera och Genomföra) och utgår från PDSA-cykeln (faserna Planera, Gör, Studera och Lär).

Redovisningen utgår från skollag, läroplan för gymnasieskola 2011 samt kommunstyrelsens målformuleringar utifrån kommunfullmäktiges prioriterade mål. En viktig utgångspunkt är föregående kvalitetsredovisningar samt de åtgärder som är genomförda med anledning av tidigare analyser. Arbetet sker genom att verksamheten sätter upp långsiktiga mål och delmål samt tar fram handlingsplaner med dessa mål som utgångspunkt.

Som ytterligare stöd för det systematiska kvalitetsarbetet arbetar förvaltningen efter den internkontrollplan som fastställs årligen samt med ett årshjul för att på så vis få en god överblick över de händelser som sker under läsåret.

Samtliga kvalitetsredovisningar; gymnasieskolans, vuxenutbildningens och förvaltningens ska, förutom uppföljning och utvärdering av verksamheten, användas som underlag för reflektion och grund för det fortsatta kvalitetsutvecklingsarbetet. Hjalmar Strömerskolans kvalitetsarbete utgår från Skolverkets allmänna råd för systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet. Arbetet med kvalitetsredovisningen möjliggör och ligger till grund för uppföljning, utvärdering, reflektion och fortsatt kvalitetsutveckling för gymnasieskolans och vuxenutbildningens uppdrag, mål och riktlinjer.

En annan viktig grund i kvalitetsarbetet är det arbetslagsarbete som pågår i gymnasieskolan och vuxenutbildningen. Detta beskrivs i gymnasieskolans och vuxenutbildningens kvalitetsredovisningar och framgår i sammandrag i förvaltningens kvalitetsredovisning under punkten 2.5 Arbetslagsarbete.

I juli 2016 anställdes en kvalitetsutvecklare på Framtids- och utvecklingsförvaltningen. Huvuduppdraget är att arbeta med kvalitetsutveckling inom skolområdet. Kvalitetsutvecklaren ska utbilda verksamheterna och stödja utvecklingen av det systematiska kvalitetsarbetets olika faser. Fokus i arbetet har varit att förbättra metoder, upplägg och arbetssätt inom organisationen för att uppnå högre måluppfyllelse. Detta har skett utifrån teoretisk grund med ett handgripligt och praktiskt arbetssätt där metoder och verktyg implementerats i det ordinarie arbetet.

Denna redovisning från Framtids- och utvecklingsförvaltningen avslutas med förvaltningens bedömning av vilka förbättringsåtgärder som behöver vidtas i verksamheten som helhet. I vissa fall överensstämmer åtgärderna på skolnivå med de åtgärder som rektor angivit i sin kvalitetsredovisning för respektive verksamhet.

2. Gymnasieskola

Kommunens gymnasieskola genomförs vid Hjalmar Strömerskolan. Skolan har en rektor och två biträdande rektorer. Rektor har det övergripande ansvaret för hela verksamheten och rektorsgruppen ansvarar tillsammans för gymnasieskolans program. En av de biträdande rektorerna ansvarar även för yrkeshögskoleutbildningen för vindkraftstekniker och den nationella idrottsutbildningen inom skyttesport. Rektor har tidigare genomfört rektorsutbildningen och en av de biträdande rektorerna har påbörjat sin.

2.1 Hjalmar Strömerskolan

Huvuduppgiften för gymnasieskolan är att förmedla kunskaper och skapa förutsättningar för att eleverna ska tillägna sig och utveckla kunskaper. Utbildningen ska främja elevernas utveckling till ansvarskännande människor som aktivt deltar i och utvecklar yrkes- och samhällslivet. Skolans vision säger att Hjalmar Strömerskolan ska vara en skola som fokuserar på kunskap och internationellt samarbete, som håller toppnivå på alla program och ska vara det självklara valet av gymnasieskola.

Vid läsårets slut (20/21) hade Hjalmar Strömerskolan 273 elever, 122 kvinnor och 151 män, fördelade på elva nationella program och fyra introduktionsprogram. De nationella programmen är Barn och Fritidsprogrammet, Bygg- och anläggningsprogrammet, Ekonomiprogrammet, El- och energiprogrammet, Fordons- och transportprogrammet, Handels- och administrationsprogrammet, Industritekniska programmet, Naturvetenskapsprogrammet, Samhällsvetenskapsprogrammet, Teknikprogrammet och Vård- och omsorgsprogrammet. Introduktionsprogrammen består av: Individuellt alternativ (IMA) Programinriktat val (IMV), Språkintröduktion(IMS) och Yrkesintröduktion (IMY).

Inför läsåret 20/21 valde 73 % av kommunens grundskoleelever att genomföra sin gymnasieutbildning på Hjalmar Strömerskolan. För läsåret 19/20 var motsvarande siffra 70 %. Gymnasieutbildning

är en konkurrensutsatt verksamhet som kräver informationsinsatser och marknadsföring. Skolan arbetar aktivt med att informera om skolans utbud och presentera sig som det naturliga valet av gymnasieskola för kommunens elever. En kommunikations- och aktivitetsplan som årligen revideras ligger till grund för marknadsföringsaktiviteter till kommunens och de närliggande kommunernas elever.

På grund av rådande situation med Covid-19 uteblev de fysiska besöken för årskurs 9 i december och årskurs 8 i maj vilka båda i stället ersattes av digitala mässor. Samtliga elever i kommunens årskurs 9 och årskurs 9 i Dorotea, Föllinge och Ramsele deltog i den direktsända mässan från Hjalmar Strömerskolan. Mässan hade föregåtts av filminspelningar från de olika programmen som under direktsändningen varvades med intervjuer, interaktiva islag, tävlingar och fika. Vid vårens mässa för årskurs 8 användes programfilmerna igen, en ny film med en hälsning från skolans rektor samt även en digital frågestund med rektor och SYV. Under våren genomförde även vissa yrkesprogram digitala sändningar mot skolan i Dorotea.

Övriga marknadsföringsaktiviteter löpte på i vanlig ordning. Som exempel kan nämnas information till kommunens elever och vårdnadshavare i årskurs 9, skriftlig information till elever i årskurs 9 och information via sociala medier (Facebook). Inslag med olika positiva händelser har publicerats mer frekvent än tidigare år. En nyhet är den utökade marknadsföringsgrupp som skapades under höstterminen -20 och som under läsåret har träffats varje månad.

Lsåret 20/21 började sex nya elever på Nationell idrottsutbildning, NIU, inom skyttesport. Totalt fanns 12 elever från olika delar av landet på Skyttegymnasiet.

I läroplanen för gymnasieskolan och i skolans vision lyfts internationellt arbete fram. Kommunfullmäktige beslutade under 2014 att alla elever på alla program ska delta i ett internationellt arbete under sin studietid på Hjalmar Strömerskolan. Dessvärre har Coronapandemin ställt till det och färre än vanligt har kunnat delta i internationella samarbeten. Endast cirka 15 % av avgångseleverna läsåret 20/21 har någon gång under sin studietid deltagit i ett internationellt samarbete. Motsvarande andel för föregående läsår var 23 %, ett läsår som även det påverkades av pandemin. Under läsåret har en grupp för internationaliseringsfrågor startats som bland annat arbetat med skolans plan för internationalisering. Gruppen har också arbetat med att förbereda den Erasmusackreditering som färdigställs under hösten -21. Tanken med ackrediteringen är att skolor ska gå från att driva enskilda projekt till ett mer systematiskt, strategiskt och långsiktigt deltagande i Erasmus+-programmet. Om Hjalmar Strömerskolan blir ackrediterad får skolan möjlighet till regelbunden finansiering av mobilitetsprojekt under hela programperioden som sträcker sig fram till 2027. Besked om beviljad ansökan lämnas i början av januari -22.

Hjalmar Strömerskolan är sedan januari 2017 en certifierad ambassadörsskola för Europaparlamentet. Deltagande sker på frivillig basis och elever från skolans samtliga program är välkomna. Eleverna arbetar aktivt med olika EU-frågor med syftet är att göra unga människor medvetna om hur viktig den parlamentariska demokratin är för Europa. Under läsåret 20/21 deltog till exempel juniorambassadörerna i Euroscola online tillsammans med cirka 3000 elever från cirka 100 skolor runtom i Europa. Europadagen uppmärksammades med en digital sändning

med Stina Sandgren, tjänsteman på Europaparlamentet och med Alice Bah Kuhnke, Europaparlamentariker för Miljöpartiet. Dessvärre försvårade Corona-pandemin för olika slags aktiviteter på plats i skolans lokaler.

2.1.1 Elevhälsan

Sambandet mellan lärande och hälsa står ständigt i fokus för elevhälsans arbete. Det råder ett ömsesidigt samband mellan skolprestationer och psykisk hälsa och god hälsa leder till ett ökat välbefinnande och därmed bättre förutsättningar för lärande. Lärande i sig och att gå ut skolan med godkända betyg, leder till minskad ohälsa, kriminalitet och utanförskap.

Skollagen säger att elevhälsans arbete främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Det är elevernas utveckling mot utbildningens mål som ska stödjas.

Under läsåret har elevhälsan bestått av:

- Skolsköterska 80 %
- Skolläkare vid behov
- Kurator 100 %
- Skolpsykolog vid behov
- Specialpedagog 100 %
- Elevcoach/specialpedagog 80 % (en kombination av elevcoachning och språkundervisning)

Elevhälsan upplever att den psykiska ohälsan bland eleverna fortsätter att öka. De har under föregående läsår varit i kontakt med flera elever som har haft uppenbara problem med sina distansstudier och de menar att många av eleverna har mått sämre av att studera på distans. Det åtgärdande arbetet tar därför en stor del av elevhälsoteamets tid och resurser vilket innebär att det främjande och förebyggande arbetet inte får den plats det behöver. Skolan samverkar i sitt uppdrag bland annat med habiliteringen, barn- och ungdomspsykiatri, socialtjänsten och kommunens ANDT-samordnare.

I skolans kvalitetsredovisning ges exempel på förebyggande insatser som påbörjats och genomförts. Utgångspunkten för elevhälsoteamet har under läsåret varit att stödja undervisande lärare att skapa en tillgänglig lärandemiljö för eleverna till exempel genom Specialpedagogiska skolmyndighetens (SPSM) kvalitetsverktyg. Elevhälsan har fortsatt att utveckla arbetet för att tidigt fånga upp eleverna och deras behov och därigenom kunna ge relevant stöd. Ett viktigt verktyg för ett effektivt elevhälsoarbete är elevdokumentationsprogrammet Prorenata som tagits i bruk under läsåret. Dokumentation och uppföljning av ärenden underlättas och elevhälsoarbetet kan följas upp mer effektivt utifrån de planer och policys som skolan har. Elevhälsoteamet har också blivit mer tillgängligt för skolans lärare genom den rådgivningstid som erbjudits via drop-in.

2.1.2 Studie- och yrkesvägledningen

Under läsåret har studie- och yrkesvägledningen för gymnasieskolan och vuxenutbildningen bestått av:

- Studie- och yrkesvägledare, (SYV) 200 %.

Studie- och yrkesvägledningen har bland annat bestått av det traditionella arbetet med vägledning och information inför val under gymnasietiden och inför kommande yrkesliv och/eller fortsatta studier och information om skolan till elever i årskurs 8 och 9. På grund av pandemin ersattes de sedvanliga besöken av digitala mässor, se sid 3.

2.2 Gymnasiesärskolan

Under läsåret 19/20 var två elever inskrivna i gymnasiesärskolan. Båda dessa elever genomförde sin utbildning vid gymnasiesärskolan i Östersund. Utbildning på annan ort följs upp kontinuerligt av förvaltningen.

2.4 Personal

Under läsåret hade skolan 32 legitimerade lärare (föregående läsår 29 stycken) vilket motsvarar 56 % av alla undervisande lärare på skolan. Ytterligare 10 lärare utbildade sig under läsåret. Ett högt antal legitimerade lärare är av yttersta vikt för att bibehålla en hög kvalitet i utbildningen. Under läsåret har skolan beviljats statsbidrag vilket har möjliggjort att fem yrkeslärare utbildat sig. Lärarna vid Hjalmar Strömerskolan har i vissa fall undervisning både inom gymnasieskolan och inom vuxenutbildningen.

Hjalmar Strömerskolan har sex förstelärare, fem kvinnor och en man. Förstelärarna har lett kollegiets fortbildning genom pedagogiska mötesgrupper. Rektor skriver i sin kvalitetsredovisning att förstelärarna har en viktig roll i skolans kompetensutveckling både på gemensam nivå och på gruppnivå. De har följt upp och analyserat resultaten, omsatt forskning i praktik samt inspirerat och motiverat kollegor. Rektor konstaterar i sin kvalitetsredovisning att förstelärarnas arbete i stor utsträckning bidrar till skolans utveckling.

För läsåret 20/21 har kompetensutvecklingsområden med stöd av förstelärare inom följande områden genomförts :

- uppdatering av den tekniska utrustningen i klassrummen
- skolans digitalisering och digitala verktyg i undervisningen
- undervisning tillgänglig för alla
- hållbar utveckling och arbete med de globala målen
- elevdemokrati och elevinflytande
- värderings- och analysverktyg genom Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)
- kollegaskuggning
- internationaliseringsarbete
- certifiering av Ekonomiprogrammet
- verksamhetsförlagd utbildning (VFU) för högskolestudenter
- test av utbildningar inom utbildningsföretaget Diploma

2.5 Arbetslagsarbete

Personalen på Hjalmar Strömerskolan ingår i program- och ämneslag med uppdraget att följa upp, analysera, identifiera förbättringsbehov och vidta förbättringsåtgärder på programmen och inom de olika ämnena. Detta görs med utgångspunkt i elevernas resultat, elevenkäter och egna utvärderingar. Målet är att arbetet ska leda till förbättrade resultat och öka andelen elever som uppnår gymnasieexamen. Arbetslagens dokumentation ingår som en del i skolans systematiska kvalitetsarbete.

Några exempel på förbättringsarbeten som genomförts under läsåret:

- ämneslagens arbete för att ge eleverna ökade kunskaper om kunskapsmålen och vad som krävs för att få ett betyg, att öka återkopplingen till eleverna angående elevernas kunskapsutveckling och hur man kontinuerligt kan diskutera lärandemålen
- programlagens arbete med att utveckla och prova former för att förbättra flickors och pojkars resultat och andelen elever med gymnasieexamen inom programmet
- programlaget inom introduktionsprogrammen har arbetat med att öka andelen pojkar och flickor med uppnådd behörighet till de nationella programmen
- tillgänglig undervisning för alla och planering av stödinsatser
- utveckling av distansundervisning och de digitala verktygen
- integrering av nya ämnes- och kursplaner inför kommande läsår
- utveckling av närvaroarbetet
- utveckling av motivationsskapande arbete för högre betyg
- internationaliseringsarbete och kunskapen om vårt demokratiska system
- implementering av Lärande för hållbar utveckling och arbete med De globala målen

3. Uppföljning av nationella mål

3.1 Gymnasieskolan

3.1.1 Kunskaper, bedömning och betyg

Det är skolans ansvar att varje elev

på ett nationellt yrkesprogram inom gymnasieskolan ges möjlighet att uppnå kraven för en yrkesexamen som innebär att eleven har uppnått en av branschen godtagbar nivå av yrkeskunnande för att vara väl förberedd för yrkeslivet,

på ett nationellt högskoleförberedande program inom gymnasieskolan ges möjlighet att uppnå kraven för en högskoleförberedande examen som innebär att eleven har tillräckliga kunskaper för att vara väl förberedd för högskolestudier, eller

som avslutat ett introduktionsprogram har en plan för och tillräckliga kunskaper för fortsatt utbildning eller uppnår en förberedelse för etablering på arbetsmarknaden

Läroplan för gymnasieskola 2011

Avgångseleverna 19/20 och 20/21 har följande resultat, när det gäller andelen som uppnått gymnasieexamen.

Tabell 1. Andel elever som uppnått gymnasieexamen.

Resultat för avgångselever*	HJS Läsåret 19/20		HJS Läsåret 20/21		Riket 20/21
	Totalt Antal	Därav andel med examen	Totalt Antal	Därav andel med examen	Därav andel med examen I
Högskoleförberedande examen	17	94%	14	100%	93%
Yrkesexamen	47	100%	51	94%	90%
Totalt antal avgångselever	64	98%	65	95%	92%

* Utgångspunkten är Skolverkets statistik för Hjalmar Strömerskolan och riket. Till avgångselever räknas elever med gymnasieexamen och elever med studiebevis där eleven fått betyg (A-F) i programmets samtliga kurser.

För avgångseleverna läsåret 20/21 betygssattes totalt 1627 kurser. 98 % av de satta betygen är minst betyget E, samma andel i procent som för föregående läsår.

Meritvärdet är det genomsnittliga betygsvärdet där betyget A ger 20 poäng, B ger 17,5 poäng, C ger 15 poäng, D ger 12,5 poäng, E ger 10 poäng och F ger 0 poäng. Betygen A–E är godkända betyg till skillnad från F som står för ett icke godkänt resultat.

Meritvärdet för avgångseleverna på Hjalmar Strömerskolan har enligt Skolverkets statistik varierat över tid enligt nedan.

Tabell 2. Meritvärdet för avgångselever.

Läsår	16/17	17/18	18/19	19/20	20/21
HJS	13,0	13,2	13,5	13,6	13,9
Riket	14,2	14,3	14,4	14,4	14,5

Meritvärdet för avgångseleverna 20/21 var 13,9 (14,8 för flickorna och 13,3 för pojkarna). Meritvärdet för samtliga avgångselever i riket var 14,5 (15,2 för flickorna och 13,8 för pojkarna).

Skolans statistik för eleverna på Introduktionsprogrammen visar att andelen elever som blir behöriga till nationellt program ökar enligt nedan.

Tabell 3. Andel elever på alla introduktionsprogram som uppnår behörighet till nationellt program.

Andel elever på alla introduktionsprogram som uppnår behörighet till nationellt program					
Läsår	16/17	17/18	18/19	19/20	20/21
Behörighet till nationellt program	8 %	9 %	19 %	20 %	24 %

Planeringen för eleverna på Introduktionsprogrammet har tidigare förändrats väsentligt. Samtliga elever har en samlad skoldag och så kallade NåMål-pass läggs ut i schemat. Där kan de tillsammans med en handledare arbeta med sina uppgifter på tider då de inte har vanliga ämneslektioner.

Analys

När det gäller andelen elever som når gymnasieexamen är det totala resultatet för avgångsklasserna på Hjalmar Strömerskolan 21/21 högre än rikets. 95 % av avgångseleverna har nått gymnasieexamen vilket är något lägre än föregående läsår (98 %). Meritvärdet (13,9) har ökat från föregående år och ökar nu för fjärde året i rad. Nivån är dock fortfarande lägre än rikets (14,5). Värt att notera är att meritvärdet stadigt har ökat sedan skolan började fokusera på det systematiska kvalitetsarbetet läsåret 16/17. Åren innan dess pendlade meritvärdet upp och ner.

Skolan har förmåga att fånga upp elever som är i behov av anpassningar och särskilt stöd vilket leder till goda resultat. Syftet med arbetslagens arbete under läsåret har bland annat varit tillgänglig undervisning för alla och planering av stödinsatser, att ge eleverna ökade kunskaper om kunskapsmålen och vad som krävs för att få ett betyg samt motivationsskapande arbete för högre betyg.

Andelen elever på Introduktionsprogrammen som blir behöriga till nationellt program, innan de enligt skollagen blir för gamla för att kunna börja på ett nationellt program, har ökat något jämfört med föregående läsår. Även här har tidigare förändringar i struktur och arbetssätt medfört goda resultat.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen gör bedömningen att verksamheten alltid behöver fokusera på kunskapsuppdraget så att

- den genomsnittliga betygspoängen totalt och för kvinnor och män som avslutar sin utbildning på gymnasieskolan överstiger riksnivån
- andelen kvinnor och män som uppnår gymnasieexamen överstiger riksnivån
- andelen kvinnor och män som uppnår behörighet till nationella program senast det år de fyller 19 år kontinuerligt ökar.

Förvaltningen gör bedömningen att utvecklingsarbetet som skett i arbetslagen i kombination med kompetensutvecklingsinsatser med stöd av förstelärarna medfört en ökad förståelse för lärandemålen och ett stort fokus på måluppfyllelsen.

Förvaltningen gör bedömningen att det är angeläget att skolledarna kan prioritera ledning, styrning och återkoppling av arbetslagens arbete.

Förvaltningen gör bedömningen att ett synligt pedagogiskt ledarskap och fortsatta kompetensutvecklingsinsatser med fokus på det pedagogiska arbetet i klassrummet är viktiga delar för att kunna behålla den höga måluppfyllelsen.

3.1.2 Normer och värden

Enligt skollagen ska utbildningen utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

Skolan ska aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dessa komma till uttryck i praktisk vardaglig handling.

Läroplan för gymnasieskola 2011

Under läsåret har tre kränkingsärenden rapporterats. Totalt har ett avstängningsärende inom gymnasieskolan handlagts på Hjalmar Strömerskolan under läsåret. Avstängningsärendet har behandlats i kommunstyrelsen.

Under läsåret har elva synpunkts- och klagomålsärenden utretts och återkopplats till dem som lämnat klagomålen. Samtliga ärenden är avslutade.

Skolans har arbetat förebyggande för att öka närvaron och minska antalet elever som mister sitt studiebidrag. I Centrala studiestödsnämndens (CSN) statistik kan utläsas att för läsåret 20/21 var andelen elever som mist sitt studiebidrag 1,7 %. Länets siffror var 4,5 % och rikets 5,8 %. Åtgärder sätts in snabbt när skolan upptäcker olovlig frånvaro och arbetet sker i nära samarbete mellan elev, vårdnadshavare, mentor och kurator.

Rektor skriver i sin kvalitetsredovisning att resultaten från enkäterna angående normer och värden ligger något högre än vad de gör nationellt. Eleverna anser att de får prata om jämställdhet mellan könen i mycket högre grad än nationellt och här finns dessutom en kraftig ökning de senaste tre åren. När det gäller etniska ställningstaganden är resultatet för riket högre medan resultatet för mänskliga rättigheter är på samma nivå som för den nationella.

Skolans värden när det gäller att förhindra och reagera på kränkande behandling ligger något lägre än de nationella. Skolans arbete inom detta område fortsätter och målet är att Hjalmar Strömerskolan ska vara en trygg och säker arbetsplats där alla, både elever och personal, känner sig trygga och respekterade.

Hjalmar Strömerskolan genomför varje år elevenkäten ”Tala om vad du tycker om Hjalmar”. Enkäten har under senare år omarbetats och frågorna är desamma som i Skolinspektionens

elevenkät vilket underlättar jämförelser och uppföljning av resultatet. Svartalternativen utgår från skalan 0-10, där 0 innebär "inte alls" och 10 "i hög grad". Nedan visas ett urval av enkätresultaten.

Tabell 4. Ett urval av enkätresultat gällande grundläggande värden, trygghet och kränkande behandlingar efter skalan 1-10.

GRUNDLÄGGANDE VÄRDEN I UNDERVISNINGEN/LÄRANDET	Nationellt ht 2020	HjS ht 2019, Egen enkät	HjS vt 2020, Egen enkät	HjS vt 2021, Egen enkät
I min skola pratar vi om mänskliga rättigheter	6,9	7,2	7,3	6,9
I min skola pratar vi om jämställdhet mellan könen	5,8	4,6	6,9	6,9
I min skola får jag öva på att göra etiska ställningstaganden	6	6	6	5,6
GRUNDLÄGGANDE VÄRDEN PÅ SKOLAN				
Mina lärare ger killar och tjejer samma förutsättningar	7,9	8	8,3	8,1
I min skola respekterar vi varandras olikheter	7	6	7,9	7,8
I min skola respekterar elever och lärare varandra	7	6,5	7,8	7,5
FÖRHINDRA KRÄNKNINGAR	Vt 2020			
Min skola arbetar aktivt med att förhindra kränkande behandling	7,1	6,2	6,8	6,4
De vuxna på skolan reagerar om de får reda på att en elev blivit kränkt	7,3	6,5	6,8	6,6
Jag vet vem på skolan jag kan prata med om någon har varit elak mot en elev	7,5	6,6	7,4	7,2

Analys

Svarsfrekvensen i skolans enkät som genomfördes under våren 2021 var endast 37 % (föregående läsår 47 %). För att möjliggöra jämförelser över tid och kunna dra slutsatser av resultatet är en hög svarsfrekvens viktig. Resultatet för enkätsvaren vid den senaste undersökningen ligger på en något lägre nivå än tidigare år. Även resultatet för området "Förhindra kränkningar" har sjunkit något och ligger dessutom lägre än resultatet i Skolinspektionens enkätundersökning. Detta visar att det är angeläget att arbeta vidare med förbyggande och främjande åtgärder för att minimera kränkningar inom skolan.

Antalet avstängningsärenden är lågt, ett ärende läsåret 20/21 vilket är samma antal som läsåret dessförinnan. Skolan har ett snabbt och tydligt agerande vid situationer som leder till avstängningar.

Förbättringsarbetet kring uppföljning och insatser när elever har hög frånvaro ger fortsatt goda resultat.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen gör bedömningen att det arbete som skolan genomfört för ökad trygghet och trivsel där grundläggande demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter kommer till uttryck i praktisk handling har gett goda resultat.

Förvaltningen gör bedömningen att det förebyggande arbetet behöver utökas ytterligare och att alla känner ett gemensamt ansvar för detta. Elevhälsans systematiska arbete med främjande och förebyggande insatser är en viktig del av detta.

Förvaltningen gör bedömningen att det förebyggande och åtgärdande arbetet för att minska frånvaron i skolan är framgångsrikt och viktigt i arbetet för att öka måluppfyllelsen.

3.1.3 Trygghet och studiero

Enligt skollagen ska alla elever tillförsäkras en trygg och stödjande skolmiljö. Det är skolan och ytterst rektorns ansvar att skapa trygghet och studiero.

Läroplan för gymnasieskola 2011

Enligt den utvärdering på nationell nivå som Skolinspektionen gjort av skolenkäten mellan åren 2010-2020 är det endast ett undersökt område som sticker ut på ett negativt sätt och det är tryggheten i skolan. Resultaten för hela landet visar att upplevelsen av trygghet under dessa år har utvecklats i en svag negativ riktning och Skolinspektionen ser det därför som mycket viktigt att fortsatt granska elevers upplevda trygghet och studiero. I jämförelse med trygga elever har de otrygga eleverna också en mer negativ bild av skolan och det gäller både skolmiljön och skolarbetet. Vidare upplever en stor del av de trygga eleverna att skolarbetet är intressant. En mycket viktig förutsättning för elevers lärande och utveckling är därför att omges av trygghet och studiero i skolan.

Elevers upplevelse av trygghet och studiero i skolan påverkas av flera faktorer. Undervisningens innehåll och lärares ledarskap har stor betydelse, men även processer som exempelvis berör elevers inflytande liksom arbetet med skolans värdegrund spelar roll. Det är av stor vikt att arbeta systematiskt både med trygghet och med studiero.

De elevenkäter som genomfördes under läsåret som beskrivs under punkten 3.1.2 omfattar även området trygghet och studiero. Resultatet visar följande:

Tabell 5. Ett urval av enkätresultat gällande studiero och trygghet efter skalan 1-10.

STUDIERO	Nationellt ht 2020	HjS ht 2019, Egen enkät	HjS vt 2020, Egen enkät	HjS vt 2021, Egen enkät
Jag har studiero på lektionerna	6,2	6,3	6,7	6,7
TRYGGHET				
Jag känner mig trygg i skolan.	8	7,6	7,8	8

Analys

Resultatet visar att eleverna på Hjalmar Strömerskolan upplever att de har relativt god studiero och att de känner sig trygga på skolan. Resultatet för trygghet har dessutom ökat något de senaste åren. Trots de goda resultaten inom detta område finns det fortfarande elever som upplever viss otrygghet. Samtliga elever ska känna sig trygga på Hjalmar Strömerskolan.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen gör bedömningen att arbetet i skolan för ökad trygghet och studiero ska fortsätta att vara ett prioriterat område.

Förvaltningen gör bedömningen att det förebyggande arbetet behöver utökas ytterligare och att alla känner ett gemensamt ansvar för detta. Elevhälsans systematiska arbete med främjande och förebyggande insatser är en viktig del av detta.

3.1.4 Elevernas ansvar och inflytande

Enligt skollagen ska eleverna ges inflytande över utbildningen. De ska fortlöpande stimuleras att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen och hållas informerade i frågor som rör dem. Eleverna ska alltid ha möjlighet att ta initiativ till frågor som ska behandlas inom ramen för deras inflytande över utbildningen.

Läroplan för gymnasieskola 2011

De elevenkäter som genomfördes under läsåret omfattar även området delaktighet och inflytande. Resultatet visar följande:

Tabell 6. Enkätresultat gällande delaktighet och inflytande efter skalan 1-10.

DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE	Nationellt ht 2020	HjS ht 2019 Egen enkät	HjS vt 2020 Egen enkät	HjS vt 2021 Egen enkät
Vi elever har inflytande över undervisningens innehåll	5,1	5,3	6,3	6,2
På lektionerna är vi elever med och påverkar på vilket sätt vi ska arbeta med olika skoluppgifter	5,8	5,9	6,3	6
I min skola är vi elever med och påverkar vår skolmiljö	6,3	6,3	6,9	6,4

Analys

Vi kan se att de områden som enkäten omfattar visar ett något bättre resultat för Hjalmar Strömerskolan än för samtliga deltagande skolor i landet. Då trygga eleverna i betydligt högre grad än de otrygga upplever att de har inflytande över undervisningens innehåll är det viktigt att eleverna ges inflytande över utbildningen så att deras ansvar och delaktighet stärks.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen gör bedömningen att skolan även fortsättningsvis måste säkerställa att elever och lärare tillsammans diskuterar hur undervisningen ska utformas.

3.1.4 Utbildningsval – arbete och samhällsliv

Gymnasieskolan ska nära samverka med de obligatoriska skolformerna, arbetslivet, universiteten och högskolorna samt med samhället i övrigt. Detta krävs för att eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet och få underlag för val av kurser inom utbildningen och för vidare studier eller yrkesverksamhet. Det är särskilt viktigt att skolan samarbetar med arbetslivet om yrkesutbildningen.

Genom att arbetslivet fortlöpande förändras när det gäller behovet av kompetens och rekrytering av arbetskraft inom olika områden har studie- och yrkesvägledningen i vid mening stor betydelse. Universitet och högskolor, arbetsförmedlingar, näringsliv samt arbetsmarknadens parter och branschorganisationer har därför viktiga roller i informationen till skolan och eleverna.

Läroplan för gymnasieskola 2011

Hjalmar Strömerskolan samverkar på flera olika sätt med andra skolformer och med samhället i övrigt. Det sker bland annat i form av:

- programråd för yrkesutbildningarna där elever, lärare, branschorganisationer och fackliga företrädare deltar
- medverkan i styrgrupper för projekt som bedrivs i och utanför kommunen och med andra länder
- engagemang och stöd från politiker, näringsliv och arbetsförmedling i olika informationsinsatser om skolan
- programlagens samverkan och utbyte med näringslivet, universitet och andra samhällsinstitutioner
- det internationella arbetet
- arbete inom Teknik- och Vård- och omsorgscollege
- samverkan med näringslivet på orten för att stödja utbildningar inom skolan till exempel vid uppstart och drift av utbildningar inom industri, transport och anläggning
- utbildning av Diplomerade gymnasieekonomer, en långsiktig satsning på kvalitativ undervisning med förankring i näringsliv och högskola
- samverkan med Lärcentrum för information om högre utbildningar
- studie- och yrkesvägledningens, lärarnas och skollädares samverkan med grundskolan
- arbetet med Hållbar utveckling och De globala målen

- arbetet med Europaparlamentets ambassadörsskola (EPAS)

Det övergripande syftet med studie- och yrkesvägledning är att ge eleverna förutsättningar att hantera frågor som rör val av studier och yrken. Den mångfald av utbildningar och yrken som finns kan göra det komplicerat för eleven att få en överblick över olika möjligheter. Det är också svårt att förutse villkoren i arbetslivet när förändringstakten är hög. Studievägledning i **vid** bemärkelse är all den verksamhet som bidrar till att ge elever kunskaper och färdigheter som underlag för att fatta beslut om framtida studie- och yrkesval. Det kan till exempel handla om praktiska arbetslivserfarenheter, undervisning om arbetsmarknaden och arbetslivet, studiebesök, information om utbildningar och aktiviteter för att utveckla elevens självkännet. I **snäv** bemärkelse är studie- och yrkesvägledning den personliga vägledningen som studie- och yrkesvägledaren genomför individuellt eller i grupp.

I maj 2020 togs beslut i kommunstyrelsen att anta det förslag till ny SYV-plan som tagits fram på huvudmannanivå. Förslaget har tagits fram i samarbete med grundskolan med syftet att alla elever, oavsett skolform och skola, ska få en likvärdig studie- och yrkesvägledning. Planen ska utgöra en grund för kommunens samtliga skolenheter och de årliga handlingsplanerna för studie- och yrkesvägledning.

Analys

Hjalmar Strömerskolans samverkan med andra skolformer och med samhället i övrigt sker på många olika sätt och bedöms ge goda förutsättningar för att eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet samt underlag för vidare studier eller yrkesverksamhet.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen gör bedömningen att SYV-planen på huvudmannanivå är en viktig grund för en likvärdig studie- och yrkesvägledning i alla skolformer.

Förvaltningen gör bedömningen att det arbete som bedrivs för att stärka studie- och yrkesvägledningen för eleverna på Introduktionsprogrammen även fortsättningsvis ska prioriteras för att öka övergången till nationellt program eller till annan verksamhet som ger ökade förutsättningar för ett inträde på arbetsmarknaden.

4. Verksamheten som helhet och förbättringsåtgärder i verksamheten som helhet

Framtids- och utvecklingsförvaltningen bedömer att det i många delar bedrivs en bra verksamhet i kommunens gymnasieskola. Det är dock viktigt att säkerställa att kommunen erbjuder en verksamhet som i alla delar skapar goda kunskaper, demokratiska värderingar och en lust att lära.

Verksamheterna har under läsåret förbättrat sin analysförmåga och tydligare kopplat åtgärder till genomförda analyser. Kvalitetsarbetet har utvecklats till exempel genom att strukturen fått en ordentlig genomlysning och förbättring men också genom att program- och ämneslag i skolan fått ett tydligare uppdrag och en ökad delaktighet i skolans systematiska kvalitetsarbete.

Verksamheterna har också förstärkt sitt arbete med att fokusera på långsiktiga mål och delmål för

kommande läsår vilket också kan ses i årets kvalitetsredovisning. Det är dock av största vikt att verksamheterna tar fram och genomför handlingsplaner med målen som utgångspunkt och att styrkedjan löper genom hela skolans organisation. Verksamheten bör alltså i större utsträckning arbeta med befintliga metoder, underlag och arbetssätt, det vill säga de framtagna kvalitetsverktyg som finns i organisationen, för att på så sätt bli än mer systematiska i sitt kvalitetsarbete. Genom att arbeta med de långsiktiga mål verksamheten sätter upp genomförs ett ständigt förbättringsarbete.

Kvalitetsarbetet utgår på alla plan från de nationella målen, de lokala politiska prioriteringarna och följer Skolverkets riktlinjer för systematiskt kvalitetsarbete. Nedan följer en sammanfattning av resultaten utifrån de lokala politiska prioriteringarna.

Tabell 6. En sammanfattning av resultaten med utgångspunkt i de lokala politiska prioriteringarna.

Inriktningsmål	Effektmål	Resultat	
Alla flickor och pojkar inom gymnasieskolan ska klara kunskapskraven	Den genomsnittliga betygspoängen totalt och för flickor och pojkar som avslutar sin utbildning på gymnasieskolan ska överstiga riksnivån.	Hjalmar Strömerskolan 20/21	Riket 20/21
	Slutsats: Målet har inte nåtts. Dock har meritvärdet kontinuerligt ökat de senaste 5 åren	Betygspoäng totalt: 13,9 Betygspoäng flickor: 14,8 Betygspoäng pojkar: 13,3	Betygspoäng totalt: 14,5 Betygspoäng flickor:: 15,2 Betygspoäng pojkar: 13,8
	Andelen flickor och pojkar som uppnår gymnasieexamen ska överstiga riksnivån	95%	92 %
	Slutsats: Målet har nåtts.	Tidigare års andel behöriga vid HJS: 20 % Årets andel behöriga: 24 % De senaste fem läsåren har andelen elever som uppnått behörighet till nationellt program kontinuerligt ökat från 8% till 24%.	

Ankom: 2021-12-22 Ärendet: HJALM.2021.548 Handling: 1996092

Framtids- och utvecklingsförvaltningens organisation förändrades från 1 februari 2020. Alla näringslivsfrågor lyftes in i förvaltningens nya enhet, Näringsliv- och utveckling. En ny förvaltningschef, tillika skolchef, tillsattes och en ny stabsorganisation med kvalitetsutvecklare och sakkunnig i utbildningsfrågor bildades. Staben är placerad direkt under förvaltningschefen.

På förvaltningsnivå har ett antal gemensamma insatser genomförts under läsåret bland annat med syfte att underlätta kvalitetsarbetet och öka måluppfyllelsen. Som exempel kan nämnas;

- Samverkan mellan politiker, skola, näringsliv och Arbetsförmedling för att öka gymnasieskolans attraktionskraft.
- Deltagande i styrgrupp kring en omfattande utbildningsinsats för alla medarbetare i Strömsunds kommun. Utbildningen som fått namnet Kasam 2.0 stöds av Europeiska

socialfonden och genomförs under perioden februari 2019 – juli 2021. Målet är att under projektet arbeta fram modeller för hälsofrämjande arbetsplatsträffar och utvecklingssamtal samt inspirera alla arbetsplatser att verka för känslan av sammanhang (kasam) bland sina medarbetare för att lägga en god grund för ett långt arbetsliv.

- Förvaltningens kvalitetsutvecklare har, som framgår i andra delar av redovisningen, bland annat arbetat för att förbättra metoder och arbetsätt inom skolområdet med syfte att öka måluppfyllelsen. Inriktningen är att kartlägga, förbättra och underlätta arbetet så att skolans personal i större utsträckning ska kunna fokusera på huvuduppgiften.
- Fortsatt arbete med vidareutveckling och effektivisering av skollärovervakningen på Hjalmar Strömerskolan.
- Resurscentrum integration (RCI) har erbjudit stöd i integrationsfrågor och riktar sig både till kommunens invånare och enskilda verksamheter. RCI är ett tvärprofessionellt team som arbetar med och för nyanlända barn, ungdomar och deras familjer, oavsett ursprung eller anledning till migration. RCI arbetar för att skapa en röd tråd av olika insatser för att ge barnen och ungdomarna bättre förutsättningar att förstå sin egen integrationsprocess. Under det senaste året har RCI breddat sitt område och arbetar nu inte endast med integrationsfrågor utan även med frågor som rör samtliga ungdomar.
- Projektet Barnets bästa vid återvändande avslutades under läsåret. Projektet genomfördes av RCI i samarbete med Migrationsverket och bidrog till ökad kompetens och samverkan inom området och utvecklade därmed en mer hållbar återvändandeprocess. Projektet fokuserade på kompetens hos de som möter barn som inte beviljats uppehållstillstånd och samverkan mellan berörda aktörer och olika processer. Projektmedarbetarna har på olika sätt stöttat arbetet i skolan för personalen och den aktuella målgruppen.
- Kommunens samverkansgrupp för demokrati mot våldsbejakande extremism arbetar bland annat med att stödja det förebyggande arbetet för att motverka att unga människor dras till våldsbejakande miljöer. En viktig yrkesgrupp i detta arbete är personal inom skolan. Under läsåret har gruppen utformat olika insatser med syfte att bidra till integration och förebygga motsättningar i samhället, radikalisering och våldsbejakande extremism. Målet är att öka medvetenheten kring extremismens push- and pullfaktorer, sprida fakta och information samt bygga nätverk mellan verksamheter. RCI ansvarar för genomförandet. Center mot våldsbejakande extremism (CVE) och Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) stödjer arbetet. Skolan har deltagit i insatserna som kommer att fortsätta även under kommande läsår.
- Förvaltningen har deltagit i det länsgemensamma arbetet med stöd för digitalisering i skolan samt i det kommunövergripande arbetet för digitalisering.
- Medverkan i stabsarbetet med anledning av Coronabrottet för att belysa skolans roll och uppdrag i stabsgruppen och för att bidra i skolans arbete kring pandemin.
- En grupp för marknadsföring av Hjalmar Strömerskolan har startats och olika marknadsföringsinsatser bedrivs löpande.
- Förvaltningens deltagande i Framtidsvalet Jämtland/Härjedalen, ett projekt i arbetsmarknadskunskap via Handelskammaren Mitt, har gett gymnasieeleverna möjlighet att delta i lektioner i arbetsmarknadskunskap. Elevernas respons har varit god och de har varit väldigt positiva i sina utvärderingar.

- En grupp för internationaliseringsarbete på Hjalmar Strömerskolan har startats med syfte att fler lärare ska delta i detta arbete. Gruppen har till exempel arbetat med en ny internationaliseringsplan och ackrediteringsansökan till Universitets- och högskolerådet (UHR).
- Förvaltningen arbetar för att hela gymnasieskolan ska genomsyras av arbetet för Hållbar utveckling och De globala målen.
- Samverkan med Barn-, kultur- och utbildningsnämnden för att få en röd tråd genom samtliga stadier av kommunens utbildningar.
- Facklig samverkan inom ramen för HÖK 21 för att fastställa skolans kompetensförsörjningsplan. Planen ska vara färdigställd i mars 2022.

Förvaltningen gör bedömningen att kommunnivån behöver fortsätta att utveckla följande områden:

1. Implementering och förstärkning av kvalitetsarbete på alla nivåer inom skolområdet.
2. Rekrytering av legitimerad personal med stöd av personalförsörjningsplanen och den strategiska kompetensförsörjningsplan som utarbetas i samband med avtalet HÖK21.
3. Samverkan mellan politik, skola och näringsliv för att stärka gymnasieskolans attraktionskraft genom utökade informations- och marknadsföringsinsatser.
4. Samverkan med arbetslivet för att kunna matcha och möta behov och utbildningsinsatser.
5. Samordning av kompetensutvecklingsinsatser för att stärka kvalitén i utbildningen bland annat för nyanlända elever, såväl ungdomar som vuxna.
6. Samverkan med Arbetsförmedlingen.
7. Fortsatt arbete med digitalisering i skolan.
8. Fortsatt arbete med internationalisering.
9. Fortsatt arbete med Hållbar utveckling och De globala målen.
10. Fortsatt deltagande i Framtidsvalet Jämtland/Härjedalen.

Förvaltningen gör bedömningen att gymnasieskolan

1. även fortsättningsvis behöver fokusera på kunskapsuppdraget så att
  - den genomsnittliga betygspoängen totalt och för kvinnor och män som avslutar sin utbildning på gymnasieskolan överstiger riksnivån
  - andelen kvinnor och män som uppnår gymnasieexamen överstiger riksnivån
  - andelen kvinnor och män som uppnår behörighet till nationella program senast det år de fyller 19 år kontinuerligt ökar
2. genomför ett framgångsrikt utvecklingsarbete i arbetslagen som i kombination med kompetensutvecklingsinsatser med stöd av förstelärarna medfört en ökad förståelse för lärandemålen och ett stort fokus på måluppfyllelsen
3. genom skolledarna ska prioritera ledning, styrning och återkoppling av arbetslagens arbete
4. ska prioritera ett synligt pedagogiskt ledarskap och fortsätta kompetensutvecklingsinsatser med fokus på det pedagogiska arbetet i klassrummet för att kunna behålla den höga måluppfyllelsen

5. genomfört ett gott arbete för ökad trygghet och trivsel där grundläggande demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter kommit till uttryck i praktisk handling
6. ska utöka det förebyggande arbetet kring normer och värden ytterligare så att alla känner ett gemensamt ansvar för detta. Elevhälsans systematiska arbete med främjande och förebyggande insatser är en viktig del av detta.
7. ska fortsätta det framgångsrika förebyggande och åtgärdande arbetet för att minska frånvaron i skola för att ytterligare öka måluppfyllelsen
8. ska fortsätta arbetet med att skapa trygghet och studiero i skolan.
9. även fortsättningsvis måste säkerställa att elever och lärare tillsammans diskuterar hur undervisningen ska utformas
10. ska använda SYV-planen från huvudmannanivån som en viktig grund för likvärdig studie- och yrkesvägledning
11. även fortsättningsvis ska prioritera det arbete som pågår för att stärka studie- och yrkesvägledningen för eleverna på Introduktionsprogrammen så att övergången till nationellt program eller till annan verksamhet ökar

Kvalitetsarbete

Kommunal vuxenutbildning

Framtids- och utvecklingsförvaltningen

Strömsunds kommun läsåret 20/21

Björn Amcoff

Chef Framtids- och utvecklingsförvaltningen

November 2021

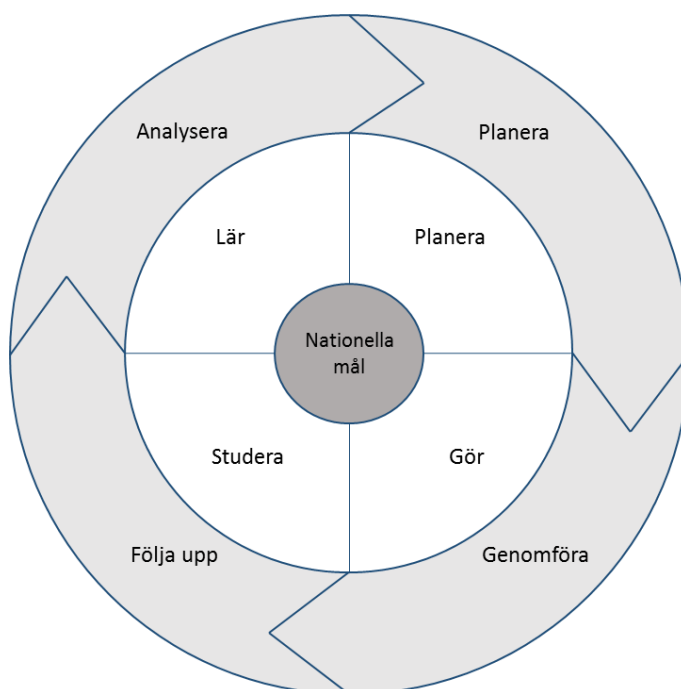

Innehållsförteckning

1.	Beskrivning av det löpande kvalitetsarbetet	1
2.	Kommunal vuxenutbildning	2
2.1	Kommunal vuxenutbildning	2
2.2	Personal	3
2.3	Kunskaper, bedömning och betyg	3
2.4	Utbildningsval – arbete och samhällsliv	7
2.5	Normer och värden	8
3.	Verksamheten som helhet och förbättringsåtgärder i verksamheten som helhet.....	9

1. Beskrivning av det löpande kvalitetsarbetet

Redovisningen av verksamheternas arbete med kvalitet är en del i kommunens systematiska kvalitetsarbete. Arbetet utgår från de nationella målen och följer Skolverkets riktlinjer när det gäller systematiskt kvalitetsarbete.

Figur 1. Kvalitetsarbetet utgår från de nationella målen och följer Skolverkets riktlinjer när det gäller systematiskt kvalitetsarbete (faserna Följa upp, Analysera, Planera och Genomföra) och utgår från PDSA-cykeln (faserna Planera, Gör, Studera och Lär).

Redovisningen utgår från skollag, läroplan för gymnasieskola 2011 samt kommunstyrelsens målformuleringar utifrån kommunfullmäktiges prioriterade mål. En viktig utgångspunkt är föregående kvalitetsredovisningar samt de åtgärder som är genomförda med anledning av tidigare analyser. Arbetet sker genom att verksamheten sätter upp långsiktiga mål och delmål samt tar fram handlingsplaner med dessa mål som utgångspunkt.

Som ytterligare stöd för det systematiska kvalitetsarbetet arbetar förvaltningen efter den internkontrollplan som fastställs årligen samt med ett årshjul för att på så vis få en god överblick över de händelser som sker under läsåret.

Samtliga kvalitetsredovisningar; gymnasieskolans, vuxenutbildningens och förvaltningens ska, förutom uppföljning och utvärdering av verksamheten, användas som underlag för reflektion och grund för det fortsatta kvalitetsutvecklingsarbetet. Hjalmar Strömerskolans kvalitetsarbete utgår från Skolverkets allmänna råd för systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet. Arbetet med kvalitetsredovisningen möjliggör och ligger till grund för uppföljning, utvärdering, reflektion och fortsatt kvalitetsutveckling för gymnasieskolans och vuxenutbildningens uppdrag, mål och riktlinjer.

En annan viktig grund i kvalitetsarbetet är det arbetslagsarbete som pågår i gymnasieskolan och vuxenutbildningen. Detta arbete beskrivs utförligt i Hjalmar Strömerskolans kvalitetsredovisningar för gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning.

I juli 2016 anställdes en kvalitetsutvecklare på Framtids- och utvecklingsförvaltningen. Huvuduppdraget är att arbeta med kvalitetsutveckling inom skolområdet. Kvalitetsutvecklaren ska utbilda verksamheterna och stödja utvecklingen av det systematiska kvalitetsarbetets olika faser. Fokus i arbetet har varit att förbättra metoder, upplägg och arbetssätt inom organisationen för att uppnå högre måluppfyllelse. Detta har skett utifrån teoretisk grund med ett handgripligt och praktiskt arbetssätt där metoder och verktyg implementerats i det ordinarie arbetet.

Denna redovisning från Framtids- och utvecklingsförvaltningen avslutas med förvaltningens bedömning av vilka förbättringsåtgärder som behöver vidtas i verksamheten som helhet. I vissa fall överensstämmer åtgärderna på skolnivå med de åtgärder som rektor angivit i sin kvalitetsredovisning för respektive verksamhet.

2. Kommunal vuxenutbildning

Den kommunala vuxenskolan genomförs vid Hjalmar Strömerskolan. Skolan har en rektor och två biträdande rektorer. Rektor har det övergripande ansvaret för hela verksamheten och även ansvaret för vuxenutbildningen. Rektorsgruppen ansvarar tillsammans för gymnasieskolans program. En av de biträdande rektorerna ansvarar även för yrkeshögskoleutbildningen för vindkraftstekniker och den nationella idrottsutbildningen inom sportskytte. Rektor har genomfört rektorsutbildningen och en av de biträdande rektorerna har påbörjat sin.

2.1 Kommunal vuxenutbildning

Den kommunala vuxenutbildningen består av kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå (tidigare Gruv) kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå, särskild utbildning för vuxna (tidigare Sär vux) samt svenska för invandrare (SFI). Under läsåret var i genomsnitt 190 elever, varav 107 kvinnor och 73 män, inskrivna på grundläggande och gymnasial vuxenutbildning (173 elever föregående läsår) och 111 elever, varav 74 kvinnor och 37 män, på SFI (147 elever föregående läsår).

En kortare yrkesutbildning, spårutbildning för vårdbiträden, har genomförts under läsåret. Totalt har åtta personer, varav tre kvinnor och fem män, deltagit i denna.

Gymnasial vuxenutbildning för folkbokförda i Strömsunds kommun har också genomförts av externa utbildningsanordnare framförallt via Lärcentrum i Östersund. Totalt har 161 kursdeltagare*, varav 117 kvinnor och 44 män, läst någon kurs via en extern utbildningsanordnare. Som exempel kan nämnas yrkesutbildningar inom barn- och fritidsområdet, redovisning och administration, yrkestrafik, fordonsområdet, bygg- och anläggning, el samt bageri och konditori.

* En elev räknas som kursdeltagare flera gånger om han/hon har deltagit i mer än en kurs under läsåret

2.2 Personal

Under läsåret hade skolan 32 legitimerade lärare (föregående läsår 29 stycken) vilket motsvarar 56 % av alla undervisande lärare på skolan. Ytterligare tio lärare var under läsåret under utbildning. Ett högt antal legitimerade lärare är av yttersta vikt för att bibehålla en hög kvalitet i utbildningen. Under läsåret har skolan beviljats statsbidrag vilket har möjliggjort att fem yrkeslärare varit under utbildning. Lärarna vid Hjalmar Strömerskolan har i vissa fall undervisning både inom gymnasieskolan och inom vuxenutbildningen.

Hjalmar Strömerskolan har sex förstelärare, fem kvinnor och en man. Förstelärarna har lett kollegiets fortbildning genom pedagogiska mötesgrupper. Rektor skriver i sin kvalitetsredovisning att förstelärarna har en viktig roll i skolans kompetensutveckling både på gemensam nivå och på gruppnivå. De har följt upp och analyserat resultaten, omsatt forskning i praktik samt inspirerat och motiverat kollegor. Rektor konstaterar i sin kvalitetsredovisning att förstelärarnas arbete i stor utsträckning bidrar till skolans utveckling.

För läsåret 20/21 har kompetensutvecklingsområden med stöd av förstelärare samt utbildningsledaren inom följande områden genomförts i den kommunala vuxenutbildningen:

- uppdatering av den tekniska utrustningen i klassrummen
- skolans digitalisering och digitala verktyg i undervisningen
- undervisning tillgänglig för alla
- elevdemokrati och elevinflytande
- test av utbildningar inom utbildningsföretaget Diploma

2.3 Kunskaper, bedömning och betyg

Det är vuxenutbildningens ansvar att varje elev i kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna samt motsvarande utbildningar får stöd och undervisning utifrån sina individuella utbildningsmål, behov och förutsättningar.

Läroplan för vuxenutbildningen 2017

Under läsåret 20/21 har Strömsunds kommun erbjudit och genomfört kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå, på gymnasial nivå samt inom svenska för invandrare (SFI).

Vid antagningarna under läsåret 20/21 har samtliga behöriga sökande till vuxenutbildningen på gymnasial och grundläggande nivå kunnat antas. Dock tjänstefördelades lärarna först och främst inom gymnasiekurserna vilket innebar att vissa kurser endast kunde erbjudas externt.

För att bedöma på vilken studieväg en elev inom SFI ska placeras görs en kartläggning av elevens kunskaper, förutsättningar och annat som kan ha betydelse för möjligheterna att uppfylla utbildningsmålen. Kursen ska också anpassas efter elevens intressen, erfarenheter, allsidiga kunskaper och långsiktiga mål. Kurserna, A – D, på de tre studievägarna, 1 – 3, får olika utformning beroende på elevens studievana, utbildningsbakgrund och kunskaper i svenska vid studiestarten.

Skolan har samarbetat med närliggande kommuner vid antagningarna för att kunna erbjuda ett brett utbud av utbildningar. För sökande som med hänsyn till familjesituation eller arbete valt att studera på heldistans har utbildningar via Lärcentrum i Östersund erbjudits. Utbudet av yrkesutbildning inom den kommunala vuxenutbildningen har utgått från de yrkesprogram som skolan bedriver. Även kortare yrkesutbildning, spårutbildning för vårdbiträden, har genomförts.

En studie- och yrkesvägledare med vuxenutbildningen som huvudsakligt arbetsområde anställdes på heltid under sommaren 2019. Studie- och yrkesvägledaren har sin arbetsplats på Gröna skolan i Lärcentrums lokaler som även erbjuder studieplatser, elevcoachning och övrigt stöd av utbildningsledaren. Genom att studie- och yrkesvägledning nu finns i samma lokaler kan elever som läser på SFI lättare få kontakt och få hjälp med planering av studierna och vidare guidning ut i arbetslivet.

Resultat

Grundläggande nivå och gymnasial nivå

Nedan visas statistik från Skolverket för grundläggande och gymnasial nivå inom vuxenutbildningen. Statistiken avser kalenderår.

Tabell 1. Komvuxelevernas sammansättning, grundläggande och gymnasial i Strömsunds kommun

Skolverkets statistik för kalenderår	Strömsund 2016	Strömsund 2017	Strömsund 2018	Strömsund 2019	Strömsund 2020	Riket 2020
Antal personer som deltar i en eller flera komvuxkurser i Strömsunds kommun, grundläggande och gymnasial	166	173	167	163	182	317 582
Varav andel						
Från annan kommun	9%	9%	8%	6%	8%	
I annan kommun	18%	23%	34%	36%	36%	
Varav andel i						
Grundläggande vux	22%	17%	17%	27%	19%	24%
Gymnasial vux	78%	83%	83%	73%	81%	76%
Andel korttidsutbildade (högst motsvarande grundskola)	27%	25%	28%	19%	33%	19%
Andel kvinnor	60%	68%	61%	56%	60%	62%
Andel födda utomlands	37%	35%	59%	71%	87%	55%
Antal kurser per elev	3	3,2	4	4,4	2,8	2,9

Statistik från Skolverket visar att andelen kursdeltagare i Strömsunds kommun som under 2020 slutfört en kurs inom gymnasial vuxenutbildning är 66 %. Motsvarande andel för 2019 var 54 %.

Analys

På den grundläggande och gymnasiala nivån ökar andelen utlandsfödda över tid. Under de senaste fem åren har andelen ökat från 37 % till 87 %. Andelen ligger betydligt högre i Strömsunds kommun än i riket. Andelen korttidsutbildade ligger långt högre än i riket och här ser vi en ökning sedan tidigare år. I Strömsunds kommun finns många elever som är födda utomlands. För en del elever utgör språknivån ett hinder för att uppnå målen inom kurstiden. Detta återspeglas i andelen kursdeltagare inom gymnasial vuxenutbildning (både yrkesinriktade och ej yrkesinriktade kurser) som avbrutit sina studier som detta läsår var 21 %. Motsvarande andel i hela riket är 16 %. Utvecklingen går dock i rätt riktning när det gäller andelen kursdeltagare som under det senaste året slutfört en kurs inom gymnasial vuxenutbildning (både yrkesinriktade och ej yrkesinriktade kurser).

Inom vuxenutbildningen finns möjligheter att erbjuda orienterande kurser både på grundläggande och på gymnasial nivå. De ska svara mot sådana behov som inte tillgodoses genom en nationell kurs och ska medverka till väl underbyggda beslut om studie- eller yrkesval, ge studietekniska färdigheter eller utgöra en introduktion till kurser inom olika kunskapsområden samt ge tillfälle till validering. Orienterande kurser kan för en del elever ge ökade möjligheter att uppnå goda resultat i kurserna.

Kommunerna i länet gjorde under våren 2019 en gemensam ansökan om statsbidrag för att utveckla Lärcentrum. Skolverket beviljade ansökan. En del avsåg stöd i lärandet genom att handledare på 50 % anställs i varje kommun. De coachar, stödjer, motiverar och bidrar till att utveckla studietekniska färdigheter så att alla kan tillgodogöra sig utbildningen. Skolverket beviljade även fortsatt statsbidrag för handledarstöd under 2020.

SFI

Av Skolverkets statistik för 2020 kan vi utläsa att andelen kursdeltagare som avbrutit en kurs är högre i vår kommun, 61 % mot rikets 47 %. Även andelen som avslutat kurs med godkänt betyg är lägre med 35 % jämfört med rikets 50 %.

Könsfördelningen för SFI-eleverna är 67 % kvinnor (60 % i riket) och 33 % män (40 % i riket).

Analys SFI

Språkinläring är en viktig men samtidigt mycket krävande process för många deltagare. För de flesta SFI-elever är det viktigt att snabbt uppnå godkända resultat för att kunna gå vidare till fortsatta studier och yrkesliv.

Rektor skriver i sin kvalitetsredovisning att SFI-undervisningen har bedrivits delvis på hel- eller halvdistan under stora delen av läsåret. Detta har varit en stor utmaning, dock har den digitala kompetensen utvecklats väsentligt hos både lärare och elever. Stort fokus har legat på det pedagogiska arbetet för att kunna hantera teknik och pedagogik för distansundervisning. Då

distansundervisning har varit svårt att bedriva för elever i A-kursen har dessa erbjudits närundervisning. All närundervisning har under läsåret genomförts i andra lokaler på grund av inomhusproblematik och renoveringar i de ordinarie lokalerna på Gröna skolan.

Vidare skriver rektor att andelen kursdeltagare som avbrutit kurs är högre i vår kommun än i riket. Anledning till avbrotten kan vara arbete eller andra aktiviteter som Arbetsförmedlingen upphandlat av kompletterande aktörer. Arbetsförmedlingen, kompletterande aktörer och skolan har genom samverkan kunnat öka kännedomen om varandras verksamheter och därigenom kunnat planera olika aktiviteter så att framtida avbrott kan undvikas i större utsträckning. I samverkansaktiviteterna har också betydelsen av goda kunskaper i svenska språket diskuterats. För att öka tillgängligheten och minska antalet avhopp behöver flexibla upplägg inom SFI tas fram så att undervisningen kan kombineras med andra aktiviteter.

Andelen som avslutat kurs med godkänt betyg är lägre jämfört med riket. Anledningen till den lägre andelen godkända betyg är kan hänvisas till den lägre utbildningsnivån SFI-eleverna under många år har haft i vår kommun. Detta medför att eleverna hos oss behöver mera tid och lärarsurs för att nå godkända betyg i kurserna.

Studie- och yrkesvägledningen har stor betydelse för att hitta rätt utbildning och motverka avbrott i studierna. Därigenom är det av stor vikt att Lärcentrum och vuxenutbildningen fortsätter att utveckla en gemensam plan och strategi för studie- och yrkesvägledning som ligger i linje med huvudmannaplanen för studie- och yrkesvägledning samt fokuserar på individens behov och behoven av kompetensförsörjning i kommunen.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen gör bedömningen att utvecklingsarbetet inom vuxenutbildningen måste ha fokus på att öka genomströmningen inom SFI och på minskade studieavbrott inom den grundläggande och gymnasiala vuxenutbildningen.

Förvaltningen gör bedömningen att de studerandes möjligheter till olika former av anpassningar och stöd måste ha fortsatt hög prioritet.

Förvaltningen gör bedömningen att vuxenutbildningen bör överväga möjligheten att använda orienterande kurser i större utsträckning än tidigare för att beslut om studie- eller yrkesval ska bli väl underbyggda.

Förvaltningen gör bedömningen att studie- och yrkesvägledningen har utvecklats positivt under läsåret.

Förvaltningen gör bedömningen att utvecklingen av distanskurser för vuxna har skett under pandemin men att digitaliseringsprocessen kan förstärkas ytterligare.

Förvaltningen gör bedömningen att skolan behöver utveckla metoder för att kunna avgöra om eleven har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen eller inte.

2.4 Utbildningsval – arbete och samhällsliv

En elev i vuxenutbildningen kan ha behov av att kombinera studier i flera av de skolformer som ingår i vuxenutbildningen. Det förutsätter att det finns en nära samverkan mellan de olika skolformerna. Vuxenutbildningen ska även samverka med verksamheter som hör till arbetslivet, yrkeshögskolan, folkhögskola och universitet och högskola samt med samhället i övrigt. Detta krävs för att eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet samt underlag för val av kurser inom utbildningen och för vidare studier eller yrkesverksamhet. Genom att arbetslivet fortlöpande förändras när det gäller behov av kompetens och rekrytering av arbetskraft inom olika områden har studie- och yrkesvägledning i vid mening stor betydelse för eleven. Det är särskilt viktigt att vuxenutbildningen samarbetar med arbetslivet när det gäller yrkesutbildning.

Läroplan för vuxenutbildningen

Eleverna inom vuxenutbildningen kan kombinera studier i flera skolformer och studie- och yrkesvägledning erbjuds alla vuxna inför start av studier och under tiden som studierna pågår.

Strömsunds kommun och Hjalmar Strömerskolan är sedan 2010 ett certifierat Vård- och omsorgscollege (VoC). Här samverkar kommunen och andra utbildningsanordnare med arbetslivet inom vård och omsorg både på regional och på lokal nivå. Samarbetet leder till att parternas ansvar tydliggörs och att kvaliteten i utbildningen kan säkras.

Den kommunala vuxenutbildningen i Strömsunds kommun samarbetar med andra kommuner i regionen. Lärcentrum samverkar dessutom med övriga Lärcentrum i regionen samt ingår i Akademi Norr. Samarbetet med Arbetsförmedlingen har återigen kommit igång under läsåret. Ett exempel är det pilot-projekt som Arbetsförmedlingen initierade som resulterade i en snabbare handläggningstid så att de studerande kan påbörja sin utbildning tidigare.

Analys

Vuxenutbildningen samverkar med andra skolformer och med samhället i övrigt på många olika sätt vilket bedöms ge goda förutsättningar för att eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet samt underlag för vidare studier eller yrkesverksamhet.

Samverkan med Arbetsförmedlingen och näringslivet är mycket viktiga för att de studerande inom vuxenutbildningen ska klara sina studier, få ökad kunskap om vidare studier och yrkesverksamhet för att i förlängningen komma i arbete.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen gör bedömningen att samverkan med Arbetsförmedlingen och näringslivet även fortsättningsvis ska prioriteras.

Förvaltningen gör bedömningen att vuxenutbildningen har en central roll i vår kommuns samhällsutveckling.

Förvaltningen gör bedömningen att möjligheterna för de studerande på SFI och grundläggande vuxenutbildning att kombinera språkstudier med yrkeskurser bör stärkas och vidareutvecklas för att ge ännu fler elever möjligheter att kombinera olika studieformer och öka anställningsbarheten.

Förvaltningen gör bedömningen att det aktiva arbetet för att nå ut till och motivera till deltagande för den målgrupp i kommunen som har rätt till vuxenutbildning på grundläggande nivå och särskild utbildning för vuxna på grundläggande nivå även fortsättningsvis måste prioriteras.

2.5 Normer och värden

I skollagen (2010:800) anges att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Var och en som verkar inom vuxenutbildningen ska också främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö.

Vuxenutbildningen ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Ingen ska inom vuxenutbildningen utsättas för diskriminering som har samband med kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling ska aktivt motverkas. Främlingsfientlighet och intolerans ska bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.

Läroplan för vuxenutbildningen

En ny plan mot diskriminering och kränkande behandling har tagits fram under året. Under läsåret har även en enkät tagits fram "Tala om vad du tycker om vuxenutbildningen på Hjalmar Strömerskolan" och i slutet av vårterminen -21 skickades den ut till elever som läser på grundläggande och gymnasial nivå på Hjalmar Strömerskolan. Dessvärre var svarsfrekvensen låg, endast nio elever svarade på enkäten, vilket gör underlaget för litet för att dra några egentliga slutsatser men de som svarade upplever att de har inflytande över undervisningens innehåll och att de kan påverka arbetsformerna. De känner sig även trygga i skolan och anser att de har studiero på lektionerna.

Analys

Den nya planen mot diskriminering och kränkande behandling behöver implementeras i verksamheten.

Enkäten "Tala om vad du tycker om vuxenutbildningen på Hjalmar Strömerskolan" är en bra metod för att identifiera och genomföra förbättringsområden i arbetet med normer och värden och säkerställa att de studerande ges möjlighet till elevinflytande och delaktighet. Dock behöver svarsfrekvensen öka rejält för att kunna identifiera de förbättringsområden som finns.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen gör bedömningen att värdegrundsarbetet inom vuxenutbildningen behöver prioriteras och ytterligare förstärkas.

3. Verksamheten som helhet och förbättringsåtgärder i verksamheten som helhet

Framtids- och utvecklingsförvaltningen bedömer att det i många delar bedrivs en bra verksamhet i kommunens gymnasieskola. Det är dock viktigt att säkerställa att kommunen erbjuder en verksamhet som i alla delar skapar goda kunskaper, demokratiska värderingar och en lust att lära.

Verksamheterna har under läsåret förbättrat sin analysförmåga och tydligare kopplat åtgärder till genomförda analyser. Kvalitetsarbetet har utvecklats till exempel genom att strukturen fått en ordentlig genomlysning och förbättring men också genom att program- och ämneslag i skolan fått ett tydligare uppdrag och en ökad delaktighet i skolans systematiska kvalitetsarbete.

Verksamheterna har också förstärkt sitt arbete med att fokusera på långsiktiga mål och delmål för kommande läsår vilket också kan ses i årets kvalitetsredovisning. Det är dock av största vikt att verksamheterna tar fram och genomför handlingsplaner med målen som utgångspunkt och att styrkedjan löper genom hela skolans organisation. Verksamheten bör alltså i större utsträckning arbeta med befintliga metoder, underlag och arbetssätt, det vill säga de framtagna kvalitetsverktyg som finns i organisationen, för att på så sätt bli än mer systematiska i sitt kvalitetsarbete. Genom att arbeta med de långsiktiga mål verksamheten sätter upp genomförs ett ständigt förbättringsarbete.

Kvalitetsarbetet utgår på alla plan från de nationella målen, de lokala politiska prioriteringarna och följer Skolverkets riktlinjer för systematiskt kvalitetsarbete

Framtids- och utvecklingsförvaltningens organisation förändrades från 1 februari 2020. Alla näringslivsfrågor lyftes in i förvaltningens nya enhet, Näringsliv- och utveckling. En ny förvaltningschef, tillika skolchef, tillsattes och en ny stabsorganisation med kvalitetsutvecklare och sakkunnig i utbildningsfrågor bildades. Staben är placerad direkt under förvaltningschefen.

På förvaltningsnivå har ett antal gemensamma insatser genomförts under läsåret bland annat med syfte att underlätta kvalitetsarbetet och öka måluppfyllelsen. Som exempel kan nämnas;

- Samverkan mellan politiker, skola, näringsliv och Arbetsförmedling för att öka gymnasieskolans attraktionskraft.
- Deltagande i styrgrupp kring en omfattande utbildningsinsats för alla medarbetare i Strömsunds kommun. Utbildningen som fått namnet Kasam 2.0 stöds av Europeiska socialfonden och genomförs under perioden februari 2019 – juli 2021. Målet är att under projektet arbeta fram modeller för hälsofrämjande arbetsplatsträffar och utvecklingssamtal samt inspirera alla arbetsplatser att verka för känslan av sammanhang (kasam) bland sina medarbetare för att lägga en god grund för ett långt arbetsliv.
- Förvaltningens kvalitetsutvecklare har, som framgår i andra delar av redovisningen, bland annat arbetat för att förbättra metoder och arbetssätt inom skolområdet med syfte att öka måluppfyllelsen. Inriktningen är att kartlägga, förbättra och underlätta arbetet så att skolans personal i större utsträckning ska kunna fokusera på huvuduppdraget.
- Fortsatt arbete med vidareutveckling och effektivisering av skolledarorganisationen på Hjalmar Strömerskolan.

- Resurscentrum integration (RCI) har erbjudit stöd i integrationsfrågor och riktar sig både till kommunens invånare och enskilda verksamheter. RCI är ett tvärprofessionellt team som arbetar med och för nyanlända barn, ungdomar och deras familjer, oavsett ursprung eller anledning till migration. RCI arbetar för att skapa en röd tråd av olika insatser för att ge barnen och ungdomarna bättre förutsättningar att förstå sin egen integrationsprocess. Under det senaste året har RCI breddat sitt område och arbetar nu inte endast med integrationsfrågor utan även med frågor som rör samtliga ungdomar.
- Projektet Barnets bästa vid återvändande avslutades under läsåret. Projektet genomfördes av RCI i samarbete med Migrationsverket och bidrog till ökad kompetens och samverkan inom området och utvecklade därmed en mer hållbar återvändandeprocess. Projektet fokuserade på kompetens hos de som möter barn som inte beviljats uppehållstillstånd och samverkan mellan berörda aktörer och olika processer. Projektmedarbetarna har på olika sätt stöttat arbetet i skolan för personalen och den aktuella målgruppen.
- Kommunens samverkansgrupp för demokrati mot våldsbejakande extremism arbetar bland annat med att stödja det förebyggande arbetet för att motverka att unga människor dras till våldsbejakande miljöer. En viktig yrkesgrupp i detta arbete är personal inom skolan. Under läsåret har gruppen utformat olika insatser med syfte att bidra till integration och förebygga motsättningar i samhället, radikalisering och våldsbejakande extremism. Målet är att öka medvetenheten kring extremismens push- and pullfaktorer, sprida fakta och information samt bygga nätverk mellan verksamheter. RCI ansvarar för genomförandet. Center mot våldsbejakande extremism (CVE) och Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) stödjer arbetet. Skolan har deltagit i insatserna som kommer att fortsätta även under kommande läsår.
- Förvaltningen har deltagit i det länsgemensamma arbetet med stöd för digitalisering i skolan samt i det kommunövergripande arbetet för digitalisering.
- Samverkan med Barn-, kultur- och utbildningsnämnden för att få en röd tråd genom samtliga stadier av kommunens utbildningar.
- Facklig samverkan inom ramen för HÖK 21 för att fastställa skolans kompetensförsörjningsplan. Planen ska vara färdigställd i mars 2022.

Förvaltningen gör bedömningen att kommunnivån behöver fortsätta att utveckla följande områden:

1. Implementering och förstärkning av kvalitetsarbete på alla nivåer inom skolområdet.
2. Rekrytering av legitimerad personal med stöd av personalförsörjningsplanen och den strategiska kompetensförsörjningsplan som utarbetas i samband med avtalet HÖK21.
3. Samverkan mellan politik, skola och näringsliv för att stärka Hjalmar Strömerskolans attraktionskraft genom utökade informations- och marknadsföringsinsatser.
4. Samverkan med arbetslivet för att kunna matcha och möta behov och utbildningsinsatser.
5. Samordning av kompetensutvecklingsinsatser för att stärka kvalitén i utbildningen bland annat för nyanlända elever, såväl ungdomar som vuxna.
6. Samverkan med Arbetsförmedlingen.
7. Fortsatt arbete med digitalisering i skolan.

Förvaltningen gör bedömningen att vuxenutbildningen

1. ska fokusera på att öka genomströmningen inom SFI och på minskade studieavbrott inom den grundläggande och gymnasiala vuxenutbildningen
2. även fortsättningsvis ska prioritera de studerandes möjligheter till olika former av anpassningar och stöd
3. bör överväga möjligheten att använda orienterande kurser i större utsträckning än tidigare så att elevernas beslut om studie- eller yrkesval ska bli väl underbyggda
4. ska fortsätta att utveckla studie- och yrkesvägledningen
5. utvecklat distanskurser för vuxna under pandemin men att digitaliseringsprocessen kan förstärkas ytterligare
6. behöver utveckla metoder för att kunna avgöra om eleven har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen eller inte
7. även fortsättningsvis ska prioritera den fördjupade samverkan med Arbetsförmedlingen och näringslivet
8. har en central roll i kommunens arbete inom Delegationen för unga och nyanlända till Sverige (DUA)
9. bör stärka och vidareutveckla möjligheterna för de studerande på SFI och grundläggande vuxenutbildning att kombinera språkstudier med yrkeskurser för att ge ännu fler elever möjligheter att kombinera olika studieformer och därmed öka anställningsbarheten
10. även fortsättningsvis ska prioritera det aktiva arbetet för att nå ut till och motivera till deltagande för den målgrupp i kommunen som har rätt till vuxenutbildning på grundläggande nivå och särskild utbildning för vuxna på grundläggande nivå
11. behöver prioritera och stärka värdegrundsarbetet.

den 11 januari 2022

Diarienummer KS.2022.8

§ 10 Revidering av turismstrategi för Strömsunds kommun

Björn Amcoff och Anna Gillgren, framtids- och utvecklingsförvaltningen, presenterar arbetet med revidering av turismstrategi för Strömsunds kommun.

Yrkande

Ordföranden föreslår arbetsutskottet besluta att turismstrategin ska aktualiseras och redaktionellt ses över samt att det nya förslaget presenteras på kommunstyrelsens sammanträde den 25 januari 2022.

Arbetsutskottets beslut

5. Turismstrategin ska aktualiseras och redaktionellt ses över.
6. Nytt förslag till turismstrategi presenteras på kommunstyrelsens sammanträde 25 januari 2022.

Beslut skickas till

Framtids- och utvecklingsförvaltningen

Justerare

Diarienummer KS.2022.8

Aktualiserad Turismstrategi Strömsunds kommun

Sammanfattning

Turismstrategi för Strömsunds kommun antogs i kommunfullmäktige 13 juni 2018 § 39.

Framtids- och utvecklingsförvaltningen har arbetat fram ett förslag till aktualisering av turismstrategin.

Beskrivning av ärendet

Kommunstyrelsen tillsatte den 21 november 2016 en parlamentarisk arbetsgrupp för framtagande av Turismstrategi för Strömsunds kommun.

Strategin ska vara ett politiskt styrdokument i syfte att arbeta fram ett gemensamt förhållningssätt genom hela Strömsunds kommuns organisation där företag möter en enhetlig bild av hur uppkomna frågor ifrån besöksnäringen skall hanteras. Syftet är vidare att synliggöra vilka områden som är särskilt prioriterade för att möta upp mot besöksnäringens behov.

Förslag till beslut

Turismstrategin för Strömsunds kommun antas.

Ansvarig förvaltning och tjänsteperson

Framtids- och utvecklingsförvaltningen, Anna Gillgren, turismstrateg

Beslut skickas till

Framtids- och utvecklingsförvaltningen

Bilagor

Turismstrategi för Strömsunds kommun

TURISMSTRATEGI FÖR STRÖMSUNDS KOMMUN

Innehållsförteckning

Bakgrund	1
Vision	1
Syfte	2
Besöksnäringen i kommunen	2
Metod	3
Fokusområden.....	4
Gastronomi	6
Fiske	6
Skoter.....	6
Evenemang/kultur	6
Vildmarksvägen.....	7

Bakgrund

Kommunstyrelsen tillsatte 21 november 2016 en parlamentarisk arbetsgrupp för framtagande av turismstrategi för Strömsunds kommun. Strategin ska vara ett politiskt styrdokument i syfte att arbeta fram ett gemensamt förhållnings-sätt genom hela Strömsunds kommuns organisation där företag möter en en-hetlig bild av hur uppkomna frågor ifrån besöksnäringen skall hanteras. Syftet är vidare att synliggöra vilka områden som är särskilt prioriterade för att möta upp mot besöksnäringens behov.

Arbetsgruppen har under 2017 arbetat med att ta fram strategin. Besöksnä- ringen har varit med i arbetet genom möten på olika platser i kommunen och man har även haft möjlighet att lämna synpunkter genom hemsidan.

Strategin aktualiserades 2022 .

Vision

Det ska vara enkelt att vara turistföretagare i Strömsunds kommun.

Kommunen och företagen ska tillsammans skapa en hållbar tillväxt med fokus på naturbaserade upplevelser.

Syfte

Att arbeta fram ett gemensamt förhållningssätt genom hela Strömsunds kommuns organisation där företag möter en enhetlig bild av hur uppkomna frågor ifrån näringslivet skall hanteras. Syftet är vidare att synliggöra vilka områden som är särskilt prioriterade för att möte upp mot besöksnäringens behov.

Besöksnäringen i kommunen

Den präglas idag av små livsstilsföretag. Ofta arbetar man med annat delar av året och har turismen som en del av företagets intäkter.

Näringen har låg lönsamhet vilket gör att det är stora problem med investeringar och reinvesteringar. Låg lönsamhet är vanligt i hela branschen så det är inte något specifikt för Strömsunds kommun.

Kommunen har idag några utpräglade reseanledningar vilka de största och viktigaste är Vildmarksvägen, Strömsunds camping och skoterturism (framförallt i Frostviksfjällen). Strömsunds camping är kommunens största boendeanläggning med 28 000 gästnätter per år.

Reseanledning eller resmål är en ort, destination, aktivitet eller liknande som gör att man väljer att lägga en resa dit. Besöksmål är de platser man besöker på resmålet.

Längs Vildmarksvägen i Strömsunds kommun finns idag tre helt unika naturplatser och besöksmål:

- Hällingsåfallet
- Bjurälven
- Korallgrottan

Olika typer av turismverksamhet finns i alla delar av kommunen. Det område som har flest turistföretag är Frostviken.

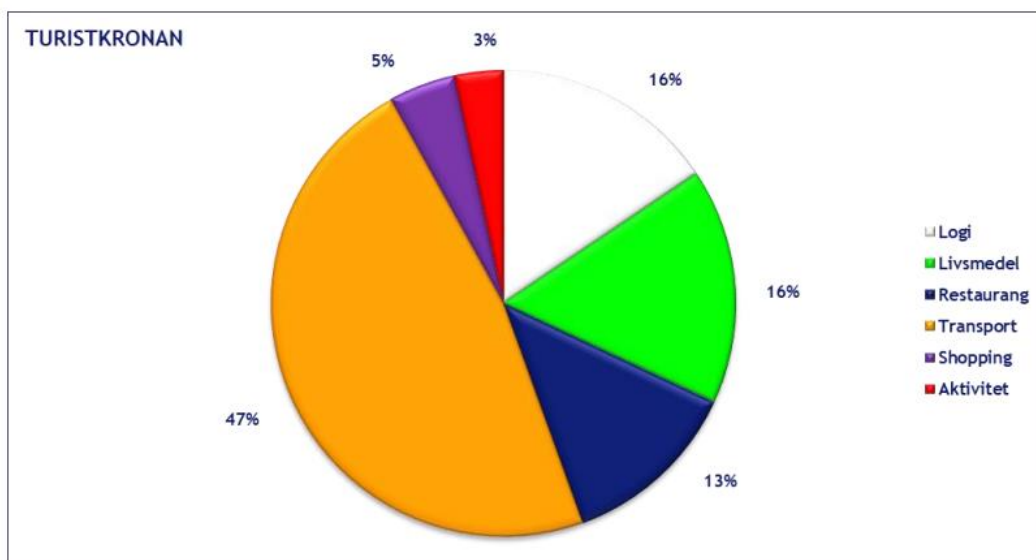
Hela kommunen har potential att utveckla sin besöksnäring. Frostviken är det område som har den absolut största potentialen att växa och utveckla sitt område.

Turismen i Strömsunds kommun omsatte 191 miljoner kronor under 2020, vilket är en minskning med 38 miljoner jämfört med 2019, vilket i stor del beror på pandemin. 102 årssysselsättningar skapas av turismen i kommunen, de flesta inom fältet logi och restaurang.

Cirka 125 företag försörjer sig helt eller delvis via besöksnäringen.

”Turistkronan” är en metod för att redovisa hur den turistiska konsumtionen fördelas. Nedan finns denna fördelning för Strömsunds kommun.

Transport (i huvudsak bensin/drivmedel) är den omsättningsmässigt största branschen med cirka 91 miljoner kronor. Genomfartsresenärerna genererar cirka 64 miljoner kronor i transportbranschen.

Källa: TEM – Turistekonomisk modell

Metod

Strömsunds kommun är unik som alla andra kommuner. Verktyg och åtgärder för att ge förutsättningar till ett växande näringsliv låter sig inte kopieras från ett område eller kommun till ett annat. Att göra utblickar för att se områden med samma utmaningar och strukturer kan däremot vara både lärorikt och i framtiden bära frukt. Vi kan se att vår omvärld förändras fort. Förutsättningarna, möjligheterna och utmaningarna inom näringslivet förändras i lika hög takt. Följden av detta är att företagens behov kan se olika ut från tid till annan. Detta kräver att det offentliga, skola, kommunala förvaltningar och andra medaktörer följer utvecklingen. Klarar vi av att på kort tid fånga upp näringslivets behov har vi lättare att anpassa vår service och rådgivning så att den är både kostnadseffektiv och ger bästa möjliga resultat.

Ovanstående är än viktigare när resurserna är begränsade för sådan verksamhet som inte är direkt lagstadgad. Att hela tiden befinna sig nära medborgaren, företagaren, ideella verksamheter genom aktiv dialog är en förutsättning för att lyckas.

Fokusområden

Kommunförvaltning

Ett företag kommer i kontakt med kommunens olika förvaltningar i sin dagliga verksamhet i alltifrån renhållnings-, tillstånds-, plan-, till verksamhetsutvecklingsärenden. Det finns många vägar in till kommunen beroende på vad de olika frågeställningarna handlar om. Gemensamt skall det vara ett mottagande präglat av professionalism och service. Frågor som berör flera olika förvaltningar i kommunen skall samordnas för att underlätta handläggningen och kommunikationen ut till företagen.

Kommunen skall verka för att myndighetsutövning sker på ett sätt som präglas av effektivitet, service och professionalism. Företag skall känna sig väl mottagna och få löpande information i handlägningsprocesserna.

Information/ turistinformationer

En av de viktigaste uppgifterna för Strömsunds turism är att samordna och ge en bra information till våra gäster. Detta är speciellt viktigt för små näringsidkare som har svårt att skapa en egen plattform för att nå gäster. Idag sker mycket av marknadsföring genom sociala medier och hemsidor. Strömsund Turism ska genom sin hemsida ge möjlighet till näringsidkare att nå ut med sina företag och aktiviteter.

Fysiska turistinformationer är under en stor omvandling till att övergå till digitala lösningar. I dag finns ett 25-tal så kallade "Infopoints" spridda i hela kommunen utöver turistinformationerna i Strömsund och Gäddede.

Investeringar

Tillgång till kapital för investeringar är ett problem i alla branscher. Besöksnäringen i Strömsund är inget undantag. Små företag med låg lönsamhet gör att investeringar är ett stort problem. En viktig uppgift för Strömsunds näringsliv och utveckling är att hjälpa företagen att hitta lösningar för att få tillgång till kapital.

En viktig del i det arbetet är de möjligheter som finns inom till exempel landsbygdsprogram, Leader och regionens företagsstöd. Eftersom besöksnäringen är utpekad som en basnäring i Regionala utvecklingsstrategin, RUS, så går en stor del av de medel som finns till just besöksnäringen. Viktigt är att Strömsunds näringsliv och utveckling har en tät dialog med de olika instanser som tillhandahåller stöd.

Kommunen ska också verka för att presumtiva externa exploatörer ska ges förutsättningar för nya investeringar i kommunen.

Projekt

Samarbete inom länet eller mellan kommuner och olika turismföretag är mycket vanligt och också nödvändigt för att man ska kunna utveckla ett område eller destination.

Ofta sker det här samarbetet genom olika projekt där en del av finansieringen kommer från offentliga medel. Det viktiga i dessa projekt är att dom är väl förankrade hos näringen för att man ska få ett engagemang hos de deltagande företagen.

Om initiativ kommer från företag eller vissa områden så ska Strömsunds Näringsliv och utveckling vara behjälplig med att hitta möjligheter för till exempel finansiering eller samarbetspartners. Strömsunds kommun har mycket små möjligheter att vara delaktig i finansiering.

Destinationsbolag och intresseorganisationer

Strömsunds kommun skall vara aktiv i de intresseorganisationer som näringen anser viktiga. Viktig samarbetspartner är Jämtland Härjedalen Turism, JHT. JHT är en tillgång gällande kunskapsspridning och utbildningar, statistik, omvärldsanalyser med mera som via enheten Strömsunds näringsliv och utveckling gynnar kommunens turismföretagare.

Strategi och styrdokument

Kriterierna för att fördela offentliga utvecklingsmedel, nationellt och ifrån Europeiska unionen, EU, fastställs i olika styrdokument eller strategier. Ofta är dessa regionalt anpassade och remisser går ut vid upprättande eller uppdateringar. Det är viktigt att de intressen som finns hos företagen i kommunen bevakas i dessa processer. Strömsunds näringsliv och utveckling och kommunen skall tillsammans med företag vara behjälpliga att ta fram relevant information och utifrån enheten Strömsunds näringsliv och utvecklings uppdrag skicka in remissvar och beakta möjligheterna till att nyttja offentliga utvecklingsmedel.

Kompetens

Företag efterfrågar ibland intern kompetensutveckling för att kunna vidareutveckla sina verksamheter. Kommunen skall jobba aktivt genom Strömsunds näringsliv och utveckling, Strömsund Turism, JHT samt övriga relevanta aktörer för att stötta företagens behov av rekryteringar och kompetensutveckling.

Infrastruktur

En fungerande infrastruktur är mycket viktig för allt näringsliv i Strömsunds kommun. För besöksnäringen är den ofta helt avgörande. Ett fungerande vägnät, en tillgänglig kollektivtrafik, tillgång till tåg och flyg är något som måste fungera för att besöksnäringen skall ha en chans att utvecklas.

Inte sällan blir infrastrukturfrågor stora och av strategisk natur och hamnar då ofta på den politiska ledningens bord. Den politiska ledningen måste och skall därför hela tiden vara uppdaterade och engagerade gällande Region- och rikspolitik så att kommunens infrastruktur prioriteras av berörda instanser.

Det är viktigt för besöksnäringen i Strömsund att Inlandsbanan får möjlighet att utvecklas och utöka sin trafik.

Gastronomi

En viktig del i framtidens turismnäring och möjligheten att locka nya gäster är mat och matkultur. Strömsund har en mycket stor möjlighet att utveckla den lokala gastronomin och utbudet av lokala råvaror. Arbetet på alla nivåer både lokalt och på riksplånet för att behålla en levande landsbygds är oerhört viktigt. Här har kommunen en viktig roll att politiskt arbeta för att underlätta för våra lokala lantbrukare och mathantverkare. Samt vara behjålpliga så långt det är möjligt att lokala råvaror når ut till våra restauranger via exempelvis regionala projekt.

Tätortsutveckling

Att utveckla handeln och centrummiljön i Strömsunds tätorter är viktigt för att kunna locka besökare att stanna en längre tid och på så vis konsumera mer i kommunen. Ett samarbete med lokala näringsidkare, hembygdsföreningar, myndigheter och kommunen för att skapa en miljö som lockar besökare att göra ett stopp i Strömsund skall stärkas.

Fiske

Strömsunds kommun har stora möjligheter att utveckla sitt fiske och göra det till en stark kommersiell produkt. Samarbetet med fiskeföretag, fiskeområden, kommunen och länsstyrelse skall stärkas för att ge möjlighet att fisketurismen utvecklas på ett hållbart sätt.

Skoter

Kommunen skall vara delaktig i arbetet med fortsatt hållbar utveckling av skoterturismen tillsammans med andra aktörer. Ett prioriterat område är Frostviken gällande skoterturism, turism som fungerar i längden, med hänsyn taget till natur, miljö, markägare och övriga intressenter.

Evenemang och kultur

En satsning på fler möten och evenemang till kommunen bidrar genom turistekonomiska intäkter till kommunen som utökar underlaget för bland annat kollektivtrafik, restauranger, besöksmål och aktiviteter. Det bidrar till fler arbetstillfällen och tillväxt.

Vildmarksvägen

Turisterna som färdas på Vildmarksvägen tillför turismnäringen på olika sätt då de övernattar, shoppar, tankar, går ut och äter. Detta ska tas tillvara på och fortsätta att utvecklas så långt det är möjligt i nära samarbete med besöksnäringen, handeln på båda sidor länsgränsen samt Vilhelmina kommun, länsstyrelsen och rennäringen.

Mark för turistiskt byggande

En viktig del för att turismnäringen skall växa är tillgång till turistiskt boende. Detta kan ske både genom privata fritidshus och genom exploatörer som bygger kommersiellt boende.

Kommunen skall aktivt arbeta med att ta fram planer för att möjliggöra byggande av bostäder och fritidshus. Prioriterat område är Stora Blåsjön och Jormvattnet.

den 11 januari 2022

Diarienummer KS.2022.4

§ 11 Mål för bemanningsenheten

På kommunfullmäktiges sammanträde den 18 februari 2021 § 8 beslutade enligt svar till den revisionsrapport som genomfördes på uppdrag av kommunrevisorerna i oktober 2020 att en plan med mål gällande kvalitet, produktivitet samt ekonomi och samordning för verksamheten ska tas fram. Utvärderingen ska även avse samordningsvinster och kundnöjdhet.

Kommunledningsförvaltningen har upprättat ett förslag till mål för bemanningsenheten.

Underlag till beslut

Tjänsteskrivelse
Mål för bemanningsenheten 2022

Yrkande

Ordföranden föreslår arbetsutskottet besluta enligt upprättat förslag.

Arbetsutskottets förslag till kommunstyrelsen

Mål för bemanningsenheten fastställs enligt upprättat förslag.

Justerare

Diarienummer KS.2022.4

Mål för bemanningsenheten

Sammanfattning

På kommunfullmäktiges sammanträde den 18 februari 2021 § 8 beslutade enligt svar till den revisionsrapport som genomfördes på uppdrag av kommunrevisorerna i oktober 2020 att en plan med mål gällande kvalitet, produktivitet och ekonomi/samordning för verksamheten ska tas fram. Utvärderingen ska även avse samordningsvinster och kundnöjdhet.

Kommunledningsförvaltningen har upprättat ett förslag till mål för bemanningsenheten.

Beskrivning av ärendet

Andelen tillsvidareanställda i kommunen ska öka och andelen timanställda minska. Timanställda ska erbjudas tillsvidareanställningar utifrån verksamhetens behov av vikarier. Detta för att stimulera till utbildning och minskad utflyttning.

Bemanningsenhetens arbete ska syfta till en stabil och hållbar kompetensförsörjning för kommunens vikariekrävande verksamheter. Ny vikarier som kan ersätta ordinarie personal ska rekryteras. Timanställda vikarier ska erbjudas jobb i den utsträckning de är tillgängliga för arbete. Vid frånvaro på arbetsplatserna ska Bemanningenheten tillsätta ett beställt arbetspasset med vikarie.

Förslag till beslut

Mål för bemanningsenheten fastställs enligt upprättat förslag.

Ansvarig förvaltning och tjänsteperson

Kommunledningsförvaltningen, Ingela Sonidsson, HR-chef

Beslut skickas till

Kommunledningsförvaltningen

Bilagor

Mål för bemanningsenheten 2022

Nämnd: Kommunstyrelsen

Kommunledningsförvaltningen, bemanningsenheten

Kvalitetsmål 2022	Effektmål 2022	Indikator	Rapporteras till KS: ja/nej
Utbildade vikarier Vikarier som anställs via bemanningsenheten ska till störst del vara utbildade inom området.	75 procent av vikarier som anlitas via bemanningsenheten ska ha relevant utbildning inom området. För utbildade ska en individuell introduktions- och utbildningsplan planeras tillsammans med verksamheterna.	Egen mätning	Ja
Beställningsorsaker Beställningar av arbetspass till bemanningsenheten ska gälla frånvaro av kortare karaktär, det vill säga vikariat under 14 dagar. Vakanser, längre sjukskrivningar och annan längre planerad frånvaro ska planeras av verksamhetschef.	Beställningar till bemanningsenheten ska ha karaktären av kortare frånvaro samt bokningar av tillgängliga arbetspass för medarbetare som har önskad sysselsättningsgrad.	Egen mätning	Ja
Produktivitetmål 2022	Effektmål 2022	Indikator	Rapporteras till KS: ja/nej
Antalet tillsatta pass Bemanningsenheten tillsätter vikarier på arbetspass som beställs av verksamheterna. För detta används digitala system som är att lämpade för verksamheten.	95 procent av beställda pass ska tillsättas med vikarie via bemanningsenheten	Egen mätning	Ja
Samordning Bemanningsenhetens verksamhet ska vara ett stöd för chefer i rekrytering av vikarier vid kortare frånvaro inom kommunals avtalsområde. Uppdraget gäller för verksamheter inom vård, omsorg samt förskola.	Undersöka om fler verksamheter inom kommunals avtalsområde ska inrymmas i bemanningsenheten.	Bemanningschef får i uppdrag att kontakta övriga förvaltningar och avdelningar.	Nej

<p>Kundnöjdhet Utvärdering och uppföljning av bemanningsenhetens verksamhet sker kontinuerligt i samverkan med beställande enheter.</p>	<p>Resultat och förbättringsåtgärder följs upp och beslutas av verksamheterna. För vård och omsorg görs detta efter sommaren, där resultat och förbättringsåtgärder redovisas i en sammanställd rapport. Inför sommaren följs rapporten från föregående sommar upp och förändringar görs vid behov. Förskolans verksamhet följs upp under höst och vårtermin.</p>	<p>Bemanningschefen har uppdraget.</p>	<p>Nej</p>
--	---	--	------------

Diarienummer KS.2022.36

Bidrag till drift av samlingslokaler

Eftersom den pågående pandemin fortsatt under 2021 har kommunens föreningar fortsatt haft svårt att ha publika aktiviteter i sina samlingslokaler på grund av gällande restriktioner.

Då driftbidraget baseras på bland annat evenemangsbesökare skulle det, utifrån gällande restriktioner, innebära ett kraftigt minskat stöd till berörda föreningar.

Med hänsyn till ovanstående föreslås kommunstyrelsen besluta att budgeterat belopp för driftbidrag till samlingslokaler delas ut utifrån föregående års fördelning.

Förslag till beslut

Budgeterat belopp för driftbidrag till samlingslokaler delas ut utifrån föregående års fördelning.

Ansvarig förvaltning och tjänsteperson

Teknik- och serviceförvaltningen, Ann Helén Engström, Transportledare

Beslut skickas till

Teknik- och serviceförvaltningen
Kommunledningsförvaltningen

den 11 januari 2022

Diarienummer TSF.2021.584

§ 12 Remiss - Promemoria - En förbättrad förpackningsinsamling

Miljödepartementet har på uppdrag av regeringen tagit fram en promemoria för en förbättrad förpackningsinsamling som är ute på remiss till den 7 februari 2022. Z-renhållare i Jämtlands län har gemensamt tagit fram ett remissyttrande.

Regeringens utredning föreslår att kommunerna ska ta över ansvaret för förpackningsinsamlingen från hushåll och verksamheter vars avfallshantering är samlokaliserad med hushåll. Vidare föreslås att det ekonomiska ansvaret ska ligga kvar hos producenterna.

Senast den 1 januari 2026 ska kommunerna ha ett insamlingsystem på plats för hushåll och samlokaliserade verksamheter. Krav på insamling av utsorterade förpackningar på allmänna platser föreslås gälla från och med juli 2026.

Underlag till beslut

Tjänsteskrivelse
Promemoria - En förbättrad förpackningsinsamling
Remissyttrande

Yrkande

Ordföranden föreslår arbetsutskottet besluta enligt upprättat förslag.

Arbetsutskottets förslag till kommunstyrelsen

Avge det kommungemensamma remissyttrandet angående promemorian - En förbättrad förpackningsinsamling.

Justerare

Diarienummer TSF.2021.584

Remissyttrande promemoria - En förbättrad förpackningsinsamling

Beskrivning av ärendet

Miljödepartementet har på uppdrag av regeringen tagit fram en promemoria för en förbättrad förpackningsinsamling som är ute på remiss till den 7 februari. Z-renhållare i Jämtlands län har gemensamt tagit fram ett remissyttrande.

Regeringens utredning föreslår att kommunerna ska ta över ansvaret för förpackningsinsamlingen från hushåll och verksamheter vars avfallshantering är samlokaliserad med hushåll. Vidare föreslås att det ekonomiska ansvaret ska ligga kvar hos producenterna.

Sedan tidigare har regeringen beslutat att förpackningar ska samlas in fastighetsnära. I promemorian föreslås att det ska gälla förpackningar av papper och kartong, plast, glas och metall. Övriga förpackningsslag till exempel trä, keramik och textil samt skrymmande sällanförpackningar ska samlas in på lättillgängliga platser. Kommunerna ska även samla in utsorterat förpackningsavfall på särskilt iordningställda platser för allmänheten där det uppkommer mycket förpackningsavfall. Vidare ska kommunerna tillhandhålla omlastningsstationer och ha rutiner för att beräkna och kontrollera att rätt avfallsmängd överlämnas till respektive producentansvarsorganisation. Producenterna ska finansiera insamlingen och behandlingen samt täcka kommunernas kostnader för omlastning och information till hushållen. Om det inte finns någon godkänd producentansvarsorganisation ska kommunen se till att det förpackningsavfall som faller under kommunens samlingsansvar behandlas.

Senast den 1 januari 2026 ska kommunerna ha ett insamlingsystem på plats för hushåll och samlokaliserade verksamheter. Krav på insamling av utsorterade förpackningar på allmänna platser föreslås gälla från och med juli 2026.

Förslag till beslut

1. Anta det kommungemensamma remissyttrandet angående promemorian, En förbättrad förpackningsinsamling.

Ansvarig förvaltning och tjänsteperson

Teknik- och serviceförvaltningen, Helen Löfgren Larsson, Chef AVA-enheten

Bilagor

Yttrande-Remiss- Promemorian En förbättrad förpackningsinsamling, 2021-12-22

Promemoria

Miljödepartementet

En förbättrad förpackningsinsamling – nya roller för kommuner och producenter

M2021/02118

November 2021

Innehållsförteckning

1	Författningsförslag.....	10
1.1	Förslag till lag om ändring i miljöbalken	10
1.2	Förslag till förordning om producentansvar för förpackningar	15
	1 kap. Ordförklaringar och tillämpningsområde	15
1.3	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2022:000) om producentansvar för förpackningar	56
1.4	Förslag till förordning om ändring i förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken.....	61
1.5	Förslag till förordning om ändring i offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641)	63
1.6	Förslag till förordning om ändring i miljötillsynsförordningen (2011:13)	65
1.7	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2012:259) om miljöstraffavgifter	67
1.8	Förslag till förordning om ändring i avfallsförordningen (2020:614).....	69
2	Ärendet.....	76
3	Cirkulär ekonomi	76
3.1	Svensk strategi och handlingsplan för en cirkulär ekonomi.....	76
3.2	EU:s handlingsplan för en cirkulär ekonomi.....	77
4	Utsortering och insamling kan förbättras	77
4.1	Möjlighet och vilja till utsortering i hushållen kan påverkas.....	77
4.2	Fastighetsnära insamling vid hushållen förbättrar utsortering och kvalitet.....	78
5	Klimat- och miljövinster med återvinning	79
5.1	Insamling och återvinning minskar utsläppen av koldioxid och sparar naturresurser	79
5.2	Förpackningsavfallet blir till nya förpackningar eller råvara till andra nya varor	80
5.3	Bristfällig utsortering orsakar utsläpp av koldioxid	81
6	Regleringen av producentansvaret för förpackningar	81
6.1	Regleringen i miljöbalken	82
6.2	2006 års förpackningsförordning	82
6.3	2014 års förpackningsförordning	83
6.4	2018 års förpackningsförordning	84
	6.4.1 Insamling av förpackningsavfall från hushållen.....	84
	6.4.2 Insamling av förpackningsavfall från yrkesmässiga verksamheter	85
	6.4.3 Tillämpningsproblem med samrådsskyldighet och tillståndsgivning	85

	6.4.4	Regeringens beslut om att skjuta upp tillämpningen till utgången av december 2022	86
	6.5	Retursystemsförordningen.....	87
7		Dagens system för insamling av förpackningsavfall.....	88
	7.1	Låg lönsamhet i förpackningsåtervinningen.....	88
	7.2	Brister i dagens insamling	88
	7.3	Två tredjedelar av hushållen lämnar förpackningsavfall vid 5 000 återvinningsstationer	90
	7.4	Många förpackningar hamnar i restavfallet	91
	7.5	Insamling och återvinning av plastförpackningar är särskilt problematisk.....	92
	7.6	En tredjedel av hushållen erbjuds i dag fastighetsnära insamling	94
	7.7	Hushållens kostnader för dagens fastighetsnära insamling har beräknats	95
	7.8	En majoritet av kommunerna upphandlar sin insamling av hushållsavfall	96
	7.9	Verksamheter lämnar sitt avfall vid mottagningspunkter	97
	7.10	Plastflaskor och metallburkar med konsumtionsfärdig dryck hanteras i ett retursystem	99
	7.11	Bonus kan erbjudas via app.....	102
	7.12	Tre av nio materialåtervinningsmål uppnåddes 2020	103
	7.13	Metoder för insamling av glasförpackningar kan påverka kvaliteten.....	104
	7.14	Marknaden för metallförpackningar är vikande	109
	7.15	Återvinning av fiberbaserade förpackningar	110
	7.16	Förpackningsavfall samlas sällan in i utemiljöer där många människor vistas	110
	7.17	Träförpackningar behöver samlas in och materialåtervinnas.....	111
8		Insamlingssystem i andra länder	113
	8.1	Belgien	113
	8.2	Nederländerna	115
	8.3	Tyskland	115
	8.4	Finland.....	116
	8.5	Danmark	117
	8.6	Utvärderingar av konkurrens mellan producentansvarsorganisationer	118
9		Överväganden och förslag.....	120
	9.1	Den fastighetsnära insamlingen behöver byggas ut för att nå återvinningsmålen och en cirkulär ekonomi ..	120
	9.2	En ny förordning om producentansvar för förpackningar.....	122
	9.3	Utsorteringskrav för förpackningsavfall.....	123
	9.3.1	Krav på separat insamling och utsortering förtydligas.....	123
	9.3.2	Undantag från kraven	128

9.4	Krav på utsortering och separat hantering av farligt avfall.....	129
9.5	Ett kommunalt insamlingsansvar	130
9.5.1	Kommunal insamling av förpackningsavfall från hushåll och vissa verksamheter	130
9.5.2	Kommunens ansvar ska upphöra när förpackningsavfallet överlämnats till en godkänd producentansvarsorganisation.....	135
9.6	Utformningen av den kommunala insamlingen.....	137
9.6.1	Fastighetsnära insamling	137
9.6.2	Utrymmen för avfall i flerbostadshus	142
9.6.3	Lättillgängliga insamlingsplatser.....	144
9.6.4	Successiv ansvarsövergång från producentansvarsorganisationerna till kommunerna.....	145
9.6.5	Insamlingen på allmän plats	146
9.6.6	Information om utsortering och insamling	148
9.7	Insamling av förpackningsavfall från verksamheter.....	149
9.7.1	Producentansvarsorganisationerna bör även i fortsättningen ha ansvaret	149
9.7.2	Producentansvarsorganisationernas grundsystem	150
9.7.3	Den största producentansvarsorganisationen ska ha det operationella ansvaret	152
9.7.4	Marknadsdrivna återvinningssystem	155
9.7.5	Producentansvarsorganisationens ansvar att informera om utsortering och insamling	156
9.8	Producentens ansvar för hantering av förpackningsavfallet förtydligas	157
9.9	Producentansvarsorganisationer för förpackningar	160
9.9.1	Syfte och ansvarsområde	160
9.9.2	Producentansvarsorganisationerna ska inte få dela ut vinst	161
9.9.3	Likabehandling	167
9.9.4	Beräkning av förpackningsavgifterna.....	168
9.9.5	Ekonomisk säkerhet	170
9.9.6	Producentansvarsorganisationernas återanvändning och materialåtervinning.....	171
9.9.7	Offentliggörande av information på producentansvarsorganisationens webbplats.....	172
9.9.8	Rutiner för internkontroll	172
9.9.9	Ytterligare krav på en producentansvarsorganisation som driver ett retursystem	174
9.9.10	Godkännande av en producentansvarsorganisation	175

9.9.11	Naturvårdsverket ska ansvara för prövning och tillsyn av retursystemet.....	178
9.10	Beräkning av marknadsandelar som en grund för fördelning av ersättningsansvar och ansvar för materialåtervinning.....	179
9.11	Finansiering av kommunernas insamlings- och informationsansvar	182
9.11.1	Utgångspunkter för ett nytt finansieringssystem	182
9.11.2	Producentansvarsorganisationerna ska betala producentavgift och årsavgift.....	186
9.11.3	Betalning av avgifter och utbetalningen av ersättning till kommunerna och till Naturvårdsverket	188
9.11.4	Den ersättning en kommun får ska räknas av från renhållningsavgiften	191
9.12	Rapportering.....	192
9.13	Dialog och tillsyn	194
9.13.1	En löpande dialog mellan aktörerna	194
9.13.2	Marknadskontroll och sekretess	195
9.13.3	Små producenter ska slippa betala tillsynsavgift	195
9.13.4	Avgifter för Naturvårdsverkets prövning och tillsyn	197
9.14	Sanktioner.....	198
9.15	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	199
9.15.1	Den nya förpackningsförordningen	199
9.15.2	Övriga författningsförslag	201
10	Alternativet att producenterna ansvarar för insamling vid hushållen	202
10.1	Utveckling av tillståndssystemet	202
10.2	Tilldelning av monopol	203
10.3	Ett statligt upphandlingssystem	203
10.3.1	Övergripande konsekvenser för aktörerna	204
10.3.2	Aktörernas syn på den administrativa bördan.....	206
10.4	Hybrida modeller.....	206
11	Konsekvensanalys.....	207
11.1	Tidigare utredningar	207
11.2	Problembeskrivning och utgångspunkter	207
11.3	Effekter om någon reglering inte kommer till stånd (nollalternativet)	208
11.4	Aktörer som berörs av förslagen	209
11.5	Förslaget att kommunerna ansvarar för insamlingen vid hushållen.....	210
11.5.1	Kommuner.....	210
11.5.2	Producenter och producentansvarsorganisationer	211
11.5.3	Fastighetsägare	217
11.5.4	Avfallsentreprenörer.....	219

	11.5.5	Hushåll	220
	11.5.6	Verksamheter samlokaliserade med flerbostadshus.....	221
	11.5.7	Myndigheter	221
11.6		Förslaget om producentansvarsorganisationernas insamling från verksamheter	223
	11.6.1	Producenter och producentansvarsorganisationer	223
	11.6.2	Verksamheter.....	224
	11.6.3	Kommunerna.....	225
	11.6.4	Avfallsentreprenörer.....	225
	11.6.5	Naturvårdsverket	225
11.7		Förslaget om insamling av hushållens förpackningsavfall på allmän plats.....	226
	11.7.1	Producenter och producentansvarsorganisationer	226
	11.7.2	Kommunerna.....	226
	11.7.3	Avfallsentreprenörerna.....	227
	11.7.4	Hushållen.....	227
	11.7.5	Kiosker och mobila serveringsverksamheter	227
	11.7.6	Arrangörer av offentliga tillställningar.....	227
	11.7.7	Naturvårdsverket	227
11.8		Förslaget om förtydligande rörande utsortering vid matserveringar.....	228
11.9		Förslaget om att en förpackning som innehåller avfall ska skiljas från innehållet i förpackningen	228
	11.9.1	Verksamheter.....	228
	11.9.2	Kommuner.....	229
11.10		Förslaget om att farligt avfall ska sorteras ut och hanteras skilt från annat avfall.....	230
11.11		Förslagen om retursystemet.....	230
	11.11.1	Producenterna.....	230
	11.11.2	Dagligvaruhandeln	230
	11.11.3	Myndigheterna.....	231
11.12		Förslaget om differentierad ersättning.....	231
	11.12.1	Producenter och producentansvarsorganisationer	232
	11.12.2	Myndigheter	232
	11.12.3	Övriga aktörer.....	232
11.13		Förslaget om att producentansvarsorganisationer ska vara icke vinstdrivande.....	233
	11.13.1	Inledning.....	233
	11.13.2	Producenter och producentansvarsorganisationer	233
	11.13.3	Naturvårdsverket	234
	11.13.4	Avfallsentreprenörer.....	234
	11.13.5	Kommunerna.....	234
	11.13.6	Övriga aktörer.....	234
11.14		Förslaget om krav på förmedlare av distansförsäljning	234

11.15	Effekter på domstolsväsendet.....	235
11.16	Effekter på jämställdhet.....	235
11.17	Miljömässiga konsekvenser.....	236
11.17.1	Förbättrad förpackningsinsamling minskar utsläppen av växthusgaser och förbrukningen av jungfruliga råvaror	236
11.17.2	Fastighetsnära insamling vid hushåll förbättrar utsortering och ökar insamlingen.....	236
11.17.3	Fastighetsnära insamling vid hushåll kan minska buller och nedskräpning	238
11.17.4	Förbättrad insamling från verksamheter kommer att öka utsorteringen av plastförpackningar	238
12	Författningskommentar till förslaget till lag om ändring i miljöbalken	239
Bilaga 1	Översikt över hur bestämmelserna i 2018 års förpackningsförordning och retursystemsforordningen föreslås bli behandlade	242

Promemorians huvudsakliga innehåll

I promemorian föreslås nya bestämmelser om ett system för utökat producentansvar för förpackningar.

Producenterna ska, genom godkända producentansvarsorganisationer som de anlitar, ansvara ekonomiskt för insamling och behandling av förpackningsavfall. Det operativa ansvaret för insamling av förpackningsavfall fördelas mellan kommuner och producentansvarsorganisationer.

Kommunerna ska ta över det operativa ansvaret för insamlingen från hushåll och verksamheter vars avfallshantering är samlokaliserad med hushåll. De vanligast förekommande förpackningsslagen – pappersförpackningar, plastförpackningar, ofärgade och färgade glasförpackningar och metallförpackningar – ska samlas in fastighetsnära. Övriga förpackningsslag – t.ex. trä, keramik, och textil – och skrymmande förpackningar ska samlas in på lättillgängliga platser. Kommunerna ska lämna över det insamlade förpackningsavfallet till producentansvarsorganisationerna utifrån organisationernas marknadsandelar per materialslag. Naturvårdsverket ska beräkna marknadsandelar och övervaka att fördelningen blir rättvis. Producentansvarsorganisationerna ska betala avgifter för att finansiera kommunernas och Naturvårdsverkets verksamhet. Utbetalning av ersättning till kommunerna sker kvartalsvis i efterskott via Kammarkollegiet. Medlen ska hållas avskilda från statsbudgeten. Infasing av kommunerna i det nya systemet föreslås ske i tre etapper 2024–2026.

Kommunerna ska också, på producentansvarsorganisationernas bekostnad, samla in utsorterat förpackningsavfall i utomhusmiljöer. Det ska ske på platser som kommunen särskilt ställt i ordning och där det uppkommer förpackningsavfall i betydande omfattning. Detta krav ska börja gälla först i juli 2026.

Den största producentansvarsorganisationen ska ordna minst en mottagningsplats i varje kommun för insamling från övriga verksamheter och blir även ansvarig för att informera verksamheterna om insamlingen. Verksamheter ska kunna lämna sitt avfall på en mottagningsstation i sin kommun utan avgift, oavsett volym och frekvens. Avfallet ska därefter tas om hand av producentansvarsorganisationerna. En producentansvarsorganisation som inte ansvarar för mottagningsplatserna ska ersätta den ansvariga producentansvarsorganisationen för skäliga kostnader.

Marknadsdrivna system för insamling från verksamheter ska liksom i dag kunna verka parallellt men vara skyldiga att ge in en mer omfattande anmälan till Naturvårdsverket. Det ska styrkas att systemen bidrar till en bättre materialåtervinning av det aktuella materialslaget jämfört med producentansvarsorganisationernas system.

Det införs nya utsorteringskrav. Den som har en förpackning som innehåller avfall ska se till att förpackningen särskiljs från innehållet. Detta gäller inte en förpackning som på grund av sitt innehåll utgör farligt avfall, eller som innesluter läkemedelsavfall, om förpackningen underlättar den praktiska hanteringen av läkemedelsavfallet. Det införs också en bestämmelse som innebär att farligt avfall ska sorteras ut och hanteras skilt från annat avfall.

Nuvarande tillståndskrav för insamlingssystem (producentansvarsorganisationer) ersätts av en något mindre omfattande godkännande-

prövning. När en producentansvarsorganisation är godkänd ställs krav på att ställa säkerhet och att offentliggöra uppgifter om bl.a. vilka producenter som har anlitat organisationen, avgifter, återvinning och hur organisationen når upp till materialåtervinningsmål. En producentansvarsorganisation ska inte få dela ut vinst till sina ägare.

Producenter som årligen släpper ut förpackningar på marknaden vars sammanlagda vikt underskrider 1 000 kilogram ska inte behöva rapportera in uppgifter till Naturvårdsverket eller betala tillsynsavgift. För dessa producenter ska det räcka med en anmälan till producentregistret. Lättnaden ska dock inte gälla producenter av sådana förpackningar som är engångsplastprodukter (plastlock till muggar, matlådor, muggar, m.fl) för vilka det ska betalas nedskräpningsavgifter.

Naturvårdsverket ska ta över ansvaret från Jordbruksverket för godkännandeprovning och tillsyn av det nuvarande retursystemet för plastflaskor och metallburkar. Tillsynsavgifterna för producenterna differentieras utifrån försålda volymer, i enlighet med ett tidigare förslag från Jordbruksverket.

Den nya regleringen införs i en ny förordning om producentansvar för förpackningar. I miljöbalken införs nya bemyndiganden och en bestämmelse om skyldighet för producentansvarsorganisationer att ersätta den producentansvarsorganisation som ansvarar för insamling av förpackningsavfall från verksamheter.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i miljöbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om miljöbalken

dels att 15 kap. 15, 21 och 22 §§, 21 kap. 1 § och 27 kap. 5 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 15 kap. 16 b §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 kap.

15 §¹

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. skyldighet för producenter att tillhandahålla eller anlita en producentansvarsorganisation,

2. förbud att yrkesmässigt överlåta eller saluföra produkter om produktens producent inte tillhandahåller eller har anlitat en producentansvarsorganisation,

3. tillstånd, godkännande eller anmälan för yrkesmässig drift av en producentansvarsorganisation,

4. kriterier för hur ersättning som en producentansvarsorganisation tar ut från producenterna ska bestämmas, *och*

4. kriterier för hur ersättning som en producentansvarsorganisation tar ut från producenterna ska bestämmas,

5. att en producentansvarsorganisation för förpackningar inte får dela ut vinst till sina ägare,

5. skyldighet för en producentansvarsorganisation att fullgöra sådana skyldigheter som avses i 12 och 13 §§.

6. skyldighet för en producentansvarsorganisation att fullgöra sådana skyldigheter som avses i 12 och 13 §§, *och*

7. att en producentansvarsorganisation ska hantera mer avfall än vad som

a) motsvarar organisationens marknadsandel, eller

b) står i rimlig proportion till den verksamhet som bedrivs av de producenter som anlitar organisationen.

Föreskrifter enligt första stycket 7 får endast avse hantering av avfall som producentansvarsorganisationen kan få skälig ersättning för.

16 b §

Om flera producentansvarsorganisationer för förpackningar har godkänts enligt föreskrifter som regeringen har meddelat med stöd av 15 kap. 15 § 3, och en av de organisationerna ska ansvara för insamling av förpackningsavfall från verksamheter och information om avfallshanteringen, ska övriga producentansvarsorganisationer ersätta den ansvariga organisationen för skäliga kostnader. Ersättningens storlek ska beräknas utifrån den ersättande organisationens marknadsandel.

Den myndighet som regeringen bestämmer ska vid behov i beslut fastställa hur stor en producentansvarsorganisationens marknadsandel ska anses vara.

21 §²

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från kommunens ansvar enligt 20 och 20 a §§ i fråga om avfall som ska samlas in eller behandlas av en producent eller en producentansvarsorganisation enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 12 eller 15 §.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. undantag från kommunens ansvar enligt 20 och 20 a §§ i fråga om avfall som samlas in eller behandlas av en producent eller en producentansvarsorganisation enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 12 eller 15 §, och

2. skyldigheter för kommuner att vidta de åtgärder som krävs för att ansvarsfördelningen mellan kommuner och producenter eller producentansvarsorganisationer ska fungera.

² Senaste lydelse 2021:881.

Regeringen eller den myndighet eller kommun som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att kommunen ska ansvara för att annat avfall än sådant som avses i 20 § behandlas och transporteras från den fastighet där avfallet finns.

Föreskrifterna får endast avse avfall som av hälso- eller miljöskäl behöver hanteras av kommunen.

Föreskrifterna får endast avse
1. avfall som av hälso- och miljöskäl behöver hanteras av kommunen, *eller*

2. *avfall som omfattas av producentansvar, om det finns samordningsfördelar med att kommunen hanterar sådant avfall tillsammans med avfall som kommunen ansvarar för enligt 20 § eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 1.*

21 kap.

1 §⁴

Mark och miljödomstol prövar som första instans mål om Mark- och miljödomstol prövar som första instans mål om

1. miljöfarlig verksamhet som är ansökningsmål enligt 1 a § första stycket,

2. vattenverksamhet och vattenanläggningar enligt 11 kap. samt lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, utom verksamheter som avser markavvattning vilka ska prövas av länsstyrelsen och säkerhetsklassificering av dammar,

3. markavvattningar som enligt lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet har överlämnats från länsstyrelsen eller anmälts av en lantmäterimyndighet,

4. ersättning för skada och intrång enligt 28 kap. 2–5 §§,

5. ersättning och inlösen vid ingripande av det allmänna enligt denna balk och vid vattenverksamhet, om inte annat har särskilt föreskrivits,

6. ersättning för miljöskador och inlösen enligt 32 kap., talan om förbud eller försiktighetsmått enligt 32 kap. 12 § samt grupptalan enligt 32 kap. 13 §,

7. fördelning av solidariskt ansvar mellan flera enligt 10 kap. 6 och 7 §§ på talan av någon av de solidariskt ansvariga,

8. utdömande av vite enligt ett föreläggande som har förenats med vite med stöd av balken, efter särskild ansökan av den myndighet som har beslutat vitesföreläggandet eller, om vitesföreläggandet har beslutats i förfarandet, med tillämpning av 6 § andra stycket lagen (1985:206) om viten,

9. kostnadsansvar för fastighetsägare enligt 10 kap. 9 §,

³ Senaste lydelse 2020:601.

⁴ Senaste lydelse 2016:781.

10. fördelning av kostnader för gemensamt utnyttjande av information enligt det som följer av artiklarna 27.6 och 30.3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 av den 18 december 2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach), inrättande av en europeisk kemikaliemyndighet, ändring av direktiv 1999/45/EG och upphävande av rådets förordning (EEG) 793/93 och kommissionens förordning (EG) nr 1488/94 samt rådets direktiv 76/769/EEG och kommissionens direktiv 91/155/EEG, 93/67/EEG, 93/105/EG och 2000/21/EG,

11. fördelning av kostnader för utbyte av information enligt det som följer av artikel 62.6 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1107/2009 av den 21 oktober 2009 om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden och om upphävande av rådets direktiv 79/117/EEG och 91/414/EEG, *och*

12. fördelning av kostnader för gemensamt utnyttjande av information enligt det som följer av artikel 63.3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 528/2012 av den 22 maj 2012 om tillhandahållande på marknaden och användning av biocidprodukter.

11. fördelning av kostnader för utbyte av information enligt det som följer av artikel 62.6 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1107/2009 av den 21 oktober 2009 om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden och om upphävande av rådets direktiv 79/117/EEG och 91/414/EEG,

12. fördelning av kostnader för gemensamt utnyttjande av information enligt det som följer av artikel 63.3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 528/2012 av den 22 maj 2012 om tillhandahållande på marknaden och användning av biocidprodukter, *och*

13. kostnadsansvar för godkända producentansvarsorganisationer för förpackningar enligt 15 kap. 16 b §.

27 kap.

5 §⁵

En avgift som avses i 4 § första stycket ska vara årlig eller på annat sätt periodisk. Om avgiften avser insamling, transport och behandling vid enstaka tillfällen, får kommunen besluta att avgiften ska betalas särskilt för varje tillfälle.

Den avgift som avses i 4 § första stycket 1 ska bestämmas till högst det belopp som behövs för att täcka nödvändiga kostnader för den infrastruktur som behövs för avfallshantering samt nödvändiga planerings-, kapital- och driftskostnader för renhållningen. Från

Den avgift som avses i 4 § första stycket 1 ska bestämmas till högst det belopp som behövs för att täcka nödvändiga kostnader för den infrastruktur som behövs för avfallshantering samt nödvändiga planerings-, kapital- och driftskostnader för renhållningen. Från

⁵ Senaste lydelse 2020:601.

dessas kostnader ska kostnaderna för användning av anläggningar eller utrustning för andra ändamål än renhållning räknas av. Avgiften får tas ut på ett sådant sätt att återanvändning, återvinning eller annan miljöanpassad avfallshantering främjas.

dessas kostnader ska kostnaderna för användning av anläggningar eller utrustning för andra ändamål än renhållning räknas av. Även ersättning för avfallshantering som producenter eller producentansvarsorganisationer betalar enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av denna balk ska räknas av. Avgiften får tas ut på ett sådant sätt att återanvändning, återvinning eller annan miljöanpassad avfallshantering främjas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

1.2 Förslag till förordning om producentansvar för förpackningar

Härigenom föreskrivs följande¹.

1 kap. Ordförklaringar och tillämpningsområde

1 § Denna förordning innehåller bestämmelser om ett system för utökat producentansvar för avfallshantering av förpackningar.

Förordningen syftar till att

1. minska mängden förpackningsavfall genom att förpackningar
  - a) framställs på ett sådant sätt att deras volym och vikt begränsas till den nivå som krävs för att upprätthålla en god säkerhets- och hygiennivå,
  - b) endast används när det är nödvändigt, och
  - c) återanvänds,
2. begränsa skadligheten för miljön av material och ämnen i förpackningar,
3. producentansvarsorganisationer ska förebygga och hantera förpackningsavfall,
4. förpackningsavfall ska tas om hand på ett hälso- och miljömässigt godtagbart sätt,
5. nå materialåtervinningsmålen i 2 kap., och
6. minska nedskräpningen.

2 § Denna förordning är meddelad med stöd av

- 15 kap. 12 § miljöbalken i fråga om 9 kap. 19 §, 10 kap. 5 och 8 §§,
- 15 kap. 13 § miljöbalken i fråga om 3 kap. 2–10 §§, 4 kap. 4 och 9 §§, 10 kap. 1–4, 11 § 1 och 13 §,
- 15 kap. 14 § miljöbalken i fråga om 4 kap. 5–7 §§,
- 15 kap. 15 § miljöbalken i fråga om 3 kap. 11 §, 4 kap. 1–3 §§, 5 kap. 2–13, 15–28 §§, 6 kap. 9 och 10 §§, 7 kap. 1–4, 6 och 7 §§, 8 kap. 2–3 §§, 9 kap. 1 och 2 §§, 10 kap. 6–8 §§, 11 § 2 och 14 §,
- 15 kap. 16 § miljöbalken i fråga om 10 kap. 10 §,
- 15 kap. 16 a § miljöbalken i fråga om 4 kap. 8 §,
- 15 kap. 17 § miljöbalken i fråga om 6 kap. 16 och 17 §§, 7 kap. 3, 5, 9 och 10 §§, och
- 15 kap. 21 § miljöbalken i fråga om 6 kap. 2 § andra stycket 2, 5, 7 och 15 §§,
- 15 kap. 22 § miljöbalken i fråga om 6 kap. 2 § första stycket 2 och 4 § andra stycket,

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 94/62/EG av den 20 december 1994 om förpackningar och förpackningsavfall, i lydelsen enligt direktiv (EU) 2019/852, Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/98/EG av den 19 november 2008 om avfall och om upphävande av vissa direktiv, i lydelsen enligt direktiv (EU) 2018/851, och Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/904 av den 5 juni 2019 om minskning av vissa plastprodukters inverkan på miljön.

- 15 kap. 31 § miljöbalken i fråga om 10 kap. 8 §, 11 § 3 och 4 och 13 §§,
- 15 kap. 38 § miljöbalken i fråga om 5 kap. 14 §,
- 15 kap. 39 § miljöbalken i fråga om 6 kap. 3 § och 7 kap. 8 § 1,
- 15 kap. 45 § miljöbalken i fråga om 6 kap. 2 § andra stycket 3–5, 8 och 12 §§ och 9 kap. 19 § 2, och
- 8 kap. 7 § regeringsformen i fråga om övriga bestämmelser.

Ordförklaringar

3 § I denna förordning avses med

återanvändbar förpackning: förpackning som har utformats, konstruerats och släppts ut på marknaden för att under sin livscykel återanvändas flera gånger genom att återfyllas eller återanvändas för samma ändamål som den utformades för,

rotation: den resa som en återanvändbar förpackning gör från det att den släpps ut på marknaden tillsammans med den vara som den är avsedd att innehålla, skydda, leverera eller presentera, till dess att den lämnas till ett system för återanvändning av förpackningar i syfte att på nytt släppas ut på marknaden tillsammans med en vara som den är avsedd för,

system för återanvändning av förpackningar: organisatoriska, tekniska eller finansiella arrangemang som säkerställer att återanvändbara förpackningar gör flera rotationer,

marknadsdrivet återvinningssystem: organisatoriska, tekniska eller finansiella arrangemang som drivs på marknadsmässig grund och som säkerställer att förpackningsavfall från verksamheter återvinns,

retursystem: ett system för insamling av plastflaskor och metallburkar för dryck som innebär att en pant eller premie betalas ut i syfte att uppmuntra att förpackningarna lämnas tillbaka till systemet,

producentansvarsorganisations marknadsandel: den andel förpackningar som de producenter som har anlitat producentansvarsorganisationen har satt på marknaden i förhållande till den totala mängden förpackningar som satts på marknaden, och

producents marknadsandel: den andel förpackningar som en producent har satt på marknaden i förhållande till den totala mängden förpackningar som satts på marknaden.

4 § I denna förordning avses med

tillhandahålla på den svenska marknaden: att mot betalning eller gratis göra en förpackning tillgänglig för distribution, förbrukning eller användning på den svenska marknaden i samband med yrkesmässig verksamhet,

släppa ut på den svenska marknaden: att för första gången tillhandahålla en förpackning på den svenska marknaden, och

vara etablerad i Sverige: att ha hemvist eller säte i Sverige och bedriva en yrkesmässig verksamhet här.

5 § Med *polymer* avses i denna förordning detsamma som i artikel 3.5 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 av den 18 december 2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach), inrättande av en europeisk kemikalie-

myndighet, ändring av direktiv 1999/45/EG och upphävande av rådets förordning (EEG) nr 793/93 och kommissionens förordning (EG) nr 1488/94 samt rådets direktiv 76/769/EEG och kommissionens direktiv 91/155/EEG, 93/67/EEG, 93/105/EG och 2000/21/EG.

6 § Med *plast* avses i denna förordning en polymer som kan användas som huvudsaklig strukturkomponent i slutprodukter, oavsett om polymeren har tillförts tillsatser eller andra ämnen.

Med *plast* avses inte en polymer som förekommer naturligt i miljön och som inte har modifierats på kemisk väg.

7 § Med *förpackning* avses i denna förordning en engångsartikel eller en annan produkt som har framställts för att innehålla, skydda eller presentera en vara eller för att användas för att leverera eller på annat sätt hantera en vara, från råmaterial till slutlig produkt och från producent till användare, om produkten

1. på försäljningsstället utgör en säljenhet för den slutliga användaren eller konsumenten av varan (konsumentförpackning),

2. på försäljningsstället omfattar en grupp av ett visst antal säljenheter och kan tas bort utan att det påverkar varan eller varorna, oavsett om säljenheterna säljs som en sådan grupp till den slutliga användaren eller konsumenten eller om produkten endast används som komplement till hyllorna på försäljningsstället (gruppförpackning),

3. underlättar hantering och transport av ett antal säljenheter eller gruppförpackningar för att förhindra skador vid fysisk hantering eller transportskador (transportförpackning), eller

4. fylls vid försäljningstillfället eller används för obearbetade produkter från jordbruk eller trädgårdsnäring (serviceförpackning).

8 § Med *förpackningsavfall* avses i denna förordning förpackningar eller förpackningsmaterial som är avfall enligt 15 kap. 1 § miljöbalken.

9 § I denna förordning avses med

plastflaska: flaska som är en förpackning och som huvudsakligen är tillverkad av plast, med undantag för flaskor som är avsedda för och används för speciella medicinska ändamål enligt definitionen i artikel 2 g i förordning nr 609/2013,

metallburk: förpackning som är tillverkad av metall, och

tjock plastbärkasse: plastbärkasse vars vägg är 50 mikrometer eller tjockare.

10 § Med *flexibelt omslag* avses i denna förordning en förpackning som

1. är en engångsplastprodukt,

2. är böjbar, och

3. används till ett livsmedel som är avsett att ätas direkt ur förpackningen utan ytterligare beredning.

11 § I denna förordning avses med *engångsprodukt*, *engångsplastprodukt*, *matlåda*, *mugg*, *engångsmugg*, *dryckesbehållare*, *bärkasse*, *plastbärkasse* och *tunn plastbärkasse* detsamma som i förordningen (2021:996) om engångsprodukter.

12 § Med *producent* avses i denna förordning den som yrkesmässigt

1. fyller eller på annat sätt använder en förpackning som inte är en serviceförpackning i syfte att skydda, presentera eller underlätta hanteringen av en vara,

2. för in en förpackad vara till Sverige,

3. tillverkar en förpackning i Sverige,

4. för in en förpackning till Sverige, eller

5. från ett annat land än Sverige säljer en förpackning eller en förpackad vara till en slutlig användare i Sverige.

13 § Med *energiåtervinning* avses i denna förordning återvinning av avfall genom en användning av brännbart förpackningsavfall för att generera energi genom direkt förbränning, med eller utan annat avfall men med utnyttjande av värme.

14 § Med *biologisk behandling* avses i denna förordning en aerob (syrekrävande) eller anaerob (inte syrekrävande) behandling av de biologiskt nedbrytbara delarna av ett förpackningsavfall, om behandlingen

1. sker under kontrollerade förhållanden och med användning av mikroorganismer, och

2. innebär att stabiliserade organiska restprodukter eller metan produceras.

Deponering av avfallet ska inte anses vara en biologisk behandling.

15 § I denna förordning avses med

direktiv 94/62/EG: Europaparlamentets och rådets direktiv 94/62/EG av den 20 december 1994 om förpackningar och förpackningsavfall, i lydelsen enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/852.

direktiv 2008/98/EG: Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/98/EG av den 19 november 2008 om avfall och om upphävande av vissa direktiv, i lydelsen enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/851,

förordning nr 609/2013: Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 609/2013 av den 12 juni 2013 om livsmedel avsedda för spädbarn och småbarn, livsmedel för speciella medicinska ändamål och komplett kostersättning för viktkontroll och om upphävande av rådets direktiv 92/52/EEG, kommissionens direktiv 96/8/EG, 1999/21/EG, 2006/125/EG och 2006/141/EG, Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/39/EG och kommissionens förordningar (EG) nr 41/2009 och (EG) nr 953/2009, och

direktiv 2019/904: Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/904 av den 5 juni 2019 om minskning av vissa plastprodukters inverkan på miljön, i den ursprungliga lydelsen.

16 § I övrigt har ord och uttryck i denna förordning samma betydelse som i 15 kap. miljöbalken och avfallsförordningen (2020:614).

Närmare om vad som är en förpackning

17 § En produkt ska anses vara en förpackning enligt denna förordning, om produkten har de funktioner som anges i 7 § även om produkten också har andra funktioner.

En produkt ska dock inte anses vara en förpackning om

1. produkten är en fast del av den vara som produkten omsluter, skyddar eller presenterar,
2. produkten behövs för att omfatta, stödja eller bevara varan under hela dess livslängd, och
3. alla delar är avsedda att användas, konsumeras eller bortskaffas tillsammans.

18 § Vid tillämpningen av 17 § ska följande slag av produkter anses vara förpackningar:

1. blomkrukor som är avsedda endast för försäljning och transport av växter och inte är avsedda att följa med växten under hela dess livstid,
2. cd-spindlar som saluförs med cd-skivor och inte är avsedda för förvaring,
3. glasflaskor för injektionslösningar,
4. kapslar som används i kaffe-, kakao- eller mjölkdryckessystem eller andra dryckessystem och som lämnas tomma efter användning,
5. klädhängare som saluförs med ett klädesplagg,
6. konfektaskar,
7. plastfolier kring cd-fodral,
8. postpåsar som är avsedda för kataloger och tidskrifter och som innehåller en tidskrift,
9. rullar, tuber och cylindrar som böjligt material är upprullat på, dock inte rullar, tuber eller cylindrar som är avsedda som delar i en tillverkningsutrustning och som inte används för att presentera en vara som en säljenhet,
10. sterilbarriärssystem i form av påsar, brickor eller annat material som krävs för att bevara varans sterilitet,
11. tårtpapper som saluförs med ett bakverk,
12. tändsticksaskar,
13. återfyllbara stålcyndrar för gas, dock inte brandsläckare, och
14. andra produkter än de som anges i 1–13, om produkterna uppfyller kriterierna för att anses som förpackningar.

19 § Vid tillämpningen av 17 § ska följande slag av produkter inte anses vara förpackningar:

1. blomkrukor som är avsedda att följa med växten under hela dess livstid,
2. cd-, dvd- och videofilmfodral som saluförs innehållande cd-skivor, dvd-skivor eller videofilmer,
3. cd-spindlar som saluförs tomma och är avsedda för förvaring,
4. gravlyktor som är behållare för ljus,
5. kaffekapslar för dryckessystem, foliepåsar för kaffe och kaffekuddar av filterpapper som slängs tillsammans med den använda kaffeprodukten,
6. klädhängare som saluförs separat,
7. korvskinn,

8. mekaniska kvarnsystem som är integrerade i återfyllbara pepparkvarnar eller i andra återfyllbara behållare,
9. skrivarpatroner,
10. tepåsar,
11. vattenlösliga påsar för rengöringsmedel,
12. vaxskikt som exempelvis finns runt ost,
13. verktyglådor, och
14. andra produkter än de som anges i 1–13, om produkterna inte uppfyller kriterierna för att anses som förpackningar.

20 § En produkt ska anses vara en förpackning enligt denna förordning, om produkten är utformad för och avsedd att fyllas vid försäljningsstället och fyller en förpackningsfunktion.

Om en engångsprodukt är fylld när den säljs vid försäljningsstället, ska även den anses vara en förpackning enligt denna förordning.

En engångsmugg ska anses vara en förpackning enligt denna förordning även om den inte är avsedd att fyllas vid ett försäljningsställe.

21 § Vid tillämpningen av 20 § ska följande slag av produkter anses vara förpackningar:

1. aluminiumfolier,
2. bärkassar av papper eller plast,
3. engångstallrikar och engångskoppar,
4. plastfolier,
5. plastfolier för tvättade kläder i tvätterier,
6. smörgåspåsar, och
7. andra produkter än de som anges i 1–6, om produkterna uppfyller kriterierna för att anses som förpackningar.

22 § Vid tillämpningen av 20 § ska följande slag av produkter inte anses vara förpackningar:

1. bakformar av papper som saluförs utan innehåll,
2. engångsbestick,
3. omrörare,
4. omslagspapper som saluförs separat,
5. tårtpapper som saluförs utan bakverk, och
6. andra produkter än de som anges i 1–5, om produkterna inte uppfyller kriterierna för att anses som förpackningar.

23 § Förpackningskomponenter och underordnade element som är integrerade i förpackningar ska räknas som en del av den förpackning som de är integrerade i. Underordnade element som är hängda på eller fästa vid en produkt och som fyller en förpackningsfunktion ska anses vara förpackningar enligt denna förordning.

Första stycket gäller inte förpackningskomponenter eller underordnade element som är fasta delar av produkten, om alla delar är avsedda att konsumeras eller bortscaffas tillsammans som en enhet.

24 § Vid tillämpningen av 23 § ska följande slag av produkter anses vara del av förpackningar:

1. doseringsmått som utgör en del av tillslutningen på förpackningen för rengöringsmedel,
2. häftklamrar,
3. mascarborstar som utgör en del av förpackningens tillslutning,
4. mekaniska kvarnsystem som är integrerade i pepparkvarnar fyllda med peppar eller i andra fyllda engångsbehållare,
5. plastmanschetter,
6. självhäftande etiketter fästa på annat förpackningsföremål, och
7. andra produkter än de som anges i 1–6, om produkterna uppfyller kriterierna för att anses som del av förpackningar.

25 § Etiketter hängda direkt på eller fästa på en vara ska vid tillämpningen av 23 § anses vara förpackningar.

26 § Radiofrekvensidentifieringsetiketter (RFID-taggar) ska vid tillämpningen av 23 § inte anses vara förpackningar.

Tillämpningsområde

27 § Denna förordning ska inte tillämpas

1. på väg-, järnvägs-, fartygs- eller flygfraktcontainrar,
2. i fråga om 6–9 kap. på producentansvarsorganisationer som driver ett retursystem, producenter som anlitat en sådan organisation eller plastflaskor och metallburkar som omfattas av ett retursystem, och
3. på förpackningar som på grund av sitt tidigare eller resterande innehåll utgör farligt avfall enligt avfallsförordningen (2020:614).

Ytterligare bestämmelser i andra författningar

28 § Bestämmelser om skyldighet att sortera ut förpackningsavfall från annat avfall och att skilja en förpackning som innehåller avfall från innehållet i förpackningen och var man ska lämna förpackningsavfallet finns i 3 kap. 4–4 c och 4 e §§ avfallsförordningen (2020:614).

29 § Bestämmelser om förpackningar som är engångsprodukter finns i förordningen (2021:996) om engångsprodukter.

Bestämmelser om nedskräpningsavgifter för vissa förpackningar finns i förordningen (2021:1002) om nedskräpningsavgifter.

30 § Bestämmelser om tungmetaller i förpackningsmaterial finns i 12–14 §§ förordningen (1998:944) om förbud m.m. i vissa fall i samband med hantering, införsel och utförsel av kemiska produkter.

31 § Bestämmelser om material i kontakt med livsmedel finns i

1. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1935/2004 av den 27 oktober 2004 om material och produkter avsedda att komma i kontakt med livsmedel och om upphävande av direktiven 80/590/EEG och 89/109/EEG,

2. kommissionens förordning (EG) nr 1895/2005 av den 18 november 2005 om begränsad användning av vissa epoxiderivat i material och produkter avsedda att komma i kontakt med livsmedel,

3. kommissionens förordning (EG) nr 2023/2006 av den 22 december 2006 om god tillverkningssed när det gäller material och produkter avsedda att komma i kontakt med livsmedel,

4. kommissionens förordning (EG) nr 282/2008 av den 27 mars 2008 om återvunna plastmaterial och plastprodukter avsedda att komma i kontakt med livsmedel och ändring av förordning (EG) nr 2023/2006,

5. kommissionens förordning (EG) nr 450/2009 av den 29 maj 2009 om aktiva och intelligenta material och produkter avsedda att komma i kontakt med livsmedel,

6. kommissionens förordning (EG) nr 10/2011 av den 14 januari 2011 om material och produkter av plast som är avsedda att komma i kontakt med livsmedel,

7. kommissionens förordning (EU) 2018/213 av den 12 februari 2018 om användning av bisfenol A i lack och ytskikt avsedda att komma i kontakt med livsmedel och om ändring av förordning (EU) nr 10/2011 vad gäller användningen av det ämnet i plastmaterial avsedda att komma i kontakt med livsmedel, och

8. livsmedelsförordningen (2006:813) och Livsmedelsverkets föreskrifter som är meddelade med stöd av den förordningen och förordningen (2008:245) om kemiska produkter och biotekniska organismer.

2 kap. Mål för materialåtervinning, minskad nedskräpning och innehåll av återvunnen plast

1 § I fråga om allt förpackningsavfall är målet att materialåtervinningsgraden ska vara minst 65 procent per år till och med år 2029 och därefter minst 70 procent.

2 § I fråga om förpackningsavfall av papper och kartong är målet att materialåtervinningsgraden ska vara minst 85 procent.

3 § I fråga om förpackningsavfall av plast är målet att materialåtervinningsgraden ska vara

1. minst 90 procent för förpackningsavfall av plast från plastflaskor som ingår i ett retursystem, och

2. minst 50 procent per år till och med år 2029 och därefter minst 55 procent för övrigt förpackningsmaterial av plast.

4 § I fråga om förpackningsavfall av glas är målet att materialåtervinningsgraden ska vara minst 90 procent.

5 § I fråga om förpackningsavfall av järn är målet att materialåtervinningsgraden ska vara

1. minst 90 procent för förpackningsavfall av järn från metallburkar som ingår i ett retursystem, och

2. minst 70 procent per år till och med år 2029 och därefter minst 80 procent för övrigt förpackningsavfall av järn.

6 § I fråga om förpackningsavfall av aluminium är målet att materialåtervinningsgraden ska vara

1. minst 90 procent för förpackningsavfall av aluminium från metallburkar som ingår i ett retursystem, och

2. minst 50 procent per år till och med år 2029 och därefter minst 60 procent för övrigt förpackningsavfall av aluminium.

7 § I fråga om förpackningsavfall av trä är målet att materialåtervinningsgraden ska vara

1. minst 15 procent per år till och med år 2024,

2. minst 25 procent från och med år 2025 till och med år 2029, och

3. minst 30 procent från och med år 2030.

8 § I fråga om förpackningsavfall av andra material än de som anges i 2–7 §§ är målet att materialåtervinningsgraden ska vara minst 15 procent.

9 § Beräkning av om målen uppnås ska ske i enlighet med artikel 6a i direktiv 94/62/EG.

Mål för minskad nedskräpning

10 § I fråga om förpackningar som är engångsplastprodukter är målet att nedskräpningen utomhus ska ha minskat med 50 procent år 2030 jämfört med år 2023. Hur stor nedskräpningen är ska bedömas utifrån de skräpmätningar som Naturvårdsverket utför enligt 31 § förordningen (2021:1002) om nedskräpningsavgifter.

11 § En producent av sådana förpackningar som är engångsplastprodukter ska effektivt bidra till att nå målet i 10 §.

Mål för användning av återvunnen plast i plastförpackningar

12 § I fråga om förpackningar som innehåller mer än 50 procent plast är målet att i genomsnitt minst 30 procent av förpackningsmaterialet ska bestå av återvunnen plast senast från och med 2030.

13 § En producent av sådana förpackningar som innehåller mer än 50 procent plast ska effektivt bidra till att nå målet i 12 §.

Om målen inte uppnås

14 § Om Naturvårdsverket bedömer att det finns risk för att målen i 2–8, 10 och 12 §§ inte uppnås i tid ska myndigheten lämna förslag till regeringen på ändamålsenliga åtgärder.

3 kap. Utformning och märkning av förpackningar

Onödiga förpackningar

1 § En producent ska utnyttja de möjligheter som finns inom sin verksamhet för att begränsa användningen av onödiga förpackningar i syfte att minska mängden avfall enligt 2 kap. 5 § miljöbalken.

En förpackning ska kunna återanvändas eller återvinnas

2 § En förpackning får endast tillhandahållas på den svenska marknaden av en producent om förpackningen

1. har en volym och vikt som begränsas till det minimum som krävs för att upprätthålla en god säkerhets- och hygienivå,
2. kan återanvändas eller återvinnas, och
3. är framställd så att utsläppen av skadliga ämnen minimeras och inverkan i övrigt på miljön begränsas när förpackningsavfallet behandlas eller restprodukter från hanteringen av förpackningsavfallet bortscaffas.

3 § En förpackning ska anses kunna återanvändas enligt 2 § 2 om förpackningens fysiska egenskaper och utformning gör det möjligt att

1. under normalt förutsebara användningsförhållanden återanvända förpackningen flera gånger,
2. behandla den använda förpackningen i enlighet med hygien- och säkerhetskrav för arbetstagare, och
3. återvinna förpackningen när den inte längre används.

4 § En förpackning ska anses kunna återvinnas enligt 2 § 2 genom

1. materialåtervinning, om förpackningen är framställd på ett sådant sätt att det är möjligt att utnyttja en viss viktprocent av förpackningsmaterialet för framställning av säljbara produkter,
2. energiåtervinning, om förpackningsavfallet har ett lägsta värmevärde för att ge optimal energiåtervinning, eller
3. kompostering, om förpackningsavfallet är biologiskt nedbrytbart i sådan grad att det inte hindrar separat insamling eller hindrar den komposteringsprocess eller komposteringsaktivitet som avfallet underkastas samt är av sådan art att det kan underkastas fysisk, kemisk, termisk eller biologisk nedbrytning på ett sådant sätt att det mesta av den färdiga komposten slutligen bryts ned till koldioxid, biomassa och vatten.

5 § En förpackning ska anses uppfylla kraven i 2–4 §§ om

1. den överensstämmer med relevanta kriterier i de harmoniserade standarderna
  - SS-EN 13427:2004, utgåva 2,
  - SS-EN 13428:2004, utgåva 2,
  - SS-EN 13429:2004, utgåva 2,
  - SS-EN 13430:2004, utgåva 2,
  - SS-EN 13431:2004, utgåva 2, och
  - SS-EN 13432:2000, utgåva 1, eller
2. producenten på annat sätt visar att kraven uppfylls.

Återvunnet material i plastflaskor

6 § En engångsflaska för dryck som är tillverkad av polyetentereftalat (PET) som huvudsaklig komponent får endast tillhandahållas på den svenska marknaden av en producent om flaskan innehåller minst 25 procent återvunnen plast.

Kravet gäller inte flaskor

1. med en volym av mer än tre liter, eller

2. som är avsedda för att användas för speciella medicinska ändamål enligt definitionen i artikel 2 g i förordning nr 609/2013.

Innehållet av återvunnen plast ska beräknas som ett genomsnitt av innehållet i de flaskor som producenten har tillhandahållit på den svenska marknaden under ett kalenderår.

Utformningen av dryckesbehållare

7 § En dryckesbehållare får endast tillhandahållas på den svenska marknaden av en producent om dryckesbehållaren är utformad så att korkar och lock som är gjorda av plast är fästa vid behållaren under hela användningen.

En dryckesbehållare ska anses uppfylla kravet om

1. den överensstämmer med relevanta kriterier i den harmoniserade standarden SS-EN 17665, eller

2. producenten på annat sätt visar att dryckesbehållaren är utformad så att korkar och lock som är gjorda av plast är fästa vid behållaren under hela användningen.

Kravet gäller inte dryckesbehållare

1. i glas eller metall, eller

2. som är avsedda för och används för livsmedel för speciella medicinska ändamål enligt definitionen i artikel 2 g i förordning nr 609/2013.

Märkning av förpackningar

8 § Om en producent märker en förpackning med en uppgift om vilket förpackningsmaterial som har använts, ska märkningen göras enligt kommissionens beslut 97/129/EG av den 28 januari 1997 om fastställandet av ett identifieringssystem för förpackningsmaterial i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 94/62/EG om förpackningar och förpackningsavfall.

9 § En plastflaska eller metallburk som ingår i ett retursystem i enligt 4 kap. 2 § ska vara märkt med en uppgift om detta. Av märkningen ska det framgå vilket retursystem som flaskan eller burken ingår i samt vilket belopp som utbetalas som pant när flaskan eller burken lämnas tillbaka till retursystemet.

10 § En mugg som är en engångsplastprodukt får endast tillhandahållas på den svenska marknaden av en producent om muggen är märkt i enlighet med kommissionens genomförandeförordning (EU) 2020/2151 av den 17 december 2020 om fastställande av harmoniserade specifikationer för märkning av plastprodukter för engångsbruk som finns förtecknade i del D i bilagan till direktiv (EU) 2019/904.

Märkningen ska vara framträdande, lätt att läsa och outplånlig.

Överlåtelseförbud avseende plastflaskor och metallburkar

11 § Dryck i plastflaska eller metallburk får yrkesmässigt överlåtas eller saluföras endast om plastflaskan eller metallburken ingår i ett sådant retursystem som avses i 4 kap. 2 §.

Första stycket gäller inte dryck som huvudsakligen består av mejeri-produkter eller om Naturvårdsverket har beslutat om dispens enligt 4 kap. 3 § i fråga om plastflaskan eller metallburken.

Bemyndigande att meddela föreskrifter om beräkningar

12 § Naturvårdsverket får meddela föreskrifter om hur den andel återvunnet innehåll som avses i 6 § ska beräknas och verifieras.

4 kap. Producentansvar för hantering av förpackningsavfall

1 § Innan en producent tillhandahåller en förpackning på den svenska marknaden ska producenten

1. anlita en eller flera producentansvarsorganisationer som åtar sig att ta hand om producentens förpackningar när de blivit avfall, eller
2. tillhandahålla en egen producentansvarsorganisation som åtar sig att ta hand om producentens förpackningar när de blivit avfall.

Den producentansvarsorganisation som anlitas eller tillhandahålls ska vara godkänd av Naturvårdsverket i enlighet med bestämmelserna i 5 kap.

Producenten måste anlita eller tillhandahålla en producentansvarsorganisation även om producentens förpackningar när de blir avfall omhändertas av ett marknadsdrivet återvinningssystem enligt 7 kap. 10–12 §§.

2 § För producenter av plastflaskor eller metallburkar för dryck ska den producentansvarsorganisation som avses i 1 § vara en producentansvarsorganisation som driver ett retursystem som flaskan eller burken ska ingå i.

Första stycket gäller inte dryck som huvudsakligen består av mejeri-produkter.

3 § Naturvårdsverket får i det enskilda fallet ge dispens från kravet i 2 § första stycket under en begränsad tid om det med hänsyn till metallburkens eller plastflaskans utformning eller material finns särskilda skäl.

4 § Den som avser att i egenskap av producent tillhandahålla en förpackning på den svenska marknaden ska före tillhandahållandet anmäla det till Naturvårdsverket. Anmälan ska innehålla

1. producentens namn, kontaktuppgifter, person- eller organisationsnummer,
2. vilken producentansvarsorganisation som producenten har anlitat för producentens förpackningar, och
3. på vilken grund producenten är producent enligt 1 kap. 12 §.

Producenten ska underrätta Naturvårdsverket om ändringar i fråga om de uppgifter som har lämnats.

Ombud i ett annat EES-land

5 § En producent av förpackningar som är etablerad i Sverige och säljer förpackningar till ett annat land i Europeiska ekonomiska samarbets-

området (EES) där producenten inte är etablerad ska utse ett ombud i det landet. Ombudet ska fullgöra det ansvar som producenten har i det landet enligt de nationella bestämmelser som genomför direktiv 94/62/EG och direktiv 2019/904/EU.

Ombud i Sverige

6 § En producent som inte är etablerad i Sverige får utse ett ombud som är etablerat i Sverige. Ombudet ska utses genom skriftlig fullmakt.

Ombudet ska i stället för producenten fullgöra skyldigheterna i denna förordning och förordningen (2021:1002) om nedskräpningsavgifter i fråga om de produkter som omfattas av ombudets anmälan enligt 7 §.

7 § Ett ombud som har utsetts enligt 6 § ska göra en anmälan till Naturvårdsverket.

Anmälan ska innehålla

1. ombudets namn, kontaktuppgifter, person- eller organisationsnummer,
2. en kopia på fullmakten,
3. producentens namn, kontaktuppgifter och skatteregistreringsnummer, och
4. uppgift om vilken produkt som ombudet ska ansvara för.

Ombudet ska snarast underrätta Naturvårdsverket om ändringar i fråga om de uppgifter som lämnats.

Yrkesmässig förmedling av distansförsäljning

8 § Den som är etablerad i Sverige och yrkesmässigt förmedlar distansförsäljning av förpackningar eller förpackade varor till slutanvändare i Sverige får endast förmedla distansförsäljning från producenter som har uppfyllt sina skyldigheter enligt 1 § och, om det rör plastflaskor eller metallburkar, 2 §. Förmedlaren ska lämna uppgifter till Naturvårdsverket om

1. namn, kontaktuppgifter, person- eller organisationsnummer, och
2. på vilket sätt det säkerställs att de producenter som säljer sina produkter via förmedlaren tillhandahåller eller anlitar en producentansvarsorganisation enligt 1 § och, om det rör plastflaskor eller metallburkar, 2 §.

Bemyndigande att meddela föreskrifter om uppgiftslämnande

9 § Naturvårdsverket får meddela ytterligare föreskrifter om vilka uppgifter en producent och ett ombud ska lämna enligt 4 och 7 §§.

5 kap. Producentansvarsorganisationer för förpackningar

Syfte och ansvarsområde

1 § En producentansvarsorganisation för förpackningar ska ha som syfte att förebygga och hantera förpackningsavfall.

2 § En producentansvarsorganisation för förpackningar får inte dela ut vinst till ägarna.

3 § En producentansvarsorganisation för förpackningar som inte omfattas av 4 § ska ha ett ansvarsområde som omfattar förpackningsavfall av alla förpackningsmaterial.

En producentansvarsorganisation för förpackningar ansvarar för att

1. behandla och materialåtervinna förpackningsavfall från den insamling som sker enligt 6 kap.,
2. samla in, behandla, materialåtervinna och tillgängliggöra information om vissa verksamheters avfall enligt 7 kap.,
3. finansiera det kommunala insamlingsystemet enligt 9 kap., och
4. rapportera uppgifter enligt 10 kap. 6 § till Naturvårdsverket.

4 § En producentansvarsorganisation som driver ett retursystem ska ha ett ansvarsområde som omfattar förpackningsavfall från plastflaskor och metallburkar med dryck, dock inte förpackningar med dryck som består av mejeriprodukter.

En producentansvarsorganisation som driver ett retursystem ansvarar för separat insamling och behandling av förpackningsavfallet, information enligt 15 § och rapportering till Naturvårdsverket enligt 10 kap. 6 §§.

Likabehandling av producenter

5 § En producentansvarsorganisation ska ge producenter oavsett storlek och ursprung möjlighet att uppfylla kravet i 4 kap. 1 och 2 §§ utan villkor som diskriminerar någon producent, om producentens förpackningar omfattas av producentansvarsorganisationens ansvarsområde enligt 3 eller 4 §.

Ersättning från producenter till en producentansvarsorganisation

6 § Vid beräkningen av den ersättning som en producentansvarsorganisation tar ut från en enskild producent (förpackningsavgifter) ska producentansvarsorganisationen ta hänsyn till den mängd förpackningar som producenten tillhandahåller på den svenska marknaden.

Hänsyn ska också tas till bland annat förpackningarnas

1. återanvändbarhet,
2. materialåtervinningsbarhet, och
3. innehåll av återvunnet material.

Ekonomisk säkerhet

7 § En producentansvarsorganisation ska ställa en ekonomisk säkerhet som motsvarar kostnaderna för att under en period av nio månader samla in och behandla det förpackningsavfall som producentansvarsorganisationen ansvarar för.

En säkerhet ska godtas om den är betryggande för sitt ändamål. Säkerheten ska prövas av och ställas till Naturvårdsverket.

Återanvändning och materialåtervinning

8 § En producentansvarsorganisation ska

1. se till att allt förpackningsavfall som samlats in separat
  - a) genomgår ett fullständigt behandlingsförfarande i enlighet med 15 kap. 10 § miljöbalken, och
  - b) inte förbränns i strid med 3 kap. 19 § avfallsförordningen (2020:614),
2. effektivt bidra till att nå materialåtervinningsmålen och målen för minskad nedskräpning i 2 kap., och
3. verka för att de producenter som anlitar producentansvarsorganisationen för att ta hand om förpackningsavfall ökar andelen återanvändbara förpackningar som släpps ut på marknaden.

Information som producentansvarsorganisationen ska göra tillgänglig

9 § En producentansvarsorganisation ska på sin webbplats tillgängliggöra information om

1. vem eller vilka som är producentansvarsorganisationens ägare,
2. vilka producenter som har anlitat producentansvarsorganisationen,
3. hur den ersättning som producenterna ska betala till producentansvarsorganisationen beräknas, per såld förpackning eller per kilogram förpackningar som släpps ut på marknaden,
4. på vilka grunder producentansvarsorganisationen väljer att anlita aktörer för att hantera avfall, och
5. hur insamlingssystemets verksamhet bidrar till att nå materialåtervinningsmålen och målen om minskad nedskräpning i 2 kap.

Rutiner för intern kontroll

10 § En producentansvarsorganisation ska ha rutiner för intern kontroll för att säkerställa

1. att den ersättning som tas ut av producenterna uppfyller de krav som anges i 6 § och de föreskrifter som har meddelats med stöd av 28 §,
2. kvaliteten på de uppgifter som ska samlas in och rapporteras till Naturvårdsverket enligt 10 kap. 6 § och
3. att kraven i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1013/2006 av den 14 juni 2006 om transport av avfall uppfylls.

Ytterligare krav på producentansvarsorganisationer som driver ett retursystem

11 § En producentansvarsorganisation som driver ett retursystem ska tillhandahålla ett system för separat insamling av plastflaskor och metallburkar som ska vara rikstäckande.

Producentansvarsorganisationen ska se till att kostnaderna för retursystemet belastar producenterna.

12 § En producentansvarsorganisation som driver ett retursystem ska kostnadsfritt tillhandahålla insamlingskärl för insamling av plastflaskor och metallburkar som omfattas av retursystemet på platser utomhus där många människor normalt vistas och kommunen har renhållningsansvar

på platsen enligt 2 och 4 §§ lagen (1998:814) med särskilda bestämmelser om gatuhållning och skyltning.

Insamlingskärlen ska

1. tillhandahållas i den omfattning som
  - a) är skäligen utifrån omständigheterna på platsen, och
  - b) behövs för att motverka nedskräpning och främja materialåtervinning, och
2. vara utformade så att de motverkar nedskräpning och främjar materialåtervinning.

13 § En producentansvarsorganisation som driver ett retursystem ska samråda med kommunerna om utformningen av insamlingskärlen, lämpliga platser för placering av insamlingskärl och hur många insamlingskärl som ska tillhandahållas.

14 § En kommun ska, på de platser och i den omfattning som avses i 12 §,

1. underlätta för en producentansvarsorganisation som driver ett retursystem att placera ut insamlingskärl, eller
2. själv placera ut insamlingskärlen.

15 § En producentansvarsorganisation som driver ett retursystem ska årligen ta fram lättillgänglig information till hushållen och verksamheterna om

1. skyldigheten att sortera ut plastflaskor och metallburkar från annat avfall,
2. hur plastflaskor och metallburkar ska lämnas i retursystemet,
3. hur hushållen och verksamheterna kan bidra till ökad materialåtervinning, och
4. de insamlingsresultat som utsorteringen bidrar till i Sverige.

En producentansvarsorganisation för förpackningar som driver ett retursystem ska även ta fram information om hur utsortering ska ske på platser utomhus.

Godkännande av en producentansvarsorganisation

16 § Frågor om godkännande av en producentansvarsorganisation för förpackningar prövas av Naturvårdsverket.

17 § En ansökan om godkännande av en producentansvarsorganisation ska innehålla

1. sökandens namn, kontaktuppgifter, organisationsnummer eller, om sådant inte finns, skatteregistreringsnummer,
2. uppgifter om hur kraven i 1–10 §§ och de föreskrifter som Naturvårdsverket har meddelat med stöd av 28 § avses uppfyllas, och
3. en redogörelse för på vilket sätt producentansvarsorganisationen har ekonomiska och organisatoriska förutsättningar för att genomföra de uppgifter som en producentansvarsorganisation har enligt denna förordning.

Ansökan ska vara inlämnad senast den 31 mars året innan verksamheten ska påbörjas.

18 § En ansökan om godkännande av en producentansvarsorganisation som avser att driva ett retursystem, ska utöver det som anges i 17 §, innehålla

1. en uppgift om vilken märkning som ska användas, och
2. en redogörelse för hur kraven i 11–15 §§ avses uppfyllas.

Beslut om godkännande

19 § Ett godkännande får endast ges till en producentansvarsorganisation som

1. kan antas uppfylla kraven i 1–10 §§ och de föreskrifter som Naturvårdsverket har meddelat med stöd av 28 §§, och, i fråga om en producentansvarsorganisation som avser att driva ett retursystem, även 11–15 §§, och

2. har de ekonomiska och organisatoriska förutsättningar som behövs för att genomföra de uppgifter som en producentansvarsorganisation har enligt denna förordning.

Ett godkännandes giltighet får göras beroende av att producentansvarsorganisationen ställer den ekonomiska säkerhet som anges i 7 § och att Naturvårdsverket finner säkerheten betryggande för sitt ändamål.

Ett godkännande får förenas med de villkor som behövs och ska begränsas till att avse viss tid, dock längst till tio år.

20 § Naturvårdsverket ska ta emot ansökningar om godkännande och fatta beslut inom högst tolv veckor från den tidpunkt då all information som anges i 17 § och, för en producentansvarsorganisation som avser att driva ett retursystem, 18 § har lämnats in.

Beslut om godkännande ska meddelas senast den 31 oktober varje år för att gälla för en producentansvarsorganisation nästkommande år.

21 § Senast en månad efter beslutet om godkännande ska producentansvarsorganisationen lämna in uppgifter om

1. vilka producenter som har anlitat producentansvarsorganisationen och på vilken grund de är producenter enligt 1 kap. 12 §, och

2. de förpackningar som de producenter som anlitat producentansvarsorganisationen tillhandahållit på den svenska marknaden under det närmast föregående kalenderåret i ton per år, specificerat i fråga om förpackningsmaterial.

22 § Naturvårdsverket ska informera allmänheten om

1. vilka producentansvarsorganisationer som är godkända,
2. vilka producentansvarsorganisationer som är godkända och driver ett retursystem,
3. vilken märkning som används inom det godkända retursystemet, och
4. vilka dispenser som beviljats enligt 4 kap. 3 §.

Motsvarande godkännanden i andra länder

23 § Den som i ett annat land inom EU eller Europeiska ekonomiska samarbetsområdet yrkesmässigt driver en producentansvarsorganisation

med de skyldigheter som motsvarar en producentansvarsorganisations skyldigheter enligt denna förordning och bedriver verksamhet enligt ett tillstånd eller annat godkännande som getts i det landet får begära att Naturvårdsverket prövar om det utländska godkännandet motsvarar ett godkännande enligt 19 § och uppfyller kraven i denna förordning.

24 § Om ett utländskt godkännande motsvarar ett godkännande enligt 19 § och uppfyller kraven i denna förordning, ska Naturvårdsverket besluta att det utländska godkännandet gäller som ett godkännande enligt 19 §.

Omprövning av villkor och återkallelse av godkännande

25 § Naturvårdsverket får, på eget initiativ, ompröva ett villkor som ett godkännande är förenat med, om det behövs för att producentansvarsorganisationen ska uppfylla kraven i denna förordning.

Naturvårdsverket får även ompröva ett villkor om en producentansvarsorganisation har ansökt om det.

26 § Naturvårdsverket får återkalla ett beslut om att godkänna en producentansvarsorganisation, om producentansvarsorganisationen inte uppfyller kraven i denna förordning och bristerna är av väsentlig betydelse.

27 § Naturvårdsverket ska återkalla ett beslut om att godkänna en producentansvarsorganisation, om organisationen inte längre avser att driva verksamhet enligt denna förordning. Producentansvarsorganisationen ska underrätta Naturvårdsverket om avsikten senast tre månader innan verksamheten avvecklas.

Bemyndigande om att meddela föreskrifter om ersättning

28 § Naturvårdsverket får meddela föreskrifter om kriterier för hur den ersättning som avses i 6 § ska bestämmas.

6 kap. Insamling av förpackningsavfall från hushåll och vissa verksamheter

1 § Bestämmelser om att kommunen ska ansvara för att samla in och behandla avfall finns i 15 kap. 20 och 20 a §§ miljöbalken. I denna förordning

1. preciseras kommunens ansvar när det gäller förpackningsavfall från hushåll, från verksamheter vars avfallshantering är samlokaliserad med hushållens i flerbostadshus och förpackningsavfall som produceras på allmän plats,

2. utvidgas kommunens ansvar när det gäller sådant förpackningsavfall från verksamheter som inte är kommunalt avfall, i fråga om avfall från verksamheter som har en avfallshantering som är samlokaliserad med hushåll i flerbostadshus, och

3. begränsas kommunens ansvar genom det producentansvar som föreskrivs i förordningen.

2 § Kommunens insamlingsansvar innefattar att samla in förpackningsavfall från

1. hushåll,
2. verksamheter vars avfallshantering är samlokaliserad med hushåll i flerbostadshus, och
3. de allmänna platser som anges i 6 §.

I kommunens ansvar ingår också att

1. överlämna det insamlade förpackningsavfallet till godkända producentansvarsorganisationer enligt 7 §,
2. tillhandahålla omlastningsstationer enligt 7 §,
3. lämna uppgifter om överlämnade mängder förpackningsavfall till Naturvårdsverket enligt 8 §,
4. ta fram information och göra den tillgänglig enligt 12 §, och
5. lämna de uppgifter som behövs till Naturvårdsverket så att Naturvårdsverket kan beräkna en kommuns ersättning enligt föreskrifter som har meddelas med stöd av 9 kap. 18 §.

När en kommun har överlämnat förpackningsavfallet till godkända producentansvarsorganisationer upphör kommunens ansvar.

Separat insamling

3 § När kommunen samlar in förpackningsavfall enligt detta kapitel ska följande material samlas in separat:

1. papper och kartong,
2. plast,
3. metall,
4. färgat glas,
5. ofärgat glas, och
6. övrigt.

I 3 kap. 14 a § avfallsförordningen (2020:614) finns bestämmelser om att Naturvårdsverket får besluta om dispens från kravet på separat insamling.

Fastighetsnära insamling

4 § Kommunen ska samla in hushållens avfall som består av pappers-, plast-, glas- och metallförpackningar från den fastighet där avfallet producerats (fastighetsnära insamling).

Även från verksamheter, vars avfallshantering är samlokaliserad med hushållens i flerbostadshus, ska kommunen samla in pappers-, plast-, glas- och metallförpackningar fastighetsnära. Från dessa verksamheter ska även förpackningsavfall som inte är kommunalt avfall samlas in.

Kravet på fastighetsnära insamling gäller inte stora förpackningar som normalt förekommer sällan i ett hushåll (skrymmande sällanförpackningar).

Lättillgängliga insamlingsplatser

5 § Kommunen ska tillhandahålla ett system med lättillgängliga insamlingsplatser för att från hushåll och de verksamheter vars

avfallshantering är samlokaliserad med hushållens i flerbostadshus samla in sådant utsorterat förpackningsavfall som

1. består av övrigt förpackningsmaterial, eller
2. består av skrymmande sällanföropackningar.

Insamling av förpackningsavfall på allmän plats

6 § Kommunen ska göra det möjligt att sortera ut det förpackningsavfall som avses i 3 § 1–5 på särskilt iordningsställda platser för allmänheten där det produceras förpackningsavfall i betydande omfattning. Insamlingen ska ske separat. Skyldigheten gäller inte om det finns en arrangör av en offentlig tillställning och arrangören i egenskap av verksamhetsutövare ansvarar för att förpackningsavfall som produceras på mark som avses i första stycket sorteras ut och omhändertas enligt 3 kap. 4 c §§ avfallsförordningen (2020:614).

Överlämning av förpackningsavfallet till producentansvarsorganisationer

7 § Kommunen ska, så långt som möjligt, till respektive producentansvarsorganisation överlämna förpackningsavfall i respektive förpackningsmaterial i en mängd som motsvarar producentansvarsorganisationens marknadsandel enligt 8 kap. 2 § första stycket.

Kommunen ska

1. tillhandahålla de omlastningsstationer som behövs för att överlämna förpackningsavfallet, och
2. ha rutiner för att på ett skäligt sätt beräkna och kontrollera att rätt avfallsmängd överlämnas till respektive producentansvarsorganisation.

Uppgifter från kommunerna till Naturvårdsverket om insamlade och överlämnade mängder förpackningsavfall

8 § En kommun ska, till Naturvårdsverket lämna uppgifter om insamlade mängder enligt 3 § för respektive material som förpackningsavfallet består av. Uppgifter ska också lämnas om de mängder av respektive förpackningsmaterial som lämnats till respektive producentansvarsorganisation enligt 7 §.

Uppgifterna ska lämnas kvartalsvis senast en vecka efter utgången av varje kvartal.

Producentansvarsorganisationernas skyldigheter att ta emot förpackningsavfall

9 § En producentansvarsorganisation ska ta emot det förpackningsavfall i respektive förpackningsmaterial som kommunen samlat in i en mängd som motsvarar organisationens marknadsandel enligt 8 kap. 2 § första stycket.

Uppgifter från producentansvarsorganisationerna till Naturvårdsverket om mottagna mängder förpackningsavfall

10 § Producentansvarsorganisationerna ska till Naturvårdsverket lämna uppgifter om mottagna avfallsmängder i varje kommun av de material som förpackningsavfallet består av.

Uppgifterna ska lämnas kvartalsvis senast en vecka efter utgången av varje kvartal.

Om en producentansvarsorganisation tagit emot för mycket eller för lite förpackningsavfall

11 § Naturvårdsverket ska besluta att producentansvarsorganisationerna i stället för sin marknadsandel ska ta emot korrigerade mängder förpackningsavfall för nästkommande år, om de inrapporterade mängderna enligt 8 och 10 §§ efter kalenderårets utgång inte överensstämmer med den fördelning som ska gälla mellan producentansvarsorganisationerna.

Kommunens informationsansvar

12 § Kommunen ska årligen ta fram lättillgänglig information till hushållen och de verksamheter som avses i 2 § första stycket 2 om

1. hushållens och verksamheternas skyldighet att sortera ut förpackningsavfall och hur sorteringen ska gå till,

2. hur hushållen och verksamheterna ska lämna sitt förpackningsavfall i kommunens insamlingssystem,

3. hur hushållen och verksamheterna kan bidra till ökad materialåtervinning, och

4. de insamlingsresultat som utsorteringen bidrar till, angivet i kilogram per invånare.

Kommunen ska ta fram information om på vilka iordningsställda platser på allmän plats i kommunen det finns utsorteringsmöjligheter.

Godkända producentansvarsorganisationer ska ges möjlighet att lämna synpunkter på informationen innan den görs tillgänglig för hushållen och verksamheterna.

Kommunalt ansvar i andra hand

13 § Om det inte finns någon godkänd producentansvarsorganisation ska kommunen se till att det förpackningsavfall som samlas in enligt detta kapitel behandlas.

Utbyggnad av den fastighetsnära insamlingen

14 § En kommuns ansvar att samla in avfall enligt 3–5 §§ och informera om avfallshanteringen enligt 12 § ska gälla från och med den 1 januari 2024, den 1 januari 2025 eller den 1 januari 2026. I de kommuner som anmält sig enligt 16 § ska den fastighetsnära insamlingen utföras i enlighet med den utbyggnadsplan som avses i 17 § 7.

15 § Senast den 1 januari 2026 ska kommunerna separat samla in förpackningsavfall enligt 4 § från alla hushåll och de verksamheter vars avfallshantering är samlokaliserad med hushållens i flerbostadshus.

Före den 1 januari 2026 får kommunen, i stället för fastighetsnära insamling enligt 4 §, samla in förpackningsavfallet på kvarternära insamlingsplatser (återvinningsstationer).

16 § En kommun som före den 1 januari 2026 vill samla in förpackningsavfall och få ersättning enligt 9 kap. ska anmäla detta till Naturvårdsverket

1. senast den 31 maj 2023 om insamlingen ska påbörjas den 1 januari 2024, eller

2. senast den 31 maj 2024 om insamlingen ska påbörjas den 1 januari 2025.

17 § En anmälan enligt 16 § ska innehålla

1. uppgifter om det totala antalet hushåll, uppdelat på flerbostadshus och enbostadshus samt permanent- och fritidsboenden,

2. uppgift om antalet hushåll som vid anmälningsstillfället har fastighetsnära insamling enligt 4 § i kommunen, enligt den uppdelning som anges i 1,

3. uppgifter om hur många verksamheter vars avfallshantering är samlokaliserad med hushållens i flerbostadshus som vid anmälningsstillfället har fastighetsnära insamling enligt 4 §,

4. uppgifter om det totala antalet verksamheter vars avfallshantering är samlokaliserad med hushållens i flerbostadshus i kommunen,

5. antalet lättillgängliga insamlingsplatser i kommunen,

6. antalet återvinningsstationer i kommunen,

6. antalet invånare i kommunen, och

7. en utbyggnadsplan som beskriver i vilken takt den fastighetsnära insamlingen ska utökas, om fler hushåll och verksamheter än de som avses i 1 och 3 ska erbjudas fastighetsnära insamling före den 1 januari 2026.

18 § Naturvårdsverket ska pröva om anmälningsplikten enligt 16 § har uppfyllts och fatta beslut senast den 30 september året innan insamlingsansvaret ska övergå till kommunen. Naturvårdsverket ska sända beslutet till kommunen och till godkända producentansvarsorganisationer samt publicera detta på sin webbplats.

7 kap. Insamling av förpackningsavfall från verksamheter

Ansvarig producentansvarsorganisations skyldigheter

1 § Den producentansvarsorganisation som har den största sammanvägda marknadsandelen ska benämnas ansvarig producentansvarsorganisation. Den organisationen ska ordna och driva mottagningsplatser för utsorterat förpackningsavfall som producerats i eller i samband med en verksamhet som inte har en avfallshantering som är samlokaliserad med hushållens i ett flerbostadshus.

Verksamheterna ska få lämna sitt förpackningsavfall på mottagningsplatserna utan kostnad och utan begränsningar i avfallsmängder.

2 § När en ansvarig producentansvarsorganisation ordnar mottagningsplatser för att samla in det förpackningsavfall som produceras i eller i samband med verksamheter ska producentansvarsorganisationen se till att nätverket av mottagningsplatser täcker hela landet och att det finns minst en mottagningsplats per kommun.

I kommuner med över 200 000 invånare ska det finnas en mottagningsplats per påbörjade 200 000 invånare.

3 § När den ansvariga producentansvarsorganisationen samlar in förpackningsavfall enligt detta kapitel ska följande material samlas in separat:

1. papper och kartong,
2. plast,
3. metall,
4. färgat glas,
5. ofärgat glas, och
6. övrigt.

I 3 kap. 14 a § avfallsförordningen (2020:614) finns bestämmelser om att Naturvårdsverket får besluta om dispens från kravet på separat insamling.

4 § Den ansvariga producentansvarsorganisationen ska årligen ta fram lättillgänglig information till de verksamheter som avses i 1 § om

1. verksamhetens skyldighet att sortera ut förpackningsavfall och hur sorteringen ska gå till,
2. hur verksamheterna lämnar sitt förpackningsavfall kostnadsfritt till mottagningsplatserna,
3. hur verksamheter kan bidra till ökad materialåtervinning, och
4. de återvinningsresultat som sorteringen bidrar till.

Informationen ska tas fram per kommun. Kommunen och övriga producentansvarsorganisationer ska ges möjlighet att lämna synpunkter på den framtagna informationen innan den görs tillgänglig för verksamheterna.

5 § Naturvårdsverket ska senast den 31 december 2022 besluta om vilken producentansvarsorganisation som ska ansvara för att ordna och driva mottagningsplatser enligt detta kapitel.

Beslutet ska begränsas till att avse viss tid, dock längst till tio år.

Naturvårdsverket får ompröva beslutet på eget initiativ eller efter att den ansvariga producentansvarsorganisationen har ansökt om det.

Naturvårdsverket ska senast ett år innan beslutet upphör meddela ett nytt beslut.

Producentansvarsorganisationernas skyldigheter gentemot varandra

6 § I 15 kap. 16 b § miljöbalken finns en bestämmelse om skyldighet för producentansvarsorganisationer som inte utsetts som ansvariga av Naturvårdsverket att ersätta den ansvariga producentansvarsorganisationen för kostnader enligt 1–4 §§.

7 § Den marknadsandel som ska användas för beräkning av en producentansvarsorganisationens ersättningskyldighet enligt 15 kap. 16 a § miljöbalken ska vara organisationens sammanvägda marknadsandel enligt 8 kap. 2 § andra stycket.

8 § En producentansvarsorganisation ska hämta förpackningsavfall i respektive förpackningsmaterial som samlas in vid mottagningsplatserna i en mängd som motsvarar organisationens marknadsandel enligt 8 kap. 2 § första stycket.

9 § Den ansvariga producentansvarsorganisationen ska, så långt möjligt, till respektive producentansvarsorganisation överlämna förpackningsavfall i respektive förpackningsmaterial i en mängd som motsvarar respektive producentansvarsorganisationens marknadsandel enligt 8 kap. 2 § första stycket.

Rutiner för överlämnande ska inrättas av den ansvariga producentansvarsorganisationen för att på ett skäligt sätt beräkna och kontrollera att rätt avfallsmängd överlämnas till övriga producentansvarsorganisationer.

Anmälningsskyldighet för marknadsdrivna återvinningssystem

10 § Den som driver ett marknadsdrivet återvinningssystem får samla in utsorterat förpackningsavfall som producerats i eller i samband med en sådan verksamhet som avses i 1 § om

1. insamlingen ger en materialåtervinning av det aktuella materialslaget som är åtminstone likvärdig med producentansvarsorganisationernas,
2. verksamheten har anmälts enligt 11 §, och
3. Naturvårdsverket har beslutat att anmälningsskyldigheten är uppfylld.

11 § Den som avser att driva ett marknadsdrivet återvinningssystem ska anmäla detta till Naturvårdsverket. Anmälan ska innehålla uppgift om

1. namn, kontaktuppgifter, person- eller organisationsnummer, avseende insamlaren,
2. i vilka kommuner insamlingen ska bedrivas,
3. hur mycket förpackningsavfall, angett i vikt per respektive material, som samlats in under föregående år eller en prognos av de mängder som avses att samlas in, och
4. hur kravet i 10 § 1 uppfylls.

Den som driver ett marknadsdrivet återvinningssystem ska underrätta Naturvårdsverket om ändringar i fråga om de uppgifter som har lämnats.

12 § Naturvårdsverket prövar om anmälningsskyldigheten enligt 11 § är uppfylld. Beslut att anmälningsskyldigheten är uppfylld ska fattas om kravet i 10 § 1 är uppfyllt.

Innan beslut meddelas ska Naturvårdsverket ge producentansvarsorganisationer tillfälle att yttra sig.

Verksamheternas ansvar i andra hand

13 § Om det inte finns någon producentansvarsorganisation ska verksamheterna se till att avfallet behandlas enligt 5 kap. 8 §.

8 kap. Beräkning av marknadsandelar

1 § Om det finns mer än en producentansvarsorganisation ska frågor om beräkning av marknadsandelar för att fördela kostnader mellan producentansvarsorganisationerna bestämmas enligt detta kapitel.

Marknadsandelar

2 § Naturvårdsverket ska fastställa varje producentansvarsorganisationens marknadsandel för vart och ett av följande förpackningsmaterial:

1. papper och kartong,
2. plast,
3. metall,
4. glas.

Naturvårdsverket ska också fastställa varje producentansvarsorganisationens totala marknadsandel utifrån en sammanvägning av de marknadsandelarna.

Uppgifter från producentansvarsorganisationerna till Naturvårdsverket

3 § En producentansvarsorganisation ska till Naturvårdsverket lämna uppgift om

1. ändringar i fråga om vilka producenter som anlitat producentansvarsorganisationen och på vilken grund de är producenter enligt 1 kap. 12 §, och
2. den mängd förpackningar som de producenter som anlitat producentansvarsorganisationen har tillhandahållit eller släppt ut på marknaden, angett i ton per förpackningsmaterial.

Uppgifterna ska lämnas kvartalsvis senast en vecka efter utgången av varje kvartal.

Naturvårdsverkets beslut

4 § Naturvårdsverket ska i beslut fastställa de marknadsandelar som avses i 2 § efter utgången av varje kvartal. Beräkningen av marknadsandelar ska baseras på de uppgifter som producentansvarsorganisationerna har lämnat till Naturvårdsverket enligt 3 §.

Om uppgifter ändras eller det finns behov av justeringar i beräkningarna får Naturvårdsverket ändra besluten om marknadsandelar till nackdel för en producentansvarsorganisation genom omprövning eller genom det beslut som meddelas senast den 31 januari påföljande år.

Beslutet om marknadsandelar ska sändas till producentansvarsorganisationerna och publiceras på Naturvårdsverkets webbplats.

5 § Ett beslut enligt 4 § gäller omedelbart även om det överklagas.

9 kap. Finansiering av det kommunala insamlingssystemet

Avgiftsskyldighet

1 § En producentansvarsorganisation för förpackningar ska betala avgifter för att finansiera

1. den verksamhet som kommunerna bedriver enligt 6 kap., och
2. Naturvårdsverkets verksamhet enligt denna förordning, utom den del som avser prövning enligt 5 kap. och tillsyn som avses i 11 kap. 1 §,

Avgifter för kommunernas verksamhet tas ut som en producentavgift och avgifter för Naturvårdsverkets verksamhet som en årsavgift.

2 § Producentavgiften ska betalas av en producentansvarsorganisation till och med kvartalet efter det att en anmälan enligt 5 kap. 27 § har gjorts.

Årsavgiften ska betalas till och med det år en producentansvarsorganisation anmäler att verksamheten kommer att avslutas.

Producentavgiftens storlek

3 § Producentavgiftens storlek ska beräknas utifrån kommunernas kostnader enligt 5 och 6 §§ och de föreskrifter som meddelas med stöd av 18 §.

Kommunernas kostnader för den fastighetsnära insamlingen ska fördelas mellan producentansvarsorganisationerna utifrån organisationernas marknadsandelar enligt 8 kap. 2 § första stycket. Kommunernas kostnader för lättillgängliga insamlingsplatser och för information ska fördelas mellan producentansvarsorganisationerna utifrån organisationernas sammanvägda marknadsandel enligt 8 kap. 2 § andra stycket.

Årsavgiftens storlek

4 § Årsavgiftens storlek ska bestämmas genom att beloppet 2,5 miljoner kronor fördelas mellan producentansvarsorganisationerna. Beloppet ska fördelas utifrån ett medelvärde av producentansvarsorganisationernas marknadsandelar enligt 8 kap. 2 § andra stycket under året.

Kommunernas kostnader

5 § Kommunernas kostnader för insamlingen av förpackningsavfall fastighetsnära och via lättillgängliga insamlingsplatser enligt 6 kap. 4 och 5 §§ samt för information enligt 6 kap. 12 § ska beräknas enligt formlerna i bilaga 1. Kostnaderna ska också variera utifrån kommunindelningen i bilaga 2. Det närmare innehållet i formlerna och ytterligare kriterier för beräkning av kostnaderna bestäms av Naturvårdsverket i föreskrifter som meddelas med stöd av 18 §.

6 § Kommunernas kostnader för insamling på allmän plats enligt 6 kap. 6 § ska beräknas utifrån de föreskrifter som Naturvårdsverket meddelar med stöd av 18 §.

Betalning av avgifterna

7 § Naturvårdsverket fattar beslut om de producentavgifter som producentansvarsorganisationerna ska betala efter utgången av varje kvartal.

Naturvårdsverket får ändra ett beslut om producentavgift till nackdel för en producentansvarsorganisation genom omprövning eller genom det beslut som meddelas senast den 31 januari påföljande år. Ändringen av besluten får ske på grund av ändrade uppgifter eller andra behov av justeringar i beräkningarna.

8 § Naturvårdsverket fattar beslut om de årsavgifter som producentansvarsorganisationerna ska betala efter utgången av varje kalenderår.

9 § De avgiftsmedel som Naturvårdsverket beslutar om ska sättas in av producentansvarsorganisationerna på ett konto i Kammarkollegiet (förpackningsproducenternas konto).

Indrivning och verkställighet

10 § Naturvårdsverkets beslut om producentavgifter enligt 3 § gäller omedelbart även om det överklagas.

Om avgiften inte betalas inom den tid som anges i beslutet får beslutet verkställas enligt utsökningsbalken. Dröjsmålsavgift ska utgå enligt lagen (1997:484) om dröjsmålsavgift.

Ersättning till kommuner

11 § De producentavgifter som har betalats in ska fördelas mellan kommunerna och betalas ut till dem som ersättning.

12 § Naturvårdsverket fattar beslut om den ersättning som varje kommun ska få utifrån de föreskrifter som meddelas med stöd av 18 §. Ersättningen ska betalas ut efter varje kvartals utgång.

Besluten får inte överklagas.

Kammarkollegiet

13 § Kammarkollegiet ska disponera avgiftsmedlen på förpackningsproducenternas konto och betala ut avgiftsmedel till kommunerna utifrån Naturvårdsverkets beslut enligt 12 §.

De årsavgifter som har betalats in ska betalas ut av Kammarkollegiet till Naturvårdsverket vid varje kalenderårs utgång.

14 § Kammarkollegiet ska snarast underrätta Naturvårdsverket om någon producentansvarsorganisation är försenad med betalningen.

15 § Kammarkollegiet ska senast den 1 mars varje år lämna en redogörelse över in- och utbetalningar på förpackningsproducenternas konto under föregående år till Naturvårdsverket.

Naturvårdsverket ska publicera Kammarkollegiets redogörelse på sin webbplats.

Avgiftsmedel som inte tas i anspråk

16 § Om avgiftsmedel för ett visst år inte tas i anspråk för kommunernas eller Naturvårdsverkets verksamhet ska Naturvårdsverket besluta om återbetalning av överskottet till producentansvarsorganisationerna utifrån den marknadsandel som avses i 8 kap. 2 § andra stycket.

Producenternas kostnadsansvar i andra hand

17 § Om det inte finns någon godkänd producentansvarsorganisation ska i stället producenterna betala producentavgifter och årsavgifter. Kommunernas kostnader ska då även omfatta behandlingen och materialåtervinningen av förpackningsavfallet.

Kostnaderna ska fördelas mellan producenterna utifrån deras respektive marknadsandel av alla förpackningar som släppts ut på marknaden.

Återbetalning

18 § Naturvårdsverket får i enskilda fall besluta att kräva tillbaka utbetald ersättning från kommunerna om beslutet om ersättning har grundats på oriktiga eller ofullständiga uppgifter eller om beräkningar eller bedömningar som Naturvårdsverket har utfört visat sig vara felaktiga.

Bemyndigande att meddela föreskrifter om ersättning till kommunerna

19 § Naturvårdsverket får meddela föreskrifter om

1. hur de kostnader som avses i 5 och 6 §§ och hur den ersättning som kommunen ska få enligt 11 § ska beräknas, och
2. skyldighet för kommunerna att lämna de uppgifter som behövs för att ersättningen enligt 11 § ska kunna beräknas.

10 kap. Rapportering

Skyldighet för producenter att varje år rapportera till Naturvårdsverket

1 § En producent ska senast den 31 mars varje år lämna en rapport till Naturvårdsverket, om producenten

1. fyller eller på annat sätt använder en förpackning som inte är en serviceförpackning i syfte att skydda, presentera eller underlätta hanteringen av en vara,
2. för in en förpackad vara till Sverige,
3. tillverkar en serviceförpackning i Sverige,
4. för in en serviceförpackning till Sverige,
5. från ett annat land än Sverige säljer en förpackning eller en förpackad vara till en slutlig användare i Sverige, eller
6. i Sverige tillverkar eller till Sverige för in en sådan engångsmugg som avses i 1 kap. 20 §.

Rapporten ska innehålla uppgifter om den mängd förpackningar som producenten har tillhandahållit på den svenska marknaden under det närmast föregående kalenderåret. Av uppgifterna ska det framgå hur stor mängd av förpackningarna som är

1. konsumentförpackningar,
2. återanvändbara förpackningar,
3. återanvändbara konsumentförpackningar,
4. flaskor för dryck som är engångsplastprodukter, och
5. sådana plastflaskor och metallburkar som ingår i ett retursystem.

Uppgifterna om mängd enligt andra stycket ska anges i vikt och specificeras i förpackningsmaterial. Uppgifterna enligt andra stycket 5 ska även anges i antal.

2 § En producent som årligen släpper ut mindre än 1 000 kilogram förpackningar på den svenska marknaden behöver inte rapportera in uppgifter till Naturvårdsverket enligt 1 §.

Undantaget från rapporteringsplikten gäller inte förpackningar som omfattas av avgiftsskyldigheten enligt 8 § förordningen (2021:1002) om nedskräpningsavgifter.

3 § Rapporten i 1 § ska innehålla uppgift om

1. det antal förpackningar som en producent har tillhandahållit på den svenska marknaden under det närmast föregående kalenderåret som är
  - a) matlådor som är engångsplastprodukter,
  - b) muggar som är engångsplastprodukter,
  - c) engångsplastlock till muggar,
  - d) flexibla omslag,
  - e) plastflaskor för dryck som rymmer mindre än 0,6 liter,
  - f) andra dryckesbehållare än plastflaskor som rymmer mindre än 0,6 liter,
  - g) tunna plastbärkassar,
  - h) tjocka plastbärkassar, och

2. mängden plast som använts i matlådor och muggar som är engångsplastprodukter.

Av uppgifterna ska det framgå hur många av de tunna plastbärkassarna som utgör bärkassar vars vägg är tunnare än 15 mikrometer och

1. behövs av hygienskäl, eller
2. tillhandahålls som primära förpackningar för livsmedel som säljs i lösvikt.

Uppgifterna ska specificeras i varje produktkategori.

4 § En producent som på den svenska marknaden tillhandahåller en engångsflaska för dryck som tillverkats av PET som huvudsaklig komponent ska senast den 31 mars varje år lämna uppgifter till Naturvårdsverket om hur mycket återvunnen plast som har använts i flaskorna under närmast föregående kalenderår.

Rutiner för internkontroll

5 § En producent ska ha rutiner för internkontroll för att säkerställa kvaliteten på de uppgifter som ska samlas in och rapporteras till Naturvårdsverket enligt 1 och 3–4 §§.

Skyldighet för producentansvarsorganisationer att varje år rapportera till Naturvårdsverket

6 § En producentansvarsorganisation för förpackningar ska senast den 31 mars varje år till Naturvårdsverket lämna

1. uppgifter om vilka producenter som har anlitat organisationen med uppgift om varje producers person- eller organisationsnummer eller, om sådant inte finns, producentens skatteregistreringsnummer,

2. i fråga om det förpackningsavfall, specificerat i förpackningsmaterial, som hanteras av producentansvarsorganisationen, uppgifter om den mängd i vikt som under det närmast föregående kalenderåret har

a) samlats in och behandlats i Sverige,

b) samlats in utanför Sverige och behandlats i Sverige,

c) samlats in i respektive kommun,

d) transporterats till ett annat land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) för behandling, och

e) exporterats till ett land utanför EES för behandling, och

3. uppgifter, i enlighet med föreskrifter som har meddelats med stöd av 14 §, som Naturvårdsverket behöver

a) för att rapportera till Europeiska kommissionen i enlighet med 11 § och

b) för det digitala system för uppgifter om förpackningar och förpackningsavfall som avses i 13 §.

Uppgifter enligt första stycket 2 a, b, d och e ska specificeras i fråga om hur mycket som har materialåtervunnits, energiåtervunnits, återvunnits på annat sätt eller bortskaffats.

7 § En producentansvarsorganisation som driver ett retursystem ska, förutom uppgifterna i 6 §, på begäran av Naturvårdsverket lämna uppgifter om hur många plastflaskor och metallburkar som 1. omfattas av retursystemet och har förts ut ur Sverige, eller

2. inte omfattas av retursystemet men som ändå tagits om hand av retur-systemet när de blivit avfall.

8 § När det gäller uppfyllelse av målen i denna förordning för sådant förpackningsavfall som förs ut från Sverige till ett land utanför EU ska producentansvarsorganisationen kunna visa att materialen återvunnits på det sätt som anges i denna förordning.

Skyldighet för marknadsdrivna återvinningssystem att varje år rapportera till Naturvårdsverket

9 § Den som samlar in verksamhetens avfall i ett marknadsdrivet återvinningssystem enligt 7 kap. 8 § ska lämna uppgifter till Naturvårdsverket senast den 31 mars varje år som motsvaras av de som lämnas av en producentansvarsorganisation enligt 6 §.

Anmälningsskyldighet för system för återanvändning av förpackningar

10 § Den som yrkesmässigt driver ett system för återanvändning av förpackningar ska till Naturvårdsverket anmäla namn, kontaktuppgifter och person- eller organisationsnummer. Den som driver systemet ska

också underrätta Naturvårdsverket om ändringar i fråga om de uppgifter som har lämnats.

Skyldighet att lämna uppgifter på begäran till Naturvårdsverket

11 § På Naturvårdsverket begäran ska de uppgifter som myndigheten behöver för att rapportera i enlighet med direktiv 94/62/EG lämnas av

1. producenter,
2. producentansvarsorganisationer,
3. de som driver marknadsdrivna återvinningssystem, och
4. de som driver system för återanvändning av förpackningar.

Uppgifterna ska lämnas inom den tid och på det sätt som Naturvårdsverket bestämmer.

Rapportering till Europeiska kommissionen

12 § Naturvårdsverket ska rapportera till Europeiska kommissionen i enlighet med direktiv 94/62/EG.

Digitalt system för uppgifter om förpackningar

13 § Naturvårdsverket ska se till att det finns ett sådant digitalt system för uppgifter om förpackningar och förpackningsavfall som uppfyller kraven i artikel 12 i direktiv 94/62/EG.

Statistik

14 § Uppgifter som lämnas till Naturvårdsverket enligt denna förordning får användas av Naturvårdsverket för att ta fram statistik.

Bemyndiganden att meddela föreskrifter om uppgiftslämnande och beräkningar

15 § Naturvårdsverket får meddela

1. ytterligare föreskrifter om vilka uppgifter som ska lämnas enligt 1, 3, 4, 6 och 9 §§ av dem som omfattas av dessa bestämmelser, och
2. föreskrifter om skyldighet att lämna sådana uppgifter om avfall, avfallshantering och avfallsförebyggande åtgärder, som behövs för att uppfylla skyldigheter enligt direktiv 94/62/EG och direktiv 2008/98/EG.

11 kap. Övriga bestämmelser

Tillsyn

1 § Bestämmelser om tillsyn finns i 26 kap. miljöbalken, miljötillsynsförordningen (2011:13) och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1020 av den 20 juni 2019 om marknadskontroll och överensstämmelse för produkter och om ändring av direktiv 2004/42/EG och förordningarna (EG) nr 765/2008 och (EU) nr 305/2011.

Bestämmelser om det tillsynsansvar som hör samman med denna förordning finns i 26 kap. 3 § tredje stycket miljöbalken samt 2 kap. 4, 24, 29 och 30 §§ miljötillsynsförordningen.

Forum för dialog

2 § Naturvårdsverket ska se till att producentansvarsorganisationerna, kommunerna, avfallsentreprenörerna, fastighetsägarna, miljöorganisationerna och övriga berörda kan föra en löpande dialog i frågor som har betydelse för producentansvaret.

Verkställighetsföreskrifter

3 § Naturvårdsverket får meddela föreskrifter om verkställigheten av denna förordning.

Sanktioner

3 § Bestämmelser om miljösanktionsavgifter finns i förordningen (2012:259) om miljösanktionsavgifter.

Överklagande

4 § I 19 kap. 1 § miljöbalken finns bestämmelser om överklagande till mark- och miljödomstolen av beslut enligt denna förordning.

Naturvårdsverkets beslut enligt 9 kap. 12 § får inte överklagas.

---

1. Denna förordning träder i kraft den 3 juli 2024 i fråga om 3 kap. 6 §, den 1 januari 2025 i fråga om 3 kap. 7 §, den 1 januari 2026 i fråga om 5 kap. 2 § och i övrigt den 1 januari 2023.

2. Genom förordningen upphävs

a) förordningen (2018:1462) om producentansvar för förpackningar, och
b) förordningen (2005:220) om retursystem för plastflaskor och metallburkar.

3. Beslut om dispens som har meddelats enligt 7 § den upphävda förordningen (2005:220) om retursystem för plastflaskor och metallburkar ska fortfarande gälla.

4. Bestämmelserna i 5 kap. tillämpas före ikraftträdandet på ansökningar om godkännande av en producentansvarsorganisation som lämnas in till Naturvårdsverket efter den 1 juli 2022 och som avser tid efter den 1 januari 2023.

5. I fråga om en producentansvarsorganisation som ska driva verksamhet från den 1 januari 2023 ska, i stället för det datum anges i 5 kap. 20 §, ett beslut om godkännande första gången meddelas senast den 30 november 2022.

6. Bestämmelserna i 6 kap. tillämpas första gången i fråga om förpackningsavfall som uppstår i en kommun

a) efter den 1 januari 2024, om Naturvårdsverket senast den 30 september 2023 har beslutat att anmälningsplikten för kommunen är uppfylld,

b) efter den 1 januari 2025, om Naturvårdsverket senast den 30 september 2024 har beslutat att anmälningsplikten för kommunen är uppfylld, och

c) efter den 1 januari 2026 i alla kommuner som inte har anmält sig enligt 1 eller 2.

7. Bestämmelserna i 25–30 §§ i den upphävda förordningen (2006:1273) om producentansvar för förpackningar gäller fortfarande för förpackningsavfall i de kommuner som inte omfattas av Naturvårdsverkets beslut enligt 6 kap. 18 § under 2024 och 2025. Vid tillämpningen av 25–30 §§ i den upphävda förordningen ska med producent avses det som anges i 1 kap. 12 §.

8. Bestämmelsen i 6 kap. 6 § om insamling av förpackningsavfall på allmän plats tillämpas första gången i fråga om avfall som samlas in efter utgången av juni 2026.

9. Bestämmelserna i 7 kap. tillämpas första gången i fråga om avfall som samlas in efter utgången av december 2023.

10. Bestämmelserna i 25–30 §§ i den upphävda förordningen (2006:1273) om producentansvar för förpackningar gäller fortfarande för förpackningsavfall från sådana verksamheter som avses i 7 kap. och som samlas in före utgången av december 2023.

11. Bestämmelsen i 10 kap. 6 och 7 §§ tillämpas första gången i fråga om de uppgifter som en producentansvarsorganisation ska lämna efter utgången av december 2023.

12. Bestämmelsen i 31 § 1 i den upphävda förordningen (2006:1273) om producentansvar för förpackningar gäller fortfarande för uppgifter som avser tiden till och med kalenderåret 2023. Vid tillämpningen av 31 § 1 i den upphävda förordningen ska med producent avses det som anges i 1 kap. 12 §.

13. Bestämmelsen i 10 a § i den upphävda förordningen (2005:220) om retursystem gäller fortfarande för uppgifter som ett retursystem ska lämna för tid till och med kalenderåret 2023.

14. Bestämmelsen i 10 kap. 9 § tillämpas första gången i fråga om de uppgifter som ska lämnas av ett marknadsdrivet återvinningssystem efter utgången av december 2023.

15. Bestämmelsen i 68 § 1 b) i den upphävda förordningen (2018:1462) om producentansvar för förpackningar gäller fortfarande för uppgifter som avser tid till och med kalenderåret 2023.

Formler för beräkning av den ersättning som kommunerna ska få för förpackningsinsamlingen

Ersättning för fastighetsnära insamling av förpackningar i kommunerna

Ersättning per materialslag = $x\text{SEK}/\text{Lgh} \cdot \text{antal Lgh} + xy\text{SEK}/\text{Verks} \cdot \text{antal Verks} + y \text{ SEK}/\text{SH} \cdot \text{antal SH} + yx \text{ SEK}/\text{SS} \cdot \text{antal SS} + (a, b, c, d) \text{ kr}/\text{ton} \cdot \text{mängd insamlat förpackningsmaterial}$

I formeln står variablerna för

- a = pappers- och kartongförpackningar
- b = plastförpackningar
- c = metallförpackningar
- d = glasförpackningar
- x, y, z, yx, xy = de olika delersättningar som ska tas fram i en kostnadsberäkningsmodell
- SEK/SH, SEK/SS, SEK/Lgh, SEK/Verks, SEK/LIP = det som beskriver delersättningens enhet
- SH = småhus med helårsabonnemang för fastighetsnära insamling
- SS = småhus med säsongabonnemang för fastighetsnära insamling
- Lgh = lägenheter i flerbostadshus med fastighetsnära insamling
- Verks = samlokaliserade verksamheter.

Ersättningen för insamling från lättillgängliga insamlingsplatser och återvinningsstationer

$q\text{SEK}/\text{LIP} \cdot \text{antal LIP} + qq\text{SEK}/\text{ÅVS} \cdot \text{antal ÅVS}$

I formeln står variablerna för

- q och qq = de olika delersättningar som ska tas fram i en kostnadsberäkningsmodell
- LIP = lättillgängliga insamlingsplatser
- ÅVS = återvinningsstationer.

Ersättningen för kommunens information

$i\text{SEK} / \text{invånare} \cdot \text{antalet invånare}$

I formeln står variabeln i för den ersättning som ska tas fram i en kostnadsberäkningsmodell.

Kommungruppsindelning

Tabell 1.1 A. Storstäder och stadsnära kommuner

Grupp	Typ av kommun	Kommun
A1	Storstäder	Stockholm
		Malmö
		Göteborg
A2	Pendlingskommun nära storstad	Upplands Väsby
		Vallentuna
		Österåker
		Värmdö
		Järfälla
		Ekerö
		Huddinge
		Botkyrka
		Salem
		Haninge
		Tyresö
		Upplands- Bro
		Täby
		Danderyd
		Sollentuna
		Nacka
		Sundbyberg
		Solna
		Lidingö
		Vaxholm
		Sigtuna
		Nynäshamn
		Håbo
		Staffanstorps
		Burlöv
		Vellinge
		Kävlinge
		Lomma
		Svedala
Skurup		
Trelleborg		
Kungsbacka		
Härryda		
Partille		

Grupp	Typ av kommun	Kommun
		Öckerö
		Stenungsund
		Ale
		Lerum
		Bollebygd
		Lilla Edet
		Mölnadal
		Kungälv
		Alingsås

Tabell 1.2 Större städer och kommuner nära större stad

Grupp	Typ av kommun	Kommun
B3	Större stad	Södertälje
		Uppsala
		Eskilstuna
		Linköping
		Norrköping
		Jönköping
		Växjö
		Lund
		Helsingborg
		Halmstad
		Trollhättan
		Borås
		Karlstad
		Örebro
		Västerås
		Borlänge
		Gävle
Sundsvall		
Östersund		
Umeå		
Luleå		
B4	Pendlingskommun nära större stad	Nykvarn
		Älvkarleby
		Knivsta
		Heby
		Tierp
		Gnesta
		Strängnäs
		Trosa
		Åtvidaberg
		Söderköping
Mjölby		

Grupp	Typ av kommun	Kommun
		Aneby
		Mullsjö
		Habo
		Lessebo
		Alvesta
		Svalöv
		Örkelljunga
		Bjuv
		Sjöbo
		Hörby
		Höör
		Perstorp
		Klippan
		Åstorp
		Landskrona
		Höganäs
		Eslöv
		Ängelholm
		Laholm
		Färgelanda
		Grästorp
		Mark
		Svenljunga
		Vänersborg
		Kil
		Hammarö
		Forshaga
		Grums
		Lekeberg
		Hallsberg
		Kumla
		Nora
		Surahammar
		Hallstahammar
		Gagnef
		Säter
		Timrå
		Krokom
		Nordmaling
		Bjurholm
		Vännäs
B5	Lågpendlingskommun nära större stad	Enköping
		Östhammar
		Flen
		Kinda
		Finspång
		Valdemarsvik

Grupp	Typ av kommun	Kommun
		Motala
		Vaggeryd
		Nässjö
		Tranås
		Uppvidinge
		Tingsryd
		Hylte
		Tranemo
		Herrljunga
		Lysekil
		Uddevalla
		Ulricehamn
		Munkfors
		Kristinehamn
		Säffle
		Laxå
		Askersund
		Lindesberg
		Sala
		Köping
		Ockelbo
		Hofors
		Sandviken
		Bräcke
		Berg
		Vindeln
		Robertsfors
		Älvsbyn
		Boden

Tabell 1.3 Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner

Grupp	Typ av kommun	Kommun
C6	Mindre stad/tätort	Norrtälje
		Nyköping
		Katrineholm
		Värnamo
		Ljungby
		Kalmar
		Oskarshamn
		Västervik
		Gotland
		Karlskrona
		Karlshamn
		Ystad

Grupp	Typ av kommun	Kommun
		Kristianstad
		Hässleholm
		Falkenberg
		Varberg
		Mariestad
		Lidköping
		Skövde
		Falköping
		Karlskoga
		Falun
		Avesta
		Hudiksvall
		Härnösand
		Örnsköldsvik
		Skellefteå
		Piteå
C7	Pendlingskommun nära mindre stad/tätort	Kiruna
		Vingåker
		Oxelösund
		Ödeshög
		Ydre
		Boxholm
		Vadstena
		Gnosjö
		Sävsjö
		Eksjö
		Älmhult
		Markaryd
		Högsby
		Torsås
		Mörbylånga
		Hultsfred
		Mönsterås
		Emmaboda
		Nybro
		Olofström
		Ronneby
		Sölvesborg
		Östra Göinge
		Tomelilla
		Bromölla
		Osby
		Simrishamn
		Tjörn
		Orust
		Munkedal
		Vårgårda

Grupp	Typ av kommun	Kommun
		Essunga
		Karlsborg
		Gullspång
		Mellerud
		Vara
		Götene
		Tibro
		Töreboda
		Skara
		Hjo
		Tidaholm
		Storfors
		Degerfors
		Ljusnarsberg
		Skinnskatteberg
		Kungsör
		Norberg
		Fagersta
		Arboga
		Smedjebacken
		Hedemora
		Nordanstig
C8	Landsbygdskommun	Gislaved
		Vetlanda
		Vimmerby
		Dals-Ed
		Bengtsfors
		Åmål
		Torsby
		Årjäng
		Sunne
		Filipstad
		Hagfors
		Arvika
		Hällefors
		Vansbro
		Mora
		Ludvika
		Ovanåker
		Ljusdal
		Söderhamn
		Bollnäs
		Ånge
		Kramfors
		Sollefteå
		Ragunda
		Strömsund

Grupp	Typ av kommun	Kommun
		Norsjö
		Malå
		Sorsele
		Dorotea
		Vilhelmina
		Åsele
		Lycksele
		Arvidsjaur
		Jokkmokk
		Överkalix
		Kalix
		Övertorneå
		Pajala
		Gällivare
		Haparanda
C9	Landsbygdskommun med besöksnäring	Borgholm
		Båstad
		Sotenäs
		Tanum
		Strömstad
		Eda
		Malung-Sålen
		Leksand
		Rättvik
		Orsa
		Älvdalen
		Åre
		Härjedalen
		Storuman
		Arjeplog

1.3 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2022:000) om producentansvar för förpackningar

Härigenom föreskrivs¹ i fråga om förordningen (2022:000) om producentansvar för förpackningar

dels att 3 kap. 4, 6, 11 och 12 §§, 4 kap. 2 §, 5 kap. 4 § och 10 kap. 4 a § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 3 kap. 3 a § och 5 kap. 5 a §, av följande lydelse.

3 kap.

3 a §

En förpackning ska anses kunna återvinnas enligt 2 § om

1. minst 75 viktprocent av det material som har använts i förpackningen kan materialåtervinnas till säljbart material eller säljbara produkter, eller

2. förpackningen kan återvinnas enligt kraven i 4 § och förpackningen

a) behövs för att på ett inte obetydligt sätt förlänga hållbarheten hos livsmedel,

b) behövs för att uppfylla kraven i annan författning,

c) till mer än 50 viktprocent är gjord av återvunnen plast som är av så låg kvalitet att förpackningen inte går att materialåtervinna, eller
d) är en träförpackning.

Vid bedömningen av om en förpackning behövs enligt första stycket 2 a eller b ska hänsyn tas till vilka möjligheter det finns att byta ut förpackningen till en förpack-

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/904 av den 5 juni 2019 om minskning av vissa plastprodukters inverkan på miljön, i den ursprungliga lydelsen, och Europaparlamentets och rådets direktiv 94/62/EG av den 20 december 1994 om förpackningar och förpackningsavfall, i lydelsen enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/852. Se även Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/1535 av den 9 september 2015 om ett informationsförfarande beträffande tekniska föreskrifter och beträffande föreskrifter för informationssamhällets tjänster (kodifiering).

ning som har tillverkats av ett material som går att materialåtervinna. Hänsyn ska också tas till vilka effekter ett sådant materialbyte har på människors hälsa och miljön.

Lydelse enligt förslaget i 1.2

Föreslagen lydelse

4 §

En förpackning ska anses kunna återvinnas *enligt 2 § 2* genom En förpackning som avses i 3 a § 2 ska anses kunna återvinnas genom

1. materialåtervinning, om förpackningen är framställd på ett sådant sätt att det är möjligt att utnyttja en viss viktprocent av förpackningsmaterialiet för framställning av säljbara produkter,

2. energiåtervinning, om förpackningsavfallet har ett lägsta värmevärde för att ge optimal energiåtervinning, eller

3. kompostering, om förpackningsavfallet är biologiskt nedbrytbart i sådan grad att det inte hindrar separat insamling eller hindrar den komposteringsprocess eller komposteringsaktivitet som avfallet underkastas samt är av sådan art att det kan underkastas fysisk, kemisk, termisk eller biologisk nedbrytning på ett sådant sätt att det mesta av den färdiga komposten slutligen bryts ned till koldioxid, biomassa och vatten.

Vid tillämpningen av första stycket 3 ska plastförpackningar som är nedbrytbara genom oxidation inte anses vara biologiskt nedbrytbara.

6 §

En engångsflaska för dryck som är tillverkad av polyetentereftalat (PET) som huvudsaklig komponent får endast tillhandahållas på den svenska marknaden av en producent om flaskan innehåller minst 25 procent återvunnen plast. En flaska för dryck som är engångsplastprodukt får endast tillhandahållas på den svenska marknaden av en producent om minst 30 procent av plastinnehållet i flaskan består av återvunnen plast.

Kravet gäller inte flaskor

1. med en volym av mer än tre liter, eller

2. som är avsedda för att användas för speciella medicinska ändamål enligt definitionen i artikel 2 g i förordning nr 609/2013.

Innehållet av återvunnen plast ska beräknas som ett genomsnitt av innehållet i de flaskor som producenten har tillhandahållit på den svenska marknaden under ett kalenderår.

11 §

Dryck i plastflaska eller metallburk får yrkesmässigt överlåtas eller saluföras endast om plastflaskan eller metallburken ingår i ett sådant retursystem som avses i 4 kap. 2 §.

Första stycket gäller inte *dryck som huvudsakligen består av mejeriprodukter eller* om Naturvårdsverket har beslutat om dispens enligt 4 kap. 3 § i fråga om plastflaskan eller metallburken.

Första stycket gäller inte om Naturvårdsverket har beslutat om dispens enligt 4 kap. 3 § i fråga om plastflaskan eller metallburken.

12 §

Naturvårdsverket får meddela föreskrifter om hur andelen återvunnet innehåll i 6 § ska beräknas och verifieras.

Naturvårdsverket får meddela föreskrifter om

1. att en förpackning som inte uppfyller kraven i 3 a § ska anses kunna återvinnas, om det finns särskilda skäl att använda den förpackningen, och

2. hur andelen återvunnet innehåll i 6 § ska beräknas och verifieras.

4 kap.

2 §

För producenter av plastflaskor eller metallburkar för dryck ska den producentansvarsorganisation som avses i 1 § vara en producentansvarsorganisation som driver ett retursystem som flaskan eller burken ska ingå i.

Första stycket gäller inte dryck som huvudsakligen består av mejeriprodukter.

5 kap.

4 §

En producentansvarsorganisation som driver ett retursystem ska ha ett ansvarsområde som omfattar förpackningsavfall från förpackningar av dryck i plastflaska eller metallburk, *dock inte förpackningar med dryck som består av mejeriprodukter.*

En producentansvarsorganisation som driver ett retursystem ska ha ett ansvarsområde som omfattar förpackningsavfall från förpackningar av dryck i plastflaska eller metallburk.

En producentansvarsorganisation som driver ett retursystem ansvarar för separat insamling och behandling av förpackningsavfallet, informa-

tion enligt 19 § och rapportering till Naturvårdsverket enligt 10 kap. 6 och 7 §§.

5 a §

En producentansvarsorganisation får åta sig att ta hand om en förpackning när den blivit avfall, åt en producent som ska uppfylla kravet i 4 kap. 1 eller 2 §, endast om

1. producentansvarsorganisationen har tekniska förutsättningar och tillräcklig kapacitet för att kunna materialåtervinna minst 75 viktprocent av det material som har använts i förpackningen till säljbart material eller säljbara produkter,

2. producentansvarsorganisationen ser till att någon annan som har tekniska förutsättningar och tillräcklig kapacitet åtar sig att materialåtervinna minst 75 viktprocent av det material som har använts i förpackningen till säljbart material eller säljbara produkter,

3. förpackningen är en sådan förpackning som avses i 3 kap. 3 a § 2, eller

4. förpackningen omfattas av föreskrifter som har meddelats med stöd av 3 kap. 12 § 1.

10 kap.

4 §

En producent som på den svenska marknaden tillhandahåller en engångsflaska för dryck som tillverksats av PET) som huvudsaklig komponent ska senast den 31 mars varje år lämna uppgifter till Naturvårdsverket om hur mycket återvunnen plast som har använts i flaskorna under närmast föregående kalenderår.

En producent som på den svenska marknaden tillhandahåller en flaska för dryck som är en engångsplastprodukt ska senast den 31 mars varje år lämna uppgifter till Naturvårdsverket om hur mycket återvunnen plast som har använts i flaskorna under det närmast föregående kalenderåret.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2025 i fråga om 3 kap. 3 a, 4 och 12 §§ och 5 kap. 5 a §, den 1 januari 2029 i fråga om 3 kap. 11 §, 4 kap. 2 § och 5 kap. 4 §, och i övrigt den 1 januari 2030.

1.4 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken

dels att 7 kap. 8 c § och 8 h § ska upphöra att gälla,

dels att 7 kap. 8 i § ska betecknas som 7 kap. 8 s §,

dels att den nya 7 kap. 8 s § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas tre nya paragrafer, 7 kap. 8 p–8 r, av följande lydelse.

7 kap.

8 p §

Den som ansöker om att en producentansvarsorganisation ska godkännas enligt 5 kap. 17 eller 18 § förordningen (2022:000) om producentansvar för förpackningar ska betala en avgift till Naturvårdsverket med 225 000 kronor för verkets handläggning.

8 q §

En producentansvarsorganisation för förpackningar som inte driver ett retursystem enligt förordningen (2022:000) om producentansvar för förpackningar ska för varje kalenderår betala en avgift till Naturvårdsverket med 270 000 kronor för verkets tillsynsverksamhet.

8 r §

En producent av sådana plastflaskor och metallburkar som ingår i ett retursystem enligt förordningen (2022:000) om förpackningar ska för varje kalenderår betala en avgift till Naturvårdsverket för verkets tillsynsverksamhet. Avgiften ska baseras på mängd

den plastflaskor och metallburkar som släppts ut på marknaden under föregående år och tas ut

1. med 2 000 kronor för 0–10 000 flaskor och burkar,
2. med 5 000 kronor för 10 001–100 000 flaskor och burkar,
3. med 10 000 kronor för 100 001–500 000 flaskor och burkar,
4. med 20 000 kronor för 500 001–1 000 000 flaskor och burkar,
5. med 30 000 kronor för 1 000 001–10 000 000 flaskor och burkar, och
6. med 40 000 kronor för mer än 10 000 000 flaskor och burkar.

Lydelse enligt SFS 2021:1021

8 i §

En producent enligt förordningen (2018:1462) om producentansvar för förpackningar som tillhandahåller en förpackning på den svenska marknaden ska för varje kalenderår betala en avgift till Naturvårdsverket med 1 000 kronor för verkets tillsynsverksamhet.

Föreslagen lydelse

8 s §

En producent enligt förordningen (2022:000) om producentansvar för förpackningar ska för varje kalenderår betala en avgift till Naturvårdsverket med 1 250 kronor för verkets tillsynsverksamhet, om producenten på den svenska marknaden släpper ut

1. mer än 1 000 kilogram förpackningar varje år, eller
2. släpper ut en förpackning som omfattas av avgiftsskyldigheten enligt 8 § förordningen (2021:1002) om nedskräpningsavgifter.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2023.

1.5 Förslag till förordning om ändring i offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641)

Härigenom föreskrivs i fråga om offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641) att bilagan ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Bilaga¹

Verksamheten består i Särskilda begränsningar i sekretessen

1. utredning, planering, tillståndsgivning, prisreglering, tillsyn och stödverksamhet hos regeringen i frågor som rör näringslivet

-----
154. utredning hos Boverket av systematiska fel inom byggandet och utbredda skador i bygnadsbeståndet som kan påverka människors hälsa eller säkerhet.

155. utredning och *tillståndsgivning* enligt förordningen (2018:1462) om producentansvar för förpackningar eller *förordningen (2018:1463) om producentansvar för returpapper* eller enligt motsvarande äldre föreskrifter samt tillsyn enligt miljötillsynsförordningen (2011:13) i fråga om förpackningar och *returpapper*

sekretessen enligt 9 § första stycket 1 gäller inte om intresset av allmän kännedom om något förhållande som rör människors hälsa, miljön, redligheten i handeln eller ett liknande allmänintresse har sådan vikt att uppgiften bör lämnas ut

156. utredning enligt *förordningen (2016:1041) om plastbärkassar och tillsyn enligt miljötillsynsförordningen (2011:13) i fråga om plastbärkassar*

sekretessen enligt 9 § första stycket 1 gäller inte om intresset av allmän kännedom om något förhållande som rör människors hälsa, miljön, redligheten i handeln eller ett liknande allmänintresse har sådan vikt att uppgiften bör lämnas ut

¹ Senaste lydelse 2021:838.

Bilaga

Verksamheten består i

Särskilda begränsningar i sekretessen

1. utredning, planering, tillståndsgivning, prisreglering, tillsyn och stödverksamhet hos regeringen i frågor som rör näringslivet

---

154. utredning hos Boverket av systematiska fel inom byggandet och utbredda skador i byggnadsbeståndet som kan påverka människors hälsa eller säkerhet.

155. utredning och *prövning* enligt förordningen (2022:000) om producentansvar för förpackningar eller enligt motsvarande äldre föreskrifter samt tillsyn enligt miljö-tillsynsförordningen (2011:13) i fråga om förpackningar

156. utredning enligt förordningen (2005:220) om retursystem för plastflaskor och metallburkar, förordningen (2021:998) om producentansvar för vissa tobaksvaror och filter, förordningen (2021:999) om producentansvar för ballonger, förordningen (2021:1000) om producentansvar för våtservetter, förordningen (2021:1001) om producentansvar för fiskeredskap, förordningen (2021:1002) om nedskräpningsavgifter eller förordningen (2021:997) om engångsprodukter och tillsyn enligt miljö-tillsynsförordningen (2011:13) i fråga om sådana produkter

---

sekretessen enligt 9 § första stycket 1 gäller inte om intresset av allmän kändedom om något förhållande som rör människors hälsa, miljön, redligheten i handeln eller ett liknande allmänintresse har sådan vikt att uppgiften bör lämnas ut

sekretessen enligt 9 § första stycket 1 gäller inte om intresset av allmän kändedom om något förhållande som rör människors hälsa, miljön, redligheten i handeln eller ett liknande allmänintresse har sådan vikt att uppgiften bör lämnas ut

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2023.

1.6 Förslag till förordning om ändring i miljötillsynsförordningen (2011:13)

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 24 och 25 §§ miljötillsynsförordningen (2011:13) att ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2021:1011

Föreslagen lydelse

2 kap.

24 §¹

Naturvårdsverket har ansvar för tillsynen i fråga om

1. producentansvaret enligt förordningen (2008:834) om producentansvar för batterier, med undantag för frågor om hur insamlingen av batterier lokalt uppfyller kraven i 19 och 20 §§ samma förordning,

2. förordningen (2014:1075) om producentansvar för elutrustning, med undantag för frågor om hur hanteringen av sådant avfall som omfattas av förordningen lokalt uppfyller kraven i förordningen,

3. förordningen (2018:1462) om producentansvar för förpackningar, med undantag för frågor om hur hanteringen av sådant avfall som omfattas av förordningen lokalt uppfyller kraven i förordningen,

3. förordningen (2022:00) om producentansvar för förpackningar, med undantag för frågor om hur hanteringen av sådant avfall som omfattas av förordningen lokalt uppfyller kraven i förordningen,

4. förordningen (2021:996) om engångsprodukter, med undantag för frågor om hur 17–22 och 28 §§ förordningen (2021:996) om engångsprodukter uppfylls lokalt,

5. förordningen (2021:998) om producentansvar för vissa tobaksvaror och filter, med undantag för frågor om hur hanteringen av sådant avfall som omfattas av förordningen lokalt uppfyller kraven i förordningen,

6. förordningen (2021:999) om producentansvar för ballonger,

7. förordningen (2021:1000) om producentansvar för våtservetter,

8. förordningen (2021:1001) om producentansvar för fiskeredskap, med undantag för frågor om hur hanteringen av sådant avfall som omfattas av förordningen lokalt uppfyller kraven i förordningen,

9. förordningen (2021:1002) om nedskräpningsavgifter,

10. förbud mot att släppa ut varor på marknaden som har meddelats med stöd av 15 kap. 40 § 2 miljöbalken,

11. förordning (EG) nr 1013/2006 när det gäller frågor som verket är behörig myndighet för, och

12. förordning (EU) nr 1257/2013 när det gäller frågor som verket är behörig myndighet för.

¹ Senaste lydelse 2021:1011

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

25 §

Statens jordbruksverk har ansvar för tillsynen i fråga om

1. retursystem enligt förordningen (2005:220) om retursystem för plastflaskor och metallburkar, och

2. kontroll av utrustning som är avsedd att användas yrkesmässigt för spridning av växtskyddsmedel enligt förordningen (2014:425) om bekämpningsmedel.

Statens jordbruksverk har ansvar för tillsynen i fråga om kontroll av utrustning som är avsedd att användas yrkesmässigt för spridning av växtskyddsmedel enligt förordningen (2014:425) om bekämpningsmedel.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2023.

1.7 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2012:259) om miljöstraffavgifter

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2012:259) om miljöstraffavgifter

dels att 11 kap. 12 och 19–21 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 21 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

12 §

För en överträdelse av 8 och 10 §§ förordningen (2005:220) om retursystem för plastflaskor och metallburkar genom att saluföra eller överlåta konsumtionsfärdig dryck i plastflaska eller metallburk som inte ingår i ett godkänt retursystem och som inte är märkt med uppgift om att förpackningen ingår i ett sådant system ska en miljöstraffavgift betalas

För en överträdelse av 3 kap. 9 eller 11 § förordningen (2022:000) om producentansvar för förpackningar genom att saluföra eller överlåta dryck i plastflaska eller metallburk som inte ingår i ett retursystem och som inte är märkt med uppgift om att förpackningen ingår i ett sådant system ska en miljöstraffavgift betalas

1. med 1 000 kronor, om överträdelsen avser 100 flaskor och burkar eller färre,

2. med 5 000 kronor, om överträdelsen avser fler än 100 flaskor eller burkar men inte fler än 1 000 flaskor eller burkar,

3. med 20 000 kronor, om överträdelsen avser fler än 1 000 flaskor eller burkar men inte fler än 20 000 flaskor eller burkar, och

4. med 50 000 kronor, om överträdelsen avser fler än 20 000 flaskor eller burkar.

Lydelse enligt SFS 2021:1010

Föreslagen lydelse

19 §

För en överträdelse av 40 c § förordningen (2018:1462) om producentansvar för förpackningar genom att på den svenska marknaden tillhandahålla en dryckesbehållare som inte är utformad så att korkar och lock som är gjorda av plast är fästa vid behållaren under hela användningen ska en miljö-

För en överträdelse av 3 kap. 7 § förordningen (2022:000) om producentansvar för förpackningar genom att på den svenska marknaden tillhandahålla en dryckesbehållare som inte är utformad så att korkar och lock som är gjorda av plast är fästa vid behållaren under hela användningen ska en miljö-

sanktionsavgift betalas med sanktionsavgift betalas med
10 000 kronor. 10 000 kronor.

20 §

För en överträdelse av *41 a § förordningen (2018:1462)* om producentansvar för förpackningar genom att på den svenska marknaden tillhandahålla en mugg utan att den är försedd med föreskriven märkning ska en miljö-sanktionsavgift betalas med 10 000 kronor.

För en överträdelse av *3 kap. 10 § förordningen (2022:000)* om producentansvar för förpackningar genom att på den svenska marknaden tillhandahålla en mugg utan att den är försedd med föreskriven märkning ska en miljö-sanktionsavgift betalas med 10 000 kronor.

21 §

För en överträdelse av *62 §, 68 § 1 b, 72, 73 eller 73 a § förordningen (2018:1462)* om producentansvar för förpackningar genom att vara försenad med att lämna in föreskrivna uppgifter till Naturvårdsverket ska en miljö-sanktionsavgift betalas med 10 000 kronor.

För en överträdelse av *10 kap. 1, 3 6, 9 eller 10 § eller 4 kap. 4 § förordningen (2022:000)* om producentansvar för förpackningar genom att vara försenad med att lämna in föreskrivna uppgifter till Naturvårdsverket ska en miljö-sanktionsavgift betalas med 10 000 kronor.

21 a §

För en överträdelse av 4 kap. 1 eller 2 §§ förordningen (2022:000) om producentansvar för förpackningar genom att inte anlita eller tillhandahålla en producentansvarsorganisation ska en miljö-sanktionsavgift betalas med 30 000 kr.

Denna förordning träder i kraft den 3 juli 2024 i fråga om 11 kap. 19 § och i övrigt den 1 januari 2023.

1.8 Förslag till förordning om ändring i avfallsförordningen (2020:614)

Härigenom föreskrivs¹ i fråga om avfallsförordningen (2020:618)

dels att 3 kap. 4 a §² ska upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 8 §, 3 kap. 4, 13, 16 och 18 §§ och 9 kap. 3 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas nio nya paragrafer 3 kap. 4 a–4 f, 11 a, 14 a och 15 a §§ och närmast före 11 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

8 §

I denna förordning avses med

handlare: den som yrkesmässigt köper och säljer avfall, *och*

mäklare: den som yrkesmässigt köper och säljer avfall.

handlare: den som yrkesmässigt köper och säljer avfall,

mäklare: den som yrkesmässigt köper och säljer avfall,

serveringsställe: en inrättning där det bedrivs näringsverksamhet som består i att servera mat eller dryck till allmänheten och där möjlighet ges till förtäring på stället, *och*

hushåll: en bostad som en eller flera personer använder permanent eller som fritidsboende.

3 kap.

4 §³

Den som har förpackningsavfall ska sortera ut *förpackningsavfallet* från annat avfall *och lämna förpackningsavfallet till*

1. ett godkänt retursystem enligt förordningen (2005:220) om retursystem för plastflaskor och metallburkar, om avfallet utgörs av flaskor eller burkar som retursystemet är avsett för,

Den som har förpackningsavfall ska sortera ut *följande material* från annat avfall:

1. papper och kartong,

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 94/62/EG av den 20 december 1994 om förpackningar och förpackningsavfall, i lydelsen enligt direktiv (EU) 2019/852, Europaparlamentets och rådet direktiv 2008/98/EG av den 19 november 2008 om avfall och om upphävande av vissa direktiv, i lydelsen enligt direktiv (EU) 2018/851.

² Paragrafen fick sin nuvarande beteckning genom 2020:1302.

³ Paragrafen fick sin nuvarande beteckning genom 2020:1302.

2. ett insamlingssystem som har tillstånd enligt 43 § förordningen (2018:1462) om producentansvar för förpackningar, om avfallet utgörs av förpackningar som insamlingssystemet är avsett för, eller

3. någon som enligt 67 § förordningen om producentansvar för förpackningar samlar in förpackningsavfallet, om avfallet har producerats i eller i samband med yrkesmässig verksamhet.

2. plast,

3. metall,

4. färgat glas,

5. ofärgat glas,

6. plastflaskor och metallburkar som är avsedda för ett retursystem enligt 4 kap. 2 § förordningen (2022:000) om producentansvar för förpackningar, och

7. övrigt.

Förpackningar som på grund av sitt tidigare innehåll utgör farligt avfall ska i stället sorteras ut och hanteras som farligt avfall enligt 11 a §.

Om det finns ett beslut om dispens från separat insamling enligt 14 a § som omfattar materialen gäller i stället det beslutet.

4 a §

Den som har en förpackning som innehåller avfall ska se till att förpackningen skiljs från innehållet.

Förpackningar som på grund av sitt tidigare innehåll utgör farligt avfall ska i stället sorteras ut och hanteras som farligt avfall enligt 11 a §.

Förpackningar som innesluter läkemedelsavfall behöver inte skiljas från sitt innehåll om det underlättar den praktiska hanteringen av läkemedelsavfallet.

4 b §

Den som har förpackningsavfall som har producerats i ett hushåll eller i eller i samband med en sådan verksamhet som har en avfallshantering som är samlokaliserad med hushåll i ett flerbostadshus, ska lämna det utsorterade förpackningsavfallet till

1. ett retursystem enligt 4 kap.2 § förordningen (2022:00) om producentansvar för förpackningar, om avfallet utgörs av plastflaskor eller metallburkar som retursystemet är avsett för, eller

2. det insamlingssystem som kommunen tillhandahåller enligt 6 kap. 4 och 5 §§ förordningen om producentansvar för förpackningar, om avfallet utgörs av andra förpackningar än sådana som avses i 1.

4 c §

Den som har förpackningsavfall som har producerats i eller i samband med en verksamhet som inte omfattas av 4 b § ska lämna förpackningsavfallet till

1. de kostnadsfria mottagningsplatser som tillhandahålls av en producentansvarsorganisation enligt 7 kap. 1 § förordningen (2022:00) om producentansvar för förpackningar,

2. ett anmält marknadsdrivet återvinningsystem enligt 7 kap. 9 § förordningen om producentansvar för förpackningar, eller

3. ett retursystem enligt 4 kap. 2 § förordningen om producentansvar för förpackningar, om avfallet utgörs av plastflaskor eller metallburkar som retursystemet är avsett för.

4 d §

Den som driver ett serveringsställe där det säljs mat eller dryck i förpackningar ska ge den som har förpackningsavfall som producerats i serveringslokalen möjlighet att sortera ut sådant avfall enligt 4 §.

4 e §

Den som har förpackningsavfall som har producerats på allmän plats ska sortera ut avfallet och, om avfallet inte ska lämnas enligt 4 c §, lämna det till,

1. ett insamlingssystem enligt 6 kap. 6 § förordningen (2022:000) om producentansvar för förpackningar, om avfallet utgörs av förpackningar som insamlingssystemet är avsett för,

2. ett retursystem enligt 4 kap. 2 § förordningen om producentansvar för förpackningar, om avfallet utgörs av plastflaskor eller metallburkar som retursystemet är avsett för, eller

2. det insamlingssystem som avses i 4 b §.

4 f §

I förordningen (2022:000) om producentansvar för förpackningar finns bestämmelser om att kommunen och ansvarig producentansvarsorganisation ska samla in förpackningsavfallet separat.

Farligt avfall

11 a §

Farligt avfall ska sorteras ut och hanteras skilt från annat avfall.

13 §

Naturvårdsverket får meddela föreskrifter om undantag från kraven i 1 och 10 §§ och 12 § första

Naturvårdsverket får meddela föreskrifter om undantag från kraven i 1 §, 4 a § första stycket,

stycket i fråga om avfall där separat insamling inte är genomförbar eller inte ger fördelar som överväger nackdelarna enligt 16 §.

10 § och 12 § första stycket, i fråga om avfall där det inte är genomförbart eller inte ger fördelar som överväger nackdelarna enligt 16 § att samla in avfallet separat eller att skilja förpackningarna från sitt innehåll.

14 a §

Naturvårdsverket får i det enskilda fallet ge en kommun eller en ansvarig producentansvarsorganisation dispens från kravet på sådan separat insamling som avses i 4 e och 4 f §§, i fråga om avfall där separat insamling inte är genomförbar eller inte ger fördelar som överväger nackdelarna enligt 16 §.

15 a §

Tillsynsmyndigheten får i det enskilda fallet ge den som producerar avfall i en yrkesmässig verksamhet dispens från kravet i 4 a §

Dispensen får ges i fråga om avfall där det inte är genomförbart eller inte ger fördelar som överväger nackdelarna enligt 16 § att skilja förpackningar från innehållet.

16 §

Separat insamling ska inte anses genomförbar eller inte anses ge fördelar som överväger nackdelarna, om

1. separat insamling inte är tekniskt genomförbar med hänsyn till god praxis för avfallsinsamling,
2. en annan hantering ger ett återvinningsresultat som är jämförbart med det som skulle uppnås vid separat insamling,
3. separat insamling inte ger det bästa miljömässiga resultatet med

Att samla in avfall separat eller skilja förpackningarna från sitt innehåll ska inte anses genomförbart eller inte anses ge fördelar som överväger nackdelarna, om

1. det inte är tekniskt genomförbart med hänsyn till god praxis för avfallsinsamling,
2. det skulle bli ett jämförbart återvinningsresultat med en annan hantering,
3. det inte ger det bästa miljömässiga resultatet med hänsyn till

hänsyn till avfallshanteringens sammanlagda miljöpåverkan, eller
4. separat insamling skulle medföra oskäligen ekonomiska kostnader.

avfallshanteringens sammanlagda miljöpåverkan, eller
4. det skulle medföra oskäligen ekonomiska kostnader.

18 §

Naturvårdsverket får meddela föreskrifter om att tillsynsmyndigheten är skyldig att lämna uppgifter om beslut om dispens enligt 15 §.

Naturvårdsverket får meddela föreskrifter om att tillsynsmyndigheten är skyldig att lämna uppgifter om beslut om dispens enligt 15 eller 15 a §.

Lydelse enligt SFS 2021:1008

Föreslagen lydelse

9 kap.

3 §

Föreskrifter enligt 1 § 1–3 och 2 § får inte avse hantering av avfall som hanteras genom en producents försorg enligt föreskrifter om producentansvar som har meddelats med stöd av 15 kap. 12–15 §§ miljöbalken.

Föreskrifter enligt 1 § 1 får inte förhindra en fastighetsägare från att bekosta en dyrare insamlingslösning med avseende på förpackningsavfall än den som kommunen tillhandahåller, om insamlingslösningen

1. uppfyller kraven om fastighetsnära insamling i 6 kap. 4 § förordningen (2022:000) om producentansvar för förpackningar,

2. leder till ett återvinningsresultat som är likvärdigt med den erbjudna kommunala insamlingen, och

3. inte försvårar kommunens separata insamling av förpackningsavfallet.

Föreskrifter enligt 1 § 1 får inte avse hur mottagnings- och behandlingsanordningar för avfall i hamnar ska vara beskaffade och skötas.

---

1. Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2023.

2. Bestämmelserna i 3 kap. 4 a § tillämpas första gången i fråga om avfall som produceras efter utgången av december 2023.

3. Med insamlingssystem i 3 kap. 4 b § ska till och med utgången av december 2025 avses ett insamlingssystem som producenterna tillhandahåller, om det enligt övergångsbestämmelserna till förordningen (2022:000) om producentansvar för förpackningar är producenterna som tillhandahåller insamlingssystemet.

4. Med insamlingssystem i 3 kap. 4 c § ska till och med utgången av december 2023 avses ett insamlingssystem som producenterna tillhandahåller enligt 10 § förordningen (2022:000) om införande av förordningen om producentansvar för förpackningar.

5. Bestämmelsen i 3 kap. 4 e § tillämpas första gången på avfall som producerats på allmän plats efter utgången av december 2025.

2 Ärendet

Naturvårdsverket kom den 15 juni 2020 in med en skrivelse till regeringen om att se över förordningen (2018:1462) om producentansvar för förpackningar (M2020/00911). Regeringen beslutade den 24 september 2020 att skjuta fram tillämpningen av förordningens bestämmelser om tillståndspliktiga insamlingssystem och därmed sammanhängande bestämmelser till och med utgången av december 2022 (se SFS 2020:815).

Denna promemoria, som tagits fram av Miljödepartementet, innehåller förslag till nya bestämmelser i syfte att förbättra insamlingen av förpackningsavfall, framför allt genom nya och tydligare roller för kommuner och producenter. Promemorian innehåller också förslag som syftar till att genomföra de s.k. minimikraven för utökat producentansvar i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/98/EG av den 19 november 2008 om avfall och om upphävande av vissa direktiv (avfallsdirektivet).

3 Cirkulär ekonomi

3.1 Svensk strategi och handlingsplan för en cirkulär ekonomi

Regeringen beslutade i juli 2020 en nationell strategi för en cirkulär ekonomi. Strategin pekar ut inriktningen för det arbete som behöver göras för att ställa om till cirkulär produktion och design, konsumtion och affärsmodeller, samt giftfria och cirkulära materialkretslopp. Visionen är ett samhälle där resurser används effektivt i giftfria cirkulära flöden och ersätter nya material (Cirkulär ekonomi – strategi för omställningen i Sverige, Miljödepartementet M2020/01133 juli 2020).

Strategin följdes upp av en nationell handlingsplan med mer än 100 åtgärder för en cirkulär omställning av Sverige (Cirkulär ekonomi – handlingsplan för omställning av Sverige, Miljödepartementet. Januari 2021). Handlingsplanen bygger på de fyra fokusområden som regeringen beslutade om i strategin. Fokusområde tre ”Cirkulär ekonomi genom giftfria och cirkulära kretslopp” innehåller flera förslag för en förbättrad avfallshantering. En förutsättning för att avfall ska kunna användas som en resurs genom materialåtervinning är att avfallet sorteras. Rena fraktioner ger högre kvalitet och skapar bättre möjligheter för det material som ska återvinnas. Punkt 3.4 ”Underlätta för hushåll och verksamheter att enkelt kunna göra sig av med allt sitt källsorterade avfall” handlar om att det ska vara lätt att göra rätt för hushåll och verksamheter när de lämnar ifrån sig sitt avfall. Det ska därför vara en hög servicegrad med tydlig information och rationella system.

3.2 EU:s handlingsplan för en cirkulär ekonomi

År 2015 presenterade kommissionen den första EU-handlingsplanen för cirkulär ekonomi (se den faktapromemoria som regeringen har lämnat till riksdagen, 2015/16:FPM30). Syftet med strategin är att minska resursutnyttjandet och klimatpåverkan samt öka den globala konkurrenskraften, främja hållbar ekonomisk tillväxt och skapa nya jobb. Handlingsplanen innehåller 54 åtgärder som ska medföra slutna kretslopp i produkters livscykel, från produktion och konsumtion till avfallshantering och marknaden för returråvaror. I handlingsplanen pekas plast ut som särskilt prioriterat för övergången mot en cirkulär ekonomi.

4 Utsortering och insamling kan förbättras

4.1 Möjlighet och vilja till utsortering i hushållen kan påverkas

Hur väl hushåll kommer att lyckas sortera ut sina förpackningar kommer bl.a. bero på de praktiska lösningar som erbjuds dem av insamlingsystemen. Om det sker felsortering eller en utsortering av olika anledningar inte blir av kommer förpackningarna att i stället kunna hamna i restavfallet, i returpappersfraktionen, i papperskorgar (om avfallet uppstår på allmän plats) eller skräpa ned runt återvinningstationerna (om kärlen där är överfulla).

Även kvaliteten på det utsorterade materialet är betydelsefull. Ju mindre andel felsorterat material, desto högre blir kvaliteten och desto högre blir andrahandsvärdet. Det är alltså angeläget att den som har förpackningsavfall inte enbart undviker att lägga förpackningarna i restavfallet utan även har förmåga och motivation att placera dem i rätt kärl.

De fysiska förutsättningarna för utsortering är avgörande för huruvida människor kommer lämna sitt avfall till återvinning eller inte. Det är dock tydligt att även om hushåll vill sortera sitt avfall så prioriterar många bekvämlighet och ordning i hemmet mer. En av de vanligaste orsakerna till att hushåll väljer att inte källsortera är att de saknar utrymme till förvaring av avfall samt att det upplevs som opraktiskt. Studier har genomförts där återvinningsgraden har jämförts mellan bostadsnära insamling och insamling via återvinningsstationer. Resultatet visar att bostadsnära insamling resulterar i mer sorterat avfall då det upplevs som enklare för hushållen, framförallt eftersom avståndet blir kortare (Rebecka Lysholm ”Vad krävs för motivering för att öka din källsortering?”, Lunds universitet. 2020).

En metod för att påverka konsumenters beteende kan vara med så kallad ”nudging”, vilket innebär att man försiktigt leder eller ”puttar” människor i en önskvärd riktning för att de ska fatta mer hälsosamma och miljövänliga beslut. Det kan bland annat handla om hur information framställs. Genom att förenkla information och sätta den i ett sammanhang kan man förändra människors val.

Ett exempel är avfallshanteringsföretaget Sysav i Malmö som varje månad skickar ut ett nyhetsbrev där de presenterar avfallsströmmarna från hushållen och månadens sortering av avfall. Därefter kopplar de mängden biogas som deras sorterade matavfall har genererat och hur många bussar som kan köra på den. Nyhetsbrevet kopplar därför den personliga handlingen till hur det direkt påverkar samhället på ett positivt sätt.

Förändringar i den fysiska miljön kan också påverka individens val. Framgångsfaktorer för att främja återvinning beskrivs vara tillgängligheten på återvinningsstationer, en tilltalande design och tydliga riktlinjer för användarna (Naturvårdsverket, "Nudging – Ett verktyg för hållbara beteenden?", Rapport 6642. 2014).

Insamlingssystemets funktion är inte bara viktig för miljön utan också (precis som insamlingen av restavfall och matavfall) en samhällsviktig funktion. Den behöver fungera varje dag, 365 dagar om året.

4.2 Fastighetsnära insamling vid hushållen förbättrar utsortering och kvalitet

I den promemoria Mer fastighetsnära insamling av förpackningsavfall och returpapper – utveckling av producentansvaret som Miljö- och energidepartementet remitterade våren 2018 (i det följande "2018-års promemoria") pekades det på att flera studier visat att kvaliteten på det insamlade materialet ökar när fastighetsnära insamling vid hushåll införs. Det förutsågs att med en utbyggd fastighetsnära insamling skulle medborgarna få tillgång till mer lättillgängliga insamlingssystem, genom vilket den största delen av det förpackningsavfall som sorterades till restavfallet i stället skulle lämnas i därför avsedda kärl.

Sedan dess har ytterligare studier tillkommit som bekräftar den fastighetsnära insamlingens positiva effekter på utsortering och kvalitet. Avfall Sverige publicerade 2017 en rapport med resultat från insamling av förpackningar i separata kärl i lägenheter i några exempelområden i Skåne och Blekinge. Innehållet av förpackningar i restavfallet är lågt och ligger i de flesta exempelområden på cirka 1 kg per hushåll och vecka, vilket jämförs med Avfall Sveriges nationella nyckeltal för hög anslutningsgrad till fastighetsnära insamling (>80 procent av lägenheterna) på i genomsnitt 1,5 kg per hushåll och vecka respektive låg insamlingsgrad (<20 procent av lägenheterna) på i genomsnitt 2 kg per hushåll och vecka. Den fastighetsnära insamlingen har alltså enligt denna rapport en potential att halvera graden av osorterat avfall. I sin rapport Hushållsavfall i siffror 2018 redovisade Avfall Sverige att mängden felsorterat avfall är 1,4 kg per hushåll per vecka i villahushåll med fastighetsnära insamling, att jämföra med att det i andra villahushåll slängs 1,9 kg felsorterat avfall. I rapporten Svensk Avfallshantering 2019 framgick att mängden restavfall i Sverige har minskat med fyra procent sedan året innan, samtidigt som andelen kommuner med fastighetsnära fyrfacksinsamling från småhus har ökat från 15 till 19 procent. I rapporten Bättre sortering nära bostaden publicerad av Avfall Sverige 2021 framgick att mängden felsorterade förpackningar fortsätter att minska i kommuner med fastighetsnära insamlingssystem. I villahushåll med fastighetsnära insamling hamnar

1,2 kg förpackningar och returpapper jämfört med 1,4 kg förra året. I villahushåll utan fastighetsnära insamling slängs 1,9 kg felsorterat, vilket är samma som året innan. Enligt Avfall Sverige visar dessa siffror sammantaget att den ökande fastighetsnära insamlingen ger resultat.

FTI lät 2019 en konsult beräkna insamlade mängder och miljönytta för genomförandet av 2018 års bestämmelser om fastighetsnära insamling av förpackningar och returpapper. Beräkningarna gjordes med antagandet att småhus med redan kommuninförd borttransport från fastighetsgränsen inte påverkas av den systemutbyggnad som följer av nya förordningskrav. I det första scenariot samlades returpapper och förpackningar av de vanligast förekommande materialen in vid fastighetsgränsen. I det andra scenariot samlades glasförpackningar och returpapper inte in vid fastighetsgränsen för småhus och fritidshus utan dessa samlades i stället in vid befintliga återvinningsstationer samt 2 200 nya singelstationer. Under scenario 1 minskade andelen producentmaterial i restavfallet med 7,6 procent. Motsvarande siffra för scenario 2 uppgick till 6,5 procent. Ökningen i insamlade mängder beräknades för respektive materialslag till (procent): papper 20, plastförpackningar 38, glasförpackningar 3, metall 26. Miljönyttan ökade under båda scenarierna. Scenario 1 medförde en minskning på 86 000 ton och scenario 2 en minskning på 80 000 ton koldioxid-ekvivalenter, vilket innebar en kostnad på 40 000 respektive 34 000 kronor för varje ton som koldioxidekvivalenterna minskade med. (Roland Berger "Beräkning av kostnader och miljönytta med fastighetsnära insamling. Jämförelse mellan två scenarier". Rapport. April 2019).

5 Klimat- och miljövinster med återvinning

5.1 Insamling och återvinning minskar utsläppen av koldioxid och sparar naturresurser

Daglig utsortering av avfall, från hushåll såväl som från verksamheter, är en viktig insats i vardagen för att bidra till ett cirkulärt, resurssnålt och hållbart samhälle. Varje rätt sorterad förpackning som sedan återvinns till nytt material minskar åtgången av nya råvaror, vilket i sin tur reducerar utsläppen av koldioxid.

Exempelvis gjordes koldioxidbesparingar på 180 000 ton 2019 genom insamlad pant i Sverige, vilket motsvarar lika mycket koldioxid som en mindre svensk stad släpper ut på ett år (<https://pantamera.nu/pantsystem/varfor-pantar-vi/att-panta-ar-miljosmart/>, hämtad 2021-02-09). När pappersförpackningar återvinns sparas 0,2 kg koldioxidekvivalenter per kg avfall, vilket motsvarar utsläppen från en bensindriven personbil vid 2 kilometers körning (IVL Svenska Miljöinstitutet, "Klimatpåverkan från olika avfallsfraktioner", rapport B 2356. 2019). År 2019 var utsläppen av växthusgaser från el- och fjärrvärmeproduktion 4,6 miljoner ton koldioxidekvivalenter, och stod för 9 procent av det totala växthusgasutsläppet. Av dessa kom cirka 2,9 miljoner ton 2019 från avfalls-

förbränning, vilket motsvarade 64 procent av el- och fjärrvärmesektorns utsläpp, och utsläppstrenden är ökande. Den främsta orsaken till växthusgasutsläppen är förbränning av plast (Naturvårdsverket, ”Förbättrad styrning av plastförpackningar från verksamheter”, rapport 6999, 2021).

5.2 Förpackningsavfallet blir till nya förpackningar eller råvara till andra nya varor

Genom återvinning av förpackningsavfallet kan det bli till nya förpackningar eller andra nya varor.

För metall och glas är kretsloppet i princip evigt. En återvunnen glasflaska kan bli t.ex. en ny syltburk. När metall återvinns så separeras stål från aluminium. Stålet kan bli till ny råvara och aluminiumet kan bli t.ex. motordelar eller däckfälgar.

För papper och kartong begränsas antalet gånger de kan återvinnas av att fibrerna slits ned. Pappersfibrer kan återvinnas upp till sju gånger innan de är uttjänta.

För plastförpackningar är återvinning en större utmaning. För flera polymerer saknas i dag tekniska eller ekonomiska förutsättningar för återvinning. I de fall återvinning förekommer sker den ofta också till andra varor än förpackningar med en lägre kvalitet. Av hårda plastförpackningar tillverkas t.ex. blomkrukor eller delar till fordonsindustrin och mjuka plastförpackningar kan återvinnas till soppsåsar eller kabelskydd. Ett ton hårda plastförpackningar kan t.ex. återvinnas till 84 000 blomkrukor (<https://www.ftiab.se/839.html>, hämtad 2021-08-12).

I promemorian Genomförande av EU:s engångsplastdirektiv och andra åtgärder för en hållbar plastanvändning (M2020/02035) (i det följande ”engångsplastpromemorian”) föreslås att en producent ska få tillhandahålla en förpackning på den svenska marknaden endast om förpackningen går att återvinna. En förpackning ska anses kunna återvinnas om minst 75 viktprocent av materialet som använts i förpackningen kan materialåtervinnas till säljbart material eller säljbara produkter. Förslaget välkomnas av de flesta remissinstanser. Flera aktörer, bl.a. Svensk plaståtervinning, FTI, delegationen för cirkulär ekonomi, Hagainitiativet (www.hagainitiativet.se), Essity och Coca Cola anser att kravet om materialåtervinning bör stärkas ytterligare och vill gärna se att kravet även styr mot högkvalitativ materialåtervinning för att minska risken för så kallad ”downcycling”. Hagainitiativet anser att kravet är en bra start men att ambitionen sedan måste höjas ytterligare över tid. Dessa förslag har ännu inte genomförts eftersom de har anmälts till kommissionen enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/1535 av den 9 september 2015 om ett informationsförfarande beträffande tekniska föreskrifter och beträffande föreskrifter för informationssamhällets tjänster (kodifiering) (anmälningsnummer 2021/0393/S och 2021/0392/S i den s.k. TRIS-databasen). Kommissionen har lämnat ett s.k. detaljerat utlåtande över förslagen och en frysningsperiod löper t.o.m. 30 december 2021 (TRIS/(2021) 03544). Det är för närvarande oklart om och i så fall när förslagen kan genomföras.

5.3 Bristfällig utsortering orsakar utsläpp av koldioxid

Den bristfälliga utsorteringen och insamlingen av förpackningar påverkar förbränningen av restavfall. Stockholmarnas osorterade hushållssopor orsakade t.ex. år 2020 175 000 ton i koldioxidutsläpp. Det totala koldioxidutsläppet från avfallet i regionen motsvarar ett halvårs biltrafik, enligt beräkningar från Stockholm Exergi. Varje stockholmare bidrar årligen med i snitt 57 kg koldioxidutsläpp i sitt avfall.

Hushållsavfallet består av 10 procent plast- och 10 procent pappersförpackningar. Det bidrar till koldioxidutsläpp i avfallsförbränningsanläggningarna och innebär att material destrueras som hade kunnat användas till annat. Det leder också till att fjärrvärmens får stå som ansvarig för koldioxidutsläpp som hade kunnat undvikas tidigare i kedjan, och till miljönyckeltal som i slutändan får bäras av fjärrvärmekunderna. Om alla plast- och pappersförpackningar med plast sorterades ut skulle utsläppen mer än halveras till 22 kg, visar Stockholm Exergis beräkningar. Totalt handlar det om 105 000 ton mindre utsläpp.

6 Regleringen av producentansvaret för förpackningar

År 1994 beslutades att ansvaret för förpackningsavfall skulle flyttas från den kommunala avfallshanteringen till producenterna. Detta gjordes utifrån principen att ”förorenaren betalar” i syfte att ge producenterna incitament att medverka till att mängden avfall minskade och att återvinningen ökade. Förordningen (1994:1235) om producentansvar för förpackningar infördes samtidigt som Europaparlamentets och rådets direktiv 94/62/EG av den 20 december 1994 om förpackningar och förpackningsavfall (förpackningsdirektivet) beslutades. Sverige har således en lång tradition av ett producentansvar för förpackningar. Alltsedan producentansvaret infördes har ansvaret för insamling legat på producenterna men med möjlighet även för kommunerna att samla in förpackningsavfall. Ansvaret för transporten efter insamlingen och behandlingen har legat på producenterna. Under 2000-talet har det, med begränsad framgång, gjorts försök att effektivisera insamlingen av förpackningar. De förändringar i ansvaret som beslutats genom förordningen från 2014 respektive 2018 har inte genomförts.

För producenterna gäller i dag kraven på insamlingssystem i den upphävda förordningen (2006:1273) om producentansvar för förpackningar (2006 års förpackningsförordning) varför relevanta bestämmelser i denna förordning beskrivs i detta avsnitt. Innehållet i förordningen (2014:1073) om producentansvar för förpackningar (2014 års förpackningsförordning) behandlas också, eftersom den var ett steg på vägen till de krav som infördes genom förordningen (2018:1462) om producentansvar för förpackningar (2018 års förpackningsförordning).

Regeringen beslutade den 24 september 2020 att skjuta upp tillämpningen av 2018 års förpackningsförordning i de delar den avser tillståndskravet och i fråga om kommunernas möjligheter att samla in förpackningsavfall (SFS 2020:815). Innehållet i 2018 års förpackningsförordning är dock relevant för att ge en helhetsbild av producentansvaret. Delar av bestämmelserna i 2018 års förpackningsförordning har också tillämpats, såsom ansökan om tillstånd och Naturvårdsverkets prövning av tillståndsansökningarna, innan bestämmelsernas tillämpning sköts upp.

Förordningen (2005:220) om retursystem för plastflaskor och metallburkar (retursystems-förordningen) utgör också ett genomförande av EU:s förpackningsdirektiv, som bl.a. kräver att det införs ett producentansvar för förpackningar.

6.1 Regleringen i miljöbalken

I 15 kap. miljöbalken finns bestämmelser som bl.a. reglerar avfallsinnehavares, kommuners och producenters ansvar för avfallshanteringen. Utgångspunkten är att den som innehar avfall ska se till att det hanteras på ett hälso- och miljömässigt godtagbart sätt. När det gäller kommunalt avfall ansvarar kommunen för borttransport och behandling (15 kap. 20 och 20 a §§), i den mån inte annat gäller enligt föreskrifter om producentansvar (15 kap. 21 §).

Med kommunalt avfall avses avfall från hushåll och sådant avfall från andra källor som till sin art och sammansättning liknar avfall från hushåll (15 kap 3 §). Uttrycket kommunalt avfall ersatte termen hushållsavfall den 1 augusti 2020. Kommunalt avfall omfattar t.ex. blandat avfall och separat insamlat avfall från hushåll (jfr artikel 3.2b a i rådets direktiv 2008/98/EG av den 19 november 2008 om avfall och om upphävande av vissa direktiv (avfallsdirektivet) och prop. 2019/20:156 s 91). Avfall som liknar avfall från hushåll från andra källor kan komma från detaljhandeln, förvaltningar, skolor, hälso- och sjukvårdsinrättningar, hotell- och restaurangbranschen och andra tjänster och verksamheter. Av författningskommentaren till bestämmelsen (prop. 2019/20:156 s. 91) framgår att kommunalt avfall omfattar avfallskategorierna förpackningar och separat insamlade fraktioner (se underkapitel 15 01 och 20 i bilaga 3 till avfallsförordningen (2020:614)).

Regeringen har meddelat föreskrifter om producentansvar för förpackningar och kommunen ansvarar därför inte för borttransport eller behandling av förpackningsavfallet (15 kap 21 § miljöbalken). Ett flertal bemyndiganden i 15 kap. sätter ramarna för vad som kan regleras i ett producentansvar. De aktuella bemyndigandena har nyligen ändrats i syfte att ändringar i avfallsdirektivet ska kunna genomföras på förordningsnivå (SFS 2021:881, prop. 2020/21:198).

6.2 2006 års förpackningsförordning

Flertalet bestämmelser i 2006 års förpackningsförordning tillämpas fortfarande trots att förordningen är upphävd. Dessa bestämmelser innebär

att producenterna ska tillhandahålla lämpliga insamlingssystem (punkt 10 i övergångsbestämmelserna till 2018 års förpackningsförordning och 25 § i 2006 års förpackningsförordning). Att systemen ska vara ”lämpliga” innebär att systemen ska vara lättillgängliga och ge en god service åt dem som vill lämna förpackningsavfall till systemet. Det krävs också att samråd genomförts med kommunen (26 och 27 §§). Kraven enligt förordningen gäller för alla producenter och är inte riktade mot den som driver ett insamlingssystem. Även kommunerna kan tillhandahålla insamlingssystem för förpackningsavfall. Hushållen och andra förbrukare ska sortera ut förpackningar och lämna dem i de insamlingssystem som producenterna eller kommunen tillhandahåller för sådant avfall (punkt 11 i övergångsbestämmelserna till förpackningsförordningen och 28 § i 2006 års förpackningsförordning).

Övriga allttjämt gällande bestämmelser i 2006 års förordning rör hanteringen av utsorterade förpackningar och producentens uppgiftsskyldighet (punkterna 12 och 13 i övergångsbestämmelserna till 2018 års förpackningsförordning och 29 och 30 §§ samt 31 § 1 i 2006 års förpackningsförordning).

6.3 2014 års förpackningsförordning

Regeringen beslutade i augusti 2014 om förordningen (2014:1073) om producentansvar för förpackningar. Genom förordningen från 2014 infördes det krav på tillstånd för producenter att driva ett insamlingssystem för förpackningsavfall. Kommunerna fick fortfarande samla in förpackningsavfall, på uppdrag från ett insamlingssystem eller på eget initiativ, men skulle efter insamlingen lämna över avfallet till ett insamlingssystem som hade tillstånd (55 och 56 §§). Insamling av utsorterat förpackningsavfall som uppkommit i eller i samband med en yrkesmässig verksamhet fick bedrivas utan tillstånd (38 §). Insamling från yrkesmässig verksamhet fick ske av kommunen, ett tillståndspliktigt insamlingssystem eller av någon annan så länge aktören antingen själv såg till att avfallet behandlades på rätt sätt och utförde erforderlig rapportering till Naturvårdsverket eller överlämnade avfallet till ett tillståndspliktigt insamlingssystem (57 §).

Producenternas skyldighet i fråga om hushållens förpackningsavfall innebar att se till att lämpliga insamlingssystem tillhandahölls för insamling. I förordningen reglerades inte servicegraden på annat sätt än att det skulle finnas lättillgängliga insamlingsplatser. Bestämmelserna innebar också att det blev möjligt att utöva tillsyn, inte bara över producenterna, utan också över de tillståndspliktiga insamlingssystemen. Förordningen trädde i kraft den 1 november 2014. Övergångsbestämmelserna för 2014 års förpackningsförordning innebar dock att bestämmelser om exempelvis tillståndsplikt skulle börja tillämpas först senare. Tillämpningen av de nya bestämmelserna sköts upp vid två tillfällen, år 2015 och år 2017, för att ge utrymme för utredning av vissa frågor. Bestämmelserna om tillståndspliktiga insamlingssystem i 2014 års förordning hann aldrig börja tillämpas utan i stället beslutades 2018 års förpackningsförordning och 2014 års förpackningsförordning upphävdes. I övergångsbestämmel-

serna till 2018 års förordning görs inga hänvisningar till 2014 års förordning.

6.4 2018 års förpackningsförordning

Den 1 januari 2019 trädde 2018 års förordning i kraft. Förordningen ställer som huvudregel krav på en fastighetsnära insamling hos hushållen. Liksom 2014 års förordning ställer 2018 års förordning upp krav på tillstånd för ett insamlingssystem. Det ställs också krav på samråd mellan insamlingssystem.

I avsnitt 6.5.1 och 6.5.2 beskrivs innehållet i 2018 års förordning när det gäller insamling från hushåll respektive från yrkesmässiga verksamheter. Dessa bestämmelser har inte börjat tillämpas ännu, och som framgår i avsnitt 6.5.4 har regeringen skjutit upp tillämpningen med anledning av att inget insamlingssystem fått det tillstånd som krävs. Det senare beskrivs i avsnitt 6.5.3.

6.4.1 Insamling av förpackningsavfall från hushållen

Enligt 2018 års förpackningsförordning ska ”borttransport från bostadsfastigheten”, dvs. fastighetsnära insamling av förpackningsavfallet ske från och med den 1 januari 2021 från minst 60 procent av alla bostadsfastigheterna (45 §). Insamlingen får göras kvarternära om det är lämpligt med hänsyn till omständigheterna (45 § andra stycket).

Från och med den 1 april 2025 ska insamlingssystemen erbjuda borttransport av hushållens förpackningsavfall från alla bostadsfastigheter (45 § i lydelsen enligt SFS 2018:1470). Undantag från kravet gäller om borttransport från bostadsfastigheten är olämplig med hänsyn till exempelvis fastighetens utformning, belägenhet eller andra omständigheter som gör det svårt att ordna transport från fastigheten. Orsaken till det etappvisa införandet var att ge aktörerna tillräcklig tid att anpassa sig till de nya kraven.

De uppskjutna förordningsbestämmelserna innehåller också preciseringar av i vilka fall förpackningsavfallet kan samlas in vid lättillgängliga insamlingsplatser (46 §):

- förpackningsavfall av de vanligast förekommande materialen (papp, papper, kartong, wellpapp, plast, glas och metall) från de bostadsfastigheter där avfallet fram till den sista mars 2025 inte samlas in från bostadsfastigheten,
- förpackningsavfall av andra material än papp, papper, kartong, wellpapp, plast, glas och metall, och
- skrymmande sällanförpackningar.

I och med förordningen infördes en begränsning av kommunernas rätt att samla in förpackningsavfall. De får endast samla in utsorterat förpackningsavfall på uppdrag av ett insamlingssystem som har tillstånd (66 §). Vidare infördes samrådsskyldighet för de tillståndspliktiga insamlingssystemen. Samråd ska utföras både med kommunen och med andra insamlingssystem och både i ett förberedande skede innan tillstånd beviljats och under drift (52, 53, 64 och 65 §§).

6.4.2 Insamling av förpackningsavfall från yrkesmässiga verksamheter

Beträffande de yrkesmässiga verksamheterna anges, i de uppskjutna förordningsbestämmelserna, att den som utan tillstånd samlar in förpackningsavfall som uppkommit i eller i samband med yrkesmässig verksamhet ska anmäla detta till Naturvårdsverket. Naturvårdsverket ska vidare underrättas om det sker ändringar i fråga om de uppgifter som har lämnats i anmälan (67 §). Den som samlar in förpackningsavfallet ska behandla och hantera det på ett lämpligt sätt så att materialutnyttjande av förpackningsavfall främjas, och se till att rapportering sker till Naturvårdsverket (68 §). Alternativt ska insamlaren lämna avfallet till ett tillståndspliktigt insamlingssystem utan att begära någon betalning om inte annat avtalats (68 § 2).

6.4.3 Tillämpningsproblem med samrådsskyldighet och tillståndsgivning

Förberedande samråd mellan den som ansöker om ett tillstånd att samla in förpackningsavfall och de insamlingssystem som redan har tillstånd infördes första gången i 2014 års förordning (41 §). Även en skyldighet att samråda med kommunerna infördes (42 §). Syftet med samråden var att de tillståndspliktiga insamlingssystemen skulle kunna samordnas med varandra och med den kommunala avfallshanteringen. Det ansågs vara av vikt att producenterna tog hänsyn till de lokala förhållandena. Reformen 2018 syftade inte till att ändra detta. Reglerna i 2018 års förordning är dock uppdelade på förberedande samråd (52–53 §§) och samråd under drift (64–65 §§).

Naturvårdsverket prövade under våren 2020 två ansökningar om tillstånd enligt 2018 års förordning. Ansökningarna var från de två företag som i dag är verksamma på marknaden med avseende på avfallshandling av förpackningsavfall, Förpacknings- och Tidningsinsamlingen (FTI) och Tailor Made Responsibility (TMR). I Naturvårdsverkets beslut konstaterades att ansökningarna hade lämnats in samma dag till Naturvårdsverket, vilket gjort det svårt för aktörerna att samråda enligt 52 § förordningen om producentansvar för förpackningar (Naturvårdsverkets beslut dnr. NV-03372-20 och dnr NV-03316-20). Enligt bestämmelserna i förordningen ska förberedande samråd ske med befintliga aktörer ”som har tillstånd”. I bilagan, benämnd Problembeskrivning, till Naturvårdsverkets skrivelse till regeringen, daterad 2020-06-15, om förordningen (2018:1462) om producentansvar för förpackningar anges att det finns tillämpningsproblem med samrådsbestämmelserna (M2020/00911). Naturvårdsverket pekar på att det är en komplex uppgift att samråda med alla kommuner och andra aktörer och att förutsättningarna för samråd påverkas av osäkerheten kring tillståndsfrågan, eftersom tillstånd är en grundförutsättning för att insamlingen ska bli verklighet. På grund av denna osäkerhet kan det också ses som slöseri med tid att samråda med aktörer om det är osäkert om insamlingssystemen kommer att beviljas tillstånd. Det saknas även krav på att aktörerna i samråden ska komma fram till lämpliga lösningar. För de fall insamlingssystemen inbördes eller

i förhållande till kommunerna inte är överens i ett samråd är det oklart hur detta ska hanteras.

Naturvårdsverket konstaterar att insamlingssystemen verkar på samma marknad och får i många avseenden betraktas som konkurrenter. I egenkap av konkurrenter kan de ha svårt att samverka och det finns ofta ett starkt intresse av att hemlighålla uppgifter om hur ett insamlingssystem är avsett att byggas ut och bedrivs. De kan också, lite beroende på hur stora de är, vara olika angelägna om att samarbeta med andra insamlingssystem. Ett mindre system är av naturliga skäl mer beroende av samarbete med andra aktörer. När det finns flera system och de inte lyckas eller vill samarbeta med varandra blir situationen problematisk.

I prövningen av ansökningarna om tillstånd för att driva ett insamlingssystem för förpackningsavfall konstaterade Naturvårdsverket att ingen av de två sökandena vare sig ensamt eller tillsammans med varandra kunnat uppfylla kravet på borttransport av förpackningsavfall från bostadsfastigheter i den omfattning som krävs enligt 45 §. Det konstaterades också att insamlingssystemen avsåg att bygga ut sina insamlingssystem på likartade sätt och att systemen delvis var tänkta att omfatta samma bostadsfastigheter. Utan krav på samordning kan således flera insamlingssystem erbjuda borttransport till samma bostadsfastigheter, vilket är ineffektivt. En annan komplikation är att ett erbjudande om borttransport inte innebär en faktisk hämtning. Utbyggnad kan således komma att ske vid ett senare tillfälle. Naturvårdsverket påpekar vidare att i de fall som fastighetsägarna avböjer erbjudande om borttransport så är det otydligt vem som ska följa upp detta och i vilken utsträckning det ska följas upp. Att ordet ”bostadsfastigheter” användes i förordningstexten ansåg Naturvårdsverket vara problematiskt då det blev otydligt vad som avsågs och det saknas officiell statistik över antalet bostadsfastigheter i Sverige.

6.4.4 Regeringens beslut om att skjuta upp tillämpningen till utgången av december 2022

I och med att Naturvårdsverket den 20 maj 2020 meddelade avslag på ansökningarna om tillstånd blev det tydligt att det inte skulle finnas något tillståndspliktigt insamlingssystem som skulle kunna sköta insamlingen från och med den 1 januari 2021. Inte heller kommunernas pågående insamling skulle vara tillåten efter den 1 januari 2021. Därför beslutade regeringen den 24 september 2020 att skjuta fram tillämpningen av bestämmelserna om tillståndspliktiga insamlingssystem och därmed sammanhängande bestämmelser till och med utgången av december 2022 (se SFS 2020:815).

I beslutet bestämdes också att registreringsplikten för alla producenter hos Naturvårdsverket skulle börja tillämpas från och med den 1 januari 2021. Syftet med bestämmelsen är att stärka tillsynen. Genom registret blir det bland annat lättare att identifiera friåkare och se till att de ansluter sig till ett insamlingssystem. Regeringen meddelade samtidigt att det behövde göras en översyn av förpackningsförordningen, vilket har resulterat i denna promemoria (Pressmeddelande från Miljödepartementet 24 september 2020 ”Beslut om insamling av matavfall och övergångsbestämmelser för förpackningar”).

6.5 Retursystemsförordningen

Retursystem för plastflaskor och metallburkar regleras i förordningen (2005:220) om retursystem för plastflaskor och metallburkar (retursystems-förordningen). I förordningen finns krav på att den som yrkesmässigt tappat konsumtionsfärdig dryck i en plastflaska eller metallburk yrkesmässigt för in en sådan flaska eller burk till Sverige ska se till att flaskan eller burken ingår i ett godkänt retursystem (2 §). Ett retursystem innebär att en pant eller premie ska utbetalas i syfte att uppmuntra att förpackningar lämnas tillbaka till systemet (6 §). Konsumtionsfärdig dryck i plastflaska eller metallburk får yrkesmässigt överlåtas eller saluhållas endast om plastflaskan eller burken ingår i ett godkänt retursystem (10 §). Det är således förbjudet att sälja drycker i flaskor och burkar som inte kan lämnas tillbaka och samtidigt ge rätt till en pant eller premie. Den som säljer en flaska eller en burk som inte är märkt med en symbol som visar att den ingår i ett godkänt retursystem ska betala en miljö-sanktionsavgift (11 kap. 12 § förordningen om miljö-sanktions-avgifter). Jordbruksverket är tillsynsmyndighet i fråga om retursystemet och är också den myndighet som prövar godkännande av retursystem (2 kap. 25 § miljö-tillsynsförordningen och 3 § retursystemförordningen). Rapportering av de uppgifter som behövs på grund av förpacknings-direktivet och för att avgöra hur det går med materialåtervinningen sker till Naturvårdsverket (10 a § retursystemförordningen).

Kraven har i huvudsak gällt i deras nuvarande form sedan 1 januari 2006. En mer utförlig beskrivning av hur retursystemet fungerar i praktiken finns i avsnitt 7.10.

Enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/904 av den 5 juni 2019 om minskning av vissa plastprodukters inverkan på miljön (engångsplastdirektivet) är medlemsstaterna skyldiga att senast 2025 säkerställa separat insamling i materialåtervinnings-syfte för dryckes-flaskor som är plastprodukter för engångsbruk med en kapacitet av högst tre liter, inklusive korkar och lock. De insamlingsmål som ska uppnås är minst 77 procent till 2025 och minst 90 procent till 2030. För att uppnå dessa mål får medlemsstaterna bl.a. införa pantsystem och fastställa mål för separat insamling för relevanta system för utökat producentansvar.

Miljödepartementet remitterade i december 2020 promemorian Genom-förande av EU:s engångsplastdirektiv och andra åtgärder för en hållbar plastanvändning (M2020/02035). Promemorians förslag innebär att även plastflaskor och metallburkar som innehåller dryck som inte är konsumtionsfärdig eller som består av grönsaks-, frukt- eller bärjuice ska ingå i ett godkänt retursystem. Kravet ska börja gälla den 5 januari 2023. Även plastflaskor och metallburkar som innehåller dryck som huvudsakligen består av mjölk ska omfattas av ett retursystem. Kravet ska börja gälla den 1 januari 2029. Dryck i plastflaska eller metallburk som inte är konsumtionsfärdig, huvudsakligen består av mjölk eller består av grönsaks-, frukt- eller bärjuice ska yrkesmässigt få överlåtas eller saluhållas endast om plastflaskan eller burken ingår i ett retursystem.

7 Dagens system för insamling av förpackningsavfall

7.1 Låg lönsamhet i förpackningsåtervinningen

Insamling och återvinning av förpackningar är i dag överlag inte lönsam. Det är endast för ett fåtal material, t.ex. viss slags wellpapp, som det finns en lönsamhet. För övriga materialslag överstiger intäkterna från det insamlade materialet kostnaderna för insamling. För vissa plastförpackningar går det inte att få någon intäkt alls.

I ett hypotetiskt scenario där samhället utan reglering överlät helt åt marknaden att samla in och återvinna förpackningar, skulle insamling således endast ske av ett fåtal lönsamma material och i områden där det finns tillräckligt med hushåll eller verksamheter i förhållande till transportkostnaderna. Övrig insamling skulle helt enkelt inte bli av utan avfallsinnehavarna skulle sortera förpackningarna till restavfallet. Det har därför sedan lång tid tillbaka funnits anledning för staten att reglera hanteringen av förpackningsavfall. EU:s förpackningsdirektiv beslutades 1994 (se avsnitt 6.1). Ett obligatoriskt producentansvar för förpackningar beslutades genom ändringar i förpackningsdirektivet 2018 och ska ha inrättats i alla medlemsstater senast till år 2025.

Syftet bakom att Sverige och många andra länder redan tidigare valt att införa producentansvar har framför allt varit att producenterna ska bära kostnaderna för återvinningen, vilket är förenligt med principen om att förorenaren ska betala. Ett producentansvar är också tänkt att bidra till att det lönar sig för den enskilde producenten att dels minska sina förpackningsvolymen överlag, dels utveckla mer återanvändnings- eller återvinningsbara förpackningar för enskilda varor.

7.2 Brister i dagens insamling

I 2018 års promemoria var bedömningen att producentansvaren för förpackningar och returpapper behövde ses över för att bättre tillgodose medborgarnas behov av en lättillgänglig insamling och för att andelen avfall som materialåtervinns ska öka. Promemorian innehöll därför bl.a. förslag till en ny förpackningsförordning, som regeringen beslutade i juni 2018.

Bedömningen var att det, sedan producentansvaren infördes 1994, hade uppstått en rad problem på området. Det hade inte funnits några faktiska möjligheter att bedriva tillsyn över insamlingssystemen för förpackningsavfall respektive returpapper eller över hur förpackningar utformas. Problemen hade dessutom handlat om bl.a. otydligt ansvar, osäkerhet kring krav på servicenivå för producenternas insamlingssystem, svårigheter att få in uppgifter till statistik, nedskräppningsproblem, dubbel-

betalning för insamling och behandling samt otillräcklig utsortering av förpackningsavfall från restavfallet.

Det konstaterades i promemorian att en stor andel av återvinningsstationerna i dagens insamlingssystem för förpackningsavfall, på grund av problem med bygglov eller oenighet om ersättning, kommit att placeras där mark relativt enkelt har kunnat upplåtas, såsom på vändplaner och parkeringsplatser vid köpcentrum. Återvinningsstationernas placering innebär att många kör bil till dem. Det riskerar att leda till att de som inte har tillgång till bil och även andra väljer att slänga förpackningsavfallet och returpapperet i restavfallet i stället för att lämna det på återvinningsstationerna.

Vidare konstaterades att flera frivilliga privata entreprenörer erbjudit fastighetsnära insamlingstjänster till flerbostadshus som kompletterar producenternas återvinningsstationer. Ett antal kommuner hade även byggt ut fastighetsnära insamlingssystem för villahushåll. Detta innebär att vissa hushåll får betala för insamlingen av förpackningsavfall och returpapper genom ett påslag på hyran eller föreningsavgiften eller genom högre renhållningstaxa. Andra hushåll bidrar endast genom att betala den osynliga förpackningsavgift som är integrerad i varans pris. I många fall väljer hushållen inte själva om de ska finansiera insamlingen på två sätt. Genom att systemet hade utvecklats på ett sådant sätt att fastighetsägare och hushåll måste bidra till finansieringen, blev de faktiska kostnaderna för insamling och övrig hantering av förpackningsavfallet inte fullt ut transparenta. Vidare innebär det att producenterna inte tar hela det finansiella ansvar som de har enligt producentansvaret.

Det konstaterades också att det är oklart vilken servicenivå som krävs. Producenterna ska enligt nuvarande övergångsbestämmelser se till att det finns ett lämpligt insamlingssystem. Exakt vad som avses med ett lämpligt insamlingssystem servicegrad är inte helt tydligt. Producenterna tillhandahåller ett insamlingssystem vars servicegrad skiljer sig väsentligt från den servicegrad kommunerna ger vid insamlingen av restavfall från hushållen. Restavfall är det avfall som är kvar när hushållen sorterat ut det avfall som samlas in. Det finns ingen bestämmelse som exakt anger hur långt ett hushåll ska ha till närmaste återvinningsstation. Detta bedömdes vara en av anledningarna till att stora delar av förpackningsavfallet inte sorteras ut från restavfallet. Det konstaterades i sammanhanget att plockanalyser visar att mer än 60 procent av avfallet från hushållen som i dag går till avfallsförbränning skulle kunna materialåtervinnas. Drygt 30 procent av innehållet i restavfallet består i dag av förpackningsavfall och returpapper, något mer utgörs av matavfall och cirka tre procent är textilavfall. Bedömningen var att hushållen har stor potential att sortera ut mer förpackningsavfall från restavfallet.

Slutligen uppmärksammades också nedskräpningen vid återvinningsstationer. Nedskräpningen består i stor utsträckning av förpackningsavfall och returpapper som inte får plats i behållaren och även av grovavfall och annat avfall som lämnas i anslutning till återvinningsstationerna trots att dessa inte är avsedda för sådant avfall. Problemet beror på att avfallslämnarna upplever dessa platser som ”sopstationer”. De uppfattar inte att det enbart är förpackningsavfall och returpapper som ska lämnas vid återvinningsstationerna. Problemen med grovavfall på återvinningsstationer kan bero på bristande information om insamlingen av grovavfall,

eller brister i service för denna insamling, men det kan också bero på att återvinningsstationerna är tillgängliga dygnet runt, obemannade och att de ofta ligger på platser som möjliggör dumpning av avfall utan att bli iakttagen.

Som framgår i avsnitt 6.5 är det krav som gäller i dag, i och med att tillämpningen av 2018 års förpackningsförordning i denna del har skjutits upp, att producenterna ska tillhandahålla lämpliga insamlingssystem. Att systemen ska vara ”lämpliga” innebär att systemen ska vara lättillgängliga och ge en god service åt dem som vill lämna förpackningsavfall till systemet. Kraven enligt förordningen gäller för alla producenter och är inte riktade mot den som driver ett insamlingssystem. Även kommunerna kan tillhandahålla insamlingssystem för förpackningsavfall.

7.3 Två tredjedelar av hushållen lämnar förpackningsavfall vid 5 000 återvinningsstationer

Det svenska systemet för producentansvar för förpackningar riktad mot hushållen består dels av ett retursystem för plastflaskor och metallburkar för dryck (se avsnitt 7.10 nedan), dels av ett generellt system för (övriga) förpackningar.

Producenterna har valt att gå samman i materialbolag för att gemensamt tillhandahålla insamlingssystem för förpackningsavfall. Det finns två producentansvarsorganisationer på den svenska marknaden, Förpacknings- och Tidningsinsamlingen AB (FTI) och Tailor-Made Responsibility AB (TMR). FTI representerar cirka 90 procent av producenterna och TMR cirka 10 procent.

FTI bildades på 1990-talet och ägs av fyra materialbolag: Svenska Metallkretsen AB, Svensk Plaståtervinning i Motala AB, Svensk Glasåtervinning AB och Returkartong AB.

Metallkretsen är materialbolaget för de metallförpackningar som omfattas av producentansvaret för förpackningar i Sverige. Metallkretsen ägs gemensamt av fyllare (de som fyller förpackningarna), importörer och handeln.

Svensk Plaståtervinning är materialbolaget för de plastförpackningar som omfattas av producentansvaret för förpackningar i Sverige. Svensk Plaståtervinning ägs gemensamt av fyllare, importörer, handel och emballagetillverkare. Dessa är Plastbranschens Informationsråd, Dagligleverantörernas Förbund, Svensk Handel och Svensk Dagligvaruhandel.

Svensk Glasåtervinning ansvarar för insamling och återvinning av glasförpackningar i Sverige. På deras anläggning i Hammar tas alla insamlade glasförpackningar i Sverige om hand och blir till ny glasråvara. De uppdrar åt FTI att utföra planering och utveckling av de gemensamma återvinningsstationerna. Svensk Glasåtervinning organiserar sin egen insamling, men har ett nära samarbete med FTI. Till exempel har FTI mandat att kontrollera att deras entreprenörer fullföljer sina åtaganden.

Returkartong är materialbolaget för de pappersförpackningar som omfattas av producentansvaret för förpackningar i Sverige. Returkartong ägs av 15 företag och organisationer. Ägarna representerar hela förpack-

ningskedjan från materialtillverkare, förpackningstillverkare (konverterare), fyllare (de som fyller förpackningarna till importörer, handel och distributör.

FTI:s verksamhet bedrivs utan vinstintresse och enligt företagets bolagsordning får ingen ekonomisk utdelning till ägarna förekomma. Nettoomsättningen var år 2018 cirka 851 miljoner kronor. Bolagets befintliga insamlingssystem består av dels ca 5 000 återvinningsstationer i landet samt 200 platser där glas (och returpapper) samlas in, dels en fastighetsnära insamling hos cirka 1,9 miljoner hushåll, motsvarande närmare 40 procent av hushållen i landet. Insamlingssystemet finansieras huvudsakligen av förpackningsavgifter som erläggs av de drygt 10 000 producenter som är anslutna till FTI:s insamlingssystem. FTI har avtal med entreprenörer för transport av insamlat förpackningsavfall från återvinningsstationer till en anläggning där förpackningsavfallet sätts ihop i balar (balningsanläggning) samt för drift av ett trettiotal återvinningsanläggningar.

Materialbolagen bildade i augusti 2021 ett nytt samägt bolag, Svenskt Producentansvar AB. Svenskt Producentansvar har till uppdrag att verka för att skapa bästa möjliga förutsättningar för ett kostnadseffektivt och långsiktigt hållbart producentansvar för förpackningar. Denna uppgift ingick tidigare i FTI:s uppdrag. Svenskt Producentansvar driver frågor som rör förutsättningar och ramvillkor för producentansvaret för förpackningar. Fokus ligger på relationer med myndigheter och andra beslutsfattare för att bistå dessa i arbetet med lagstiftning för en långsiktigt hållbar utveckling av producentansvaret och uppföljning av detsamma. FTI fortsätter att driva den operativa verksamheten. FTI har också fortsatt relationerna med de företag med producentansvar som finansierar verksamheten.

TMR är ett privatägt företag och obundet från bransch- och råvaru-intressen. TMR:s årliga omsättning är cirka 120 miljoner kronor. Bolaget erbjuder flera olika lösningar för fastighetsnära insamling (fyrfackskärl, separata kärl, optisk sortering) samt insamling via återvinningsstationer, återvinningscentraler och fria mottagningspunkter, inklusive ”pick-up service” – en hushållsnära hämtning som sker vid bostadens dörr och inkluderar pappers-, plast- och metallförpackningar. Anledningen till att flera olika lösningar erbjuds är enligt TMR att vissa lösningar förutsätter en samordning med den kommunala insamlingen av mat- och restavfall. Det insamlingssystem som TMR erbjuder i de fall kommunen vill samordna den fastighetsnära kommunala insamlingen är i första hand fyrfackskärl för en- och tvåbostadshus och separata kärl för flerbostadshus.

7.4 Många förpackningar hamnar i restavfallet

Även om mängden restavfall minskar i Sverige som helhet, förblir utsorteringen och insamlingen av förpackningar fortfarande ett stort problem eftersom Sverige inte uppnår EU:s återvinningsmål. Enligt Naturvårdsverkets uppföljning av producentansvar för förpackningar och tidningar 2019 (Naturvårdsverket, ”Sveriges återvinning av förpackningar och tidningar. Uppföljning av producentansvar för förpackningar och

tidningar 2019”) är det okänt exakt hur mycket förpackningar som samlas in via den kommunala restavfallshämtningen. Genom att gå igenom resultat från plockanalyser som genomförts på kommunalt avfall går det att sammanställa information om ungefär hur mycket förpackningsavfall som slängs som restavfall. Genom att applicera andelen förpackningsavfall i restavfallet på den totala insamlade mängden restavfall, samt korrigera för fukt och smuts, går det att uppskatta mängden förpackningar i det kommunala restavfallet 2019 till ungefär:

- plastförpackningar 182 000 ton
- pappersförpackningar 121 000 ton
- glasförpackningar 45 000 ton
- metallförpackningar 19 000 ton

Sammantaget framgår det att det är betydande mängder förpackningsavfall som slängs i det kommunala restavfallet. När dessa mängder jämförs med skillnaden mellan mängden förpackningar som sätts på den svenska marknaden och materialåtervunnen mängd som materialbolagen rapporterar in, framgår det att den redovisade mängden förpackningar som sätts på den svenska marknaden kan vara underskattad för åtminstone plast-, glas- och metallförpackningar. Detta leder i sin tur till att materialåtervinningsgraden är överskattad för dessa förpackningslag.

7.5 Insamling och återvinning av plastförpackningar är särskilt problematisk

Enligt Naturvårdsverkets statistik för 2019 ökade materialåtervinningen av plastförpackningar jämfört med 2018 med tre procentenheter till 49 procent 2019. Därmed nåddes det nationella målet på 30 procents materialåtervinning. Verkets beräkningar följde den då gällande beräkningsmetoden för förpackningsdirektivet enligt vilken den mängd förpackningar som materialåtervunnits (i vilket även ingår energiutvinning) – 106 700 ton – dividerats med den mängd som registrerats som satt på marknaden och rapporterats av producentansvarsorganisationerna – 217 000 ton.

Som framgår i avsnitt 7.4 beräknade Naturvårdsverket i sin statistik för 2019 samtidigt att en stor mängd förpackningar som tillförs marknaden inte källsorteras utan slängts i en blandad avfallsfraktion, exempelvis i det kommunala restavfallet (Naturvårdsverket, ”Sveriges återvinning av förpackningar och tidningar. Uppföljning av producentansvar för förpackningar och tidningar”. 2019). Enligt plockanalyser i Sverige slängs cirka 55 procent av alla plastförpackningar i restavfallet (Naturvårdsverket, ”Ökad plaståtervinning – potential för utvalda produktgrupper”. 2018).

Sveriges Radios (SR) nyhetsredaktion gjorde i oktober 2019, med utgångspunkt från Naturvårdsverkets respektive FTI:s statistik, egna beräkningar av återvinningsgraden. I beräkningarna tog de hänsyn till den mängd förpackningar som aldrig registrerats och som hamnat i restavfall som sedan bränts upp. SR uppskattade att ytterligare 150 000 ton borde läggas till vad som totalt satts på marknaden, som därmed skulle uppgå till

367 000 ton. SR beaktade också att bland de förpackningar som lämnats till återvinning skickades mer än hälften till förbränning. Orsaken till det var enligt SR att de är tillverkade av plaster som anses vara svåra eller dyra att återvinna. Sammantaget betydde det att enbart 20 procent av plastförpackningarna återvanns till ny plast. I den siffran ingick också förpackningar som verksamheter lämnat. Om man enbart räknade på de plastförpackningar som hushållen slänger blev återvinningsgraden ännu lägre – runt 10 procent. (Sveriges Radio, inslag i Dagens Eko, ”Prylarnas pris. 80 procent av förpackningarna eldas upp,” 2019)

Enligt Naturvårdsverkets statistik för 2020 var materialåtervinningen för plastförpackningar 34 procent och därmed nåddes inte målet på 50 procent. Målet höjdes 2020 till 50 procent från tidigare 30 procent. Jämfört med 2019 har materialåtervinningsgraden för plastförpackningar markant gått ner, vilket främst beror på att beräkningspunkten för materialåtervinning har flyttats framåt i värdekedjan.

Plastförpackningar tillverkas av många olika plasttyper och kan dessutom bestå av kombinationer av plast och annat material, vilket försvårar sortering och materialåtervinning.

Merparten av plastförpackningarna som samlas in från hushåll sorteras och upparbetas på Svensk Plaståtervinnings anläggning i Motala som stod klar 2019. Där separeras materialet efter storlek och mjukplast avskiljs från hårdplast med hjälp av tryckluft, vilket gör att mjuka och hårda plastförpackningar kan samlas in tillsammans. Därefter används near infrared (NIR)-teknik i kombination med tryckluft för att identifiera och separera plasttyper från varandra. Tekniken bygger på att olika plasttyper absorberar olika våglängder i infrarött ljus. De förpackningar som sorteringstekniken inte kan identifiera blir s.k. rejekt som går till förbränning med energiutvinning eller används som bränsle i cementindustrin.

De största utgående fraktionerna som säljs vidare till tvätt- och granuleringsföretag i Europa är lågdensitetspolyeten (LDPE), högdensitetspolyeten (HDPE) och polypropen (PP).¹⁴

Efter tvättning och annan upparbetning kan plasten smältas ner till ett granulat som används vid tillverkning av nya plastprodukter. Granulat av mjuka plastförpackningar, som påsar, används framför allt till bärkassar och sopsäckar, medan granulat från hårda plastförpackningar kan användas till allt från pallklossar till blomkrukor, plastmöbler och hinkar.

Svensk Plaståtervinning bygger just nu en ny sorterings- och upparbetningsanläggning för plastförpackningsavfall i Motala som kommer stå färdig 2023. Med den nya anläggningen kommer Svensk Plaståtervinning att fördubbla sin kapacitet och tredubbla antalet plastsorter som kan sorteras ut för att materialåtervinnas. Tvätt och granulering kommer att finnas på anläggningen från och med 2025.

Det planeras även för en ny sorterings- och upparbetningsanläggning för plastförpackningsavfall i Ängelholm. Anläggningen, som ägs av TMR, testas under 2021 för att stå klar under 2022. Enligt TMR ska anläggningen använda ny teknik för att möjliggöra materialåtervinning av komplexa flexibla plastfilmer som i dagsläget inte kan materialåtervinnas (Naturvårdsverket, ”Sveriges återvinning av förpackningar och tidningar. Uppföljning av producentansvar för förpackningar och tidningar 2020”. Oktober 2021).

7.6 En tredjedel av hushållen erbjuds i dag fastighetsnära insamling

I 2018 år promemoria skattades, baserat på uppgifter från FTI, att ungefär 35 procent av hushållen hade fastighetsnära insamling. För flerbostadshusen rörde det sig om ungefär 50 procent av hushållen och för villafastigheter om ungefär fem procent.

Naturvårdsverket fick i augusti 2018 i uppdrag av regeringen att följa upp hur utbyggnaden av den fastighetsnära insamlingen av förpackningsavfall och returpapper fortgår och vilka effekter som utbyggnaden medför. I en konsultstudie från juni 2020 som utfördes som en del i uppdraget, angavs med hänvisning till uppgifter från FTI att drygt 35 procent av Sveriges hushåll har fastighetsnära insamling. Vidare angavs att mer än hälften av hushållen i flerbostadshus har fastighetsnära insamling av förpackningar och tidningar enligt Återvinningsindustrierna medan FTI angav att det rör sig om 55 procent, motsvarande cirka 1,4 miljoner hushåll. Oftast samlas samtliga fraktioner in. Andelen hushåll i småhus med fastighetsnära insamling var 15 procent.

Insamlingen vid småhus sker vanligen med s.k. fyrfackskärl. Flertalet kommuner har en fördelning enligt följande: kärl 1 – restavfall, matavfall, färgat glas, tidningar; kärl 2 – plast, papper, ofärgat glas, metall. Det är vanligt med cirka 39 tömningar under ett år, 26 av kärl 1 och 13 av kärl 2 (WSP Sverige AB, ”Kostnader för insamling av hushållens förpackningar och returpapper med utbyggd fastighetsnära insamling, Underlagsmaterial del 1: Kostnader för dagens insamlingssystem”.2020).

FTI bedömer att de tekniska lösningar som finns tillhanda för fastighetsnära insamling från småhus är mycket starkt begränsade. Det riskerar enligt FTI att uppstå en situation där en teknisk lösning som idag omfattas av patent är den enda praktiskt genomförbara.

Enligt uppgifter som kommunerna lämnat till Avfall Sverige via ett frivilligt informationssystem, finns det för närvarande 67 kommuner med fastighetsnära insamling med fyrfackssystem. I fyra av dessa är systemet en tilläggstjänst som läggs på den vanliga taxan. Ytterligare två kommuner har beslutat att införa fyrfackskärl. Tre kommuner har fastighetsnära insamling med olikfärgade påsar för optisk sortering (s.k. optibag). Glasförpackningar ingår inte i det optiska systemet. Fyra kommuner tillämpar två-facksystem. I en av dessa kommuner, Höganäs, innebär det att hushållen (utöver ett tvåfackskärl för mat- och restavfall) erbjuds ett kärl 2 för pappersförpackningar och ett kärl 3 med ett fack för tidningar och ett fack för förpackningar av metall och glas. Plastförpackningar samlas in i en plastsäck (<https://nsr.se/privat/allt-om-din-sophamtning/vad-kostar-det-abonnemang-vara-alternativ/hoganas/>, hämtad 2021-06-29).

I Lidköpings kommun erbjuds en- och tvåbostadshus extra abonnemang för hämtning av plast- och pappersförpackningar (<https://lidkoping.se/bygga-bo-och-miljo/avfall--atervinning/tjanster-och-abonnemang-for-avfallshantering>, hämtad 2021-06-29). Enligt Avfall Sveriges uppgifter till Miljödepartementet i juni 2021 erbjuds i två kommuner en extra tjänst (ReturMera) från Ragn-Sells.

På uppdrag av företaget San Sac tog IVL Svenska Miljöinstitutet 2021 fram en jämförande kalkyl för fastighetsnära insamling i tre olika system: optibag, fyrfackssystem och DECEM-systemet. Det sistnämnda bygger på tvåfackskärl, där varje hushåll får tre eller fyra tvåfackskärl för av matavfall, tidningar, pappersförpackningar, plastförpackningar, restavfall samt en blandad fraktion med metall samt färgat/ofärgat glasavfall. I kalkylen ingick att eftersorteringen av blandfraktionen metall görs på en anläggning i Danmark. Enligt kalkylen blir investeringskostnaden för DECEM med fullständig fastighetsnära insamling lägre än för optibag och fyrfackssystemet.

7.7 Hushållens kostnader för dagens fastighetsnära insamling har beräknats

Naturvårdsverket lät 2020 ett konsultföretag beräkna kostnaderna med dagens insamlingssystem (se avsnitt 7.6). Sammanfattningsvis uppskattades kostnaderna för återvinningsstationerna till 820 miljoner kronor, fastighetsnära insamling i flerfamiljshus till 1 282 miljoner kronor och fastighetsnära insamling i villor till 257–305 miljoner kronor. Vidare beräknades hanteringen av felsorterade förpackningar i restavfallet kosta 373–1 007 miljoner kronor. Den totala kostnaden blev därmed 2 732–3 414 miljoner kronor per år. Konsulterna värderade inte hushållens kostnader för att nyttja återvinningsstationer eller de motsvarande vinster som uppstår när de får tillgång till FNI.

Den totala kostnaden för fastighetsnära insamling i flerfamiljshus skattades till 929 kronor per lägenhet och år och entreprenörskostnaden för insamling till 187 kronor. Övriga kostnadsposter utgjordes av städning, eftersortering och snöröjning, insamling och bortforsling med egna fordon, investeringar i utrymmen och utrustning, kostnaden för själva utrymmet samt information till boende.

Konsulterna beräknade kostnaden per materialslag vid insamling i flerbostadshus. Det är inte vikten på materialet utan antalet hämtningar som krävs vid insamlingen som är kostnadsdrivande. Glas är tungt men kräver färre hämtningar än de skrymmande pappers- och plastförpackningarna. Antalet kärl som krävs för hämtning låg därför till grund för fördelning av totalkostnaden. Resultatet visade att förpackningar i papper, plast och metall är dyrast att samla in mätt per ton medan insamlingen av glasförpackningar är betydligt billigare, vilket överensstämmer med tidigare beräkningar av Avfall Sverige.

Den genomsnittliga årliga insamlingskostnaden för fastighetsnära insamling i ett småhus med fyrfackskärl som modell skattades till 820–980 kronor per hushåll. I det beloppet ingick kostnader för tömning och för kärl men inte för omlastning, transport till mottagningspunkt eller administrativa kostnader på kommunen.

Konsulterna beräknade också kostnaderna per materialslag vid insamling vid småhus. Utgångspunkten för beräkningarna var de vanliga förekommande hämtningsintervallen för fyrfackskärl. Resultatet visade att metallförpackningar är 4–9 gånger dyrare att samla in än pappers-, plast- och glasförpackningar mätt per ton. Mätte man i stället per kubikmeter

blev insamlingen av både metall- och glasförpackningar närmare tio gånger dyrare än insamlingen av pappers- och plastförpackningar.

Slutligen beräknande konsulterna hushållens kostnad för förpackningar i restavfallet till 81–219 kronor per hushåll och år. Beräkningarna gjordes genom att multiplicera andelen förpackningar i restavfallet (enligt plockanalyser) med hushållens årliga kostnad för insamling av mat- och restavfall.

FTI lät 2019 en konsult beräkna kostnaderna för genomförandet av 2018 års bestämmelser om fastighetsnära insamling av förpackningar och returpapper. Beräkningarna gjordes med antagandet att småhus med redan kommuninförd borttransport från fastighetsgränsen inte skulle påverkas av den systemutbyggnad som följde av de nya förordningskraven. Konsulten kom fram till att den totala årliga kostnaden för insamlingssystemet uppgår till cirka 3,4 miljarder kronor när hushållens returpapper och förpackningsavfall av de vanligast förekommande materialen samlas in vid fastighetsgränsen. Investeringskostnader uppskattades till cirka 13,5 miljarder kronor. I studien ingick också ett scenario där plast, papper- och metallförpackningar samlas in vid fastighetsgränsen medan glasförpackningar och returpapper samlas in via återvinningsstationer och 2 200 singelstationer. I detta scenario blev motsvarande kostnadsposter 2,7 respektive 9,2 miljarder kronor (Roland Berger, ”Beräkning av kostnader och miljönytta med fastighetsnära insamling. Jämförelse mellan två scenarier”, rapport. 2019).

7.8 En majoritet av kommunerna upphandlar sin insamling av hushållsavfall

Mindre än hälften av kommunerna verkställer sitt nuvarande ansvar för avfallshanteringen genom kommunala bolag, eget eller samägt med andra kommuner. Det finns 56 helägda kommunala bolag och 21 regionbolag inom avfallsområdet. Det är endast vissa kommunala bolag som sköter insamling av förpackningar och returpapper. De kommunala bolagen företräds i allmänhet av Avfall Sverige (Miljödepartementets utredning M2105:A).

En majoritet av de svenska kommunerna anlitar efter upphandling privata entreprenörer för insamling av hushållsavfallet. Totalt samlades 60 procent av mat- och restavfallet in av privata entreprenörer 2019. Övriga kommuner utför insamlingen i egen regi. Det är företrädesvis större kommuner som har insamling i egen regi. Som egen regi räknas insamling genom egen kommunal förvaltning, kommunalförbund, gemensam nämnd eller ägt kommunalt bolag. Några kommuner har en kombination av egen regi och anlitage av entreprenörer. De har delat upp kommunen i olika områden och har lagt ut en eller flera av dessa områden på entreprenad. Den större andelen ligger vanligtvis inom egen regi för dessa kommuner. Under 2019 var cirka 60 privata entreprenörer verksamma på avfallsmarknaden för insamling av mat- och restavfall i svenska kommuner (SOU 2021:24, s. 62).

7.9 Verksamheter lämnar sitt avfall vid mottagningspunkter

Insamlingssystemen skiljer sig mellan hushållen och verksamheterna. Det är bara hushåll som får lämna sitt förpackningsavfall vid de cirka 5 000 återvinningsstationerna. Verksamheterna erbjuds i stället att lämna avfallet vid särskilda mottagningsplatser. Små verksamheter som är inhysta i flerbostadshus tillåts dock dela källsorteringsutrymme eller kärll med de boende i fastigheten.

I en rapport från Naturvårdsverket om insamling av plastförpackningar vid verksamheter ("Förbättrad styrning av plastförpackningar från verksamheter". 2021) förklaras att verksamheternas avfall kan bestå både av så kallade verksamhetsförpackningar och av konsumentförpackningar. Typiska verksamhetsförpackningar är sådana som slutligen når eller hamnar hos företag, industri eller annan verksamhet och där omhändertas. Exempel är transportförpackningar som wellpapplådor, lastpallar, sträck- och krympfilm, pallmellanlägg, pallhuvor, plast- och metallband, kant-skydd m.m. samt fat, säckar, bigbags, dunkar, vissa hylsor, refill-förpackningar till tvåldispenser, displayer av wellpapp m.m. Flera av verksamhetsförpackningarna – wellpapp, lantbruksplast, krymp- och sträckfilm, mjuka bulkbehållare lådor och lastpallar – kan antingen återanvändas eller återvinnas på ett lönsamt sätt och ingår därför ofta i marknadsbaserade system. Engångsförpackningar som styva plastband, frigolit och emballageplast hittas i skräpmätningar. Jämfört med hushållen finns också stora skillnader mellan olika verksamheters volym av och karaktär på förpackningsavfallet, exempelvis mellan en stor industri och ett litet handelsföretag.

FTI:s förpackningsavgifter skiljer sig markant mellan verksamhetsförpackningar och service- respektive konsumentförpackningar, då den förstnämnda inte inkluderar någon avgift för behandling av avfallet. För verksamhetsförpackningar av plast är avgiften 3 öre per kg medan den för service- respektive hushållsförpackningar varierar mellan 5,52 och 8,56 kronor per kg. Avgifterna för serviceförpackningar (t.ex. matlådor som fylls på en lunchrestaurang, pizzakartonger) är beräknade utifrån ett antagande att 90 procent av förpackningarna hamnar i insamlingssystemet för hushåll medan resterande del hamnar i systemet för verksamheter.

Om en verksamhet innehar en mindre mängd förpackningsavfall kan den lämna det kostnadsfritt på någon av FTI:s mottagningsplatser (cirka 90 st. runt om i landet). Dessa mottagningsplatser kan sammanfalla med återvinningscentraler (antingen en kommunal eller en återvinnings-entreprenörs). I vissa kommuner kan det dock tas ut en avgift (i Göteborg är avgiften exempelvis 300 kr/gång). Med "mindre mängd" avses upp till en kubikmeter per materialslag och avlämningstillfälle. Att transportera avfallet till en mottagningsstation beräknas vara dyrare att göra själv jämfört med att anlita en återvinningsentreprenör som nyttjar sina fordon och kan samla fler enheter i ett fordon. Det finns dock enligt FTI ingen statistik över hur många verksamheter som nyttjar denna möjlighet. FTI erbjuder också kostnadsfri mottagning av större mängder avfall vid balningsanläggningar. Enligt uppgifter i FTI:s ansökan om tillstånd enligt

2018 års förordning måste den som lämnar avfallet visa att avfallet uppfyller angivna kvalitetskrav.

I huvudsak sköts insamlingen av verksamhetsavfall genom privata återvinningsentreprenörer. Vid insamling av verksamhetsavfall konkurrerats behandlingsledet eftersom entreprenörerna normalt styr det insamlade avfallet till den anläggning som erbjuder lägst pris vilket ofta leder till att det hamnar i en energiåtervinningsanläggning. För verksamheter som producerar stora mängder avfall av ett enhetligt och rent material, kan avfallet användas som råvara vid produktion av nya produkter. Detta innebär i normalfallet att verksamhetsutövaren får betalt för hämtning av dessa fraktioner. Verksamheter som i stället producerar mindre volymer avfall kan ha svårare att få lönsamhet i utsortering av plastförpackningsavfall. Det kan också vara fråga om plats för att förvara förpackningsavfallet samt en hygienfaktor om förpackningen innehållit mat.

I Naturvårdsverkets rapport om insamling av plastförpackningar vid verksamheter konstaterades att insamlingen i dag har flera brister då insamlingssystemen ofta är mindre tillgängliga, det saknas drivkrafter för separat insamling, materialåtervinning och återanvändning samt att det ofta är svårt för mindre verksamheter att hantera en separat fraktion, t.ex. på grund av utrymmesbrist. Verksamheter beskrivs också ha begränsad kunskap om möjligheten att lämna förpackningsavfallet på mottagningspunkter samt om nyttan med återanvändning, insamling och materialåtervinning.

Det finns stor osäkerhet kring plastförpackningar vad gäller hur många ton som sätts på den svenska marknaden och som sluthanteras. Så mycket som 70 procent av alla plastförpackningar uppskattas gå till energiåtervinning trots krav på utsortering. En del av dessa plastförpackningar härrör från utebliven sortering av hushållsavfall men även från osorterade förpackningar från verksamheter. Det är dock osäkert hur stor andel av de plastförpackningar som förbränns som kommer från just verksamheter. Hushållens restavfall uppskattas innehålla ca 15–30 viktprocent plastförpackningar och andelen plastförpackningar i verksameters restavfall (brännbart fraktionen) uppskattas till cirka 25 viktprocent. Enligt Avfall Sverige behandlas 3,7 miljoner ton verksamhetsavfall i de svenska energianläggningarna.

Det är generellt svårt att få fram information och data om plastförpackningar i verksamhetsavfallet. En del av problemet beskrivs vara att en del producenter av plastförpackningar som återfinns i verksamheter (från exempelvis importörer eller varumärkesägare/fyllare av förpackningar) inte har anslutit sig till ett insamlingssystem. Orsaker till detta är att vissa producenter tar hand om plastförpackningarna själva genom marknadsdrivna system medan andra inte ansluter sig på grund av okunskap eller andra skäl. Oavsett orsak så medför detta svårigheter för uppföljning och spårning av förpackningsavfallet. Återvinningsentreprenören samlar statistik från sina kunder gällande avfallens karaktär och mängder men av konkurrensskäl och därmed sekretess lämnas detta sällan ut. Vid intervjuer med branschorganisationerna Återvinningsindustrierna och Avfall Sverige bekräftas att statistik över verksamhetsavfall och därmed mängden plastförpackningar är svåråtkomlig och ingen samlad statistik finns. De sektorer som uppskattas ge stora strömmar av plastförpackningsavfall är

snabbmat, kontorsavfall, livsmedel, vården (där det mesta går till förbränning), samt från byggsektorn. Exempel på företag som samlar in förpackningar i verksamhetsavfall är de privata återvinningsentreprenörerna Ragnsells, Veolia, Stena Recycling och Suez. Dessa bolag ingår i branschorganisationen Återvinningsindustrierna (Naturvårdsverket, ”Förbättrad styrning av plastförpackningar från verksamheter”. 2021).

7.10 Plastflaskor och metallburkar med konsumtionsfärdig dryck hanteras i ett retursystem

Frågor om godkännande av retursystem prövas av Jordbruksverket. Det finns för närvarande ett godkänt retursystem i Sverige – Returpack. Bolaget ägs gemensamt av Sveriges Bryggerier (50 procent, Livsmedels-handlarna (25 procent) och Svensk Dagligvaruhandel (25 procent). Bolaget är moderbolag till två helägda dotterbolag – Returpack-Pet Svenska AB och Returpack-Burk Svenska AB. År 2019 hade Returpack 69 anställda och en omsättning på 3,1 miljarder kronor.

Enligt uppgifter från Returpack så ingår Returpack avtal med butikskedjor eller butiker som mot erhållande av pant och hanteringsersättning åtar sig att hantera och överlämna återtagna förpackningar till Returpack. För närvarande finns cirka 4 500 komprimerande pantautomater utplacerade i cirka 3 100 butiker. I och med att dagligvaruhandelns butikskedjor samtliga är anslutna och är rikstäckande, blir Returpacks system också rikstäckande. Servicehandeln (t.ex. Pressbyrån och 7Eleven) har valt att inte ansluta sig på grund av problem med utrymme i kombination med att köparna är ”on-the-go”

Butikerna köper in och äger automaten. Kostnaden för en automat kan variera mellan ca 80 000 kronor för en mindre automat upp till cirka 1 500 000 kronor för de största automaterna. Det förekommer också att större butiker investerar i flera automater för att underlätta pantningen och minska eventuell köbildning. Avskrivningstiden är på cirka sju år. Automaten är vanligen uppkopplad både mot Returpack och affärens kassasystem. Principen för Returpacks hanteringsersättning är att den ska täcka handelns kostnader för panthanteringen (pantautomat, service, arbete, lokalutrymme, material) och spegla kostnaden i en genomsnittlig butik. Grundersättningen ligger på 20 000 kronor per år vilket ska täcka avskrivning och service för en mindre maskin. Därutöver får butiken en ersättning på cirka 20 öre per förpackning. Mindre butiker ser anslutningen till Returpack främst som en service till sina kunder medan större butiker även kan se fördelar ur konkurrenssynpunkt och vinstmöjligheter. På försök har Returpack i ett köpcenter i Norrköping två maskiner med kontantutbetalning som inte har anknytning till butik. Faller försöket väl ut kan detta koncept komma att utvecklas, som ett komplement till den existerande butikensinsamlingen.

Butiksautomaterna står för 93 procent av alla burkar och petflaskor som kommer till Returpacks anläggning. Returpack erbjuder även butiker, restauranger, pizzerior, caféer, kiosker eller liknande att bli så kallade manuella kunder. En manuell kund samlar sina förpackningar i säckar.

Kundens grossist eller dryckesleverantör tar med sig förpackningarna vid varuleveranser.

Vid återvinningscentraler i landet finns för närvarande totalt 54 st. Pantamera Express-automater som Returpack äger själva. I dessa automater kan man tömma säckar med burkar. Kunden kan välja att få sina pengar utbetalda till konto, via betalcheckar för mataffär eller att skänka panten till välgörande ändamål.

Stora campingar eller turistanläggningar i vissa områden kan få låna s.k. pantigloos. Pantamera ombesörjer hämtning och transport av returförpackningarna. Tjänsten är kostnadsfri. Det enda kravet är att kunden skänker pengarna till satsningar inom miljö och hållbarhet. Returpack samarbetar också med i princip alla större festivaler och evenemang i Sverige. Sammanlagt finns det cirka 12 500 ställen där det går att lämna returförpackningar.

Enligt Returpacks villkor ska butiken ta emot alla burkar och flaskor som en konsument vill panta. Om en konsument vill ha kontantutbetalning för panten ska de erbjudas det eller en kontoinsättning, kortinsättning eller annan digital betalningslösning som butiken tillämpar och som konsumenten kan ta emot. Ett mindre antal insamlare begränsar för närvarande möjligheten att få ut panten i pengar. Främst rör det sig om innerstadsbutiker i Stockholm med begränsade utrymmen och som tar emot en betydligt högre volym av förpackningar än vad de säljer. Dessa butiker hänvisar till att de har svårt att upprätthålla en tillgänglig och hygienisk pantmottagning för sina kunder utan begränsningar. Returpack arbetar med handeln för att undvika begränsningar. Under alla omständigheter ska det framgå vid pantautomaten vad som gäller för den som pantar.

För att konsumenten ska få tillbaka panten på sin burk eller flaska krävs (förutom att behållaren ingår i det svenska systemet) att EAN-koden är oskadad och läsbar, att förpackningen är hel och att förpackningen är noterad som ”aktiv” i Returpacks system. En flaska eller burk ger pant i två år efter att försäljningen av produkten har upphört.

Nivån på pant och modell för beräkning av nivån på hanteringsersättning fastställs av Returpacks styrelse. Panten på burkar och små petflaskor är 1 krona och på stora petflaskor 2 kronor. Senast panten höjdes var 2010 (på burkar).

Returpack har som affärsidé att samla in så många returförpackningar som möjligt. För att ha en stabil ekonomi med utrymme för investeringar finns ett önskemål om att gå med en vinst över tid om cirka 1,5 procent. Det har förekommit att pengar delats ut från burkbolaget men aldrig från PET-bolaget.

Typiskt tar Returpack in avgifter från anslutna företags petflaskor på 250–300 miljoner kronor per år. Hanteringsersättningar till handeln uppgår till cirka 500 miljoner kronor och kostnaderna för insamling och transport till återvinningsanläggningen i Norrköping cirka 200 miljoner kronor. Aluminiumburkar är mer värda än petflaskor och har periodvis genererat goda inkomster. Återvinning av petflaskor har alltid varit en förlustaffär, som måste finansieras via en administrativ avgift som tas ut av de producenter och importörer som är anslutna till pantsystemet. Även den pant som inte har betalats ut till kunder blir en intäkt, som hjälper till att finansiera verksamheten. Utan denna intäkt skulle avgifterna för de deltagande företagen vara större. Cirka 50 miljoner kronor satsas årligen

på marknadsföring i både traditionella och sociala medier för att förmå konsumenterna att pantas.

År 2020 pantades och materialåtervanns 86 procent av de petflaskor som satts på marknaden, vilket var två procentenheter högre än året innan. Materialåtervinningsgraden innebar att målet om att 90 procent av PET-flaskorna ska materialåtervinnas inte uppfylldes.

I princip kan allt material som återvinns från de pantade flaskorna användas till tillverkning av så kallade formflaskor som kan blåsas upp till nya PET-flaskor för dryck. I vilken utsträckning det sker beror av förekomsten av färgade pantflaskor vilka negativt påverkar möjligheten att få önskad genomskinlighet i de nya flaskorna. På den svenska marknaden är inblandningen av återvunnet material i nya flaskor i genomsnitt cirka 50 procent. Allt insamlat plastmaterial materialåtervinns, även om det ibland går till andra ändamål än nya flaskor, t.ex. plasttråg för livsmedelsindustrin eller plastband i förpackningsindustrin. Korkarna till flaskorna kan materialåtervinnas till andra ändamål. Pantburkar materialåtervinns och blir till nya burkar.

Enligt Returpack pantas stora petflaskor i större utsträckning än små. Orsakerna till detta kan vara flera men beror främst på var man konsumerar drycken och därmed hur man pantar. Stora förpackningar konsumeras främst i hemmen. En annan förklaring är att små petflaskor ofta återanvänds flera gånger som exempelvis vattenflaska och då inte pantas. Om etiketten med tiden försvinner kan flaskan slutligen inte pantas och risken finns då att flaskan slängs i plastinsamlingen eller bland hushållens restavfall.

År 2020 pantades och materialåtervanns 87 procent av aluminiumburkarna, vilket innebar en ökning med tre procentenheter jämfört med 2019. Det innebar samtidigt att målet om att 90 procent ska materialåtervinnas inte uppnåddes.

Enligt Returpack ökade pantningen av flaskor och burkar på de flesta håll i landet under 2020 med undantag för delar där gränshandeln vanligtvis är stor, som Värmland, Jämtland, Västra Götaland och Norrbotten. Normmän har varken kunnat handla eller pantas i Sverige under 2020, förutom under några få veckor. Även om alla flaskor som förs över den norska gränsen inte pantas i Sverige är coronapandemin sannolikt anledningen till att pantningen i gränshandelsområden har minskat. I andra delar av Sverige har pantningen i stället ökat, i vissa län upp till 12 procent jämfört med föregående år. Även här är den troliga anledningen pandemin som gjort att vi har stannat hemma mer. Från undersökningar är det känt att vi är generellt bättre på att pantas flaskor och burkar som vi konsumerar hemma jämfört med "on the go". Även pantning från restauranger minskade under 2020 (Naturvårdsverket, "Sveriges återvinning av förpackningar och tidningar. Uppföljning av producentansvar för förpackningar och tidningar 2020". Oktober 2021).

Enligt Returpacks årsredovisning för räkenskapsåret 2020 gjorde bolaget ett negativt resultat. Försäljningen av burkar och flaskor minskade. Den främsta orsaken till det var att gränshandeln mot Norge låg nere under stora delar av året på grund av pandemin. Detta förde i sin tur med sig att den sammanlagda återvinningsgraden ökade till 88,1 procent (Returpack Svenska AB organisationsnummer 556753-4259. Årsredovisning och koncernredovisning för räkenskapsåret 2020-01-01–2020-12-31).

Enligt den i december 2020 från Miljödepartementet remitterade promemorian Genomförande av EU:s engångsplastdirektiv och andra åtgärder för en hållbar plastanvändning (M2020/02035), visar undersökningar av nedskräpningen i Sverige att endast en liten del, cirka 0,1 procent, härrör från mindre pantförpackningar av plast. Andelen burkar och större pantförpackningar är ännu mindre. För att ta större ansvar för minskad nedskräpning och ökad återvinning tillhandahåller Returpack insamlingskärl, i form av s.k. pantrör, vilka kan monteras bredvid papperskorgar i park- och stadsmiljö. Returpacks undersökningar visar att en pantförpackning som lagts i ett pantrör sällan blir liggande längre än några minuter innan någon kommer förbi och plockar upp den. Ett hundratal av Sveriges kommuner har monterat pantrör. Returpack har antingen skänkt pantrören eller sålt dem till självkostnadspris. Därutöver arbetar även Returpack med nedskräpningsfrågan i Sverige på en övergripande nivå. Returpack är tillsammans med Naturvårdsverket instiftare av Stiftelsen Håll Sverige Rent och ger årligen bidrag till stiftelsens verksamhet. Returpack stöttar även andra organisationer som bedriver insamling av skräp, t.ex. Städa Sverige genom kampanjen #städamera.

Jordbruksverket utövar tillsyn över att bestämmelserna i retursystems-förordningen följs och tar i det syftet ut en anslutningsavgift av varje producent på 10 000 kronor. Avgiften upplevs som orättvis av de mindre producenterna. Jordbruksverket har därför föreslagit att anslutningsavgifterna i stället ska differentieras till mellan 2 000 och 40 000 kronor beroende på antalet anslutna flaskor och burkar (Jordbruksverkets skrivelse med ändringsförslag avseende retursystemet för flaskor och burkar, M2015/03109). Anslutna företag är också enligt Returpacks anslutningsvillkor skyldiga att erlägga ett säkerhetsbelopp till Returpack motsvarande tre månaders försäljning.

Enligt Jordbruksverket hanterar de årligen ett fåtal ansökningar om dispens från kravet på att ingå i retursystemet. De som ansöker är vanligtvis utländska företag och dispenser handlar om mycket stora eller små förpackningar, sällan om materialet (Uppgift från Heléne Ström, Jordbruksverket, 2021-02-18).

7.11 Bonus kan erbjudas via app

Företaget Bower erbjuder en tjänst, baserad på en app till mobiltelefoner, genom vilka företaget kan ansluta alla förpackningar som har en streckkod. Konsumenten skannar streckkoden på förpackningen och får ett s.k. pantvärde – poäng eller pengar – direkt i mobilen när hen tar med sina förpackningar till en återvinningsstation (<https://www.getbower.com>, hämtad 2021-08-19).

Företag som redan anslutit sig till Bowers tjänst är bl.a. Apoteket, Fazer och Procter & Gamble. Exempel på förpackningar som gjorts pantbara är påsar från Apoteket AB, Yesflaskor och Skogaholms brödpåsar. Det finns enligt Bower över 250 000 användare av appen, alltså motsvarande 2,5 procent av den svenska befolkningen.

7.12 Tre av nio materialåtervinningsmål uppnåddes 2020

Enligt Naturvårdsverkets förpackningsstatistik för 2020 uppnådde Sverige materialåtervinningsmålen för glasförpackningar och metallförpackningar av järnbaserad metall (stål) respektive aluminium. Glasförpackningar materialåtervanns i högst utsträckning, följt av pantburkar av aluminium. 94 procent av glasförpackningarna som sattes på den svenska marknaden 2020 gick till materialåtervinning.

Materialåtervinningsmålen för träförpackningar, petflaskor med pant, pantburkar av aluminium, plastförpackningar, pappersförpackningar och totalt förpackningsavfall uppnåddes inte.

Från och med januari 2020 höjdes materialåtervinningsmålen med upp till 20 procentenheter beroende på typ av förpackningsslag, förutom för pantburkar, Petflaskor med pant och träförpackningar. Det gör att materialåtervinningsmålen är svårare att nå jämfört med 2019. Beräkningsskärningen för när en förpackning anses vara materialåtervunnen har förtydligats och flyttats närmre faktiskt materialåtervinning till nya produkter, vilket gör det ännu svårare att nå uppsatta mål. Förtydligandet kring hur materialåtervunna mängder ska tas fram gör att materialåtervinningsresultaten för 2020 inte är helt jämförbara med tidigare år.

Materialåtervinningsgraden för glasförpackningar har legat över 90 procent de senaste åren. För 2020 materialåtervanns 94 procent av glasförpackningarna som sattes på marknaden. Materialåtervinningsmålet för glasförpackningar höjdes från och med 2020 till 90 från att ha varit 70 procent.

Materialåtervinningen för plastförpackningar var 34 procent och därmed nåddes inte målet på 50 procent. Målet höjdes 2020 till 50 procent från tidigare 30 procent. Jämfört med 2019 har materialåtervinningsgraden för plastförpackningar markant gått ner, vilket främst beror på att beräkningsskärningen för materialåtervinning har flyttats framåt i värdekedjan.

I Sverige gick 78 procent av förpackningarna av papper och kartong till materialåtervinning 2020, vilket är en ökning med tre procentenheter jämfört med 2019. En trolig orsak till den höjda materialåtervinningsgraden är förändrade beteendemönster under pandemin och ökad e-handel, vilket har resulterat i högre insamling och materialåtervinning av pappersförpackningar. För 2020 års siffror har beräkningsskärningen för materialåtervinning flyttats framåt i värdekedjan varför materialåtervinningsgraderna för 2019 och 2020 inte är jämförbara. Målet på 85 procent materialåtervinning uppfylldes inte.

Både materialåtervinningsmålet för metallförpackningar av järnbaserad metall och metallförpackningar av aluminium inklusive pantburkar uppfylldes för 2020. För merparten av de materialåtervunna metallförpackningarna var beräkningsskärningen för materialåtervinning densamma för 2019 som för 2020.

PET-flaskor med pant materialåtervanns till 86 procent år 2020, vilket är två procent högre än året innan. Trots ökningen innebär det att materialåtervinningsmålet på 90 procent inte uppfylldes. Inte heller

materialåtervinningsmålet för pantburkar av aluminium uppfylldes. Pantburkar materialåtervanns till 87 procent år 2020.

Materialåtervinningsmålet för träförpackningar på 15 procent uppfylldes inte för 2020. Från och med 2020 års data redovisas reparation av träförpackningar för återanvändning separat. Materialåtervinningsgraden för 2020 beräknas, i enlighet med EU:s regler²², genom: $(\text{materialåtervinning} + \text{reparation}) / (\text{tillförd mängd} + \text{reparation})$. Det går inte att jämföra materialåtervinningsgraderna mellan 2019 och 2020 på grund av det nya beräkningssättet och det faktum att återanvändning och förberedelse för återanvändning ingick i beräkningen för 2019. Naturvårdsverket och uppgiftslämnarna har under de senaste åren arbetat med att tydliggöra hur materialåtervinning av träförpackningar bör rapporteras (Naturvårdsverket. ”Sveriges återvinning av förpackningar och tidningar. Uppföljning av producentansvar för förpackningar och tidningar 2020”. Oktober 2021).

7.13 Metoder för insamling av glasförpackningar kan påverka kvaliteten

Inom ramen för den aktörsdialog som genomförts för framtagande av denna promemoria, har frågan om olika insamlingsmetoders inverkan på glasavfallets kvalitet varit uppe för diskussion. Den största utmaningen består i att glaset oundvikligen kommer att krossas i mindre bitar när hushållen slänger de tomma förpackningarna i samlingskärlen och när glaset hämtas och transporteras vidare till återvinning.

Miljödepartementet har fått in underlag från dels FTI och Svensk Glasåtervinning, dels Avfall Sverige. Departementet har också bitt Naturvårdsverket om stöd i att få vissa frågor besvarade. Aktörerna ger delvis olika bild om hur insamlingen bedrivs, om problemens ursprung samt om i vilken utsträckning problemen kan förebyggas. Nedan återges vad som framkommit genom framför allt aktörernas skriftliga underlag.

Optimal fraktionsstorlek för återvunnen glaskross för tillverkning av nya glasförpackningar är cirka 20–60 mm. Glaskrossen blandas med jungfruliga råmaterial (bl.a. sand, soda och kalk) och med lite grövre glasbitar (>20 mm) luckras råmaterialen upp, energin tränger in och råmaterialen löses enklare upp vilket ger en bra energieffektivitet. Glaskross som är mindre än 1 mm kan degenerera ugnarna som förlorar energieffektivitet (dvs. ger högre utsläpp av koldioxid och kväveoxider) och måste bytas i förtid.

Glas mindre än 10 mm kan vara användbart som råvara för tillverkning av förpackningsglas under vissa förutsättningar (t.ex. om det inte innehåller föroreningar så som smuts, damm, metall, etiketter eller matrester). Det är dock inte en optimal fraktion för tillverkning av förpackningsglas. Fraktionen används därför vanligen för tillverkning av s.k. skumglas, vilken används som lättbyggnadsmaterial vid grundanläggning av byggnader och vägar.

Fraktionen med en kvalitet mellan den för förpackningsglas och skumglas används för tillverkning av glasull. De två kvalitetsnivåerna för glasbruk och glasull har likvärdig kvalitets-specifikation med högsta

kvalitetskrav. För dessa kvaliteter gäller dessutom kraven i Kommissionens förordning (EU) nr 1179/2012 av den 10 december 2012 om kriterier för fastställande av när vissa typer av krossglas upphör att vara avfall enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/98/EG. Svensk Glasåtervinnings (SGÅ) anläggning i Hammar i södra Närke arbetar med dessa tre kvalitetsnivåer till sina kunder. En av de största kunderna till SGÅ är Ardagh Glass i Limmared som bl.a. tillverkar flaskor av återvunnet glas åt Absolut Vodka.

Naturvårdsverket har sökt svar på frågan om det finns teknik, i eller utanför Sverige, som innebär att återvinning till förpackningsglas av den minsta fraktionen (0–10 mm) kan ske någon annanstans än i Sverige. Enligt branschföreningen för glasåtervinnare i Europa, FERVER, så fungerar den teknik som används för att sortera glas bäst på glasbitar över 8 mm. Teknikens effektivitet reduceras avsevärt för glasbitar under 5 mm, med den absolut nedre gräns för den senaste tekniken som motsvarar 2–3 mm. En av de stora leverantörerna av sorteringsutrustning, Binder+Co AG, uppger att de har ett optiskt sorteringsystem som klarar av att sortera glasbitar från 1 mm och uppåt. Naturvårdsverket noterar samtidigt att Svensk Glasåtervinning och Ardagh Group Limmared bedömer att tekniken som säger sig kunna sortera glaskross under 10 mm inte visar på en bra sortering och därmed inte genererar en tillfredsställande kvalitet. Enligt den information Naturvårdsverket fått så finns det anläggningar i Europa som klarar av att sortera glasbitar under 10 mm. Det har inte varit möjligt för Naturvårdsverket att verifiera vilken teknik som används och vilken avsättning som finns för det utsorterade glaskrosset som är under 10 mm.

Vid insamling är det också viktigt att mängden föroreningar hålls så låg som möjligt för att undvika kontaminering av glaset. De mest problematiska föroreningarna är keramik, sten och porslin (s.k. KSP) vilka kan ge olika ingjutningar som skadar glasets hållfasthet. Kravet från glasbruken är att summan av de tre föroreningar högst ska vara 20 gram per ton.

FTI:s och SGÅ:s erfarenhet är att inleveranser från fastighetsnära insamling (FNI) inte håller samma höga kvalitet som glas som samlats in vid återvinningsstationer (ÅVS) eller singelstationer. SGÅ lät med start våren 2019 ett konsultföretag, Miljöbyrån i Örebro AB, ta prover på slumpmässigt utvalda inkommande leveranser till anläggningen i Hammar. Proverna analyserades med avseende på dels andel glas 0–10 mm, dels KSP. Resultaten visade att kvaliteten i genomsnitt var sämre vid FNI än vid ÅVS. Glaset från FNI i flerfamiljsfastigheter innehöll cirka 3,4 ggr mer glas i fraktionen 0–10 mm än glas insamlat via ÅVS. För glas från FNI vid villor var motsvarande förhållande 2,1 ggr. Glas insamlat genom FNI hade också mer än dubbelt (flerfamiljshus 2,8 ggr; villor 2,1 ggr) så mycket föroreningar som glas insamlat via ÅVS. SGÅ förklarar dessa skillnader med att FNI-materialet hanteras annorlunda, vilket innebär att en större andel glas går sönder och krossas. SGÅ pekar också på att den fastighetsnära insamlingen sker i öppna kärl som kan inbjuda till att annat material kastas ned, medan ÅVS-behållarna har ett inkasthål som är begränsat i storlek och utformade specifikt för glasförpackningar (Svensk Glasåtervinning, ”Faktablad glasåtervinning”, maj 2021).

Svensk Glasåtervinning tar i nuläget emot och processar cirka 240 000 ton glas per år. För närvarande kommer 70 procent av glaset från ÅVS, 24 procent från FNI vid flerfamiljshus och 6 procent från FNI vid småhus. Konsekvenserna av en fortsatt utbyggnad av glasinsamling via FNI skulle enligt SGÅ:s beräkningar, allt annat lika, innebära att volymen glas som inte uppfyller kvalitetskraven för förpackningsglas ökar med närmare 20 000 ton per år. Denna mängd måste då ersättas med importerade jungfruliga råvaror såsom sand, fältspat och dolomit. I sin tur leder det till utsläpp av stora mängder koldioxid vid brytning och transport och vid smältning av glasråvaror, som användning av återvunnet glas inte ger upphov till. Detta bedöms kunna påverka SGÅ:s glasbrukskunder negativt även från andra synpunkter än råvaruförsörjning. Vidare uttrycker SGÅ en oro för att i framtiden inte få avsättning för fraktionen 0-10 mm som råvara för skumglas. Enligt SGÅ skulle den då sannolikt behöva deponeras eftersom marknaden för denna fraktion är mycket begränsad. SGÅ uttrycker också en oro för att utbyggd FNI starkt ökar mängden problematiska föroreningar och därmed mängden glas som inte kan återanvändas utan behöver deponeras (Miljöbyrån i Örebro AB, ”Rapport från jämförande provtagning på glas från återvinningscentraler och från fastighetsnära insamling”, april 2021).

Svensk Glasåtervinning beskriver också i sitt underlag (”Faktablad glasåtervinning”, maj 2021) att det dominerande insamlingssystemet i övriga Europa är s.k. ”bottle banks”, motsvarande de glasbehållare som finns vid ÅVS eller singelstationer, dvs. vid stationer där det enbart finns behållare för glas och inga andra förpackningsmaterial. Enligt en studie som togs fram av en sammanslutning av regioner och städer konstaterades att kvaliteten på insamlat glas från ”bottle banks” är högre än i ”door-to-door” (motsvarande fastighetsnära insamling). Exempelvis hade man i Berlin förluster på 15,5 procent vid ”door-to-door” att jämföra med 9,5 procent för ”bottle banks”.

Avfall Sverige har med stöd av ett konsultföretag, Miljö- och Avfallsbyrån i Mälardalen AB, lämnat kommentarer på SGÅ:s underlag. Avfall Sveriges erfarenhet är att ett lättillgängligt finmaskigt insamlings-system som FNI kan bidra till både större insamlingsvolym och en god kvalitet på insamlat glas. Plockanalyser som genomförts av insamlade fraktioner visar att FNI ger hög kvalitet generellt. Erfarenheter visar också att kvaliteten på insamlade fraktioner är högst hos villor, där FNI med fyrfackskärl ger den allra bästa och jämnaste kvaliteten. Erfarenheter visar även att det finns goda förutsättningar att uppnå en hög kvalitet på insamlade fraktioner vid FNI från flerbostadshus. Kvaliteten på insamlade fraktioner vid FNI från både villor och flerbostadshus har undersökts av bl.a. Samverkan Sydsvenskt Avfall i samarbete med Avfall Sverige. Erfarenheter visar också, enligt Avfall Sverige, att mer anonyma insamlingssystem, som exempelvis insamling vid ÅVS, inte har samma goda förutsättningar att ge hög kvalitet på insamlade fraktioner

Enligt Avfall Sverige har anläggningen i Hammar för uppbyggnad av glasråvara till industrin goda erfarenheter av så kallade direktleveranser där insamlingsentreprenören samlar in glaset via FNI-systemet och levererar direkt till anläggningen i Hammar utan omlastning. Detta har skett med stora volymer under relativt lång tid. Glaset har visat sig hålla den bästa kvaliteten med lågt innehåll av föroreningar av keramik, sten

och porslin och med ett minimum av nedkrossning och risk för kontaminering. Enligt Avfall Sverige gav direktleveranser av glas från FNI bättre kvalitet än ÅVS-insamlat glas (Miljö och Avfallsbyrån, ”Kvaliteten på glasförpackningar vid FNI”, maj 2021).

Enligt Svensk Glasåtervinning kommentarer på Avfall Sveriges underlag rör det sig inte om direktleveranser. Det sker inga direktleveranser utan omlastning av fastighetsnära insamlat glas till Hammar. Det som finns är direktleverans från insamlat ÅVS-glas från närområdet (20–25 mil) där ÅVS behållarna töms direkt i bil som körs till Hammar när den är full. SGÅ har ett nät med områdesentreprenörer för tömning av ÅVS behållarna, ta emot fastighetsnära insamlat glas, mellanlagring och lasta glaset på fordon som hämtar glaset för transport till Hammar. Privata avfallsentreprenörer och kommunala avfallsbolag lämnar insamlat FNI-glas inom det geografiska området till områdesentreprenören. I ett antal kommuner har det gjorts avtal att SGÅ hämtar glaset på kommunalt upplag. Det är såvitt SGÅ känner till ingen skillnad på hur områdesentreprenör eller kommun hanterar glaset på upplagen. I redovisade data från Miljöbyrån i Örebro AB ingår även FNI-glas från kommunala upplag (Svensk Glasåtervinning, ”Kommentarer till PM Miljö & Avfallsbyrån”, augusti 2021).

Enligt Avfall Sveriges underlag kan en risk vid fastighetsnära insamling av glasförpackningar vara att lossningen vid mottagande anläggning för omlastning orsakar nedkrossning av glas. Fallhöjden vid lossning kan variera beroende på typ av insamlingsfordon liksom hur mottagningen är utformad. Vid insamling med fyrfacksbilar samlas glaset in i bilens övre fack, vilket skulle kunna innebära en särskild risk för nedkrossning. Det finns dock, enligt Avfall Sverige, inga uppgifter om att glas som samlats in med fyrfacksbilar skulle orsaka nedkrossning i högre utsträckning än glas från andra typer av insamlingssystem. Däremot innebär omlastning generellt en kvalitetsrisk, varför det bör ske på ett sätt som minimerar risken för såväl nedkrossning som tillförsel av föroreningar. Avfall Sverige drar slutsatsen att eventuell kvalitetsförsämring sker efter FNI och beror på logistiken fram till anläggningen i Hammar (Miljö & Avfallsbyrån, ”Kvalitet på glasförpackningar vid FNI”, maj 2021).

Svensk Glasåtervinning menar att nedkrossning startar redan under den fastighetsnära insamlingen. Intervjuer har enligt SGÅ gjorts med entreprenör som menar att det alltid blir mer nedkrossning med baktömmande fordon (FNI) än med krantömmande fordon (ÅVS). För krantömmande fordon sänks ÅVS-behållaren ned till glasnivån och där öppnar man bottenluckorna. Glaset glider ut med minimal fallhöjd. När tömning är gjord ligger glaset kvar med hjälp av gravitation (inget annat tryck). När man lossar fordonet är tippningshöjden cirka 1 m från mark. Vid tippning kommer de första flaskorna att träffa mark, resterande kommer att ramla ”mjukt” på föregående flaska. Vid FNI-tömning hissas kärnen upp bakifrån och töms horisontellt med ett ryck på slutet så att allt innehåll tippas av i fordonet. Inne i fordonet skjuts glaset in med en hydraulisk stålplatta. I en fyrfacksbil tömmer man oftast glaset högst upp eftersom dessa fack är minst i volym. Efter var tredje tömning måste man skjuta in glaset med bottenplattan. När facket blir mer och mer fullt måste man hålla emot med bottenplattan så att glaset trycks upp i facket. Vid lossning sitter det en bottenplatta längst in i facket som skjuter ut glaset. Fallhöjden på

fyrfacksbilen är cirka 3 m från mark och för en tvåfacksbil cirka 1 m. Insamling via FNI bygger på att man samlar flera material och de mest förekommande förpackningarna (plast och kartong) behöver fordon som trycker in och komprimerar materialet, medan vid ÅVS-tömning varje materialslag hanteras för sig och fordonen kan anpassas för det enskilda materialet förutsättningar. Efter att ÅVS- respektive FNI-glas lämnats på lokalt upplag för hämtning och transport till Hammar hanteras glaset på samma sätt (Svensk Glasåtervinning, ”Kommentarer till PM Miljö & Avfallsbyrå”, augusti 2021).

Avfall Sverige kommenterar även riskerna för ökad deponering och sänkt återvinningsgrad. I Sverige har marknaden ett underskott av råmaterial i form av återvunnet glas till skumglas och blåsterglas. Idag importerar stora volymer till Sverige för detta ändamål, enligt Avfall Sverige. Det är därmed, enligt Avfall Sverige, ingen risk för deponering av fraktionen 0–10 mm. Om inte kvaliteten är tillräcklig för leverans till glasbruk kan stora volymer skickas till glasullsindustrin eller till skumglastillverkning (Miljö & Avfallsbyrå, ”Kvalitet på glasförpackningar vid FNI”, maj 2021). Svensk Glasåtervinning kommenterar att de exporterat den nämnda 0–10 mm fraktionen för skumglas (med förlust) under ett antal år då det till dags dato inte funnits tillräcklig avsättning i Sverige. SGÅ känner inte till att det i nuläget finns ett underskott på marknaden (Svensk Glasåtervinning, ”Kommentarer till PM Miljö & Avfallsbyrå”, augusti 2021).

Avfall Sverige för slutligen fram ett antal förslag på åtgärder för bättre kvalitet och mindre nedkrossning. Generellt bedömer Avfall Sverige att hela systemet från FNI till upparbetning i anläggningen i Hammar bör styras upp logistiskt och kvalitetssäkras för att bästa möjliga resultat ska uppnås. Behållarna vid FNI från flerbostadshus där flera hushåll nyttjar samma behållare bör helst vara slutna och låsbara med runda inkastrålar vid insamling, motsvarande som vid ÅVS. (Vid FNI från villor föreligger inte behov av motsvarande åtgärder). Behållarna ska vara tydligt uppmärkta med vilken glasfraktion som samlas in och övriga anvisningar (motsvarande som vid ÅVS). Glaset bör lossas i ett tidigt skede i en container som följer flödet och som skickas till anläggningen i Hammar utan omlastning (jämför direktleveranser). Vid glasupplagen bör hårdgjorda ytor vara asfalterade och säkrade från sten och grus. En första kvalitetsgranskning bör göras vid upplag av mottagande chaufför från anlitat åkeri. Ankomstkontroll med leverantörsuppföljning med återkoppling till insamlingsentreprenör bör göras vid anläggning i Hammar. Genom att på detta sätt arbeta strukturerat och målinriktat kan, enligt Avfall Sverige, både nedkrossningen minimeras, kontamineringen minska och kvaliteten kraftigt förbättras. Anläggningen för uppabetning i Hammar bedöms enligt Avfall Sverige kunna erhålla högre kvalitet än idag på sin glasråvara till sina kunder med ett fastighetsnära insamlingsssystem och dessutom leverera mer råvara till glasbruken.

Svensk Glasåtervinning instämmer med Avfall Sverige i att slutna och låsbara behållare med runda inkastrålar bör ge högre insamlingskvalitet i flerbostadshus och att tydlig uppmärkning är viktig (men redan existerar). Enligt SGÅ förekommer det leverans av glas i containrar men hur dessa hanterats före leverans och vilken typ av glas de innehåller (ÅVS/FNI) är osäkert. Det finns inga studier som visar på praktiskt genomförande i stor

skala och eventuella kvalitetskillnader. Övriga förslag är enligt SGÅ redan uppfyllda (Svensk Glasåtervinning, ”Kommentarer till PM Miljö & Avfallsbyrån”, augusti 2021).

7.14 Marknaden för metallförpackningar är vikande

FTI och Svenska Metallkretsen har uppmärksammat Miljödepartementet på hur metallförpackningarnas förpackningsavgifter kan påverkas av en utbyggd fastighetsnära insamling i allmänhet och av insamling via 4-fackssystem vid småhus i synnerhet. Den modell för fördelning av kostnaden för insamling som är framförhandlad mellan de fyra materialbolagen bygger på principen att kostnaden bör fördelas lika mellan de fyra materialslagen. (Insamlingskostnaden drivs av att ett fack blir fullt och att ett fack blir fullt beror enbart på tilldelad volym). Samtidigt är det stor skillnad mellan olika materialslag gällande hur stora volymer som sätts på marknaden i produkter riktade till hushållen. År 2020 rörde det sig om närmare 200 000 ton pappersförpackningar och 115 000 ton plastförpackningar, att jämföra med 17 000 ton metallförpackningar. Således blir 4-fackssystemets påverkan på respektive materialslags förpackningsavgifter högst varierande (FTI, ”Metallförpackningar”, presentation, maj 2021).

De ökande kostnaderna som en utbyggnad av den fastighetsnära insamlingen medför kommer att behöva finansieras av höjda förpackningsavgifter. Metallförpackningar används i stor utsträckning till varor med låg enhetskostnad, vilket gör att förpackningsavgiften utgör en inte oväsentlig del av varans pris. Ett exempel på en sådan vara är krossade tomater, som kan kosta cirka 5 kronor och där förpackningsavgiften blir 21 öre, motsvarande cirka 4 procent. (Förpackningsavgift stålplåt - hushåll 4,20 kronor per kilogram; konservburk 50 gram). FTI:s förpackningsavgift för metall har ökat de senaste åren, bl.a. på grund av minskade volymer satt på marknaden med bibehållna eller ökade kostnader samt fluktuerande materialvärden. Enligt FTI:s beräkningar skulle förpackningsavgiften vid fullt utbyggd fastighetsnära insamling, givet viss kostnadsfördelning för 4-fack för småhus, behöva höjas till 13,48 kronor per kilogram. En konservburk skulle då belastas med en förpackningsavgift på 68 öre. En sådan prishöjning torde enligt FTI leda till att producenter väljer andra förpackningsmaterial. Det blir då en minskad volym metallförpackningar att fördela de fasta insamlingskostnaderna på, vilket leder till behov av ytterligare höjda förpackningsavgifter. FTI understryker att metall är ett i stort helt cirkulärt material, samtidigt som de befarar att de ökande avgifterna i förlängningen skulle kunna leda till att det inte kommer att sättas några metallförpackningar alls på marknaden och att den fastighetsnära insamlingen i denna del (4-fack) inte skulle fylla någon funktion.

I sammanhanget framhåller FTI också att både stål- och aluminiumförpackningar för 2020 preliminärt kommer att nå de nya materialåtervinningsmålen med striktare mätpunkter: stål: 87 procent återvinningsgrad jämfört med mål 70 procent; aluminium 56 procent återvinningsgrad jämfört med mål 50 procent (FTI, ”Metallförpackningar”, presentation, maj 2021).

7.15 Återvinning av fiberbaserade förpackningar

Utifrån Returkartong AB:s beräkningar så var återvinningsgraden för fiberbaserade förpackningar 2020 totalt 79 procent. Återvinningsgraden för avfall från hushållen var 66 procent och från övriga avfallsinnehavare 84 procent. Vidare beräknar Returkartong att konsumtionen av kartong och wellpapp för förpackningstillverkning i Sverige var 691 kiloton år 2020. Returkartong är skyldig att årligen rapportera en uppskattning av återvinningsgraden för den svenska fiberbaserade förpackningen till Naturvårdsverket. Graden beräknas för närvarande genom att ta den totala volymen fiberbaserad förpackning som samlats in av Returkartong samt den estimerade volymen förpackningar som samlats in av kommersiella aktörer i förhållande till volymen förpackningar som satts på marknaden inom producentansvaret (AFRY Management Consulting OY, ”Återvinning av fiberbaserade förpackningar i Sverigeförpackningar i Sverige. Resultat för år 2020. Slutrapport”, 2021).

7.16 Förpackningsavfall samlas sällan in i utemiljöer där många människor vistas

I 2018 års promemoria uppmärksammade Miljö- och energidepartementet att problemen med nedskräpning i samhället har ökat under senare år och att förpackningsavfall är vanligt bland det skräp som bidrar till nedskräpningen enligt de skräpmätningar som bl.a. Håll Sverige Rent har genomfört.

Den 3 november 2021 beslutades ändringar i retursystems-förordningen (SFS 2021:1005) utifrån förslag i engångsplastpromemorian. Bland annat infördes en skyldighet för ett retursystem för plastflaskor och metallburkar att kostnadsfritt tillhandahålla insamlingskärl för insamling av plastflaskor och metallburkar på platser utomhus där många människor normalt vistas och kommunen har renhållningsansvar. Insamlingskärlen ska tillhandahållas i den omfattning som är skäligen utifrån omständigheterna på platsen och behövs för att motverka nedskräpning och främja materialåtervinning. Insamlingskärlen ska även vara utformade så att de motverkar nedskräpning och främjar materialåtervinning. Retursystemet ska samråda med kommunerna om utformningen av insamlingskärlen, lämpliga platser för placering av insamlingskärl och hur många kärl som ska tillhandahållas. En kommun ska underlätta för ett retursystem att placera ut insamlingskärl eller själv placera ut insamlingskärlen. Kraven ska börja gälla den 5 januari 2023. Bestämmelserna bygger på förslag som lämnats i promemorian Genomförande av EU:s engångsplastdirektiv och andra åtgärder för en hållbar plastanvändning (M2020/02035).

I promemorian om genomförande av engångsplastdirektivet konstaterades att det framgår av förpackningsförordningen att en producent ska tillhandahålla ett insamlingssystem som innebär att en förpackning tas om hand när den blir avfall eller se till att någon annan åtar sig att ta hand om förpackningen när den blir avfall (42 §). Bestämmelsen ska tillämpas första gången i fråga om förpackningar som släpps ut eller tillhandahålls på den svenska marknaden efter utgången av 2022. Liknande krav finns

även för förpackningsavfall som släppts ut på den svenska marknaden innan utgången av 2022 (övergångsbestämmelserna till förordningen (2018:1462) om producentansvar för förpackningar och 25 § förordningen (2006:1273) om producentansvar för förpackningar). Det finns inga undantag för vilket förpackningsavfall som ska tas om hand. Producenternas skyldighet att tillhandahålla ett insamlingssystem gäller således allt förpackningsavfall oavsett om det uppstår i ett hushåll, i en utemiljö eller i yrkesmässig verksamhet.

Vidare konstaterades att ansvaret för renhållningen inte är detsamma som skyldigheten att samla in förpackningsavfall. Syftet med renhållningen är framförallt att minska nedskräpningen och hålla rent och snyggt på gator, torg, parker och andra allmänna platser. Syftet med insamlingen av förpackningar är att producenterna ska ta ett finansiellt och operativt ansvar för att samla in och behandla förpackningsavfall, att förpackningsavfall ska tas om hand på ett hälso- och miljömässigt godtagbart sätt och att målen för materialåtervinning ska nås. Syftet med ett insamlingssystem är således inte att upprätthålla renhållningen. Dessa två ansvar har således olika syften och bör tillämpas parallellt. Kommunerna bör därför sköta renhållningen samtidigt som insamlingssystemen för förpackningar samlar in förpackningsavfall som uppkommer på de plaster som kommunerna har renhållningsansvar för.

Bedömningen var därför att en producent av förpackningar enligt gällande rätt har en skyldighet att tillhandahålla ett insamlingssystem som innebär att förpackningsavfall samlas in. Frågan om förtydligande av krav på insamling i utemiljöer borde övervägas i samband med en översyn av insamlingssystemet för förpackningar.

Miljödepartementet har i dialogen med berörda aktörer för framtagandet av denna promemoria fått bekräftat att producenterna inte bedriver någon omfattande eller systematisk insamling i utemiljöer. Den insamling som existerar är ofta en försöksverksamhet och ett resultat av lokala initiativ. Vissa aktörer pekar på att det hittills visat sig mycket svårt att få medborgarna att sortera rätt och att kvaliteten på det sorterade materialet ofta blir så låg att materialåtervinning inte är möjlig. Andra aktörer bedömer att det bör vara möjligt att nå bättre utsorteringsresultat i takt med att alla hushåll får möjlighet till fastighetsnära insamling. Hittillsvarande skräpmätningar indikerar att det rör sig om mindre än 1 procent av det totala förpackningsavfallet som hamnar i miljön. Därutöver finns det också en potential i att börja sortera ut och samla in det förpackningsavfall som i dag slängs i papperskorgar i utemiljöer.

7.17 Träförpackningar behöver samlas in och materialåtervinnas

Enligt förpackningsdirektivets regler om återvinning och materialutnyttjande (artikel 6) ska medlemsstaterna vidta de åtgärder som är nödvändiga för att uppnå en materialåtervinning för träförpackningar av minst 25 procent senast den 31 december 2025 och minst 30 procent senast den 31 december 2030. Naturvårdsverket lät därför Svenska Miljöemissionsdata SMED (ett samarbete mellan IVL Svenska

Miljöinstitutet, SCB, SLU och SMHI) göra en kartläggning av tillverkning, insamling, reparation och återanvändning av träförpackningar. Kartläggningen visade att träförpackningar är ett förpackningsflöde som är svårt att följa, dels på grund av avsaknaden av ett materialbolag som samlar alla producenter, dels eftersom det saknas ett heltäckande insamlingssystem. Endast Svenskt Trä, en verksamhet under branschorganisationen Skogsindustrierna, uppfyller i dagsläget det rapporteringskrav som det för andra förpackningsslag finns producentansvarsorganisationer som gör. Förpackningsstatistiken gällande träförpackningar är inte heltäckande då uppgifterna kommer uteslutande från Svenskt Träs 47 medlemsföretag. En underskattning vad gäller mängden som sätts på marknaden riskerar att överskatta återvinningsgrad, medan en underskattning vad gäller mängden i insamlings- och återvinningsledet riskerar att underskatta materialåtervinningsgrad.

SMED försökte i sin rapport kartlägga antalet tillverkare av träförpackningar genom att söka på SNI-koder av företag som registrerat sig som träförpackningstillverkare. SNI är en standard för svensk näringsgrensindelning som används för att hänföra ett företags verksamhet till en eller flera näringsgrenar. I och med att företag själva registrerar sina SNI-koder så finns viss osäkerhet i resultatet. I SCB:s företagsdatabas klassar 324 företag sin huvudsakliga näringsgren som träförpackningstillverkning. Det totala antalet företag som anser att verksamheten bedriver träförpackningstillverkning i någon annan omfattning är 438. Av dessa 438 företag är 30 medlemmar i Svenskt Trä. SMED drog därmed slutsatsen att det verkar finnas många producenter av träförpackningar som i dagsläget inte rapporterar uppgifter till förpackningsstatistiken. Svenskt Trä uppskattar att deras medlemmars täckningsgrad står för cirka 65–70 procent av mängden tillverkade träförpackningar i Sverige. Den andelen omfattar inte förpackningar som kommer med importerat gods och avser därmed den svenska produktionen och inte förbrukningen. Utöver detta finns det enligt Svenskt Trä stora volymer som direktimporteras av användarna. Flöden av träförpackningar som kommer in via importerat gods hanteras i viss mån i svenska återvinnings- och retursystem.

Företag som tillverkar eller reparerar träemballage som ska användas i handel med länder utanför EU behöver söka tillstånd hos Jordbruksverket. Enligt Jordbruksverket finns det i dagsläget cirka 700 företag med tillstånd att märka träemballage med ISPM 15. Träemballage som omfattas av ISPM 15-standarden är till exempel lastpallar, lådor, boxar med mera. Träprodukter som inte behöver märkas enligt standarden är exempelvis tunna träförpackningar (trämaterial tunnare än 6 mm). Siffran visar dock endast på hur många företag som har tillstånd och inte hur många som faktiskt nyttjar det. Jordbruksverket uppskattar att det sannolikt finns en marknad med träförpackningar som inte ingår i deras register, t.ex. förpackningar som cirkulerar inom EU:s gränser samt träförpackningstyper som inte kräver markering. Jordbruksverkets lista över företag som tillverkar träemballage indikerar att antalet träförpackningstillverkare är ännu fler än vad som går att utläsa av SCB:s företagsregister.

Träförpackningar är främst verksamhetsförpackningar och det finns inget insamlingssystem avsett för hushåll. Vissa träförpackningar återanvänds och repareras för återanvändning, något som gör träförpackningar

unika sett till andra typer av förpackningar. Lastpallar är den vanligaste typen träförpackning, men det finns även andra typer så som pallkragar, lådor med mera. Den vanligaste standardiserade lastpallen är EUR-pallen vars tillverkning och reparation kräver licens. En EUR-pall i trä kan användas cirka 80 gånger och Svenskt Trä bedömer att upp till 10 miljoner EUR-lastpallar cirkulerar i Sverige under ett år.

8 Insamlingsystem i andra länder

I Sverige bär producenterna inte bara det finansiella ansvaret utan även det operationella ansvaret för både insamling och återvinning. I andra EU-länder är det inte ovanligt att det offentliga helt eller delvis har tagit ett operationellt ansvar, ibland även det finansiella ansvaret.

Enligt EU:s avfallsdirektiv ska alla medlemsländer senast 2025 ha infört producentansvar för förpackningar och förpackningsavfall. Danmark är ett av få EU-länder som inte har haft något producentansvar. I stället har kommunerna skött all insamling och återvinning av hushållsavfall.

Danmark måste alltså införa ett annat system än dagens. Som ett underlag till sitt ställningstagande lät danska Miljöstyrelsen därför ta fram en jämförande analys mellan fyra till dem närliggande länder: Belgien, Nederländerna, Sverige och Tyskland. Resultat och slutsatser från analysen är intressanta även för svenska överväganden och redovisas nedan (Miljöstyrelsen, ”Nabotjek vedrørende udvidet producentansvar for emballage og emballageaffald, Orientering fra Miljøstyrelsen”, nr. 29. 2019).

Även vetenskapliga rön om funktionen av producentansvar kan vara av betydelse för övervägandena. Nedan sammanfattas resultatet i studier som initierats av OECD och Europeiska kommissionen.

8.1 Belgien

I Belgien styr regionerna och kommunerna insamlingen av hushållens förpackningar genom en interregional förpackningskommission, etablerad genom belgisk lag och ett samarbetsavtal från 1996. Lagen uppdaterades med mer ambitiösa målsättningar 2008. Producenterna är skyldiga att rapportera använda mängder och material. Förpackningskommissionen utövar tillsyn.

Ansvaret för insamling och sortering av hushållens förpackningsavfall ligger på kommunerna medan producenterna är ansvariga för avsättningen av materialet. Hanteringen av verksamheternas avfall sköts av producenterna i ett separat system.

Genom samarbetsavtal görs producenterna ansvariga för att ta tillbaka förpackningarna från avfallsinnehavarna. I praktiken överförs dessa avtal till icke-vinstdrivande producentansvarsorganisationer för hushållsavfall (FostPlus) respektive verksamhetsavfall (Val-I-Pac) genom ackreditering från kommissionen med fem års varaktighet. Organisationerna har i praktiken monopolställning. I ackrediteringarna anges organisationernas

ansvar, förpliktelser samt rättigheter. Det framgår till exempel genom s.k. scenarier i vilken omfattning kommunernas insamling av respektive material från hushållen ska bedrivas beroende på befolkningsmängd eller befolkningstäthet (Decision of the Interregional Packaging Commission of 20 December 2018 Concerning Accreditation of the Non-Profit Association Fost Plus As a Packaging Waste Compliance Organisation). Organisationerna är skyldiga att täcka hela Belgien med sina system, uppfylla de nationella målen för insamling och materialåtervinning, rapportera till myndigheterna samt utveckla planer för förebyggande av avfall.

FostPlus tar in avgifter från producenterna baserat på materialslag och mängder förpackningar satta på marknaden. Producenter har en skyldighet att ansluta sig till en producentansvarsorganisation om de sätter ut mer än 300 kg emballage årligen.

Det finns totalt 539 kommuner i Belgien, av vilka de flesta samarbetar genom cirka 35 kommunalförbund. Dessa kan antingen utföra insamlingen själva eller överlåta den till privata aktörer. FostPlus uppfyller sina åtaganden om full kostnadstäckning genom åttaåriga avtal med kommunalförbunden.

Det senaste ackrediteringsbeslutet för FostPlus från december 2018 är på 35 sidor och reglerar relationen till kommuner och kommunförbund (inkl. de insamlingsscenarier som ska ersättas), upphandling, medlemskap för producenter, försäkring och finansiella garantier, förebyggande av avfall samt insamling på andra platser än vid hushållen (Ackreditation FOST PLUS, Interregionale Verpakkingscommissie, 20 december 2018).

För att åskådliggöra detaljeringsgraden i ackrediteringen ges här exempel på hur insamlingen av förpackningar av papper och kartong regleras. Som utgångspunkt gäller att FostPlus ska ersätta kommunerna för insamling på trottoaren (eng. curbside collection) var fjärde vecka. I städer med minst 150 000 invånare ska insamlingen, om det är motiverat, i stället ske varje vecka, och i städer med minst 10 000 invånare eller en befolkningstäthet på minst 1 000 personer per kvadratkilometer varannan vecka. Om befolkningstätheten är lägre än 100 personer per kvadratkilometer sker insamlingen genom återvinningsstationer, kompletterad med insamling på trottoaren.

Förpackningsavfallet från verksamheter samlas in av avfallsentreprenörer på uppdrag av Val-i-Pac. Deras verksamhet behöver inte helt finansieras genom producentavgifter i och med att det finns ett positivt värde i en stor del av de aktuella förpackningarna. Val-I-Pac samlar in data från producenterna om mängder satta på marknaden och från entreprenörerna om insamlade och återvunna mängder. Val-I-Pac ger också finansiella incitament till verksamheterna i syfte att öka utsorteringen. I ackrediteringsbeslutet från december 2016 specificeras fyra olika slags incitament – uthyrning av containrar, främjande av återvinning av specifika material, incitament för nya företag samt en plan för små- och medelstora företag – vilka Val-I-Pac ska tillhandahålla (Ackreditation FOST PLUS, Interregionale Verpakkingscommissie, 20 december 2018).

Förpackningskommissionens roll består bland annat i att bevaka att industrin tar sitt ansvar och att bevaka medborgarnas intressen. Till exempel är det viktigt att inte bara godkänna insamlingssystemen utifrån de ackrediterade organisationernas förslag utan också att kräva

förbättringar eller utvidgning när så är nödvändigt. Kommissionen bevakar också att alla avgifter är korrekta och rättvisa, särskilt för de mindre företagen. Vidare granskar kommissionen att de data som rapporteras in är korrekta samt utövar tillsyn för att identifiera och sanktionera friåkare.

8.2 Nederländerna

I Nederländerna förpliktas producenterna i lag att förebygga förpackningsavfall samt att samla in och återvinna avfallet. I praktiken är producentansvaret implementerat som en renodlad finansiell modell där landets 380 kommuner tar fullt ansvar för insamling och återvinning. Detta gäller för både hushålls- och verksamhetsavfall, med undantag för återvinningsbart verksamhetsavfall som kan levereras direkt till återvinning utan kommunal inblandning. De enskilda kommunerna har stor frihet i hur de vill organisera insamling och återvinning. Några kommuner utför uppgifterna själva medan andra går samman i kommunalförbund. Några gör det inom en egen organisation medan andra upphandlar tjänster.

Organisationen Afvalfonds Verpakking (AV), som har monopolställning, tillvaratar producenternas intressen och samlar in avgifter från producenterna. AV:s överordnade mål är att säkra uppfyllelsen av medlemmarnas producentansvar. Det sker primärt genom ekonomisk kompensation till kommunerna för deras insamlings-, sorterings- och återvinningsaktiviteter. Därutöver finansierar AV en rad aktiviteter när det gäller förebyggande av avfall, forskning, tvärgående samarbeten, kampanjer etc.

Enligt den danska analysen diskuteras kommunernas service frekvent i Nederländerna. Det råder inte sällan oenighet kring effektiviteten och kvaliteten i kommunernas utförande. AV noterar denna diskussion men poängterar att deras fokus övergripande ligger på att uppnå återvinningsmålen.

Enligt den danska analysen kännetecknas den nederländska avfallssektorn av en omfattande tillsyn och kontroll. Både AV och den centrala statliga tillsynsmyndigheten (Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT)) utövar tillsyn över producenter och importörer. Till exempel utförs djupgående revisioner av de 150 största verksamheterna vart femte år.

8.3 Tyskland

Tyskland var 1991 bland de första länderna i Europa att införa ett utvidgat producentansvar med sin förpackningsförordning. Ansvar är genomfört genom en fullständigt operationell modell, där producenterna har fullt ansvar för – och kontroll över – kostnaderna. För att säkerställa att systemet levererar den service som medborgarna förväntar, har det fastställts minimikrav på organisationernas täckningsgrad, kommunikation, koordinering med lokala myndigheter, dokumentation och verifikation.

Under de tio första åren hade den icke-vinstdrivande organisationen Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland (DSD) – ett monopol. Detta bröts 2001 och från och med 2005 har DSD varit vinstdrivande och konkurrerat med cirka tio andra aktörer.

Som en reaktion på de stora problemen med friåkare och brister i tillsynen över producentansvarsorganisationer och producenter, antog Tyskland 2017 en förpackningslag som trädde i kraft den 1 januari 2019. Ett centralt element i den nya lagen är inrättandet av en ny myndighet, *Zentrale Stelle Verpackungsregister (Zentrale Stelle)*, och ett online-register med obligatorisk registrering för alla producenter och importörer (utan någon undre gräns för mängd marknadsförda förpackningar). De nya reglerna ställer också krav på att producenterna ska registrera mängd och material för alla förpackningar. Sammantaget kommer den nya tyska förpackningslagen leda till en mycket striktare tillsyn än tidigare, där den nya myndigheten skärper åtgärderna mot friåkare.

De tyska producenterna betalar förpackningsavgift till en producentansvarsorganisation. Organisationerna står tillsammans för infrastrukturen för insamling för att skydda hushållen mot förändringar när det sker ett byte av ansvar i insamling. Rätten till hantering av förpackningsavfallet och dess omkostnader tilldelas organisationerna utifrån kriterier från *Zentrale Stelle* och fastställs utifrån deras marknadsandelar. De största organisationerna får alltså fler insamlingsområden men får samtidigt ta på sig en större andel av de fasta utgifterna i systemet.

Vart tredje år ska organisationerna genomföra en upphandling av insamlingen i de områden som de tilldelats. Både privata företag och kommunala bolag kan lägga anbud. Eftersom utgifterna för infrastrukturen är fixerade och fördelas mellan organisationerna utifrån fastställda kriterier, är det genom anbudsförfarandet som organisationerna kan påverka sina utgifter i denna del. Förutom kostnaderna för drift av infrastruktur delar organisationerna också på kostnader för upplysningskampanjer.

8.4 Finland

Lag om ändring av avfallslagen (7014/2021) antogs av riksdagen den 15 juli 2021. Enligt lagen ska kommuner och en producentansvarsorganisation komma överens om hur separat insamling av förpackningsavfall ska ordnas. Ramarna för avtalet är bl.a. att

- fastighetsvis insamling ska ordnas i tätbefolkade områden av kommunerna och (kompletterande) områdesvis insamling av producentorganisationen,
- förpackningsavfallet bör så långt det är möjligt samlas in tillsammans med annat avfall av samma material, och
- insamling och transport bör ordnas kostnadseffektivt och så att utsläppen till miljön är så små som möjligt.

(Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av avfallslagen och vissa lagar som har samband med den [RP 40/2021 rd]).

Kommunerna och producentansvarsorganisationen ska dessutom gemensamt ordna tillräcklig rådgivning för att effektivisera sorteringen. De ska också gemensamt följa upp hur insamlingen fungerar och bedöma behovet av ytterligare åtgärder för att öka de insamlade mängderna eller förbättra avfallets kvalitet. Förpackningsproducenterna ska genom avtalet stå för minst 80 procent av de totala kostnaderna för hanteringen.

Om ett avtal inte blir av kan producentorganisationen begära medling hos Miljöministeriet. Skulle medlingen inte lyckas övergår ansvaret för insamlingen till producentansvarsorganisationen. Om en enskild kommun inte ansluter sig till avtalet har den inte rätt till ersättning och ska själv ordna insamlingen.

Genom den nya lagen kommer fler än 50 procent av Finlands hushåll att få fastighetsnära insamling.

8.5 Danmark

Danmark är ett av få EU-länder som inte har haft något producentansvar. I stället har kommunerna skött all insamling och återvinning av hushållsavfall.

Genom ändringar i den danska avfallsförordningen från januari 2021 införs nationellt ensade sorteringskriterier för hushållsavfall och hushållsliknande verksamhetsavfall. Avfallet ska framöver sorteras i 9 fraktioner: mat-, tidningspapper-, kartong-, glas-, metall-, plast, mat- och dryckeskartong samt farligt avfall och restavfall. För de allra flesta hushåll kommer insamlingen att ske på fastigheten eller i omedelbar anslutning till densamma. Under vissa förhållanden kan kommunerna för bestämda bostadsslag eller -områden avstå från fastighetsnära insamling och i stället låta hushållen lämna avfallet på centrala uppsamlingsplatser, som till exempel återvinningsstationer. Det kommer att kunna skilja mellan de olika kommunerna hur insamlingen av de 9 fraktionerna sker. Beroende på tillgång till plats ger avfallsförordningen t.ex. möjlighet att samla in flera fraktioner i samma kärl i syfte att senare sortera dem från varandra.

Kommunerna ska som utgångspunkt sörja för att det etableras system för insamling av hushållsavfall som är i överensstämmelse med avfallsförordningen senast den 1 juli 2021. De har dock haft möjlighet att söka dispens från denna frist, exempelvis om det har funnits behov av att låta existerande avtal löpa ut eller funnits behov av ytterligare tid för att involvera medborgarna i utformningen av det nya systemet. Många kommuner har kommit långt med implementeringen men saknar enstaka fraktioner. Miljöstyrelsen har därför beviljat 74 dispenser. Som längst har dispenser kunnat beviljats till den 31 december 2022. Därför kan alla hushåll förvänta sig att det nya systemet också är utrullat till det datumet. Senast nämnda datum ska också alla avfallsbehållare vara uppmärkta med nya piktogram.

Ett samarbetsforum bestående av kommunerna och olika danska branschorganisationer, vilket inrättats av regeringen, presenterade i juni 2021 ett antal rekommendationer om hur producentansvaret bör införas. Aktörerna rekommenderar att insamlingen från hushåll sker i en hybrid modell där förpackningar insamlas tillsammans med annat avfall av

samma material. Förpackningarnas andel av kommunernas kostnader för insamling bör täckas av producenterna och regleras i ett avtal mellan de båda parterna. Verksamheternas förpackningsavfall bör samlas in under producenternas ansvar. Aktörerna rekommenderar vidare en reglering av producentansvarsorganisationer genom godkännande/ackreditering. Det bör enligt aktörerna bara kunna ackrediteras en producentansvarsorganisation i taget. Denna bör drivas utan vinstsyfte (https://mst.dk/media/222325/samarbejdsforums-anbefalinger-til-producentansvar_18-juni-2021.pdf).

8.6 Utvärderingar av konkurrens mellan producentansvarsorganisationer

Den övergripande frågan om för- och nackdelar med att låta en producentansvarsorganisation bedriva sin verksamhet med vinst eller inte analyserades och diskuterades i en rapport från OECD 2016 (Extended Producer Responsibility. Updated Guidance for Efficient Waste Management). OECD fann att möjligheten att göra en bedömning påverkas av bristen på detaljerade data från system med vinstdrivande producentansvarsorganisationer som ett resultat av att organisationerna av konkurrensskäl önskar skydda vissa data. OECD fann endast en studie – en konsultstudie på uppdrag av kommissionen (Bio by Deloitte, ”Development of Guidance on Extended Producer Responsibility”, 2014) – i vilken man utvärderar frågan om effekten av den legala statusen på producentansvarsorganisationerna i flera jurisdiktioner. I denna studie identifierades att det enbart i 13 av 36 studerade producentansvarssystem inom EU förekom vinstdrivande organisationer.

Huvudargumenten till förmån för att tillåta vinstdrivande producentansvarsorganisationerna är att vinstincitamentet förväntas driva organisationerna att vara effektiva. Om systemet för utökad producentansvar är ordentligt strukturerat kommer samhällsmål att uppnås på ett mer kostnadseffektivt sätt. Således är argumenten för vinstdrivande organisationer sammanflätade med de argument som allmänt gäller till stöd för konkurrens. Till exempel kan icke-vinstdrivande organisationer tillåta höga administrativa kostnader eller höga löner, en företeelse som är i vart fall är mer ovanlig hos vinstdrivande organisationer på grund av press från aktieägarna. Andra argumenterar emellertid att producenternas ägande av organisationerna eller en noggrann övervakning av producentansvarsorganisationernas finanser och agerande kan åstadkomma effektivitet. Konkurrens mellan organisationerna oberoende av deras legala status, kan också reducera oönskade effekter (OECD, ”Extended Producer Responsibility. Updated Guidance for Efficient Waste Management”, 2016).

En särskild drivkraft för framväxten av konkurrerande producentansvarsorganisationer, som ofta är vinstdrivande, har varit producenternas oro över vad som uppfattas som alltför stora finansiella överskott hos producentansvarsorganisationerna. Uppgifter från t.ex. European Portable Battery Association visade att i slutet av 1990-talet ackumulerade vissa organisationer finansiella överskott med 15–65 procent av intäkterna. I ett

annat fall erhöjll vissa producentansvarsorganisationer som ansvarar för elektrisk och elektronisk utrustning i EU avgifter baserade på mängden försäljning av ny utrustning, medan de inte spenderade motsvarande belopp på hanteringen av de mindre kvantiteter utrustning som lämnades som avfall, vilket ledde till stora reserver. Vissa producenter såg storleken på överskotten som obefogade och arbetade för att införa konkurrerande producentansvarsorganisationer som ett sätt att utöva prispress på de avgifter som producenterna betala till organisationerna.

I januari 2013 publicerade en grupp producentansvarsorganisationer för förpackningar ett "manifest" som skisserade fyra huvudargument mot att tillåta vinstdrivande producentansvarsorganisationer:

- Möjligheten att fördela vinster gör det möjligt att diskriminera producenter som inte är aktieägare,
- Vinster i en producentansvarsorganisation riskerar att skapa incitament för producentansvarsorganisationer att erbjuda stora producenter rabatter och annan förmånsbehandling,
- Vinster kan skapa inträdesbarriärer i producentansvarsorganisationer för små producenter eller producenter som inte kommer att öka vinsten för organisationen.
- Icke-vinstdrivande arbete i en producentansvarsorganisations verksamhet (som utbildning, förebyggande arbete, investeringar) är enklare att driva igenom i avsaknad av vinstintresse eftersom dessa aktiviteter kan vara kostsamma.

De producentansvarsorganisationer som skrev manifestet ingår numera i Expra (organisation för icke-vinstdrivande producentansvarsorganisationer). Expra har efter det ovan angivna manifestet argumenterat för att vinstdrivande organisationer kanske inte följer konkurrensrätten när de äger flera delar i avfallskedjan och har möjlighet att sätta de avgifter som producentansvarsorganisationerna ska betala för avfallshanteringen. Vidare hävdar Expra att avfallsoperatörer inte bör vara en del av en producentansvarsorganisation eftersom de har ett vinstintresse som går emot organisationen, dvs. en högre vinst av en ökad avfallsström. Motståndare till vinstdrivande producentansvarsorganisationer argumenterar också för att drivkraften för lönsamhet genererar incitament för å ena sidan högre mål och å andra sidan lägre miljöprestanda som ett sätt att spara pengar.

Konkurrenslagrar i många länder, inklusive Europeiska unionen och USA, gäller företag oavsett deras slutliga ägande – statligt, kommunalt eller privat – eller vinst- respektive icke-vinst status (eng. "profit" och "non-profit"). Enligt EU-lagstiftningen omfattas t.ex. alla enheter som bedriver en "ekonomisk verksamhet" av konkurrenslagstiftning. Detta innebär att om vinst tillåts i systemet behövs en noggrann övervakning av konkurrerande producentansvarsorganisationer.

Kommissionens konsulter fann i sin studie från 2014 att den vanligaste situationen i EU var att nationell lagstiftning påbjöd att en producentansvarsorganisation ska vara icke-vinstdrivande. När ett sådant krav inte fanns, var vinstdrivande producentansvarsorganisationer vanligt förekommande. Båda modellerna existerade i de undersökta varuströmmarna.

Skilnaderna indikerade inte någon ”synlig evidens för teknisk prestanda eller för kostnader.” Konsulterna fann vidare att det finns argument för och emot vinstdrivande producentansvarsorganisationer, samtidigt som det saknas vetenskapligt stöd för att det ena eller andra vägvalet presterar bättre än det andra. Konsulterna fokuserade därför i stället på att identifiera ett antal rekommendationer i syfte att säkerställa rättvis konkurrens och drog den övergripande slutsatsen, vilket även följer av konkurrensrätten, att myndigheterna mycket noggrant behöver reglera och kontrollera systemet och dess producentansvarsorganisationer när vinst tillåts i systemet (Bio by Deloitte, ”Development of Guidance on Extended Producer Responsibility”. 2014).

9 Överväganden och förslag

9.1 Den fastighetsnära insamlingen behöver byggas ut för att nå återvinningsmålen och en cirkulär ekonomi

Bedömning: Den fastighetsnära insamlingen av förpackningsavfall från hushållen bör byggas ut i hela landet. Även insamlingen från verksamheter och på allmän plats behöver byggas ut.

En förbättrad insamling av förpackningsavfall är en viktig åtgärd i strävandena mot en cirkulär ekonomi och nödvändig för att kunna nå skärpta materialåtervinningsmål. De utmaningar med dagens insamling som identifierades 2018 kvarstår.

Nuvarande bestämmelser om tillståndskrav har visat sig svåra att tillämpa, och därför behöver ett nytt system utvecklas.

Skälen för bedömningen: Miljö- och energidepartementet remitterade våren 2018 promemorian Mer fastighetsnära insamling av förpackningsavfall och returpapper – utveckling av producentansvaren. Bedömningen i promemorian var att producentansvaren för förpackningar och returpapper behövde ses över för att bättre tillgodose medborgarnas behov av en lättillgänglig insamling och för att andelen avfall som materialåtervinns ska öka. Sedan producentansvaren infördes 1994 hade det uppstått en rad problem på området. Det hade inte funnits några faktiska möjligheter att bedriva tillsyn över insamlingssystemen för förpackningsavfall respektive returpapper eller över hur förpackningar utformas. Problemen hade dessutom handlat om bl.a. otydligt ansvar, osäkerhet kring krav på servicenivå för producenternas insamlingssystem, svårigheter att få in uppgifter till statistik, nedskräpningsproblem, dubbelbetalning för insamling och behandling samt otillräcklig utsortering av förpackningsavfall från restavfallet. Promemorian innehöll därför förslag till en ny förpackningsförordning, som beslutades i juni 2018 (förordningen [2018:1462] om producentansvar för förpackningar). En övergripande slutsats var att den fastighetsnära insamlingen av förpackningsavfall behövde byggas ut och erbjudas utan extra kostnad. En central

bestämmelse i den nya förordningen innebar att producentansvarsorganisationerna för att få tillstånd för sin hantering skulle kunna erbjuda borttransport från minst 60 procent av bostadsfastigheterna till 2021 och från alla bostadsfastigheter senast i april 2025.

Naturvårdsverkets beslutade i maj 2020 att avslå de två ansökningar om tillstånd för insamling av förpackningsavfall som inkommit till myndigheten. Avslagen motiverades främst med att de föreslagna systemen varken enskilt eller tillsammans levde upp till kravet på att erbjuda borttransport från tillräckligt många bostadsfastigheter. Flera bestämmelser i förordningen visade sig svåra att tillämpa i praktiken, som t.ex. samråds skyldigheten, vilket innebar att insamlingssystemen inte kompletterade varandra utan snarare dubblerade varandras system. Naturvårdsverket lämnade den 15 juni 2020 en hemställan till regeringen om att se över förordningen i olika delar. Regeringen beslutade därför den 24 september 2020 att skjuta upp ikraftträdandet av förordningens bestämmelser om tillståndskrav och bekräftade samtidigt sin avsikt att se över förordningen.

Med anledning av att 2018 års ambitioner inte realiserats, kvarstår samtliga av de problem som då identifierades. Samtidigt har det kommit till ytterligare och skärpta krav genom ändringar i EU:s avfallsdirektiv och förpackningsdirektiv som antogs våren 2018. Genom ändringarna har det bl.a. kommit till mer ambitiösa materialåtervinningsmål och bestämmelser om hur målen ska mätas, vilka redan införts i svensk rätt.

Att uppnå de av EU uppställda materialåtervinningsmålen kommer i många fall att vara en utmaning för Sverige och övriga medlemsstater, särskilt för avfall som utgörs av plastförpackningar. Enligt Naturvårdsverkets förpackningsstatistik för 2020 uppnådde Sverige materialåtervinningsmålen enbart för glasförpackningar och metallförpackningar av järnbaserad metall (stål) respektive aluminium. För att nå materialåtervinningsmålen behöver både insamlingen och materialåtervinningen öka.

Det har även införts bindande minimikrav för system för utökat producentansvar i avfallsdirektivet, som behöver vara genomförda i svensk rätt den 5 januari 2023. Det brådskar därför att se över förpackningsförordningen så att ambitionerna från 2018 års promemoria kan realiseras med beaktande av de ökade kraven i EU-direktiven.

Sedan 2018 har insikten vuxit om behovet av att ställa om till en cirkulär ekonomi för att minska resursanvändningen och därmed begränsa klimat- och miljöpåverkan. Primära resurser ska så långt det är möjligt ersättas av resurser som används effektivt i cirkulära flöden. Regeringen beslutade i juli 2020 en nationell strategi för en cirkulär ekonomi och i januari 2021 en handlingsplan. Enligt dessa bör insatser vidtas för att underlätta för hushåll och verksamheter att enkelt kunna göra sig av med allt sitt källsorterade avfall. Det ska därför finnas en hög servicegrad med tydlig information och rationella system.

Det har sedan 2018 inte kommit fram några rön som ger anledning att ompröva slutsatsen att en utbyggd fastighetsnära insamling vid hushållen är det bästa sättet att åtgärda en del av problemen och öka insamlingen. Sammantaget behöver därför den fastighetsnära insamlingen av förpackningsavfall vid hushållen byggas ut i hela landet, i enlighet med syftet bakom den förpackningsförordning som antogs 2018. Även insamlingen från verksamheter och på allmän plats behöver byggas ut. I och med att

tillståndskraven i förpackningsförordningen visat sig svåra att tillämpa behöver bestämmelserna ses över i grunden.

9.2 En ny förordning om producentansvar för förpackningar

Förslag: Det ska införas en ny förordning om producentansvar för förpackningar. I den nya producentansvarsförordningen ska det förklaras i inledningsbestämmelsen att förordningen innehåller bestämmelser om ett system för utökat producentansvar för avfallshandling för förpackningar.

Flera bestämmelser från 2018 års förpackningsförordning ska, oförändrade eller med redaktionella ändringar, föras över till den nya förordningen. Det gäller bl.a. bestämmelser om tillämpningsområde, mål för materialåtervinning och minskad nedskräpning, utformning av förpackningar, rapportering och tillsyn.

Förordningen om retursystem för plastflaskor och returburkar ska upphävas och bestämmelserna föras över till den nya förordningen med vissa anpassningar.

Skälen för förslaget: Som beskrivs i avsnitt 10 behöver tillståndssystemet i 2018 års förordning ses över i grunden. När förutsättningarna förändras i grunden beträffande både ansvar, prövning och finansiering är behovet stort av en ny reglering. Det bör därför införas en helt ny förordning om producentansvar för förpackningar.

Det centrala bemyndigandet i miljöbalken som ger regeringen möjlighet att meddela föreskrifter om producentansvar har nyligen ändrats (15 kap. 12 §). I bemyndigandet anges nu att regeringen får införa ”system för utökat producentansvar för avfallshandling” (prop. 2020/21:198). Samtidigt förklaras uttrycket i miljöbalken. Med system för utökat ansvar för avfallshandling avses ett system som innebär att producenter ansvarar ekonomiskt eller organisatoriskt för handeringen av avfallsledet i en produkts livscykel (15 kap. 9 §). I den nya producentansvarsförordningen bör det därför framgå att det genom förordningen inrättas ett system för utökat producentansvar för avfallshandling för förpackningar.

Den nya förordningen bör delas in i kapitel för att underlätta för läsaren. Många bestämmelser bör flyttas över från 2018 års förordning till den nya förordningen med enbart redaktionella ändringar. Det gäller även de bestämmelser som nyligen har införts i 2018 års förordning för att genomföra engångsplastdirektivet (se SFS 2021:1003).

I promemorian Genomförande av EU:s engångsplastdirektiv och andra åtgärder för en hållbar plastanvändning (M2020/02035) (härefter engångsplastpromemorian) föreslås också krav, med vissa undantag, på att minst 75 viktprocent av en förpackning ska gå att materialåtervinna. Det kompletteras av en bestämmelse om att ett insamlingssystem (producentansvarsorganisation) inte får åta sig att ta hand om en förpackning om inte producentansvarsorganisationen kan se till att minst 75 viktprocent av förpackningen materialåtervinns. Dessa förslag har ännu inte genomförts eftersom de har anmälts till kommissionen enligt Europaparlamentets och

rådets direktiv (EU) 2015/1535 av den 9 september 2015 om ett informationsförfarande beträffande tekniska föreskrifter och beträffande föreskrifter för informationssamhällets tjänster (anmättningsnummer 2021/0393/S och 2021/0392/S i den s.k. TRIS-databasen). Kommissionen har lämnat ett s.k. detaljerat utlåtande över förslagen och en frysningsperiod löper t.o.m. den 30 december 2021 (TRIS/(2021) 03544). Det är för närvarande oklart om och i så fall när förslagen kan genomföras. I författningsförslaget finns dessa förslag återgivna i författningstext, liksom de ändringar i 2018 års förpackningsförordning som redan har beslutats men som ska träda i kraft efter den 1 januari 2023 (jfr SFS 2021:1003). Avsikten med författningsförslaget är att visa hur de nämnda bestämmelserna skulle kunna se ut i den nya förpackningsförordningen.

Även förordningen (2005:220) om retursystem för plastflaskor och returburkar (retursystems-förordningen) bör upphävas. Bestämmelserna bör föras över till den nya förpackningsförordningen och anpassas efter denna. Ett retursystem bör inte ses som en juridisk person, utan det bör drivas av en producentansvarsorganisation. Alla bestämmelser i den nya förordningen kommer inte att vara relevanta för en producentansvarsorganisation som driver ett retursystem. Vissa kapitel rör enbart insamlingen av förpackningar som inte ska ingå i ett retursystem. Även i de kapitel som rör retursystemet bör uttrycket ”en producentansvarsorganisation för förpackningar” användas när alla producentansvarsorganisationer avses. I övrigt bör det framgå när en bestämmelse enbart avser en producentansvarsorganisation som driver ett retursystem eller en producentansvarsorganisation för förpackningar som inte driver ett retursystem.

De bestämmelser som förs över från 2018 års förpackningsförordning och retursystems-förordningen utan ändrat innehåll kommenteras inte särskilt i denna promemoria. I bilaga 1 finns en jämförelsetabell där det framgår vilken motsvarighet bestämmelserna i 2018 års förordning och retursystems-förordningen får i den nya förordningen.

9.3 Utsorteringskrav för förpackningsavfall

9.3.1 Krav på separat insamling och utsortering förtydligas

Förslaget: Kraven på utsortering och separat insamling ska förtydligas. Den som har förpackningsavfall ska sortera ut följande material från annat avfall: papper och kartong, plast, metall, färgat glas och ofärgat glas. Plastflaskor och metallburkar som är avsedda för ett retursystem ska också sorteras ut från annat avfall. Även avfall av övriga förpackningar (t.ex. förpackningar av trä, keramik och textil) ska sorteras ut. Kravet på utsortering gäller inte en förpackning som på grund av sitt tidigare innehåll utgör farligt avfall och i stället ska sorteras och hanteras som farligt avfall.

Vid verksamheter som är serveringsställen, dvs. där det bedrivs näringsverksamhet som består i att servera mat eller dryck till allmänheten och där möjlighet ges till förtäring på stället, ska

serveringsstället se till att förekommande förpackningsavfall sorteras ut i serveringslokalen.

Den som har en förpackning som innehåller avfall ska se till att förpackningen skiljs från innehållet. Detta gäller inte en förpackning som

1. på grund av sitt innehåll utgör farligt avfall, eller
2. innesluter läkemedelsavfall, om förpackningen underlättar den praktiska hanteringen av läkemedelsavfallet.

Bestämmelserna om skyldigheten att skilja en förpackning från dess innehåll ska börja tillämpas i fråga om avfall som produceras efter utgången av december 2023.

Skälen för förslaget

Förtydligade krav på utsortering

Enligt avfallsdirektivet ska medlemsstaterna införa separat insamling av åtminstone papp, metall, plast och glas (artikel 11.1 tredje stycket). Med separat insamling avses insamling som innebär att ett avfallsflöde hålls åtskilt efter avfallens typ och natur i syfte att underlätta en särskild behandling. Enligt gällande regelverk finns ett krav på att avfallsinnehavarna sorterar ut förpackningsavfallet från annat avfall men det anges inte särskilt i vilka förpackningsmaterial. Det finns inte heller ett tydligt krav på separat insamling av utsorterat avfall i avfallsförordningen. Bestämmelser om detta bör således införas. För att genomföra avfallsdirektivet bör utsortering ske i förpackningsmaterialen papp, metall, plast och glas.

Enligt förpackningsdirektivet omfattar minimimålen för materialåtervinning som ska vara uppfyllda 2025 respektive 2030 förpackningsavfall av papper och kartong (artikel 6.1 g). I 2018 års förpackningsförordning omfattar motsvarande mål papp, papper, kartong och wellpapp (18 §). Bestämmelserna bör omfatta papper och kartong. Bedömningen är att detta inbegriper papp och wellpapp. Denna ändring är därför endast språklig.

Glas bör sorteras ut i färgade respektive ofärgade glasförpackningar. Plastflaskor och metallburkar som omfattas av ett retursystem bör sorteras särskilt. Det innebär att avfallsinnehavarna ska sortera ut avfall som består av papper och kartong, plastförpackningar, metallförpackningar, färgade glasförpackningar och ofärgade glasförpackningar liksom plastflaskor och metallburkar avsedda för ett godkänt retursystem från annat avfall. Förpackningsavfall som är mindre vanligt förekommande såsom exempelvis trä, textil- och keramikförpackningar bör sorteras ut men i en gemensam fraktion som avser övriga förpackningar.

De nya bestämmelserna bör kompletteras med nya instruktioner om var hushållen och verksamheter vars avfallshantering är samlokaliserad med hushållens i ett flerbostadshus ska lämna sitt avfall. Förpackningsavfall som produceras i ett hushåll eller i en verksamhet vars avfallshantering är samlokaliserad med hushållens i ett flerbostadshus ska lämnas till det insamlingssystem som kommunen tillhandahåller och till ett insamlingsystem i form av ett retursystem som en producentansvarsorganisation driver. Genom hänvisningar till förpackningsförordningen bör det framgå

att avfall av de vanligast förekommande förpackningsmaterialen papper och kartong, plastförpackningar, metallförpackningar, färgade glasförpackningar och ofärgade glasförpackningar ska lämnas till det fastighetsnära insamlingssystem som kommunen tillhandahåller. Avfall av övriga förpackningsmaterial, liksom skrymmande förpackningar ska lämnas på de lättillgängliga insamlingsplatserna.

En förpackning som innehåller avfall bör skiljas från innehållet i förpackningen

Av kommissionens tillkännagivande om teknisk vägledning om klassificering av avfall (2018/C 124-01) framgår att en förpackning för att vara förpackningsavfall vid klassificering enligt kommissionens beslut om avfallsförteckning bör vara "nominellt tom" (kommissionens beslut 2000/532/EG av den 3 maj 2000 om ersättning av beslut 94/3/EG om en förteckning över avfall i enlighet med artikel 1 a i rådets direktiv 75/442/EEG om avfall, och rådets beslut 94/904/EG om upprättande av en förteckning över farligt avfall i enlighet med artikel 1.4 i rådets direktiv 91/689/EEG om farligt avfall). Uttrycket nominellt tom bör förstås som att förpackningens produktinnehåll effektivt har avlägsnats, dvs. genom att förpackningen tömts eller skrapats ur. Det faktum att minimala rester av innehållet finns kvar i förpackningsavfallet utesluter inte att förpackningen betraktas som nominellt tom.

I den nuvarande bestämmelsen om utsorteringsskyldighet i avfallsförordningen anges att den som har förpackningsavfall ska sortera ut förpackningsavfallet från annat avfall (3 kap. 4 §). Avsikten med denna bestämmelse har varit att den ska innefatta en skyldighet att skilja förpackningen från innehållet. Mot bakgrund av vad som framgår av kommissionens vägledning finns det dock ett behov av att införa en bestämmelse om att utsorteringskravet innefattar en skyldighet att skilja en förpackning som innehåller avfall från innehållet i förpackningen. Detta överensstämmer även med avfallshierarkin, en prioriteringsordning som regleras i miljöbalken och som syftar till att avfall i första hand ska förebyggas och att det avfall som ändå produceras ska hanteras på ett resurseffektivt sätt (2 kap. 5 § och 15 kap. 10 §).

Enligt 28 § i 2006 års förpackningsförordning finns en skyldighet för bl.a. andra förbrukare än hushåll, till exempel verksamheter, att sortera ut förpackningar från hushållsavfall och annat avfall och lämna dem för borttransport i de insamlingssystem som producenterna eller kommunen tillhandahåller för sådant avfall.

I Naturvårdsverkets skrivelse Uppdrag att föreslå genomförande av artikel 22 om bioavfall Europaparlamentets och rådet direktiv 2008/98/EG i den svenska lagstiftningen (redovisningen av bioavfallsuppdraget, 2021-09-02) framhålls att en skyldighet att manuellt eller maskinellt packa upp förpackat livsmedelsavfall i butik kan innebära betungande ekonomiska konsekvenser och andra praktiska svårigheter, t.ex. brist på utrymme och personal. Det kan även uppkomma sanitära svårigheter. Av redovisningen framgår att Naturvårdsverket bedömer att sortering vid källan, dvs. hos grossister och i detaljhandelslokaler i praktiken är näst intill orimlig. Naturvårdsverket framhåller dock att en utsortering exempelvis på behandlingsanläggningar skulle resultera i rena strömmar

av bioavfall och förpackningsavfall samt stämma överens med förpackningsförordningens krav.

Naturvårdsverket framhåller att det finns en osäkerhet kring när förpackningsavfall kan anses ha producerats, dvs. om förpackningen ska ha brutits upp för att den ska ses som förpackningsavfall. Av redovisningen av bioavfallsuppdraget framgår dock att det är Naturvårdsverkets tolkning att skyldigheten att sortera ut förpackningar och lämna dem för borttransport inte uppstår så länge dessa är obrutna.

För att främja avfallsförebyggande och ökad materialåtervinning eller biologisk behandling av såväl förpackningsavfall som avfall som är förpackat bör det införas krav på att skilja förpackningar från innehållet i förpackningen införas.

På grund av de praktiska svårigheterna vid hantering av avfallet i butik bör skyldigheten utformas på ett sätt som innebär att den som innehar en förpackning som innehåller avfall ska se till att förpackningen skiljs från innehållet. Detta innebär att innehavaren kan uppfylla skyldigheten genom att själv skilja innehållet på platsen där avfallet producerats eller genom att se till att förpackningen skiljs från innehållet på en behandlingsanläggning. Om förpackningarna skiljs från innehållet på en behandlingsanläggning så omfattas innehavaren av förpackningsavfallet därefter av skyldigheten att lämna det till insamling i enlighet med bestämmelserna i avfallsförordningen. Om innehavaren själv vill ta hand om detta avfall finns möjlighet att anmäla sig som ett marknadsdrivet återvinningssystem. Med förpackningsavfall avses i förpackningsförordningen och avfallsförordningen förpackningar eller förpackningsmaterial som är avfall enligt 15 kap. 1 § miljöbalken. Denna förklaring kan omfatta även annat avfall än sådant avfall som omfattas av kapitel 15 i bilaga 3 i avfallsförordningen.

Eftersom det är förenat med kostnader att behöva skilja förpackningar från innehållet kommer den nya bestämmelsen särskilt ge ett incitament att förebygga att det uppstår matavfall. I livsmedelshandeln finns redan flera initiativ för att minska matsvinnet, t.ex. prissäskningar för varor med kort bäst före-datum eller att livsmedlen skänks till sociala verksamheter. Om förpackat matavfall ändå uppstår ska matavfallet skiljas från förpackningen. Det ger möjlighet till biologisk behandling genom produktion av biogas. Det innebär även att mer förpackningsavfall kan sorteras ut och materialåtervinnas. Skyldigheten bör dock inte begränsas till förpackningar som innehåller matavfall och den bör gälla både för hushåll och verksamheter.

Undantag för förpackningar som utgör farligt avfall och förpackningar som innesluter läkemedelsavfall

Det bör införas undantag från kravet på att skilja förpackningen från sitt innehåll. Om det tidigare innehållet i en förpackning innebär att det finns rester av eller innehåll som gör att förpackningen är förorenad med farliga ämnen ska förpackningsavfallet inte lämnas i förpackningsinsamlingen. Det bör därför införas en bestämmelse om att förpackningsavfall som på grund av sitt tidigare innehåll utgör farligt avfall inte ska sorteras ut som förpackningsavfall. I avsnitt 9.4 (Krav på utsortering och separat hantering av farligt avfall) föreslås att sådant avfall i stället ska sorteras ut som farligt avfall.

Kravet på att den som har en förpackning som innehåller avfall ska se till att förpackningen skiljs från innehållet bör inte gälla förpackningar som på grund av sitt resterande innehåll utgör farligt avfall. Även dessa förpackningar bör i stället sorteras ut och hanteras som farligt avfall.

Även sådana förpackningar som innehåller läkemedel bör i vissa fall undantas från kravet på att skilja förpackningen från innehållet. Det är viktigt att det är enkelt att lämna ifrån sig läkemedelsavfall. Detta bl.a. med hänsyn till att en stor del av läkemedelsavfallet produceras av äldre människor. För att underlätta den praktiska hanteringen av läkemedelsavfallet finns det skäl att möjliggöra att det lämnas till insamling i sin förpackning. Därför bör det införas en möjlighet till undantag från kravet på att skilja förpackningen från innehållet om förpackningen underlättar den praktiska hanteringen av läkemedelsavfallet.

Utsorteringskrav vid verksamheter

Enligt gällande rätt ska en verksamhetsutövare som producerar eller hanterar avfall ansvara för att det avfall som produceras eller hanteras inom verksamheten tas om hand på ett godtagbart sätt med hänsyn till människors hälsa och miljö (15 kap. 11 och 11 a §§ miljöbalken). Verksamhetsutövaren ansvarar också för att klassificera sitt avfall och sortera ut förpackningsavfall enligt utsorteringskraven i avfallsförordningen. Verksamheterna ska lämna förpackningsavfallet antingen till de insamlingssystem som producenterna tillhandahåller eller till de insamlingssystem som kommunen tillhandahåller (28 § 2006 års förpackningsförordning och övergångsbestämmelserna till 2018 års förpackningsförordning).

I avsnitt 9.3 föreslås att den som har förpackningsavfall ska sortera ut detta i olika förpackningsmaterial. Bestämmelserna träffar även verksamheter. Det bör inte påverka verksamheternas avfallshantering nämnvärt i och med att de bör förfara på detta sätt redan i dag. I avsnitt 9.3 framgår också att om en separat insamling inte är genomförbar eller nackdelar överväger fördelarna med en separat insamling kan Naturvårdsverket besluta om dispens.

När det gäller verksamheter som är serveringsställen och serverar mat och dryck i förpackningar och dessutom erbjuder möjlighet till förtäring på stället, har det uppmärksammats i aktörsdialogerna att nuvarande reglering är något otydlig i fråga om vilka skyldigheter som faller på serveringsstället och vilka skyldigheter som faller på de privatpersoner som besöker serveringsstället i serveringslokalen (till skillnad från i restaurangköket). Det har betydelse både var avfallet produceras och vem som är i besittning av avfallet. Serveringsställena erbjuder också ofta olika service, både sittplatser och möjlighet att ta med sig den förpackade maten från serveringsstället, s.k. take-away. I båda fallen köper privatpersonerna både maten och förpackningarna av serveringsstället. Det är uppenbart att förpackningsavfallet är privatpersonernas ansvar när förpackningsavfallet produceras på ett annat ställe än i serveringsställets lokaler. Den som har förpackningen när den inte längre finns på serveringsstället är privatpersonen, som, när förpackningen blir avfall, ska sortera avfallet i hushållet eller i de insamlingssystem som finns på allmän plats.

Det bör dock förtydligas vem som har ansvaret för förpackningsavfallet när det produceras i serveringsställets lokal. I ett sådant fall bör det vara serveringsställets ansvar att ge den som har förpackningsavfall som har producerats i serveringslokalen möjlighet att sortera ut avfallet och även att se till att det omhändertas på ett korrekt sätt.

En sådan reglering skulle inte träffa s.k. food trucks, kaffevagnar och liknande mobila livsmedelsverksamheter utan sittplatser, dvs. som inte erbjuder förtäring på stället. I avsnitt 9.5.1 föreslås att kommunerna ska samla in förpackningsavfall på särskilt iordningsställda platser för allmänheten. Kommunen kan påverka var mobila livsmedelsverksamheter parkeras inom kommunen och bör därmed kunna styra att dessa ställs upp på lämpliga platser där insamlingssystem finns tillgängliga. Andra mobila livsmedelsverksamheter behöver tillfälliga livsmedelstillstånd eller registreringar av mobila anläggningar. Det är därför inte nödvändigt att införa särskilda skyldigheter med avseende på denna avfallshantering. Miljöförvaltningarna har möjlighet att bedriva tillsyn gentemot dessa verksamheter utifrån miljöbalkens allmänna hänsynsregler och har då möjlighet att utifrån 2 kap. miljöbalken ställa krav på avfallshanteringen om det bedöms som nödvändigt utifrån servering av antalet portioner och eventuell nedskräpningsproblematik.

9.3.2 Undantag från kraven

Förslag: Naturvårdsverket ska få besluta om dispens från kravet på utsortering och separat insamling och därmed medge att de olika material som förpackningsavfallet består av blandas. Dispens ska kunna ges utifrån en bedömning av om separat insamling inte är genomförbar eller inte ger fördelar som överväger nackdelarna.

Tillsynsmyndigheten ska i det enskilda fallet kunna ge den som producerar avfall i en yrkesmässig verksamhet dispens från kravet på att skilja förpackningen från dess innehåll.

Naturvårdsverket ska få meddela föreskrifter om undantag från kravet på att skilja en förpackning som innehåller avfall från innehållet.

Skälen för förslaget

Dispens från kravet på utsortering och separat insamling

Det har under framtagandet av förslagen i denna promemoria inte kommit fram några skäl som ger anledning att frånga utgångspunkten att utsortering och separat insamling ska ske och att blandningar av materialen inte får ske.

Utsorteringen fyller dock inte något självändamål utan syftar till att underlätta insamling och materialåtervinning. Olika länder har olika utsorteringskrav. I Danmark är det t.ex. obligatoriskt att sortera ut kartong för mat och dryck från övriga förpackningar av kartong. I Tyskland och Finland samordnas förpackningsinsamlingen med insamling av annat avfall av samma material. I beaktande av dessa variationer och att avfallsströmmar kan förändras över tiden, är det lämpligt att skapa en viss flexibilitet för effektivare utsorterings- och insamlingslösningar än de gängse.

I avfallsförordningen finns bestämmelser om undantag från kraven på separat insamling där separat insamling inte är genomförbar eller inte ger fördelar som överväger nackdelarna (3 kap. 13–17 §§). Undantag kan göras genom generella föreskrifter eller dispens i det enskilda fallet. För förpackningsavfallet bör Naturvårdsverket kunna meddela dispens på ansökan av en kommun i fråga om det avfall som samlas in av kommunen och på ansökan av den ansvariga producentansvarsorganisationen i fråga om vissa verksamheters avfall.

Dispenser från kraven på att skilja förpackningen från sitt innehåll, utsortering och separat insamling

Det bör också införas en möjlighet att i det enskilda fallet ge dispens från kravet på att skilja en förpackning som innehåller avfallet från dess innehåll. Denna möjlighet kan vara särskilt viktig i områden där det för närvarande finns brist på anläggningar för sådan hantering. Eftersom det är fråga om lokala förutsättningar bör ansökan om sådan dispens prövas av tillsynsmyndigheten. Möjligheten att ansöka om dispens bör begränsas till den som producerar avfall i en yrkesmässig verksamhet. De som producerar avfall i en verksamhet som inte är yrkesmässig bedöms inte ha samma behov av undantag i det enskilda fallet. Även vid prövning av sådan ansökan om dispens bör hänsyn tas till om det är genomförbart att skilja förpackningen från sitt innehåll eller om det inte ger fördelar som överväger nackdelarna.

Föreskrifter om undantag från krav på att skilja förpackningar från sitt innehåll

Naturvårdsverket bör få möjlighet att meddela föreskrifter om undantag från kravet på att skilja förpackningar från sitt innehåll.

Naturvårdsverket har ett bemyndigande att meddela föreskrifter om att tillsynsmyndigheten är skyldig att lämna uppgifter om beslut om dispens. Detta bemyndigande bör utökas till att även omfatta dispenser från kravet på att skilja förpackningar från sitt innehåll som tillsynsmyndigheten lämnar. Genom information om sådana dispenser kan Naturvårdsverket få ett underlag för att bedöma ett eventuellt behov av undantag genom generella föreskrifter.

9.4 Krav på utsortering och separat hantering av farligt avfall

Förslag: Det ska införas en bestämmelse som innebär att farligt avfall ska sorteras ut och hanteras skilt från annat avfall.

Skälen för förslaget: Av avfallsdirektivet framgår att medlemsstaterna senast den 1 januari 2025 ska införa separat insamling av farliga avfallsfraktioner som produceras av hushåll för att säkerställa att de behandlas i enlighet med artiklarna 4 och 13 och inte förorenar andra kommunala avfallsflöden (artikel 20.1).

Merparten av de kommunala renhållningsordningarna innehåller bestämmelser om att farligt avfall ska sorteras ut, hållas skilt från annat avfall

och lämnas i kommunens insamlingssystem för farligt avfall. För att genomföra direktivet bör det införas ett krav i avfallsförordningen på att farligt avfall ska sorteras ut och hanteras skilt från annat avfall.

Förekomsten av farliga ämnen riskerar att göra avfall olämpligt för materialåtervinning. För att främja utveckling av giftfria materialkretslopp är det viktigt att hantera avfall med farliga ämnen skilt från annat avfall. Detta gäller både avfall som produceras av hushåll och avfall som produceras av verksamheter. Det bör därför införas en bestämmelse i avfallsförordningen som innebär att farligt avfall ska sorteras ut och hanteras skilt från annat avfall.

Det finns även andra krav på hantering av farligt avfall. I 4 kap. avfallsförordningen finns bestämmelser om att farligt avfall inte får blandas eller spädas ut.

9.5 Ett kommunalt insamlingsansvar

9.5.1 Kommunal insamling av förpackningsavfall från hushåll och vissa verksamheter

Förslag: Kommunerna ska ta över ansvaret för insamling av förpackningsavfall från hushåll, inklusive avfall som uppstår på allmän plats och insamling från verksamheter vars avfallshantering är samlokaliserad med hushållens i flerbostadshus.

Det ska införas en bestämmelse som upplyser om att förordningen innehåller föreskrifter som

- preciserar kommunens ansvar enligt miljöbalken när det gäller kommunalt avfall som består av förpackningar från hushåll, från verksamheter vars avfallshantering är samlokaliserad med hushållens förpackningsavfall och förpackningsavfall som produceras på allmän plats,
- utvidgar kommunens ansvar när det gäller sådant förpackningsavfall från verksamheter som inte är kommunalt avfall, och
- begränsar kommunens ansvar genom det producentansvar som föreskrivs i förordningen.

Möjligheten enligt miljöbalken för regeringen att föreskriva om att kommunen ska ansvara för annat avfall än sådant som kommunen redan ansvarar för ska utvidgas till att avse avfall som omfattas av producentansvar, om det finns samordningsfördelar med att kommunen hanterar sådant avfall tillsammans med avfall som kommunen ansvarar för.

Kommunen ska också informera avfallsinnehavarna om utsorteringskraven och vald insamlingslösning.

Skälen för förslaget

Det finns flera fördelar med kommunal insamling från hushållen

I vägvalet när det gäller hur insamlingen av förpackningsavfall från hushållen ska styras står det mellan att antingen försöka utveckla ett nytt operationellt producentansvar, där ansvaret kan fördelas i tid och rum av staten (se vidare avsnitt 10) eller att låta kommunerna ansvara för insam-

lingen. Med beaktande av för- och nackdelar med de två valmöjligheterna, framstår ett kommunalt ansvar som lämpligast.

Kommunerna har för det första starka ekonomiska incitament att utveckla bostadsnära insamling. De betalar skatt för förbränning av restavfall, vilket betyder att kommuninvånarna får betala extra för de förpackningar som inte har sorterats ut. Hämtning och transport av restavfall kan också bli dyr på grund av onödigt stora volymer. Vidare får kommunerna i praktiken ofta stå för kostnaden för renhållning runt nedskräpade återvinningsstationer, liksom på offentliga platser där producenterna inte erbjuder någon utsorteringsmöjlighet.

Kommunerna har för det andra möjligheter att samordna insamlingen av förpackningsavfall med insamling av annat avfall som kommunen ansvarar för, vilket bör ge ett effektivare transportarbete.

För det tredje är det för staten administrativt enklare att styra kommunerna. De har ett grundläggande ansvar för insamling av vissa avfallsslag som de finansierar via avfallstaxan. De kan samarbeta med varandra i kommunalförbund och är sällan eller aldrig varandras konkurrenter. Regelverket kan hållas betydligt enklare eftersom det t.ex. inte behövs någon prövning av lämplighet eller några krav på säkerheter. Kommunerna besitter vidare stor lokalkännedom och det finns redan kommunala föreskrifter som styr hämtningen av restavfall som tar hänsyn till bl.a. fastigheternas utseende och vägarnas skick i olika kommuner, vilket innebär att kommunerna har bättre möjlighet att praktiskt utföra en hämtning av avfallet i olika delar av kommunen.

En ytterligare fördel med en kommunal insamling är att risken för att avfallet inte hämtas elimineras. Om producenterna ansvarar finns en viss risk för att någon aktör kan hamna på obestånd och att insamlingen plötsligt upphör. Trots sanktionsmöjligheter finns inte någon möjlighet att tvinga ett privat bolag att de facto hämta avfallet.

Det bör samtidigt understrykas att riskerna att kommunerna inte löpande får ut ersättning för sitt insamlingsarbete är små. Förslaget till modell för ersättning och transferering innebär att den säkerhet en producentansvarsorganisation är skyldig att ställa kommer att aktualiseras på kort varsel om organisationen av någon anledning skulle dröja med att betala sin avgift (se avsnitt 9.9.5). Om det av någon anledning inte finns någon producentansvarsorganisation ska Naturvårdsverket fakturera producenterna direkt för kostnaderna.

Även information till och kommunikation med avfallsinnehavarna gynnas av ett kommunalt ansvar för förpackningsinsamlingen. Ett kommunalt ansvar för insamlingen möjliggör en mer samlad information om hur avfallet ska sorteras ut. Det skapar också möjlighet till lokal rådgivning och problemhantering, i kontrast till producentansvarsorganisationernas nationellt centraliserade organisation. I en konfliktsituation kan kommunen utöva myndighet gentemot sina medborgare som leder till ett överklagbart beslut som sedan kan domstolsprövas.

Avfall Sverige och FTI har, parallellt med den aktörsdialog som förts för framtagandet av förslagen i denna promemoria, fört egna diskussioner med utgångspunkten att om kommunerna och majoriteten av producenterna kan komma överens om en gemensam inriktning så skulle den kunna utgöra en grund för Miljödepartementet att ta fram ett förslag som har bästa möjliga förutsättningar för en effektiv och lyckad implemen-

tering. Diskussionerna utmynnade i att det enligt nämnda aktörer finns förutsättningar för att införa ett kommunalt ansvar. Den fortsatta dialogen utmynnade i att det fanns olika uppfattningar i enskilda frågor och detaljer.

Ett kommunalt insamlingsansvar kan sammantaget ge förbättrad kapacitet, säkerhet och lokal förankring, samtidigt som det möter acceptans hos de mest centrala aktörerna. I den dialog som föregått framtagandet av förslagen i denna promemoria har flera alternativa lösningar diskuterats, inte minst alternativet att producenterna ansvarar för insamlingen. Alternativen beskrivs särskilt i avsnitt 10. De alternativ som avhandlas är i tur och ordning:

- en fortsatt utveckling av 2018 års tillståndssystem
- tilldelning av monopol, och
- ett statligt upphandlingssystem

Kommunal insamling av förpackningsavfall från verksamheter vars avfallshantering är samlokaliserad med hushållens i flerbostadshus

I avsnitt 9.7.1 föreslås att ansvaret för insamlingen av förpackningsavfall från verksamheter även i fortsättningen ska ligga på producenterna. I den dialog som genomförts i samband med framtagandet av förslagen i denna promemoria har både Avfall Sverige och producenterna samtidigt förespråkade att kommunerna bör ansvara för hämtning vid mindre verksamheter. Olika gränsdragningar för det kommunala insamlingsansvaret för hämtning från verksamheter har diskuterats utifrån var samordningsvinster med hämtning från hushållen kan uppkomma.

I den tyska lagstiftningen omfattas vissa verksamheter av samma hämtning som hushållen. En avgränsning görs dels genom en uppräkningslista av specifika verksamheter, dels utifrån mängd avfall och att tömningsfrekvensen ska vara densamma som för hushållen (jfr 3 § Verpackungsgesetz, utfärdad den 5 juli 2017). Aktörerna anser samstämmigt att det kommunala insamlingsansvaret bör avgränsas på ett annat sätt än i Tyskland, nämligen till verksamheter vars avfallshantering är samlokaliserad med hushållens i ett flerbostadshus. Den avgränsningen är tillräckligt tydlig och kommer samtidigt att fånga ett stort antal små företag som bedriver verksamheter i nära anslutning till hushållen i flerbostadshus. Det kan t.ex. handla om restauranger eller frisörsalonger som hyr lokaler på bottenvåningen och utnyttjar hushållens behållare eller har identiska behållare uppställda i samma utrymme som hushållen. De skäl som aktörerna för fram är att andra lösningar skulle vara kostsamma och opraktiska, samtidigt som kommunerna redan i många fall står för insamlingen från sådana verksamheter. Verksamheter vars avfallshantering är samlokaliserad med hushållens i flerbostadshus bör därför ingå i det kommunala insamlingsansvaret.

I betänkandet Att äga avfall (SOU 2021:24) föreslås att det ska införas ett s.k. frival som innebär att verksamheter kan välja om de vill hantera kommunalt avfall på annat sätt än genom att lämna detta till kommunen. Avfall som omfattas av producentansvar omfattas dock inte av förslaget, varför ett eventuellt genomförande av frivalet inte påverkar förslagen i denna promemoria (SOU 2021:24 s. 128).

Kommunen bör samla in förpackningar som inte är kommunalt avfall

En verksamhet kan producera förpackningsavfall som är kommunalt avfall men också avfall som inte är kommunalt avfall, dvs. avfall som till sin art och sammansättning inte liknar kommunalt avfall (jfr 15 kap. 3 § miljöbalken). Av Naturvårdsverkets vägledning till definitionen av kommunalt avfall framgår att bedömningen vid gränsdragningssvårigheter behöver utgå från information om avfallet ursprung och natur. Det anges att förpackningsavfall från industrin eller grossistverksamhet sannolikt inte är av samma art och sammansättning som avfall från hushåll.

Ett utvidgat bemyndigande i miljöbalken

För att regeringen ska kunna föreskriva om skyldighet för kommunen att samla in förpackningsavfall som inte är kommunalt avfall bör det införas ett utvidgat bemyndigande i miljöbalken. Regeringen får enligt miljöbalken meddela föreskrifter om att kommunen ska ansvara för att annat avfall än sådant som kommunen redan ansvarar för (15 kap. 22 § miljöbalken). Föreskrifterna får dock endast avse avfall som av hälso- eller miljöskäl behöver hanteras av kommunen. Det kan visserligen hävdas att en kommunal insamling av förpackningsavfall som inte är kommunalt avfall från verksamheter vars avfallshantering är samlokaliserad med hushåll är motiverad av miljöskäl på grund av samordningsfördelar. För att tydliggöra detta är det dock lämpligt att uttryckligen ange samordningsfördelar i bemyndigandet.

Det finns andra områden där det är eller kan vara aktuellt att låta kommunen ansvara för insamling av annat avfall än sådant som kommunen redan ansvarar för på grund av samordningsfördelar. Kommunerna har i dag ansvar för att transportera bort avfall från sådana mottagningsanordningar för avfall från fartyg som avses i förordningen (1980:789) om åtgärder mot förorening från fartyg (4 kap. 8 § avfallsförordningen). Mottagningsanordningarna i hamnar och kommunens borttransport motiveras av att det är viktigt att se till att avfallet inte hamnar i havet. Europaparlamentets och rådet direktiv (EU) 2019/904 av den 5 juni 2019 om minskning av vissa plastprodukters inverkan på miljön (engångsplastdirektivet) innebär att avfall som utgörs av fiskeredskap ska sorteras ut och samlas in separat, och att det ska införas ett producentansvar för fiskeredskap (artikel 8.6 och 8.7). I promemorian Producentansvar för fiskeredskap – kompletteringar till Havs- och vattenmyndighetens rapport (M2021/01749) föreslås att kommunerna alltså ska transportera bort avfall som utgörs av fiskeredskap från mottagningsanordningar men få ersättning för detta från producenterna. Avfall som utgörs av fiskeredskap som varit avsedda att användas i yrkesmässig verksamhet är inte kommunalt avfall. Ett alternativ hade varit att låta producenterna ansvara för insamling av de utsorterade fiskeredskapen. Eftersom kommunen redan har ansvar för borttransport av avfall från mottagningsanordningar finns det dock tydliga samordningsfördelar med att kommunen ska samla in avfallet. Det är lämpligt att bemyndigandet i miljöbalken uttryckligen omfattar även denna situation.

Bemyndigandet bör därför utvidgas till att avse föreskrifter om att kommunen ska ansvara för annat avfall än sådant avfall som avses i 15 kap. 20 §, om det rör sig om avfall som omfattas av producentansvar

och det finns samordningsfördelar med att kommunen hanterar sådant avfall tillsammans med avfall som omfattas av kommunens ansvar.

Kommunal insamling av förpackningsavfall från allmän plats

I aktörsdialogerna har producenterna varit emot att producenterna skulle ha ett ansvar för insamling i utemiljöer, vare sig ett organisatoriskt eller finansiellt ansvar. De har fört fram att det är en mycket liten del av förpackningarna som produceras i utemiljöer och att det avfall som hamnat i de olika behållarna närmast varit osorterat och således av en så låg kvalitet att materialåtervinning av materialen inte varit möjlig. Som motargument har förts fram att det bör gå att erhålla bättre resultat om insamlingen görs över hela Sverige och i större skala samt om det samtidigt införs fastighetsnära insamling vid hushållen och separat insamling på serveringsställen.

Enligt engångsplastdirektivet ska det införas system för utökat producentansvar för alla plastprodukter för engångsbruk som listas i direktivets bilaga del E (artikel 8.1). För flera av de produkter som omfattas av direktivet (livsmedelsbehållare, dryckesbehållare, plastbärkassar m.m.) ska producenterna dels täcka kostnaderna för att städa upp avfallet från dessa produkter (artikel 8.2 första stycket b), dels kostnaderna för insamlingen av avfall från dessa produkter som slängs i offentliga system (artikel 8.2 första stycket b). För i vart fall dessa kostnader krävs det således enligt EU-rätten att producenterna bekostar insamling, påföljande transport och behandling av avfallet. Det kan ske antingen genom separat insamling, eller genom att de står för sin andel av kostnaderna för hanteringen av avfall i offentliga system.

I nuvarande reglering framgår att producenterna ska ha ett lämpligt insamlingssystem som underlättar för den som innehar förpackningsavfall att lämna ifrån sig detta (övergångsbestämmelserna till 2018 års förordning och 25 § 2006 års förordning). Det finns inga undantag för vilket förpackningsavfall som ska tas om hand. Producenternas skyldighet att tillhandahålla ett insamlingssystem gäller således allt förpackningsavfall oavsett om det uppstår i ett hushåll, på allmän plats eller i en verksamhet. Detta fungerar dock inte i praktiken. I engångsplastpromemorian konstateras att frågan om förtydligande av krav på insamling av dessa engångsplastprodukter i utemiljöer bör övervägas i samband med en översyn av insamlingssystemet för alla förpackningar (s. 128–131).

Förpackningsdirektivet omfattar alla förpackningar och allt förpackningsavfall oavsett var förpackningsavfallet härrör från (artikel 2). Kravet på separat insamling enligt avfallsdirektivet (artikel 11.1) gör heller ingen åtskillnad på platsen där avfallet uppkommer. Det måste också anses mest förenligt med direktivets syfte att det ges möjlighet till utsortering av alla förpackningsmaterial även i utemiljöer, och då är det producenterna som ska bekosta den (artikel 8a.4 a avfallsdirektivet).

Det är också pedagogiskt att ha samma utsorteringskrav överallt. Det bör finnas goda chanser att kvaliteten på insamlingen på allmän plats blir fullt acceptabel över tid när det ges möjlighet till utsortering. Insamlingen kommer då också att bli kostnadseffektiv.

När det så gäller vem som bör ansvara för insamlingen görs följande överväganden. Av lagen (1998:814) med särskilda bestämmelser om

gatarenhållning och skyltning (renhållningslagen) framgår att kommunen har renhållningsansvar för allmänna platser för vilka kommunen är huvudman (2 och 4 §§). Kommunerna har också ansvar för att kommunalt avfall inom kommunen behandlas (15 kap. 20 § miljöbalken). Kommunerna städar därför inte enbart upp det avfall som skräpats ned utan tillhandahåller även insamlingskärl på platser utomhus. Insamlingen av avfallet som slängs i dessa kärl finansieras av skatteintäkter eller via avfallstaxan som betalas av kommunens invånare. Förpackningsavfall som produceras i utemiljöer samlas vanligen inte in skilt från annat avfall av en kommun.

Kommunerna har i dag ett renhållningsansvar i utemiljöer och har på grund av detta redan ett antal sopkärl för blandat avfall uppsatta inom sina områden. En separat insamling av förpackningsavfall bör gå att samordna med de befintliga kärlen. Kommunerna har även bättre översikt över var avfall produceras och vilka platser som lämpar sig för att ställa upp insamlingskärl än vad producenterna har. Det är vidare enklare för en kommun, som ändå är huvudman för allmänna platser, att bestämma var och hur insamlingsplatserna för förpackningsavfallet ska utformas. Avfall Sverige har varit positivt till att kommunerna ges detta ansvar men önskat att ansvaret preciseras för att inte bli för vidsträckt (Avfall Sveriges Kommentarer till bestämmelser om förpackningsavfall presenterade vid möte den 21 maj 2021). Det bör således vara kommunerna som ansvarar för den separata insamlingen av förpackningsavfall i utemiljöer. I avsnitt 9.6.5 behandlas frågan om omfattningen på insamlingen.

Kommunen bör ansvara för information till avfallsinnehavarna

När kommunen tar över ansvaret för insamling av förpackningsavfall vid hushåll och samlokaliserade verksamheter samt på allmän plats, är det lämpligt att kommunerna även tar ansvar för information till berörda innehavare av avfall om var och hur de ska sortera ut sitt avfall. Ett kommunalt ansvar för detta förbättrar också möjligheterna att, efter behov, ge en mer samlad information om sortering av samtliga avfallsfraktioner som kan vara aktuella hos hushållen och vissa av verksamheterna. Att informationen kommer från respektive kommun och inte en central producentansvarsorganisation innebär att informationen till hushållen och de samlokaliserade verksamheterna blir mer anpassad till lokala förhållanden.

9.5.2 Kommunens ansvar ska upphöra när förpackningsavfallet överlämnats till en godkänd producentansvarsorganisation

Förslag: Kommunens ansvar ska upphöra när avfallet har överlämnats till en producentansvarsorganisation. Överlämnandet ska ske på omlastningsstationer som kommunen tillhandahåller. Kommunerna ska, så långt som möjligt, till respektive producentansvarsorganisation överlämna den mängd förpackningsavfall som motsvarar organisationens marknadsandel utifrån Naturvårdsverkets beslut. Kommunerna ska ha rutiner för att på ett skäligt sätt beräkna och kontrollera att rätt avfallsmängd överlämnas till respektive producentansvarsorganisation.

Kommunerna ska också till Naturvårdsverket varje kvartal lämna uppgifter om insamlade mängder förpackningsavfall. Producentansvarsorganisationerna ska lämna uppgifter om mottagna mängder förpackningsavfall. Om en producentansvarsorganisation har tagit emot för mycket eller för lite förpackningsavfall ska Naturvårdsverket besluta om korrigerande mängder förpackningsavfall för nästkommande år.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om skyldigheter för kommuner att vidta nödvändiga åtgärder för att ansvarsfördelningen mellan kommuner och producenter eller producentansvarsorganisationer ska fungera.

Skälen för förslaget: Kommunerna bör överlämna det insamlade förpackningsavfallet till producentansvarsorganisationerna. För detta ändamål bör kommunerna tillhandahålla omlastningsstationer. Precis som för insamlingen finns inga hinder för att kommunerna samarbetar kring omlastningsstationerna i ett kommunalförbund.

Producentansvarsorganisationerna kommer att ha olika marknadsandelar och kommer att ansvara för sin andel av det totala avfallsflödet för respektive material som förpackningsavfallet består av (se vidare om beräkning av marknadsandelar i avsnitt 9.10). Kommunen bör, så långt det är möjligt, överlämna förpackningsavfallet till producentansvarsorganisationerna i en omfattning som motsvarar den producentansvarsorganisationens marknadsandel för respektive material. För att överlämningen av avfallet ska fungera så bra som möjligt bör kommunen upprätta rutiner för att på ett skäligt sätt beräkna och kontrollera att rätt avfallsmängd överlämnas till respektive producentansvarsorganisation. Efter överlämning och invägning bör kommunens ansvar ta slut och producentansvarsorganisationens ansvar ta vid.

För att säkerställa att producentansvarsorganisationerna över tid inte får för mycket eller för lite förpackningsavfall bör kommunen också vara skyldig att varje kvartal lämna uppgifter till Naturvårdsverket om överlämnade mängder. Producentansvarsorganisationerna bör på motsvarande sätt vara skyldiga att lämna uppgifter om mottagna mängder. Om det visar sig att en producentansvarsorganisation mottagit för mycket eller för lite mängder förpackningsavfall i förhållande till sin marknadsandel bör Naturvårdsverket i slutet av året fatta beslut om korrigerande mängder för nästkommande år.

Enligt miljöbalken får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om undantag från kommunens ansvar för kommunalt avfall fråga om avfall som omfattas av producentansvar (15 kap. 21 §). De skyldigheter för kommunerna som beskrivs ovan är en konsekvens av att producentansvaret när det gäller avfall från hushåll och samlokaliserade verksamheter begränsas till behandling av avfallet, dvs. insamlingsansvaret ligger kvar på kommunerna. Det nämnda bemyndigandet kan dock inte anses omfatta föreskrifter om skyldighet för kommunerna att tillhandahålla omlastningsstationer och införa rutiner för att rätt mängd avfall ska överlämnas till producentansvarsorganisationerna. Det bör därför införas ett bemyndigande i miljöbalken för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om skyldigheter för kommuner att vidta nödvändiga åtgärder för att ansvars-

fördelningen mellan kommuner och producenter eller producentansvarsorganisationer ska fungera.

9.6 Utformningen av den kommunala insamlingen

9.6.1 Fastighetsnära insamling

Förslag: Kommunerna ska samla in hushållens förpackningsavfall av de vanligast förekommande materialen: papper och kartong (pappersförpackningar), plastförpackningar, ofärgade och färgade glasförpackningar och metallförpackningar. Förpackningsavfall av nämnda material ska samlas in från den fastighet där avfallet produceras (fastighetsnära insamling). Kommunen ska också ansvara för insamling av förpackningsavfall från verksamheter vars avfallshantering är samlokaliserad med hushållens i flerbostadshus.

Skälen för förslaget

Den fastighetsnära insamlingens positiva effekter består inte enbart i att hushållen har nära till insamlingen utan också i att den är sammanhållen. Förpackningsavfall uppstår dagligen i ett hushåll, kopplat till exempelvis matlagning, rengöring och kroppsvård. Det sparar tid och kraft för hushållen om de kan ta samtliga vanligt förekommande förpackningsavfall till ett och samma utsorteringsställe. I en sammanhållen insamling ligger också att möjligheten till en enkel utsortering i princip ska vara oberoende av var i landet man bor eller vilken boendeform man har valt.

Att en sammanhållen insamling av förpackningsavfall är miljömässigt optimal styrks också av referensdokumentet till Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1221/2009 av den 25 november 2009 om frivilligt deltagande för organisationer i gemenskapens miljölednings- och miljörevisionsordning (Emas) och om upphävande av förordning (EG) nr 761/2001 och kommissionens beslut 2001/681/EG och 2006/193/EG. Enligt referensdokumentets kriterier för bästa miljöledningspraxis för avfallsinsamling, är det främsta målet med en avfallsinsamlingsstrategi att i rätt tid och på ett ekonomiskt sätt samla in så mycket rätt källsorterat avfall som möjligt, i syfte att underlätta den efterföljande sorteringen och behandlingen och maximera materialåtervinningen. Dessa syften kan enligt kriterierna många gånger uppnås genom att ”införa insamling av återvinningsbara material från dörr till dörr (t.ex. papper, kartong, burkar, plast och glas), individuellt källsorterat där detta accepteras av allmänheten, i annat fall blandat och sorterat vid en materialåtervinningsanläggning; glas, följt av papper och kartong, samlas oftare in mer effektivt separat” (kommissionens beslut (EU) 2020/519 av den 3 april 2020 om referensdokument för bästa miljöledningspraxis (EMAS)).

Av avfallsdirektivet följer att tillgången till insamlingssystemen ska finnas i lämplig omfattning inom de geografiska områden som medlemsstaterna bestämmer (artikel 8a.3 b). En fastighetsnära insamling av de vanligt förekommande förpackningsmaterialen från hushållen innebär en lämplig tillgång i hela Sverige.

Utmaningar i fastighetsnära insamling av glasförpackningar

Erfarenheter från den fastighetsnära insamlingen visar att utsorteringen ökar och att kvaliteten på det utsorterade materialet blir bättre än om insamlingen sker längre från fastigheterna. Även utsorteringen av glas ökar, om än i mindre utsträckning än för de andra materialen.

Förpacknings- och tidningsinsamlingen (FTI) anser att hämtningen av glas inte bör ske fastighetsnära vid småhus. Den delen av insamlingen skulle i stället ske via glasigloos, på liknande sätt som i dagens system med återvinningsstationer. FTI anför en rad argument för sin ståndpunkt, se avsnitt 7.13. Det finns därför anledning att först redovisa argumenten och därefter bedöma dem.

Enligt studier som Svensk Glasåtervinning låtit utföra har det glasavfall som samlas in genom fastighetsnära insamling inneburit en ökad mängd finkrossat glas, vilket försämrar möjligheten att använda avfallet till nya glasförpackningar. Studierna visar också att mängden föroreningar av keramik, sten och porslin blir större vid fastighetsnära insamling. Dessa negativa resultat gäller i högre utsträckning vid insamling i flerfamiljshus. Enligt FTI riskerar därför en fortsatt utbyggd fastighetsnära insamling att väsentligt sänka kvaliteten på det insamlade glaset.

FTI bedömer också att de merkostnader som den fastighetsnära insamlingen vid småhus medför för avfall som består av glasförpackningar inte står i proportion till den ökade mängden glas. Enligt beräkningar av FTI 2019 skulle insamlade volymer endast öka med 3 procent vid borttransport från fastighetsgränsen. I sammanhanget pekar FTI på att de tekniska lösningar som finns för fastighetsnära insamling är starkt begränsade. Det riskerar därför enligt bolaget att uppstå en situation där en teknisk lösning som i dag omfattas av ett patent är den enda praktiskt genomförbara.

Ytterligare ett argument för att glasförpackningar inte behöver samlas in vid småhus är enligt FTI att det saknas skäl ur hälso- och miljösynpunkt eftersom materialåtervinningsmålet för glas, både utifrån EU:s och svenska bestämmelser, redan uppnås. Därmed finns det enligt FTI objektiva skäl för olika behandling av småhus och flerbostadshus. FTI ser också en risk för snedvridning av konkurrens om materialslag som uppnår sina mål avkrävs ökad servicegrad för att andra material inte når sina mål.

Argument för fastighetsnära insamling av glasförpackningar

Den första frågan som bör besvaras är om det är tillräckligt utifrån EU-lagstiftningen att uppfylla materialåtervinningsmålen och att inga ytterligare krav bör ställas på sådana material som når sina mål. En sådan tolkning saknar helt stöd i avfallsdirektivets och förpackningsdirektivets bestämmelser. Kraven på att varje medlemsstat ska nå viss grad av materialåtervinning till givna datum utgör en bland flera bestämmelser för att uppnå förpackningsdirektivets övergripande mål (artikel 1). Därutöver finns numera minimikrav på producentansvar i avfallsdirektivet. Att glasförpackningarna för närvarande uppnår sina materialåtervinningsmål utgör ensamt därför inget skäl till att inte låta avfall som består av glasförpackningar omfattas av fastighetsnära insamling vid småhus. Avfallsdirektivet kräver en lämplig tillgång till insamlingsssystemet inom det geografiska område som medlemsstaten anger (art. 8a.3 b).

Det är i sammanhanget viktigt att väga in att förslagen i denna promemoria syftar till att bygga upp ett nytt insamlingsssystem och bör ses i ett perspektiv av 10–15 år. Därför bör mer långsiktiga effekter beaktas minst lika mycket som kortsiktiga. Frågan som också bör ställas är således hur utfallet långsiktigt skulle bli vid frånvaro av fastighetsnära insamling av glasavfallet. Separat insamling av glasförpackningar har existerat i Sverige långt innan producentansvaret kom till, så på kortare sikt skulle hushållen antagligen acceptera att ta avfall som består av glasförpackningar till ett separat insamlingsställe. På längre sikt finns dock anledning att tro att viljan till utsortering skulle minska och att fler glasförpackningar skulle hamna i restavfallet, om inte även sådant avfall ingår i den fastighetsnära insamlingen.

Fråga nummer två är om olika hämtning mellan småhus och flerbostadshus skulle ha stöd i EU:s lagstiftning. Det kan konstateras att avfallsdirektivets allmänna minimikrav för system för utökad producentansvar bl.a. innebär att medlemsstaterna inte får begränsa de täckningsområden som producenterna ansvarar för ”till de [områden] där avfallsinsamling och avfallshantering är mest lönsamt” (artikel 8a.3 a). Eftersom en utebliven fastighetsnära insamling skulle syfta just till att begränsa insamlingen till ett mindre lönsamt område – småhus – är det tveksamt om en sådan uppdelning skulle accepteras av kommissionen. Avgränsningarna bör bygga på objektiva kriterier och snarare utgå ifrån att det i vissa fall är svårt att nå en viss fastighet eller en grupp av fastigheter på grund av exempelvis fastighetens utseende. Den typen av avgränsningar gör kommunerna redan i dag med stöd av sin föreskriftsrätt ifråga om hämtningen av restavfallet. Avgränsningar bör således inte utgå från boendeform.

Vad som också bör noteras i sammanhanget är de faktiska konsekvenserna av FTI:s förslag för de 15 procent av småhusen, motsvarande runt 300 000 hushåll, som i dag har fastighetsnära insamling som inkluderar glasförpackningar. FTI:s förslag innebär således att den fastighetsnära insamlingen av glas skulle dras tillbaka för nämnda hushåll. Eftersom fastighetsnära insamling generellt har välkomnats i de småhusområden i vilka sådan har erbjudits, kan det förväntas att de flesta hushåll inte skulle se positivt på en försämrad hämtningsservice. Det är troligt att det skulle uppstå ett tryck på berörda kommuner att ordna fortsatt fastighetsnära insamling av glas mot en ersättning via avfallstaxan. Om de 70-talet kommuner där detta är aktuellt skulle gå önskemålen till mötes, skulle en betydande del av den svenska förpackningsinsamlingen återigen lida av varierande service över landet, sned kostnadsfördelning beroende på boendeform och sned kostnadsfördelning mellan vissa hushåll och producenterna. En sådan utveckling skulle inte vara förenlig med inriktningen på förslagen i denna promemoria och heller inte med säkerhet vara förenlig med EU:s krav på att producenterna ska bära de fulla kostnaderna för en lämplig insamling.

En tredje fråga är vilken vikt som bör fästas vid de merkostnader som fastighetsnära insamling medför för glasförpackningar, särskilt vid insamling vid småhus, i förhållande till ökad mängd utsorterad fraktion och minskad andel felsorterat i restavfallet. En relaterad fråga är risken för snedvriden konkurrens gentemot andra materialslag. Den positiva effekten av fastighetsnära insamling på utsortering är betydligt mindre för glas än

för andra material. En trolig förklaring är, som nämnts, att hushållen sedan länge är vana vid att glas ska sorteras separat. Samtidigt har en sammanhållen insamling av förpackningsavfall stora fördelar för insamlingen som helhet och därmed också för de enskilda materialen. Det ligger i systemets natur att det är svårt att dra skarpa gränser för när vissa kostnader, eller skillnader i kostnader, inte längre skulle vara rimliga. Någon absolut rättvisa mellan olika materialslag är inte möjlig att åstadkomma. De aktuella kostnaderna för den fastighetsnära insamlingen framstår som rimliga och bör kunna bäras av glasförpackningsproducenterna.

Det bör i sammanhanget noteras att kostnadsbilden för olika materialslag från och med 2023 även kommer att påverkas av de differentierade förpackningsavgifter som producentansvarsorganisationerna, enligt minimikraven för producentansvar, kommer att behöva ta ut av producenterna där så är möjligt. Differentieringen ska göras med avseende på återanvändbarhet, återvinningsbarhet och andel återvunnet material. Naturvårdsverket har fått i uppdrag att ta fram kriterier för hur avgifterna ska utformas (se avsnitt 9.9.4).

Den fjärde och mer avgörande frågan är hur risken för sänkt kvalitet på det återvunna förpackningsglaset bör värderas. Om en fortsatt fastighetsnära insamling av glas totalt sett skulle leda till att volymerna av högkvalitativt glasavfall minskar, såsom FTI befarar, skulle det vara i konflikt med förpackningsdirektivets syfte såväl som regeringens strävan mot en mer cirkulär förpackningsekonomi.

Det bör finnas goda möjligheter att förbättra hämtningsteknik och logistik samtidigt som det finns ett gemensamt intresse hos producenter och kommuner att utveckla insamlingen så att ökade volymer kan förenas med hög kvalitet. En till synes enkel åtgärd som snabbt borde kunna ge synbart resultat vore att säkerställa att behållarna i flerbostadshus är slutna och låsta och försedda med runda inkasthåll, motsvarande som på glasigloos vid återvinningsstationer.

Det är angeläget att Naturvårdsverket noggrant följer hur glasförpackningarna sammantaget påverkas av de olika nya kraven i förhållande till respektive materialslags miljömässiga för- och nackdelar. Det forum som föreslås inrättas vid Naturvårdsverket (se avsnitt 9.13.1) bör kunna ge hög prioritet åt att främja ett utbyte av erfarenheter på området.

Sammantaget bör således en enhetlig och fastighetsnära insamling av samtliga materialslag öka utsorteringen och ge bättre kvalitet på det utsorterade materialet. Denna fastighetsnära insamling är också väsentlig för hushållens möjlighet och vilja över tid att sortera ut sitt förpackningsavfall. En enhetlig och fastighetsnära insamling är även väl i linje med EU-lagstiftningen. Det är angeläget att stödja aktörerna i deras gemensamma uppgift att förena hög kvalitet med ökad insamling. Olika behandling av småhus och flerbostadshus skulle innebära rättsliga osäkerheter och praktiska utmaningar i förhållande till den insamling som finns och har utvecklats redan i dag.

Fastighetsnära insamling av metallförpackningar

FTI och Svenska Metallkretsen har uppmärksammat Miljödepartementet på hur metallförpackningarnas förpackningsavgifter kan påverkas av en utbyggd fastighetsnära insamling i allmänhet och av insamling via

4-fackssystem vid småhus i synnerhet. De relativt små volymerna förpackningsavfall av metall i kombination med att förpackningarna i stor utsträckning används till varor med låg enhetskostnad, gör att förpackningsavgiften utgör en inte oväsentlig del av varans pris. FTI befarar att de ökande avgifterna i förlängningen skulle kunna leda till att det inte kommer att sättas några metallförpackningar alls på marknaden. I sammanhanget framhåller FTI också att både stål- och aluminiumförpackningar för 2020 preliminärt kommer att nå de nya materialåtervinningsmålen med striktare mätpunkter.

En enhetlig och fastighetsnära insamling av samtliga materialslag ökar utsorteringen och ger bättre kvalitet på det utsorterade materialet. Denna fastighetsnära insamling är också väsentlig för hushållens möjlighet och vilja över tid att sortera ut sitt förpackningsavfall. En enhetlig och fastighetsnära insamling är även väl i linje med EU-lagstiftningen. En skillnad mellan metall- och glasförpackningar är att den fastighetsnära insamlingen av metallförpackningar har en större positiv effekt på utsorteringen. Merkostnaderna för metallförpackningar får anses rimliga i förhållande till merutbytet vid insamlingen. Även för metallförpackningar kommer kostnadsbildningen från och med 2023 att påverkas av de differentierade förpackningsavgifterna. Det är angeläget att Naturvårdsverket noggrant följer hur metallförpackningar sammantaget påverkas av de olika nya kraven i förhållande till respektive materialslags miljömässiga för- och nackdelar.

Hämtplatsen för enbostadshus

I 2018 års förordning anges att borttransport från fastigheten inte gäller om en sådan borttransport är olämplig med hänsyn till fastighetens utformning eller belägenhet, trafiksäkerhet eller andra omständigheter och att avfallet i stället ska samlas in på en plats som med hänsyn till de omständigheterna ligger så nära bostadsfastigheten som möjligt (46 § 2018 års förordning). Det aktuella undantaget bör inte överföras till nuvarande förslag där den fastighetsnära insamlingen av förpackningsavfall i stället bör ske från en hämtplats som motsvarar den som finns för restavfall.

De regler som styr kommunens skyldighet att ta sig till fastigheter för att hämta avfall finns i 15 kap. 20 och 20 a §§ miljöbalken. Där framgår att kommunen är skyldig att transportera bort bl.a. kommunalt avfall från den fastighet där avfallet finns, om det behövs borttransport för att tillgodose skyddet för människors hälsa och miljön, eller om fastighetsinnehavaren begär detta och det inte är oskäligt med hänsyn till omständigheterna. Enligt förarbetena till bestämmelserna är kommunen inte skyldig att hämta avfall när hämtplatsen är avsidens belägen eller svår att nå (se prop. 1978/79:205, s. 27, och prop. 1997/98:45 del 2, s. 829).

Det kan uppstå konflikter mellan kommunen och fastighetsägaren i fråga om var det kommunala avfallet ska hämtas. Hämtningen ska som huvudregel ske från fastigheten men detta kräver dock i praktiken en väg som en sopbil kan komma fram till fastigheten på samt att arbetsmiljölagens regler kan följas.

Det är möjligt för kommunen och fastighetsägaren att komma överens om att avfallet hämtas på en annan plats än från fastigheten. Om det inte kan träffas någon överenskommelse och kommunen inte kan hämta

avfallet från fastigheten kan kommunen anvisa en ny hämtplats med stöd av sina avfallsföreskrifter. Det går inte att strunta i skyldigheten att hämta avfallet utan en ny hämtplats ska beslutas (jfr MÖD 2013:2). Hur långt gångavstånd som kan accepteras har prövats av mark- och miljödombstolarna och funnits bero av en sammanvägning av olika omständigheter, om det är ett fritidsboende eller ett permanentboende, om det finns arbetsmiljöproblem för personalen som hämtar avfallet och om vägen är farbar. I praxis har en hämtplats upp till 400–500 meter från fastigheten accepterats.

Eftersom det förpackningsavfall som kommunen hämtar från enbostadshuset är kommunalt avfall innebär detta att den föreskriftsrätt som gäller för kommuner i fråga om hämtplats enligt avfallsförordningen även gäller för förpackningsavfallet (9 kap. 1 §). Detsamma gäller den bestämmelse som innebär att kommunen får meddela ytterligare föreskrifter om hanteringen av det avfall som kommunen ansvarar för (9 kap. 2 § avfallsförordningen). Enligt förslaget ska den fastighetsnära insamlingen ske i enlighet med 15 kap. 20 a § miljöbalken från den fastighet där avfallet producerats, dvs. från en hämtplats som motsvarar den som gäller för restavfallet. Det bör därför inte vara möjligt att meddela föreskrifter som innebär att detta avfall ska hämtas på annan plats än den som gäller för restavfallet i kommunen. Gällande föreskrifter för restavfall samt den praxis som utvecklats avseende detta är således relevant även för förpackningsavfallet.

9.6.2 Utrymmen för avfall i flerbostadshus

Förslag: Kommunala föreskrifter ska inte få förhindra en fastighetsägare från att själv bekosta en dyrare insamlingslösning med avseende på förpackningsavfall än den som kommunen tillhandahåller. Detta ska gälla om insamlingslösningen uppfyller kraven på en fastighetsnära insamling i förordningen, leder till ett återvinningsresultat som är likvärdigt med den erbjudna lösningen och den inte försvårar kommunens separata insamling av förpackningsavfallet.

Skälen för förslaget: I avfallsförordningen finns ett krav riktat till ägaren av en bostadsfastighet att underlätta för insamlingssystemen att transportera bort förpackningsavfallet (3 kap. 4 §). Fastighetsägarens ansvar enligt denna bestämmelse innefattar att tillhandahålla plats eller utrymme på sin fastighet för att möjliggöra insamling. Bestämmelsen gäller både befintliga och nya byggnader. När ansvaret för insamlingen går över till kommunen saknas behov av en sådan bestämmelse och den bör således upphöra att gälla. Detta innebär dock inte att fastighetsägarens ansvar förändras. Inom ramen för den aktörsdialog som förts har företrädare för fastighetsägarna lyft frågan om vem som ska bekosta eventuella ombyggnationer av avfallsutrymmena inom fastigheterna. Det finns inte anledning att frångå den grundläggande principen som innebär att det är fastighetsägaren som utför och bekostar åtgärder som behövs för att insamlingen av aktuella fraktioner ska kunna ske inom fastigheten. Avfallsdirektivets minimikrav innebär att producenterna ska stå för insamlingskostnaderna vilket innefattar en s.k. insamlingsinfrastruktur

med kärl, hämtning etc. men inte invändiga ombyggnationer eller tillbyggnader.

I plan- och bygglagen (2010:900) finns bestämmelser om s.k. driftsutrymmen som ger utrymme för att ställa de krav som kommunen anser behövs för att avfallshanteringen ska fungera. I de fall en tillbyggnad behöver utföras gäller kraven i plan- och bygglagen om både bygglov och bygglovsbefriade åtgärder liksom om varsamhet i kulturmiljöer.

Eftersom större delen av det förpackningsavfall som kommunen kommer att hämta är kommunalt avfall innebär den nya regleringen att kommunen kan utnyttja sin föreskriftsrätt i fråga om hur utrymmen, behållare och andra anordningar för hantering av avfall ska vara beskaffade och skötas (9 kap. 1 § avfallsförordningen). Insamlingen av förpackningsavfallet kommer således att kunna styras av kommunala föreskrifter, precis såsom är fallet i dag för restavfallet.

Den fastighetsnära insamlingen vid flerbostadshus är redan långt utbyggd. Det har skattats att cirka 55 procent av hushållen, motsvarande cirka 1,4 miljoner hushåll, i dag har fastighetsnära insamling. Oftast samlas samtliga fraktioner in. För dessa hushåll medför kommunernas övertagande av insamlingsansvaret sannolikt ingen påverkan på utrymmena under förutsättning att den insamlingslösning som kommunen väljer fungerar i fastigheten. För de fastigheter som inte har utsortering av förpackningsavfall i dag kan konstateras att utrymmesbrist kan uppkomma i gemensamma utrymmen, på tomtmark eller i stadsmiljö där fastighetsägare vill ianspråka mark för att ordna avfallsutrymmen. Eftersom det inte ställs några krav på hur insamlingen ska ske utan endast att den ska vara fastighetsnära finns möjligheter för kommunen och fastighetsägarna att lösa eventuella svårigheter som kan uppkomma på olika platser i en kommun. Det är möjligt att ha olika insamlingslösningar i en kommun om kostnaden är rimlig i förhållande till den ersättning som kommunen erhåller från producenterna och lösningen uppfyller kravet på en fastighetsnära insamling.

För befintliga sopsugsanläggningar förekommer olika lösningar av ägandet. Lantmäteriet kan inrätta en gemensamhetsanläggning som sedan förvaltas av flera fastigheter i en samfällighetsförening eller delägarförvaltning. I vissa kommuner har det beslutats att kommunen ska överta ägande, drift och underhåll av sopsugsanläggningarna. Drift- och underhållskostnader tas sedan ut via avfallstaxan i de områden som har ett stationärt sopsugssystem. Ett sopsugssystem, om detta inbegriper nu aktuella förpackningsmaterial (utom glas som skulle krossas i en sopsug), uppfyller kravet på att en fastighet har en fastighetsnära insamling. Denna lösning innebär dock stora investeringar och underhållskostnader och bör inte ingå i de kostnader som förpackningsproducenterna ska stå för. I kostnader för separat insamling ingår en normal insamlingsinfrastruktur. Hur denna insamlingsinfrastruktur ser ut och vad den består av bestäms av den valda insamlingslösningen men kan inte täcka dyra speciallösningar som endast inrättas för vissa fastigheter eller områden i en kommun.

Kommunens föreskrifter bör dock inte förhindra en fastighetsägare från att själv bekosta en dyrare insamlingslösning med avseende på förpackningsavfall än den som kommunen tillhandahåller om den insamlingslösningen uppfyller kraven på en fastighetsnära insamling i förordningen och leder till ett återvinningsresultat som är likvärdigt med den erbjudna

lösningen. Den valda lösningen bör inte heller försvåra kommunens separata insamling av förpackningsavfallet. I fråga om kostnader för sopsugssystem och finansiering via avfallstaxan med avseende på dessa kostnader, se avsnitt 9.11.4.

9.6.3 Lättillgängliga insamlingsplatser

Förslag: Kommunerna ska samla in skrymmande förpackningar som normalt förekommer sällan i ett hushåll (skrymmande sällanförpackningar) samt förpackningar av annat material än de vanligast förekommande materialen från lättillgängliga insamlingsplatser.

Skälen för förslaget: Kommunen bör samla in avfall som består av s.k. skrymmande sällanförpackningar via lättillgängliga insamlingsplatser. Skrymmande förpackningsavfall av papper och kartong är svåra att rymma i de behållarfack som används för fastighetsnära insamling vid småhus. De kan även ta alltför stor plats i behållare i flerbostadshus. Enligt 2018 års förordning ska ”stora förpackningar som normalt förekommer sällan i ett hushåll (skrymmande sällanförpackningar)” samlas in via lättillgängliga insamlingsplatser (46 och 47 §§). Exempel på sådana förpackningar kan vara förpackningar till möbler eller större husgeråd. Sådant förpackningsavfall samlas i dag in enligt 2006 års förordning. I praktiken innebär det att hushållen ska lämna sådana förpackningar vid en återvinningscentral. Med en växande e-handel har antalet skrymmande förpackningar ökat. De tar stor plats om de förvaras i hemmen. Av miljöskäl bör det vidare undvikas att det sker onödiga transporter till återvinningscentraler. Ett mer miljö- och kostnadseffektivt sätt att samla in detta förpackningsavfall är därför att använda lättillgängliga insamlingsplatser.

Förpackningsdirektivets krav gäller oavsett material på förpackningen. Det betyder att det även för förpackningsavfall som produceras av hushållen av mer udda material – såsom trä, textil eller keramik – finns ett krav på separat utsortering och insamling. För trä finns det dessutom särskilda materialåtervinningsmål. I dag finns inget insamlingssystem för sådana udda material. Det blir mest kostnadseffektivt för kommuner och producenter, och enkelt för hushållen, om även detta förpackningsavfall samlas in på lättillgängliga insamlingsplatser, dvs. på samma platser som avfall som består av skrymmande sällanförpackningar lämnas.

Det bör inte ställas några krav på en viss storlek på behållarna. Det bör heller inte finnas några hinder för att samla in förpackningsavfall av udda material i en gemensam behållare, så länge det inte omöjliggör materialåtervinning.

Förslaget innebär att det ska utvecklas nya insamlingssystem för nämnda förpackningsslag, vilket kan innebära flera utmaningar initialt. Det finns därför särskilt i början anledning till en mer löpande uppföljning och utvärdering av insamlingens resultat och dess kostnader och av den schablonersättning som Naturvårdsverket har att fastställa. Det forum för dialog som föreslås inrättas vid Naturvårdsverket (se avsnitt 9.13.1) bör utnyttjas i detta syfte.

Bestämmelserna kan meddelas med stöd av 15 kap. 39 § miljöbalken. Detta bemyndigande har tidigare använts för att meddela liknande föreskrifter om kommunens insamling (se 3 kap. 2 § avfallsförordningen).

9.6.4 Successiv ansvarsövergång från producentansvarsorganisationerna till kommunerna

Förslag: Den fastighetsnära insamlingen ska vara fullt utbyggd till den 1 januari 2026. Kommunerna ska kunna välja om de vill ta över ansvaret för all förpackningsinsamling i kommunen till 2024, 2025 eller 2026. Kommunerna ska anmäla sitt intresse i maj året innan övertagandet. Naturvårdsverket ska pröva om anmälningsplikten är uppfylld och fatta beslut senast den 30 september året innan insamlingsansvaret ska övergå till kommunen.

Skälen för förslaget: Förutsättningarna och intresset för ett snabbt övertagande av ansvaret skiljer sig mellan kommunerna. Särskilt den grupp av cirka 70 kommuner som redan i dag driver fastighetsnära insamling, främst vid småhus, har ett starkt intresse av att snabbt kunna ta över ansvaret för att kunna avveckla sin finansiering via renhållningsavgiften. I kommuner där erfarenheten av fastighetsnära insamling är begränsad eller saknas kan det å andra sidan finnas behov av mer tid för planering. För producentansvarsorganisationerna och producenterna är det oavsett angeläget med viss förutsägbarhet, både för beräkning av utgifter och för praktikaliteter i ansvarsövergången. Därför bör en infasning ske vid bestämda tidpunkter och föregås av en anmälan till Naturvårdsverket från kommunernas sida.

En infasningsperiod på tre år är rimlig. Den fastighetsnära insamlingen bör vara fullt utbyggd i hela landet till 1 januari 2026, dvs. tre och ett halvt år från det att regeringen beslutat om den nya förordningen. De kommuner som vill ta över ansvaret före den 1 januari 2026 bör ges en möjlighet att anmäla sitt intresse i maj 2023 för övertagande den 1 januari 2024 och i maj 2024 för övertagande den 1 januari 2025.

Övergången av ansvaret behöver ske på en och samma gång för all insamling av förpackningsavfall i kommunen. I annat fall skulle det bli närmast omöjligt att avgöra var gränsen går mellan kommunens respektive producentansvarsorganisationernas ansvar i förhållande till nya och äldre bestämmelser, vilket skulle skapa en ohållbar situation. Det bör samtidigt inte finnas några hinder för en kommun att ta över ansvaret innan den fastighetsnära insamlingen är fullt utbyggd. I praktiken betyder det att kommunen då också tar ansvar för den insamling som fortgår utifrån bestämmelserna i 25–27 §§ i den upphävda förordningen (2006:1273) om producentansvar för förpackningar. Rent praktiskt kan det ske t.ex. genom att kommunen uppdrar åt aktuella producentansvarsorganisationer att fortsätta att bedriva sin insamling och avtalar om hur ersättning ska utgå. Kommunerna bör i sin anmälan ange antalet hushåll av olika slag som för tillfället *har* fastighetsnära insamling och det totala antalet hushåll i kommunen. Kommunen bör i sin anmälan även ange antalet verksamheter som har en avfallshantering som är samlokaliserad med hushållens där en

fastighetsnära insamling är utbyggd och totala antalet verksamheter. Dessa uppgifter bör sedan ligga till grund för den ersättning som betalas ut kommande kalenderår (se även avsnitt 9.11 om ersättningsmodellen). Därutöver bör kommunerna också ge in en plan för utbyggnaden av den fastighetsnära insamling där det anges när den ska vara fullt utbyggd. Naturvårdsverket bör pröva om anmälningsplikten är uppfylld och fatta beslut senast den 30 september året innan insamlingsansvaret ska övergå till kommunen. Besluten bör sändas till kommunen och till godkända producentansvarsorganisationer och publiceras på Naturvårdsverkets webbplats.

Planerna ökar möjligheterna för Naturvårdsverket att bevaka utbyggnaden och för producentansvarsorganisationerna att förutse hur kostnaderna utvecklas och i vilka kommuner de kommer att ha kvar ansvaret för insamlingen till och med 2026. Planerna fyller också funktionen att informera kommunens hushåll och samlokaliserade verksamheter om när det nya systemet börjar tillämpas.

Bestämmelserna om utbyggnad bör upphöra att gälla den 1 januari 2026 då insamlingen bör vara helt utbyggd i Sverige.

9.6.5 Insamlingen på allmän plats

Förslag: Kommunerna ska samla in förpackningsavfall separat vid av kommunen särskilt iordningsställda platser för allmänheten. Sådan insamling ska ske på platser där det produceras förpackningsavfall i betydande omfattning.

Om det finns en arrangör av en offentlig tillställning på allmän plats ska arrangören ansvara för att det sker en insamling och omhändertagande av förpackningsavfallet.

Bestämmelserna ska börja tillämpas den 1 juli 2026.

Skälen för förslaget: Som framgår i avsnitt 9.5.1 har Miljödepartementet i dialogen med berörda aktörer för framtagandet av förslagen i denna promemoria fått bekräftat att producenterna ännu inte bedriver någon omfattande eller systematisk insamling på allmänna platser. Den insamling som existerar är ofta en försöksverksamhet och ett resultat av lokala initiativ. Att någon mer systematisk insamling inte utvecklats kan dels bero på att bestämmelserna uppfattas som otydliga, dels på att någon tillståndsprovning av producentansvarsorganisationer inte kommit till stånd. Det finns därför anledning att införa tydligare krav.

De hittillsvarande erfarenheterna från insamling på allmän plats är att många väljer att inte sortera. Fraktionerna blir därför ofta så kontaminerade, med fel förpackningar eller annat avfall, att de inte lämpar sig för materialåtervinning utan behöver skickas till förbränning. Varför människor som till stor är kapabla att källsortera korrekt i hushållet till synes ändrar beteende på allmän plats är inte känt.

Enligt förpackningsdirektivet ska ett utökad producentansvar införas för förpackningar senast den 31 december 2024 (artikel 7.2). Det anges också att artiklarna 8 och 8a i avfallsdirektivet ska tillämpas. Av minimikraven följer att medlemsstaterna ska inrätta ett lämpligt insamlingssystem som har en geografisk avgränsning (artikel 8a.1 a–b). Den avgränsning som bör

införas är att kommunen samlar in förpackningsavfall i de vanligast förekommande förpackningsmaterialen på särskilt iordningsställda platser för allmänheten. Det innebär att ansvaret avgränsas till exempelvis gator, torg, parker och badplatser som iordningsställts av kommunen för allmänhetens användning. Skyldigheten bör gälla på platser där det produceras förpackningsavfall i betydande omfattning. På andra platser där allmänheten vistas, t.ex. i naturen, där det inte finns möjlighet att lämna utsorterat förpackningsavfall, bör det förväntas att man tar med sig sitt förpackningsavfall och annat avfall hem och sorterar i hemmet.

Insamlingsystemet bör underlätta för människor att enkelt kunna göra sig av med allt sitt källsorterade avfall, även på allmän plats. Genom en systematisk och enhetlig utplacering av källsorteringskärl, kombinerad med riktad information, bör det vara möjligt att få till stånd en utsortering som är nästan lika bra som i hushållen. Initialt kan det alltså förväntas att insamlingen på allmän plats inte är lika kostnadseffektiv som den för hushåll eller yrkesmässiga verksamheter. Miljömässigt och samhälls-ekonomiskt kommer investeringen i insamling på allmän plats dock vara långsiktigt motiverad. I takt med att utsorteringen förbättras kommer också kostnadseffektiviteten att öka.

Skyldigheten för kommunen bör inte gälla när det arrangeras en offentlig tillställning på allmän plats. Då bör skyldigheten att samla in och omhänderta förpackningsavfallet falla på arrangören. Detta följer egentligen av att arrangören är en verksamhet, om än tillfällig. Det är dock lämpligt med förtydliganden i denna del. Med offentlig tillställning bör avses detsamma som i ordningslagen, dvs. tävlingar och uppvisningar i sport, idrott och flygning, danstillställningar, tivolinöjen, festtåg, marknader och mässor och andra tillställningar som inte är att anse som allmänna sammankomster.

En bestämmelse om att kommunen ska samla in förpackningsavfall separat vid av kommunen särskilt iordningsställda platser för allmänheten bör ge tillräckligt tydliga ramar för aktörerna att inleda sin planering. Eftersom förhållandena samtidigt kan skilja sig mycket åt mellan och inom kommuner, kan föreskrifter och vägledning behövas för att underlätta tillämpningen. I avsnitt 9.11.1 föreslås att Naturvårdsverket ska få meddela föreskrifter om vilka ersättningsnivåer som bör gälla.

Precis som för den ersättning som ska utgå för insamlingen vid hushåll och samlokaliserade verksamheter (se avsnitt 9.11) behöver ersättningen till kommunerna stå i proportion till insamlingskravet och baseras på schabloner, samtidigt som det kan behöva finnas utrymme för att också ta hänsyn till specifika omständigheter i enskilda kommuner. I beaktande av de knappa erfarenheterna av insamling på allmän plats, och de utmaningar som utbygganden av fastighetsnära insamling innebär för samtliga aktörer, är bedömningen att de nya kraven på en kommunal insamling på allmän plats inte bör börja tillämpas förrän den fastighetsnära insamlingen etablerats. Bestämmelserna bör därför börja tillämpas den 1 juli 2026. Det forum som föreslås inrättas vid Naturvårdsverket (se avsnitt 9.13.1) bör utnyttjas för dialog med aktörerna om framtagande av eventuell vägledning och för utveckling av ersättning.

För motsvarande insamling av plastflaskor och metallburkar som ingår i ett obligatoriskt retursystem har det nyligen införts särskilda bestäm-

melser i retursystemsförordningen (10 c §) som träder i kraft den 1 januari 2023 (se även avsnitt 9.9.9).

9.6.6 Information om utsortering och insamling

Förslag: Kommunen ska årligen ta fram lättillgänglig information till hushållen och de verksamheter vars avfallshantering är samlokaliserad med hushållens i ett flerbostadshus om skyldigheten att sortera ut förpackningsavfallet från övrigt avfall och hur hushållen och verksamheterna ska lämna sitt förpackningsavfall i kommunens insamlingssystem. Även information om de återvinningsresultat som utsorteringen bidrar till i kilogram per invånare ska tas fram.

Godkända producentansvarsorganisationer ska ges möjlighet att lämna synpunkter på den framtagna informationen innan den görs tillgänglig för hushållen och verksamheterna. Kommunerna ska ha rätt till ersättning av de godkända producentansvarsorganisationerna för kostnader för att ta fram informationen och göra den tillgänglig.

Skälen för förslaget: När kommunen tar över ansvaret för information behöver förpackningsordningen förtydligas med en bestämmelse om vilken slags information som kommunen bör ta fram och med vilka tidsintervall. Detta eftersom kommunerna ska få ersättning från producenterna för kostnaderna för informationen, vilket följer av avfallsdirektivets minimikrav (artikel 8a.4 a). Hushållen och de verksamheter vars avfallshantering är samlokaliserad med hushållens i ett flerbostadshus är betjänta av en särskild informationsinsats åtminstone en gång per år. I den informationen bör det alltid ingå att upplysa om utsorteringskraven samt att återkoppla till avfallsinnehavarna om resultatet av insamlingen under närmast föregående tidsperiod. I övrigt kan informationen exempelvis beskriva hur insamlingen planeras byggas ut inom kommunen.

Det kan vara lämpligt att denna information samordnas med motsvarande information om hur annat avfall ska sorteras ut. Den ersättning som kommunerna får från producentansvarsorganisationerna bör dock endast täcka den del av kostnaderna som förpackningsinformationen genererar.

Den ersättning som kommunerna har rätt till för informationsarbete bör integreras i den delersättning som Naturvårdsverket ska fastställa för insamling vid hushåll (se avsnitt 9.11.1).

9.7 Insamling av förpackningsavfall från verksamheter

9.7.1 Producentansvarsorganisationerna bör även i fortsättningen ha ansvaret

Bedömning: Producentansvarsorganisationerna bör även i fortsättningen ansvara för att samla in förpackningsavfall från verksamheter som inte har en avfallshantering som är samlokaliserad med hushållens i flerbostadshus.

Skälen för bedömningen: Jämfört med insamlingen från hushållen finns det betydligt mindre underlag till stöd för en utvärdering av insamlingen från verksamheter. Dagens insamling från verksamheter beskrivs i avsnitt 7.9. I en ny rapport från Naturvårdsverket om hanteringen av plastavfall vid verksamheter konstateras att insamlingen i dag har flera brister eftersom mottagningsplatserna för insamling av plastavfallet ofta är mindre tillgängliga, verksamheter har svaga incitament för separat utsortering samt att det ofta är svårt för mindre verksamheter att hantera en separat fraktion, t.ex. på grund av utrymmesbrist. Verksamheter beskrivs också ha begränsad kunskap om möjligheten att lämna förpackningsavfallet på mottagningspunkter samt om nytta med återanvändning, insamling och materialåtervinning. På den positiva sidan finns samtidigt att det finns marknadsdrivna system för dels återanvändning, dels återvinning av mer värdefulla fraktioner, som tycks fungera bra ur cirkulär synvinkel. De nuvarande systemen får i sin helhet anses vara långt ifrån cirkulära. EU:s minimikrav på utökat producentansvar innebär bl.a. att det ska finnas ett insamlingssystem av lämplig omfattning utan begränsning till områden där avfallsinsamling och avfallshantering är mest lönsamt. Vidare ska producenterna täcka kostnaderna för separat insamling. Nämnda förhållanden ger skäl att utveckla och stärka insamlingen av förpackningsavfall från verksamheter.

Utifrån nämnda förhållanden och behov har det funnits anledning att, inom den aktördialog som genomförts för framtagandet av förslagen i denna promemoria, ställa frågan om ansvaret för det grundläggande insamlingssystemet – dvs. den insamling som måste finnas tillgänglig för varje verksamhet oavsett förpackningarnas eventuella positiva värde på marknaden – borde flyttas från producenterna till kommunerna. Till kommunernas fördel talar några av de incitament som identifierats i förhållande till insamling vid hushållen. Det finns en risk att verksamheternas avfall ”läcker” till insamlingen av restavfallet, vilket då leder till högre och ofinansierade kostnader för kommunerna. Kommunerna har också en bättre kännedom om det lokala näringslivet än vad en producentansvarsorganisation kan skaffa sig. I det fall kommunerna tar över ansvaret för insamling vid hushållen, skulle det också kunna uppstå samordningsfördelar.

Samtidigt finns det flera skäl emot ett kommunalt ansvar. Kommunernas styrka ligger i hanteringen av mer enhetligt kommunalt avfall. De har i dag

inget övergripande ansvar för verksamheters avfall, varför de kan ha anledning att tveka inför att ta på sig ett nytt ansvar. De saknar också erfarenhet av hur skilda verksamheters olika behov bör mötas. Det kan också uppstå oklarheter i ansvarsfördelningen för verksamheternas förpackningsavfall i dess helhet när både kommuner och producenter är inblandade. Vidare förordar både producentansvarsorganisationer och återvinningsföretag att ansvaret ligger kvar hos producenterna. Sammantaget är bedömningen därför att producenterna även i fortsättningen bör ha ansvaret för insamlingen, med undantag för verksamheter vars avfallshantering är samlokaliserad med hushållens i flerbostadshus (se avsnitt 9.5.1).

Slutligen har producenterna och handeln fört fram starka önskemål om att värna de marknadsdrivna system som fungerar väl ur ett cirkulärt perspektiv. I ljuset av den stora förändring det innebär att gå över till kommunal insamling från hushållen, har det också funnits önskemål om att i nuläget undvika omfattande förändringar kring insamlingen från verksamheter och i stället så långt möjligt utveckla befintliga strukturer. Ansatsen bör därför vara att dels höja ambitionsnivån i insamlingen vid mottagningsplatser, dels bättre integrera de marknadsdrivna systemen med lagstiftningens krav och med grundsystemet.

9.7.2 Producentansvarsorganisationernas grundsystem

Förslag: Producentansvarsorganisationernas system för insamling av förpackningsavfall från verksamheter ska bestå av minst en mottagningsplats per kommun. Avfallet ska kunna lämnas kostnadsfritt, oavsett volym och frekvens. I kommuner med över 200 000 invånare ska det finns en mottagningsplats per påbörjade 200 000 invånare. Bestämmelsen ska börja tillämpas efter utgången av december 2023.

Skälen för förslaget: Enligt avfallsdirektivet ska tillgång till insamlingssystemet finnas i lämplig omfattning och producenterna ska betala kostnaderna för insamlingen (artikel 8a.3 b och 8a.4).

Dagens insamling från verksamheter beskrivs i avsnitt 7.9. Det system för verksamheter som tillhandahålls av producentansvarsorganisationer i dag utgörs av cirka 90 insamlingsplatser som ägs av FTI. Om en verksamhet innehar en mindre mängd förpackningsavfall kan den lämna det kostnadsfritt på någon av mottagningspunkterna. I vissa kommuner kan det dock tas ut en avgift. Med mindre mängd räknas upp till en kubikmeter per materialslag och avlämningstillfälle. Att själv transportera det utsorterade avfallet till en insamlingsplats är oftast dyrare för en verksamhet jämfört med att anlita en återvinningsentreprenör som nyttjar sina fordon och kan samla fler enheter i ett fordon. Det finns dock enligt FTI ingen statistik över hur många verksamheter som använder sig av möjligheten att lämna avfallet på en insamlingsplats. FTI erbjuder också kostnadsfri mottagning av större mängder avfall vid balningsanläggningar. Enligt uppgifter i FTI:s ansökan om tillstånd enligt 2018 års förordning måste den som lämnar avfallet visa att avfallet uppfyller vissa angivna kvalitetskrav.

I huvudsak sköts insamlingen av verksamhetsavfall genom privata återvinningsentreprenörer. Vid insamling av verksamhetsavfall konkurrerutsätts behandlingsledet eftersom entreprenörerna normalt styr det insamlade avfallet till den anläggning som erbjuder lägst pris vilket ofta leder till att det hamnar i en energiåtervinningsanläggning.

För verksamheter som producerar stora mängder avfall av ett enhetligt och rent material, kan avfallet användas som råvara vid produktion av nya produkter. Detta innebär i normalfallet att verksamhetsutövaren får betalt för hämtning av dessa fraktioner (se om marknadsdrivna insamlings-system i avsnitt 9.7.4)

Verksamheter som i stället producerar mindre volymer avfall kan ha svårare att få lönsamhet i utsortering av plastförpackningsavfall. Det kan också vara fråga om plats för att förvara förpackningsavfallet samt en hygienfaktor om förpackningen innehållit mat.

Av det underlag om insamlingen av olika fraktioner från verksamheter som inkommit från FTI går det inte att dra några slutsatser om efterlevnaden av utsorteringskravet för mindre företag. Det saknas uppgifter om vilka företag som producerar förpackningsavfall och omfattningen av deras verksamheter. Det går därför inte heller att dra några säkra slutsatser om hur stor andel av de mindre företagen som följer gällande utsorteringskrav. För plastförpackningsavfallet finns dock visst underlag i form av Naturvårdsverkets rapport. ”Förbättrad styrning av plastförpackningar från verksamheter” från juni 2021. I rapporten framgår att de två verksamma producentansvarsorganisationerna som finns i dag, FTI och TMR, främst tar emot förpackningsavfall av plast från hushåll och inte från verksamheter. I genomförda aktörsdialoger har det bekräftats av aktörerna att det är troligt att mindre verksamheter, beroende på arten av verksamheten, efterföljer sitt utsorteringskrav i varierande grad.

Den förändring som måste till är alltså att ge de mindre verksamheterna som producerar förpackningsavfall ett starkt och stabilt incitament att låta transportera sitt avfall till mottagningsstationer för återvinning. Detta bör kunna åstadkommas genom att dels bygga ut ett rikstäckande nät av stationer, dels genom att säkerställa att det inte är förenat med några kostnader att lämna avfallet, utöver transporten till mottagningsstationen, oavsett vilka volymer eller frekvenser det handlar om. Med ett väl utbyggt stationsnät krymper transportkostnaderna vilket bör leda till att transportföretagen kan utveckla mer effektiva och billiga tjänster.

Som utgångspunkt bör det finnas minst en mottagningsstation i varje kommun. I de största städerna, där verksamheterna är fler och transportlogistiken kan vara mer utmanande, behövs ytterligare stationer. Minimiantalet bör av praktiska skäl regleras i förhållande till folkmängden i kommunen, vilken får antas stå i ungefärlig proportion till genererandet av förpackningsavfall vid verksamheter. I kommuner med över 200 000 invånare bör kravet vara att det ska finnas en mottagningsplats per påbörjade 200 000 invånare. Mottagningsplatserna bör vara utbyggda den 31 december 2023 vilket ger en tid för utbyggnad på cirka ett år. Eftersom det redan i dag finns 90 mottagningsplatser får tiden anses tillräcklig.

Det är angeläget att noggrant bevaka att det utvecklade systemet med mottagningsstationer får avsedd positiv effekt. Skulle det visa sig att åtgärden inte ger tillräcklig effekt, kan det behöva övervägas att införa ett

nytt system där hämtning sker i nära anslutning till verksamheterna, på liknande sätt som för hushållen. Det kan då också behöva övervägas om staten ska administrera upphandlingen av insamlingstjänster, på liknande sätt som i Tyskland, för att säkerställa att insamlingen blir av och att varje producentansvarsorganisation bär ett ansvar i förhållande till sin marknadsandel.

9.7.3 Den största producentansvarsorganisationen ska ha det operationella ansvaret

Förslag: Den producentansvarsorganisation som är den största enligt beslut från Naturvårdsverket ska ha ansvaret att ordna mottagningsplatser för verksamhetsavfall. Övriga producentansvarsorganisationer ska ersätta den ansvariga producentansvarsorganisation utifrån sina respektive marknadsandelar. En bestämmelse om betalningsskyldighet mellan producentansvarsorganisationer ska införas i miljöbalken.

Den ansvariga producentansvarsorganisationen ska, så långt möjligt, till respektive producentansvarsorganisation överlämna en mängd förpackningsavfall som motsvarar organisationens marknadsandel för respektive förpackningsmaterial.

Övriga producentansvarsorganisationer ska hämta förpackningsavfall som samlas in vid mottagningsplatserna i en mängd som motsvarar deras marknadsandelar.

Marknadsandelarna ska fastställas av Naturvårdsverket. Den ansvariga producentansvarsorganisationen ska ersättas för skäliga kostnader. För det fall producentansvarsorganisationerna är oense om kostnadernas skälighet ska det vara möjligt att få saken prövad i mark- och miljödomstol.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om att en producentansvarsorganisation ska hantera mer avfall än vad som motsvarar producentansvarsorganisationens marknadsandel och mer än vad som står i rimlig proportion till organisationens verksamhet. Föreskrifterna ska dock enbart få avse avfallshantering som producentansvarsorganisationen kan få skälig ersättning för.

Skälen för förslaget: Producentansvarsorganisationerna bör bära ett gemensamt finansiellt ansvar för utbyggnad och drift av mottagningsstationerna. De erfarenheter som vunnits i samband med tillståndsprövningen kopplad till 2018 års förpackningsförordning (se avsnitt 9.1) bör samtidigt prägla vägvalet. Det aktuella tillståndssystemet visade sig svårt att tillämpa. Om ansökningarna hade beviljats fanns stor risk för att det i vissa delar av landet skulle etableras parallella och därmed ineffektiva system för verksamheternas avfall, medan andra delar av landet inte skulle få någon utbyggnad.

Ett alternativ skulle kunna vara att staten tilldelade monopol för insamling vid verksamheter, antingen för hela landet eller uppdelat på olika regioner. Som framgår i avsnitt 9.9.2 och 10.3 finns det flera rättsliga utmaningar med monopol, vilket gör att monopol inte bör vara ett förstahandsalternativ. Med hänsyn till de stora skillnader som kan

föreligga mellan olika regioner och kommuner i den geografiska fördelningen av verksamheter, skulle det också vara mycket svårt att fördela ut dem mellan organisationerna på ett konkurrensneutralt sätt. Monopol är därför inte ett alternativ som bör övervägas.

En annat alternativ skulle kunna vara att i stället kräva att varje producentansvarsorganisation ska tillhandahålla minst en mottagningsstation per ett givet geografiskt område, t.ex. en station per kommun. Det skulle då finnas stor risk för att det skulle etableras parallella och ineffektiva system. Det skulle också uppstå ett incitament att hålla nere kostnaderna genom att på olika sätt försöka tillhandahålla en låg servicegrad. I sin tur skulle det i sådant fall tvinga fram ett mer omfattande system för kostnadsutjämning mellan producentansvarsorganisationerna. Inte heller detta är ett lämpligt alternativ.

Det bästa alternativet är i stället att låta den största producentansvarsorganisation på marknaden ta ansvar för utbyggnad och drift. Övriga organisationer bör vara skyldiga att ersätta den största organisationen utifrån sina respektive sammanvägda marknadsandelar. Fördelen med det är att ansvar och roller blir tydliga, vilket minskar osäkerheterna i genomförandet. Om den största organisationen av någon anledning inte helt skulle leva upp till sitt ansvar, kan Naturvårdsverket rikta sig direkt till den. Övriga organisationer behöver inte blandas in.

En nackdel med detta alternativ är att de övriga organisationerna förlorar inflytande över både utförandet och kostnaderna. Det forum för dialog som föreslås inrättas vid Naturvårdsverket (se avsnitt 9.13.1) bör efter behov kunna fungera som ett stöd i att förebygga eventuella meningsskiljaktigheter.

Uppdraget att anordna och driva mottagningsplatser för verksamheternas avfall bör gälla under en begränsad tid av längst tio år, dvs. samma tidsperiod som ett godkännande av en producentansvarsorganisations verksamhet som längst kan sträcka sig. Även om en producentansvarsorganisation inte längre är den största ligger således ansvaret kvar hos den producentansvarsorganisationen tills tiden för beslutet har löpt ut, förutsatt att ingen påkallar en omprövning av beslutet. Det bör finnas stora ekonomiska fördelar för producentansvarsorganisationer, producenter och verksamheter att så långt möjligt bibehålla en etablerad struktur även om marknadsandelarna skulle fluktuera.

Givet att den i dag största producentansvarsorganisationen, FTI, har cirka 90 mottagningsplatser i landet som fortsatt bör kunna utnyttjas, skulle det handla om att skapa ytterligare cirka 200 platser. Det är angeläget att kompletterande platser kommer till stånd så snart som möjligt mot bakgrund av befintliga utmaningar i insamlingen. En full utbyggnad bör kunna vara avslutad inom ett och ett halvt år från det att förordningen beslutas.

Kostnadsfördelningen mellan producentansvarsorganisationerna för utbyggnad, drift och underhåll av mottagningsplatserna bör ske utifrån den sammanvägda marknadsandel som Naturvårdsverket beslutar (se avsnitt 9.10). Den ansvariga producentansvarsorganisationen bör se till att avfallsmängder överlämnas utifrån de marknadsandelar som gäller för de olika förpackningsmaterialen och övriga producentansvarsorganisationer bör vara skyldiga att ta emot avfall i samma mängder. Naturvårdsverket bör fatta beslut om marknadsandelarna (se vidare avsnitt 9.10).

I miljöbalken bör det införas en skyldighet för producentansvarsorganisationer att ersätta den ansvariga producentansvarsorganisationen för skäliga kostnader för drift av mottagningsplatserna och den information som ska lämnas. Betalningsskyldigheten mellan producentansvarsorganisationer bör införas på lagnivå eftersom den handlar om enskildas ekonomiska förpliktelser i förhållande till varandra (jfr 8 kap. 2 § 1 regeringsformen). En producentansvarsorganisation bör kunna åberopa skyldigheten mot en annan producentansvarsorganisation. Eventuella meningsskiljaktigheter som uppkommer mellan producentansvarsorganisationerna avseende frågor om nedlagda kostnader är skäliga eller inte bör avgöras i mark- och miljödomstol som ett s.k. stämningmål. Ett sådant mål inleds genom en stämningsansökan och handläggs som ett tvistemål i allmän domstol (4 kap. 1 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar). Som huvudregel gäller i denna typ av mål att den part som förlorar ska betala den vinnande partens rättegångskostnader.

Ett alternativ till en sådan tvistelösning är att låta Naturvårdsverket fatta ett beslut om kostnaderna som sedan är överklagbart till mark- och miljödomstol (21 kap. 1 § andra stycket miljöbalken). En följd av detta skulle bli att Naturvårdsverket blir den enskildes motpart (5 kap. 2 § lagen om mark- och miljödomstolar). Naturvårdsverkets arbetsuppgifter innefattar inte i normalfallet att avgöra tvister mellan enskilda. En sådan arbetsuppgift passar bättre i den dömande verksamheten. En annan effekt av att låta Naturvårdsverket fatta beslut i denna fråga är att inga rättegångskostnader drabbar den producentansvarsorganisation som har satt igång processen. En av anledningarna till att låta den förlorande parten betala den vinnande partens rättegångskostnader i tvistemål är att detta är avsett att avhålla enskilda från obefogade rättegångar. Att en sådan ordning väljs för denna tvistelösning är av stor vikt då det valda systemet med ersättning mellan producentansvarsorganisationer behöver fungera och enbart befogade anspråk bör avgöras av staten genom mark- och miljödomstolarna.

Ett mål om kostnadernas skälighet liknar de mål om ersättning och skadestånd som mark- och miljödomstolarna i dag prövar som stämningmål och passar därmed bra in i befintligt system.

Enligt förslaget ovan ska den producentansvarsorganisation som har den största marknadsandelen ansvara för att ordna mottagningsplatserna och överlämna avfallsmängder till övriga producentansvarsorganisationer samt informera om avfallshanteringen och ska för detta arbete få ersättning för skäliga kostnader. Enligt miljöbalken får regeringen meddela föreskrifter om att en producentansvarsorganisation ska fullgöra sådana skyldigheter som kan föreskrivas för producenter (15 kap. 15 § 5). Föreskrifter om att producenter ska ansvara för att hantera avfall får endast avse avfall som utgörs av den typ av produkter som producenterna utvecklar, tillverkar, bearbetar, behandlar, överlåter eller för in till Sverige. Om föreskriften avser avfall som inte utgörs av produkter som producenten utvecklar, tillverkar, bearbetar, behandlar, överlåter eller för in till Sverige ska det avfall som producenten ansvarar för motsvara producentens andel av marknaden för nya produkter av sådan typ eller på annat sätt stå i rimlig proportion till producentens verksamhet (12 § andra stycket). För att det ska vara möjligt att föreskriva att en producentansvarsorganisation ska ansvara för att ta emot allt förpackningsavfall från

verksamheter – dvs. även förpackningsavfall som inte motsvarar producentansvarsorganisationens marknadsandel – behöver det införas ett stöd för detta i miljöbalken. Det bör därför införas en bestämmelse som ger möjlighet att föreskriva att en producentansvarsorganisation ska hantera mer avfall än vad som motsvarar producentansvarsorganisationens marknadsandel eller står i rimlig proportion till organisationens verksamhet. Sådana föreskrifter bör dock enbart få avse hantering av avfall som producentansvarsorganisation kan få skälig ersättning för.

9.7.4 Marknadsdrivna återvinningssystem

Förslag: Den som avser att samla in utsorterat förpackningsavfall vid sidan av producentansvarsorganisationernas system med kostnadsfria mottagningsplatser, ska anmäla detta till Naturvårdsverket. För att sådan insamling ska få ske ska det krävas att insamlingen ger en materialåtervinning av det aktuella materialslaget som är åtminstone likvärdig med producentansvarsorganisationernas. Naturvårdsverket ska också ha godkänt anmälan.

Ett marknadsdrivet insamlingssystem ska vidare, precis som i dag, årligen till Naturvårdsverket lämna uppgifter som motsvarar de uppgifter som lämnas av en producentansvarsorganisation.

Skälen för förslaget: Flera av verksamhetsförpackningarna – till exempel wellpapp och krymp- och sträckfilm – kan återvinnas på ett lönsamt sätt och ingår därför ofta i marknadsbaserade system, se avsnitt 7.9. Med ett marknadsbaserat system avses att en annan organisation än den som driver ett grundsystem (se avsnitt 9.7.2) tar ansvar för både insamling och behandling. Detta sker då ofta utan att producenterna är involverade.

De marknadsdrivna insamlingssystem för exempelvis wellpapp och krymp- och sträckfilm som finns i dag får i de flesta fall antas fungera mycket väl utifrån syftet att åstadkomma en cirkulär förpackningsekonomi. Ett dilemma från statens synvinkel är emellertid att det kan uppstå oklarheter kring vilken aktör som tar ansvaret för rapportering av statistik till Naturvårdsverket och därmed i vilken utsträckning statistiken är robust och heltäckande. Brister i statistiken kan leda till att materialåtervinningen underskattas, vilket kan få den svenska insamlingen att framstå som sämre än vad den är. Bristerna kan också dölja luckor i insamlingen som borde åtgärdas.

I den utsträckning systemen inte täcker hela volymen av det aktuella förpackningsslaget finns också risk för en underfinansiering av den andel av avfallet som trots allt behöver tas omhand i producentansvarsorganisationernas grundsystem. Det finns också en risk att marknadsdrivna system plockar ”russinen ur kakan” på ett sätt som missgynnar insamlingen av andra förpackningsslag. De fördelar som marknadsdrivna system kan ha för det förpackningsavfall som omfattas bör alltså vägas mot de nackdelar som systemet kan medföra på andra delar av producentansvaret. Det bör också noteras att minimikraven i EU:s avfallsdirektiv sätter upp ramen att producenterna inte får begränsa sitt täckningsområde till material där insamling och hantering är mest lönsamt.

Den aktuella bestämmelsen i 2018 års förordning (67 §) innebär att utsorterat förpackningsavfall som uppkommit i eller i samband med yrkesmässig verksamhet får samlas in även av andra än den som har tillstånd, under förutsättning att den som samlar in anmäler detta till Naturvårdsverket och redogör för i vilka kommuner insamlingen ska bedrivas. Insamlaren får också lämna förpackningsavfallet till ett insamlingssystem utan att begära betalning om inte annat har avtalats (68 §).

En godkänd anmälan är ett lämpligt instrument för att reglera marknadsdriven insamling. Anmälan behöver innehålla uppgifter om vilket materialslag och vilka volymer som har och som prognostiseras bli behandlade. Vidare bör anmälan kunna styrka att det aktuella systemet ger minst en materialåtervinning av det aktuella materialslaget som är likvärdig med producentansvarsorganisationernas. Den möjlighet som finns i 2018 års förordning för ett marknadsdrivet system att lämna förpackningsavfallet till producenternas insamlingssystem bör tas bort. Däremot bör det alltså vara tillåtet för en verksamhet att anlita en avfallstransportör för att transportera avfallet till de mottagningsplatser som anges i avsnitt 9.7.2.

I kommissionens senaste utkast till vägledning om avfallsdirektivets minimikrav för utökat producentansvar (Commission Guidelines on the general minimum requirements for extended producer responsibility schemes set out in article 8a of the Waste Framework Directive 2008/98/EC; draft version 18 September 2020) anges att om någon annan än en producentansvarsorganisation tar hand om förpackningsavfallet är producentansvarsorganisationen enbart skyldig att stå för den nettokostnad som uppstår vid hanteringen. För att undvika ett komplext system med betalningar mellan producentansvarsorganisationer och marknadsdrivna system, bör de marknadsdrivna systemen ta fullt ansvar för det avfall de samlar in och behandlar och enbart verka där det inte uppkommer kostnader för producentansvarsorganisationerna.

Naturvårdsverket bör göra en bedömning och fatta beslut i ärendet, efter att ha hämtat in synpunkter från de godkända producentansvarsorganisationerna. Skyldigheten för producenter att anlita eller tillhandahålla en producentansvarsorganisation bör dock kvarstå för producenter vars förpackningar när de blir avfall omhändertas av ett marknadsdrivet återvinningssystem (se vidare avsnitt 9.7.4).

Ett marknadsdrivet insamlingssystem bör, precis som i dag, vara skyldigt att årligen till Naturvårdsverket lämna uppgifter som motsvaras av de som lämnas av en producentansvarsorganisation.

9.7.5 Producentansvarsorganisationens ansvar att informera om utsortering och insamling

Förslag: Den största producentansvarsorganisationen (ansvarig producentansvarsorganisation) ska årligen ta fram lättillgänglig information om verksamheters skyldighet att sortera ut förpackningsavfallet och hur sorteringen ska gå till i kommunen. Även information om de kostnadsfria mottagningsplatserna, hur verksamheterna bidrar

till ökad materialåtervinning och de återvinningsresultat som utsorteringen bidrar till ska framgå.

Kommunen och övriga producentansvarsorganisationer ska ges möjlighet att lämna synpunkter på den framtagna informationen innan den görs tillgänglig för de yrkesmässiga verksamheterna. Övriga producentansvarsorganisationer ska vara skyldiga att ersätta den ansvariga producentansvarsorganisation för informationskostnaden.

Skälen för förslaget: I avsnitt 9.7.3 föreslås att den största producentansvarsorganisationen (ansvarig producentansvarsorganisationen) enligt Naturvårdsverkets beslut ska ha det operationella ansvaret att ordna mottagningsplatser i kommunerna. Denna producentansvarsorganisation bör också ansvara för att informera verksamheterna i kommunen. Alternativet att producentansvarsorganisationerna gemensamt skulle utveckla informationen skulle kunna bli administrativt betungande och därmed inte stå i proportion till uppgiftens vikt. Det bör därför anses tillräckligt att övriga organisationer får lämna synpunkter. Även en kommun bör få möjlighet att lämna synpunkter.

Informationen bör vara anpassad till verksamheternas behov och, på samma sätt som kommunernas information till hushållen (se avsnitt 9.5.1), dels förklara hur verksamheterna kan bidra till ökad materialåtervinning, dels ge återkoppling på hur väl de lyckas i sin utsortering. Precis som för informationen till hushållen är det rimligt att information ges ut en gång per år.

Kostnaderna för informationen bör delas mellan producentansvarsorganisationerna utifrån deras marknadsandelar i enlighet med den fördelning som Naturvårdsverket fastställer kvartalsvis (se vidare avsnitt 9.10). Den bestämmelse om producentansvarsorganisationers ersättningskyldighet som föreslås i avsnitt 9.11.2 bör omfatta även kostnader för informationsgivningen.

9.8 Producentens ansvar för hantering av förpackningsavfallet förtydligas

Förslaget: En producent som släpper ut förpackningar på den svenska marknaden ska anlita eller själv tillhandahålla en eller flera producentansvarsorganisationer som är godkända för att ta hand om förpackningsavfallet. Skyldigheten ska gälla även för producenter vars förpackningar när de blir avfall omhändertas av ett marknadsdrivet återvinningssystem.

En producent som fyller dryck i plastflaska eller metallburk eller till Sverige för in dryck i plastflaska eller metallburk ska se till att flaskan eller burken ingår i ett retursystem som drivs av en godkänd producentansvarsorganisation, om flaskan eller burken är avsedd för den svenska marknaden.

Den som är etablerad i Sverige och som yrkesmässigt förmedlar distansförsäljning till slutanvändare i Sverige av förpackningar ska endast få förmedla sådan försäljning från producenter som har tillhandahållit eller anlitat en producentansvarsorganisation. Förmed-

laren ska till Naturvårdsverket lämna uppgifter om namn, kontaktuppgifter, person- eller organisationsnummer och på vilket sätt det säkerställs att de producenter som säljer sina produkter via förmedlaren har tillhandahållit eller anlitat en producentansvarsorganisation.

Skälen för förslaget

En producent bör anlita eller tillhandahålla en eller flera godkända producentansvarsorganisationer för avfallshanteringen av förpackningsavfallet

För att tydliggöra att producenterna har det ekonomiska ansvaret för avfallshanteringen, säkerställa en tillförlitlig statistik samt motverka friåkning bör det införas ett krav på att en producent som släpper ut förpackningar på den svenska marknaden ska anlita eller själv tillhandahålla en producentansvarsorganisation som är godkänd. Skyldigheten bör omfatta även producenter vars förpackningar när de blir avfall till stor del omhändertas av ett marknadsdrivet återvinningssystem. Som framgår i avsnitt 9.7.4 är det inte säkert att de marknadsdrivna systemen kommer att samla in alla förpackningar av det aktuella slaget. Det finns också risk för brister i både rapportering och finansiering av insamlingen. Därför bör även dessa producenter omfattas av kravet. För tydlighets bör det anges uttryckligen i förordningen.

Ett retursystem bör drivas av en producentansvarsorganisation. I övrigt innebär förslaget inga ändringar i förhållande till i dag.

En producentansvarsorganisation tar ut en ersättning, s.k. förpackningsavgift, för avfallshanteringen av de producenter som anlitar organisationen. Det är på det sättet som producenterna tar ekonomiskt ansvar för avfallshanteringen. Hanteringen av förpackningsavfallet blir då inte beroende av rådande materialpriser på råvarumarknaden utan det finns en garanti för täckning av kostnaderna för en miljömässigt godtagbar hantering även i de fall råvarupriser är negativa. Förslagen i denna promemoria innebär att det skulle kunna finnas flera producentansvarsorganisationer. Det är inte heller ovanligt att en producent producerar förpackningar som hör hemma i både den vanliga förpackningsinsamlingen och i retursystemet. En sådan producent behöver vara med i minst två producentansvarsorganisationer.

Yrkesmässig förmedling av distansförsäljning

Inom e-handel, som är en snabbt växande form av distansförsäljning, finns köpare och säljare ibland i olika länder. Om de inte uppfyller sitt producentansvar uppstår problem med friåkare. Friåkarna belastas inte av förpackningsavgifter medan hanteringen av deras förpackningar belastar de aktörer som ingår i producentansvaret. Målsättningen med producentansvaret bör därför vara att det finns minst en producent för alla förpackningar och andra varor som omfattas av producentansvar och som släpps ut på den svenska marknaden.

Naturvårdsverket redovisade i februari 2020 den andra delen i ett regeringsuppdrag om vissa frågor kopplade till producentansvaren för förpackningar och returpapper. Beräkningen från Naturvårdsverket indikerade att den utländska e-handeln står för ungefär 3–5 procent av

plastförpackningarna och 10–13 procent av pappersförpackningarna. Naturvårdsverket såg problem med att utländska distansförsäljare agerar friåkare i det svenska producentansvarssystemet, dvs. att de sätter förpackningar på marknaden utan att ta ansvar genom att delta i producentansvaret. Verket bedömde att sådan friåkning inte medför allvarliga konsekvenser för producentansvarssystemet i dag sett till mängd och kostnad. I takt med en förväntad ökad distansförsäljning från utlandet till privatpersoner i Sverige ansåg verket dock att ett statligt ingripande behövdes för att förebygga och motverka ökad friåkning. Naturvårdsverket bedömde att risken för negativ miljöpåverkan är fortsatt begränsad med befintliga bestämmelser och krav som gäller för insamling och hantering av förpackningsavfall. Verket såg dock risk för att problemet med friåkning på sikt försvårar finansieringen av det svenska systemet för insamling, sortering och hantering av förpackningsavfall (Naturvårdsverkets skrivelse, ”Ansvar och finansiering av förpackningsavfall vid privat införsel av varor”. 2020).

Naturvårdsverket föreslog tillägg i bestämmelser i 2018 års förpackningsförordning för att förtydliga att utländska aktörer som yrkesmässigt säljer förpackade varor till slutliga användare eller konsumenter i Sverige omfattas av producentansvar. Verket bedömde dock att detta förtydligande endast i begränsad utsträckning skulle bidra till att förbättra förutsättningarna för övervakning och kontroll.

Utredningen om producentansvar för textil föreslog i sitt betänkande (SOU 2020:72 Producentansvar för textil – en del av den cirkulära ekonomin) att en digital marknadsplats ska tvingas säkerställa att säljare med producentansvar som använder tjänsten, själva eller genom en producentrepresentant, har slutit ett avtal med ett tillståndsgivet insamlingssystem. Utredningen bedömde, i beaktande av uttalanden från OECD och EU-kommissionen om behov av förtydligande av producentansvaren, att den konkurrensnackdel förslaget kunde komma att medföra för svenska digitala marknadsplatser kommer att vara av övergående natur. Kostnaderna för marknadsplatserna att genomföra ändringarna i sina avtal antog beräknades till cirka 700 000 kronor. Kostnaden för rapportering för de utländska aktörerna skattades till cirka 1,1 miljoner kronor per år. Se avsnitt 11.14.

Det är svårt att utforma bestämmelser som säkerställer en rättvis behandling av alla aktörer. Skälen till detta är att ett säkerställande inte bara kräver att samma krav gäller för såväl svenska som utländska distanshandlare. Det krävs även att de utländska distanshandlarna är medvetna om kraven. För att kontrollera att kraven uppfylls måste det också vara möjligt att fastställa vilka utländska distanshandlare som säljer till Sverige samt att verkställa beslut om sanktioner när utländska distanshandlare inte fullgör sina skyldigheter.

I miljöbalken har det nyligen införts ett bemyndigande som innebär att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om den som är etablerad i Sverige och yrkesmässigt förmedlar distansförsäljning av produkter som omfattas av ett system för utökat producentansvar till slutanvändare i Sverige (15 kap. 16 a §, se prop. 2020/21:198). Föreskrifterna får innebära att förmedlaren ska vara skyldig att registrera sig och endast får förmedla distansförsäljning från säljare som har uppfyllt skyldigheter att tillhandahålla eller anlita en producent-

ansvarsorganisation. Med stöd av bemyndigandet bör en bestämmelse med dessa skyldigheter införas i den nya förpackningsförordningen.

Kravet på registrering bör gälla alla som yrkesmässigt förmedlar distansförsäljning och inte endast de som förmedlar distansförsäljning via Internet. Om den som yrkesmässigt förmedlar distansförsäljning inte följer en föreskrift om skyldighet att registrera sig, eller en föreskrift om att endast förmedla distansförsäljning från säljare som har tillhandahållit eller anlitat en producentansvarsorganisation, får tillsynsmyndigheten i det enskilda fallet besluta om de förelägganden och förbud som behövs för att föreskriften ska följas. Mer ingripande åtgärder än vad som behövs i det enskilda fallet får inte tillgripas (26 kap. 9 § miljöbalken). Ett beslut om föreläggande eller förbud får förenas med vite (26 kap. 14 § miljöbalken).

Bestämmelsen kommer att bidra till att flera förpackningar som används vid distanshandel inkluderas i producentansvaret men riktar sig enbart till förmedlare som är etablerade i Sverige och säljer till slutanvändare i Sverige. Den föreslagna bestämmelsen följer bemyndigandet i miljöbalken och är förenlig med e-handelsdirektivet (Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/31/EG av den 8 juni 2000 om vissa rättsliga aspekter på informationssamhällets tjänster, särskilt elektronisk handel, på den inre marknaden). Beträffande e-handelsdirektivets innehåll och påverkan på möjligheten att reglera e-handel och utländska distansförsäljare, se vidare prop. 2020/21:198 s 45–48.

Bestämmelsen riktar sig till svenska förmedlare men kan komma att drabba de producenter som säljer via förmedlaren då dessa måste visa att de uppfyllt sitt producentansvar. En sådan reglering kan innebära ett handelshinder i förhållande till producenter utanför EU. Inom EU ska ett system för utökat producentansvar finnas i alla medlemsländer efter år 2024.

9.9 Producentansvarsorganisationer för förpackningar

9.9.1 Syfte och ansvarsområde

Förslag: En producentansvarsorganisation för förpackningar som inte driver ett retursystem ska ha som syfte att förebygga och hantera förpackningsavfall och ska ha som ansvarsområde att ta emot förpackningsavfall av alla material.

En producentansvarsorganisation för förpackningar som driver ett retursystem ska ha ett ansvarsområde som omfattar förpackningsavfall från plastflaskor och metallburkar med dryck.

Skälen för förslaget: De uppgifter som en producentansvarsorganisation har framgår av en ny bestämmelse i miljöbalken. Med producentansvarsorganisation ska avses en juridisk person som förebygger eller hanterar avfall från producenters produkter (15 kap. 9 §). En producentansvarsorganisations uppgift är således att förebygga och hantera avfall.

En producentansvarsorganisation handlar på uppdrag av en eller flera producenter. Avfallshanteringen omfattar de produkter som producenterna

släpper ut på marknaden, när dessa blir avfall. Hantering av avfall innebär bl.a. förberedelse för återanvändning, materialåtervinning och annan återvinning.

Enligt 2018 års förordning ska ett insamlingsystem för att få tillstånd omfatta förpackningsavfall av alla material (44 § 1). För retursystemet innebär bestämmelserna att ansvarsområdet är begränsat till plastflaskor och metallburkar. På motsvarande sätt bör det i den nya förordningen anges vilket syfte och ansvarsområde som en producentansvarsorganisation ska ha.

9.9.2 Producentansvarsorganisationerna ska inte få dela ut vinst

Förslag: En producentansvarsorganisation för förpackningar ska inte få dela ut vinst. Bestämmelsen ska träda i kraft efter utgången av december 2025.

Ett bemyndigande ska införas i miljöbalken som innebär att regeringen kan föreskriva att en producentansvarsorganisation för förpackningar inte ska få dela ut vinst till sina ägare.

Skälen för förslaget

EU-rätten tillåter begränsningar i producentansvarsorganisationernas möjlighet att bedriva vinst (non profit)

Minimikraven i avfallsdirektivet ger utrymme för att införa krav på att producentansvarsorganisationer ska vara icke-vinstdrivande (eng. non-profit). I kommissionens utkast till vägledning om avfallsdirektivets minimikrav för utökat producentansvar, se avsnitt 9.7.4, anges att frågan om vinst eller icke-vinst är upp till varje medlemsstat att bestämma. Det är även möjligt att införa ett krav på att enbart producenter får äga en producentansvarsorganisation.

I nästan alla medlemsstater i EU samarbetar de ansvariga producenterna för att etablera kollektiva system för hantering av förpackningsavfall. De flesta system är icke-vinstdrivande och aktieägare är ofta de ansvariga producenterna. Från ett konkurrensrättsligt perspektiv innebär en reglering av detta slag att det fortsatt är tillåtet med flera producentansvarsorganisationer men att det ställs vissa krav på organisationernas funktion. Det finns inga begränsningar när det gäller vilken organisationsform som en producentansvarsorganisation kan ha.

För- och nackdelar med att låta en producentansvarsorganisation bedriva sin verksamhet med vinst har i begränsad utsträckning analyserats av OECD och kommissionen (se avsnitt 8.6). Analyserna landar i att det finns argument för och emot vinstdrivande producentansvarsorganisationer, samtidigt som det saknas vetenskapligt stöd för att det ena eller andra vägvalet presterar bättre än det andra. Det står dock klart av de olika studierna, liksom av synpunkter från producentansvarsorganisationer och producenter (se nedan) att om vinst tillåts i systemet ställs det stora krav på dels att regelverket är heltäckande, dels att både konkurrensmyndigheter och miljötillsynsmyndigheter är mycket aktiva i sin övervakning och kontroll.

En icke vinstdrivande producentansvarsorganisations finansiella resultat ska över tiden vara noll. Detta betyder att organisationen anpassar förpackningsavgifterna till utvecklingen av kostnaderna för insamling och behandling. Om kostnaderna kan sänkas, t.ex. genom effektivisering, är det producentkollektivet som gynnas av det genom sänkta avgifter.

En vinstdrivande producentansvarsorganisation behöver däremot över tiden generera ett överskott till sina aktieägare. Organisationen behöver därför se till att kostnaden för insamling och behandling är lägre än de förpackningsavgifter som tas in. Samtidigt konkurrerar den vinstdrivande producentansvarsorganisationen med andra producentansvarsorganisationer om producenternas intresse genom storleken på förpackningsavgiften. Syftet med en reglering om producentansvar är att kostnaderna ska minskas genom effektiviseringar som samtidigt är positiva, eller åtminstone neutrala, ur miljösynpunkt. Generellt gäller att en producentansvarsorganisation behöver se till att kostnaden för insamling och behandling täcks av de förpackningsavgifter som tas in. Utöver det så behöver en vinstdrivande producentansvarsorganisation generera ett överskott till sina aktieägare. Vid ett krav från ägarna att dela ut vinst kan det uppstå ett incitament att inte fullt ut ta sitt ansvar för insamlingen eller att välja en behandling som är sämre för miljön.

I dag kan producentansvarsorganisationer konkurrera med varandra på svensk marknad. Kostnaderna för insamlingen av förpackningsavfallet blir utifrån förslaget i denna promemoria reglerat genom att varje producentansvarsorganisation står för sin andel av dessa. Det betyder att det inte längre finns något utrymme för att generera ett överskott i insamlingsledet. Vidare innebär EU:s minimikrav att medlemsstaterna ska säkerställa att producentansvarsorganisationerna differentierar sina förpackningsavgifter utifrån miljöprestanda vilket i viss mån inskränker producentansvarsorganisationernas möjligheter att själva bestämma avgiftsnivåer. Dessa förändringar leder till att vinstdrivande producentansvarsorganisationer i Sverige framöver behöver finna nya sätt att generera överskott, vilket kan förstärka incitamentet att inte fullt ut ta sitt ansvar för behandlingen.

Farhågor bland producenterna om materialåtervinning till lägre kvalitet

I den aktörsdialog som föregått framtagandet av förslagen i denna promemoria har FTI (/Svenskt Producentansvar), vilka representerar en majoritet (cirka 90 procent) av producenterna, och Dagligvaruleverantörernas Förbund (DLF), anfört att materialåtervinningens marknader inte fungerar optimalt och att det inte finns tillräckliga incitament för producenterna att arbeta aktivt enligt avfallshierarkin och göra investeringar i ny teknik eller välja dyrare men för miljön bättre materialåtervinning. FTI bedömer att den konkurrens som i dag råder mellan producentansvarsorganisationer när det gäller materialåtervinningen ger incitament till att materialåtervinna till förpackningar eller produkter av betydligt lägre kvalitet, exempelvis blomkrukor eller järnvägsslipers.

En producentansvarsorganisation väljer i dagsläget i viss utsträckning sin ambition i materialåtervinningen, i och med att förpackningsdirektivet och avfallshierarkin ger utrymme för olika lösningar. De åtgärder som hittills vidtagits i form av nya mätpunkter (NFS 2020:8) är enligt FTI och DLF inte tillräckliga.

FTI befarar också att en producentansvarsorganisation kan vilja avgränsa sin verksamhet till specifika materialslag och åstadkommer detta genom att prissätta sina tjänster för andra materialslag på en sådan nivå att man inte är konkurrenskraftig. I kombination med att det står producenterna fritt att – för olika materialslag eller delar därav – köpa producentansvarstjänster från olika producentansvarsorganisationer, skulle det öppna för att fler organisationer går in på marknaden i syfte att verka i olika nischer. I sin tur skulle det medföra att Naturvårdsverket skulle behöva betydligt större resurser än i dag och utökade sanktionsmöjligheter (E-brev från Svenskt Producentansvar, den 24 augusti 2021).

FTI och DLF lyfter även att det saknas incitament att som producent betala för en dyrare och bättre materialåtervinning för sin produkt om allt material från olika producentansvarsorganisationer blandas och det inte säkras att den PRO som man betalat till tar hand om den produkt som man satt på marknaden.

FTI har också särskilt lyft fram risker med dagens regler för återvinning av plastförpackningar. De plastförpackningar som går till materialåtervinning får som lägst klimatfotavtryck om de kan återvinnas till så nära ursprunglig plastkvalitet som möjligt med så lågt energiutnyttjande i återvinningsprocessen som möjligt. I dag anses mekanisk återvinning av monomaterial vara den metod som ger bäst klimatnytta. I teorin kan kemisk återvinning användas för att återvinna materialet till ursprunglig kvalitet, men det kräver i regel ett högt energiutnyttjande. Att göra s.k. plastagglomerat av blandade plastkvaliteter kan styra bort en stor andel avfall från initial förbränning. Eftersom kvaliteten på materialet inte motsvarar plast i form av primär råvara får det återvunna materialet dock en sämre klimatprestanda än mekaniskt återvunnet material av hög kvalitet. Enligt FTI bör sådan återvinning betraktas som en linjär återvinning där materialet endast får en förlängd livslängd innan det sannolikt går till förbränning.

FTI har därför föreslagit att ett insamlingssystem ska ha tekniska förutsättningar för att säkerställa att minst 60 procent av det insamlade materialet återvinnas i processer som uppfyller vissa krav på sorterings-effektivitet, dvs. att en viss andel av det inkommande materialet sorteras ut för användning som ett monomaterial (Svensk Plaståtervinning, ”Förslag till nyckeltal sorteringsprocess till lagstiftning”, presentation, 2021).

FTI och DLF efterfrågar en skärpt reglering av materialåtervinningen, företrädesvis genom att det ska finnas enbart en central producentansvarsorganisation. De önskar också ett krav på att en producentansvarsorganisation ska vara icke-vinstdrivande och vara kontrollerad av producenter.

Farhågorna delas inte av alla producenter

Tailor Made Responsibility (TMR), vilka representerar cirka tio procent av producenterna, har invänt mot de bedömningar och förslag som förts fram av FTI med flera.

I kommentarer till ”Avfall Sverige och producenternas gemensamma uppfattningar” bedömer TMR att konkurrensen mellan producentansvarsorganisationer har varit drivande i innovation och effektivisering av

hanteringen av producentansvaret för förpackningar. Detta gäller enligt TMR både insamlingen och återvinningen men även de kringtjänster som producenterna efterfrågar när det gäller förpackningsdesign, rådgivning, administrativa verktyg, statistikrapportering, etc. Att konkurrens är bättre än monopol när det gäller att tillgodose effektiv resursallokering och andra samhällsekonomiska intressen anser TMR vara självklart. Företaget pekar bl.a. på att det i avfallsdirektivet uttryckligen framgår att flera parallella organisationer kan fullgöra det utvidgade producentansvaret på uppdrag av olika producenter. De pekar också på att det i kommissionens utkast till riktlinjer för allmänna minimikrav för utvidgat producentansvar framgår uttryckligen, i avsnittet om differentierade avgifter, att det ska tillförsäkras att *konkurrerande* producentansvarsorganisationer ska kunna konkurrera om grundavgift, servicenivå och operationellt utförande.

När det särskilt gäller hur avgifter kan tas ut från producenter anser TMR att det självklart är så att ett företag som – likt FTI – har en dominerande ställning i konkurrenslagens mening inte får diskriminera mellan likvärdiga kunder (producenter) men att detta krav inte gäller icke-dominerande företag. Vidare betyder enligt TMR inte likabehandling att alla företag måste betala samma avgift. Även likabehandling som uppfyller konkurrensrättsliga krav ger utrymme för att beakta volymskillnader, funktionsskillnader etc. så länge dessa skillnader på objektiva grunder medför olika kostnader för leverantören vid utförandet av tjänsten. Emligt TMR är ”pris efter prestation” den vägledande principen, inte ”one size fits all”, för att stimulera utveckling samt kostnads- och resurseffektivitet (TMR:s kommentar till dokumentet ”Avfall Sveriges och producenternas gemensamma uppfattningar 2021-04-21”, skrivelse till Miljödepartementet).

I ett rättsutlåtande, i vilket TMR kommenterar ett rättsutlåtande från FTI, anser företaget i sammanfattning att FTI:s rättsutlåtande till stora delar bygger på faktiska utgångspunkter som inte stämmer med de verkliga och nu aktuella förhållanden såsom TMR uppfattar dem. Företaget anser att FTI:s rättsutlåtande bortser från det möjliga alternativet att kommunerna ansvarar för insamlingen och att de förslag som lämnas därför delvis redan är överspelade. I andra delar är förslagen enligt TMR uppenbart oanvändbara, såsom förslagen om monopolisering och vinstförbud, dels därför att de inte är sakligt underbyggda, dels därför att de skulle strida mot EU-rätten (Advokat Eric Ericsson, ”Kommentarer till rättsutlåtande av Vladimir Bastidas Venegas. PM till TMRresponsibility AB”, 2021).

Riskerna för osund konkurrens bör minskas

Den övergripande slutsatsen i denna promemoria är att insamlingen av förpackningsavfall i Sverige måste förbättras väsentligt för att uppfylla EU-lagstiftningens krav, minska koldioxidutsläpp och effektivisera resursanvändningen på väg mot en cirkulär förpackningsekonomi. Den föreslagna flytten av ansvar för insamling till kommunerna, i kombination med en full utbyggnad av fastighetsnära insamling från hushållen och en väsentligt ökad ambition i insamlingen från yrkesmässiga verksamheter, innebär sammantaget att helt nya lösningar behöver sättas på plats under en period som i praktiken kan komma att sträcka sig 10–15 år framåt innan systemet satt sig fullt ut. Det innebär i sin tur betydande utmaningar för

aktörerna och vissa osäkerheter kring hur lösningarna kan och bör realiseras i detalj. Den svenska insamlingen av förpackningsavfall kommer att befinna sig i en kritisk övergångsperiod under dessa år.

Det är vidare svårt att förena konkurrerande vinstdrivande producentansvarsorganisationer med incitament för att nå höga materialåtervinningsmål och en hög kvalitet i materialåtervinningen. Tvärtom riskerar en vinstdrivande konkurrens att driva på producentansvarsorganisationerna att tävla med successivt sänkta avgifter där det lönar sig att gå så långt ned i avfallshierarkin som reglerna ger utrymme för. Det är angeläget att systemets prestanda och trovärdighet inte kan äventyras av skadliga incitament i återvinningsledet.

Om det bildas många producentansvarsorganisationer kommer detta framförallt att innebära att de administrativa kostnaderna för Naturvårdsverket kommer att öka, dels på grund av fler godkännandeprovningar och fler tillsynsobjekt, dels på grund av fler parametrar att hantera och beräkna när det gäller marknadsandelar och kostnadsfördelning. Kostnaden för systemet belastar producenterna och i slutändan hushållen och verksamheterna.

Det bör därför övervägas att minska riskerna för osund konkurrens där så kan ske på ett enkelt sätt och utan rättsliga komplikationer. De fyra verktyg som teoretiskt står till buds är skärpta krav på producentansvarsorganisationer vid provning och tillsyn, att staten delar ut ett monopol till en producentansvarsorganisation, att ställa krav på att producentansvarsorganisationerna ska vara icke-vinstdrivande eller att producentansvarsorganisationerna ska vara ägda av producenterna.

Kommissionen har aviserat att den under hösten 2021 kommer lägga fram ett förslag till ändringar i förpackningsdirektivet, som i sådant fall blir föremål för förhandlingar i rådet och Europaparlamentet under 2022. Med stor sannolikhet kommer alltså ett sådant förslag offentliggöras i närtid och omfatta överväganden kring materialåtervinningen. Det framstår därför inte i nuläget som en framkomlig åtgärd att anmäla nationella bestämmelser som ställer andra krav på materialåtervinningen än de som ställs i dag.

Det tre verktyg som därmed återstår att överväga är att införa ett monopol, att ställa krav på att producentansvarsorganisationerna ska vara icke-vinstdrivande och att producentansvarsorganisationerna ska vara ägda av producenterna.

Möjligheter och utmaningar i att införa ett monopol

Sveriges reglering av konkurrensrätten har sin grund i den EU-rättsliga regleringen och är i huvudsak utformad efter denna. Eftersom konkurrensbegränsningar i Sverige potentiellt kan påverka EU:s inre marknad råder i Sverige en parallell tillämpning av den svenska och den EU-rättsliga regleringen (prop. 2016/17:9 s. 19).

Att genom lagstiftning införa ett monopol och tilldela en ensamrätt till en aktör kan komma i konflikt med EU-rätten. Även en medlemsstat, dvs. inte bara privata företag, kan göra sig skyldig till en överträdelse av konkurrensrätten. En medlemsstat bör inte införa eller vidhålla åtgärder som kan leda till att de konkurrensregler som är tillämpliga på företaget förlorar sin ändamålsenliga verkan (se t.ex. mål C 35/99 p. 34–35

Arduino). Som utgångspunkt är statliga åtgärder som leder till missbruk av en dominerande ställning inte tillåtna. Enbart det förhållande att några producenter skulle vilja anlita en annan producentansvarsorganisation som kan erbjuda lägre avgifter, skulle därmed vara tillräckligt för att ifrågasätta ett monopol. Även vid samma avgiftsnivå kan producenter som tillhandahåller liknande produkter vilja anlita skilda producentansvarsorganisationer för att kunna konkurrera genom miljömässigt bättre förpackningar.

EU-domstolen har funnit att avfallshantering kan vara en sådan tjänst av allmänt ekonomiskt intresse som visserligen omfattas av EU:s regler för konkurrens men där undantag kan göras om det är fråga om ett allvarligt miljöproblem och det finns otillräcklig kapacitet för återvinning (se mål C-209/98 Sydhavnens Sten & Grus). Flera miljöavtal har vidare prövats mot konkurrensrättens krav. I Tyskland fanns tidigare ett enda insamlings- och återvinningssystem, Der Grüne Punkt - Duales System Deutschland AG (DSD), som var landsomfattande och vars stordriftsfördelar och tillämpade ensamrätter inom olika insamlingsområden bedömdes vara konkurrensbegränsande (se bl.a. Kommissionens beslut 2001/837/EC 2001). Även det österrikiska systemet ARA (Kommissionens beslut C-432-05) och franska Eco-Emballage (Kommissionens beslut 2001/663/EG COMP/34.950) har befunnits vara i strid med konkurrensrätten.

Mot bakgrund av att Sverige har haft en öppen marknad sedan producentansvarets införande år 1994 är utfallet av en prövning av ett nytt svenskt monopol för en privat aktör osäkert. Därför utreds inte alternativet med ett monopol vidare i denna promemoria.

Möjligheter och utmaningar i att kräva att producenterna ska äga en producentansvarsorganisation

Ett argument för ett krav på att producenterna ska äga en producentansvarsorganisation är att det kan motverka drivkrafter inom producentansvarsorganisationer att, t.ex., korssubventionera sin konkurrenskraft för att stärka denna för vissa förpackningsslag. Avfallsdirektivets minimikrav innebär emellertid att systemen ska behandla alla producenter lika, oavsett deras storlek eller ursprung. Systemen ska även anpassa de ekonomiska bidragen med hänsyn till produkternas återanvändbarhet, materialåtervinningsbarhet m.m. genom att tillämpa en livscykelstrategi (se avsnitt 9.9.4) samt ska offentliggöra information om de ekonomiska bidrag (förpackningsavgifter) som betalas av produkters producenter (se avsnitt 9.9.7). Dessa krav bör tillsammans motverka nämnda drivkrafter. Det kan därför ifrågasättas vilken ytterligare effekt som skulle uppnås av ett krav på att producenter ska äga en producentansvarsorganisation.

Att påbjuda en viss ägarstruktur i en viss näringsverksamhet innebär vidare en inskränkning av näringsfriheten i regeringsformen (2 kap. 17 §). Det skulle också kunna anses vara ett handelshinder och det är därför osäkert hur kommissionen skulle ställa sig till ett sådant krav. Ägarstrukturen skulle i sådan innebära att alla eller åtminstone alla typer av producenter finns representerade. Om kravet är att en eller ett fåtal producenter äger organisationen skulle det vara lätt att kringgå syftet med regleringen. Till exempel skulle en ägare av till en producentansvarsorganisation kunna skaffa en verksamhet som tillhandahåller ett litet antal förpackningar på marknaden. Därför är införandet av ett krav på att

producentansvarsorganisationer ska ägas av producenter inte heller något som utreds vidare i denna promemoria.

En producentansvarsorganisation bör inte få dela ut vinst till ägarna

Riskerna för osund konkurrens bör minskas genom att det förs in ett krav på att producentansvarsorganisationer inte får dela ut vinst till sina ägare.

Att medlemsstaterna sätter upp villkor om att producentansvarsorganisationer ska vara icke-vinstdrivande möter, som nämns ovan, inga EU-rättsliga hinder. Det är också ett vanligt förekommande villkor i producentansvar för olika slags varor i andra medlemsstater.

Genom ett krav på att producentansvarsorganisationen ska bedriva sin verksamhet utan vinst minskar det incitament som i dag kan finnas att välja en materialåtervinningsmetod som är mindre bra ur ett miljöperspektiv och därigenom erbjuda en lägre förpackningsavgift och ta ut en vinst vid utförandet av den lagstadgade uppgiften som utförandet av ett producentansvar innebär. Marknaden för behandlings- och återvinningsanläggningar samt försäljning av eventuellt råmaterial skulle fortsatt vara öppen för konkurrens, vilket fortsatt främjar kostnadseffektivitet. En vinstbegränsning innebär enbart att möjligheten att ta ut vinst till aktieägarna tas bort.

En producentansvarsorganisation kan antingen ägna sig åt materialåtervinning själv eller anlita ett materialåtervinningsföretag. Ett materialåtervinningsföretag kan också ägas av producenter. Ett krav som innebär att producentansvarsorganisationer inte får dela ut vinst till ägarna syftar inte till att indirekt reglera materialåtervinningsföretagens verksamhet. Det blir således upp till producentansvarsorganisationen att anpassa sin verksamhet till befintligt regelverk.

Förslaget syftar till att ett ekonomiskt överskott antingen ska återinvesteras i verksamheten eller gynna hela producentkollektivet genom sänkta avgifter. På det sättet säkerställs syftet med en reglering genom producentansvar då det skapar incitament att kostnaderna ska minskas genom effektiviseringar som samtidigt är positiva, eller åtminstone neutrala, ur miljösynpunkt.

Avfalls- och förpackningsreglerna är under ständig utveckling varför det inte finns några berättigade förväntningar från aktörerna att få driva sina verksamheter vidare under viss tid med oförändrade regler. Uppbyggnaden av det nya insamlingssystemet ska ske över några år och vara helt utbyggt den 1 januari 2026. Innan dess bör 2006 års bestämmelser om producenternas ansvar för insamling fortsätta att gälla i de kommuner som inte har tagit över insamlingsansvaret. Det är därför lämpligt att producentansvarsorganisationerna inte behöver anpassa sin verksamhet efter det nya kravet på att inte dela ut vinst till ägarna förrän den 1 januari 2026.

Förslaget ska inte ses som ett principiellt ställningstagande till vinstuttag i producentansvar, varken för förpackningar eller andra varugrupper, utan som en nödvändig åtgärd i ett kritiskt utbyggnadsskede. Det är lämpligt att utvärdera effekten av bestämmelsen efter fem till tio år.

9.9.3 Likabehandling

Förslag: En producentansvarsorganisation ska ge producenter oavsett storlek och ursprung möjlighet att anlita organisationen utan villkor
--

som diskriminerar någon producent, om producentens förpackningar omfattas av producentansvarsorganisationens ansvarsområde.

Skälen för förslaget: Enligt avfallsdirektivet ska medlemsstaterna säkerställa likabehandling av produkters producenter oavsett deras ursprung eller storlek utan att lägga en oproportionerlig regelbörda på producenter av små mängder produkter (artikel 8a.1 d).

I 2018 års förordning anges att ett insamlingsssystem ska ge producenterna möjlighet att låta förpackningar omfattas av systemet utan villkor som diskriminerar någon producent (50 § 3). En motsvarande bestämmelse bör införas i den nya förordningen. Den bör innebära att en producentansvarsorganisation ska ge producenter oavsett storlek och ursprung möjlighet att anlita organisationen utan villkor som diskriminerar någon producent, om producentens förpackningar omfattas av producentansvarsorganisationens ansvarsområde. I avsnitt 9.9.1 föreslås att en producentansvarsorganisationens ansvarsområde – om det inte handlar om en producentansvarsorganisation som driver ett retursystem – ska vara att ta emot förpackningsavfall av alla material.

Enligt retursystemsförordningen krävs för att retursystemet ska godkännas att det, om det har en dominerande ställning på marknaden, är utformat så att de villkor som gäller för anslutning inte är diskriminerande, och de krav som ställs på flaskornas och burkarnas utformning och egenskaper är skäliga (5 §). I den nya förordningen bör det för en producentansvarsorganisation som driver ett retursystem, på samma sätt som för andra producentansvarsorganisationer, krävas att producenter får anlita organisationen utan villkor som diskriminerar någon producent.

Om och när det krav på materialåtervinningsbarhet som föreslagits i engångsplastpromemorian genomförs (se avsnitt 9.2) ska dock en producentansvarsorganisation inte åta sig att ta hand om en förpackning om inte producentansvarsorganisationen har tekniska förutsättningar och kapacitet för att kunna materialåtervinna minst 75 viktprocent av materialet i förpackningen eller ser till att någon annan som har sådana förutsättningar åtar sig att göra det (se författningsförslaget i avsnitt 1.4). Eftersom en producentansvarsorganisation ska åta sig att ta hand om förpackningar av alla materialslag, bör den bestämmelsen inte anses ge utrymme för att en producentansvarsorganisation systematiskt vägrar att åta sig att ta hand om förpackningar av visst materialslag. Om det rimligen finns tekniska möjligheter att låta materialåtervinna förpackningen bör producentansvarsorganisationen också åta sig att ta hand om förpackningen, på villkor som inte diskriminerar någon producent.

9.9.4 Beräkning av förpackningsavgifterna

Förslag: En producentansvarsorganisation ska vid beräkningen av den ersättning som en enskild producent ska betala till organisationen ta hänsyn till vikten på de förpackningar som producenten släpper ut eller tillhandahåller på den svenska marknaden.

Hänsyn ska också tas till bland annat förpackningarnas återanvändbarhet, materialåtervinningsbarhet och innehåll av återvunnet material.

Naturvårdsverket ska få meddela föreskrifter om kriterier för hur ersättningen ska bestämmas.

Skälen för förslaget: I principen om likabehandling ligger att ersättning som enskilda producenter ska betala till en producentansvarsorganisation (förpackningsavgifter) ska spegla principen om att förorenaren betalar. En producent som släpper ut färre produkter på marknaden bör därför betala en mindre andel av kostnaderna. En bestämmelse som innebär att en producentansvarsorganisation ska ta hänsyn till mängden produkter som producenten släpper ut på den svenska marknaden bör därför införas i förordningen.

Det följer också av avfallsdirektivet att de bidrag som producentansvarsorganisationerna tar ut av producenterna ska täcka producentansvarsorganisationernas kostnader för separat insamling, efterföljande transport, behandling av avfall, informationskostnader och kostnader för rapportering (artikel 8a.4 a). Vidare följer av direktivet att de ekonomiska bidrag som en producent ska betala till en producentansvarsorganisation ska differentieras "när så är möjligt" med avseende på, till exempel, förpackningarnas hållbarhet, reparerbarhet, återanvändbarhet och materialåtervinningsbarhet (artikel 8a.4 b). I 2018 års förpackningsförordning regleras inte hur ersättningen ska utformas, varför det behöver föras in bestämmelser som genomför avfallsdirektivet i denna del.

Som nämns i avsnitt 9.7.4 har kommissionen har tagit fram ett utkast till vägledning åt medlemsstaterna om hur avfallsdirektivets minimikrav för utökad producentansvar bör tillämpas (Commission Guidelines on the general minimum requirements for extended producer responsibility schemes set out in article 8a of the Waste Framework Directive 2008/98/EC; draft version 18 September 2020). Enligt vägledningen är differentieringen ett ekonomiskt styrmedel, bland flera, som kan användas för att stimulera mer hållbara produktions- och konsumtionsmönster i syfte att utveckla en cirkulär ekonomi. Det är viktigt att beakta i vilken utsträckning den förändring som en differentiering skulle kunna leda till för ett givet kriterium och om andra verktyg skulle kunna åstadkomma en större förändring på ett mer genomgripande eller kompletterande sätt.

Av utkastet till vägledning framgår att vissa kostnader för producentansvarsorganisationen ingår i det som kommissionen kallar för "base fee", på svenska en grundavgift. En möjlig tolkning är att kommissionen i grundavgiften inkluderar samtliga kostnader för att utföra det uppdrag som organisationen har från producenterna förutom kostnaderna för behandling av avfallet. Grundavgiften ska sättas på ett kostnadseffektivt sätt men i övrigt avgör producentansvarsorganisationen själv grunderna för beräkningen av denna del av avgiften.

Naturvårdsverkets föreskrifter om differentierad ersättning

I miljöbalken har det nyligen införts ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om kriterier för hur ersättning som en producentansvarsorganisation tar ut från producenterna ska bestämmas (15 kap. 15 § 4). Detta bemyndigande ger möjlighet att meddela föreskrifter som kan genomföra bestämmelserna om differentierad ersättning i avfallsdirektivet. Föreskrifterna ska således reglera producentansvarsorganisationens skyldigheter när det gäller hur

den ersättning som producentansvarsorganisationen tar ut av producenterna ska bestämmas, t.ex. att hänsyn ska tas till hur lätt det är att materialåtervinna olika produkter när de blir avfall. Det rör sig om en näringsrättslig reglering, dvs. bestämmelserna kan inte åberopas av en enskild gentemot en annan enskild. I stället kommer det att vara en tillsynsmyndighet som övervakar att bestämmelserna följs (prop. 2020/21:198 s. 64).

Med stöd av bemyndigandet i miljöbalken bör det i den nya förordningen införas en bestämmelse om att en producentansvarsorganisation när ersättningen bestäms ska ta hänsyn till bland annat förpackningarnas återanvändbarhet, materialåtervinningsbarhet och innehåll av återvunnet material. Vidare bör Naturvårdsverket få meddela föreskrifter om kriterier för hur ersättningen ska bestämmas. På så sätt kan Naturvårdsverket precisera de kriterier som anges i förordningen, men också besluta om ytterligare kriterier. Naturvårdsverket kan även ange på vilket sätt de uppräknade kriterierna i förordningen ska påverka avgiften. Vid utarbetandet av föreskrifter bör Naturvårdsverket beakta kommissionens kommande vägledning om minimikraven i avfallsdirektivet.

Nya krav på förpackningars utformning kan förväntas påverka marknaden för förpackningar och förpackningsavfall betydligt under kommande år, bl.a. som en följd av ändringar i förpackningsdirektivet. Producentansvarsorganisationerna kan därför ha anledning att se över sin differentiering varje kalenderår. Naturvårdsverkets föreskrifter kan också behöva följas upp och revideras med liknande frekvens. Även av den anledningen är det lämpligast att kriterierna fastställs av Naturvårdsverket.

9.9.5 Ekonomisk säkerhet

Förslag: Reglerna om ekonomisk säkerhet ska förtydligas genom att det anges att en producentansvarsorganisation ska ställa en ekonomisk säkerhet som motsvarar kostnaderna för att under en period av nio månader samla in och behandla det förpackningsavfall som producentansvarsorganisationen har ansvar för. Säkerheten ska ställas till och prövas av Naturvårdsverket.

Vid prövningen av en producentansvarsorganisation ska giltigheten av godkännandet kunna göras beroende av att en säkerhet ges in och godtas av Naturvårdsverket.

Skälen för förslaget: Enligt en bestämmelse i 2018 års förordning (50 §) ska ett insamlingssystem ställa en säkerhet som motsvarar kostnaderna för att bedriva verksamheten på ett sätt som uppfyller kraven i förordningen. Det är lämpligt att precisera att säkerheten ska motsvara kostnaderna för att bedriva verksamheten under en period av nio månader. Det bör också förtydligas att säkerheten ska ställas till och prövas av Naturvårdsverket.

För att på ett tydligare sätt koppla ställandet av säkerheten till driften av verksamheten bör det anges att Naturvårdsverket, precis som prövningsmyndigheter för tillstånd, får besluta att godkännandets giltighet görs beroende av att säkerheten ges in till myndigheten och anses vara betryggande för ändamålet. Att säkerheten ska vara betryggande för

ändamålet utgör samma krav som för tillståndspliktiga verksamheter enligt miljöbalken (jfr 16 kap. 3 § andra stycket miljöbalken). Det innebär att det ska göras en individuell prövning av säkerhetens form eftersom det finns olika former och sätt att ställa säkerheter och det inte går på förhand att avgöra vilken form som är bäst för en viss verksamhet.

Bestämmelsen om ekonomisk säkerhet är också en del av genomförandet av avfallsdirektivet i den del direktivet ställer krav på medlemsstaterna att säkerställa att alla organisationer som inom ramen för ett producentansvar utför uppgifter för producenternas räkning har de ekonomiska medel, eller de ekonomiska och organisatoriska medel som krävs för att fullgöra sina skyldigheter (artikel 8a.3 c).

Säkerheten bör ställas till Naturvårdsverket eftersom det finns flera kommuner som kan anse sig ha rätt att få del av säkerheten i en situation när pengarna ska betalas ut. I en sådan situation är det lämpligt att Naturvårdsverket avgör till vad och till hur stor del säkerheten ska täcka kraven.

9.9.6 Producentansvarsorganisationernas återanvändning och materialåtervinning

Förslag: I den nya förordningen ska producentansvarsorganisationernas ansvar för förberedelse för återanvändning och materialåtervinning förtydligas genom direkta hänvisningar till aktuella bestämmelser.

Skälen för förslaget: Bestämmelserna i 2018 års förordning innebär att ett insamlingssystem ska behandla allt förpackningsavfall som samlas in, främja materialåtervinning och effektivt bidrar till målen för materialåtervinningen (49 §). Vidare anges att insamlingssystemet ska verka för att de producenter som låter förpackningar omfattas av systemet ökar andelen återanvändbara förpackningar som släpps ut på marknaden (71 § 5). Det har nyligen också införts ett mål om minskad nedskräpning (25 a och 25 b §§ 2018 års förpackningsförordning och 10 f § retur-systemsförordningen). Bestämmelserna bör få en motsvarighet i den nya förpackningsförordningen. Det bör finnas en bestämmelse om till att producentansvarsorganisationen effektivt ska bidra till att nå materialåtervinningsmålen och målen för minskad nedskräpning och verka för att de producenter som anlitar producentansvarsorganisationen ökar andelen återanvändbara förpackningar som släpps ut på marknaden.

De krav på materialåtervinning och återanvändning som redan gäller bör förtydligas. Det bör anges att en producentansvarsorganisation ska ansvara för att allt förpackningsavfall som samlats in separat genomgår ett fullständigt behandlingsförfarande i enlighet med 15 kap. 10 § miljöbalken, som innehåller avfallshierarkin. Det bör hänvisas till den bestämmelse i avfallsförordningen som innebär att producentansvarsorganisationen ska se till att avfall som har samlats in separat för att förberedas för återanvändning eller materialåtervinning inte förbränns (3 kap. 19 § avfallsförordningen).

I engångsplastpromemorian finns ett förslag om materialåtervinning som återfinns i författningsförslaget (avsnitt 1.2).

9.9.7 Offentliggörande av information på producentansvarsorganisationens webbplats

Förslag: En producentansvarsorganisation ska på en webbplats offentliggöra information om

- vilka som är producentansvarsorganisationens ägare,
- vilka producenter som har anlitat producentansvarsorganisationen,
- hur den förpackningsavgift som producenterna betalar ska beräknas, angett i kronor per såld produkt eller per ton produkter som släpps ut på den svenska marknaden,
- hur aktörer som anlitas för avfallshantering väljs ut, och
- hur producentansvarsorganisationens verksamhet bidrar till att nå målen för materialåtervinning och minskad nedskräpning i förordningen.

Skälen för förslaget: I avfallsdirektivet finns en skyldighet för medlemsstaterna att se till att en producent av en produkt, eller en organisation som genomför skyldigheter för en sådan producents räkning, offentliggör information om hur unionsmål och nationella mål för avfallshantering uppnås och hur andra nationella kvantitativa eller kvalitativa mål uppnås som anses relevanta för systemet för utökat producentansvar. Om skyldigheterna uppfylls kollektivt ska även information om ägande och medlemskap, ekonomiska bidrag som betalas av förpackningens producenter per såld förpackning eller per ton av förpackningen som släpps ut på marknaden och förfarandet för val av aktörer för avfallshantering offentliggöras (artikel 8 a.3 e). Någon motsvarande bestämmelse finns inte i 2018 års förpackningsförordning och behöver därför tas in i den nya förpackningsförordningen.

Att offentliggöra dessa uppgifter bidrar till att skapa en transparens på marknaden. Producenterna kan t.ex. bilda sig en uppfattning om hur avgifterna som producenterna betalar till producentansvarsorganisationen beräknas och på så vis avgöra om de behandlas lika som andra producenter i detta avseende. För att information ska vara lättillgänglig bör den publiceras på en webbplats.

Bestämmelserna kan meddelas av regeringen med stöd av 15 kap. 15 § miljöbalken.

9.9.8 Rutiner för internkontroll

Förslag: En producentansvarsorganisation ska ha rutiner för internkontroll för att säkerställa att den ersättning som tas ut av producenterna uppfyller kraven i förordningen och för att bedöma kvaliteten på de uppgifter som producentansvarsorganisationen ska lämna till Naturvårdsverket. Rutinerna ska även säkerställa att kraven i avfallstransportförordningen uppfylls.

Skälen för förslaget: Enligt avfallsdirektivet ska produkters producenter eller organisationer som med avseende på utökat producentansvar genomför skyldigheter för producenters räkning inrätta lämpliga system för egenkontroll (artikel 8a.3 d). Enligt bestämmelsen ska

kontrollen säkerställa att den ekonomiska förvaltningen är tillfredsställande. Egenkontrollen ska vid behov kompletteras av regelbundna oberoende kontroller. Kontrollen ska också säkerställa att kvaliteten på uppgifter som producenten eller producentansvarsorganisationen ska lämna om avfallshantering och om mängden produkter som har släppts ut på marknaden håller en bra kvalitet. Kontrollen ska också säkerställa att kraven i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1013/2006 om transport (avfallstransportförordningen) uppfylls. Det finns inga krav på hur ett system för egenkontroll ska se ut. Syftet är dock att kontrollen ska ske på ett systematiskt sätt.

Det bör införas ett krav som motsvarar kraven om egenkontroll i avfallsdirektivet. För att inte belasta producenter och producentansvarsorganisationer med onödiga kostnader och omfattande administration bör kravet begränsas till att ta fram rutiner för internkontroll. I fråga om de rutiner för internkontroll som producenter ska ha, läggs detta krav in i samband med rapporteringsbestämmelserna.

Producentens ekonomiska förvaltning av det bolag där verksamheten bedrivs regleras utförligt i annan lagstiftning, framför allt i bokföringslagen (1999:1078). Någon ytterligare reglering för kontroll i den delen bedöms inte vara nödvändig.

Direktivet kräver även att kontrollen ska säkerställa att producenten uppfyller de krav om kostnader för avfallshanteringen som anges i direktivet (artikel 8a.3 d i)). Om producenterna fullgör sina skyldigheter kollektivt innebär dessa krav att avgiften som en enskild producent ska betala till det kollektiva systemet differentieras om det är möjligt (artikel 8a.4 b, se vidare avsnitt 9.9.4). Rutinen för internkontroll bör därför även säkerställa att beräkningen av producenternas avgifter är i överensstämmelse med de krav som anges i förordningen och i Naturvårdsverket kommande föreskrifter.

Eftersom det kan bli aktuellt för en producentansvarsorganisation att ansvara för transporter av förpackningsavfall över Sveriges gränser för behandling bör rutinerna för internkontroll även innebära att producentansvarsorganisationen säkerställer att kraven i avfallstransportförordningen uppfylls.

Enligt 2018 års förordning (56 §) gäller att ett tillstånd att driva ett insamlingssystem endast får ges till den som har personella, tekniska, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar att driva ett insamlingsystem som uppfyller kraven i förordningen. Inom kravet på ekonomisk och organisatoriska förutsättningar bör det anses ingå att ha någon form av egenkontroll. Förslaget innebär därför en precisering av kravet på en producentansvarsorganisation att ha de organisatoriska och ekonomiska medel som krävs för att fullgöra sina skyldigheter (artikel 8a.3 c).

Bestämmelser om skyldighet att upprätthålla rutiner för internkontroll kan meddelas av regeringen med stöd av 15 kap. 15 §§ miljöbalken.

9.9.9 Ytterligare krav på en producentansvarsorganisation som driver ett retursystem

Förslag: För en producentansvarsorganisation som driver ett retursystem ska det, utöver de krav som ska gälla för alla producentansvarsorganisationer och de krav på insamlingskärl utomhus som nyligen införts, krävas att organisationen

- tillhandahåller ett rikstäckande system för separat insamling av plastflaskor och metallburkar,
- ser till att kostnaderna för retursystemet belastar producenterna, och
- informerar hushåll och verksamheter om insamlingen.

Skälen för förslaget: Enligt retursystems-förordningen ska retursystemet godkännas om sökanden visar att den som driver eller avser att driva systemet har personella, tekniska och ekonomiska förutsättningar att göra det på ett sätt som är godtagbart både från miljöskyddssynpunkt och konsumentsynpunkt. Vidare ska ett retursystem om det har en dominerande ställning på marknaden vara utformat så att de villkor som gäller för anslutning inte är diskriminerande, och de krav som ställs på flaskornas och burkarnas utformning och egenskaper är skäliga (5 §). I den nya förordningen bör det för en producentansvarsorganisation som driver ett retursystem, på samma sätt som för andra producentansvarsorganisationer, krävas att producenter får anlita organisationen utan villkor som diskriminerar någon producent (se avsnitt 9.9.3).

Det har nyligen också införts särskilda krav på retursystemen som innebär att ett retursystem ska tillhandahålla insamlingskärl för insamling av plastflaskor och metallburkar utomhus där många människor vistas. Kravet ska börja gälla den 1 januari 2023 (10 c § retursystems-förordningen, SFS 2021:1005). De nya kraven bör föras över till den nya förordningen. Det bör dock även ställas uttryckliga krav när det gäller hur det övriga insamlingssystemet ska se ut.

Inom ramen för den aktörsdialog som genomförts för framtagandet av förslagen i denna promemoria, har Miljödepartementet noterat ett förhållande som kan ifrågasättas utifrån minimikraven i avfallsdirektivet. Butikerna måste i dag själva köpa in och driva sina pantautomater enligt Returpacks avtal med dem. Samtidigt erhåller butikerna en ersättning som enligt Returpack ska täcka alla kostnader. Enligt minimikraven ska producenterna täcka kostnaderna för separat insamling. I det fall en producentansvarsorganisation som driver ett retursystem framöver önskar ha en modell där butikerna äger automater, kommer det således vara viktigt att kunna styrka att detta upplägg inte medför några nettokostnader för butikerna.

Det bör också införas bestämmelser om att en producentansvarsorganisation som driver ett retursystem ska informera hushåll och verksamheter om utsortering och insamling. Information bör också lämnas om hur utsortering ska ske på platser utomhus.

9.9.10 Godkännande av en producentansvarsorganisation

Förslag: Frågor om godkännande av en producentansvarsorganisation för förpackningar ska prövas av Naturvårdsverket.

För att bli godkänd ska en producentansvarsorganisation ha de ekonomiska och organisatoriska förutsättningar som behövs för att genomföra de uppgifter som en producentorganisation ska ha. Producentansvarsorganisationen ska också kunna antas uppfylla de grundläggande krav som ställs på en producentansvarsorganisation enligt förordningen.

Ett godkännande ska tidsbegränsas till längst tio år. Naturvårdsverket ska få förena ett godkännande med de villkor som behövs.

En månad efter godkännandet ska producentansvarsorganisationen lämna in uppgifter om de producenter som har anlitat organisationen.

Naturvårdsverket ska, på eget initiativ, få ompröva ett villkor som ett godkännande är förenat med om det behövs för att producentansvarsorganisationen ska uppfylla kraven i förordningen. Omprövning ska även få ske på ansökan av en producentansvarsorganisation.

Naturvårdsverket ska få återkalla ett beslut om godkännande av en producentansvarsorganisation om producentansvarsorganisationen inte uppfyller kraven i förordningen och bristerna är av väsentlig betydelse. En producentansvarsorganisation som avser att inte längre driva en verksamhet ska underrätta Naturvårdsverket senast tre månader innan verksamheten avvecklas så att en återkallelse av godkännandet kan beslutas på producentansvarsorganisationens egen begäran.

Om det inte finns någon godkänd producentansvarsorganisation ska kommunen ansvara för att behandla det förpackningsavfall som kommunen samlat in. När det gäller verksamheternas förpackningsavfall ska verksamheterna ha ansvaret.

Skälen för förslaget

En producentansvarsorganisation bör vara godkänd

Det är viktigt att Naturvårdsverket i sin tillsyn kan ställa krav på och utöva tillsyn mot producentansvarsorganisationer. I annat fall skulle tillsynen enbart kunna riktas mot enskilda producenter.

I 2018 års förordning finns krav på tillstånd för att driva ett insamlings-system (43 §). Miljöbalken innehåller bestämmelser om tillstånd till miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet som är av en helt annan karaktär än den prövning som bör ske av en producentansvarsorganisation. Det finns därför skäl att välja en annan term för den prövning av en producentansvarsorganisation yrkesmässiga drift som ska ske (15 kap. 15 § 3 miljöbalken).

För prövning av retursystemet används i dag termen godkännande. Detta är en lämplig term även för prövningen av en producentansvarsorganisation för förpackningar som inte driver ett retursystem. Prövningen av de två typerna av producentansvarsorganisationer bör samordnas både till innehåll och form.

Följderna av ett beslut om godkännande av en producentansvarsorganisation bör vara att producenter kan anlita organisationen. Ett godkännande innebär också att producentansvarsorganisationen är ansvarig gentemot Naturvårdsverket i dess tillsynsverksamhet.

När det gäller en producentansvarsorganisation som inte driver ett retursystem bör Naturvårdsverket, precis som i dag, vara prövningsmyndighet. I avsnitt 9.9.11 föreslås att Naturvårdsverket, i stället för Jordbruksverket, ska vara prövnings- och tillsynsmyndighet även för en producentansvarsorganisation som driver ett retursystem.

Ett godkännande med stöd av en producentansvarsförordning har inte den rättskraft som ett tillstånd till vattenverksamhet eller miljöfarlig verksamhet har enligt miljöbalken. De regler om omprövning av beslut som finns i 24 kap. miljöbalken har inte anpassats efter den typen av godkännanden. Möjligheten att ändra ett beslut om godkännande bör i stället bedömas utifrån allmänna förvaltningsrättsliga principer. Ett godkännande kan således både ändras och återkallas enligt vad som anges i den författning som reglerar godkännandet. Tillsynsmyndigheten kan också meddela förelägganden av olika slag utan hinder av att godkännande har meddelats.

Krav för godkännande

För att bli godkänd bör producentansvarsorganisationen uppfylla de krav som föreslås i avsnitt 1.9.1–1.9.9. Vissa av kraven är framåtblickande, dvs. det kan inte säkerställas i samband med ansökan att kraven kommer att uppfyllas. För att ta höjd för detta bör det anges att det ska kunna antas att producentansvarsorganisationen uppfyller kraven. De nya kraven är i stort baserade på minimikraven i avfallsdirektivet och rör producentansvarsorganisationens drift och verksamhet. Den tidigare tillståndsprövningen enligt 2018 års förordning rörde till övervägande del insamlingssystemets struktur genom olika lämplighetskrav (43–53 §§). Med den förändring av prövningens omfattning som nu görs bör den situation som inträffade vid prövningen enligt 2018 års förordning då ingen producentansvarsorganisation erhöll tillstånd undvikas. De regler om ansvar för det fall det inte finns någon godkänd producentansvarsorganisation som redogörs för nedan bör också förhindra denna situation.

Enligt förslag i engångsplastpromemorian ska en producentansvarsorganisation inte åta sig att ta hand om en förpackning om inte producentansvarsorganisationen har förutsättningar för att kunna materialåtervinna minst 75 viktprocent av materialet i förpackningen eller ser till att någon annan som har sådana förutsättningar åtar sig att göra det (se författningsförslaget i avsnitt 1). Om och när det förslaget genomförs (se avsnitt 9.2) bör det också vara ett krav för godkännande att producentansvarsorganisationen kan antas uppfylla kravet.

Prövning av ansökan

I en ansökan från en producentansvarsorganisation bör anges hur organisationen avser att uppfylla krav på syfte och ansvarsområde, likabehandling och beräkning av förpackningsavgifter, ekonomisk säkerhet, återanvändning och materialåtervinning, offentliggörande av information samt interna rutiner. Det bör också finnas en redogörelse för på vilket sätt

producentansvarsorganisationen har ekonomiska och organisatoriska förutsättningar att genomföra de uppgifter som en producentansvarsorganisation har enligt förordningen.

En prövning av godkännande enligt ovan kommer att vara en något enklare process än tidigare tillståndsprövning. Naturvårdsverket bör ta emot ansökningar om godkännande och fatta beslut inom högst tolv veckor från den tidpunkt då all information har lämnats in. Beslut om godkännande bör meddelas senast den 31 oktober varje år för att vara gällande för en producentansvarsorganisation nästkommande år.

När den i promemorian föreslagna förordningen beslutas av regeringen, enligt plan under våren 2022, är det angeläget att så tidigt som möjligt kunna öppna för godkännandeprovning. Ett skäl är att insamlingen av verksamheternas avfall bygger på att Naturvårdsverket bland godkända producentansvarsorganisationer ska utse en organisation som blir ansvarig för utbyggnad och drift av mottagningsplatser för insamlingen av vissa verksamheternas avfall i kommunerna. I avsnitt 9.15.1 föreslås därför att en producentansvarsorganisation ska kunna lämna in en ansökan till Naturvårdsverket om godkännande efter den 1 juli 2022 och att ett beslut ska ha meddelats senast den 30 november 2022 för att en producentansvarsorganisation ska kunna bedriva verksamhet från den 1 januari 2023. Ett annat skäl är att Naturvårdsverket skyndsamt behöver utveckla föreskrifter om en modell för ersättning till kommunerna (se avsnitt 9.11.1). Dialogen med aktörerna under föreskriftsprocessen underlättas av att kunna ske med godkända producentansvarsorganisationer.

Sedan den första prövningsomgången avslutats måste bestämmelserna vara öppna för att nya producentansvarsorganisationer kan vilja ansöka om ett godkännande. För att kunna fasa in dem på ett sätt som är hanterbart för redan godkända organisationer och för Naturvårdsverket, är det nödvändigt att lägga fast kalenderårsvisa hålltider i förordningen. Ansökan bör, förutom första året vara inlämnad senast den 30 april året innan verksamheten ska påbörjas. Beslut om godkännande bör meddelas senast den sista oktober varje år för att vara gällande för en producentansvarsorganisation nästkommande år.

Ett godkännande bör få förenas med de villkor som behövs och bör begränsas till att avse viss tid, dock längst tio år.

Omprövning och återkallelse

Naturvårdsverket bör kunna ompröva ett villkor som ett godkännande är förenat med och återkalla ett godkännande. Bestämmelserna om omprövning och återkallelse bör förtydligas i förhållande till bestämmelserna i 2018 års förordning (75 och 76 §§). Omprövning av villkor bör kunna ske på initiativ av antingen producentansvarsorganisationen eller Naturvårdsverket. Omprövning ska ske om det behövs för att uppfylla kraven i förordningen.

Att Naturvårdsverkets på eget initiativ återkallar ett godkännande bör enbart vara aktuellt om bristerna hos en producentansvarsorganisation är av väsentlig betydelse. Precis som för tillstånd enligt miljöbalken bör inte återkallelse vara aktuellt om det är fråga om obetydliga överträdelser eller överträdelser som går att rätta till. Normalt bör föreläggande om rättelse först ges, jfr 26 kap. 9 § miljöbalken. En återkallelse bör också ske på

producentansvarsorganisationens begäran för det fall verksamheten läggs ner.

Särskilt om retursystemet

I avsnitt 9.9.11 föreslås att Naturvårdsverket ska vara prövnings- och tillsynsmyndighet även för en producentansvarsorganisation som driver ett retursystem. 2018 års förpackningsförordning och retursystems-förordningen har i dag olika ansatser och villkor vid prövning av tillstånd respektive godkännande. Prövningen bör i fortsättningen vara densamma för de båda typerna av producentansvarsorganisationer och endast anpassas efter att det i viss utsträckning ställs olika krav. De nya kraven när det gäller en producentansvarsorganisation som driver ett retursystem innebär dock att det är lämpligt att kräva att det befintliga retursystemet måste ansöka om ett nytt godkännande.

Ansvar i andra hand

Det behöver regleras hur staten hanterar en situation i vilken det inte längre skulle finnas någon (godkänd) producentansvarsorganisation. I och med att ansvaret för insamling föreslås flyttas till kommunerna, säkerställs att det hela tiden sker en insamling. Om det inte finns någon godkänd producentansvarsorganisation uppstår dock frågan vem som ska ta ansvar för den fortsatta hanteringen av det insamlade förpackningsavfallet.

Om det inte finns någon godkänd producentansvarsorganisation bör kommunen se till att det insamlade förpackningsavfallet blir behandlat. I den situationen bör det vara producenterna som, via Naturvårdsverket, betalar producentavgift och årsavgift samt ersätter de kostnader som kommunerna har för att behandla förpackningsavfallet.

Om det inte finns någon godkänd producentansvarsorganisation behöver det också finnas någon som tar ansvar för verksamheternas förpackningsavfall. De verksamheter som i normalfallet lämnar sitt avfall till mottagningsstationerna bör i sådana fall själva ansvara för behandling.

9.9.11 Naturvårdsverket ska ansvara för prövning och tillsyn av retursystemet

Förslag: Naturvårdsverket ska ansvara för prövningen och tillsynen i fråga om en producentansvarsorganisation som driver ett retursystem.

Skälen för förslaget

Samma prövnings- och tillsynsmyndighet för alla förpackningar

Bestämmelserna i förpackningsdirektivet och minimikraven i avfallsdirektivet tillämpas lika för alla förpackningar, oavsett om de ingår i ett generellt system eller i ett pantsystem. Jordbruksverket har i dag ansvar för prövningen av godkännande av retursystem och för tillsyn av producenterna. Naturvårdsverket har ansvaret för prövningen av tillstånd för övrig förpackningsinsamling, ansvar för registret över producenter samt tillsyn över förpackningsförordningen. Naturvårdsverket är även ansvarig myndighet för övriga producentansvar. Att Jordbruksverket kom

att bli ansvarig för pantsystemet kan antagligen främst härledas till de utmaningar som finns med import av drycker från andra länder och Jordbruksverkets kompetens på det området. Sedan retursystems-förordningen beslutades 2005 har det dock skett en väsentlig utveckling av producentansvaret i allmänhet och för förpackningar i synnerhet. I ljuset av EU:s höjda krav på materialåtervinning och minimikraven på utökade producentansvar, är det lämpligt att ansvaret för prövning och tillsyn läggs på en och samma myndighet. I annat fall uppstår en risk för olika kravnivåer, tolkningar och tillämpningar. Ett samlat ansvar underlättar också framtagandet av statistik. Det förenklar också för producenter och andra aktörer att bara behöva ha kontakt med en myndighet. Prövning och tillsyn när det gäller retursystemet bör därför flyttas från Jordbruksverket till Naturvårdsverket.

9.10 Beräkning av marknadsandelar som en grund för fördelning av ersättningsansvar och ansvar för materialåtervinning

Förslag: Naturvårdsverket ska varje kvartal fastställa producentansvarsorganisationernas marknadsandelar. Marknadsandelarna ska baseras på den mängd förpackningar som satts på marknaden av de producenter som anlitat producentansvarsorganisationen för vart och ett av förpackningsmaterialen papper, plast, metall, glas och övriga förpackningar. En producentansvarsorganisationens totala marknadsandel ska också fastställas.

Marknadsandelarna ska ligga till grund för fördelning av kommunernas kostnader mellan producentansvarsorganisationerna. Marknadsandelarna ska också användas för att fördela insamlade avfallsmängder från den fastighetsnära insamlingen från hushåll och samlokaliserade verksamheter liksom avfallsmängder som samlats in från verksamheter vid mottagningsstationer. Marknadsandelarna ska också vara grund för den största producentansvarsorganisationens debitering av övriga producentansvarsorganisationer när det gäller kostnaden för mottagningsplatser för verksamheternas avfall och information.

Besluten om marknadsandelar ska gälla omedelbart även om de överklagas.

Skälen för förslaget

Naturvårdsverkets beslut

Det behöver regleras hur kostnadsansvaret och ansvaret för det insamlade förpackningsavfallet ska fördelas om det finns fler än en producentansvarsorganisation. Det är lämpligt att ansvaret fördelas utifrån antingen en för alla material sammanvägd marknadsandel eller flera beräknade marknadsandelar för olika materialslag, beroende på ansvarets karaktär. Beräkningarna av marknadsandelar bör göras på ett enkelt och enhetligt sätt för att minska den administrativa bördan i systemet, samtidigt som strävan bör vara att beräkningarna ska uppfattas som någorlunda rätt-

visande. Enkelhet och enhetlighet kan inte minst motiveras med att insamlingen av förpackningar enligt förslagen i denna promemoria utgör en helhet. Producentansvarsorganisationerna ska hantera alla slags förpackningar, oavsett om de primärt är destinerade till hushåll eller verksamheter. Det görs inte heller i övrigt någon uppdelning i hushållsförpackningar och verksamhetsförpackningar.

Med en producentansvarsorganisations marknadsandel bör avses den andel förpackningar som de producenter som har anlitat producentansvarsorganisationen har satt på marknaden i förhållande till den totala mängden förpackningar som satts på marknaden. Naturvårdsverket bör beräkna och fastställa marknadsandelar för materialslagen papper, plast, glas, metall och övriga förpackningar.

Naturvårdsverket bör också fastställa en producentansvarsorganisations totala marknadsandel. I fråga om de marknadsandelar som ska gälla initialt behöver det särskilt regleras när beslut ska vara fattade. Beslut bör fattas första gången den 31 december 2022.

Kostnaderna för lättillgängliga samlingsplatser och för kommunernas information samt kostnaderna för att upprätthålla och driva mottagningsplatser för verksamheternas avfall härrör från övergripande tjänster där de enskilda materialslagens mer exakta bidrag är mindre betydelsefullt. Fördelningen av kostnaderna bör därför ske utifrån en marknadsandel som är en sammanvägning av de marknadsandelar som beräknats för de enskilda materialslagen. Kostnaderna för den fastighetsnära insamlingen bör i stället fördelas mellan producentansvarsorganisationerna utifrån marknadsandelar per materialslag.

Ansvaret för det av kommunen insamlade avfallet bör fördelas mellan producentansvarsorganisationerna utifrån marknadsandel per materialslag. Även det avfall från verksamheter som samlats in vid mottagningsplatser som drivs av den största producentansvarsorganisationen (se avsnitt 9.7.3) bör fördelas utifrån marknadsandel per materialslag.

Naturvårdsverket bör fastställa marknadsandelar varje kvartal. Beräkningarna bör baseras på uppgifter som producenterna och producentansvarsorganisationerna lämnar till Naturvårdsverket. En producentansvarsorganisation bör varje kvartal till Naturvårdsverket lämna uppgifter om ändringar i fråga om vilka producenter som anlitat producentansvarsorganisationen och den mängd förpackningar som de producenter som anlitat producentansvarsorganisationen har tillhandahållit marknaden föregående kvartal i ton per förpackningsmaterial. Besluten om marknadsandelar bör sändas till producentansvarsorganisationerna och publiceras på Naturvårdsverkets webbplats.

Omedelbar verkställighet av beslut om marknadsandelar

För beslut som fattas av Naturvårdsverket om marknadsandelar enligt förslaget gäller bestämmelserna i förvaltningslagen (2017:900). Enligt denna får ett beslut som får överklagas inom en viss tid verkställas när överklagandetiden har gått ut, om beslutet inte har överklagats (35 §). I vissa fall får dock ett beslut alltid verkställas omedelbart, t.ex. om beslutet gäller endast tillfälligt eller om kretsen av de som har rätt att överklaga är så vid eller obestämd att det inte går att avgöra när överklagandetiden går ut. En myndighet får även verkställa ett beslut omedelbart om ett väsentligt

allmänt eller enskilt intresse kräver det. Myndigheten ska dock först noga överväga om det finns skäl att avvakta med att verkställa beslutet på grund av att beslutet medför mycket ingripande verkningar för någon enskild, att verkställigheten inte kan återgå om ett överklagande av beslutet leder till att det upphävs eller någon annan omständighet.

Ett beslut om en producentansvarsorganisations marknadsandel är ett beslut om vilken ansvarsfördelning som ska gälla mellan producentansvarsorganisationer. I 15 kap. miljöbalken finns ett antal bemyndiganden rörande producentansvar som alla anger att det ansvar en enskild producent ska ha ska motsvaras av den andel av den totala marknaden som producenten innehar av nya produkter. Detsamma bör gälla för en producentansvarsorganisations ansvar. Att slå fast en producentansvarsorganisations ansvar är grundläggande och avgörande för att hela systemet med ett utökat producentansvar ska fungera om det finns fler än en producentansvarsorganisation. Regleringen av ärendehantering i fråga om beslut om marknadsandelar bör ge Naturvårdsverket förutsättningar att slå fast marknadsandelarna så skyndsamt som möjligt. Detta beslut kommer nämligen att styra flera efterföljande beslut om producentavgift och årsavgift samt andel avfallsmängder som en producentansvarsorganisation ska vara skyldig att ta emot.

Som framgår i avsnitt 9.5.1 bör det inte införas ett monopol där en enda producentansvarsorganisation tar hela ansvaret och då innehar hela marknaden. Så fort det finns fler än en producentansvarsorganisation behövs ansvaret regleras på ett sätt så att inte en producentansvarsorganisation kan skaffa sig otillbörliga fördelar på bekostnad av andra producentansvarsorganisationer. Kommunerna och den producentansvarsorganisation som ansvarar för mottagningsplatser för verksamhetens avfall måste kunna lämna över avfall till producentansvarsorganisationerna för behandling i en mängd som motsvarar marknadsandelen. Att avfallshandlingen fungerar är ett allmänt intresse. Naturvårdsverket kommer att fatta beslut varje kvartal om marknadsandelarna och har därför möjlighet att korrigera felaktigheter mellan kvartalen och besluta om den korrekta andelen.

En situation där alla aktörerna behöver invänta ett beslut som har laga kraft i ca 2–3 år kan inte tillåtas uppstå i och med att hela systemet i sådant fall skulle sluta att fungera. Varken överlämning av avfallsmängder eller betalning av producentavgifter och årsavgifter kan ske om marknadsandelen är osäker vilket i förlängningen leder till att avfall samlas på hög och kommunerna blir underfinansierade (se avsnitt 9.11.3).

Skäl som talar emot att låta beslut om marknadsandelar gälla omedelbart är risken för att en producentansvarsorganisations marknadsandel är felberäknad och att producentansvarsorganisationen till följd av det får ta ett för omfattande eller för litet ansvar. De beslut som kommer att baseras på marknadsandelen, t.ex. producentavgiften, kommer att avse höga belopp. Risken för felberäkningar av marknadsandelen är dock liten och kommer antagligen handla om någon eller några procentandelar, särskilt mot bakgrund av att beräkningarna baseras på uppgifter från producentansvarsorganisationerna.

För att uppnå syftet med en effektiv och förutsebar ansvarsfördelning och en fungerande hantering av avfall i kommunerna är det av avgörande betydelse att frågan om fördelning av marknadsandelar löpande kan

avgöras på ett sätt som innebär att beslutet löpande också kan läggas till grund för de övriga beslut som Naturvårdsverket ska fatta om avgifter som producentansvarsorganisationerna ska betala och om vilka mängder förpackningsavfall som producentansvarsorganisationer ansvarar för att ta emot och behandla. Den verkställighet av Naturvårdsverkets beslut om marknadsandelar som aktualiseras i dessa fall handlar alltså om att besluten bör kunna läggas till grund för avgiftsdebiteringen och avfallshandlingen. Det är inte den typen av situationer som bestämmelsen i 35 § tredje stycket förvaltningslagen tar sikte på (jfr prop. 2016/17:180 s. 326). Det är samtidigt angeläget att det inte råder någon tvekan om att myndigheten har rätt att meddela beslut om avgiftsdebitering och avfallshandling med utgångspunkt i den fördelning av marknadsandelar som gjorts. Detta förhållande talar starkt för att det i författning bör slås fast att besluten om marknadsandelar får verkställas även om de överklagans. Mot detta talar främst att berörda organisationer under en inte obetydlig tid kan behöva bära ett större ekonomiskt ansvar för avfallshandlingen än de i slutändan ska ta. Mot bakgrund av den bedömning som görs ovan i fråga om risken för felberäkningar och med beaktande av den stora vikten av att avgiftsbesluten har en solid grund görs bedömningen att övervägande skäl talar för omedelbar verkställbarhet.

Om ett beslut om marknadsandelar efter ett överklagande ändras kommer avgiftsdebiteringen i ett sådant fall att kunna anpassas genom beslut om ändring av de tidigare debiteringarna. Detta kan göras både till en enskildes fördel och till andra enskildas nackdel, eftersom avgiftsbesluten till sin natur är betungande och därför inte får rättskraft (jfr 37 § förvaltningslagen). Beträffande avfallsmängderna kan beslut fattas om korrigering av mängder inför kommande år.

För det fall en producentansvarsorganisation som överklagar får rätt i högre instans bör det finnas en återbetalningsskyldighet (se avsnitt 1.11.3) för kommunerna så att Naturvårdsverket kan betala tillbaka felaktigt inbetalda avgifter.

9.11 Finansiering av kommunernas insamlings- och informationsansvar

9.11.1 Utgångspunkter för ett nytt finansieringssystem

Förslag: Producentansvarsorganisationerna ska ersätta kommunerna för deras kostnader. Ersättningskyldigheten ska rikta sig mot producentansvarsorganisationer i första hand och i andra hand direkt mot producenterna.

Ersättningen ska täcka kommunernas kostnader för insamling, transport, anordnande av omlastningsplatser samt överlämning av avfall till producentansvarsorganisationerna. Ersättningen ska även täcka kommunens informationsansvar.

Det ska införas en modell för beräkning av kommunernas kostnader och ersättningsrätt. Vissa delar av modellen ska framgå i förordningen. I övrigt ska den fyllas ut av Naturvårdsverket i föreskrifter.

Naturvårdsverket ska få meddela föreskrifter om hur kommunernas kostnader och den ersättning som kommunerna ska få ska beräknas.

Skälen för förslaget

Producentansvarsorganisationerna bör ersätta kommunerna

I avsnitt 9.5.2 föreslås att kommunerna får ansvaret för insamlingen av förpackningsavfall från hushållen och de samlokaliserade yrkesmässiga verksamheterna fram till att de överlämnas till producentansvarsorganisationerna på omlastningsplatserna. Detta innebär att kommunerna tilldelas en uppgift som tidigare har legat på producenterna och som leder till nya kostnader för kommunerna. Producenterna bör ersätta kommunernas kostnader för insamling, transport, anordnande av omlastningsplatser samt överlämning av avfall till producentansvarsorganisationerna. Ersättningen bör även täcka kommunens informationsansvar.

I miljöbalken finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om skyldighet för producenter att ansvara ekonomiskt för avfallshantering och information om hantering (15 kap. 12 § 2). Sådana föreskrifter kan också meddelas när det gäller producentansvarsorganisationer (15 kap. 15 § 5).

Avfall Sverige och FTI har gemensamt tagit fram ett förslag till ersättnings- och beräkningsmodell vilken delgivits Miljödepartementet. TMR har kommenterat att företaget inte har något att invända eller tillägga kring ersättningsmodellen.

Modellförslaget baseras på en modell som Avfall Sverige utvecklade våren 2020 med hjälp av konsult. Syftet med denna modell var att kunna beräkna kostnader för fastighetsnära insamling vid småhus i kommuner som ville bli uppdragstagare åt ett tillståndspliktigt insamlingsssystem (TIS) inom ramen för 2018 års förordning. Modellen har visat sig fungera väl för ändamålet enligt Avfall Sverige.

Beräkning av ersättning till kommunerna enligt aktörernas förslag till modell

Enligt förslaget från Avfall Sverige och FTI bör det regleras i förordningen vilka fraktioner av förpackningsavfall som ska samlas in och med vilken servicegrad, dvs. vad som ska ersättas. Ersättningen bör beräknas med utgångspunkt i olika kategorier: småhus, flerbostadshus och ”blandfastigheter” med mindre verksamheter samt skärgård och annan hämtning med speciella förutsättningar ur logistisk utgångspunkt. En formel för detta bör fastställas i förordningen. Formeln bör även inkludera en ersättning för antalet ”publika insamlingsplatser” som kompletterar den fastighetsnära insamlingen samt en ”tonersättning” baserad på den kvantitet och kvalitet som kommunen samlat in av respektive materialslag.

En kostnadsberäkningsmodell bör enligt Avfall Sverige och FTI regleras på föreskriftsnivå. Modellen används för att räkna fram en genomsnittlig kostnad i fyra olika hushållstyper: småhus helår, småhus säsong, flerbostadshus samt verksamheter i blandfastighet. Utgångspunkten är vidare att ersättningen anpassas till förhållanden i de nio olika typkommunerna i Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) kommungruppsindelning. För varje hushållstyp och kommungrupp fastställs en

genomsnittlig ersättning per kilogram material (papper, plast, metall, glas) per hushåll och år. Ersättningsmodellens matris skulle således bestå av 154 olika ersättningsfaktorer kopplade till hushållstyper, en ”tonersättning” för respektive materialslag samt därutöver faktorer för tillägg eller avdrag för avfallets kvalitet. Aktörerna förutser att Naturvårdsverket kommer att behöva anlita en konsult som utvecklar förslag till genomsnittlig kostnad utifrån ett antal typkommuner i respektive kommungrupp. De önskar att representanter från kommuner, producenter och myndigheten ingår i en referensgrupp som enas om ett förslag avseende snittkostnad per hushåll.

Kostnaden per hushåll kommer med en sådan modell att bli teknikneutral och inte peka ut olika typer av system. Detta innebär att vissa typer av system kommer att vara dyrare än fastställd ersättning och vissa system billigare.

Den modell som Avfall Sverige utvecklat för småhus omfattar följande kostnadsparametrar: införande, administration, kärl och insamling. För system med optisk sortering omfattar modellen även kostnader för påsar, distribution av påsar, optisk sortering och eventuell omlastning och transport till upphandlad optisk sortering. Kostnaderna redovisas dels som en totalkostnad, dels uppdelat per hushåll. Redovisningen av kostnadsfördelningen har kompletterats med en beräkning av hur stor ersättning kommunen behöver för kostnadstäckning om hänsyn tas till tonersättning för insamlat material. För att beräkna kostnader för fastighetsnära insamling från flerbostadshus inklusive samlokaliserade verksamheter behöver en separat modell tas fram.

Den föreslagna ersättnings- och beräkningsmodellen kommer således att vara anpassad till det val som varje kommun står inför – att antingen driva insamlingen i egen regi eller upphandla tjänsten – i och med att kostnader för avskrivning av kärl och annan utrustning för insamling är inkluderad.

Avfall Sverige och FTI ser framför sig att en enskild kommun kan komma att behöva kompensera eventuella underskott med renhållningsavgift samtidigt som kommunerna i sådant fall också bör argumentera för en höjning av den genomsnittliga ersättningen när föreskrifterna ses över. Aktörernas förslag innebär i denna del att en kommun kan göra anspråk på tilläggsersättning hos Naturvårdsverket utifrån fördyrande omständigheter som påverkar insamlingskostnaderna. Tanken är att tilläggsersättning främst ska kunna aktualiseras under de första åren av modellens tillämpning. Utformningen av tilläggsersättning bör enligt aktörerna behandlas av nämnda referensgrupp.

Modellen bör enligt aktörerna också kompletteras med incitament för hög materialkvalitet, t.ex. att insamlat förpackningsavfall som överträffar kvalitetskrav berättigar till extra ersättning i syfte att skapa incitament för materialåtervinning.

Avfall Sverige och FTI:s förslag innebär vidare att varje kommun delger Naturvårdsverket antal hushåll och antal publika insamlingsplatser i kommunen. Lantmäteriet och Statistiska Centralbyrån (SCB) har visserligen statistik med avseende på lägenheter och antal hushåll efter hushållstyp men den bedöms vara för oprecis. Kommunen har det faktiska underlaget för antal hushåll med olika typer av abonnemang. Rapporteringen sker en gång per år, förslagsvis senast den 31 december, inför kommande utbetalningsperiod för att få förutsägbarhet och enklare administration. ”Tonersättningen” fastställs årligen av verket. Övrig

ersättning kan inledningsvis behöva ses över årligen och därefter med två-tre års mellanrum. Ersättningsnivåerna bör fastställas senast 31 mars året innan ersättningen ska gälla. Aktörerna föreslår också att enskilda kommuner bör ha möjlighet till tillägg vid fall av försvårande hämtningsomständigheter som gör att den genomsnittliga ersättningen inte blir adekvat.

Enligt aktörernas förslag rapporterar kommunen insamlade mängder förpackningsavfall kvartalsvis till Naturvårdsverket. Utbetalning sker så snart som möjligt kvartalsvis utifrån rapporterade mängder.

Modellen bör utgå från aktörernas förslag

Ersättningen bör utgå från FTI:s och Avfall Sveriges förslag. I förordningen bör det finnas en viss reglering av hur kommunernas kostnader ska beräknas. Beräkningen bör ske utifrån en formel som anges i en bilaga till förordningen, och variera utifrån vilken slags kommun det rör sig om. SKR:s kommungruppsindelning bör också finnas i en bilaga. Om SKR skulle ändra sin indelning bör även bilagan ändras. Det närmare innehållet i formlerna och ytterligare kriterier för beräkning av kostnaderna bör bestämmas i föreskrifter som meddelas av Naturvårdsverket. I förhållande till FTI:s och Avfall Sveriges förslag bör vissa kompletteringar göras. Det bör finnas en enkel formel enligt vilken ersättning för informationsinsatser står i direkt proportion till antalet invånare i kommunen.

Avfall Sverige och FTI har valt uttrycket ”publika insamlingsplatser” för att beskriva den insamling som kompletterar den fastighetsnära insamlingen. Förslagen i denna promemoria innebär att den fastighetsnära insamlingen byggs ut för samtliga fyra vanligast förekommande materialslag. Den fastighetsnära insamlingen kompletteras med lättillgängliga insamlingsplatser för skrymmande sällanförpackningar och för övriga materialslag. Det betyder att dagens system med återvinningsstationer successivt kommer att avvecklas. I den formel för ersättning som tas in som en bilaga till förordningen bör det därför ingå både en ersättning för lättillgängliga insamlingsplatser och en ersättning för återvinningsstationerna. När återvinningsstationerna har avvecklats får denna parameter sättas till noll vid beräkningen.

Naturvårdsverket bör få ett bemyndigande att meddela föreskrifter om hur kostnaderna och den ersättning som kommunerna ska få ska beräknas. Det bör ligga i Naturvårdsverkets föreskriftsrätt att, såsom myndigheten finner lämpligt, inkludera kvalitetsaspekter när det gäller insamlingen i ersättningen liksom en mekanism genom vilka enskilda kommuner kan få extra ersättning för fördröjande omständigheter. Arbetet med föreskrifterna styr Naturvårdsverket enligt sina interna processer.

Det bör i nuläget inte anges någon formel för beräkning av ersättning för insamling av förpackningsavfall på allmän plats. Anledningen är att det inte varit möjligt att under framtagandet av förslagen i denna promemoria identifiera hur de ramarna i sådant fall skulle se ut. Det blir därför ett ansvar för Naturvårdsverket att identifiera en lämplig modell för ersättning och omsätta den i sina föreskrifter. I en sådan modell behöver minimikraven i avfallsdirektivet beaktas, bl.a. att de avgifter producenterna betalar inte överstiger de kostnader som krävs för att tillhandahålla avfallshantering på ett kostnadseffektivt sätt.

De preciserade bestämmelserna om insamling på allmän plats föreslås inte börja gälla förrän den 1 juli 2026, varför denna del av föreskrifterna kan utvecklas efter det att ersättningsmodellen för övrig insamling har fastställts.

Avfall Sverige och FTI föreslår också att det ska regleras att kommuner och producenter kan komma överens om utförande av andra tjänster mot avtalad ersättning än det som innefattas i grundkraven. Någon sådan reglering bör dock inte vara nödvändig. De förhållanden som gäller för producentansvaret för förpackningar kommer att regleras i förpackningsförordningen. I övrigt gäller annan relevant lagstiftning, såsom konkurrensregler, regler om kommuners upphandling av tjänster, etc.

Ersättningsbestämmelserna bör innehålla en möjlighet att ta ut ersättningen direkt från producenterna om det inte finns någon godkänd producentansvarsorganisation.

Alternativa ersättnings- och beräkningsmodeller

Avfall Sverige och FTI har i sitt underlag inte diskuterat någon alternativ ersättnings- och beräkningsmodell till sitt förslag. För ökad genomskinlighet kan det finnas anledning att översiktligt belysa två möjliga ytterligheter och en tredje möjlighet.

Det ena ytterligheten skulle bestå i att varje kommun kvartalsvis till Naturvårdsverket skulle skicka in en sammanställning av sina specifika kostnader. Verket skulle göra en bedömning av kostnadernas rimlighet, utifrån något slags underlag om kostnadsbild och effektivitet i olika typkommuner. Verket skulle sedan fatta kommunvisa beslut om slutlig ersättning. En utmaning med en sådan modell skulle vara den stora administrativa bördan för samtliga aktörer, men inte minst producentansvarsorganisationerna. Den administrativa bördan skulle sannolikt ge en betydande eftersläpning i utbetalning. Det skulle också finnas en uppenbar risk för att både kommuner och producentansvarsorganisationer skulle vilja överklaga besluten, vilket skulle förvärra eftersläpningen. Förutsägbarheten i modellen skulle därför, åtminstone initialt, också bli svag.

Den andra ytterligheten skulle bestå i en ersättning baserad på 1 000-talet invånare i kommunen. Den skulle vara mycket enkel att administrera och maximalt förutsägbar. Dess träffsäkerhet skulle dock vara dålig, eftersom den inte skulle ta hänsyn till olika slags fastigheter, geografiska förhållanden eller andra väsentliga parametrar.

En ytterligare möjlighet som lyfts och som kommer att tillämpas i t.ex. Finland är att ersättningen mellan kommuner och producentansvarsorganisationer bestäms i ett avtal i stället för av en myndighet, med utgångspunkt i bestämmelser i författning. Ingen av aktörerna har i aktörsdialogen varit intresserade av en sådan lösning.

9.11.2 Producentansvarsorganisationerna ska betala producentavgift och årsavgift

Förslag: Producentansvarsorganisationer ska betala en producentavgift varje kvartal för den verksamhet som kommunen bedriver. Producentansvarsorganisationerna ska också betala en årsavgift för Naturvårds-
---

verkets kostnader för beräkningar, beslut och annan administration för att tilldela kommunerna ersättning. Årsavgiften ska uppgå till 2,5 miljoner kronor som Naturvårdsverket fördelar mellan producentansvarsorganisationerna utifrån deras marknadsandel.

Naturvårdsverket ska beräkna och besluta producentavgiften och den ersättning som kommunerna ska få.

Skälen för förslaget: För att finansiera de kostnader som uppstår för kommuner och myndigheter i det nya producentansvaret, bör godkända producentansvarsorganisationer för förpackningar betala två avgifter, en producentavgift för att finansiera kommunernas verksamhet och en årsavgift för Naturvårdsverkets verksamhet.

Den avgift som producentansvarsorganisationerna ska betala in till Naturvårdsverket för att kommunerna ska få erforderlig ersättning bör i praktiken vara summan av de ersättningar som kommunerna är berättigade till. I avsnitt 9.10 föreslås att Naturvårdsverket kvartalsvis ska besluta om producentansvarsorganisationernas marknadsandelar för respektive materialslag. Dessa fastställda marknadsandelar bör användas för kvartalsvis debitering av producentansvarsorganisationerna. I besluten bör det anges att det finns en möjlighet till eventuella justeringar i den slutliga årliga producentavgiften.

Årsavgiften till Naturvårdsverket bör täcka Naturvårdsverkets arbete som inte täcks av prövnings- och tillsynsavgiften (se avsnitt 9.10). Det handlar om arbete för beräkningar och beslut för att korrekta avgifter ska kunna krävas in och även det arbete som behövs för att tilldela kommunerna den ersättning de har rätt till. I befintliga liknande system i Europa betecknas denna uppgift som ”clearing-house”, dvs. en uppgift som avser att se över att det är rättvisa och konkurrensneutrala förhållanden mellan konkurrerande producentansvarsorganisationer. Denna uppgift går utöver tillsyn och behöver också finansieras av producenterna.

Eftersom Naturvårdsverket ansvarar för de avgifter som kommer att ligga till grund för fastställandet av underlaget för ersättningen till kommunerna är det en naturlig och kostnadseffektiv lösning att myndigheten också ansvarar för att besluta om både ersättningarnas och avgifternas storlek. När det gäller årsavgiften bör dock det totala beloppet framgå av förordningen. I denna del bör Naturvårdsverket således besluta om en fördelning av en redan fastlagd ersättning.

För att administrera de kvartalsvisa besluten om marknadsandelar och ersättning från producentansvarsorganisationer liksom utbetalningar till kommunerna, kommer Naturvårdsverket bl.a. behöva bygga upp ett nytt it-system. Kostnaden för detta har skattats till cirka fyra miljoner kronor. En sådan engångskostnad är svår att integrera i avgifter som tas ut av producentansvarsorganisationerna och kommer därför till stor del behöva belasta anslaget. Naturvårdsverket har vidare skattat sina egna löpande årliga kostnader för transfereringssystemet till cirka 2,5 miljoner kronor per år. Kammarkollegiet har preliminärt bedömt att myndigheten bör kunna hantera uppgiften inom ramen sin anslagstilldelning under förutsättning de har möjlighet att kravställa hur underlaget från Naturvårdsverket ska utformas. Den kostnad som ska fördelas på producentansvarsorganisationerna som en årsavgift bör därför bestämmas till 2,5 miljoner kronor. Kostnaden bör ses över varje år. Kostnaderna för Naturvårdsverket

och Kammarkollegiet kan variera över tid beroende på t.ex. antalet producentansvarsorganisationer.

9.11.3 **Betalning av avgifter och utbetalningen av ersättning till kommunerna och till Naturvårdsverket**

Förslag: De avgifter som Naturvårdsverket har beslutat om ska sättas in på ett konto i Kammarkollegiet av producentansvarsorganisationerna (förpackningsproducenternas konto). Kammarkollegiet ska disponera medlen på förpackningsproducenternas konto och betala ut pengar till kommunerna enligt de beslut som Naturvårdsverket fattar. Årsavgiften ska betalas ut till Naturvårdsverket.

Kammarkollegiet ska underrätta Naturvårdsverket om betalningen från producentansvarsorganisationen inte kommer in i tid.

Besluten om avgifter ska gälla omedelbart även om de överklagas. Ett beslut om betalning av avgifter ska få verkställas enligt utsökningsbalken.

En kommun ska vara skyldig att återbetala ersättning till Naturvårdsverket om ersättning har grundats på oriktiga eller ofullständiga uppgifter eller om beräkningar eller bedömningar som Naturvårdsverket har utfört visat sig vara felaktiga. Beslut om kommunernas ersättning ska inte kunna överklagas.

Skälen för förslaget

Ett slutet finansieringssystem

En central del i det föreslagna finansieringssystemet är att skapa ett slutet system där de pengar som betalas in enbart används för att finansiera kommunernas kostnader för det ansvar de åläggs i förpackningsförordningen. Medlen bör därför specialdestineras till ett konto i Kammarkollegiet och därifrån betalas ut till kommunerna.

Insamlade medel bör hanteras åtskilda från övriga medel på statens budget. Det innebär också att medlen inte bör bli en del av de årliga budgetförhandlingarna om olika politiska prioriteringar och att tilldelningen av medel kommer att ligga utanför utgiftstaket. Det föreslagna systemet kommer således att fungera som ett slutet finansieringssystem. För att finansieringssystemet ska bli överblickbart och tydligt bör det framgå att de avgifter som Naturvårdsverket beslutar om ska sättas in på ett konto i Kammarkollegiet.

De belopp som Naturvårdsverket beslutar kvartalsvis ska betalas in till Kammarkollegiet och medlen ska omedelbart placeras på ett konto där. Det bör också framgå att Kammarkollegiet har rätt att disponera medlen på förpackningsproducenternas konto och att Kammarkollegiet ska underrätta Naturvårdsverket om producentansvarsorganisationerna är försenade med betalningen.

I avsnitt 9.10 föreslås att Naturvårdsverket varje kvartal ska besluta om storleken på avgifterna från producentansvarsorganisationerna och de överföringar som ska ske till kommunerna. Kammarkollegiet bör betala ut

avgiftsmedel från förpackningsproducenternas konto. Utbetalningarna till kommunerna ska överensstämma med de beslut som Naturvårdsverket har fattat. Det behövs bestämmelser om en årlig redovisning av rörelserna på kontot och att dessa uppgifter ska publiceras på Naturvårdsverkets webbplats.

Omedelbar verkställighet av besluten om producentavgift

För beslut som fattas av Naturvårdsverket om producentavgift enligt förslaget gäller bestämmelserna i förvaltningslagen (2017:900). Enligt denna får ett beslut som får överklagas inom en viss tid verkställas när överklagandetiden har gått ut, om beslutet inte har överklagats. I vissa fall får dock ett beslut alltid verkställas omedelbart, t.ex. om beslutet gäller endast tillfälligt eller om kretsen av dem som har rätt att överklaga är så vid eller obestämd att det inte går att avgöra när överklagandetiden går ut. En myndighet får även verkställa ett beslut omedelbart om ett väsentligt allmänt eller enskilt intresse kräver det. Myndigheten ska dock först noga överväga om det finns skäl att avvakta med att verkställa beslutet på grund av att beslutet medför mycket ingripande verkningar för någon enskild, att verkställigheten inte kan återgå om ett överklagande av beslutet leder till att det upphävs eller någon annan omständighet.

Producentavgiften ska finansiera den ersättning som kommunerna får för sitt arbete med insamlingen av förpackningsavfallet. Saknas det förutsättningar att reglera finansieringen på ett solitt sätt som garanterar kommunerna ersättning finns det en stor risk för att förslaget att kommunerna ska ta ansvar för insamlingen inte kan genomföras. Det är av yttersta vikt att finansieringen av kommunernas verksamhet inte avstannar på grund av överklaganden. För kommunen ingen ersättning under cirka 2–3 år riskerar insamlingen av förpackningsavfallet att avstanna med överfyllda behållare och en havererad avfallshantering som följd. I avsnitt 9.11.4 framgår att ersättningen från producenterna ska räknas av när kommunen bestämmer vilken renhållningsavgift som ska utgå. Syftet med detta bör vara att låta enbart mindre mellanskillnader till följd av att ersättningen från producenterna till stor del utgörs av en schablon finansieras via renhållningsavgiften. Utgångspunkten i ett system för utökat producentansvar enligt avfallsdirektivet är också att producenterna ska stå för insamlingskostnaderna. Ett scenario där avdraget från renhållningsavgiften är noll och kommunen därmed bär den fulla kostnaden för insamlingen av förpackningsavfallet skulle innebära att tillämpningen är i strid med förpackningsdirektivets krav på ett system för utökat producentansvar. Kommunerna kan inte heller förväntas kunna ändra avfallstaxan med kort varsel, utan har behov av att finansieringen är förutsebar.

Det är vidare inte lämpligt att öppna upp för att en av flera konkurrerande producentansvarsorganisationer kan skjuta på den kostnad som en producentavgift innebär och skaffa sig ekonomiska fördelar i förhållande till sina konkurrenter. Producentavgiften bör förfalla till betalning samtidigt för alla producentansvarsorganisationer för att undvika otillbörliga ekonomiska fördelar.

Avgiften utgörs av producentansvarsorganisationens marknadsandel av den totala summan som kommunernas ersättning ska uppgå till. I avsnitt

9.11 föreslås att kommunernas ersättning ska bestämmas av de föreskrifter som Naturvårdsverket beslutar om. Ersättningen kommer till största delen att utgå såsom en schablonersättning utifrån bostadstyper och invånarantal. Utrymmet för felaktiga beräkningar i denna del bör vara mycket små. Ersättningsmodellen kan dock komma att innehålla ytterligare kriterier, t.ex. ersättning för försvårande hämtningsomständigheter och ersättning utifrån det överlämnade avfallens kvalitet. Sådana faktorer bör avgöras utifrån Naturvårdsverkets bedömning. Av den totala avgiften som en producentansvarsorganisation ska betala förväntas den del som innefattar olika bedömningar dock vara betydligt mindre än den som utgår enligt en schabloniserad beräkning. Skäl som talar emot att låta beslut om producentavgift gälla omedelbart är att avgiftens totala belopp är högt. Liksom för besluten om marknadsandelar kommer dock sannolikt risken felberäkningar vara liten och avse de delar av producentavgiften som inte utgörs av schablon utan grundar sig på bedömningar. Beslut om producentavgift fattas varje kvartal och det finns möjlighet till justeringar inför det beslut som fattas i slutet på året. Det bör vara mest process-ekonomiskt för producentansvarsorganisationerna att påtala eventuella fel till Naturvårdsverket så att justeringar kan ske antingen genom omprövning eller i det beslut som sker nästkommande kvartal eller vid årets slut. För det fall ett överklagande sker och producentansvarsorganisationen har framgång bör kommunerna vara skyldiga att återbetala felaktigt utbetalad ersättning till Naturvårdsverket. På så sätt har Naturvårdsverket förutsättningar att återbetala felaktigt inbetalda producentavgifter till producentansvarsorganisationerna. En producentansvarsorganisation bör vidare vara så ekonomiskt stabil att det är möjligt att invänta en juridisk process för att återfå eventuellt felaktigt utbetalade medel. Det är en förutsättning för att erhålla ett godkännande att producentansvarsorganisationen har de organisatoriska och ekonomiska förutsättningar som krävs för att uppfylla sina skyldigheter enligt den nya förordningen (se avsnitt 9.9.10).

I avsnitt 1.10 görs överväganden i fråga om omedelbar verkställighet i fråga om beslut om fördelning av marknadsandelar. Samma skäl talar med styrka för att även avgiftsdebiteringarna i de aktuella fallen bör verkställas även om besluten överklagas.

Indrivning

En förutsättning för att finansieringssystemet ska fungera effektivt är att det finns tillgängliga rättsmedel för att säkerställa att ett beslut om producentavgifter betalas. Om betalning inte har skett i rätt tid bör Naturvårdsverket kunna se till att indrivning sker. Enligt utsökningsbalken får ett beslut inte verkställas förrän det har vunnit laga kraft om det inte är särskilt föreskrivet (3 kap. 23 §). Det bör inte krävas att Naturvårdsverket utverkar en särskild exekutionstitel i domstol för att avgifterna ska kunna drivas in. Det bör därför anges i förordningen att ett beslut om betalning av avgifter får verkställas enligt utsökningsbalken (jfr 3 kap. 1 § första stycket 6 utsökningsbalken).

Beslut om kommunernas ersättning bör inte kunna överklagas

Ett beslut om att tilldela en kommun medel enligt föreskrifter meddelade av Naturvårdsverket bör inte få överklagas.

9.11.4 Den ersättning en kommun får ska räknas av från renhållningsavgiften

Förslag: I bestämmelsen i miljöbalken om hur renhållningsavgiften ska beräknas ska det anges att ersättning för avfallshantering som producenter eller producentansvarsorganisationer betalar enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken ska räknas av från kommunens kostnader.

Skälen för förslaget: Miljöbalken innehåller ett bemyndigande för kommuner att meddela föreskrifter om s.k. renhållningsavgifter, dvs. avgifter för insamling, transport och behandling av avfall (27 kap. 4 §). Möjligheten att ta ut avgift täcker avfallens hela hanteringskedja och avser allt avfall som kommunen hanterar. Avgiften ska bestämmas till högst det belopp som behövs för att täcka nödvändiga planerings-, kapital och driftskostnader för renhållningen. Från dessa kostnader ska kostnaderna för användning av anläggningar eller utrustning för andra ändamål än renhållningen räknas av (27 kap. 5 § andra stycket).

Enligt förslagen i denna promemoria ska kommunen samla in förpackningsavfallet från hushåll och vissa verksamheter. Kommunerna ska få ersättning för detta arbete genom producentavgifterna. Den ersättning som kommunerna erhåller från producenterna bör självklart räknas av när kommunen fastställer avgiften. Detta följer egentligen av den kommunala självkostnadsprincipen, men är ändå lämpligt att ange. Det bör därför anges i bestämmelsen i miljöbalken att ersättning för avfallshantering som producenter eller producentansvarsorganisationer betalar enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken ska räknas av från kommunens kostnader.

Genom en sådan bestämmelse framgår det samtidigt att kommunerna kan ta ut en eventuell mellanskillnad mellan faktiska kostnader och den ersättning som betalats. Detta kan förväntas hända innan kommunerna anpassat sina system till ersättningen. Det bör samtidigt framhållas att minimikraven i avfallsdirektivet innebär att kommunernas kostnader ska ersättas, vilket innebär att det enbart bör bli fråga om små mellanskillnader. Att helt frånta kommunerna möjligheten att använda renhållningsavgiften för hanteringen av förpackningsavfallet är dock inte förenligt med möjligheten att finansiera befintliga lösningar, som exempelvis sopsugar, som ibland drivs av kommunerna men inte bör bekostas av producenterna (se avsnitt 9.6.2).

9.12 Rapportering

Förslag: Producenter som årligen släpper ut förpackningar på marknaden vars sammanlagda vikt underskrider 1 000 kilogram ska inte behöva rapportera in uppgifter till Naturvårdsverket. För dessa producenter ska det räcka med en anmälan till producentregistret. Lättnaden ska dock inte gälla producenter av engångsprodukter.

Befintliga rapporteringsskyldigheter ska samlas i ett kapitel i den nya förordningen där det tydligt framgår vilka uppgifter som ska rapporteras årligen.

Marknadsdrivna återvinningssystem ska ha en mer omfattande rapporteringsskyldighet än i dag.

En producent ska ha rutiner för internkontroll för att säkerställa kvaliteten på de uppgifter som ska samlas in och rapporteras till Naturvårdsverket.

Skälen för förslaget

Små producenter bör undantas från kravet på rapportering

Rapporteringsbestämmelser i 2018 års förordning bör föras över till den nya förordningen. Enligt minimikraven för system för utökat producentansvar i avfallsdirektivet (artikel 8a.1 d.) ska medlemsstaterna säkerställa likabehandling av produkters producenter oavsett deras ursprung eller storlek, utan att lägga en oproportionerlig regelbörda på producenter, inbegripet små och medelstora företag, av små mängder produkter. Mot bakgrund av avfallsdirektivet bör det övervägas om det är möjligt och ändamålsenligt att införa en gräns för små producenter där de kan undantas från rapporteringskravet för att underlätta deras administrativa börda.

I EU:s vägledning om rapportering av uppgifter om förpackningar och förpackningsavfall berörs undantag för rapportering ur ett statistikproduktionsperspektiv (Guidance for the compilation and reporting of data on packaging and packaging waste according to Decision 2005/270/EC, version of 21 May 2021). I vägledningen framgår det att gränsvärden (*de minimis thresholds*) kan användas. Om ett gränsvärde ska användas så ska gränsvärdet anpassas så att dataförlusten minimeras samtidigt som det minskar rapporteringsbördan för mindre producenter. I vägledningen rekommenderas det att gränsvärdet bör baseras på årlig omsättning snarare än mängd förpackningar som tillförs marknaden. Motivet till detta är att uppgifter om omsättning är mer tillgängliga. I vägledningen framgår det inte exakt vilken omsättning som är lämplig som gränsvärde, men att det sannolikt kommer vara några miljoner euro.

Naturvårdsverket har undersökt två alternativa sätt att sätta en gräns för när en producent ska kunna undantas från rapporteringskraven; en gränsdragning baserad på företagets årliga omsättning och en gränsdragning baserad på den mängd förpackningar som producenten sätter på marknaden per år.

Naturvårdsverket anser att gränsen för vilka producenter som ska undantas från rapporteringskravet bör baseras på den mängd förpack-

ningar som producenten sätter på marknaden. Ett företags omsättning har inte koppling till hur många förpackningar som sätts på marknaden. Om skyldigheten bestäms utifrån mängd förpackningar som sätts på marknaden omfattas även utländska producenter. Utöver detta finns det behov av närmare analys av hur ett gränsvärde baserat på årlig omsättning skulle påverka tillförlitligheten på statistiken.

Naturvårdsverket anser att gränsen bör ligga på under 1 000 kilogram för samtliga materialslag och att gränsen bör gälla för den totala mängden förpackningar som en enskild producent sätter på marknaden, oavsett material. Baserat på uppgifterna som erhållits från insamlingssystemen bedömer Naturvårdsverkets avfallsstatistikgrupp att en gräns på under 1 000 kilogram, enligt ovan, är rimlig. Gränsvärdet kommer medföra en minskad administrativ börda för uppgiftslämnarna utan att påverka tillförlitligheten i statistiken i för stor utsträckning. Detta bedöms ligga i linje med EU:s vägledning där det framgår att om ett gränsvärde ska användas så ska gränsvärdet anpassas så att dataförlusten minimeras samtidigt som det minskar rapporteringsbördan för mindre producenter. Naturvårdsverket noterar att det i EU:s vägledning även framgår att det är viktigt att gränsvärdena är väl avvägda och det rekommenderas att medlemsländerna ser över gränsvärdena regelbundet.

Det bör införas ett undantag från rapporteringsskyldigheten i linje med Naturvårdsverkets förslag. Lättnaden bör dock inte avse producenter av sådana förpackningar som är engångsplastprodukter (plastlock till muggar, matlådor, muggar, m.fl.) för vilka de ska betala nedskräpningsavgifter enligt förordningen (2021:1002) om nedskräpningsavgifter utifrån hur många produkter de släpper ut på den svenska marknaden. För att detta ska fungera krävs en fullständig rapportering. Enligt engångsplastdirektivet ska Sverige också rapportera bl.a. vår konsumtion av vissa produkter, återvunnen plast i flaskor och separat insamling av plastflaskor till kommissionen. Även förbrukningen av plastbärkassarna ska rapporteras till kommissionen. De produkter som träffas av engångsplastdirektivet bör därför undantas från lättnaden för små producenter med avseende på rapportering.

Årliga rapporteringskrav bör samlas i ett kapitel

Vissa förslag i denna promemoria, t.ex. bestämmelserna om beräkning av marknadsandelar, innebär att uppgifter ska lämnas till Naturvårdsverket vid andra tillfällen än årligen. Uppgiftslämnande som inte sker en gång per år bör regleras i anslutning till de bestämmelser som uppgiftslämnandet rör. Årlig rapportering, som framför allt syftar till att ge Naturvårdsverket ett tillräckligt underlag för att kunna rapportera till EU, bör regleras i ett särskilt kapitel i den nya förordningen. Det rör sig i huvudsak om bestämmelser som flyttas över från 2018 års förpackningsförordning.

Sverige ska regelbundet rapportera uppgifter och statistik inom en rad olika områden, t.ex. enligt EU:s avfallsstatistikförordning (Europaparlamentets och rådets förordning nr 2150/2002 av den 25 november 2002 om avfallsstatistik) och avfallsdirektivet. Omfattande rapporteringskrav finns även i förpackningsdirektivet. Insamling av de uppgifter som krävs för att rapportera enligt kraven i förpackningsdirektivet sker i dag via enkäter och via en enklare e-tjänst när det gäller uppgifter om plastbärkassar. Framöver

är det tänkt att Naturvårdsverkets e-tjänst för utökat producentansvar ska användas.

Som konstateras i avsnitt 9.7.1 finns det för lite kunskap om verksamheternas avfall. Uppgifterna kommer huvudsakligen från producentansvarsorganisationerna. De marknadsdrivna återvinningssystemen bör därför enligt förslaget ha samma skyldighet som en producentansvarsorganisation att rapportera uppgifter i syfte att förbättra statistiken och få en bättre bild av deras arbete.

I minimikraven i avfallsdirektivet ställs det krav på rutiner för inrapporterade uppgifter. I avsnitt 9.9.8 föreslås att producentansvarsorganisationer ska ha rutiner för internkontroll för att säkerställa kvaliteten på de uppgifter som samlas in och rapporteras till Naturvårdsverket. Producenter bör vara skyldiga att ha motsvarande rutiner när det gäller den rapportering de ska göra.

9.13 Dialog och tillsyn

9.13.1 En löpande dialog mellan aktörerna

Förslag: Naturvårdsverket ska se till att producentansvarsorganisationerna, kommunerna, avfallsentreprenörerna, fastighetsägarna, miljöorganisationerna samt övriga berörda kan föra en löpande dialog i frågor som har betydelse för producentansvaret.

Skälen för förslaget: Enligt de allmänna minimikraven i avfallsdirektivet ska medlemsstaterna säkerställa en löpande dialog mellan relevanta aktörer som deltar i genomförandet av system för utökat producentansvar, inklusive producenter och distributörer, privata eller offentliga aktörer på avfallsområdet, lokala myndigheter, civilsamhällsorganisationer och, i tillämpliga fall, aktörer inom den sociala ekonomin, nätverk för återanvändning och reparation och aktörer inom förberedelse för återanvändning (artikel 8a.6). För att genomföra den aktuella bestämmelsen i avfallsdirektivet bör det införas en bestämmelse om att Naturvårdsverket ska ansvara för en sådan dialog.

Inom producentansvaret för förpackningar förekommer i dag regelbundna nätverksträffar mellan relevanta aktörer på området. När ett nytt regelverk kommer på plats behöver dock troligen fler träffar anordnas med olika aktörer med olika frekvens för att underlätta genomförandet. Kretsen av aktörer kan också behöva utvidgas något. I samband med framtagandet av förslagen i denna promemoria har flera aktörer efterlyst att det skapas ”kontrollstationer” vid vilka man följer utvecklingen av producentansvarets olika delar och som gör att regeringen kan vidta korrigerande åtgärder om målen inte nås. Ett forum vid Naturvårdsverket för fortlöpande dialog kommer till stor del att kunna fylla funktionen av ”kontrollstationer”. Verket har möjlighet att följa upp de delar som bedöms vara mest kritiska vid olika tidpunkter och samla de aktörer som är mest relevanta i respektive del. I vissa delar är det primärt producentansvarsorganisationerna och kommunerna som är relevanta. I andra delar bör även fastighetsägare och avfallsentreprenörerna finnas med i dialogen.

Även kommunala tillsynsmyndigheter, övriga relevanta statliga myndigheter och miljöorganisationer bör bjudas in vid behov.

För de delar av genomförandet där en återkoppling till regeringen bedöms särskilt angelägen, bör det för tydlighets skull övervägas att ge Naturvårdsverket i uppdrag att redovisa slutsatser och förslag.

9.13.2 Marknadskontroll och sekretess

Förslag: Utöver en upplysning om tillsynsbestämmelserna i miljöbalken och miljötillsynsförordningen ska det i den nya förordningen upplysas om att EU:s marknadskontrollförordning är tillämplig.

I offentlighets- och sekretessförordningen ska en följdändring göras så att sekretess gäller för utredning och prövning enligt den nya förordningen.

Skälen för förslaget: Förpackningsdirektivet omfattas av tillämpningsområdet för Europaparlamentets och rådets förordning EU 2019/1020 av den 20 juni 2019 om marknadskontroll (se bilaga I punkt 9). Det innebär att kontrollen av att förpackningar uppfyller kraven i unionslagstiftningen när de tillhandahålls på marknaden ska ske med stöd av bestämmelserna i den förordningen. Kontrollen av att övriga krav i förordningen om producentansvar för förpackningar är uppfyllda ska ske med stöd av tillsynsbestämmelserna i miljöbalken. Det bör finnas en bestämmelse i förordningen som upplyser om att det utöver tillsynsbestämmelserna i balken finns bestämmelser om marknadskontroll i marknadskontrollförordningen.

I offentlighets- och sekretessförordningen bör följdändringar göras som innebär att den sekretess som gäller i dag fortsatt ska gälla. I stället för utredning och tillståndsgivning enligt 2018 års förordning bör det anges att sekretessen enligt 9 § första stycket gäller utredning och prövning enligt den nya förordningen. Det innebär att det kan gälla sekretess för uppgift om en enskilds affärs- eller driftförhållanden i samband med dels den prövning av om en producentansvarsorganisation ska godkännas som Naturvårdsverket ska göra, dels prövningen efter en anmälan av den som driver ett marknadsdrivet insamlingssystem.

9.13.3 Små producenter ska slippa betala tillsynsavgift

Förslag: Producenter som årligen släpper ut mindre än 1000 kilogram förpackningsmaterial på den svenska marknaden ska inte behöva betala tillsynsavgift. För dessa producenter ska det räcka med en anmälan till producentregistret. Lättnaden ska inte gälla för producenter av engångsplastprodukter.

Tillsynsavgiften för producenter ska samtidigt höjas till 1 250 kronor per år.

Skälen för förslaget: Enligt avfallsdirektivets allmänna minimikrav för system för utökad producentansvar, artikel 8a.1 d, ska medlemsstaterna säkerställa likabehandling av produkters producenter oavsett deras ursprung eller storlek, utan att lägga en oproportionerlig regelbörda på

producenter, inbegripet små och medelstora företag, av små mängder produkter. Bestämmelserna bör, t.ex., motverka att producentansvarsorganisationer tar ut proportionerligt högre avgifter för små producenter jämfört med större.

Det finns i den gällande förpackningsförordningen ingen nedre gräns i definitionen av producent, vilket betyder att det finns en skyldighet att registrera sig hos Naturvårdsverket och ansluta sig till en producentansvarsorganisation från och med den första förpackningen som sätts ut på marknaden. Dessa bestämmelser bör inte ändras. Även små producenter bör fortsatt vara skyldiga att registrera sig hos Naturvårdsverket och att vara med i en producentansvarsorganisation och till dem betala avtalad ersättning.

I det regelverk som gäller nu betalar alla producenter en tillsynsavgift på för närvarande 500 kronor. För små producenter av förpackade varor som sätter ut, t.ex., ett 50-tal förpackade varor årligen, innebär en tillsynsavgift på 500 kronor att varje vara belastas med cirka 10 kronor. I andra länder förekommer det att lagstiftningen drar en nedre gräns för ansvar vid en viss vikt. Till exempel innebär reglerna i Belgien att producentansvaret börjar gälla först när producenten överskrider över 300 kilogram förpackningar per år. I samband med framtagandet av förslagen i denna promemoria har det också kommit in synpunkter från ett antal biodlare, grönsaksodlare och saftproducenter om att mindre volymer av sådan produktion borde kunna undantas.

Genom en viktgräns vid vilken en producent undantas från skyldigheter skulle det kunna förhindras att både avgifterna i sig och tidsåtgången för administration belastar de aktuella små företagen mer än större företag i proportion till deras omsättning. Kostnaderna för tillsyn som helhet och de undantagna producenternas förpackningar i synnerhet skjuts över på det övriga kollektivet. I stället får övriga producenter en något större börda.

Naturvårdsverket anser (se avsnitt 9.12) att gränsen för att undantas från att rapportera och betala tillsynsavgift bör vara en och samma. Naturvårdsverket anser att den gränsen bör baseras på den mängd förpackningar som producenter sätter på marknaden och att gränsen bör ligga på under 1 000 kilogram för den totala mängden förpackningar som enskild producent sätter på marknaden, oavsett material.

Ett genomförande av Naturvårdsverkets förslag leder till att Sverige bättre uppfyller minimikraven i avfallsdirektivet och även i övrigt tar tillräcklig hänsyn till små företag. Det finns anledning för Naturvårdsverket att följa vilka effekter undantaget får och vid behov föreslå ytterligare justeringar.

I engångsplastpromemorian ingick ett förslag att höja nuvarande tillsynsavgift från 500 kronor till 1 000 kronor. I och med att ett undantag införs för små producenter är det rimligt att justera upp det beloppet till 1 250 kronor för att säkerställa att Naturvårdsverket täcker sina totala kostnader för tillsynen. Det är samtidigt brukligt att differentiera tillsynsavgifter utifrån företagens storlek, vilken ofta står i någorlunda proportion till tillsynsbehovet. För tillsyn av producenter inom returssystemet har Jordbruksverket därför föreslagit en differentiering i sex olika kategorier där avgiften varierar, beroende på antalet flaskor och burkar som släpps ut på marknaden, mellan 2 000 kronor och 40 000 kronor (se avsnitt 9.13.4). Naturvårdsverket bör därför se över nuvarande tillsyns-

avgifter i beaktande av avgifterna för retursystem och återkomma till regeringen med ett förslag. Naturvårdsverket har samtidigt anledning att ge högsta prioritet åt att utveckla föreskrifter, vägledning och förfaranden som är oundgängliga för genomförandet av denna promemorias förslag. Det är därför rimligt att en översyn av tillsynsavgifterna får ske om några år. För att underlätta för producenterna och minimera den administrativa bördan är det en fördel att gränsen för att undantas från att rapportera och betala tillsynsavgift är densamma.

9.13.4 Avgifter för Naturvårdsverkets prövning och tillsyn

Förslag: Avgiften för prövning av om en producentansvarsorganisation ska godkännas ska vara 225 000 kronor.

Avgiften för Naturvårdsverkets tillsynsverksamhet med avseende på producentansvarsorganisationer för förpackningar som inte driver ett retursystem ska vara 270 000 kronor. Kostnaderna för tillsynen över en producentansvarsorganisation som driver ett retursystem ska bäras direkt av producenterna, som ska betala en avgift beroende på antal plastflaskor och metallburkar som respektive producent sätter på marknaden.

Övriga förpackningsproducenter ska betala en tillsynsavgift på 1 250 kronor.

Skälen för förslaget: Nuvarande bestämmelser anger att avgiften för prövning av tillstånd är 275 000 kr. Naturvårdsverket har uppgivit att tillståndsprövningen under våren 2020 tog mer resurser i anspråk än vad som rymdes inom avgiften.

En godkännandeprovning kommer att vara något enklare än en tillståndsprövning, främst därför att det inte behöver ske någon provning av insamlingssystemet. I beaktande av Naturvårdsverkets erfarenheter bör provningsavgiften bestämmas till 225 000 kr. Samtidigt kommer det att ligga i de nya bestämmelserna att verket behöver fördjupa sin tillsyn av producentansvarsorganisationerna under drift.

Naturvårdsverket har föreslagit att den årliga tillsynsavgiften sätts till 270 000 kr.

Årsavgiften för tillsyn bör vara 270 000 kr i enlighet med Naturvårdsverkets förslag. På sikt bör dock behovet av tillsyn kunna minska något. Behovet av tillsyn gentemot producentansvarsorganisationerna hänger också samman med hur många tillsynsobjekt som finns, varför det är angeläget att Naturvårdsverket följer upp kostnaderna och vid behov återkommer till regeringen med förslag till justeringar av beloppen.

Prövningen av en producentansvarsorganisation som driver ett retursystem kommer att vara lika omfattande som en provning av de övriga producentansvarsorganisationerna. De krav som ställs är desamma och även om retursystemet hanterar mer homogena produkter tillkommer andra krav i deras provning. Avgiften bör därför vara densamma.

Jordbruksverket har till regeringen inkommit med ett förslag till differentiering av tillsynsavgiften för producenter. Myndighetens förslag bör genomföras vilket innebär att det inte för retursystemet tillkommer

någon avgift för tillsyn gentemot den producentansvarsorganisation som driver systemet. Förslaget utgår från dagens förhållanden och kan behöva ändras beroende på producentansvarens utveckling.

Det bör övervägas att ge Naturvårdsverket ett regeringsuppdrag för att utveckla förslag för differentierade tillsynsavgifter för producentansvaret för förpackningar.

9.14 Sanktioner

Förslag: Det ska införas en miljöstraffavgift för en överträdelse som innebär att en producent inte anlitar eller tillhandahåller en godkänd producentansvarsorganisation innan en förpackning tillhandahålls på marknaden. Miljöstraffavgiften ska vara 30 000 kronor.

Skälen för förslaget: Vissa överträdelser bör sanktioneras med straff medan andra bör sanktioneras med miljöstraffavgift. Vilka överträdelser som är sådana att de lämpar sig för miljöstraffavgift är beroende av möjligheten att konstatera överträdelsen, men även andra överväganden som exempelvis vilken styreffekt en straffavgift kan förväntas få (prop. 1997/98:45 s. 536).

Miljöstraffavgifter prövas och beslutas av tillsynsmyndigheten som ett led i tillsynen. Den som överträtt reglerna behöver inte ha gjort det uppsåtligt eller av oaksamhet för att tillsynsmyndigheten ska besluta om miljöstraffavgiften. Eftersom miljöstraffavgiftssystemet bygger på en form av strikt ansvar är det lämpligast att använda sanktionen mot näringsidkare och inte enskilda personer (prop. 1997/98:45 s. 536).

Om det bör finnas utrymme för en bedömning av en gärnings klandervärdhet i varje enskilt fall och en möjlighet att bedöma vad den enskilde haft för insikt och uppsåt lämpar sig en straffsanktion bättre än en miljöstraffavgift. Detta beror bl.a. på att polisen har möjligheter att utreda omständigheterna runt en överträdelse genom att t.ex. hålla förhör och använda tvångsmedel, vilket en tillsynsmyndighet inte har.

Enligt miljöbalken får regeringen meddela föreskrifter om att en miljöstraffavgift ska betalas av den som påbörjar en verksamhet som är tillståndspliktig eller anmälningspliktig utan att tillstånd har getts eller anmälan har gjorts (30 kap. 1 § första stycket). Miljöstraffavgift får även föreskrivas vid åsidosättande av andra bestämmelser som meddelats med stöd av miljöbalken.

Avgiftens storlek ska framgå av föreskrifterna. Avgiften ska uppgå till minst 1 000 kronor och högst 1 000 000 kronor. När avgiftens storlek bestäms ska hänsyn tas till överträdelsens allvar och betydelsen av den bestämmelse som överträdelsen avser (30 kap. 1 § andra stycket).

I förordningen (2012:259) om miljöstraffavgifter regleras vilka överträdelser som en miljöstraffavgift kan tas ut för.

För de överträdelser av bestämmelser i de befintliga producentansvarsförordningarna för vilka miljöstraffavgifter föreskrivs är avgiften mellan 10 000 och 50 000 kronor. De sanktioner som används i de befintliga producentansvaren är främst miljöstraffavgifter.

Liksom i dag bör överträdelser av skyldigheter att lämna in föreskrivna uppgifter till Naturvårdsverket sanktioneras med en miljöstraffavgift.

Befintliga sanktionsavgifter för överträdelser av retursystemsförordningen bör också finnas kvar.

I avsnitt 9.8 föreslås att en producent som tillhandahåller en förpackning på den svenska marknaden ska anlita eller själv tillhandahålla en producentansvarsorganisation som har godkännande att ta hand om förpackningsavfall. Producenten ska i samband med en anmälan till Naturvårdsverket ange vilken producentansvarsorganisation som tillhandahålls eller har anlåtats. Det underlättar för Naturvårdsverkets kontroll och gör att verket relativt enkelt kan konstatera om en överträdelse har skett eller inte. En överträdelse av denna bestämmelse, vilken är av väsentlig betydelse för fullgörandet av producentansvaret, bör leda till en miljöstraffavgift. En lämplig nivå på avgiften är 30 000 kronor. Förpackningsproducenternas storlek varierar mycket. En sanktionsavgift på 30 000 kr kan tyckas liten för en stor producent. För de riktigt stora företagen kan det därför vara lämpligt att också använda möjligheten att meddela förelägganden vid vite för att åstadkomma rättelse. Miljöstraffavgifter avser alltid förfluten tid och en överträdelse som redan har hänt medan ett vitesföreläggande syftar till att få till stånd en förbättring för framtiden.

I fråga om små företag innehåller bestämmelserna om miljöstraffavgifter mycket begränsade möjligheter till eftergift av avgiften (30 kap. 2 § miljöbalken). Det som är möjligt är att tillsynsmyndigheten sätter en längre betalningsfrist än huvudregeln på 30 dagar och att dessutom dela upp betalningarna i olika poster. Detta kan enligt uttalanden i förarbetena ske exempelvis när en påfordrad avgift med hänsyn till sin storlek, företagets likviditetsförhållanden och liknande kan hota företagets existens om den tas ut inom just trettiodagarsperioden (prop. 1997/98:45 del 2 s. 317). Motsvarande kan gälla enskilda personer med små ekonomiska marginaler (30 kap. 5 § första stycket miljöbalken).

9.15 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

9.15.1 Den nya förpackningsförordningen

Förslag: Förordningen om producentansvar för förpackningar ska träda i kraft den 1 januari 2023. Bestämmelsen om att en producentansvarsorganisation inte får dela ut vinst till sina ägare ska dock träda i kraft den 1 januari 2026.

I de kommuner som anmält att de vill överta insamlingsansvaret och där Naturvårdsverket beslutat att anmälningsplikten är uppfylld ska förordningen tillämpas den 1 januari 2024 eller 2025. I de kommuner som inte anmält sig ska den upphävda förordningen från år 2006 fortfarande tillämpas för förpackningsavfall under år 2024 och 2025. Den 1 januari 2026 ska förordningen tillämpas i alla kommuner.

En producentansvarsorganisation som vill driva verksamhet från den 1 januari 2023 ska kunna ansöka om godkännande från den 1 juli 2022. För att verksamheten ska kunna drivas från 2023 ska ett beslut om godkännande ha meddelats senast den 30 november 2022.

Producentansvarsorganisationernas insamlingssystem för verksamheternas förpackningsavfall ska tillämpas första gången i fråga om avfall som samlas in efter utgången av december 2023. Bestämmelserna

i 2006 års förpackningsförordning, som har upphävts, ska fortfarande gälla för förpackningsavfall från verksamheter som samlas in före utgången av december 2023.

Bestämmelsen om insamling från allmän plats ska tillämpas första gången på avfall som producerats på allmän plats efter utgången av december 2025.

Det ska införas övergångsbestämmelser i fråga om rapporterings-skyldighet för en producentansvarsorganisation som innebär att bestämmelserna ska tillämpas första gången efter utgången av december 2023. Under år 2023 ska den upphävda förordningen från 2006 tillämpas i fråga om producenters rapporteringsskyldighet.

För ett marknadsdrivet återvinningssystem ska rapporteringsskyldig-heten tillämpas första gången i fråga om uppgifter som ska lämnas efter utgången av december 2023. För tiden fram till 2023 ska rapportering ske enligt de bestämmelser i förordningen från år 2018 som rör insamlare.

Dispenser som meddelats av Jordbruksverket enligt retursystems-förordningen ska fortsätta att gälla.

Skälen för förslaget: Flera av förslagen i denna promemoria syftar till att genomföra krav i avfallsdirektivet som ska vara genomförda senast den 5 januari 2023 (artikel 8a.7). Den nya förordningen bör därför träda i kraft den 1 januari 2023. De olika kapitlen i den nya förordningens bör börja tillämpas vid olika tidpunkter. Precis som när det gäller övergångs-bestämmelserna till 2018 års förordning behöver i vissa fall bestämmelser i den upphävda förordningen från år 2006 fortsätta att gälla under viss tid. Vissa rapporteringsbestämmelser i 2018 års förordning behöver också fortsätta att gälla.

Dagens insamlingsystem består av producenternas återvinningssystem och fastighetsnära insamling som tillhandahålls av avfallsentreprenörer efter avtal med enskilda fastighetsägare eller kommuner genom egna initiativ. Den nya förordningen om producentansvar för förpackningar träder i kraft den 1 januari 2023. Det bör dock vara rimligt att kommunerna, som ska bygga ut en insamlingsinfrastruktur som kräver planering, får tid att bygga ut denna. I avsnitt 9.6.4 föreslås att en successiv ansvarsövergång ska ske som tillgodoser behoven för både de kommuner som står mer eller mindre redo att överta ansvaret och bygga ut resterande delar av insamlingen och de kommuner som i dag inte har någon fastighetsnära insamling och som därmed behöver mer tid för att bygga ut en sådan. Kommunerna ska anmäla sin önskan att ta över insamlings-ansvaret vid vissa tidpunkter och Naturvårdsverket ska fatta beslut om huruvida anmälningskyldigheten har uppfyllts. För de kommuner som inte tillämpar de nya reglerna bör det framgå i övergångsbestämmelserna till den nya förordningen att producenterna fortfarande har ansvaret för insamlingen, enligt de bestämmelser som finns i 2006 års förordning.

Kravet i fråga om insamling från allmän plats bör tillämpas första gången på avfall som producerats på allmän plats efter utgången av december 2025.

Som anges i avsnitt 9.9.2 bör kravet på att en producentansvars-organisation inte får dela ut vinst till sina ägare bör träda i kraft den 1 januari 2026.

För att göra det möjligt att det finns godkända producentansvarsorganisationer vid förordningens ikraftträdande bör det vara möjligt för en producentansvarsorganisation att kunna ansöka om godkännande från och med juli 2022. För att verksamhet ska få bedrivas den 1 januari 2023 bör Naturvårdsverket ha fattat beslut senast den 30 november 2022. Bestämmelserna om producentansvarsorganisationernas ansvar för insamlingen av verksamheternas avfall bör tillämpas efter utgången av december 2023. En tid om ett och ett halvt år för att uppfylla kraven om mottagningsplatser i hela landet får anses rimligt.

Rapporteringsbestämmelser som avser nya aktörer såsom producentansvarsorganisationer och marknadsdrivna återvinningssystem bör börja gälla först vid den tidpunkt då aktörerna varit verksamma ett år och kan rapportera i enlighet med bestämmelserna vilket är efter utgången av december 2023. För år 2022 och 2023 bör därför relevanta rapporteringsbestämmelser i 2006 och 2018 års förpackningsförordning fortsätta gälla.

Eventuella dispenser som meddelats av Jordbruksverket enligt den upphävda retursystemsforordningen bör fortsätta att gälla.

9.15.2 Övriga författningsförslag

Förslag: Ändringarna i miljöbalken, förordningen om avgifter för provning och tillsyn enligt miljöbalken, miljötillsynsförordningen, förordningen om miljöstraffavgifter och avfallsförordningen ska träda i kraft den 1 januari 2023.

Bestämmelserna i avfallsförordningen om krav på att den som har en förpackning som innehåller avfall ska se till att förpackningen skiljs från innehållet ska tillämpas första gången i fråga om avfall som produceras efter utgången av december 2023.

Skälen för förslaget: Ändringarna i miljöbalken och i avfallsförordningen hänger samman med bestämmelserna i den nya förpackningsförordningen. De förslag till ändringar i lagar och förordningar som lämnas i denna promemoria bör därför träda i kraft samma datum som den nya förordningen, den 1 januari 2023.

I avsnitt 9.3.1 föreslås att det införs en bestämmelse om att den som har en förpackning som innehåller avfall ska se till att förpackningen skiljs från innehållet. Av Naturvårdsverkets redovisning av bioavfallsuppdraget 2021-09-02 framgår att förpackat livsmedelsavfall från grossister och detaljhandelslokaler i dag till största delen förbränns. Det är lämpligt att berörda aktörer får viss tid att anpassa sig till kraven. Bestämmelserna om att den som har en förpackning som innehåller avfall ska se till att förpackningen skiljs från innehållet bör därför tillämpas första gången i fråga om avfall som produceras efter utgången av december 2023.

I avsnitt 9.3.1 föreslås också att det ska införas nya bestämmelser om hushållens och verksamheternas utsortering av förpackningsavfall och var förpackningsavfallet ska lämnas. Eftersom det nya insamlingssystemet inte kommer att vara fullt utbyggt förrän 2026 bör det genom övergångsbestämmelser som hänvisar till övergångsbestämmelserna till den nya

förpackningsförordningen framgå att det i vissa fall är producenternas insamlingssystem som avses.

I avsnitt 1.4 finns ett förslag till ändringsförordning av den nya förordningen. Ändringsförslagen bygger på redan beslutade eller föreslagna ändringar i 2018 års förpackningsförordning, och berörs därför inte närmare här.

10 Alternativet att producenterna ansvarar för insamling vid hushållen

Insamlingen av förpackningsavfall kan antingen skötas av producenterna eller av det offentliga. I det senare fallet kommer insamlingen i praktiken att ske genom kommunerna.

Förslaget i denna promemoria (se avsnitt 9.5 och 11) innebär att kommunerna ska ansvara för insamling vid hushållen och på allmän plats medan producenterna ska ansvara för insamling av förpackningsavfall från de yrkesmässiga verksamheterna. Förslaget har utvecklats i beaktande av synpunkter från berörda aktörer i en dialog inom ramen för en intern utredning inom Miljödepartementet. I denna dialog har olika alternativ diskuterats. Vanligtvis redovisas inte alternativa förslag i promemorior av det aktuella slaget utan beskrivningen av dem integreras i motiven till det förslag som förordas. Eftersom det varit producenternas ansvar att sköta insamlingen vid svenska hushåll sedan 1994 och det aktuella förslaget därmed innebär en väsentlig förändring, finns anledning att i denna del ändå beskriva hur ett alternativ med fortsatt ansvar för producenterna skulle kunna utformas, vilka för- och nackdelar det skulle medföra samt dess övergripande konsekvenser för olika aktörer. De alternativ som avhandlas är i tur och ordning:

- Utveckling av tillståndssystemet (avsnitt 10.2)
- Tildelning av monopol, och (avsnitt 10.3), och
- Ett statligt upphandlingssystem (avsnitt 10.4).

En hybrid modell mellan kommunalt ansvar och ansvar för producenterna diskuteras i avsnitt 10.5.

10.1 Utveckling av tillståndssystemet

Som redovisas i avsnitt 6 kan bestämmelserna i 2018 års förpackningsförordning leda till den ohållbara situationen att ingen aktör får samla in förpackningar. Detta kan ske antingen när de aktuella producentansvarsorganisationerna inte kan (eller vill) samarbeta, och ingen av dem erhåller tillstånd, samtidigt som kommunerna inte får samla in om de inte har ingått avtal med en producentorganisation. En liknande problematisk situation skulle kunna uppstå i det fall ingen producentorganisation ansöker om tillstånd eller om någon av organisationerna går i konkurs utan att ha lämnat tillräckliga säkerheter.

Utifrån besluten om avslag, de brister och oklarheter som Naturvårdsverket pekar på i sin hemställan samt de synpunkter som olika aktörer lämnat på verkets hemställan, är bedömningen att det tillståndssystem som inrättats genom 2018 års förordning inte kan förväntas fungera.

10.2 Tilldelning av monopol

Ett alternativt scenario där producenterna ska ansvara för insamlingen vid hushållen, behöver därför innebära att producentansvarsorganisationernas ansvar är tydligt fördelat. Teoretiskt skulle staten kunna fördela ut ett monopol på insamling i landet. Enligt huvudregeln i EU är inrättandet av nya monopol handelshindrande och därmed otillåtna om de inte anpassas så att ingen diskriminering sker mellan medlemsstaternas medborgare (se artikel 37 i Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt). Från huvudregeln finns undantag och en riklig praxis. Det kan också konstateras att det är förenligt med EU-rätten att låta kommuner eller andra offentliga myndigheter ansvara för delar av ett producentansvar. Det är då ofta regleringen om offentlig upphandling som ger tillträde till marknaden.

Att låta en privat aktör få monopolställning i fråga om hela producentansvaret som inbegriper tre olika marknader (system för producentansvar, insamling och materialåtervinning) bedöms inte försvarbart. Bedömningen är därför sammantaget att ett privat lagstadgat monopol är förenat med många utmaningar och därför inte är ett lämpligt förstahandsalternativ.

Det finns exempel från andra EU-länder som visar på möjligheten att, inom eller via lagstiftningen, *främja* att producenterna enas om att verka inom en enda organisation. Den organisationen får då naturligen en monopolliknande ställning utan att behöva ifrågasättas på juridiska grunder. Den finska förslaget till producentansvar för förpackningar bygger på att producenterna sluter sig samman till en (1) organisation som söker enas om ett avtal med kommunerna (se avsnitt 8.4). Det förslaget förefaller vara väl förankrat i det finska producentkollektivet. Det belgiska genomförandet av förpackningsdirektivet har i praktiken inneburit att endast en producentansvarsorganisation har ackrediterats för insamling vid hushållen och en annan för insamling vid yrkesmässiga verksamheter (se avsnitt 8.1). Samtliga aktörer i Belgien förefaller vara tillfreds med det utfallet. Mot bakgrund av att det i dag finns två konkurrerande producentansvarsorganisationer på svensk marknad är bedömningen att ett främjande av en enda organisation inte heller är ett lämpligt förstahandsalternativ.

10.3 Ett statligt upphandlingssystem

Det alternativ som därmed återstår är att inordna producentansvarsorganisationerna i ett obligatoriskt samarbete där inflytande, ansvarsstagande och kostnader fördelas utifrån respektive organisations marknadsandelar. Ett sådant system tillämpas sedan 2019 i Tyskland (se avsnitt 8.3).

Eftersom avfallsområdet är ett ansvar för Naturvårdsverket, skulle det vara naturligt att låta myndigheten ta huvudansvar för statens uppgifter i ett system liknande det i Tyskland. I och med att uppgifterna till betydande del samtidigt handlar om konkurrensfrågor, borde det övervägas om Konkurrensverket skulle ge stöd åt Naturvårdsverket.

Myndighetsuppgifterna bör betraktas som en oundgänglig del av producentansvaret, varför det skulle ligga på producentansvarsorganisationerna att betala särskilda avgifter för myndighetens verksamhet.

I det tyska systemet tycks ansvars- och kostnadsfördelningen mellan producentansvarsorganisationerna primärt hanteras genom tilldelningen av insamlingsområden. Ju större marknadsandelar en organisation har desto fler kommuner får den sig tilldelad. Systemet får därmed antas bygga på en noggrann bedömning på förhand av vilka kostnader som är förenade med insamling från respektive kommun. En enklare modell, åtminstone i ett initialt skede, skulle eventuellt kunna vara att staten sköter all upphandling, i samråd med organisationerna, och fungerar som ett "clearing house" för organisationernas ersättning till insamlingsföretagen. I en sådan modell skulle man slippa en potentiell besvärlig identifiering på förhand av kostnader för insamling i vitt skilda kommuner.

Det nya tyska systemet beslutades 2017 och började tillämpas 2019, dvs. sattes i bruk inom två år. Det är en i avfallssammanhang mycket kort övergångstid och möjligen inte realistisk utifrån nuvarande svenska situation. Vad som därutöver skulle behöva beaktas är ett eventuellt stegvis införande. Promemorians förslag om kommunernas ansvar för insamling innebär en stegvis infasning, i syfte att öppna för att de kommuner som redan har fastighetsnära insamling snabbt kan ta över medan andra kommuner som inte har sådan insamling ges erforderlig tid för planering och utbyggnad. Eftersom det i ett upphandlingssystem skulle handla om att bygga upp en helt ny funktion, skulle ett stegvis införande också kunna övervägas för att kunna lära av eventuella misstag orsakade av bristande erfarenhet. Sannantaget skulle det därför kunna röra sig om fem-sex år från beslut till dess att samtliga kommuner är inne i systemet.

I Tyskland upphandlas insamlingstjänsterna för treårsperioder. Liknande intervall borde vara lämpliga i Sverige. I kommissionens beslut om det tyska systemet DSD uttalades att tre år är en lämplig avtalstid när det finns en utbyggd insamlingsinfrastruktur (kommissionens beslut av den 17 september 2001 om ett förfarande enligt artikel 81 i EG-fördraget och artikel 53 i EES-avtalet (2001/837/EG)). I ett inledande skede kan således längre avtalstider kunna tillämpas för att sedan avse maximalt tre år. Om det sker ett stegvis införande kommer således arbetsbördan för myndigheterna och producentansvarsorganisationerna bli någorlunda jämnt fördelad över åren.

10.3.1 Övergripande konsekvenser för aktörerna

För producentansvarsorganisationerna säkerställer ett upphandlingssystem rättvisa konkurrensförhållanden för insamling. I och med att infrastrukturen för insamling ska vara permanent och oberoende av vem som vinner upphandlingen över tid, kommer det sannolikt bli ett något

svagare incitament för producentansvarsorganisationer att introducera nya och mer kostnadseffektiva lösningar för insamling. Producenternas möjlighet till besparingar i insamlingen ligger i stället i att åstadkomma framgångsrika upphandlingar. Korta upphandlingsperioder kan här vara till producenternas fördel.

Jämfört med när producentansvarsorganisationerna själva styr sitt insamlingssystem och sin upphandling av insamlingstjänster, innebär ett upphandlingssystem klart ökade kostnader för administration, både internt och för att bekosta de nya myndighetsuppgifterna.

De kommuner som i dag ansvarar för insamlingen – främst närmare 70 kommuner med s.k. fyrfackssystem – kommer att lämna över ansvaret till producentansvarsorganisationerna. I den utsträckning de har haft kostnader som inte kunnat täckas fullt ut via avfallstaxan kommer de kostnaderna att försvinna. Övriga kommuner kommer att få fastighetsnära insamling utan att ta några kostnader.

Kommunala avfallsbolag kommer kunna lämna anbud på insamlingen. Hur de bolagen påverkas av ett upphandlingssystem beror således på hur framgångsrikt de kan konkurrera.

För kommunerna innebär en statligt uppstyrd upphandling möjligen ett något tydligare förfarande för samråd med producentansvarsorganisationerna.

Återvinningsföretag kommer att konkurrera med varandra och med kommunala bolag om att få insamlingsansvaret i kommunerna. Jämfört med dagens situation, vilken av Återvinningsindustrierna beskrivs i termer av ”50 000 avtal”, kommer det sannolikt att handla om färre men mer omfattande tjänster. I och med att den fastighetsnära insamlingen byggs ut kommer den totala tjänstevolymen att öka jämfört med i dag.

För fastighetsägarna innebär alternativet att producenterna ansvarar för insamling vid hushållen genom ett statligt upphandlingssystem ingen skillnad i förhållande till kommunal insamling.

De cirka 55 procent av fastighetsägare för flerbostadshus som i dag själva har ordnat fastighetsnära insamling kommer att få hämtning av det företag som vunnit upphandlingen. De förlorar därmed inflytande över hur tjänsten utförs. I den utsträckning fastighetsägaren haft en skraddarsydd tjänst, möjligen med extra tjänster i form av statistik och städning, kan förändringen upplevas som en något sänkt servicegrad. Fastighetsägarna slipper samtidigt alla kostnader för insamling, jämfört med idag där de får betala avfallsentreprenörerna för tjänsten.

De cirka 45 procent av fastighetsägarna för flerbostadshus som i dag inte har fastighetsnära insamling får en höjd servicegrad utan extra kostnad. De kan precis som övriga fastighetsägare behöva iordningsställa och anpassa sina källsorteringsutrymmen.

För hushållen innebär alternativet att producenterna ansvarar för insamling vid hushållen genom ett statligt upphandlingssystem ingen större skillnad i förhållande till kommunal insamling. Hushållen slipper bära fastigheternas kostnader för fastighetsnära insamling men kommer samtidigt att till stor del få bekosta den förbättrade hämtningen genom att producenterna försöker höja priset på sina varor i en omfattning som motsvarar de höjda förpackningsavgifterna. Skillnaden gentemot kommunal insamling består i att hushållen kommer att få information om

utsortering av förpackningsavfall från producentansvarsorganisationer och om övrigt kommunalt avfall från kommunen.

Naturvårdsverket har att bygga upp en för myndigheten helt ny verksamhet. Konkurrensverket kommer också att behöva ha en central roll i att styra upphandlingen. För Naturvårdsverket och Konkurrensverket innebär det en stor omställning som också kommer att kräva nya resurser. Omställningen blir mer omfattande än vad som är fallet för kommunal insamling.

10.3.2 Aktörernas syn på den administrativa bördan

I den dialog med aktörerna som hållits för framtagandet av denna promemoria, har aktörerna gett uttryck för att ett kommunalt insamlingsansvar är att föredra framför en statligt styrd upphandling. I ett upphandlingssystem kommer insamlingen i praktiken fungera på samma sätt som i ett system där kommunerna ansvarar för insamlingen. Båda systemen är därmed likvärdiga med avseende på att uppfylla bestämmelser och mål i förpackningslagstiftningen.

En väsentlig skillnad mellan systemen ligger i den administrativa bördan för producentansvarsorganisationerna och för de statliga myndigheterna. I den dialog med aktörerna som Miljödepartementet har haft under framtagandet av denna promemoria, har producentansvarsorganisationerna uttryckt en stor skepsis mot ett statligt upphandlingssystem. Enligt deras erfarenheter har det tyska systemet visat sig vara administrativt mycket tungrott. Det gäller särskilt den omfattande produktkatalog (i form av en databas) som utvecklats av Zentrale Stelle för att kunna identifiera en given förpackning som hushålls- eller verksamhetsförpackning.

10.4 Hybrida modeller

Det är också möjligt att skapa insamlingssystem där ansvaret delas upp mellan kommuner och producenter eller där producenterna ges företrädesrätt till insamlingen. Eftersom en uppdelning ger en ökad komplexitet, bör sådana konstruktioner bygga på en bedömning att producenterna och kommunerna i det aktuella landet har bättre förutsättningar att civilrättsligt enas om hur insamlingen bör organiseras jämfört med om staten lägger ansvaret på den ena eller andra parten. Minimikraven för utökat producentansvar i avfallsdirektivet (artikel 8a) förblir en viktig ram för sådana konstruktioner. Till exempel behöver producenterna i normalfallet bära de fulla kostnaderna för insamlingen. Producenters eller organisationers ansvar får heller inte begränsas till områden där det är mest lönsamt (eller minst kostsamt) att samla in.

Den lag som antogs av den finska riksdagen i juli 2021 utgör ett exempel på en hybrid modell med en sådan uppdelning (se vidare avsnitt 8.4). Enligt lagen ska kommuner och en producentansvarsorganisation komma överens i avtal om hur den separata insamlingen av förpackningsavfall ska ordnas. Ramarna för avtalet är bl.a. att den fastighetsvisa insamlingen ska ordnas i tätbefolkade områden av kommunerna och (kompleterande) områdesvis insamling av producentorganisationen. I den aktördialog som

hållits för framtagnet av denna promemoria har ingen av aktörerna uttryckt intresse för att utveckla en hybrid modell liknande den i Finland.

11 Konsekvensanalys

I konsekvensutredningen analyseras och beskrivs effekter för samhällets olika aktörer av promemorians förslag. Utredningen är strukturerad med beaktande av 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

11.1 Tidigare utredningar

Miljö- och energidepartementet remitterade våren 2018 promemorian Mer fastighetsnära insamling av förpackningsavfall och returpapper - utveckling av producentansvaren. Bedömningen i promemorian var att producentansvaren för förpackningar och returpapper behövde ses över för att bättre tillgodose medborgarnas behov av en lättillgänglig insamling och för att andelen avfall som materialåtervinns ska öka. Promemorian innehöll därför bl.a. förslag till ändringar i förpackningsförordningen, fram för allt om fastighetsnära insamling från hushåll, som beslutades i juni 2018. Konsekvensanalysen i promemorian har fortfarande stor giltighet, särskilt i den del som rör fördelarna med fastighetsnära insamling.

Miljödepartementet lät 2015 göra en intern utredning (bokstavsutredning M 2015A) om insamling av förpackningsavfall, med uppdrag att föreslå hur det fysiska ansvaret för insamlingen av förpackningsavfall och returpapper från hushållen ska överföras från producenterna till kommunerna. Förslaget skulle leda till att alla hushåll får tillgång till mer lättillgängliga insamlingssystem så att mängderna insamlat avfall ökar och att en hög materialåtervinning därmed möjliggörs. Utredningen hade också i uppdrag att föreslå hur producenterna ska ge kommunerna ekonomisk ersättning för insamlingen. Förslagen i promemorian kom inte att genomföras. Konsekvensanalyserna som gjordes i den promemorian har emellertid fortfarande en stor allmän giltighet.

Konsekvensanalysen i denna promemoria utgår därför i många fall från analyserna i promemorian Mer fastighetsnära insamling av förpackningsavfall och returpapper och redovisningen av utredning M2015:A. Samtidigt är analysen uppdaterad och utvecklad utifrån det aktuella förordningsförslaget.

11.2 Problembeskrivning och utgångspunkter

Detta avsnitt utgör en sammanfattning av den problembeskrivning som redovisas i avsnitt 9.1.

Problemen med producentansvaret för förpackningar består bl.a. i tydligt ansvar, osäkerhet kring krav på servicenivå för producenternas

insamlingssystem, svårigheter att få in uppgifter till statistik, nedskräpningsproblem, dubbelbetalning för insamling och behandling samt otillräcklig utsortering av förpackningsavfall från restavfallet. Regeringen beslutade i juni 2018 om ändringar i förpackningsförordningen (förordningen (2018:1462) om producentansvar för förpackningar). Avsikten var att den fastighetsnära insamlingen av förpackningsavfall skulle byggas ut och erbjudas utan extra kostnad. Producentansvarsorganisationerna skulle för att få tillstånd för sin hantering kunna erbjuda borttransport från minst 60 procent av bostadsfastigheterna till 2021 och från alla bostadsfastigheter senast i april 2025.

Naturvårdsverkets beslutade i maj 2020 att avslå de två ansökningar om tillstånd för insamling av förpackningar som inkommit till myndigheten. Avslagen motiverades främst med att de föreslagna systemen varken enskilt eller tillsammans levde upp till kravet på att erbjuda borttransport. Flera andra bestämmelser i förordningen visade sig också svåra att tillämpa i praktiken. Naturvårdsverket lämnade i juni 2020 en hemställan till regeringen om att se över förordningen i olika delar. Regeringen beslutade den 24 september 2020 att skjuta upp ikraftträdandet av förordningens bestämmelser om tillståndskrav och bekräftade samtidigt sin avsikt att se över förordningen.

Sedan 2018 har insikten vuxit om behovet av att ställa om till en cirkulär ekonomi för att minska resursanvändningen och därmed begränsa klimat- och miljöpåverkan. Regeringen beslutade i juli 2020 en nationell strategi för en cirkulär ekonomi och i januari 2021 en handlingsplan. Enligt handlingsplanen bör man underlätta för hushåll och verksamheter att enkelt kunna göra sig av med allt sitt källsorterade avfall. Det ska därför finnas en hög servicegrad med tydlig information och rationella system.

Det har sedan 2018 samtidigt inte kommit fram några rön som ger anledning att ompröva slutsatsen att en utbyggd fastighetsnära insamling vid hushållen är det bästa sättet att åtgärda en del av problemen och öka insamlingen. Även insamlingen från verksamheter och på allmän plats behöver utvecklas. I och med att tillståndskraven i förpackningsförordningen visat sig svåra att tillämpa i praktiken behöver bestämmelserna ses över i grunden.

11.3 Effekter om någon reglering inte kommer till stånd (nollalternativet)

Nollalternativet innebär att regeringen inte skulle fatta något ytterligare beslut om förpackningsinsamlingen i Sverige, varken i förhållande till de skärpta kraven i EU:s lagstiftning eller övriga brister som identifierats. Om regeringen inte fattar något beslut så kommer 2018 års förordning börja gälla efter den 1 januari 2023. Det innebär att ingen aktör har tillstånd att samla in och att inte heller kommunerna har rätt att fortsätta den pågående insamlingen som de delvis bedriver. Avfallshanteringen är en samhällsviktig funktion varför ett sådant scenario måste undvikas. Regeringen skulle i sådant fall behöver skjuta upp 2018 års förordning ytterligare en gång och låta 2006 års upphävda regler fortsätta gälla.

Sverige skulle i sådant fall snart bli föremål för Europeiska kommissionens granskning med stor risk att dras inför EU-domstolen för att inte ha genomfört de aktuella bestämmelserna i svensk rätt. Sannolikt skulle Sverige också bli fällt och tvingas betala löpande vite. Sverige skulle därutöver ha försvårat sina möjligheter att nå EU:s materialåtervinningsmål, med risk för ytterligare rättsliga följder. De olika problem som identifierades i 2018 års promemoria skulle kvarstå. Den bristfälliga insamlingen skulle leda till onödiga utsläpp av koldioxid och onödig resursförbrukning och bromsa utvecklingen mot en cirkulär ekonomi.

Eftersom Sverige aldrig avstår från att genomföra de bestämmelser som åligger EU:s medlemsländer, är nollalternativet inte ett realistiskt alternativ.

11.4 Aktörer som berörs av förslagen

De aktörer som berörs av förslagen är producenter av förpackningar, producentansvarsorganisationer, kommuner, fastighetsägare, avfallsentreprenörer (återvinningsföretag), hushåll och verksamheter som genererar avfall samt statliga myndigheter. Ägare av småhus betraktas i denna analys som fastighetsägare i sin relation till kommunen eller återvinningsentreprenören. Samma ägare är ofta synonyma med ett hushåll som indirekt betalar för insamlingen via ett (osynligt) påslag på varans pris.

Det finns för närvarande två producentansvarsorganisationer på den svenska marknaden – Förpacknings- och Tidningsinsamlingen (FTI) AB med cirka 90 procent av marknaden och Tailor-Made Responsibility (TMR) AB med cirka 10 procent av marknaden.

FTI angav i sin ansökan om tillstånd våren 2020 att fler än 10 000 producenter var anslutna till dem.

Det finns 290 kommuner i Sverige, varav det i cirka 85 kommuner finns fastighetsnära insamling av förpackningar i någon form. Cirka 70 av dessa samlar in i fyrfackssystem från en- och tvåfamiljshus.

I Sveriges finns det totalt cirka 135 000 flerbostadshus (hyresrätter och bostadsrätter). I flerfamiljshusen finns det totalt 2 388 000 lägenheter. Av samtliga lägenheter utgörs 40 procent av bostadsrätter. Privata fastighetsägare äger 30 procent av alla lägenheter genom direkt ägande eller i bolagsform. Knappt 30 procent av alla lägenheter ägs av kommunägda bostadsbolag. Hälften av Sveriges befolkning bor i ett ägt småhus, 24,5 procent bor i en hyresrätt i ett flerbostadshus och 15,1 procent i en bostadsrätt i ett flerbostadshus.

Sveriges drygt tio miljoner invånare lever i 4,7 miljoner hushåll. Nästan 1,9 miljoner av hushållen består av en person, eller ensamstående utan barn (<https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/hushall-i-sverige/>, hämtad 2021-03-04).

Enligt SCB:s företagsregister finns det 1 674 052 företag och 1 324 079 arbetsställen (<https://www.scb.se/vara-tjanster/bestall-data-och-statistik/foretagsregistret/>; Hämtad 2021-08-20.).

11.5 Förslaget att kommunerna ansvarar för insamlingen vid hushållen

11.5.1 Kommuner

Förslaget innebär att kommunerna tar över ansvaret för den operationella insamlingen av förpackningarna från producenterna. Det innebär ett nytt åläggande på kommunerna som behöver bedömas utifrån kommunernas självstyrelse. Principen om den kommunala självstyrelsen fordrar att en inskränkning inte går utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till förslagets syfte (14 kap. 3 § regeringsformen). I detta fall är syftet att insamlingssystemen ska bli mer lättillgängliga och att den miljömässiga behandlingen av avfallet ska öka. Kommunernas skyldighet att sörja för att deras insamlingssystem för förpackningsavfall säkerställer en viss hämtning, samt det faktum att de inte själva kan bestämma vilken ersättning de får från producenterna, innebär en inskränkning i den kommunala självstyrelsen. Bedömningen är att inskränkningen inte går utöver vad som är nödvändigt och att nämnda princip därmed uppfylls.

Ett kommunalt ansvar för insamlingen av förpackningsavfall innebär att kommunerna får möjlighet att samordna den fastighetsnära insamlingen av förpackningar med andra fraktioner av kommunalt avfall. Framför allt vid insamling från småhus finns möjlighet till synergier med insamling av rest- och matavfall. I större orter kan det också finnas en generell potential till samordning och stordriftsfördelar. I 2015 års utredning konstaterades att det mycket stora antalet civilrättsliga avtal mellan fastighetsägare och återvinningsföretag utgjorde ett hinder för att kunna göra en kvantitativ bedömning av denna potential till samordning. Vidare konstaterades att denna typ av synergier i hög utsträckning är beroende av lokala förhållanden och därför även är svår att beskriva genom generell forskning gällande vinster med samordning av transporter.

Kommunerna har ett starkt incitament att få så mycket som möjligt av förpackningsavfallet utsorterat och insamlat separat eftersom det minskar volymen av restavfallet och därmed kostnaderna för omhändertagandet för detsamma. Enligt beräkningar av Avfall Sverige kan mängden förpackningar i restavfallet genom fastighetsnära insamling minska med 0,5–1 kg förpackningar per hushåll och vecka, motsvarande upp till 50 procent av mängden förpackningar i restavfallet. Naturvårdsverket har i en studie om kostnaderna för fastighetsnära insamling vid hushållen uppskattat att de årliga totala kostnaderna för förpackningar i restavfallet ligger mellan 373 och 1 007 miljoner kronor. Att kommunerna tar över ansvaret för insamling bedöms alltså ge dem goda möjligheter till besparingar.

För det 85-tal kommuner som delvis redan har ordnat fastighetsnära insamling av förpackningsavfall, innebär förslaget att de, så snart de anmält intresse att ta över ansvaret för insamlingen, kan börja få ersättning av producenterna. Därmed kan de avveckla sin finansiering via renhållningsavgifter. Eftersom de flesta av dessa kommuner främst har byggt ut den fastighetsnära insamlingen vid småhus, kommer det för denna grupp handla om att ordna insamling vid flerbostadshus.

De cirka 200 kommuner som i dag inte har ordnat någon fastighetsnära insamling står inför en något mer omfattande uppgift i att, för samtliga hushåll, planera och genomföra utbyggnad av insamling eller upphandling

av tjänster. Dessa kommuner kommer att kunna ta tillvara de erfarenheter som vunnits av de kommuner som redan ordnat fastighetsnära insamling.

Utgångspunkten är att kommunerna som kollektiv ska få full ersättning för insamling och information, i enlighet med minimikraven i EU:s avfallsdirektiv. De avgifter som staten tar ut av producenterna, liksom den ersättning som staten fördelar ut till kommunerna, kommer samtidigt med nödvändighet att behöva bli något schabloniserad. Det kommer därmed finnas kommuner som täcker sina kostnader och andra som gör det i något mindre utsträckning. De sistnämnda kan, åtminstone på kortare sikt, välja att täcka mellanskillnaden genom renhållningsavgifter. Över tiden bör Naturvårdsverkets avgiftsföreskrifter successivt bli mer träffsäkra och kommunerna successivt skickligare i att anpassa sina investerings- och driftskostnader till den faktiska ersättningsnivån.

I och med att det nuvarande systemet med återvinningsstationer avvecklas, kommer kommunerna inte längre behöva lägga tid på samråd med producenterna om var stationer bör placeras etc. De kommer sannolikt heller inte att i lika stor utsträckning behöva ordna städning runt de lättillgängliga insamlingsplatserna p.g.a. nedskräpning. Även här finns alltså möjligheter till besparingar.

Som en del av förslagen i promemorian kommer kommunernas ansvar för information till hushållen att utvecklas. Att kommunerna bär ett enhetligt ansvar för både insamling och information torde skapa bättre förutsättningar att informera hushållen om hur källsorteringen ska gå till och vilka vinster för miljö och ekonomi som den för med sig.

Sammantaget medger förslaget möjligheter för kommunerna att effektivisera insamlingen av kommunalt avfall. Den etappvisa infasningen i systemet medger att de kommuner som ännu inte initierat fastighetsnära insamling, eller upplever specifika utmaningar, ges flexibilitet. De omfattande erfarenheter som vunnits hos de kommuner som redan kommit långt i utbyggnaden bör kunna spridas och väsentligen kunna underlätta utbyggnaden i övriga kommuner.

11.5.2 Producenter och producentansvarsorganisationer

Förslaget innebär att producenterna inte längre har det operationella ansvaret för insamlingen av förpackningsmaterial. I sin tur betyder det att producentansvarsorganisationerna intar en delvis ny roll vad gäller insamling. Organisationerna bör i det nya systemet framför allt kontinuerligt följa upp att insamlingen bedrivs på ett kostnadseffektivt sätt och vid behov föreslå Naturvårdsverket hur ersättningen bör justeras. Vidare blir det organisationernas ansvar att anpassa de interna avgifterna till den totala ersättningen till kommunerna och att samlat överföra avgifter motsvarande ersättningen till Kammarkollegiet.

Den positiva effekt för producentkollektivet som kan uppstå genom den utbyggda kommunala hushållsnära insamlingen är att den leder till större volymer utsorterat material som håller högre renhet och därmed kräver mindre efterbehandling för att materialåtervinning ska kunna ske. Större volymer och bättre kvalitet förbättrar möjligheterna att nå materialåtervinningsmålen, till vilka organisationerna är skyldiga att bidra effektivt (49 § i 2018 års förordning).

Enligt 2018 års bestämmelser skulle 60 procent av hushållen erbjudas fastighetsnära insamling till 1 januari 2021 och samtliga hushåll till 1 april 2025. Det aktuella förslaget genomför ambitionsnivån i 2018 års bestämmelser att samtliga hushåll ska ha fastighetsnära insamling. Om utgångspunkten för den aktuella konsekvensanalysen är den ambitionshöjning som beslutades genom 2018 års bestämmelser, innebär det aktuella förslaget alltså ingen egentlig förändring i de kostnader som läggs på producenterna annat än att de förläggs till en senare tidpunkt.

Utbyggd fastighetsnära insamling från hushållen

Producenterna kommer under utbyggnadsfasen att behöva betala successivt högre avgifter till producentansvarsorganisationerna för att till slut finansiera fastighetsnära insamling för alla. Olika beräkningar av kostnader för fastighetsnära insamling redovisades i den promemoria som Miljö- och energidepartementet remitterade 2018. Det återgavs att Avfall Sverige 2016 låtit beräkna kostnader för kommunal insamling av mat- och restavfall, förpackningsavfall och returpapper för olika typer av insamlingslösningar i åtta pilotkommuner. Kostnaderna låg för de flesta kommuner i grova drag i intervallet 1 200–2 000 kronor per hushåll och år men i något fall var kostnaden högre (upp till 3 500 kronor). Generellt var kostnaden per hushåll högre i befolkningsmässigt små kommuner än i stora. FTI:s dåvarande insamlings- och återvinningssystem kostade enligt promemorian cirka en miljard kronor per år. De kostnader för fastighetsnära insamling som finansierades av hushållen gick inte att uppskatta eftersom de såg olika ut i olika kommuner och även skiljde sig åt i olika delar av kommunen.

Naturvårdsverket lät år 2020 beräkna de aktuella kostnaderna för förpackningsinsamling. De årliga kostnaderna uppskattades då till 820 miljoner kronor för återvinningsstationer, 1 282 miljoner kronor för fastighetsnära insamling i flerfamiljshus och 257–305 miljoner kronor för fastighetsnära insamling i småhus. Totalt uppskattades kostnaderna för förpackningsinsamlingen till 2 359–2 407 miljoner kronor per år (WSP Sverige AB, ”Kostnader för insamling av hushållens förpackningar och returpapper med utbyggd fastighetsnära insamling. Underlagsmaterial del 1: kostnader för dagens insamlingsystem.” 2020). Utifrån de skattade kostnaderna, förhållandet att cirka 55 procent av hushållen i flerbostads- respektive 15 procent av hushållen i småhus har fastighetsnära insamling, samt ett antagande om att alla återvinningsstationer kan avvecklas, skulle de slutliga framtida kostnaderna kunna beräknas till 4 364 miljoner kronor per år ($(1\,282 / 0,55) + (305 / 0,15)$).

FTI lät 2019 en konsult beräkna kostnaderna för genomförandet av 2018 års bestämmelser om fastighetsnära insamling av förpackningar och returpapper. Beräkningarna gjordes med antagandet att småhus med redan kommuninförd borttransport från fastighetsgränsen inte påverkas av den systemutbyggnation som följer av nya förordningskrav. Konsulten kom fram till att den totala årliga kostnaden för insamlingsystemet uppgår till cirka 3,4 miljarder kronor när hushållens returpapper och förpackningsavfall av de vanligast förekommande materialen samlas in vid fastighetsgränsen. Investeringskostnader uppskattades till cirka 13,5 miljarder

kronor (Roland Berger, ”Beräkning av kostnader och miljönytta med fastighetsnära insamling. Jämförelse mellan två scenarier”, rapport 2019).

Fastighetsnära insamling från samlokaliserade verksamheter

Förslaget innebär att kommunen även ska samla in förpackningsavfall hos yrkesmässiga verksamheter vars avfallshantering är samlokaliserad med hushåll i flerbostadshus. Producentansvarsorganisationerna ska alltså ersätta kommunerna även för denna insamling, vilket innebär en ny kostnad för producenterna. Förslaget motiveras av att både producentansvarsorganisationer och kommuner bedömt att alternativa lösningar för denna kategori av yrkesmässiga verksamheter inte skulle vara praktiska eller kostnadseffektiva. Merkostnaderna har inte beräknats. Bedömningen är att merkostnaderna är marginella i förhållande till de totala kostnaderna för utbyggd fastighetsnära insamling.

Fler producenter är med och betalar

Avsikten med förslagen i denna promemoria i sin helhet är bl.a. att tillsynen och överblickbarheten över producentansvaret ska förbättras. Tillsammans med kravet på att producenter ska registrera sig hos Naturvårdsverket, vilket började gälla 1 januari 2021, bör förslaget leda till att fler producenter kommer med och betalar för insamlingen. När kostnaderna därmed kan fördelas på fler producenter leder det till att bördan för varje enskild producent minskar.

Information

Eftersom information till hushållen i förslaget ses som en del av det lämpliga insamlingssystemet, är även detta en kostnad som ska bäras av producenterna. Enligt förslaget kommer Naturvårdsverket att utfärda föreskrifter om vilken ersättning som ska utgå till kommunerna. Den ungefärliga storleken på denna ersättning har inte uppskattats. Merkostnaderna för information är små i förhållande till de totala kostnaderna för utbyggd fastighetsnära insamling.

Producentavgift, årsavgift och tillsynsavgift

Producentansvarsorganisationerna ska kvartalsvis betala en producentavgift till Naturvårdsverket för ersättning till kommunerna (se avsnitt 9.11.2) som motsvarar kommunernas kostnader för insamling och information. Naturvårdsverket ska enligt förslaget ta ut en årsavgift på 2,5 miljoner kr av producentansvarsorganisationerna gemensamt och en årlig tillsynsavgift på 270 000 kronor av respektive producentansvarsorganisation. Kostnaderna för dessa avgifter kommer producentansvarsorganisationerna i sin tur att föra vidare till sina anslutna producenter. Det bör i sammanhanget noteras att alternativa sätt att organisera en förbättrad insamling, t.ex. genom en statligt styrd upphandlingsmodell (se avsnitt 10) också skulle vara förenade med utökade, och sannolikt högre, administrativa kostnader.

Administrativa kostnader

Producentansvarsorganisationernas resursåtgång för godkännandeprovning kommer att minska något jämfört med tillståndsprövning enligt 2018 års förordning, samtidigt som det kommer att gå åt mer resurser för att möta krav på mer omfattande redovisningar vid den löpande tillsynen.

Att delta i utvecklandet av ersättningsmodeller och framtagandet av avgiftsföreskrifter för att ersätta kommunerna, liksom att regelbundet betala in avgift till Naturvårdsverket innebär nya administrativa uppgifter för producentansvarsorganisationerna. Jämfört med alternativet att låta de enskilda producenterna, vilka är fler än 10 000, betala avgiften direkt till Naturvårdsverket, innebär det en enklare administration för producentkollektivet.

När producentansvarsorganisationernas upphandling av insamlings-tjänster förvinner innebär det en administrativ lättnad.

Producentansvarsorganisationerna kommer även fortsatt att behöva debitera producenterna en förpackningsavgift. Producentansvarsorganisationerna behöver anpassa avgifterna till de kriterier för differentiering vilka tas fram av Naturvårdsverket (se avsnitt 9.9.4). Sammantaget bedöms de administrativa kostnaderna för producenter och producentansvarsorganisationers interna transaktioner öka jämfört med dagens situation.

Förändrad konkurrenssituation

Förslaget innebär att det befintliga insamlings- och återvinningssystemet delas upp i två delvis åtskilda system i olika regi. I dag finns det två producentansvarsorganisationer, FTI och TMR, som konkurrerar om insamling och återvinning. Det kan inte uteslutas att ytterligare producentansvarsorganisationer kan tillkomma över tid. I och med att kommunerna tar över ansvaret för insamling försvinner producentansvarsorganisationernas möjlighet att konkurrera i insamlingsdelen av systemet. Det som återstår är möjligheten att konkurrera om ett rikstäckande system för återvinning. Marknadsförutsättningar för att enbart konkurrera om materialåtervinningen har inte analyserats. I Tyskland beslutades för några år sedan att införa nya bestämmelser som innebär att staten styr upphandling av insamlingen (se avsnitt 8.3). Samtidigt finns det fortfarande närmare tio konkurrerande organisationer för producenterna att välja bland för att sköta återvinningen.

Att nuvarande systemoperatörer förlorar möjligheterna att själva styra över hela insamlings- och återvinningskedjan innebär potentiellt en risk för minskade synergier och lägre effektivitet i vissa led. Sådana risker bör dock kunna förebyggas genom den kontinuerliga uppföljning av insamling som ska ske mellan kommuner och producentansvarsorganisationer inom ramen för Naturvårdsverkets aktörsdialog. Det bör ligga i både kommunernas och producentansvarsorganisationernas intresse att främja en successiv effektivisering av insamlingen där sådan är möjlig.

Priset på varorna höjs

I ett producentansvar kommer producenterna alltid att försöka föra över kostnaden för ansvaret på konsumenterna. Förpackningsproducenterna

kommer sannolikt att till stor del lyckas överföra de merkostnader som det aktuella förslaget medför på hushållen genom att priset på varorna höjs i motsvarande grad. Möjligheten underlättas av att det för förpackningar rör sig om ett stort antal varor på marknader med varierande grad av efterfrågan och konkurrens. Producenter av glasförpackningar och metallförpackningar har emellertid fört fram farhågor om att höjda förpackningsavgifter skulle kunna inverka negativt på varor förpackade i dessa material, se följande avsnitt.

Producenter av glasförpackningar

Kvalitetsaspekter i insamling och återvinning av glasförpackningar beskrivs närmare i avsnitt 7.13.

Optimal fraktionsstorlek för återvunnen glaskross för tillverkning av nya glasförpackningar är cirka 20–60 mm. Enligt underlag från Svensk Glasåtervinning (SGÅ) skulle konsekvenserna av en fullt utbyggd fastighetsnära insamling bli en ökad andel nedkrossat glas, från dagens 12 procent till 20 procent. Det motsvarar en ökning av nedkrossat glas med 19 200 ton. Denna volym skulle inte längre kunna användas till nya glasförpackningar utan skulle behöva säljas som råvara för tillverkning av skumglas eller i sämsta fall deponeras (Miljöbyrån i Örebro, ”Rapport från jämförande provtagningar på glas från återvinningscentraler och från fastighetsnära insamling.” 2021). Detta skulle alltså medföra minskade intäkter för SGÅ. Någon storleksordning på denna minskning har inte redovisats. Avfall Sverige delar inte FTI och SGÅ:s bedömningar.

FTI och SGÅ har också fört fram att en fullt utbyggd fastighetsnära insamling innebär en risk för snedvridning av konkurrens mellan olika materialslag. Fastighetsnära insamling är enligt dem förenat med mycket höga kostnader för glasförpackningar, särskilt vid småhus. De relativt höga kostnaderna för glas beror på att kostnaderna mellan de olika materialslagen fördelas utifrån tilldelad volym i de olika facken, samtidigt som det är stor skillnad mellan materialen i hur stora mängder förpackningar som sätts ut på marknaden. De avgiftshöjningar som skulle bli effekten av en fullt utbyggd fastighetsnära insamling skulle enligt FTI och SGÅ bli så höga att de redan på kort sikt skulle påverka tillverkarens val av förpackning. FTI och SGÅ:s uppfattning är att förpackningar av glas (och metall) skulle tvingas bort från marknaden till förmån för andra förpackningsslag (FTI/Materialbolagen, ”Producenternas sammanfattade kommentarer till Miljödepartementets bokstavsutredning”, skrivelse. 2021; Svensk Glasåtervinning, skrivelse. 2021). FTI och SGÅ har inte redovisat några skattningar av volymer i eller kostnader för den befarade snedvridningen.

Det bör finnas goda möjligheter att förbättra hämtningsteknik och logistik. Det bör också finnas ett gemensamt intresse hos producenter och kommuner att utveckla insamlingen så att ökade volymer kan förenas med hög kvalitet, se avsnitt 9.6.1.

Producenter av metallförpackningar

FTI och materialbolagen har kommit in med underlag enligt vilket metallförpackningar skulle missgynnas av en fullt utbyggd fastighetsnära

insamling. Metallförpackningar används till stor utsträckning till varor med låg enhetskostnad, dvs. förpackningsavgifter utgör en inte oväsentlig del av varans pris. Förpackningsavgiften för metall har ökat de senaste åren, bl.a. p.g.a. minskade volymer satt på marknaden samt fluktuerande värde på materialet. Tillkommande kraftiga ökning i avgiften med anledning av utbyggd fastighetsnära insamling torde enligt FTI leda till att producenter väljer andra materialslag. Med krav på fastighetsnära insamling för samtliga hushåll kommer, enligt FTI, kraftigt ökade kostnader för insamling att ge kraftigt ökade förpackningsavgifter vilket i sin tur mycket väl kan leda till att metallförpackningar som sådana konkurreras ut från marknaden. Resultatet skulle enligt FTI bli en kapitalförstöring när det insamlingssystem som förorsakade kostnadsökningarna blir obsolet samtidigt som ett cirkulärt material försvinner från marknaden (FTI/Materialbolagen, ”Producenternas sammanfattade kommentarer till Miljödepartementets bokstavsutredning”, skrivelse. 2021; Underlag från FTI ”Metallförpackningar, 2021).

Merkostnaderna för metallförpackningar bedöms vara rimliga i förhållande till merutbytet vid insamlingen, se vidare avsnitt 9.6.1.

Producenter av skrymmande sällanförpackningar

Förslaget innebär att utsorterade stora förpackningar som normalt förekommer sällan i ett hushåll (skrymmande sällanförpackningar), t.ex. större möbelförpackningar i wellpapp, ska samlas in via lättillgängliga insamlingsplatser. Det är således samma krav som gällde enligt bestämmelserna i 2018 års bestämmelser. Producenterna av sådana förpackningar får således inte några merkostnader med anledning av förslaget.

Producenter av förpackningar av sällan förekommande materialslag

Förslaget innebär att förpackningar av annat material än papp, papper, kartong, wellpapp, plast, glas och metall ska samlas in via lättillgängliga insamlingsplatser. Sådana material kan till exempel vara trä, keramik och textil. För träförpackningar finns särskilda materialåtervinningsmål medan övriga materialslag omfattas av målet för allt förpackningsavfall.

Dessa mer sällan förekommande materialslag har tidigare inte omfattas av specifika utsorterings- och insamlingskrav. Det saknas underlag om hur många producenter och hur stora volymer det rör sig om. Konsekvenserna av förslaget är därför svåra att bedöma och behöver följas upp. Det är samtidigt nödvändigt för uppfyllande av förpackningsdirektivet att det finns ett lämpligt insamlingssystem för samtliga materialslag. För flera av de aktuella förpackningarna i denna kategori bör det finnas möjlighet att, vid behov, gå över till något av de vanligen förekommande materialslag som omfattas av fastighetsnära insamling om de nya kraven på insamling skulle upplevas som betungande.

Särskilda hänsyn till små företag

Avfallsdirektivets minimikrav på utökade producentansvar, innebär bl.a. att medlemsstaterna ska säkerställa likabehandling av produkters producenter oavsett deras ursprung eller storlek. Förslaget innebär att

producenter som årligen sätter ut förpackningar vars sammanlagda vikt underskrider 1 000 kg inte ska behöva rapportera in uppgifter till Naturvårdsverket. Dessa producenter ska också slippa att betala årlig tillsynsavgift, som för närvarande ligger på 500 kr men som föreslås höjas till 1 250 kr. Producenter av engångsplastprodukter och plastflaskor och metallburkar undantas från lättnaden.

Enligt en preliminär och icke-kvalitetssäkrad analys av Naturvårdsverket skulle det kunna handla om 20–40 procent av de i dag registrerade producenterna som på detta sätt får en lättnad.

11.5.3 Fastighetsägare

Ägare av flerbostadshus – allmänt

I dag kan vissa fastighetsägare av flerbostadshus fritt välja vilket återvinningsföretag man vill anlita för den fastighetsnära insamlingen, förutsatt att företaget har en överenskommelse med FTI eller TMR. I vissa kommuner erbjuds även småhusägare fastighetsnära insamling, vilket då oftast utförs av kommunala bolag och bekostas genom tillägg i renhållningsavgiften

Överlag kommer fastighetsägare av flerbostadshus att påverkas positivt av en utbyggd fastighetsnära insamling som tillhandahålls utan extra kostnader. De fastighetsägare som redan har fastighetsnära insamling kommer att kunna kraftigt reducera sina kostnader för densamma. De fastighetsägare som i dag inte har någon hushållsnära insamling får en bättre service utan extra kostnad.

Fastighetsägarna behöver även fortsättningsvis bära vissa kostnader. De fastighetsägare som inte investerat i utrymmen för källsortering av förpackningsavfall kommer att behöva göra så. Även underhåll och städning av utrymmen kommer fortsättningsvis att bekostas av fastighetsägaren. Naturvårdsverket beräknade 2020 den totala kostnaden för fastighetsnära insamling i flerfamiljshus till 929 kronor per lägenhet och år och entreprenörskostnaden för insamling till 187 kronor. Övriga kostnadsposter utgjordes av städning, eftersortering och snöröjning, insamling och bortforsling med egna fordon, investeringar i utrymmen och utrustning, kostnaden för själva utrymmet samt information till boende (se avsnitt 7.7).

Förslaget innebär att en fastighetsägare som inte är nöjd med kommunens service inte kan vända sig till någon annan entreprenör. Det är inte troligt att varje fastighetsägare genom kommunal insamling kan få samma servicenivå och samma flexibilitet som i dag tillhandahålls av avfallsentreprenörerna. Kommunerna har dels anledning att ge alla hushåll en likvärdig service, dels att anpassa sig till de ramar som sätts av ersättningen från producenterna. Fördelarna med en insamling utan extra kostnader får samtidigt anses vara betydligt större än nackdelarna med en eventuell lägre servicenivå och flexibilitet.

I dag kan fastighetsägare till flerbostadshus beställa tilläggstjänster - bl.a. städning, underhåll och statistik – från samma företag som hämtar avfallet. I ett kommunalt ansvar får fastighetsägarna köpa de tjänsterna separat. Det är dock bara kommunerna som skulle kunna tillhandahålla fastighetsvis statistik och deras intresse för det bedöms vara lågt.

Nedan analyseras konsekvenserna fortsättningsvis uppdelat i mindre flerbostadshusägare, större flerbostadshusägare samt småhusägare.

Andelen hushåll i flerbostadshus med fastighetsnära insamling är i dag 55 procent.

Mindre flerbostadshusägare

Mindre fastighetsägare av flerbostadshus, exempelvis bostadsrättsföreningar och mindre hyresvärdar, som i dag har fastighetsnära insamling betalar i dag ett återvinningsföretag för tjänsten.

De mindre flerbostadshusägare som redan har fastighetsnära insamling kommer med förslaget att slippa betala för entreprenörskostnaden.

Övriga mindre flerbostadshusägare kommer att behöva investera i utrymmen samt ta kostnader för underhåll och städning men erhåller samtidigt fastighetsnära insamling.

En begränsad negativ konsekvens för ägarna av mindre flerbostadshus som en följd av kommunaliseringen är att de inte kommer ha samma möjlighet att välja mellan olika återvinningsföretags erbjudanden och ta del av det urval av tilläggstjänster som företagen erbjuder idag.

Större flerbostadshusägare

Större fastighetsägare kommer i hög utsträckning påverkas på samma sätt som mindre fastighetsägare, enligt ovan. Större fastighetsägare som i dag har ordnat hushållsnära insamling har dock i dag en annan möjlighet att förhandla om kostnaderna för den fastighetsnära insamlingen jämfört med mindre fastighetsägare. Deras relativa besparingar av en utbyggd hushållsnära insamling blir därför något mindre.

Större fastighetsägare som redan har ordnat hushållsnära insamling och som har fastighetsbestånd i flera kommuner kommer inte längre ha möjlighet att upphandla ett enda återvinningsföretag, eftersom varje kommun själva upphandlar insamlingen eller sköter insamlingen med eget kommunalt bolag. Detta kan ses som en negativ, om än liten, konsekvens för större fastighetsägare, eftersom det innebär att man inte själv kan styra över hur den fastighetsnära insamlingen ska utformas i hela sitt bestånd. Å andra sidan innebär förslaget att fastighetsägaren inte behöver hantera avtal om insamling.

Småhusägare

Andelen hushåll i småhus med fastighetsnära insamling är i dag 15 procent. Insamlingen vid småhus sker vanligen med s.k. fyrfackskärl. De småhusägarna som i dag har fastighetsnära insamling bär kostnaden för insamling genom den kommunala renhållningsavgiften avfallstaxan. Den genomsnittliga årliga insamlingskostnaden för fastighetsnära insamling i ett småhus har med fyrfackskärl som modell skattats till 820–980 kronor per hushåll.

De småhusägare som inte har fastighetsnära insamling i dag kommer att behöva upplåta mark för det ändamålet.

Småhusägare kommer att få fastighetsnära insamling utan avgift

11.5.4 Avfallsentreprenörer

Avfallsentreprenörernas marknad kommer att påverkas av hur kommunerna väljer att organisera insamlingen. En beskrivning av den kommunala avfallsverksamheten finns i avsnitt 7.8.

Marknaden för insamling

Förslaget att bygga ut hushållsnära insamling under kommunalt ansvar kommer att öka återvinningsmarknadens totala storlek, men förändrar avfallsentreprenörernas marknadsförutsättningar i huvudsak på tre olika sätt.

- Offentlig upphandling ersätter avtal med fastighetsägare och producentansvarsorganisationer.
- Marknaden för tilläggstjänster förändras.
- Kommunala bolag kan komma att ta en större del av marknaden på sikt.

Avfallsentreprenörerna har ingått ca 50 000 civilrättsliga avtal med fastighetsägare. Dessa avtal kommer inte att fylla någon funktion efter det att en kommun tagit över ansvaret för insamlingen vid fastigheten.

Eftersom kommunerna får viss möjlighet att själva utforma sitt insamlingssystem inom de ramar som ges av förordningen, kommer marknaden för insamling att förändras. Hur omfattande förändringen blir beror på hur kommunerna väljer att organisera insamlingen. På kort sikt bedöms andelen kommuner som sköter insamlingen av förpackningsavfall genom ett kommunalt bolag vara i huvudsak oförändrat. Hur fördelningen kan förändras på längre sikt till följd av förslaget är oklart. Ett möjligt utfall är att fler kommuner, med stöd i andra kommuners erfarenheter, ser möjligheter att driva insamlingen i egen regi. Det kan också uppstå samarbeten mellan kommuner. Å andra sidan kan många kommuner även fortsatt vilja upphandla insamlingen. Den utbyggda fastighetsnära insamlingen bör sammantaget innebära utökade affärsmöjligheter för avfallsentreprenörerna (inklusive kommunala bolag). Även om företagen skulle förlora vissa uppdrag p.g.a. att kommuner önskar driva insamlingen i egen regi, borde det totalt sett bli en något större marknad för avfallsentreprenörerna.

I de fall kommunen väljer att sluta avtal med en eller flera avfallsentreprenörer för att utföra insamlingen, kan olika konsekvenser uppstå beroende på hur upphandlingen utformas. Det är möjligt att det kan ske en koncentration av antalet entreprenörer som utför insamlingen, åtminstone i större städer där det i dagsläget kan finnas ett jämförelsevis större antal aktörer som utför hämtningen. De större entreprenörerna skulle kunna ha bättre möjligheter att tillgodose kommunernas krav i upphandlingen, som eventuella krav på samordning av insamlingen av hushållsavfall och förpackningsavfall samt returpapper. Det är också möjligt att kommunerna föredrar att sluta avtal med ett fåtal företag snarare än ett större antal företag för att utnyttja skalfördelar och effektivisera transporter. Det finns i sådant fall viss risk för att mindre entreprenörer får svårare att konkurrera. Det är dock möjligt att större entreprenörer i sin tur anlitar eller köper upp mindre entreprenörer för att fullgöra sina uppdrag.

Marknaden för tilläggstjänster

Avfallsentreprenörerna erbjuder i dag tilläggstjänster i samband med fastighetsnära insamling, t.ex. städning, underhåll, information och statistik. När kommunerna tar över ansvaret för insamlingen kommer de inte att tillhandahålla sådana tjänster. Fastighetsägarna kommer således att ta behöva ta ställning till vilka tjänster de fortsatt önskar köpa. Avfallsentreprenörerna på sin sida har att ta ställning till vad de eventuellt vill fortsätta att erbjuda. Sannolikt kommer avfallsentreprenörerna att i högre utsträckning än tidigare möta konkurrens från företag som är specialiserade på renhållningstjänster. Det är troligt att fastighetsägarna kommer att vilja köpa in en del sådana tjänster via andra kanaler och att återvinningsföretagens relativa intäkter i denna del kommer att minska något. Behovet av städning och underhåll kommer samtidigt att öka totalt när resterande 45 procent av flerbostadshusen ska få fastighetsnära insamling.

Avfallsentreprenörerna kommer inte att kunna erbjuda informations- och statistiktjänster i samma utsträckning som tidigare, vilket innebär minskade intäkter.

11.5.5 Hushåll

Förslaget innebär att i stort sett alla hushåll i landet kommer att kunna lämna sina vanligast förekommande utsorterade förpackningar nära bostaden.

I de fall fastighetsägare behöver investera i utrymmen för källsortering kommer hushållen att få stå för de kostnaderna. Naturvårdsverket beräknade 2020 den totala kostnaden för fastighetsnära insamling i flerfamiljshus till 929 kronor per lägenhet och år och entreprenörskostnaden för insamling till 187 kronor. Övriga kostnadsposter utgjordes av städning, eftersortering och snöröjning, insamling och bortforsling med egna fordon, investeringar i utrymmen och utrustning, kostnaden för själva utrymmet samt information till boende (se avsnitt 7.7 och 11.5.3).

För de cirka 35 procent av hushållen som i dag betalar extra för fastighetsnära insamling – via renhållningsavgift (småhusägare), avgift (bostadsrättsförening) eller hyra (hyresvärd) – kommer den extra kostnaden att försvinna.

För resterande cirka 65 procent av hushåll kommer den ökade närheten bidra till att hushållens tidsåtgång för att lämna det utsorterade avfallet minskar. I bokstavsutredningen från 2015 konstaterades att även om många hushåll uppges vara relativt motiverade att källsortera så värderas tid spenderad på källsortering i genomsnitt som en kostnad snarare än en nytta för hushållen, enligt de studier som har undersökt kostnader för källsortering. Hushållens kostnad för tid spenderad på källsortering värderades till 9–66 kronor per timme, beroende på i vilken utsträckning alternativet till källsortering antas vara avlönat arbete eller fritid. De hushåll som i dag har behov av att ta bilen till en återvinningsstation kommer därutöver att spara in pengar på drivmedel. I och med att det blir enklare att lämna sina förpackningar till insamling, kan det ske något oftare, vilket bör kunna frigöra förvaringsutrymme i hemmen.

Hushållen kommer att behöva ta sina skrymmande sällanförpackningar (t.ex. större möbelförpackningar) och förpackningar av sällan förekommande materialslag (t.ex. trä, keramik och textil) till en lättillgänglig insamlingsplats. Även det innebär en lättnad i och med att hushållen slipper frakta dem till en återvinningscentral.

För att uppnå materialåtervinningsmålen krävs samtidigt att betydligt fler hushåll över huvud taget sorterar ut förpackningar och även sorterar rätt förpackning i rätt fraktion. Hushållen har en skyldighet att sortera ut sitt avfall. När hushållen kan lämna sorterade förpackningar fastighetsnära uppstår ett större socialt tryck vilket motverkar friåkning.

Hushållen förväntas bära en betydande del av merkostnaderna för den utbyggda insamlingen genom att producenterna kommer försöka höja priset på varorna i proportion till de höjda avgifterna till producentansvarsorganisationen. Hur börnan slutligen kommer att fördelas beror på de berörda varornas priskänslighet. Det rör sig om förpackningar för ett stort antal varor på marknader med varierande grad av efterfrågan och konkurrens bland producenter.

11.5.6 Verksamheter samlokaliserade med flerbostadshus

Förslaget innebär att verksamheter som är lokaliserade i flerbostadshus, och som delar källsorteringsutrymme med hushållen i huset, ska inkluderas i kommunernas fastighetsnära insamling vid hushåll. Förslaget motiveras av att både producentansvarsorganisationer och kommuner bedömt att alternativa lösningar för denna kategori av verksamheter inte skulle vara praktiska eller kostnadseffektiva.

För de samlokaliserade verksamheterna innebär förslaget att de gynnas något i förhållande till övriga verksamheter i och med att de slipper betala kostnader för transport av avfallet till mottagningsstationer (se avsnitt 11.5.8). De samlokaliserade verksamheterna kan samtidigt överlag antas vara relativt små, vilket betyder att de till viss del konsumerar varor som primärt är ämnade till hushåll. Samlokaliserade verksamheter kommer därför bidra till finansieringen av sin fastighetsnära hämtning genom de höjda priser på varorna som blir en effekt av att förpackningsproducenterna kommer försöka höja priset på varorna i proportion till de höjda avgifterna till producentansvarsorganisationen.

11.5.7 Myndigheter

Naturvårdsverket

Naturvårdsverket får en rad nya och utvecklade ansvarsområden i och med förslaget, både för insamling av förpackningar som helhet och för insamling vid fastigheterna specifikt. De nya ansvarsområdena är främst:

- prövning av godkännande av producentansvarsorganisationer,
- utökad löpande tillsyn av godkända producentansvarsorganisationer
- beslut efter anmälan av marknadsdrivna insamlingssystem

- kvartalsvis beräkning av producentansvarsorganisationernas marknadsandelar för respektive materialslag,
- föreskrifter för beräkning av ersättning till kommuner för insamlingen och för information,
- beslut om debitering av avgifter från producentansvarsorganisationerna samt fördelning av ersättning till kommunerna,
- hantering av anmälningar från kommunerna om att få ta över ansvar för insamling innan den bortre tidsgränsen,
- föreskrifter om kriterier för producentansvarsorganisationernas differentiering av förpackningsavgifterna,
- tillhandahållande av ett forum för dialog mellan aktörerna, samt
- beslut om dispens i fråga om utsortering och separat insamling av förpackningsavfallet olika material,

Det kan därutöver finnas behov för myndigheten att utveckla förfaranden och vägledning för ansökningar, anmälningar, dispenser och rapportering. Det kommer också att behöva tas fram rutiner för hantering mellan Naturvårdsverket och övriga inblandade myndigheter.

Naturvårdsverkets kostnader för godkännandeprövning respektive tillsyn kommer att täckas med dels en prövningsavgift på 225 000 kronor, dels en tillsynsavgift på 270 000 kronor som betalas av respektive producentansvarsorganisation.

Naturvårdsverkets löpande kostnader för beräkning och beslut om avgifter och ersättningar etc. kommer att täckas genom en årsavgift som betalas av gemensamt av producentansvarsorganisationerna. Myndigheten har uppskattat kostnaderna till 2,5 miljoner kronor.

Myndighetens kommer att behöva bygga upp ett nytt IT-system för att administrera de kvartalsvisa besluten om marknadsandelar och ersättning från producentansvarsorganisationer liksom utbetalningar till kommunerna. Engångskostnaden har av myndigheten skattats till ca 4 miljoner kr och kommer att behöva belasta myndighetens anslag.

Kammarkollegiet

Förslaget innebär att Kammarkollegiet ska förvalta avgiftsmedlen på förpackningsproducenternas konto i en affärsbank med statligt ramavtal och betala ut avgiftsmedel till kommunerna. Utbetalningarna ska ske utifrån den fördelning som Naturvårdsverket har beslutat. (Naturvårdsverkets beslut om fördelning av avgiftsmedel till kommunerna kan inte överklagas). Därutöver ska Kammarkollegiet betalas ut årsavgift till Naturvårdsverket vid varje kalenderårs utgång

Kammarkollegiet ska också årligen lämna en redogörelse till Naturvårdsverket om de in- och utbetalningar som gjorts.

Kammarkollegiet har preliminärt bedömt att myndigheten bör kunna hantera uppgiften inom ramen sin anslagstilldelning under förutsättning de har möjlighet att ställa krav på hur underlaget från Naturvårdsverket ska utformas.

11.6 Förslaget om producentansvarsorganisationernas insamling från verksamheter

11.6.1 Producenter och producentansvarsorganisationer

Förslaget om producentansvarsorganisationernas insamlingsssystem (se avsnitt 9.7.2) innebär att producenterna behöver ordna minst en mottagningsstation per kommun där verksamheter som inte har en kommunal insamling, eller de avfallsentreprenörer verksamheterna anlitar, ska kunna lämna avfallet utan extra kostnad och utan restriktioner i de mängder som kan lämnas per tillfälle. I kommuner med över 200 000 invånare ska det finnas en mottagningsplats extra per 200 000 invånare.

I dag har FTI mottagningsstationer i cirka 90 kommuner. Om en verksamhet innehar en mindre mängd förpackningsavfall kan den lämna det kostnadsfritt på någon av FTI:s mottagningspunkter. I vissa kommuner kan det dock tas ut en avgift (i t.ex. Göteborg är avgiften 300 kr/gång). Att lämna själv bedöms vara dyrare än att anlita en återvinningsentreprenör som kan samla in från fler verksamheter i ett och samma fordon (Naturvårdsverket, "Förbättrad styrning av plastförpackningar från verksamheter", rapport 6999. 2021).

Redan i 2006 års förordning om producentansvar för förpackningar föreskrevs att en producent ska se till att det finns ett lämpligt insamlings-system för förpackningar som är hänförliga till producenten och att ett insamlingsystem ska anses som lämpligt om det är "lättillgängligt, underlättar för den som innehar förpackningsavfall att lämna ifrån sig detta och i övrigt ger god service åt dem som ska lämna förpackningsavfall till systemet". Enligt 2018 års förordning skulle insamlingsystemet för att anses lämpligt tillhandahålla insamlingsplatser för förpackningsavfall som uppkommer i yrkesmässig verksamhet (48§).

I sin ansökan om tillstånd i mars 2020 angav FTI att man avsåg att ordna mottagningspunkter där verksamheterna själva kan lämna sitt avfall kostnadsfritt (med en begränsning av maximalt en kubikmeter avfall per materialslag och avlämningstillfälle, i samtliga kommuner. Av ansökan framgick att FTI också hade avtal med återvinningscentraler i 26 kommuner samt att man därutöver kunde ta emot begränsade mängder verksamhetsavfall vid de 35 balningsanläggningar som FTI har avtal med.

Förslaget innebär således en viss höjning i ambition jämfört med FTI:s befintliga verksamhet och deras ansökan om tillstånd 2018. Eftersom denna del av ansökan aldrig kom att prövas av Naturvårdsverket, finns det ingen bedömning av huruvida FTI:s föreslagna utbyggnad skulle anses "lämplig".

I rapporten från Naturvårdsverket i juni 2021 om insamling av plastförpackningar vid verksamheter konstaterades emellertid att insamlingen i dag har flera brister då mottagningsplatserna ofta är mindre tillgängliga, att systemet ger svaga incitament för separat insamling, materialåtervinning och återanvändning samt att det ofta är svårt för mindre verksamheter att hantera en separat fraktion t.ex. på grund av utrymmesbrist

Producentansvarsorganisationerna kommer i och med förslaget inte längre kunna ta ut avgifter när avfall lämnas, vilket innebär något minskade intäkter. De kommer även att behöva bygga ut antalet mottagningspunkter i landet vilket medför ökade kostnader. Bedömningen är sammantaget att förslaget, åtminstone vad gäller plastförpackningar, till stor del bör anses förtydliga och genomföra de krav på lämplighet som gällt sedan 15 år tillbaka men som p.g.a. uppskjutna bestämmelser inte har kommit att realiseras. Att 2018 års bestämmelser blev uppskjutna har inneburit att producenterna kunnat skjuta fram sina kostnadshöjningar.

Förslaget innebär vidare att den största producentansvarsorganisationen kommer att bli ansvarig för att ordna erforderligt antal mottagningsplatser medan övriga organisationer får ersätta den största utifrån sina marknadsandelar. Den största producentansvarsorganisationen kommer därigenom få en större arbetsbörda men får samtidigt stort inflytande över utförandet och kostnaderna. De mindre producentansvarsorganisationerna får, omvänt, en mindre arbetsbörda men också ett mindre inflytande. Bedömningen är att konstruktionen är kostnadseffektiv och balanserad.

Producenterna kommer försöka föra över kostnaden på köparna.

Avsikten med förslaget i dess helhet är att tillsynen och överblickbarheten över producentansvaret förbättras. Tillsammans med det tidigare beslutade kravet på att producenter ska registrera sig hos Naturvårdsverket, bör det leda till att väsentligt färre producenter friåker och att fler producenter kommer med och betalar för insamlingen. När förpackningsrespektive producentavgifterna därmed kan fördelas på fler producenter leder det till att bördan för varje enskild producent minskar.

11.6.2 Verksamheter

Verksamheter som är lokaliserade i flerbostadshus, och som delar källsorteringsutrymme med hushållen i huset, kommer inkluderas i kommunernas fastighetsnära insamling vid hushåll, se avsnitt 11.5.6.

Förslaget har liten påverkan på de verksamheter som i dag hanterar förpackningar som ingår i ett system för återanvändning eller de verksamheter som lämnar wellpapp eller annat materialslag med mervärde till ett marknadsdrivet system under en annan insamlare än en producentansvarsorganisation (se avsnitt 9.7.4). De marknadsdrivna systemen kommer att åläggas striktare krav på att anmäla uppgifter till Naturvårdsverket. Den ökade administrativa bördan det medför skulle möjligen kunna leda till ett något mindre överskott och i sin tur till något sänkt ersättning till verksamheterna.

Övriga verksamheter och övriga förpacknings- och materialslag kommer liksom i dag att vara hänvisade till mottagningsstationer som producentansvarsorganisationerna tillhandahåller. Förslaget innebär samtidigt en bättre service i och med att mottagningsstationer ska finnas i alla kommuner och att verksamheterna inte ska behöva betala någon avgift när de levererar sitt avfall, oavsett volymer eller antal leveranstillfällen. Många verksamheter kommer därmed kunna sänka sina kostnader för transport av avfallet.

För att uppnå materialåtervinningsmålen krävs samtidigt att betydligt fler verksamheter över huvud taget sorterar ut förpackningar och även

sorterar bättre, så att rätt förpackning hamnar i rätt fraktion. Alla innehavare av förpackningsavfall har en skyldighet att sortera ut sitt avfall. De verksamheter som inte sorterar alls är ”friåkare” i den bemärkelsen att de inte avsätter den tid och de resurser för utsortering som samhället förväntar sig av dem.

I dag tar producentansvarsorganisationerna en avgift på verksamhetsförpackningar som enbart motsvarar producentansvarsorganisationernas administrativa kostnader. Det är troligt att organisationerna kommer att höja avgifterna för att bära kostnaden för utbyggnad och drift av mottagningsstationer i landet.

11.6.3 Kommunerna

Kommunerna ges inte någon roll i insamlingen av verksamheternas avfall (annat än vad gäller samlokaliserade verksamheter, se avsnitt 11.5.6 ovan) och påverkas därför inte direkt. Det är dock viktigt för kommunerna att utsortering och insamling vid verksamheter ska fungera bättre än i dag. I annat fall finns risk för att kommunerna även fortsättningsvis belastas med kostnader för onödigt stora mängder förpackningar i restavfallet.

Förslaget innebär att verksamheterna ges bättre incitament för utsortering vilket bedöms minska förpackningsavfall i restavfallet. Det bedöms därför vara positivt för kommunerna.

11.6.4 Avfallsentreprenörer

Förslaget kommer att gynna avfallsentreprenörerna. Förslaget ger ett bättre incitament till verksamheter att sortera ut och låta samla in sitt förpackningsavfall. Verksamheterna kan även fortsättningsvis välja att transportera sitt avfall själva och kan i sådant fall få lägre kostnader genom att mottagningsavgifterna försvinner. Troligen kommer det för många verksamheter förbli billigare att anlita en avfallsentreprenör. En förbättrad närhet till mottagningsstationer bör leda till att transportkostnaden blir något lägre vilket bör öka efterfrågan på insamlingstjänster från avfallsentreprenörer.

11.6.5 Naturvårdsverket

De striktare anmälningskraven för system för marknadsdrivna system kommer att innebära en något större arbetsvolym än tidigare. Kostnaderna kommer att täckas av den nya producentavgiften.

Naturvårdsverket får en ny uppgift i att besluta om vilken producentansvarsorganisation som ska anordna och driva mottagningsplatser för verksamheternas avfall, Kostnaden kommer att täckas av den nya årsavgiften.

11.7 Förslaget om insamling av hushållens förpackningsavfall på allmän plats

Förslaget innebär att kommunerna ska samla in förpackningsavfall vid av kommunen särskilt iordningsställda platser. Sådan insamling ska ske på platser där det produceras förpackningsavfall i betydande omfattning.

Förslaget bör ses som ett förtydligande av de krav som redan gäller för insamling på sådana platser. Det nya är att det är kommunerna som ska stå för insamlingen.

11.7.1 Producenter och producentansvarsorganisationer

Miljödepartementet har i dialogen med berörda aktörer för framtagandet av förslagen i denna promemoria fått bekräftat att varken producenter eller kommuner bedriver någon omfattande eller systematisk insamling i andra miljöer. Förtydligandet av de krav som gäller kommer därför i praktiken leda till att kommunerna behöver ordna, och producentansvarsorganisationerna finansiera, en utbyggd insamling av förpackningsavfall på allmän plats.

I praktiken kommer det att medföra ökade kostnader för producentansvarsorganisationerna och producenterna. Det har saknats underlag för att beräkna de ungefärliga kostnaderna. Utifrån producentorganisationernas bedömning att det rör sig om mindre än en procent av det totala förpackningsavfallet, är bedömningen att kostnaderna inte kommer att vara försumbara men samtidigt utgöra en liten del av de totala kostnaderna för insamling. Producentansvarsorganisationerna kommer att behöva höja förpackningsavgiften i motsvarande grad. Producenterna kommer därefter försöka föra över kostnaden på hushållen.

Förslaget innebär som nämnts att samtliga fem vanligen förekommande materialslag ska samlas in. Naturvårdsverket kommer att bemyndigas att utfärda föreskrifter om den ersättning som ska utgå till kommunerna. Föreskrifterna kommer att åtföljas av en konsekvensanalys.

11.7.2 Kommunerna

För kommunerna innebär ansvaret för insamling på allmän plats många fördelar. Kommunerna har ett starkt incitament att minska mängden restavfall eftersom det är förenat med kostnader för insamling och förbränning. Bättre utsortering på allmän plats kan bidra till de strävandena. Här finns också möjligheter till samordning med insamlingen vid hushåll.

Eftersom kommunerna har bättre lokalkännedom än producenterna om var avfall uppstår, förbättras möjligheterna till en effektiv utplacering av insamlingskärl. Det behöver heller inte avsättas tid till samråd mellan kommuner och producenter om utplaceringen.

11.7.3 Avfallsentreprenörerna

I och med att en majoritet av de svenska kommunerna efter upphandling anlitar privata entreprenörer för insamling av hushållens avfall, är det troligt att förslaget leder till en ökad efterfrågan på tjänsten att samla in förpackningsavfall på allmän plats. Sannolikt utgör insamlingen på allmän plats då en mindre del i en samlad upphandling av insamlingen från hushåll i kommunen. Återvinningsföretagen gynnas därför av förslaget, dock i mindre utsträckning än om producenterna skulle ha haft ansvaret, eftersom cirka 40 procent av arbetet kan förväntas utföras av kommunala bolag.

11.7.4 Hushållen

Med en utbyggd insamling av förpackningsavfall även på allmän plats kommer hushållen att konsekvent möta närmast likadana system för utsortering, oavsett var avfallet uppstår. Detta bör på sikt leda till att konsumenterna blir bättre motiverade att sortera korrekt även på allmän plats.

Ansvarstagande hushåll behöver inte längre ta med sig förpackningsavfallet hem eller till närmsta återvinningsstation, vilket innebär en ökad bekvämlighet och kan spara tid.

Producenterna kommer försöka föra över kostnaderna för de (i denna del marginellt) höjda förpackningsavgifterna på hushållen.

11.7.5 Kiosker och mobila serveringsverksamheter

Förslaget innebär att kommunerna har en skyldighet att samla in det avfall som uppstår från sådana näringsverksamheter som serverar mat eller dryck till allmänheten och som saknar sittplatser. Detta ansvar täcker även mobila verksamheter s.k. ”food trucks”. Avgränsningen motiveras med att de som köper mat och dryck på sådan ställen inte sällan konsumerar det på annan plats. Bedömningen är att de serveringsställen som saknar sittplatser inte heller med gällande regler bör anses ha någon skyldighet att erbjuda utsortering och sällan erbjuder någon möjlighet till sortering. De påverkas därför varken positivt eller negativt av förslaget.

11.7.6 Arrangörer av offentliga tillställningar

Förslaget innebär att arrangörer av offentliga tillställningar ska ansvara för insamlingen av sitt förpackningsavfall. Bedömningen är att många arrangörer av offentliga tillställningar har en hög miljöprofil, där de dels undviker onödiga förpackningar eller engångsplast, dels strävar efter god källsortering. Eventuella merkostnader för arrangörerna bör därför inte bli omfattande och bör därutöver vara i linje med det ansvar de ändå vill axla.

11.7.7 Naturvårdsverket

Naturvårdsverket kommer att behöva utveckla en modell för ersättning till kommunerna och föreslå hur den modellen ska införlivas i förordningen.

Sannolikt behöver Naturvårdsverket parallellt utveckla en vägledning för hur förordningens bestämmelse bör tillämpas. Föreskriftsarbete finansieras via myndighetens anslag.

11.8 Förslaget om förtydligande rörande utsortering vid matserveringar

Förslaget om förtydligande av utsorteringskravet vid matserveringar innebär att den som har ett serveringsställe där det säljs mat eller dryck i förpackningar ska ge den som har förpackningsavfall som producerats i lokalen möjlighet att sortera ut avfallet. Serveringsstället ska sedan lämna det till det insamlingssystem som erbjuds.

Förtydligandet innebär inte några konsekvenser för de serveringsställen som redan sorterar ut det förpackningsavfall som uppstår i serveringslokalen.

För de serveringsställen som i dag lämnar osorterat förpackningsavfall till förbränning kommer förtydligandet i praktiken leda till ökade kostnader. Det handlar då om kostnader som verksamheterna redan borde bära utifrån syftet med bestämmelserna men inte tagit p.g.a. otydligheter i lagstiftningen.

11.9 Förslaget om att en förpackning som innehåller avfall ska skiljas från innehållet i förpackningen

11.9.1 Verksamheter

Förslaget innebär att utsorteringskravet innefattar en skyldighet att skilja en förpackning som innehåller avfall från innehållet i förpackningen. Kravet föreslås börja gälla den 1 januari 2024. I praktiken träffar det främst livsmedelsbutiker som inte lyckats sälja eller skänka bort förpackade livsmedel vars bäst-före-datum eller sista-förbrukningsdag har passerats. Även andra verksamheter som har förpackningar som innehåller avfall träffas av kravet.

I 28 § i 2006 års förpackningsförordning finns en skyldighet för bl.a. förbrukare än hushåll att sortera ut förpackningar från hushållsavfall och annat avfall och lämna dem för borttransport i de insamlingssystem som producenterna eller kommunen tillhandahåller för sådant avfall. Av kommissionens tillkännagivande från 2018 om teknisk vägledning om klassificering av avfall (2018/C 124-01), framgår det att en förpackning för att vara förpackningsavfall bör vara ”nominellt tom”.

I Naturvårdsverkets redovisning Uppdrag att föreslå genomförande av artikel 22 om bioavfall Europaparlamentets och rådet direktiv 2008/98/EG i den svenska lagstiftningen (redovisningen av bioavfallsuppdraget, 2021-09-02) framhåller verket att en skyldighet att manuellt eller maskinellt packa upp förpackat livsmedelsavfall i butik kan innebära betungande ekonomiska konsekvenser och andra praktiska svårigheter, t.ex. brist på utrymme och personal. Det kan även uppkomma sanitära svårigheter. Mot

bakgrund av detta har förslaget utformats på ett sätt som innebär att den som innehar en förpackning som innehåller avfall ska ”se till” att förpackningen skiljs från innehållet. Detta innebär att innehavaren kan uppfylla skyldigheten genom att själv skilja innehållet på platsen där avfallet producerats eller genom att se till att förpackningen skiljs från innehållet på en behandlingsanläggning. Bedömningen är verksamheterna har stora möjligheter att undvika att denna situation uppstår genom att vidta olika avfallsförebyggande åtgärder. Här tas flera sådana initiativ redan i dag av exempelvis livsmedelshandeln i form av prissänkningar för varor med kort bäst före-datum eller att livsmedlen skänks till sociala verksamheter. Om förpackat matavfall uppstår ska matavfallet skiljas från förpackningen, så att det kan behandlas biologiskt så att biogas kan produceras. I det fallet innebär detta även att mer förpackningsavfall kan sorteras ut och materialåtervinnas och användas som en resurs. Det är förpackningar som redan nu omfattas av producentansvaret och som därför ska hanteras i avfallsledet precis som övriga förpackningar.

Naturvårdsverket bedömer att det kommer att finnas en potential för nya affärsmöjligheter på detta område då det behöver ske en utbyggnad av förbehandlingskapacitet hos de aktörer som behandlar avfallet. Geografiska skillnader förekommer utifrån om det finns behandlingsanläggningar för bioavfall som även kan ta emot förpackade livsmedel. Den typen av anläggningar förekommer vanligtvis vid större biogas-anläggningar. Kapaciteten för biogasproduktion och uppgradering till fordonsgas är koncentrerad till södra och mellersta Sverige, nära storstadsregionerna. Tillgången till service för avpaketering bedöms vara koncentrerad på motsvarande sätt. Maskinell avpaketering behövs särskilt för större butiker med stora mängder förpackade produkter. I dagsläget är det generellt en högre behandlingskostnad för förpackat livsmedel än för källsorterat avfall, eftersom sådant avfall kräver en annan typ av behandling. Det finns större butikskedjor som har upphandlat centrala avtal med privata avfallsbolag och på det viset har påverkat sin kostnad för avfallshantering på ett positivt sätt. Mindre butiker har i dagsläget ofta kommunal avfallshantering.

Undantag från kravet att skilja en förpackning från dess innehåll föreslås för en förpackning som 1) på grund av sitt innehåll utgör farligt avfall, eller 2) innesluter läkemedelsavfall, om förpackningen underlättar den praktiska hanteringen av läkemedelsavfallet. Vidare föreslås att Naturvårdsverket ska få meddela föreskrifter om undantag från kravet på att skilja en förpackning som innehåller avfall från innehållet. Detta bedöms underlätta för verksamheter.

11.9.2 Kommuner

För kommuner är förslaget positivt på så sätt att mängden restavfall som består av förpackade avfall som går till förbränning kommer att minska. I de fall det förpackade avfallet som skiljs består av matavfall så kan avfallsmängderna öka. Samtidigt kan detta avfall behandlas biologiskt så att avfallet används som en resurs för att producera biogas. Ikraftträdandet föreslås harmoniseras med de krav som ska införas enligt artikel 22 i EU:s avfallsdirektiv om utsortering och behandling av bioavfall. Detta bedöms

minska konsekvenserna för kommunerna avseende kraven för hanteringen av matavfall.

11.10 Förslaget om att farligt avfall ska sorteras ut och hanteras skilt från annat avfall

Förslaget innebär att det ska införas en bestämmelse i avfallsförordningen om att farligt avfall ska sorteras ut och hanteras skilt från annat avfall. Förslaget gäller både avfall som produceras av hushåll och avfall som produceras av verksamheter. Merparten av de kommunala renhållningsordningarna innehåller redan i dag bestämmelser om att farligt avfall ska sorteras ut, hållas skilt från annat avfall och lämnas i kommunens insamlingssystem för farligt avfall. Förslaget bedöms därför huvudsakligen få vissa konsekvenser för det fall det finns kommuner som inte har en infrastruktur för hantering av farligt avfall. Den som producerar farligt avfall i eller i samband med en yrkesmässig verksamhet ska redan i dag uppfylla vissa skyldigheter avseende anteckningar och tillstånd. För dessa aktörer bedöms förslaget därför inte få några konsekvenser.

11.11 Förslagen om retursystemet

De förslag som påverkar retursystem för plastflaskor och metallburkar innebär i sammanfattning att ansvaret för provning och tillsyn flyttas från Jordbruksverket till Naturvårdsverket, att godkännandeprovningen i många delar blir identisk med den för producentansvar för övriga förpackningar samt att tillsynsavgiften bör differentieras utifrån producenternas volymer

11.11.1 Producenterna

Förslaget att tillsynsavgiften bör differentieras utifrån producenternas volymer gör att avgiften blir mer rättvist för mindre producenter. Det bedöms nödvändigt för att möta minimikraven i EU avfallsdirektivs minimikrav om proportionerlig behandling av producenterna.

I nuvarande lagstiftning ska företag betala en årlig avgift uppgående till 10 000 kr/kalenderår oavsett hur många burkar eller flaskor de säljer. För att öka flexibilitet i systemet samt att göra det mer ekonomiskt rättvist har Jordbruksverket föreslagit en differentierad avgift utifrån antalet behållare och år.

11.11.2 Dagligvaruhandeln

Provningen av godkännande av en producentansvarsorganisation utifrån avfallsdirektivets allmänna minimikrav för utökat producentansvar skulle kunna påverka dagligvaruhandeln.

I dag köper butikerna in och äger den komprimerande automaten. Kostnaden för en automat kan variera mellan ca 80 000 kronor för en

mindre automat upp till ca 1 500 000 kronor för de största automaterna. Det förekommer också att större butiker investerar i flera automater för att underlätta pantningen och minska eventuell köbildning. Principen för Returpacks hanteringsersättning är att den ska täcka handelns kostnader för panthanteringen (pantautomat, service, arbete, lokalutrymme, material) och spegla kostnaden i en genomsnittlig butik. Grundersättningen ligger på 20 000 kronor vilket ska täcka avskrivning och service för en mindre maskin. Därutöver får butiken en ersättning på cirka 20 öre per förpackning. Mindre butiker ser anslutningen till Returpack främst som en service till sina kunder medan större butiker även kan se fördelar ur konkurrenssynpunkt och vinstmöjligheter.

Den producentansvarsorganisation som ansöker om bör alltså kunna styrka att producenterna bär de fulla kostnaderna för automaterna. Om systemet ska bygga på att butikerna ska äga automaterna, bör butikerna dels ersättas för sina räntekostnader, dels kunna sälja tillbaka sin automat utan förlust om de önskar gå ur systemet.

11.11.3 Myndigheterna

Förslaget innebär att tillsynsansvaret för en producentansvarsorganisation som driver ett retursystem flyttas från Jordbruksverket till Naturvårdsverket. Resursåtgången för handläggning av dispenser, övrig handläggning, besvara frågor, etc. har av Jordbruksverket för ett normalår uppskattats till 0,1 årsarbetskrafter vilka finansieras genom förvaltningsanslaget. För tillsynen av producenter under åren 2016–2020 krävdes i genomsnitt 2,8 årsarbetskrafter. Uppgifterna utfördes av 6–8 personer och finansierades av avgifter för retursystemet.

Tillsynen av retursystemet ingår organisatoriskt i kontroller relaterade till växtverksamhet, t.ex. virkesföretag, trädgårdsföretag eller utsäde. I antal kontroller utgör retursystemet där den största posten. Till sin karaktär avviker samtidigt kontrollerna av retursystemet från övriga slags kontroller. Det flyttade ansvaret medför en renodling av både Jordbruksverkets och Naturvårdsverkets ansvar.

Naturvårdsverket har i dag ansvar för samtliga producentansvar utom retursystemet. Naturvårdsverket har därför goda förutsättningar att kunna ta över ansvaret för retursystemet på ett smidigt sätt. Att retursystemet sorteras in under Naturvårdsverket främjar en enhetlig tillämpning av krav på producentansvar.

Naturvårdsverkets prövning och tillsyn kommer liksom under Jordbruksverkets ansvar att finansieras genom avgifter.

11.12 Förslaget om differentierad ersättning

Förslaget innebär att Naturvårdsverket bemyndigas att ta fram föreskrifter om kriterier för hur ersättning som en producentansvarsorganisation tar ut från producenterna ska bestämmas. Förslaget genomför avfallsdirektivets artikel 8a.4 b, enligt vilket de ekonomiska bidrag som betalas av producenter (förpackningsavgifter) om möjligt ska anpassas utifrån produkternas (i detta fall förpackningarnas) egenskaper. Särskild hänsyn

ska tas till produkternas hållbarhet, reparerbarhet, återanvändbarhet och materialåtervinningsbarhet samt till förekomsten av farliga ämnen. Det engelska begrepp som används i sammanhanget är ”fee modulation” vilket i svenska sammanhang brukat översättas till ”differentierad ersättning”.

Regeringen beslutade den 22 juli 2021 att uppdra åt Naturvårdsverket att med stöd av Konkurrensverket och Jordbruksverket förbereda sådana myndighetsföreskrifter. En redovisning av uppdraget ska lämnas till regeringen (Miljödepartementet) senast den 31 mars 2022.

Syftet med bestämmelser om differentierade ersättning är att ge incitament till mer hållbara produktions- och konsumtionsmönster. Föreskrifterna ska säkerställa att de ersättningar som producentansvarsorganisationerna tar ut anpassas utifrån produkternas egenskaper och skapar lika villkor för alla aktörer.

Europeiska kommissionen förväntas publicera en vägledning om tillämpningen av vissa delar av minimikraven, däribland de differentierade ersättningarna.

11.12.1 Producenter och producentansvarsorganisationer

Naturvårdsverkets föreskrifter ska leda till en ökad tillämpning av differentierade förpackningsavgifter där sådana är möjliga att tillämpa. Den differentierade ersättningen kommer att gynna producenter av mer miljöanpassade förpackningar och missgynna producenter av mer miljöbelastande förpackningar. Det ligger i Naturvårdsverkets bemyndigande att överväga olika handlingsalternativ och att analysera konsekvenserna av desamma. I denna analys ligger även att studera hur en ökad användning av differentierad ersättning eventuellt kan påverka producentansvarsorganisationerna.

Att delta i samråd om kriterierna innebär en något ökad administrativ börda för producentansvarsorganisationer och producenter.

11.12.2 Myndigheter

För Naturvårdsverket innebär det en ny uppgift att utveckla föreskrifter av detta slag. Med stor sannolikhet kommer föreskrifterna behöva ses över med regelbundenhet för att bl.a. anpassa dem utifrån den observerade effekten på marknaden, till den tekniska och vetenskapliga utveckling av förpackningar samt även till hur andra länder tillämpar bestämmelserna.

11.12.3 Övriga aktörer

Differentiering av avgifter ska ske genom en omfördelning av kostnaderna inom producentkollektivet. De totala kostnaderna för producenterna ska förbli oförändrade. Fastighetsägare, hushåll eller verksamheter kommer därför inte att indirekt bära några kostnader totalt sett, såsom är fallet för de ökade kostnaderna för insamling.

11.13 Förslaget om att producentansvarsorganisationer ska vara icke vinstdrivande

11.13.1 Inledning

Det är upp till medlemsländerna att, för respektive producentansvarssystem, avgöra om producentansvarsorganisationer ska vara icke-vinstdrivande (eng. "non profit") eller vinstdrivande (eng. "profit"). Som framgår i avsnitt 8.6 är det vanligt förekommande i andra länder att staten påbjuder eller främjar icke vinstdrivande producentansvarsorganisationer. Utifrån de få studier i vilka man försökt jämföra vinstdrivande och icke-vinstdrivande system har det inte varit möjligt att se några skillnader i prestanda eller kostnader. Det saknas alltså vetenskapligt stöd för att det ena eller andra vägvalet presterar bättre än det andra.

11.13.2 Producenter och producentansvarsorganisationer

Förslaget innebär att producentansvarsorganisationer fr.o.m. 1 januari 2026 ska vara icke-vinstdrivande. I praktiken innebär det att en eventuell vinst i verksamheten behöver återinvesteras i verksamheten. Det kommer inte längre vara möjligt att dela ut vinst åt aktieägare.

I övrigt påverkas inte ramarna för producentansvarsorganisationernas verksamhet. Det är fortfarande öppet för både producenter och andra aktörer att driva en producentansvarsorganisation. Dessa kommer fortfarande konkurrera med varandra genom så låga förpackningsavgifter som möjligt, vilket de försöker uppnå genom mer kostnadseffektiva återvinnings tjänster. Det kommer därmed fortfarande att finnas incitament för att finna nya innovativa lösningar.

De aktörer som avsett att, eller står inför övervägandet att, bedriva en producentansvarsorganisation efter 1 januari 2026 med vinstuttag, har att ta ställning till om de vill driva sin verksamhet i en annan företagsform.

En majoritet av svenska producenter bör, utifrån de synpunkter det gett uttryck för i aktörsdialogen, uppleva att konkurrensförhållandena mellan producentansvarsorganisationerna blir sundare. Incitamenten för en mer linjär återvinning minskar vilket i sin tur leder till mer rättvisa förpackningsavgifter. Enskilda producenter bör också uppleva att deras ansträngningar för att använda mer cirkulära förpackningar ger ett ökat mervärde.

Den uteblivna möjligheten att ta ut vinst skulle kunna få den effekten att intresset att driva producentansvarsorganisationer minskar något. Det skulle i sådant fall kunna leda till att producenternas valmöjligheter minskar i motsvarande utsträckning, vilket i sin tur kan påverka utvecklingen av mer effektiva återvinningslösningar och leda till högre förpackningsavgifter. I den utsträckning en grupp producenter inte skulle vara tillfreds med utbudet av producentansvarsorganisationer och deras avgifter, står det dem fritt, nu liksom tidigare, att skapa en konkurrerande organisation.

11.13.3 Naturvårdsverket

Naturvårdsverket har ansvaret att pröva godkännande av producentansvarsorganisationer och därefter att utöva tillsyn över att organisationerna lever upp till bl.a. EU:s minimikrav för producentansvar. Det finns i dag en betydande utmaning för myndigheten att i praktiken kunna kontrollera huruvida en producentansvarsorganisation låter återvinna sina förpackningar i enlighet med avfallsdirektivets och förpackningsdirektivets regler. Det finns också utmaningar i att sanktionera eventuella överträdelser.

Att en organisation är icke-vinstdrivande bedöms ge ett svagare incitament än annars att pröva lagstiftningens gränser, t.ex. genom att välja en återvinning till en lägre kvalitet. För Naturvårdsverket kommer därför prövning och tillsyn att underlättas. Myndigheten bör på sikt kunna antingen dra ned på tillsynen, alternativt och vid behov utnyttja de frigjorda resurserna till att förstärka övriga delar av tillsynen. På sikt kan ett minskat behov av tillsyn bli positivt för producentansvarsorganisationerna om deras tillsynsavgifter då skulle kunna sänkas något.

11.13.4 Avfallsentreprenörer

Volymen av de tjänster som producentansvarsorganisationer önskar upphandla påverkas inte av förslaget. Organisationerna kommer fortfarande att ha incitament att välja entreprenör utifrån pris och kostnadseffektivitet. Eventuella konsekvenser för avfallsentreprenörerna bör vara marginella.

11.13.5 Kommunerna

För kommunernas relation med producentansvarsorganisationerna saknar det betydelse vilken verksamhetsform som en producentansvarsorganisation har.

11.13.6 Övriga aktörer

Fastighetsägare, hushåll och verksamheter har ingen relation till producentansvarsorganisationer och påverkas därmed inte av förslaget.

11.14 Förslaget om krav på förmedlare av distansförsäljning

Förslaget innebär att den som är etablerad i Sverige och yrkesmässigt förmedlar distansförsäljning av förpackningar och förpackade varor till slutanvändare i Sverige endast får förmedla distansförsäljning från producenter som har anlitat en eller flera producentansvarsorganisationer som åtar sig att ta hand om producentens förpackningar när de blivit avfall. Förslaget berör förmedlare (e-handelsplatser, postorderföretag etc.), företag med säte utanför EES-området som har avtal med förmedlare samt hushåll som köper varor av förmedlare.

Utredningen om producentansvar för textil föreslog i sitt betänkande (SOU 2020:72 Producentansvar för textil – en del av den cirkulära ekonomin) att en digital marknadsplats ska tvingas säkerställa att säljare med producentansvar som använder tjänsten, själva eller genom en producentrepresentant, har slutit ett avtal med ett tillståndsgivet insamlingssystem. Utredningen bedömde, i beaktande av uttalanden från OECD och EU-kommissionen om behov av förtydligande av producentansvaren, att den konkurrensnackdel förslaget kunde komma att medföra för svenska digitala marknadsplatser kommer att vara av övergående natur. Utredningen antog att förmedling av ny textil förekommer på 50 digitala marknadsplatser.

Kostnaderna för marknadsplatserna att genomföra ändringarna i sina avtal antogs vara fyra (4) arbetstimmar för personal eller konsult med juridisk kompetens. Kostnaden blev då 150 000 kronor ($4 \times 750 \times 50 = 150\,000$). Administration av avtal bedömdes omfatta en veckas heltidsarbete (40 timmar) för administrativ personal med en timkostnad om 363 kronor per timme. Den totala kostnaden för administreringen beräknades därför till cirka 700 000 kronor ($363 \times 40 \times 50 = 726\,000$).

Utredningen konstaterade att rapportering av sålda mängder måste utföras oavsett om det sker till insamlingssystemet eller till producentrepresentanten. Då en stor andel av framför allt de utomeuropeiska aktörerna endast tycks skicka mindre mängder, var bedömningen att den administrativa bördan blir liten. Kostnaden för rapportering för de utländska aktörerna skattades till cirka 1,1 miljoner kronor per år.

Även om adressaten för förslaget är den svenska distansförmedlaren, kan det indirekt bli en effekt på de producenter utanför EU som önskar sälja sina produkter via förmedlaren. Dessa kan i viss utsträckning komma att antingen välja att sälja på svensk marknad via en återförsäljare i annat land eller avstå från att sälja på den svenska marknaden.

En konsekvens av förslaget kan också bli att svenska konsumenter får ett något mindre utbud av produkter via distansförsäljning. Samtidigt bör inte lagstiftningen gynna att hushållen köper produkter av sådana producenter som inte uppfyller sitt producentansvar.

11.15 Effekter på domstolsväsendet

Antalet mål i domstol bedöms öka något på grund av en ny typ av mål och ett antal tillkommande ärenden som kommer att kunna överklagas från Naturvårdsverket. Bedömningen är ändå att de tillkommande arbetsuppgifterna inte ökar i sådan utsträckning att det kommer att leda till märkbart ökade kostnader för rättsväsendet. Förslaget bedöms därför inte få statsfinansiella konsekvenser.

11.16 Effekter på jämställdhet

Den utbyggda fastighetsnära insamlingen kommer att leda till att hushållen behöver lägga ned mindre tid på utsortering och transport av förpackningar. Det saknas uppgifter om huruvida ansvaret inom hushållen för

utsortering är jämnt fördelat mellan kvinnor och män eller om någon av dem tar ett större ansvar. Därför går det inte att dra några slutsatser om förslagets eventuella effekter på jämställdheten.

11.17 Miljömässiga konsekvenser

11.17.1 Förbättrad förpackningsinsamling minskar utsläppen av växthusgaser och förbrukningen av jungfruliga råvaror

Den samhällsekonomiska nyttan av att öka materialutnyttjandet av förpackningsavfallet består i den negativa miljöpåverkan som kan undvikas både genom minskad förbränning och ett ökat resursutnyttjande. Den positiva miljöpåverkan består bl.a. av minskade växthusgasutsläpp, minskad försurning, minskad övergödning, minskade utsläpp av kväveoxider (NO_x) samt minskad bildning av fotooxidanter (Miljö- och energidepartementet, ”Mer fastighetsnära insamling av förpackningsavfall och returpapper – utveckling av producentansvaren”. 2018). Exempelvis gjordes koldioxidbesparingar på 180 000 ton 2019 genom insamlad pant i Sverige, vilket motsvarar lika mycket koldioxid som en mindre svensk stad släpper ut på ett år (<https://pantamera.nu/pantsystem/varfor-pantar-vi/att-panta-ar-miljosmart/>, hämtad 2021-02-09).

IVL tog 2019 på uppdrag av Naturvårdsverket fram ett underlag som visar på nuvarande och framtida potentiella klimatvinster med ökad materialåtervinning och återanvändning för ett antal olika avfallsflöden i olika scenarier. När det gäller förpackningar så konstaterades att återvinning av pappersförpackningar leder till höga potentiella klimatvinster, följt av plast exkl. PET och därefter glas och PET. För papper och glas är det främst möjligheten att producera material från återvunnen råvara som ger vinsten. För plastförpackningar är det till stor del också att förbränning av plastavfallet kan undvikas som ger en klimatvinst (IVL, ”Beräkning av klimatvinster med återanvändning och återvinning”, rapport U 5585, 2018).

11.17.2 Fastighetsnära insamling vid hushåll förbättrar utsortering och ökar insamlingen

Det har de senaste tio åren gjorts ett flertal olika studier om effekterna av fastighetsnära insamling. Den sammantagna bilden är att den fastighetsnära insamlingen tydligt främjar en bättre utsortering av samtliga materialslag, minskar felsorteringen och ökar insamlingen.

En studie gjord av Kretsloppskontoret i Göteborg visade att fastighetsnära insamling vid villor (fyrfackskär) gav större insamlingsmängder för alla fraktioner än genomsnittet i Sverige. Fastighetsnära insamling vid flerfamiljshus gav större insamlingsmängder för alla fraktioner förutom glas och plastförpackningar (Göteborgs Stad Kretslopp, 2012). Flera studier visade dessutom på hög kvalitet på det insamlade materialet när fastighetsnära insamling införs, t.ex. Miljö- och avfallsbyrån (2016), Profu (2014) och Göteborgs stad (2012) (Miljö- och energidepartementet, ”Mer

fastighetsnära insamling av förpackningsavfall och returpapper – utveckling av producentansvaren”. 2018).

Avfall Sverige publicerade 2017 en rapport med resultat från insamling av förpackningar i separata kärl i lägenheter i några exempelområden i Skåne och Blekinge. Innehållet av förpackningar i restavfallet var lågt och låg i de flesta exempelområden på cirka 1 kilogram per hushåll och vecka. Detta jämfördes med nationella nyckeltal för hög anslutningsgrad till fastighetsnära insamling (>80 procent av lägenheterna) på i genomsnitt 1,5 kilogram per hushåll och vecka respektive låg insamlingsgrad (<20 procent av lägenheterna) på i genomsnitt 2 kilogram per hushåll och vecka. Den fastighetsnära insamlingen hade alltså enligt denna rapport en potential att halvera felsorteringsgraden (Avfall Sverige, ”Fastighetsnära insamling av förpackningar och returpapper i SAMSA-området.” 2017). I rapporten Svensk Avfallshantering 2019 framgick att mängden restavfall i Sverige hade minskat med fyra procent sedan året innan, samtidigt som andelen kommuner med fastighetsnära fyrfacksinsamling från småhus har ökat från 15 till 19 procent. Enligt Avfall Sverige visade dessa siffror sammantaget att den ökande fastighetsnära insamlingen ger resultat (Avfall Sverige, ”Svensk Avfallshantering 2019.” 2020.).

FTI lät 2019 en konsult granska de nya förordningarna om producentansvar för förpackningar och returpapper genom att jämföra två nationella scenarier för borttransport från bostadsfastigheter. I det första scenariot insamlades returpapper och förpackningar av de vanligast förekommande materialen vid fastighetsgränsen. Andelen producentmaterial i restavfallet minskade med 7,6 procentenheter. Utsläppen av koldioxidekvivalenter minskade med 86 000 ton (Roland Berger, ”Beräkning av kostnader och miljönytta med fastighetsnära insamling. Jämförelse mellan två scenarier.” Rapport. 2019).

Naturvårdsverket beräknade, baserat på Profu (2013), att materialåtervinningen från hushållen skulle kunna öka med 60 000 ton till 2020 genom en kraftigt utbyggd infrastruktur för fastighetsnära insamling. Beräkningarna byggde på att 98 procent av befolkningen får tillgång till fastighetsnära insamling för villor och flerbostadshus. Utsläppen av växthusgaser förväntades minska med i genomsnitt 91 000 ton koldioxid-ekvivalenter per år då materialåtervinningen ökar till följd av en ökad servicenivå för insamling av förpackningar och tidningar. I redovisningen kvantifierades inte hur stora miljövinster är avseende minskad användning av ny råvara, minskade utsläpp av övergödande ämnen, minskade utsläpp av försurande ämnen, minskad bildning av fotooxidanter eller minskad energianvändning.

I den utsträckning dagens förpackningsavfall och returpapper lämnas vid återvinningsstationer genom transport med bil bedöms utsläppen från dessa transporter minska när fastighetsnära insamling byggs ut. Däremot kommer en del av dessa miljövinster att ätas upp av ökade transporter av fordonen som transporterar avfallet. Dessa bilar drivs dock i allt större grad av biogas eller andra miljödrivmedel.

Miljönyttan med materialåtervinning inom det svenska systemet studerades genom livscykelanalyser av Ambell m.fl. (2010), Profu (2011) samt Profu (2013). Miljönyttan av att ta till vara resurser i avfall var större än den miljöpåverkan som sker vid insamling, transport och behandling. Ambell m.fl. (2010) fann att det finns stora miljövinster med ökad

materialåtervinning av framförallt plastavfall samt pappers- och returpappavfall. De positiva miljöeffekterna av ökad materialåtervinning och minskad förbränning översteg dessutom de negativa miljöeffekterna av eventuellt ökade transporter enligt exempelvis Ambell m.fl. (2010) och Hunhammar (1999), vilket dock inte bör tas som argument för att miljöbelastningen från transporter ska negligeras (Miljödepartementet, ”Redovisning av utredning om insamlingen av förpackningsavfall (M2015:A)”).

11.17.3 Fastighetsnära insamling vid hushåll kan minska buller och nedskräpning

Dagens återvinningsstationer kommer att försvinna med förslaget. Den lättillgängliga insamling som etableras kommer hantera betydligt mindre volymer. Problem vid återvinningsstationer med nedskräpning och med buller vid tömningar förvinns därmed i stor utsträckning från sådana platser. Till viss del skulle det kunna innebära att bullret istället flyttas närmare bostadsfastigheterna. I den aktörsdialog som varit en del av framtagandet av denna promemoria har det dock inte kommit fram att den hittillsvarande utbyggnaden av fastighetsnära insamling lett till problem med buller.

Förslaget om insamling av förpackningsavfall på allmän plats bedöms i viss utsträckning kunna bidra till minskad nedskräpning i naturen. I Håll Sverige Rents skräpmätningar i tätorter 2019 utgjorde förpackningar den tredje vanligaste skräpfraktionen efter fimpar och portionssnus. I de skräpdykningar som organisationen genomförde i hamnar och på grunda bottenar samma år var metallburkar, glasflaskor och plastförpackningar bland det vanligaste skräpet (Håll Sverige Rent, ”Skräppporten”, 2020).

11.17.4 Förbättrad insamling från verksamheter kommer att öka utsorteringen av plastförpackningar

Förslaget innebär att antalet mottagningsplatser för verksamhetsavfall kommer att utökas och att verksamheterna inte kommer att behöva betala någon avgift om de själva lämnar sitt avfall.

Konsulter som anlits av Naturvårdsverket redovisade i en kartläggning genomförd i juni 2021 av plastförpackningar från verksamheter att återvinningsentreprenörer och dagligvaruhandeln uppskattat andelen plastförpackningar i verksamheternas restavfall till ca 25 procent. Bedömningen var att det finns en stor potential i att samla in verksamheternas förpackningsavfall av plast på liknande sätt som för hushållen. SMED uppskattade 2019 i en kartläggning av plastflöden att så mycket som 70 procent av alla plastförpackningar går till energiåtervinning. I ett underlag till Miljödepartementet 2021 redovisade FTI att cirka 58 000 ton plastförpackningar skulle kunna återfinnas i verksamheternas restavfall.

Förslaget bör leda till en bättre utsortering av samtliga materialslag, minskad felsortering och ökad insamling.

12 Författningskommentar till förslaget till lag om ändring i miljöbalken

15 kap.

15 §

Paragrafen innehåller ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om producentansvarsorganisationer.

I *femte punkten*, vars innehåll är nytt, införs ett bemyndigande att meddela föreskrifter som innebär att en producentansvarsorganisation för förpackningar inte ska få dela ut vinst till sina ägare. En producentansvarsorganisation är en juridisk person som förebygger eller hanterar avfall från producenters produkter (9 §).

I *sjunde punkten*, som är ny, införs en bestämmelse som ger en möjlighet att föreskriva att en producentansvarsorganisation ska hantera mer avfall än som motsvarar organisationens marknadsandel eller som står i rimlig proportion till den verksamhet som bedrivs av de producenter som anlitar organisationen. Med producentansvarsorganisationens marknadsandel avses den andel av marknaden för produkter som de producenter som har anlitat producentansvarsorganisationen står för (jfr 12 § andra stycket). Enligt femte punkten kan det föreskrivas att producentansvarsorganisationer ska fullgöra skyldigheter som kan föreskrivas producenter enligt 12 §, dvs. t.ex. föreskrifter om att producentansvarsorganisationen ska hantera avfall. I 12 § andra stycket finns en begränsning som innebär att föreskrifter om producentansvar endast får avse den del av marknaden som motsvarar producentens andel av marknaden för produkterna i fråga eller som står i rimlig proportion till producentens verksamhet. Bestämmelsen innebär en begränsning även för vilket ansvar som kan åläggas en producentansvarsorganisation. Det nya aktuella bemyndigandet ger därför en möjlighet att göra avsteg från den begränsningen. Bemyndigandet kan t.ex. användas för att föreskriva att en viss producentansvarsorganisation ska ta emot allt avfall av viss typ, även om det finns andra producentansvarsorganisationer på området.

I *andra stycket*, som är nytt, införs en begränsning av vad föreskrifterna enligt första stycket 7 får avse. Föreskrifterna får endast avse hantering av avfall som producentansvarsorganisationen kan få skälig ersättning för. Bemyndigandet kan därför inte användas för att ålägga en producentansvarsorganisation att ta emot allt avfall när det finns andra producentansvarsorganisationer, om den mottagande producentansvarsorganisationen inte kan få ersättning för den hantering som överstiger organisationens marknadsandel. I 16 b § finns en bestämmelse som syftar till att reglera kostnadsansvaret om en producentansvarsorganisation för förpackningar har fått ansvar för insamling av allt förpackningsavfall från verksamheter. Det är därför möjligt att med stöd av bemyndigandet i sjunde punkten föreskriva att en producentansvarsorganisation för förpackningar t.ex. ska anordna mottagningsplatser för avfall från verksamheter.

Övriga ändringar är endast redaktionella.

Övervägandena finns i avsnitt 9.9.2 och 9.7.3.

16 b §

I paragrafen, som är ny, finns bestämmelser om skyldighet för godkända producentansvarsorganisationer för förpackningar att ersätta en annan sådan producentansvarsorganisation för viss insamling och information.

I *första stycket* anges att övriga producentansvarsorganisationer ska ersätta den producentansvarsorganisation som ansvarar för insamling av förpackningsavfall från verksamheter och information om avfallshandlingen för skäligen kostnader för verksamheten, i förhållande till sin marknadsandel. Bestämmelsen blir relevant om regeringen med stöd av bemyndigandet i 15 § 3 har meddelat föreskrifter om godkännande för yrkesmässig drift av en producentansvarsorganisation för förpackningar. En producentansvarsorganisation är en juridisk person som förebygger eller hanterar avfall från producenters produkter (9 §). För att bestämmelsen ska tillämpas krävs också att det finns flera godkända producentansvarsorganisationer och att en av dem ansvarar för insamling av förpackningsavfall från verksamheter. Sådana föreskrifter kan meddelas med stöd av bemyndigandet i 15 § 7. Enligt den bestämmelsen kan regeringen meddela föreskrifter om att en producentansvarsorganisation ska ansvara för hantering av avfall (jfr 12 § 1).

En producentansvarsorganisation ska ersätta den ansvariga producentansvarsorganisationen för skäligen kostnader för verksamheten i förhållande till sin marknadsandel. Med producentansvarsorganisationens marknadsandel avses den andel av marknaden för förpackningar som de producenter som har anlitat producentansvarsorganisationen står för.

Enligt *andra stycket* ska den myndighet som regeringen bestämmer vid behov besluta om hur stor en producentansvarsorganisationens marknadsandel ska anses vara. Hur beräkningen ska göras kan bestämmas i verkställighetsföreskrifter.

Twist om ersättningsskyldigheten prövas av mark- och miljödomstol som första instans (21 kap. 1 § 13).

Övervägandena finns i avsnitt 9.7.3.

21 §

Paragrafen innehåller ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om kommunens insamling och behandling enligt 20 och 20 a §§.

Det införs en punktuppställning i paragrafen. *Första punkten* motsvarar det bemyndigande som finns i paragrafen i dag.

I *andra punkten* införs ett bemyndigande att meddela föreskrifter om skyldigheter för kommuner att vidta åtgärder som krävs för att ansvarsfördelningen mellan kommuner och producenter eller producentansvarsorganisationer ska fungera. Vad som avses med producentansvarsorganisationer anges i 9 §. Med stöd av bemyndigandet kan det meddelas föreskrifter om t.ex. platser där avfall som har samlats in av kommunen ska överlämnas till producenter eller producentansvarsorganisationer och om de rutiner som bedöms nödvändiga för ett sådant överlämnande. Övriga ändringar är endast redaktionella.

Övervägandena finns i avsnitt 9.6.3.

22 §

Paragrafen innehåller ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om att kommunen ska ansvara för annat avfall än sådant som kommunen ansvarar för enligt 15 kap. 20 § miljöbalken.

Första punkten motsvarar det bemyndigande som finns i paragrafen i dag.

I *andra punkten*, som är ny, införs ett nytt bemyndigande som innebär att kommunen kan åläggas att ta hand om avfall som omfattas av producentansvar, om det finns samordningsfördelar med att kommunen hanterar sådant avfall tillsammans med avfall som kommunen ansvarar för enligt 20 § eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av första punkten. Samordningsfördelarna kan bestå i en mer effektiv hantering av avfallet, t.ex. genom samordnade transporter. Övriga ändringar är endast redaktionella.

Övervägandena finns i avsnitt 9.5.1.

21 kap.

1 §

Paragrafen innehåller en uppräkningslista av vilka mål som mark- och miljödomstolen prövar som första instans.

I *trettonde punkten*, som är ny, görs ett tillägg som innebär att mark- och miljödomstolen som första instans prövar mål om kostnadsansvar för godkända producentansvarsorganisationer för förpackningar enligt 15 kap. 16 b §.

Vad som avses med producentansvarsorganisation anges i 15 kap. 9 §. Övriga ändringar är endast redaktionella.

Övervägandena finns i avsnitt 9.7.3.

27 kap.

5 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om renhållningsavgiften.

I *andra stycket* görs ett tillägg när det gäller hur de kostnader som ligger till grund för avgiften ska beräknas. Tillägget innebär att ersättning för avfallshantering som producenter eller producentansvarsorganisationer betalar enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken ska räknas av. Vid tillämpning av denna paragraf ska med producent avses detsamma som i 15 kap. 8 a §. Vad som avses med producentansvarsorganisation anges i 15 kap. 9 §.

Övervägandena finns i avsnitt 9.11.4.

Översikt över hur bestämmelserna i 2018 års förpackningsförordning och retursystemsförordningen föreslås bli behandlade

Förordningen (2018:1462) om producentansvar för förpackningar	Den nya förordningen om producentansvar för förpackningar
1 §	1 kap. 1 §
2 §	1 kap. 2 §
3 §	6 kap. 1 §
4 §	1 kap. 28 §
4 a §	1 kap. 29 §
5 §	1 kap. 30 §
6 §	1 kap. 31 §
7 §	1 kap. 7 §
8 §	1 kap. 12 §
9 §	1 kap. 8 §
9 a §	1 kap. 11 §
10 §	1 kap. 3, 4 och 9 §§
11 §	1 kap. 10 §
12 §	1 kap. 13 §
13 §	1 kap. 14 §
13 a §	1 kap. 15 §
14 §	1 kap. 16 §
15 §	1 kap. 27 §
16 §	2 kap. 9 §
17 §	2 kap. 1 §
18 §	2 kap. 2 §
19 §	2 kap. 3 §
20 § <i>upphävd</i>	
21 §	2 kap. 4 §
22 §	2 kap. 5 §
23 §	2 kap. 6 §
24 §	2 kap. 7 §
25 §	2 kap. 8 §
25 a §	2 kap. 10 §
25 b §	2 kap. 11 §
25 c §	2 kap. 12 §
25 d §	2 kap. 13 §

25 e §	2 kap. 14 §
26 §	1 kap. 17 §
27 §	1 kap. 18 §
28 §	1 kap. 19 §
29 §	1 kap. 20 §
30 §	1 kap. 21 §
31 §	1 kap. 22 §
32 §	1 kap. 23 §
33 §	1 kap. 24 §
34 §	1 kap. 25 §
35 §	1 kap. 26 §
36 §	3 kap. 1 §
36 a §	4 kap. 5 §
36 b §	4 kap. 6 §
36 c §	4 kap. 7 §
37 §	3 kap. 2 §
38 §	3 kap. 3 §
-	3 kap. 3 a § ¹
-	3 kap. 4 § ²
40 §	3 kap. 5 §
40 a §	3 kap. 6 §
40 b §	10 kap. 4 §
40 c §	3 kap. 7 §
41 §	3 kap. 8 §
41 a §	3 kap. 10 §
-	3 kap. 12 § ³
42 §	<i>utgåår</i>
43 §	<i>utgåår</i>
44 §	<i>utgåår</i>
45 §	<i>utgåår</i>
46 §	<i>utgåår</i>
47 §	<i>utgåår</i>
48 §	<i>utgåår</i>
49 §	<i>utgåår</i>
50 §	<i>utgåår</i>

¹ Motsvarar 38 a § förordningen (2018:1462) om producentansvar för förpackningar i den lydelse som föreslås i promemorian Genomförande av EU:s engångsplastdirektiv och andra åtgärder för en hållbar plastanvändning (M2020/02035).

² Motsvarar 39 § förordningen (2018:1462) om producentansvar för förpackningar i den lydelse som föreslås i promemorian Genomförande av EU:s engångsplastdirektiv och andra åtgärder för en hållbar plastanvändning (M2020/02035).

³ Motsvarar 79 a § förordningen (2018:1462) om producentansvar för förpackningar i den lydelse som föreslås i promemorian Genomförande av EU:s engångsplastdirektiv och andra åtgärder för en hållbar plastanvändning (M2020/02035).

Bilaga

51 §	<i>utgåår</i>
52 §	<i>utgåår</i>
53 §	<i>utgåår</i>
54 §	<i>utgåår</i>
55 §	<i>utgåår</i>
56 §	<i>utgåår</i>
57 §	<i>utgåår</i>
58 §	5 kap. 23 §
59 §	5 kap. 24 §
60 §	5 kap. 22 §
61 §	<i>utgåår</i>
-	5 kap. 5 a § ⁴
62 §	10 kap. 6§
63 §	<i>utgåår</i>
64 §	<i>utgåår</i>
65 §	<i>utgåår</i>
66 §	<i>utgåår</i>
67 §	<i>utgåår</i>
68 §	10 kap. 9 §
69 §	<i>utgåår</i>
69 a §	10 kap. 10 §
70 §	6 kap. 12 §
71 §	<i>utgåår</i>
72 §	4 kap. 4 §
73 §	10 kap 1 §
73 a §	10 kap. 3 §
73 b §	10 kap. 14 §
74 §	10 kap. 12 §
74 a §	10 kap. 13 §
74 b §	10 kap. 11 §
75 §	<i>utgåår</i>
76 §	<i>utgåår</i>
77 §	11 kap. 1 §
78 §	11 kap. 3 §
79 §	3 kap. 16 §, 10 kap. 15 § och 11 kap 3 §
80 §	11 kap. 4 §

⁴ Motsvarar 61 a § förordningen (2018:1462) om producentansvar för förpackningar i den lydelse som föreslås i promemorian Genomförande av EU:s engångsplastdirektiv och andra åtgärder för en hållbar plastanvändning (M2020/02035).

Förordning (2005:220) om retursystem för plastflaskor och metallburkar	Den nya förordningen om producentansvar för förpackningar
1 §	1 kap. 8, 9 och 16 §§
1 a §	1 kap. 6 §
1 b §	1 kap. 5 §
2 §	4 kap. 2 §
3 §	5 kap. 16 §
4 §	5 kap. 17 och 18 §§
5 §	5 kap. 19 §
6 §	5 kap. 19 §
7 §	4 kap. 3 §
8 §	3 kap. 9 §
9 §	5 kap. 22 §
10 §	3 kap. 11 §
10 a §	10 kap. 6 §
10 b §	10 kap. 7 §
10 c §	5 kap. 12 §
10 d §	5 kap. 13 §
10 e §	5 kap. 14 §
10 f §	5 kap. 8 §
11 §	1 kap. 29 och 30 §§
12 §	11 kap. 1 §
12 a §	10 kap. 15 §
13 §	11 kap. 4 §

Yttrande -Remiss- Promemorian En förbättrad förpackningsinsamling

Remissinstansens diarienummer: M2021/02118

Miljödepartementet har på uppdrag av regeringen tagit fram en promemoria för en förbättrad förpackningsinsamling som är ute på remiss till den 7 februari.

Sedan tidigare har regeringen slagit fast att det ska vara fastighetsnära insamling. I promemorian föreslås att det ska gälla förpackningar av papp, plast, glas och metall. Vidare föreslår promemorian att kommunerna ska ta över ansvaret för insamlingen av förpackningar från hushåll, men att det ekonomiska ansvaret ska ligga kvar hos producenterna.

Synpunkter

Innebörden av förslaget är bra, och till viss del står vi bakom det. Men det finns goda skäl att förtydliga, lägga till och ändra på vissa saker, för även om idén är god så måste förslaget vara genomförbart i verkligheten. Idag har vi i kommunerna behovsanpassad tömning av restavfall vilket gör att det finns ett incitament att sortera. Förslaget innebär en ökad servicenivå men kunderna kommer inte att kunna påverka sin renhållningsavgift.

- Införandetiden är för kort för bostadsnära insamling, Många flerfamiljshus i Jämtland län saknar idag kärllinsamling av förpackningar. Det är svårt att få till utrymmen för insamling. Många enbostadshus ligger idag vid vägar som inte eller knappt är farbara för sopbil. Det krävs ett stort arbete att hitta lämplig placering för förpackningskärlen. Förslagsvis kan ansvaret övergå till kommunerna tidigast 2025 (med befintlig struktur), med möjlighet att förbättra insamlingssystemet under 7 år innan sorteringskrav ska klaras.
- Säkerställa ersättningsnivåer, tydliggöra vilka kostnader som ska täckas av producenterna, arbetstid, administration etc.
- Slopas krav på fastighetsnära insamling. Låt kommunen själv bestämma lämpligaste insamling. Förslaget är inte anpassat efter de förhållande som råder i stor del av våra kommuner, landsbygd med gles bebyggelse, det måste finnas en flexibilitet i förslaget där det finns möjlighet för lokala anpassningar, valfrihet och dispens. Det är bättre att sätta sorteringskrav med tydliga mål istället för krav på system.

Vi har i länet en stor mängd vägar som inte är farbar för sopbil. Där behöver kunden dra sitt kärl till en väg som är farbar. Med fler antal kärl ökar den hanteringen för kunden. Det behöver Naturvårdsverket ta hänsyn till när föreskrifter tas fram.

Förslag på andra lösningar:

- Kommunerna har föreskriftsrätt för insamlingssystem. Det ska åligga kommunerna att i föreskrifterna bestämma var olika fraktioner samlas in.
- Öppna upp för dispensmöjligheter. Vi tolkar förslaget som att det är tvingande med fastighetsnära insamling av pappers- och plastförpackningar, glas och metall.

Vi ställer oss tveksamma till att det ska vara tvingande att samla in glas och metall fastighetsnära då det är så pass små fraktioner. Dispensklausul måste finnas där man kan göra undantag för vissa fraktioner. Att köra små fraktioner ger negativ klimatpåverkan. Hämta glas fastighetsnära där det finns behov, tex i centrala Åre, men inte på alla avlägsna platser i kommunerna där dagens insamlingssystem fungerar bra. I Åre kommun samlades det in 87,8 kg glas per invånare 2019 enligt FTI, jämfört med 22,1 kg glas per invånare i Sverige.

- Konkurrensutsätta insamlingssystemet. Förslaget som det är nu pekar i praktiken mot två möjliga insamlingssystem:
  1. Fyrfackskärl med tömning av baklastare. Nackdelar med denna är att det finns endast en leverantör av fyrfackskärl, som dessutom har patent. Dessutom är det patent på det skåp som krävs på bilarna för tömning. Konkurrensen är därmed obefintlig. Vidare kräver den här lösningen tömning bak på en bil, vilket är ytterst tveksamt ur arbetsmiljösynpunkt. Baklastare kräver att man måste kliva ur och manuellt haka på kärlet vilket är en större risk för påkörning, belastningsskador och halkrisk än sidlastare. Kommunerna i Jämtland har medvetet bytt till sidolastare för att förbättra arbetsmiljön för insamlingen.

För våra kommuner innebär en fyrfackslösning tätare turer och mer utsläpp från transporter. Möjligheten till fossilfritt bränsle är ytterst begränsat på många håll. Vi har i våra kommuner många långa turer över 30 mil, där lastkapaciteten inte räcker till. Det medför att rutterna måste kortas, men öka i antal. Jämtland med sina åtta kommuner motsvarar i storlek drygt fyra gånger Skånes yta. Antalet invånare i Jämtland är mindre än en tiondel av antalet invånare i Skåne.

Även om kostnaden för insamling ligger på producenterna, så kommer den totala kostnaden för avfallshanteringen att öka eftersom transporter av restavfallet kommer att få sämre täckningsgrad.

2. Optisk sortering med undantag för glas. Det krävs antingen långa transporter till södra Sverige för att hantera avfallet eller en stor investering för att bygga en optisk sorteringsanläggning lokalt, där mängden avfall troligtvis är för låg. Dessutom kräver optisk sortering att avfallet läggs i plastpåsar, vilket vi starkt emotsätter oss då Sverige aktivt jobbar för att minska plasten i samhället.

Det finns andra lösningar som skulle ge en tillräckligt god effekt av utsorteringsgrad. Till exempel tätare publika insamlingsplatser, fastighetsnära insamling med tvåfacksbil av pappers- och plastförpackningar eller en kombination av dessa.

- En annan definitionsgrund för klassning av kommunerna. Förslaget klassar kommunerna enligt SKRs kommungruppsindelning. Vi ifrågasätter om den indelningen är lämplig att använda i detta sammanhang då man inte tar hänsyn till transportavstånd och yta.

Östersund som stad kan betraktas som större stad, men det är stora ytor med glesbygd utanför staden.

Krokom må ha pendling i gränsområdet till Östersund, men även där är det stora ytor av kommunen med glesbygd. Det finns körturer på drygt 30 mil idag.

Även turistkommunerna i länet har mycket glesbygd med långa avstånd. Vi är oroliga om ersättningsnivåerna kommer att ta hänsyn till det. Det är väldigt olika förutsättningar för olika turistkommuner, om det är sommarturism eller vinterturism.

Större hänsyn skulle tas till kommunens yta och bebyggelse. Till exempel skulle man kunna utgå från SCBs statistik och räkna på lägenheter i tätort, villor i tätort och på landsbygd och korrelera det mot ytan på kommunen.

- Omlastning där det är logistiskt möjligt. I förslaget står det att omlastning ska finnas en per kommun, men det skulle vara bättre att ha det där det är logistiskt lämpligt. Det är inget självändamål att ha en per kommun.

Vi vill ha valfrihet, för att kunna lägga pengarna där det ger mest effekt för att minska avfallet.

Kommunerna i Jämtland Härjedalens län

Bräcke

Berg

Strömsund

Ragunda

Härjedalen

Åre

Vatten och miljöresurs

Östersund

den 11 januari 2022

Diarienummer KS.2021.586

§ 13 Remiss - Skattelättnad för arbetsresor - ett enklare och färdmedelsneutralt regelverk

Regeringskansliets finansdepartement har skickat ut en remiss angående Skattelättnader för arbetsresor - ett enklare och färdmedelsneutralt regelverk.

Strömsunds kommun har upprättat ett remissvar.

Underlag till beslut

Tjänsteskrivelse
Promemoria - Skattelättnad för arbetsresor
Remissvar

Yrkande

Ordföranden föreslår arbetsutskottet besluta enligt upprättat förslag.

Arbetsutskottets beslut

Remissvar avges enligt upprättat förslag. Bilaga.

Beslut skickas till

Regeringskansliet, finansdepartementet

Justerare

Diarienummer KS.2021.586

Remiss - Skattelättnad för arbetsresor

Sammanfattning

Regeringskansliets finansdepartement har skickat ut en remiss angående Skattelättnader för arbetsresor - ett enklare och färdmedelsneutralt regelverk.

Strömsunds kommun har upprättat ett remissvar.

Beskrivning av ärendet

Avdrag för resor till och från arbetet är ett av de vanligaste avdragen i privatpersoners inkomstdeklarationer.

I juni 2019 remitterade Finansdepartementet betänkandet Skattelättnad för arbetsresor - En avståndsbaserad och färdmedelsneutral skattereduktion för längre arbetsresor (SOU 2019:36). Betänkandet innehöll förslag om att det nuvarande reseavdraget ska avskaffas och ersättas av en avståndsbaserad och färdmedelsneutral skattereduktion för arbetsresor.

I den promemoria som Finansdepartementet nu remitterat är några utgångspunkter detsamma som i betänkandet. I andra delar har dock betänkandets förslag omarbetats. I promemorian föreslås, till skillnad från betänkandet, att skattereduktionen för arbetsresor ska vara regionalt differentierad, med innebörden att villkoren för att kunna få en skattelättnad för arbetsresor knyts till var i landet den skattskyldige bor och arbetar.

Förslag till beslut

Remissvar avges enligt upprättat förslag.

Ansvarig förvaltning och tjänsteperson

Kommunledningsförvaltningen, Lisa Lundgren, Kanslisekreterare

Beslut skickas till

Regeringskansliet, Finansdepartementet

Bilagor

Remissvar

Promemoria

Skattelättnad för arbetsresor – ett enklare och färdmedelsneutralt regelverk

Oktober 2021

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	4
2	Lagtext	6
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1986:468) om avräkning av utländsk skatt	6
2.2	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	8
2.3	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	16
3	Bakgrund	17
3.1	Ett förändrat reseavdragssystem	17
3.2	Reseavdragskommittén	17
3.3	Regeringsuppdrag till Trafikanalys	18
4	Några utgångspunkter	19
4.1	Reseavdraget avskaffas och ersätts av en skattereduktion	19
4.2	Avståndsberäkning	20
4.3	Beräkning av skattereduktionen	20
4.4	Vilka som kan få skattereduktion och begäran om skattereduktion	21
4.5	Avdraget för trängselskatt avskaffas	22
4.6	En skattelättnad för högre väg-, bro- och färjeavgifter i form av en skattereduktion införs	22
4.7	Förmånsbil och egen bil i tjänsten	22
4.8	Avdraget för arbetsresor i samband med ålder avskaffas	22
4.9	Hantering av kostnadsavdrag	23
4.10	Arbetsplatsens adress ska lämnas i arbetsgivardeklaration och i förekommande fall kontrolluppgift	23
5	En avståndsberäknad, färdmedelsneutral och regionalt differentierad skattereduktion införs	24
5.1	Skattereduktionen ska vara regionalt differentierad	24
5.2	Avståndsgränser	28
5.2.1	Nedre avståndsgräns	28
5.2.2	En högre nedre avståndsgräns för skattskyldiga som bor och arbetar i storstadskommuner	30
5.2.3	Övre avståndsgräns	31
5.3	Beräkning av skattereduktionen	31
5.3.1	Beräkning av antal resdagar	31
5.3.2	Kilometersatsen	32
5.4	Väg-, bro- och färjeavgifter	33
5.5	Arbetsresor vid sjukdom eller funktionsnedsättning	34
5.6	Skattereduktionens ordningsföljd	36
5.7	Skatteförfarandet	37
5.8	Personuppgiftsbehandling	39

5.9	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	42
6	Konsekvensanalys	42
6.1	Syfte och alternativa lösningar	43
6.2	Offentligfinansiella effekter	44
6.3	Effekter för enskilda	48
6.4	Effekter för företagen	59
6.5	Effekter för kommuner och regioner	61
6.6	Effekter för miljön	61
6.7	Effekter för sysselsättning	62
6.8	Effekter för inkomstfördelningen och den ekonomiska jämställdheten	63
6.9	Effekter för myndigheter och de allmänna förvaltningsdomstolarna	68
6.10	Förslagets förenlighet med EU-rätten	69
7	Författningskommentar	70
7.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1986:468) om avräkning av utländsk skatt	71
7.2	Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	71
7.3	Förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	77

1 Sammanfattning

I promemorian föreslås ett nytt och enklare system för skattelättnad för arbetsresor som förväntas omfatta fler personer. En regionalt differentierad skattereduktion som är avståndsbasead och färdmedelsneutral föreslås ersätta den nuvarande kostnadsbaseade avdragsrätten för resor mellan bostad och arbetsplats.

Att skattereduktionen är avståndsbasead och färdmedelsneutral innebär att skattelättnaden utgår från avståndet mellan bostad och arbetsplats i stället för kostnaden för resan däremellan samt att skattelättnaden blir oberoende av vilket färdmedel som faktiskt har använts för arbetsresan. Den regionala differentiering av skattereduktionen som föreslås i denna promemoria innebär härutöver att villkoren för att kunna få en skattelättnad för arbetsresor knyts till var i landet den skattskyldige bor och arbetar. Förslaget väntas leda till minskade utsläpp från arbetsresor.

För att ha rätt till skattereduktion för arbetsresor föreslås att avståndet mellan den skattskyldiges bostad och arbetsplats enkel väg ska överstiga en nedre avståndsgräns. Skattereduktion ska göras för den del av resan som enkel väg överstiger denna nedre avståndsgräns. Den nedre avståndsgränsen är 15 kilometer för dem som bor eller arbetar i merparten av Sveriges kommuner. För en skattskyldig som bor och arbetar i en särskilt uppräknad storstadskommun, som baseras på Tillväxtanalys indelning, gäller i stället en nedre avståndsgräns mellan bostad och arbetsplats som enkel väg överstiger 30 kilometer. Skattereduktion ska i dessa fall göras för den del av resan som överstiger 30 kilometer.

En gemensam övre avståndsgräns föreslås införas som innebär att det för samtliga skattskyldiga inte föreligger någon rätt till skattereduktion för arbetsresor till den del resan enkel väg överstiger 80 kilometer.

Skattereduktionen föreslås beräknas utifrån det faktiska antalet resdagar under beskattningsåret, dock högst 210 dagar. Rätt till skattereduktion bör endast föreligga om antalet resdagar som berättigar till skattereduktion uppgår till minst 30 under beskattningsåret. Skattereduktionen föreslås utgå med 50 öre per kilometer.

Om skattereduktion ska göras för arbetsresor som överstiger den nedre avståndsgränsen på 15 respektive 30 kilometer ska även utgifter för väg-, bro- och färjeavgifter som har betalats i samband med arbetsresorna ingå i underlaget.

För skattskyldiga som på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning är tvungna att använda egen bil eller förmånsbil bör skattereduktion göras för skäliga utgifter för arbetsresor. Skattereduktionen föreslås i dessa fall uppgå till 30 procent av underlaget till den del det överstiger 11 000 kronor under beskattningsåret.

Förslaget i promemorian innebär sammanfattningsvis att det nuvarande reseavdraget ersätts av en avståndsbasead skattereduktion för arbetsresor där reglerna är färdmedelsneutrala. Promemorians förslag skiljer sig från det som tidigare lämnats av Reseavdragskommittén (SOU 2019:36) bl.a. på så sätt att det föreslås en regional differentiering i regelverket. Vissa utgångspunkter för promemorians förslag är dock desamma som i kommitténs betänkande. Promemorian innehåller av detta skäl två delar. I avsnitt 4 redogörs för de förslag från betänkandet där promemorian delar

kommitténs förslag och bedömningar och inte föreslår någon ändring. I avsnitt 5 behandlas de förslag där promemorians förslag eller bedömningar är nya eller skiljer sig från kommitténs.

Promemorians föreslagna skattelättnad för arbetsresor utgör en modell för ett nytt regelverk. Bedömningen är att den föreslagna utformningen är offentligfinansiellt neutral. Möjligheten att justera nivåerna i modellen är en fråga som får bedömas i arbetet med framtida budgetpropositioner.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2023.

2 Lagtext

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1986:468) om avräkning av utländsk skatt

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 10 § lagen (1986:468) om avräkning av utländsk skatt ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

10 §¹

Vid beräkning av den statliga inkomstskatt som hänför sig till de utländska inkomsterna ska den del av den statliga inkomstskatten som hänför sig till de utländska förvärvsinkomsterna respektive den del som hänför sig till de utländska kapitalinkomsterna beräknas var för sig. Den statliga och kommunala inkomstskatt som hänför sig till de utländska förvärvsinkomsterna (intäktsposter efter avdrag för kostnadsposter) ska anses utgöra så stor del av den skattskyldiges hela statliga respektive kommunala inkomstskatt på förvärvsinkomst, beräknad utan avräkning, som de utländska förvärvsinkomsterna utgör av den skattskyldiges sammanlagda förvärvsinkomst före allmänna avdrag, grundavdrag och sjöinkomstavgifter. Motsvarande gäller i tillämpliga delar vid beräkning av den del av den statliga inkomstskatten som hänför sig till de utländska kapitalinkomsterna.

Vid tillämpning av första stycket ska, om den skattskyldige fått skattereduktion enligt 67 kap. inkomstskattelagen (1999:1229), sådan reduktion anses ha skett från kommunal och statlig inkomstskatt, statlig fastighetsskatt respektive kommunal fastighetsavgift med så stor del av reduktionen som respektive skatt eller avgift utgör av det sammanlagda beloppet av nämnda skatter och avgift före sådan reduktion. Skattereduktion enligt 67 kap. 5–9 d, 34 och 35 §§ och 46–48 §§ inkomstskattelagen ska dock anses ha skett bara från kommunal inkomstskatt.

Vid tillämpning av första stycket ska, om den skattskyldige fått skattereduktion enligt 67 kap. inkomstskattelagen (1999:1229), sådan reduktion anses ha skett från kommunal och statlig inkomstskatt, statlig fastighetsskatt respektive kommunal fastighetsavgift med så stor del av reduktionen som respektive skatt eller avgift utgör av det sammanlagda beloppet av nämnda skatter och avgift före sådan reduktion. Skattereduktion enligt 67 kap. 5–9 d, 34 och 35 §§ och 46–61 §§ inkomstskattelagen ska dock anses ha skett bara från kommunal inkomstskatt.

Om en skattskyldig enligt 2 § första stycket 4 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel ska betala avkastningsskatt gäller följande. Vid beräkningen av spärrbeloppet ska, vid bestämmande enligt första stycket av den statliga inkomstskatt som hänför sig till de utländska

inkomsterna, avkastningsskatt likställas med statlig inkomstskatt på förvärvsinkomst.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.
2. Lagen tillämpas första gången för det beskattningsår som börjar efter den 31 december 2022.

2.2 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229)¹
dels att 12 kap. 26–30 §§ och 16 kap. 28 § ska upphöra att gälla,
dels att rubrikerna närmast före 12 kap. 26 § och 16 kap. 28 § ska utgå,
dels att 1 kap. 11 §, 12 kap. 2, 24 och 31 §§ och 67 kap. 1 och 2 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas tretton nya paragrafer, 67 kap. 49–61 §§, en ny bilaga, bilaga 67.1, och närmast före 67 kap. 49, 53–55, 58, 60 och 61 §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

11 §²

Bestämmelser om hur skatten ska beräknas finns i 65 kap.

Bestämmelser om beräkning av skatt på ackumulerad inkomst finns i 66 kap.

Bestämmelser om skatte-
reduktion för underskott av kapital,
arbetsinkomst (jobbskatteavdrag),
sjukersättning och aktivitets-
ersättning, förvärvsinkomst,
boende i vissa områden (regional
skattereduktion), allmän pensions-
avgift, sjöinkomst, hushållsarbete,
installation av grön teknik, gåva
och mikroproduktion av förnybar el
finns i 67 kap.

Bestämmelser om skatte-
reduktion för underskott av kapital,
arbetsinkomst (jobbskatteavdrag),
sjukersättning och aktivitets-
ersättning, förvärvsinkomst,
boende i vissa områden (regional
skattereduktion), *arbetsresor*,
allmän pensionsavgift, sjöinkomst,
hushållsarbete, installation av grön
teknik, gåva och mikroproduktion
av förnybar el finns i 67 kap.

12 kap.

2 §³

Utgifter som avses i följande paragrafer ska dras av utan någon beloppsmässig begränsning, nämligen utgifter

- vid tjänsteresor enligt 5–17 §§,
- vid tillfälligt arbete på annan ort eller vid dubbel bosättning enligt 18–22 och 31 §§,
- för hemresor enligt 24 och 31 §§,
- för egenavgifter enligt 36 §,
- för arbetsgivaravgifter enligt 36 a §, och
- i hobbyverksamhet enligt 37 §.

Första stycket gäller också i fråga om utgifter för resor i tjänsten som företas med annat transportmedel än egen bil eller förmånsbil.

¹ Lagen omtryckt 2008:803

Senaste lydelse av

12 kap. 30 § 2009:1239

16 kap. 28 § 2009:1239.

² Senaste lydelse 2020:1168.

³ Senaste lydelse 2016:1055.

Utgifter för inställelseresor enligt 25 § och för resor mellan bostaden och arbets- och utbildningsplatsen enligt 26–31 §§ ska dras av bara till den del kostnaderna under beskattningsåret sammanlagt överstiger 11 000 kronor. Övriga utgifter ska dras av bara till den del kostnaderna under beskattningsåret sammanlagt överstiger 5 000 kronor.

Övriga utgifter ska dras av bara till den del kostnaderna under beskattningsåret sammanlagt överstiger 5 000 kronor.

24 §

När en skattskyldig på grund av sitt arbete vistas på en annan ort än den där *han eller hans* familj bor, ska utgifter för hemresor dras av, om avståndet mellan hemorten och arbetsorten är längre än 50 kilometer. Avdrag får göras för högst en hemresa per vecka och bara för utgifter för resor mellan två platser inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

När en skattskyldig på grund av sitt arbete vistas på en annan ort än den där *den skattskyldiges eller dennes* familj bor, ska utgifter för hemresor dras av, om avståndet mellan hemorten och arbetsorten är längre än 50 kilometer. Avdrag får göras för högst en hemresa per vecka och bara för utgifter för resor mellan två platser inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Avdraget ska beräknas efter utgiften för det billigaste färd sättet. Skäliga utgifter för flygresor och utgifter för tågresa ska dock dras av.

Om det saknas godtagbara allmänna kommunikationer, ska utgifter för resa med egen bil *eller med den skattskyldiges förmånsbil* dras av med det belopp som gäller för resor mellan bostaden och arbetsplatsen enligt 27 och 29 §§. Detta gäller också *den som använt en förmånsbil som en närstående till honom eller hans sambo men inte han själv är skattskyldig för.*

Om det saknas godtagbara allmänna kommunikationer, ska utgifter för resa med egen bil *dras av med 1 krona och 85 öre för varje kilometer. För resa med den skattskyldiges förmånsbil ska utgifter för dieselolja dras av med 65 öre för varje kilometer och utgifter för annat drivmedel med 95 öre för varje kilometer. Detta gäller också om den skattskyldige har använt sin sambos eller en närståendes förmånsbil. Utgifter för väg-, bro- och färjeavgifter samt skatt enligt lagen (2004:629) om trängselskatt ska också dras av.*

31 §

Skattskyldiga som har skattefri förmån av utbildning eller annan åtgärd enligt 11 kap. 17 § ska göra avdrag enligt 26–30 §§ för utgifter för resor mellan bostaden och platsen för utbildningen eller åtgärden.

Om skattskyldiga som *avses i första stycket* får ersättning för ökade levnadskostnader och för utgifter för hemresor, ska avdrag göras för ökade levnadskostnader enligt de regler som gäller för tillfälligt arbete på annan ort enligt 18 § och för utgifter för hemresor enligt 24 §. Avdraget för ökade levnadskostnader får dock inte överstiga vare sig uppburen ersättning eller de schablonbelopp som anges i 21 §.

Om skattskyldiga som *har skattefri förmån av utbildning eller annan åtgärd enligt 11 kap. 17 §* får ersättning för ökade levnadskostnader och för utgifter för hemresor, ska avdrag göras för ökade levnadskostnader enligt de regler som gäller för tillfälligt arbete på annan ort enligt 18 § och för utgifter för hemresor enligt 24 §. Avdraget för ökade levnadskostnader får dock inte överstiga vare sig uppburen ersättning eller de schablonbelopp som anges i 21 §.

Har den skattskyldiges anställning upphört på grund av uppsägning får avdrag inte göras för tid efter första året efter uppsägningstidens utgång.

67 kap.

1 §⁴

I detta kapitel finns bestämmelser om skattereduktion för fysiska personer i 2–45 §§ och för juridiska personer i 2 och 27–33 §§.

Skattereduktion ska anges i hela krontal så att öretal faller bort.

2 §⁵

Skattereduktion ska göras för sjöinkomst, allmän pensionsavgift, arbetsinkomst (jobbskatteavdrag), sjukersättning och aktivitetsersättning, förvärvsinkomst, boende i vissa områden (regional skattereduktion), underskott av kapital, hushållsarbete, installation av grön teknik, gåva och mikroproduktion av förnybar el i nu nämnd ordning.

Skattereduktion ska räknas av mot kommunal och statlig inkomstskatt som beräknats enligt 65 kap., mot statlig fastighetsskatt enligt lagen (1984:1052) om statlig fastighetsskatt samt mot kommunal fastighetsavgift enligt lagen (2007:1398) om kommunal fastighetsavgift. Skattereduktion

I detta kapitel finns bestämmelser om skattereduktion för fysiska personer i 2–61 §§ och för juridiska personer i 2 och 27–33 §§.

Skattereduktion ska göras för sjöinkomst, allmän pensionsavgift, arbetsinkomst (jobbskatteavdrag), sjukersättning och aktivitetsersättning, förvärvsinkomst, boende i vissa områden (regional skattereduktion), *arbetsresor*, underskott av kapital, hushållsarbete, installation för grön teknik, gåva och mikroproduktion av förnybar el i nu nämnd ordning.

Skattereduktion ska räknas av mot kommunal och statlig inkomstskatt som beräknats enligt 65 kap., mot statlig fastighetsskatt enligt lagen (1984:1052) om statlig fastighetsskatt samt mot kommunal fastighetsavgift enligt lagen (2007:1398) om kommunal fastighetsavgift. Skattereduktion

⁴ Senaste lydelse 2020:1168.

⁵ Senaste lydelse 2020:1168.

enligt 5–9 d, 34, 35 och 46–48 §§ ska dock räknas av endast mot kommunal inkomstskatt

enligt 5–9 d §§ och 34, 35 och 46–61 §§ ska dock räknas av endast mot kommunal inkomstskatt.

Arbetsresor

Grundläggande bestämmelser

49 §

Skattskyldiga har i den omfattning som anges i detta kapitel rätt till skattereduktion för resor mellan bostaden och arbetsplatsen (arbetsresor).

Med arbetsresor avses även resor mellan bostaden och platsen för skattefri utbildning eller annan åtgärd enligt 11 kap. 17 §.

50 §

Skattereduktion ska göras för den del av avståndet mellan bostad och arbetsplats som enkel väg överstiger 15 kilometer men understiger 80 kilometer, om inte annat följer av andra stycket.

För den som är bosatt och har sin arbetsplats i en kommun som anges i bilaga 67.1 gäller i stället att skattereduktion ska göras bara för den del av avståndet mellan bostad och arbetsplats som enkel väg överstiger 30 kilometer men understiger 80 kilometer.

För rätt till skattereduktion krävs att den skattskyldige under beskattningsåret har minst 30 resdagar som uppfyller villkoren i första eller andra stycket.

51 §

Om skattereduktion ska göras enligt 50 § ska även utgifter för väg-, bro- och färjeavgifter som har betalats i samband med arbetsresorna ingå i underlaget för skattereduktion enligt 55 §.

52 §

Skattskyldiga som på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning är tvungna att använda egen bil eller förmånsbil har, i stället för vad som anges i 50 och 51 §§, rätt till skattereduktion för skäligen utgifter för arbetsresor under beskattningsåret.

Avståndsberäkningen

53 §

Avståndet mellan bostad och arbetsplats beräknas enkel väg till kortaste lämpliga körsträcka med bil oavsett vilket färdmedel och vilken färdväg som har använts. Om kortaste lämpliga körsträcka med bil omfattar sträcka på vatten ska vattensträckan beräknas enligt sträcka för sjöfart. Om såväl väg- som vattenförbindelse saknas ska avståndet beräknas enligt kortaste sträcka med annat lämpligt färdmedel.

När flera arbetsresor görs samma dag till olika arbetsplatser beräknas avståndet enkel väg till summan av avstånden från bostaden till, mellan och från arbetsplatserna dividerat med två.

Det beräknade avståndet avrundas upp till hela kilometer.

Vilka som kan få skattereduktion

54 §

Rätt till skattereduktion enligt 50–52 §§ har efter begäran fysiska personer som är obegränsat skattskyldiga under någon del av beskattningsåret.

Sådan rätt till skattereduktion har efter begäran också de som är begränsat skattskyldiga enligt 3 kap. 18 § första stycket 1, 2 eller 3, om deras överskott av förvärvsinkomster i Sverige och i andra länder, uteslutande eller så gott som uteslutande utgörs av

överskott av förvärvsinkomster i Sverige.

Underlag för skattereduktion

55 §

Underlag för skattereduktion består av den dagliga reslängden enligt 50 och 53 §§ multiplicerad med antalet resdagar.

Högst 210 resdagar under beskattningsåret får ingå i underlaget. Om antalet resdagar överstiger 210 dagar ska underlaget i första hand beräknas efter de längsta resorna i kilometer i fallande ordning.

Utgifter för väg-, bro- och färjeavgifter ingår i underlaget till den del utgifterna överstiger 8 000 kronor.

56 §

För skattskyldiga som på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning är tvungna att använda egen bil eller förmånsbil består underlaget i stället av summan av skäligen utgifter enligt 52 § till den del utgifterna överstiger 11 000 kronor.

57 §

Inställeleresor enligt 12 kap. 25 § ska inte räknas med i underlaget för skattereduktion.

Skattereduktionens storlek

58 §

Skattereduktionen uppgår till
– underlaget enligt 55 § första stycket multiplicerat med 50 öre, och
– underlaget enligt 55 § andra stycket multiplicerat med 30 procent.

59 §

För skattskyldiga som på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning är tvungna att använda egen bil eller förmånsbil i stället för kollektivtrafik uppgår skattereduktionen till underlaget enligt 56 § multiplicerat med 30 procent.

Begäran om skattereduktion

60 §

En begäran om skattereduktion enligt 50–52 §§ ska göras i inkomstdeklarationen för det beskattningsår då arbetsresorna har gjorts.

Obegränsat skattskyldiga under del av året

61 §

De som är obegränsat skattskyldiga bara under del av beskattningsåret har rätt till skattereduktion enligt 50–52 §§ för dessa dagar.

Om de skattskyldigas överskott av förvärvsinkomster i Sverige och i andra länder, uteslutande eller så gott som uteslutande, utgörs av överskott av förvärvsinkomster i Sverige, ska dock bestämmelserna i 50–52 §§ tillämpas utan de begränsningar som anges i första stycket.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.
  2. Lagen tillämpas första gången för det beskattningsår som börjar efter den 31 december 2022.

Kommuner som avses i 67 kap. 50 §:

Stockholms län: Botkyrka, Danderyd, Haninge, Huddinge, Järfälla, Lidingö, Nacka, Salem, Sigtuna, Sollentuna, Solna, Stockholm, Sundbyberg, Södertälje, Tyresö, Täby, Upplands Väsby, Upplands-Bro och Österåker kommuner.

Västra Götalands län: Göteborg, Lerum, Mölndal och Partille kommuner.

Skåne län: Burlöv, Lomma, Lund, Malmö, Staffanstorps och Vellinge kommuner.

2.3 Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 31 kap. 33 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

31 kap.

33 §¹

Den som begär skattereduktion för hushållsarbete, gåva, mikroproduktion av förnybar el *eller* installation av grön teknik enligt 67 kap. 11–45 §§ inkomstskattelagen (1999:1229) ska lämna uppgift om underlaget för skattereduktionen.

I fråga om förmån av sådant arbete som räknas som hushållsarbete enligt 67 kap. 13 a och 13 b §§ inkomstskattelagen ska även sådana uppgifter som avses i 9 a § lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete lämnas.

Den som begär skattereduktion för hushållsarbete, gåva, mikroproduktion av förnybar el, installation av grön teknik *eller arbetsresor* enligt 67 kap. 11–45 *och 49–61* §§ inkomstskattelagen (1999:1229) ska lämna uppgift om underlaget för skattereduktionen.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.
  2. Lagen tillämpas första gången för det beskattningsår som börjar efter den 31 december 2022.

3 Bakgrund

3.1 Ett förändrat reseavdragssystem

Avdrag för resor till och från arbetet är ett av de vanligaste avdragen i privatpersoners inkomstdeklarationer. Det är även det avdrag som ger upphov till det största skattefelet. Skattefelet består av skillnaden mellan de fastställda och de teoretiskt riktiga beloppen för skatter och avgifter. Enligt Skatteverkets beräkningar uppgick den totala storleken på skattefelet för reseavdraget till ca 1,8 miljarder kronor per år, under perioden 2014–2016, vilket motsvarade en tredjedel av reseavdragets skattemässiga värde. Ett av de vanligaste felen var att den skattskyldige inte uppfyllt det tidsvinstkrav på två timmar som krävs för att kunna få avdrag för resor med bil. Reseavdraget har också kritiserats för att gynna arbetsresande med bil jämfört med kollektivtrafik, framför allt inom storstadsområden där det finns god tillgång till kollektivtrafik. Detta får negativa effekter för miljön och klimatet i form av ökade utsläpp. Enligt dagens regler ges skattelättnaden i form av ett avdrag som minskar den beskattningsbara inkomsten och storleken på skattelättnaden beror på den skattskyldiges inkomst och marginalskatt. En skattskyldig med hög inkomst och därmed hög marginalskatt får en större skattelättnad än en skattskyldig med lägre marginalskatt trots att de kan ha samma kostnader för sina arbetsresor. Flera tidigare utredningar har föreslagit att reseavdraget ska ses över och den parlamentariska landsbygdskommittén föreslog i sitt betänkande att regeringen skulle ta initiativ till en översyn av reseavdraget i syfte att göra det avståndsbaserat (SOU 2017:1).

Regeringen beslutade den 21 december 2017 att tillsätta en kommitté som skulle se över det nuvarande systemet för reseavdrag och lämna förslag på ett förändrat reseavdragssystem (dir. 2017:134). Kommittén skulle undersöka hur systemet för avdrag för resor mellan bostad och arbetsplats bör omarbetas för att på ett bättre sätt gynna resor med låga utsläpp av växthusgaser och luftföroreningar och samtidigt vara enklare än nuvarande system att tillämpa, administrera och kontrollera. Andra utgångspunkter var att ett förändrat avdragssystem ska bidra till regionförstoring, och därigenom underlätta rörligheten på arbetsmarknaden, underlätta för att man ska kunna bo och verka i hela landet, även där kollektivtrafikalternativ saknas eller är begränsade, bidra till klimatmålet för transportsektorn 2030 samt minska skattefelet kopplat till avdraget. I uppdraget skulle det ingå en analys av hur ett avståndsbaserat och färdmedelsneutralt reseavdrag kan utformas och en bedömning av om det var lämpligt att införa ett sådant system. Kommittén skulle efter genomförd undersökning lämna ett förslag på ett förändrat reseavdragssystem.

3.2 Reseavdragskommittén

Den 26 juni 2019 överlämnade Reseavdragskommittén betänkandet Skattelättnad för arbetsresor (SOU 2019:36). I betänkandet föreslås att

reseavdraget i sin nuvarande form avskaffas och ersätts av en skattelättnad för längre arbetsresor i form av en skattereduktion.

Skattereduktion föreslås utgå med 60 öre per kilometer oavsett vilket färdmedel som faktiskt används för arbetsresan och ges för den del av avståndet mellan bostad och arbetsplats enkel väg som överstiger 30 kilometer och upp till och med 80 kilometer. För skattskyldiga som på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning är tvungna att använda egen bil eller förmånsbil i stället för allmänna kommunikationsmedel ges skattereduktion för den del av avståndet som enkel väg överstiger 10 kilometer. Skattereduktionen beräknas utifrån det faktiska antalet resdagar under beskattningsåret med resor som överstiger den nedre avståndsgränsen för skattereduktion, dock högst 210 dagar. Vid 59 eller färre resdagar medges ingen skattereduktion. Vid bristfällig kollektivtrafik medges ytterligare skattereduktion med ett fast belopp om 20 kronor per resdag vid avstånd från 30 kilometer och uppåt och med ett rörligt belopp på 60 öre per kilometer för avstånd mellan 80 och 150 kilometer. Skattereduktion ska ges med 30 procent av skäligena utgifter för väg-, bro- eller färjeavgifter i samband med arbetsresor för den del av de sammanlagda utgifterna som överstiger 8 000 kronor under beskattningsåret under förutsättning att kravet på bristfällig kollektivtrafik är uppfyllt. Avdraget för träningskatt avskaffas. Administration och kontroll utvecklas och görs säkrare genom att arbetsgivaren ska lämna uppgift om arbetsplatsens adress i arbetsgivardeklarationen.

Kommitténs betänkande har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (Fi2019/02525).

3.3 Regeringsuppdrag till Trafikanalys

Den 21 februari 2020 gav regeringen Trafikanalys i uppdrag att göra en fördjupad analys av vissa av konsekvenserna av Reseavdragskommitténs förslag dels för personer som bor och/eller arbetar i glesbygd, dels för personer som har begränsad tillgång till eller saknar kollektivtrafik. Den fördjupade analysen skulle belysa om konsekvenserna i dessa avseenden skiljer sig åt mellan kvinnor och män.

I uppdraget skulle Trafikanalys även fördjupa analysen i de delar som rör resmönster och färdmedelsfördelning i områden där tillgången till kollektivtrafik är begränsad eller saknas. Trafikanalys skulle bl.a. utreda i vilken omfattning personer i olika avståndsintervall, mellan bostad och arbetet, har tillgång till kollektivtrafik och vilka geografiska områden och kommuner som främst skulle beröras av olika nedre avståndsgränser respektive olika övre avståndsgränser.

I uppdraget ingick att belysa i vilken omfattning förslagen kan påverka resmönstren för personer som bor och/eller arbetar i en glesbygdskommun och som har långa avstånd till och från arbetet. Det fördjupade underlaget skulle vara ytterligare stöd för att kunna bedöma förslagets konsekvenser för regionförstoringen i landet och i vilken utsträckning det kan påverka kompetensförsörjningen i glesbygdskommuner.

Trafikanalys fick även i uppdrag att fördjupa analysen i den del som rör konsekvenser för sjuka och personer med funktionsnedsättning och i

vilken omfattning förslaget påverkar skattskyldiga som på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning måste göra arbetsresor med bil.

Trafikanalys redovisade sitt uppdrag den 5 juni 2020 och överlämnade rapporten Skattelättnad för arbetsresor – analys av frågor i betänkande SOU 2019/36 (Fi2020/02648).

4 Några utgångspunkter

I denna promemoria föreslås ett nytt och enklare system för skattelättnad för arbetsresor som förväntas omfatta fler personer. En regionalt differentierad skattereduktion som är avståndsbaserad och färdmedelsneutral föreslås ersätta den nuvarande kostnadsbaserade avdragsrätten för resor mellan bostad och arbetsplats. Den regionala differentieringen innebär att villkoren för att kunna få en skattelättnad knyts till var i landet den skattskyldige bor och arbetar. Utgångspunkten för förslaget är att skattelättnaden främst ska riktas till skattskyldiga som bor i områden där det inte finns tillgång till kollektivtrafik i samma utsträckning som i storstadsområdena. En lägre avståndsgräns föreslås därför gälla i sådana kommuner som inte betraktas som storstadskommuner enligt Tillväxtanalys indelning. Detta innebär att de personer som är bosatta och har sin arbetsplats i dessa områden måste ha ett avstånd mellan bostad och arbetsplats som överstiger en viss nedre avståndsgräns som är lägre än vad som gäller för storstadskommuner.

Utgångspunkten i Reseavdragskommitténs förslag var att skattereduktionen i första hand ska utgå för längre arbetsresor. Promemorians förslag skiljer sig således från betänkandets förslag genom att en regional differentiering av skattereduktionen föreslås införas. I flera andra avseenden görs dock ingen annan bedömning i denna promemoria än den som gjorts i betänkandet. I detta avsnitt redogörs för de förslag från betänkandet där promemorian delar kommitténs bedömning och inte föreslår någon ändring av kommitténs förslag. De förslag där promemorians bedömningar eller förslag helt eller delvis skiljer sig från kommitténs behandlas i avsnitt 5.

De synpunkter som remissinstanserna har lämnat på kommitténs förslag redovisas inte särskilt i denna promemoria utan kommer att behandlas och bemötas i en kommande lagrådsremiss.

4.1 Reseavdraget avskaffas och ersätts av en skattereduktion

I avsnitt 10.2 i betänkandet föreslås att reseavdraget i sin nuvarande form avskaffas och ersätts av en skattelättnad i form av en skattereduktion. En skattereduktion innebär att skattelättnadens storlek inte blir beroende av den skattskyldiges inkomst och marginalskatt eftersom skattereduktionen dras från den uträknade skatten. Ett avdrag innebär däremot att den skattskyldiges beskattningsbara förvärsinkomst minskar, dvs. underlaget för

inkomstskatt. Den skattelättnad som ett avdrag leder till kan beräknas till det avdragna beloppet multiplicerat med den skattskyldiges marginalsatt.

Skattereduktionen föreslås vara avståndsbasead och färdmedelsneutral. Att skattereduktionen är avståndsbasead innebär att skattelättnaden knyts till avståndet mellan bostad och arbetsplats i stället för den faktiska kostnaden för resan däremellan. Färdmedelsneutralitet innebär att skattelättnaden blir oberoende av vilket färdmedel som faktiskt har använts för arbetsresan. Skattereduktionen kopplas till avståndet på resor mellan bostad och arbetsplats och ska kunna utgå oberoende av vilket färdmedel som har använts för resan.

Med arbetsresor avses inte bara resor tur och retur mellan bostad och arbetsplats utan även flera resor till olika arbetsplatser mellan tur- och returresan. En förändring i förhållande till dagens regler är att begreppet arbetsresor även föreslås omfatta resor mellan bostaden och platsen för skattefri utbildning eller annan åtgärd enligt 11 kap. 17 § inkomstskattelagen (1999:1229), förkortad IL, dvs. sådana resor som anges i nuvarande 12 kap. 31 § första stycket IL.

4.2 Avståndsberäkning

I avsnitt 10.3 i betänkandet föreslås hur avståndet mellan bostad och arbetsplatsen ska beräknas. Enligt kommittén bör avståndet mellan bostad och arbetsplats beräknas enligt kortast lämpliga körsträcka med bil oavsett vilket färdmedel och färdväg som har använts.

Om del av arbetsresa genomförs med flyg ska avståndet mellan bostad och arbetsplats likväl beräknas enligt kortast lämpliga körsträcka med bil mellan bostad och arbetsplats. Om del av arbetsresan sker på vatten ska avståndet för denna del beräknas efter sträcka för sjöfart. Om såväl väg- som vattenförbindelse saknas ska avstånd beräknas enligt kortaste sträcka med annat lämpligt färdmedel.

För en skattskyldig som gör flera arbetsresor till samma eller olika arbetsplatser samma dag beräknas dagligt avstånd enkel väg till summan av reseavstånden från bostaden till, mellan och från arbetsplatserna och divideras sedan med två.

4.3 Beräkning av skattereduktionen

Beräkning av antal resdagar

I avsnitt 10.5.1 i betänkandet föreslås att antal resdagar ska bestämmas som faktiska resdagar under beskattningsåret, dock högst 210 dagar. Endast resdagar med resor på avstånd som överstiger den nedre avståndsgränsen – i kommitténs förslag 30 kilometer – berättigar till skattereduktion.

Skattereduktionen knyts till en kilometersats

I avsnitt 10.5.2 i betänkandet föreslås att skattereduktionen ska utgå med ett fast belopp per kilometer mellan en nedre och en övre avståndsgräns,

en s.k. kilometersats. Kommittén konstaterar att skattereduktionen därmed blir lika stor per kilometer oavsett färd sätt och den faktiska utgiften för resan. Det innebär att kollektivresenärer och bilister som reser lika långt får lika hög skattereduktion. Vid samåkning med bil utgår lika stor skattereduktion för de som samåker samma sträcka, oavsett vem som äger eller kör bilen eller betalar drivmedlet för bilen.

Underlag för skattereduktionen och skattereduktionens storlek

I avsnitt 10.5.3 i betänkandet föreslås hur underlaget för skattereduktion och skattereduktionens storlek ska beräknas. Kommittén föreslår att underlaget för skattereduktionen ska vara ett kilometertal som beräknas som den del av avståndet mellan bostad och arbetsplats som överstiger den nedre avståndsgränsen men uppgår till högst den övre avståndsgränsen, multiplicerat med två och med antalet resdagar med det aktuella avståndet. Om den skattskyldige under året rest mellan bostad och arbetsplats med flera olika avstånd beräknas kilometertalen på samma sätt för varje avstånd för sig och summeras sedan till underlaget för skattereduktionen. Om den skattskyldige rest fler än 210 dagar under året, ska underlaget i första hand beräknas för de längsta resorna i fallande ordning. Skattereduktionens storlek uppgår till underlaget multiplicerat med kilometersatsen.

4.4 Vilka som kan få skattereduktion och begäran om skattereduktion

I avsnitt 10.7 och 10.8 i betänkandet föreslås att rätten till skattereduktion ska gälla de fysiska personer som är obegränsat skattskyldiga någon gång under beskattningsåret och fysiska personer som är begränsat skattskyldiga men vars överskott av förvärvsinkomster i Sverige och andra länder, uteslutande eller så gott som uteslutande, utgörs av överskott av förvärvsinkomster i Sverige.

Rätten till skattereduktion bör fördelas efter den tid som de skattskyldiga har varit obegränsat skattskyldiga i Sverige. De som är obegränsat skattskyldiga endast under en del av beskattningsåret har rätt till skattereduktion för denna tid.

Dagens avdragsregler för arbetsresor tillämpas både för fysiska personers arbetsresor hänförliga till inkomstslaget tjänst och arbetsresor hänförliga till inkomstslaget näringsverksamhet (16 kap. 28 § IL). Reglerna om avdragsrätt i inkomstslaget näringsverksamhet är tillämpliga främst för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag. I avsnitt 11.6 i betänkandet föreslås att samma principiella likabehandling av avdragsrätten för arbetsresor som nu gäller i inkomstslaget tjänst och inkomstslaget näringsverksamhet även bör gälla med kommitténs föreslagna avståndsmodell. Det innebär att även arbetsresor hänförliga till inkomstslaget näringsverksamhet ska omfattas av skattereduktionen för arbetsresor och att avdraget för dessa arbetsresor avskaffas.

I avsnitt 10.7 i betänkandet föreslås, vidare, att en begäran om skattereduktion för arbetsresor ska göras i inkomstdeklarationen för det beskattningsår då arbetsresorna har gjorts och utgifterna för avgifterna har

betalats. I avsnitt 5.7 nedan redogörs för vissa ändringar och förtydliganden i detta avseende.

4.5 Avdraget för trängselskatt avskaffas

I avsnitt 11.2 i betänkandet föreslås att avdraget för trängselskatt avskaffas. Detta motiveras bl.a. med att skattens styrande effekt försvagas när den får dras av vid inkomstbeskattningen och att ett avskaffande av avdragsrätten ökar incitamenten för skattskyldiga att begränsa sin bilkörning mellan bostad och arbetsplats och i stället välja kollektiva transportmedel.

4.6 En skattelättnad för högre väg-, bro- och färjeavgifter i form av en skattereduktion införs

I avsnitt 11.2 i betänkandet föreslås vidare att avdraget för väg-, bro- och färjeavgifter avskaffas. Som en del av skattereduktionen för arbetsresor ska i stället högre utgifter för väg-, bro- och färjeavgifter i samband med resor mellan bostaden och arbetsplatsen berättiga till skattereduktion. För att en avgift ska ingå i underlaget för skattereduktion för väg-, bro- och färjeavgifter krävs att avgiften faktiskt har betalats i samband med resa mellan bostaden och arbetsplatsen. Avgifterna ska, liksom enligt gällande regler, kunna styrkas med underlag i form av kvitton eller liknande vid förfrågan från Skatteverket. Skattereduktionen föreslås uppgå till 30 procent av underlaget och ska endast få göras för den del av underlaget som överstiger 8 000 kronor under beskattningsåret.

4.7 Förmånsbil och egen bil i tjänsten

I avsnitt 11.3 i betänkandet föreslås att avdraget för arbetsresor med förmånsbil och egen bil i tjänsten avskaffas och att dessa resor i stället ska omfattas av skattereduktion för arbetsresor. Kommittén gör bedömningen att förslaget ligger i linje med att den skattskyldiges val av färdmedel för arbetsresor eller kostnaden för dessa inte ska ha någon betydelse för att personen ska få en skattelättnad i form av en skattereduktion i det nya systemet med en avståndsbaserad skattereduktion.

4.8 Avdraget för arbetsresor i samband med ålder avskaffas

I avsnitt 11.5.2 i betänkandet föreslås att avdraget för arbetsresor i samband med ålder, sjukdom eller funktionsnedsättning avskaffas och att det i stället införs en skattereduktion för arbetsresor för skattskyldiga som på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning är tvungna att använda egen bil eller förmånsbil. Kommittén gör dock bedömningen att det torde vara ovanligt att skattskyldiga behöver använda bil vid arbetsresor enbart

på grund av ålder och att det därför är tillräckligt att den nya avståndsmodellen omfattar särskild reglering av bilresor på grund av sjukdom och funktionsnedsättning för att fånga in de situationer som kan uppstå i realiteten. Någon skattereduktion för arbetsresor i samband med ålder föreslås således inte.

4.9 Hantering av kostnadsavdrag

I avsnitt 12 i betänkandet redogör kommittén för hur en förändrad avdragsrätt förhåller sig till andra kostnadsavdrag. Kommittén gör bedömningen att avdraget för utgifter för hemresor, inställelseresor och tjänsteresor bör lämnas oförändrat. Beloppsgränsen för inställelseresor föreslås dock sänkas från 11 000 kronor till 5 000 kronor.

Avdraget för resor under utbildning m.m. föreslås avskaffas. Dessa resor kommer i stället att omfattas av skattereduktionen för arbetsresor.

4.10 Arbetsplatsens adress ska lämnas i arbetsgivardeklaration och i förekommande fall kontrolluppgift

I avsnitt 14.4.3 i betänkandet föreslås att en arbetsgivardeklaration för varje betalningsmottagare även ska innehålla uppgift om arbetsplatsens adress om betalningsmottagaren haft en arbetsplats. I de fall arbetsgivardeklaration på individnivå inte lämnas ska kontrolluppgift lämnas. Kontrolluppgiften ska också innehålla uppgift om arbetsplatsens adress för betalningsmottagaren. Genom att lägga till information om arbetsplatsens adress i arbetsgivardeklarationens individuppgift anser kommittén att det skapas förutsättningar för ett avdragssystem för arbetsresor där Skatteverket med hjälp av digitaliseringens möjligheter kan utforma tjänster så att den som har rätt till skattereduktion för arbetsresor lättare kan ta tillvara sina rättigheter och fullgöra sina skyldigheter. Det ökar förutsebarheten då varje individ på ett enkelt sätt kan få veta vad som gäller för den personen. Med adressuppgifterna ökar möjligheterna att få det rätt från början samtidigt som det minskar utrymmet för att räkna fel. I betänkandet finns förslag på ändringar i skatteförfarandelagen till följd av förslaget.

5 En avståndsbasead, färdmedelsneutral och regionalt differentierad skattereduktion införs

5.1 Skattereduktionen ska vara regionalt differentierad

Promemorians förslag: En regional differentiering av skattereduktionen införs som innebär att ett särskilt krav ska gälla för personer som är bosatta och har sin arbetsplats i vissa storstadsområden. För att dessa personer ska ha rätt till skattereduktion för arbetsresor måste de ha ett avstånd mellan bostad och arbetsplats som överstiger en viss avståndsgräns som är högre än vad som gäller för skattskyldiga som inte är bosatta och har sin arbetsplats i sådana områden.

Skälen för promemorians förslag

Skattereduktionen bör vara inriktad på områden med mindre möjlighet till arbetsresor med kollektivtrafik

Kommittén föreslår att reseavdraget ska avskaffas och ersättas med en skattereduktion som inriktas mot skattskyldiga som gör längre arbetsresor och som därmed har högre kostnader för sina resor. Förslaget innebär att skattereduktion endast ges för den del av avståndet mellan bostad och arbetsplats som enkel väg överstiger 30 kilometer. Arbetsresande som har ett avstånd mellan bostad och arbetsplats som understiger 30 kilometer får enligt förslaget således ingen skattelättnad för sina arbetsresor, med undantag av personer med sjukdom eller funktionsnedsättning.

Kommitténs förslag har kritiserats för att det försämrar möjligheterna att bo och verka i de delar av landet som har begränsad kollektivtrafik eller där kollektivtrafik saknas. Flera remissinstanser påpekar att rörligheten på arbetsmarknaden och kompetensförsörjningen kan komma att påverkas negativt av förslaget, särskilt i glesbygden där näringslivet redan i dag har svårt att hitta rätt arbetskraft på ett effektivt sätt. Kommittén konstaterar även att en färdmedelsneutral skattelättnad som endast baseras på avstånd mellan den skattskyldiges bostad och arbetsplats medför en omfördelning av skattelättnaden från skattskyldiga som reser med bil till skattskyldiga som reser med kollektivtrafik.

Det är viktigt att skattereduktionen utformas så att även de som inte har tillgång till kollektivtrafik för sina arbetsresor kan få del av skattelättnaden. I denna promemoria föreslås en annan inriktning på skattelättnaden jämfört med kommitténs förslag. I stället för att gynna skattskyldiga med långa arbetsresor bör skattelättnaden främst riktas till skattskyldiga som bor i områden där det inte finns samma möjlighet till kollektivtrafik som i storstadsområden.

Ett tillägg vid bristfällig kollektivtrafik bör inte införas

Kommittén konstaterar att en avståndsbasead skattelättnad, enligt deras förslag, inte innebär några fördelar för boende i områden där kollektivtrafiken är bristfällig. Kommittén föreslår därför att det införs ett tillägg

till den föreslagna skattereduktionen, i de fall den skattskyldige har bristfällig tillgång till kollektivtrafik. Med bristfällig kollektivtrafik avses enligt kommitténs förslag att restiden per dag vid färd med kollektivtrafik är minst två timmar och 30 minuter längre än vid färd med bil (tidsvinstkrav). Tillägget ska utgå med ett fast belopp om 20 kronor per resdag vid avstånd från 30 kilometer och uppåt och ett rörligt belopp på 60 öre per kilometer för avstånd mellan 80 och 150 kilometer. Det krävs således att den skattskyldige har minst 30 kilometer mellan bostad och arbete för att få del av det föreslagna tillägget, även om han eller hon saknar tillgång till kollektivtrafik för hela eller delar av sträckan.

Det föreslagna tidsvinstkriteriet innebär att bristfällig kollektivtrafik i detta sammanhang definieras på liknande sätt som gäller för avdrag för bil i dagens reseavdragssystem. Det innebär att den skattskyldige ska göra en viss tidsvinst per dag genom att använda bil i stället för kollektivtrafik. Tidsvinstkravet för bilavdrag i dagens system är två timmar per dag. Kommittén bedömer, som en ytterligare åtgärd, att kravet på tidsvinst bör utökas från två till två timmar och 30 minuter per dag, sammanlagt för tur- och returrestan. Kommittén konstaterar dock att dagens tidsvinstkrav inte är problemfritt. Det är den skattskyldige som själv beräknar hur stor tidsvinsten är och i deklarationen behöver endast den sammanlagda resekostnaden anges med ett totalbelopp. Den skattskyldige behöver således inte i deklarationen ange på vilket avstånd eller antal resedagar som beräkningen baseras. Det framgår inte heller om avdraget avser resor med bil, är baserat på en beräknad tidsvinst eller hur stor denna tidsvinst i så fall är. I Skatteverkets promemoria Avdrag för resor till och från arbetet – En uppföljning av skattefelskontrollen, som togs fram efter önskemål från kommittén, framgår att den vanligaste orsaken till att det sker en ändring av ett reseavdrag är att avdrag har yrkats för bil trots att tidsvinstkravet inte är uppfyllt.

Av kommittédirektiven (dir. 2017:134) framgår att en av utgångspunkterna för ett förändrat reseavdrag ska vara att minska skattefelet kopplat till avdraget. Kommitténs förslag innebär att tidsvinstkravet behålls men att kravet på tidsvinst utökas från två till två timmar och 30 minuter per dag. Kommittén bedömer att ett sådant skärpt tidsvinstkrav normalt inte kommer att utgöra något problem för dem som reser i utpräglade glesbygdsområden, där kollektivtrafiken inte klarar någon av tidsgränserna. Däremot kan det bli svårare att klara ett skärpt tidsvinstkrav i tätbefolkade områden där kollektivtrafiken är förhållandevis god.

Det finns skäl att tro att ett skärpt tidsvinstkrav från två timmar till två timmar och 30 minuter kan leda till att dagens skattefel i viss mån minskar. Ett nytt system för skattelättnad för arbetsresor måste dock vara robust och reglerna måste vara lätta att tillämpa, administrera och kontrollera. Enligt Trafikanalys är kriteriet på två timmar och 30 minuter restidsvinst inte heller tillräckligt träffsäkert för att identifiera förvärsarbetande med bristfällig tillgång till kollektivtrafik. Deras analys tyder på att förvärsarbetande som med rimliga förutsättningar kan genomföra sin arbetsresa med kollektiva färdmedel ytterst sällan kan hävda restidsvinstkriteriet för att genomföra resan med bil i stället (se Trafikanalys rapport Skattelättnad för arbetsresor – analys av frågor i betänkande SOU 2019/36, s. 5). Att ha ett tidsvinstkrav som förutsättning för en högre skatte-

reduktion innebär dessutom att man frångår en i övrigt schabloniserad avståndsbaserad och färdmedelsneutral skattereduktion.

Mot denna bakgrund görs i denna promemoria bedömningen att det inte är lämpligt att införa ett tidsvinstkrav i det nu föreslagna avståndsbaserade systemet. Inriktningen bör i stället vara att systemet ska bestå av en regional differentierad skattelättnad som är inriktad på arbetsresor i områden där det inte finns samma möjlighet till kollektivtrafik som det finns i eller i närheten av större städer.

Skattereduktionen bör vara regionalt differentierad med högre avståndsgräns i vissa storstadsområden

Att definiera i vilka områden i landet som det finns ett särskilt behov av en skattelättnad för arbetsresor är emellertid inte helt enkelt. Kommittén har undersökt möjligheterna att hitta kriterier för när bristfällig kollektivtrafik ska anses föreligga som är knutna till geografiska begrepp som landsbygd och glesbygd och som skulle kunna användas som kvalifikation för någon form av "glesbygdstillägg". Kommittén har bl.a. övervägt en definition av glesbygd som utgår från närheten till tätorter med minst 3 000 invånare eller att knyta rätten till en förhöjd skattereduktion till boende i vissa kommuner och församlingar. Vidare har kommittén övervägt definitioner som bygger på kollektivtrafikens närhet och omfattning. Kommittén har dock kommit fram till att de definitioner av begreppet bristfällig kollektivtrafik som de har prövat innebär betydande svårigheter eller nackdelar när det gäller att fastställa rätten till tilläggsbelopp för skattereduktion och att en definition som i huvudsak bygger på tidsvinst är att föredra.

Trafikanalys konstaterar, i likhet med kommittén, att det i dagsläget inte finns någon enhetlig definition av vilka geografiska områden i Sverige som är att betrakta som glesbygd men att det finns olika metoder för att dela in landets kommuner i olika kommungrupper utifrån tillgänglighet eller närhet till en större ort. Trafikanalys delar kommitténs uppfattning om att en kommunindelning är en alltför grov indelning för att definiera ett glesbygdsområde eftersom de flesta kommunerna i Sverige består av såväl tätbebyggda områden som mer glest befolkade områden (se Trafikanalys rapport Skattelättnad för arbetsresor – analys av frågor i betänkande SOU 2019/36, s. 20).

Det har således visat sig vara mycket svårt att ta fram en träffsäker definition av glesbygd som också går att kontrollera av Skatteverket. Det finns inte heller skäl att bygga vidare på något av de förslag som kommittén under sitt utredningsarbete har avfärdat. En skattereduktion som är inriktad på skattskyldiga som bor i ett glesbygdsområde bör därför inte införas.

I stället för att definiera glesbygdsområden eller områden med bristfällig kollektivtrafik, föreslås i denna promemoria att ett högre krav ska gälla i storstadsområden för att få skattelättnaden. I dessa områden har skattskyldiga normalt bättre tillgång till kollektivtrafik och därmed bättre förutsättningar att hålla nere sina reskostnader för arbetsresor än individer i övriga landet. Förslaget innebär att skattskyldiga i dessa områden måste ha ett avstånd mellan bostad och arbetsplats som överstiger en viss nedre

avståndsgräns, som är högre än vad som gäller för skattskyldiga som bor i övriga områden, för att få skattereduktion.

En regionalt differentierad skattereduktion utifrån Tillväxtanalys indelning

På samma sätt som det är svårt att definiera vad som ska avses med ett glesbygdsmråde finns det utmaningar när det gäller att definiera områden där tillgången till kollektivtrafik är bättre än i övriga områden. En utgångspunkt är att det bör vara de områden som hör till eller ligger i närheten av landets storstäder.

Ett sätt att avgränsa de storstadsområden som ska omfattas av den högre avståndsgränsen vore att utifrån vissa objektiva kriterier definiera dessa områden med utgångspunkt i t.ex. befolkningstäthet eller restid med bil till närmaste tätort.

En grov geografisk avgränsning av kommuner som ingår i storstadsområden vore att peka ut hela län, så som Stockholms, Västra Götalands och Skåne län. Stockholms län sammanfaller med det som brukar kallas Stor-Stockholm. Det är dock inte rimligt att betrakta hela Skåne eller Västra Götalands län som storstadsregioner. I Västra Götalands län ingår t.ex. större delarna av Dalsland och Västergötland som till stora delar utgörs av landsbygdskommuner. Även delar av Skåne län vore olämpligt att definiera som tillhörande storstadsregionen Malmö.

För att hitta en snävare och därmed mer lämplig definition av storstadsregioner med god kollektivtrafiktillgång har det i stället övervägts att utgå från SCB:s klassificering av storstadsområden. SCB har identifierat tre storstadsområden: Stor-Stockholm, Stor-Göteborg och Stor-Malmö. Grupperingen av kommuner tillhörande respektive storstadsområde bygger på statistik för arbetspendling och flyttning mellan centralkommun och kranskommuner samt tar hänsyn till befintlig planeringsamverkan. Indelningen reviderades senast 2005.¹ I SCB:s definition av de tre storstadsområdena ingår totalt 51 kommuner. I likhet med en indelning utifrån län skulle en indelning utifrån SCB:s tre storstadsområden omfatta många områden som till stora delar utgörs av landsbygdskommuner.

Ett annat alternativ är att utgå från den kommunindelning som arbetats fram av Tillväxtanalys. Tillväxtanalys har tidigare på regeringens uppdrag i en rapport belyst möjligheterna att förbättra tillgången till statistik och fakta för att beskriva och analysera regioner och landsbygd (Tillväxtanalys rapport Bättre statistik för en bättre regional- och landsbygdspolitik, 2014:04). Myndigheten har förespråkat en indelning i tre respektive sex olika kommuntyper. Klassificeringen utgår från befolkningstäthet och befolkningsstorlek, men hänsyn tas också vid indelningen i sex kommuntyper till avstånden till större städer. Det var också denna kommunindelning som huvudsakligen användes i Landsbygdskommitténs del- och slutbetänkande (SOU 2017:1). Om den högre avståndsgränsen skulle utgå från gruppen storstadskommuner enligt Tillväxtanalys klassificering, dvs. kommuner med mindre än 20 procent av befolkningen i rurala områden och en med angränsande kommuner samlad folkmängd

¹ www.scb.se.

på minst 500 000 invånare, skulle 29 kommuner i Stockholms, Västra Götalands och Skåne län omfattas av den högre avståndsgränsen.

Det bedöms mer lämpligt att knyta den högre avståndsgränsen till en snävare indelning av storstadsområden och att indelningen därför bör utgå från de kommuner som omfattas av gruppen storstadskommuner enligt Tillväxtanalys indelning. Den högre avståndsgränsen bör knytas till skattskyldiga som bor och arbetar inom dessa kommuner. En sådan lagreglering pekar inte ut enskilda utan riktar sig till alla skattskyldiga som är bosatta och arbetar inom de aktuella områdena, alltså till en i allmänna termer bestämd krets av personer. Den geografiska avgränsningen bör anges i lag.

Även inom vissa av de angivna kommunerna finns det områden där kollektivtrafik saknas eller kan anses bristfällig. Ett vanligt förekommande förhållande kan vara att kollektivtrafik finns på huvuddelen av avståndet mellan bostad och arbetsplats men att den saknas för första delen av resan mellan bostaden och t.ex. en tåg- eller busstation med goda förbindelser. Ett annat förhållande är att det kan finnas god kollektivtrafik under vissa tider men att det saknas kollektivtrafik vid en viss tidpunkt. Samma avståndsgräns bör dock gälla för alla som bor och arbetar inom de angivna områdena. På så sätt undviks individuella bedömningar av huruvida det förekommer bristfällig kollektivtrafik eller inte och systemet blir mer överskådligt och förutsebart.

Sammanfattningsvis bör det införas en regional differentiering som utgår från de kommuner som ingår i gruppen storstadskommuner enligt Tillväxtanalys indelning. Detta innebär att ett särskilt krav ska gälla för de personer som är bosatta och har sin arbetsplats i dessa områden. För att dessa personer ska ha rätt till skattereduktion för arbetsresor måste de ha ett avstånd mellan bostad och arbetsplats som överstiger en viss nedre avståndsgräns som är högre än vad som gäller för övriga landet. Skattereduktion ges för den del av resan som överstiger avståndsgränsen. Hur den regionala differentieringen av skattereduktionen bör utformas utvecklas i avsnitt 5.2.3.

Lagförslag

Förslaget medför att två nya paragrafer i 67 kap., 49 och 50 §§, och en ny bilaga, bilaga 67.1, i inkomstskattelagen införs.

5.2 Avståndsgränser

5.2.1 Nedre avståndsgräns

Promemorians förslag: En nedre avståndsgräns på 15 kilometer införs. En skattskyldig har rätt till skattereduktion för arbetsresor för den del av avståndet mellan bostad och arbetsplats enkel väg som överstiger 15 kilometer.

Skälen för promemorians förslag: I dagens reseavdragsystem finns en beloppsgräns, som innebär att avdrag endast kan göras för den del av utgiften för arbetsresor som överstiger 11 000 kronor under beskattningsåret (12 kap. 2 § tredje stycket IL). Få kollektivtrafikresenärer kommer

upp i så höga belopp med vanligt förekommande periodbiljetter och kan därför i allmänhet inte göra något avdrag eller bara göra avdrag med ett mindre belopp. För skattskyldiga som är berättigade till avdrag för resor med bil motsvarar beloppsgränsen i dagens system i praktiken ett avstånd mellan bostaden och arbetsplatsen på knappt 15 kilometer enkel väg, vid normalt heltidsarbete med arbetsresor 210 dagar per år.

I likhet med dagens system bör det finnas en gräns motsvarande dagens beloppsgräns för att begränsa systemets omfattning, både vad gäller antalet skattskyldiga som kan få rätt till skattereduktion och det totala skattebortfallet för staten. Skattelättnaden bör därför endast ges till skattskyldiga som har ett avstånd mellan bostaden och arbetsplatsen som överstiger en nedre avståndsgräns. Skattskyldiga som har kortare avstånd än denna gräns kommer då inte att få någon skattelättnad.

Kommittén bedömer att ett nytt system för skattelättnad för kostnader för arbetsresor framför allt ska fokusera på skattskyldiga som har längre avstånd och högre kostnader för arbetsresor och föreslår att en nedre gräns om 30 kilometer bör införas. Av Trafikanalys rapport framgår dock att en stor andel av arbetsresorna för vilka det görs bilavdrag har reseavstånd mellan 15 och 30 kilometer enkel väg och kommer vid en nedre gräns om 30 kilometer att förlora möjligheten till skattelättnad (se Trafikanalys rapport Skattelättnad för arbetsresor – analys av frågor i betänkande SOU 2019/36, s. 5). I denna promemoria görs bedömningen att det bör ställas ett högre krav för att få skattelättnad för skattskyldiga som bor och arbetar i ett storstadsområde där de skattskyldiga i genomsnitt har bättre tillgång till kollektivtrafik än skattskyldiga i övriga landet och därmed bättre förutsättningar att hålla nere sina kostnader för arbetsresande. På så sätt kan avståndsgränsen sänkas i förhållande till kommitténs förslag för de skattskyldiga som inte bor och arbetar i ett sådant område.

I dagens reseavdragssystem motsvarar beloppsgränsen på 11 000 kronor ett reseavstånd på knappt 15 kilometer enkel väg. För att skattskyldiga som i dag har rätt till reseavdrag, och som inte bor inom en storstadskommun som omfattas av den högre avståndsgränsen (se avsnitt 5.2.2), även i fortsättningen ska ha rätt till skattelättnad bör den nedre avståndsgränsen sänkas i förhållande till kommitténs förslag. En nedre avståndsgräns om 15 kilometer bör därför införas.

Lagförslag

Förslaget medför att en ny paragraf i 67 kap. inkomstskattelagen, 50 §, införs.

5.2.2 En högre nedre avståndsgräns för skattskyldiga som bor och arbetar i storstadskommuner

Promemorians förslag: En högre avståndsgräns för att få skattereduktion ska gälla för skattskyldiga som bor och arbetar i storstadskommuner som särskilt anges i lag. En skattskyldig som bor och arbetar inom en sådan kommun har rätt till skattereduktion för arbetsresor för den del av avståndet mellan bostad och arbetsplats som enkel väg överstiger 30 kilometer.

Skälen för promemorians förslag

För att omfattas av den högre avståndsgränsen ska den skattskyldige bo och arbeta i en storstadskommun

Som framgår ovan bör en regional differentiering av skattereduktionen införas som utgår från de större storstadsområdena i landet och som innebär att ett särskilt krav ska gälla för de personer som är bosatta och har sin arbetsplats i dessa områden. För att dessa personer ska ha rätt till skattereduktion för arbetsresor måste de ha ett avstånd mellan bostad och arbetsplats som överstiger en viss avståndsgräns som är högre än vad som gäller för övriga landet. Det bör anges i lag vilka storstadskommuner som omfattas.

I avsnitt 5.2.1 föreslås att en skattskyldig ska ha rätt till skattereduktion för arbetsresor för den del av avståndet mellan bostad och arbetsplats som enkel väg överstiger 15 kilometer. För skattskyldiga som bor och arbetar i vissa storstadskommuner bör denna nedre avståndsgräns emellertid inte gälla. I stället bör avståndet mellan bostad och arbetsplats enkel väg överstiga 30 kilometer för att rätt till skattereduktion ska föreligga. I storstadsområden bedöms kollektivtrafiken i allmänhet vara så pass tillgänglig att stöd för arbetsresor som understiger detta avstånd inte är kostnadseffektivt.

Den högre avståndsgränsen bör endast tillämpas om den skattskyldige är bosatt i en av de angivna storstadskommunerna och har sin arbetsplats belägen inom en sådan kommun. Om den högre avståndsgränsen skulle omfatta alla individer som är bosatta eller har sin arbetsplats i någon av storstadsområdena, skulle detta drabba individer vars arbetsresa till någon del, men inte helt och hållet, sker utanför storstadsregionen. Sådana arbetsresor motsvarar inte principen om att de kan genomföras till lägre kostnad till följd av den relativt goda tillgången på kollektivtrafik i storstadsregionerna.

Rätten till skattereduktion är kopplad till var den skattskyldige är bosatt och har sin arbetsplats. För avståndet mellan bostad och arbetsplats ska den skattskyldiges aktuella faktiska bostadsadress ligga till grund för beräkningen av avståndet. Detta är normalt också den skattskyldiges folkbokföringsadress.

Lagförslag

Förslaget medför att en ny paragraf i 67 kap., 50 §, och en ny bilaga, bilaga 67.1, i inkomstskattelagen införs.

5.2.3 Övre avståndsgräns

Promemorians förslag: En övre avståndsgräns på 80 kilometer införs. Skattereduktion får endast göras för avstånd mellan bostad och arbetsplats enkel väg upp till och med 80 kilometer.

Skälen för promemorians förslag: Nuvarande reseavdrag har ingen gräns i kronor för hur stort avdragsbeloppet kan bli. Kommittén föreslår dock att avstånd som överstiger en fast övre avståndsgräns i kilometer inte ska utgöra underlag för skattereduktion. Den övre avståndsgränsen bestäms utifrån en avvägning mellan två huvudsakliga faktorer, dels förekomsten av överkompensation, dels förslagets konsekvenser i förhållande till dagens regler. Kommittén anser att en övre avståndsgräns på 80 kilometer enkel resa, vid en kilometersats om 60 öre per kilometer är en rimlig avvägning mellan dessa hänsynstaganden. Kommittén gör vidare bedömningen att den övre avståndsgränsen dock inte ska gälla vid bristfällig kollektivtrafik.

Som framgår ovan görs bedömningen i denna promemoria att ett tillägg vid bristfällig kollektivtrafik inte bör införas. I stället ska två olika nedre avståndsgränser tillämpas beroende på var den skattskyldige är bosatt och har sin arbetsplats. Samma övre avståndsgräns bör dock gälla för samtliga skattskyldiga. En övre avståndsgräns på 80 kilometer enkel resa, vid en kilometersats om 50 öre per kilometer, bedöms vara en lämplig gräns.

Lagförslag

Förslaget medför att en ny paragraf i 67 kap. inkomstskattelagen, 50 §, införs.

5.3 Beräkning av skattereduktionen

5.3.1 Beräkning av antal resdagar

Promemorians förslag: För rätt till skattereduktion krävs att den skattskyldige har minst 30 resdagar under beskattningsåret. Endast resdagar med arbetsresor på avstånd som överstiger den nedre avståndsgränsen om 15 kilometer respektive 30 kilometer ska räknas med.

Skälen för promemorians förslag: Kommittén föreslår en nedre gräns på 60 resdagar under beskattningsåret oberoende av avstånd, för att rätt till skattereduktion ska föreligga. Vid 59 eller färre resdagar föreligger alltså ingen rätt till skattereduktion för arbetsresor. Kommittén anger att en sådan gräns t.ex. kan beröra den som inträtt på arbetsmarknaden sent under året, eller lämnat den i början av året, liksom den som haft tillfälligt arbete under en kortare tid. Vidare anges att huvuddelen av dessa inte heller kan få reseavdrag i dagens system då de sällan når upp till beloppsgränsen på 11 000 kronor. I det fall den skattskyldige har företagit fler än 60 arbetsresor föreslår kommittén att endast resdagar med resor på avstånd som överstiger den nedre avståndsgränsen ska berättiga till skattereduktion.

I likhet med kommittén görs bedömningen att det bör ställas ett krav på en nedre gräns på ett visst antal dagar för att rätt till skattereduktion ska

föreligga för att på så sätt minska administrationen av små belopp. En gräns om 60 arbetsdagar innebär dock att de skattskyldiga som har relativt få men långa arbetsresor kan bli utan skattereduktion, trots att resekostnaderna i vissa fall kan uppgå till relativt höga belopp, medan skattskyldiga som reser många dagar men relativt korta avstånd omfattas av skattelättnaden. Den nedre gränsen bör därför sänkas. En lämplig nedre gräns bedöms i stället vara 30 resdagar per beskattningsår.

Kommitténs förslag innebär vidare att vid beräkningen av om en skattskyldig har gjort fler än 60 arbetsresor under ett beskattningsår ska samtliga arbetsresor under beskattningsåret räknas som en arbetsresa, oberoende av avstånd. Till skillnad från kommitténs förslag görs i denna promemoria bedömningen att endast antal resdagar med resor på avstånd som överstiger den nedre avståndsgränsen (15 respektive 30 kilometer) ska räknas som en arbetsresa vid beräkningen av antal dagar som krävs för att rätt till skattereduktion ska föreligga.

Lagförslag

Förslaget medför att en ny paragraf i 67 kap. inkomstskattelagen, 50 §, införs.

5.3.2 Kilometersatsen

Promemorians förslag: Skattereduktionen ska beräknas med den s.k. kilometersatsen, som uppgår till 50 öre per kilometer för den del av avståndet som överstiger den nedre avståndsgränsen på 15 respektive 30 kilometer och understiger den övre avståndsgränsen på 80 kilometer.

Skälen för promemorians förslag: Förutom de nedre och övre avståndsgränserna bestäms skattereduktionens storlek i ett avståndsbaserat system av ett fast belopp per kilometer mellan dessa gränser. Kommittén kallar beloppet för kilometersatsen och föreslår att denna ska uppgå till 60 öre per kilometer oavsett vilket färdmedel som används för arbetsresan.

I likhet med kommittén görs bedömningen att skattelättnadens storlek bör beräknas utifrån avstånd och inte den faktiska kostnaden för arbetsresan. Av offentligfinansiella skäl föreslås dock en kilometersats på 50 öre per kilometer.

Lagförslag

Förslaget medför att en ny paragraf i 67 kap. inkomstskattelagen, 58 §, införs.

5.4 Väg-, bro- och färjeavgifter

Promemorians förslag: Om skattereduktion ska göras för arbetsresor som överstiger den nedre avståndsgränsen på 15 respektive 30 kilometer ska även utgifter för väg-, bro- och färjeavgifter som har betalats i samband med arbetsresorna ingå i underlaget. En skattskyldig bör ha rätt till skattereduktion för utgifter till den del utgifterna överstiger 8 000 kronor.

Skälen för promemorians förslag: Kommittén föreslår att avdraget för väg-, bro- och färjeavgifter avskaffas och att det i stället införs en skattelättnad för högre väg-, bro- och färjeavgifter i form av en skattereduktion. Samma bedömning görs i denna promemoria.

För att få skattereduktion för väg-, bro- och färjeavgifter bör det enligt kommittén föreligga bristfällig kollektivtrafik. I avsnitt 5.1 föreslås att det införs en regionalt differentierad skattereduktion för arbetsresor och att det inte ska införas ett tillägg till skattereduktion vid bristfällig kollektivtrafik. Det föreslås därför inte att det ska föreligga bristfällig kollektivtrafik för att en skattskyldig ska kunna få skattereduktion för väg-, bro- och färjeavgifter.

En förutsättning för att väg-, bro- och färjeavgifter ska omfattas av skattereduktionen bör i stället vara att den skattskyldige är berättigad till skattereduktion för de arbetsresor som är kopplade till utgifterna för väg-, bro- och färjeavgifter. Avståndet mellan den skattskyldiges bostad och arbetsplats bör således överstiga 15 kilometer eller 30 kilometer enkel väg, beroende på var den skattskyldige är bosatt, för att skattereduktion för utgifter ska ges.

Kommittén föreslog att underlaget för skattereduktion skulle bestå av summan av skäliga utgifter för väg-, bro- och färjeavgifter som har betalats i samband med resor mellan bostaden och arbetsplatsen under beskattningsåret. Skäliga utgifter skulle enligt kommittén beräknas med utgångspunkt i billigaste periodabonnemang för resa med fordonet som använts eller bästa möjliga mängdrabatter för resa med det fordon som faktiskt använts, vilket i normalfallet kommer att bli bil eller motorcykel. Av förenklingsskäl föreslås dock i denna promemoria att det är de faktiska utgifterna för väg-, bro- och färjeavgifter som bör ingå i underlaget.

I likhet med kommitténs förslag bör utgifter för väg-, bro- och färjeavgifter ingå i underlaget till den del utgifterna överstiger 8 000 kronor. I övrigt bör skattereduktionen utformas på det sätt som kommittén föreslår (se avsnitt 4.6).

Lagförslag

Förslaget medför att tre nya paragrafer i 67 kap. inkomstskattelagen, 51, 55 och 58 §§, införs.

5.5 Arbetsresor vid sjukdom eller funktionsnedsättning

Promemorians förslag: Avdraget för arbetsresor med egen bil eller förmånsbil i samband med ålder, sjukdom eller funktionsnedsättning avskaffas. Skattskyldiga som på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning är tvungna att använda egen bil eller förmånsbil har rätt till skattereduktion för skäligena utgifter för arbetsresor.

Underlaget för skattereduktion består av summan av skäligena utgifter för arbetsresor under beskattningsåret.

Skattereduktionen uppgår till 30 procent av underlaget till den del som överstiger 11 000 kronor under beskattningsåret.

Skälen för promemorians förslag

Gällande rätt

För skattskyldiga som på grund av ålder, sjukdom eller funktionsnedsättning gör arbetsresor med egen bil eller förmånsbil gäller förmånligare regler för avdrag. Kraven på tidsvinst och avstånd gäller inte (12 kap. 30 § IL). Avdrag medges i dessa fall för skäligena kostnader till den del de tillsammans med kostnaderna för inställelseresor och för resor mellan bostaden och arbets- och utbildningsplatsen under beskattningsåret sammanlagt överstiger 11 000 kronor (12 kap. 2 § tredje stycket IL).

Enligt Skatteverkets allmänna råd om avdrag för utgifter för resor mellan bostaden och arbetsplatsen (SKV A 2019:23) kan avdraget för dessa skattskyldiga beräknas med den del av de faktiska totala bilkostnaderna under året som avser körningar mellan bostaden och arbetsplatsen om detta är förmånligare för den skattskyldige. Avdrag för arbetsresorna bör enligt de allmänna råden dock inte överstiga dubbla schablonavdraget för resor med bil mellan bostaden och arbetsplatsen, dvs. högst 37 kronor per mil. I det fall den skattskyldige har bilförmån och själv bekostar allt drivmedel bör avdraget inte överstiga dubbla schablonavdraget för drivmedlet, dvs. högst 13 kronor per mil om bilen går på diesel och högst 19 kronor per mil om bilen går på annat drivmedel än diesel (t.ex. bensin, etanol eller el).

Skattereduktion för skäligena kostnader vid arbetsresor i samband med sjukdom eller funktionsnedsättning

Kommittén föreslår att för arbetsresor med egen bil eller förmånsbil i samband med sjukdom eller funktionsnedsättning bör en lägre nedre avståndsgräns införas och att den bör ligga på 10 kilometer i stället för 30 kilometer som föreslås gälla för övriga skattskyldiga. Vidare föreslår kommittén att den övre avståndsgränsen på 150 kilometer som föreslås gälla för skattskyldiga med bristande tillgång till kollektivtrafik ska tillämpas för dessa arbetsresor. Kommittén gör bedömningen att merkostnaderna vid arbetsresor för skattskyldiga med sjukdom eller funktionsnedsättning är av två slag. Dels kan en skattskyldig vara tvungen att resa med bil i stället för kollektivtrafik, vilket oftast är dyrare, dels kan bilinnehavet vara dyrare än normalt, t.ex. om man behöver en större eller specialutrustad bil. Merkostnaden för att anskaffa eller anpassa en sådan bil är oftast en engångskostnad för vilken man har möjlighet att ansöka om

bilstöd. Kommittén föreslår att det första slaget av kostnadsfördyring – bil i stället för kollektivt färdmedel – kompenseras genom en lägre nedre avståndsgräns i den ordinarie skattereduktionen, medan det senare slaget – dyrare bil – kompenseras genom att beviljat bilstöd inte behöver beaktas vid ansökan om skattereduktion.

Bestämmelserna i det nya systemet för skattelättnad för arbetsresor bör vara generella med så få undantag eller särlösningar som möjligt, för att på så sätt vara enkla att tillämpa och kontrollera. För skattskyldiga med sjukdom eller funktionsnedsättning görs dock i denna promemoria bedömningen att en särreglering bör införas för denna grupp.

Kommitténs förslag till särreglering kan innebära att vissa skattskyldiga får en betydligt mindre skattelättnad jämfört med dagens reseavdrag. I promemorian föreslås därför att skattskyldiga som på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning är tvungna att använda egen bil eller förmånsbil, i stället för kommitténs förslag, ska ges skattereduktion för skäligen utgifter för arbetsresor. Utgångspunkten bör vara att den skattskyldige får skattereduktion för de verkliga bilkostnaderna. Även väg-, bro- och färjeavgifter samt parkeringsavgift bör ingå som en kostnad vid beräkningen av skäligen utgifter för arbetsresor. Vid beräkningen bör dock, liksom i dag, hänsyn tas till eventuella bidrag som t.ex. bilstöd till personer med funktionsnedsättning.

Skattereduktionen bör uppgå till 30 procent av underlaget. Vidare bör det, i likhet med vad som gäller i dag, införas en beloppsgräns från vilken rätt till skattereduktion ska föreligga. En skattskyldig bör därför ha rätt till skattereduktion bara för den del av underlaget som överstiger 11 000 kronor under ett beskattningsår. Skattskyldiga som omfattas av denna särreglering bör däremot inte omfattas av avståndsgränserna som föreslås i avsnitt 5.2. Skattereduktion för den del av underlaget som överstiger 11 000 kronor utgår således oberoende av var den skattskyldige är bosatt eller arbetar och begränsas varken av den nedre- eller övre avståndsgränsen. Den skattskyldige bör inte heller omfattas av den nedre eller övre gränsen för antal dagar som berättigar till skattereduktion (se avsnitt 4.3 och 5.3.1).

För att ha rätt till skattereduktion för skäligen utgifter för arbetsresor i samband sjukdom eller funktionsnedsättning ska den skattskyldige kunna visa upp ett läkarintyg eller på annat sätt visa att han eller hon på grund av sjukdomen eller funktionsnedsättningen måste använda bil för arbetsresorna. Om den skattskyldige inte vill ge in t.ex. läkarintyg till Skatteverket kan han eller hon i stället begära skattereduktion för arbetsresor enligt huvudregeln. Den skattskyldige omfattas i sådant fall av de föreslagna avståndsgränserna, inklusive den högre avståndsgränsen, och beräkningen av skattereduktionen görs utifrån en kilometersats i stället för de faktiska kostnaderna.

Som anges i avsnitt 4.8 gör kommittén bedömningen att det torde vara ovanligt att skattskyldiga behöver använda bil vid arbetsresor enbart på grund av ålder och att det därför är tillräckligt att den nya avståndsmodellen endast behöver särskild reglering av bilresor på grund av sjukdom och funktionsnedsättning för att fånga in de situationer som kan uppstå i realiteten. I denna promemoria görs ingen annan bedömning.

Någon särreglering för personer som är tvungna att använda bil enbart på grund av sin ålder föreslås därför inte.

Lagförslag

Förslaget medför att två nya paragrafer i 67 kap. inkomstskattelagen, 52 och 56 §§, införs.

5.6 Skattereduktionens ordningsföljd

Promemorians förslag: Skattereduktion för arbetsresor ska göras efter regional skattereduktion, men före skattereduktion för underskott av kapital. Skattereduktion för arbetsresor räknas endast av mot kommunal inkomstskatt. En hänvisning till skattereduktionen görs i lagen om avräkning av utländsk skatt.

Skälen för promemorians förslag

Ordningen för skattereduktionen

I vilken ordning de olika skattereduktionerna ska göras i förhållande till varandra anges i 67 kap. 2 § första stycket 1L. Således ska skattereduktion göras för sjöinkomst, allmän pensionsavgift, arbetsinkomst (jobbskatteavdrag), sjukersättning och aktivitetsersättning, förvärvsinkomst, boende i vissa områden (regional skattereduktion), underskott av kapital, hushållsarbete, installation för grön teknik, gåva och mikroproduktion av förnybar el i nu nämnd ordning.

Kommittén föreslår att skattereduktionen för arbetsresor ska göras efter skattereduktionen för sjukersättning och aktivitetsersättning men före skattereduktionen för underskott av kapital. Sedan kommittén lämnade sitt betänkande har, som framgår ovan, en skattereduktion för boende i vissa glest befolkade områden (regional skattereduktion) införts liksom en skattereduktion för förvärvsinkomster. I denna promemoria föreslås att den nya skattereduktionen för arbetsresor ordningsmässigt ska placeras efter den regionala skattereduktionen, men före skattereduktionen för underskott av kapital.

Av 67 kap. 2 § andra stycket 1L framgår att skattereduktion ska räknas av mot kommunal och statlig inkomstskatt, mot statlig fastighetsskatt samt mot kommunal fastighetsavgift. Jobbskatteavdraget och skattereduktionen för sjuk- och aktivitetsersättning, förvärvsinkomst och den regionala skattereduktionen ska dock endast räknas av mot kommunal inkomstskatt. Även den föreslagna skattereduktionen för arbetsresor begränsas till att räknas av mot kommunal inkomstskatt.

Med anledning av att den nya skattereduktionen endast ska räknas av mot kommunal inkomstskatt bör en hänvisning till detta göras i lagen (1986:486) om avräkning av utländsk skatt.

Lagförslag

Förslaget medför ändringar i 67 kap. 2 § inkomstskattelagen och i 2 kap. 10 § andra stycket lagen om avräkning av utländsk skatt.

5.7 Skatteförfarandet

Promemorians förslag: En begäran om skattereduktion ska göras i inkomstdeklarationen för det beskattningsår då arbetsresorna har gjorts.

Den som begär skattereduktion ska lämna uppgift om underlaget för skattereduktionen i inkomstdeklarationen.

Skälen för promemorians förslag

Skattereduktionen inordnas i systemet för skatteförfarandet

Förfarandet vid uttag av skatter och avgifter regleras i skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL. I lagen finns bl.a. bestämmelser om skyldighet att göra skatteavdrag, skatteavdrag enligt en särskild beräkningsgrund (jämkning), vad en inkomstdeklaration ska innehålla och skattetillägg.

Skattereduktionen bör, i likhet med de skattereduktioner som regleras i inkomstskattelagen och enligt andra lagar, inordnas i systemet för skatteförfarandet som regleras i skatteförfarandelagen. En begäran om skattereduktion ska göras i inkomstdeklarationen för det beskattningsår då arbetsresorna har gjorts. Av enkelhetsskäl bör detsamma även gälla för utgifter för väg-, bro- och färjeavgifter, som ska ingå i underlaget för skattereduktionen. Att skattereduktionen inordnas i systemet för skatteförfarandet innebär bl.a. att den, som vid begäran om skattereduktion för arbetsresor lämnar felaktiga uppgifter eller utelämnar uppgifter som ska lämnas vid en sådan begäran, riskerar att påföras skattetillägg enligt bestämmelserna i 49 kap. SFL.

Arbetsplatsens adress ska lämnas i arbetsgivardeklaration och i förekommande fall i kontrolluppgift. Detta föreslås i avsnitt 10.4.3 i betänkandet. Genom att lägga till information om arbetsplatsens adress på individnivå i arbetsgivardeklarationen eller i en kontrolluppgift skapas förutsättningar för ett system för arbetsresor där Skatteverket med hjälp av digitaliseringens möjligheter kan utforma tjänster så att den som har rätt till skattereduktion för arbetsresor lättare kan ta tillvara sina rättigheter och fullgöra sina skyldigheter. Bestämmelserna om arbetsgivardeklarationer i 26 kap. 19 a § SFL och kontrolluppgift i 15 kap. 9 § SFL föreslås i betänkandet ändras i enlighet härmed.

Det befintliga systemet för preliminärskatt blir tillämpligt på skattereduktionen

Preliminär skatt ska betalas för beskattningsåret med belopp som så nära som möjligt kan antas motsvara den slutliga skatten för samma år. Det bör därför, på samma sätt som gällande befintligt reseavdrag, vara möjligt att beakta den nu föreslagna skattereduktionen redan vid preliminärskatteavdraget.

Det medför att den föreslagna skattereduktionen exempelvis kan beaktas om den skattskyldige väljer att ansöka om jämkning (se 55 kap. 9 § första stycket SFL). Den preliminära skatt som tas ut med stöd av ett jämningsbeslut stämmer ofta bättre överens med den slutliga skatten än den som tas ut med stöd av en skattetabell. Ett beslut om jämkning har dock inte någon betydelse för om skattereduktionen för arbetsresor kommer att beaktas i beslutet om slutlig skatt eller inte. Av 56 kap. 7 §

SFL framgår bl.a. att Skatteverket i beslut om slutlig skatt ska göra de skattereduktioner som framgår av inkomstskattelagen, vilket alltså kommer att inbegripa den nu föreslagna skattereduktionen.

Den som begär skattereduktion ska lämna uppgift om underlaget för skattereduktionen i inkomstdeklarationen

Av 29 kap. SFL framgår syftet med inkomstdeklarationen. I 29 kap. 1 § SFL anges vad en inkomstdeklaration ska lämnas till ledning för. Av bestämmelsens tredje punkt framgår att en inkomstdeklaration ska lämnas till ledning för bestämmande av skattereduktion. För att underlätta hanteringen av skattereduktionen för den skattskyldige och för Skatteverket bör skattereduktionen för arbetsresor, på samma sätt som är fallet med dagens avdrag för resor till och från arbetet, begäras i inkomstdeklarationen.

I 31 kap. SFL regleras vad en inkomstdeklaration ska innehålla. Sedan tidigare finns bestämmelser om vilka uppgifter som ska lämnas i inkomstdeklarationen avseende skattereduktioner som den skattskyldige begär, t.ex. med avseende på underlaget för hushållsarbete, gåva eller mikroproduktion av förnybar el (se 31 kap. 31–33 c §§ SFL). För att möjliggöra för Skatteverket att fastställa underlag för att kunna bedöma rätten till den nu föreslagna skattereduktionen bör en inkomstdeklaration därför också innehålla de uppgifter som behövs för att beräkna reduktionen. Vad underlaget består av regleras i de föreslagna 67 kap. 55–57 §§ IL, se närmare i denna promemorias avsnitt 5.4 och 5.5. En uppgiftsskyldighet i inkomstdeklarationen är av särskild betydelse då någon annan uppgift inte ska lämnas avseende underlaget för skattereduktionen. Därför bör bestämmelser införas i såväl inkomstskattelagen som skatteförfarandelagen om att den som begär skattereduktion ska lämna uppgift om underlaget för skattereduktionen.

Beslut och besked om slutlig skatt

Skatteverket ska för varje beskattningsår besluta om slutlig skatt på grundval av uppgifter som har lämnats i en inkomstdeklaration, kontrolluppgifter och vad som i övrigt har kommit fram vid utredning och kontroll (56 kap. 2 § SFL).

I ett beslut om slutlig skatt ska Skatteverket fastställa underlag för att ta ut skatt eller avgift och bestämma storleken på skatter och avgifter (56 kap. 3–6 §§ SFL). I beslut om slutlig skatt ska Skatteverket utöver de skattereduktioner som ska göras enligt inkomstskattelagen även göra de skattereduktioner som enligt andra lagar gäller för beskattningsåret (56 kap. 7 § SFL). Efter att ett beslut om slutlig skatt har fattats ska Skatteverket göra en slutskatteberäkning, dvs. beräkna om den som beslutet gäller ska betala skatt eller tillgodoräknas skatt (56 kap. 9 § SFL). Skatteverket ska senast den 15 december efter beskattningsårets utgång skicka ett besked om den slutliga skatten och resultatet av slutskatteberäkningen till fysiska personer och dödsbon (56 kap. 10 § första stycket SFL).

Ett besked om slutlig skatt ska enligt 13 kap. 6 § skatteförfarandeförordningen (2011:1261) innehålla uppgifter om fastställd och beskattningsbar förvärvsinkomst, inkomst av kapital, storleken på de skatter och avgifter som anges i 56 kap. 6 § SFL, summan av gjorda

skattereduktioner enligt 56 kap. 7 § SFL och pensionsgrundande inkomst. Summan av bl.a. gjorda skattereduktioner enligt inkomstskattelagen ska således anges i besked om slutlig skatt. I denna summa kommer den föreslagna skattereduktionen att inkluderas, för det fall den skattskyldige får skattereduktioner enligt sin begäran i inkomstdeklarationen.

Lagförslag

Förslaget medför en ändring i 31 kap. 33 § skatteförarandelagen samt att en ny paragraf i 67 kap. inkomstskattelagen, 60 §, införs.

5.8 Personuppgiftsbehandling

Promemorians bedömning: Den behandling av personuppgifter som förslaget om skattereduktion för arbetsresor ger upphov till är förenlig med EU:s dataskyddsförordning. Den befintliga reglering som finns på personuppgiftsområdet utgör tillräcklig reglering för den personuppgiftsbehandling som detta förslag ger upphov till hos Skatteverket. Det behöver således inte införas någon ytterligare reglering om denna behandling.

Skälen för promemorians bedömning: Skatteverket har i dag tillgång till alla skattskyldigas folkbokföringsadress, som i de flesta fall också är bostadsadressen som arbetsresan utgår ifrån. Skatteverket har vidare uppgift om arbetsgivarens postadress, men inte arbetsplatsens adress. Kommittén föreslår att en arbetsgivardeklaration för varje betalningsmottagare även ska innehålla uppgift om arbetsplatsens adress om betalningsmottagaren haft en arbetsplats. I de fall arbetsgivardeklaration på individnivå inte lämnas ska kontrolluppgift lämnas och denna ska också innehålla uppgift om arbetsplatsens adress för betalningsmottagaren (se avsnitt 4.10).

I dag gäller förmånligare avdragsregler i de fall den skattskyldige, genom läkarintyg eller på annat sätt, kan visa att han eller hon på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning måste använda bil för sina arbetsresor. Som anges i avsnitt 5.6 ska skattskyldiga som till följd av sjukdom eller funktionsnedsättning är tvungna att använda bil för sina arbetsresor även fortsättningsvis omfattas av en förmånligare reglering och kunna få skattereduktion för skäligen kostnader för arbetsresor i stället för med en bestämd kilometersats. De ska inte heller omfattas av de avståndskrav som gäller för övriga skattskyldiga. För att vara berättigad till skattereduktion för skäligen bilkostnader ska den skattskyldige, liksom i dag, kunna visa upp ett läkarintyg eller på annat sätt visa att han eller hon på grund av sjukdomen eller funktionsnedsättningen måste använda bil för arbetsresorna.

Förslaget om att arbetsplatsens adress ska lämnas i arbetsgivardeklaration och i förekommande fall kontrolluppgift medför att personuppgifter måste behandlas av arbetsgivaren och därefter av Skatteverket i beskattningsdatabasen. Förslaget ger således upphov till sådan personuppgiftsbehandling som omfattas av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska

personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), nedan kallad EU:s dataskyddsförordning. Dataskyddsförordningen är i alla delar bindande och direkt tillämplig i samtliga EU:s medlemsländer. Förordningen utgör den generella regleringen av personuppgiftsbehandling inom EU. För Skatteverkets personuppgiftsbehandling i beskattningsverksamheten finns lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet som innehåller bestämmelser som kompletterar dataskyddsförordningen. Förutom vid behandling av personuppgifter om enskilda personer gäller vissa bestämmelser i lagen även vid behandling av uppgifter om juridiska personer (se 1 kap. 1 § andra stycket).

Behandling hos enskilda (i detta fall hos arbetsgivare) av sådana uppgifter bedöms ha rättslig grund på det sätt som krävs enligt artikel 6 i EU:s dataskyddsförordning. Den rättsliga grunden för behandlingen hos arbetsgivarna i de aktuella fallen är i första hand att den är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse på det sätt som anges i artikel 6.1 c i dataskyddsförordningen. Förpliktelsen i fråga innebär att arbetsgivare ska lägga till information om arbetsplatsens adress i arbetsgivardeklarationen. I de fall kontrolluppgift lämnas ska uppgift om arbetsplatsens adress lämnas i kontrolluppgiften. Kravet på rättslig grund är därmed uppfyllt. Grunden för behandlingen är vidare fastställd i den nationella rätten på det sätt som krävs enligt artikel 6.3 i dataskyddsförordningen. Den rättsliga grunden framgår av skatteförordningen (2011:1244) där även syftet med behandlingen framgår. De uppgifter som kommer att behandlas är inte sådana känsliga personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning. Behandlingen hos arbetsgivarna är mot denna bakgrund förenlig med dataskyddsförordningen.

Den rättsliga grunden för behandlingen hos Skatteverket är i första hand att den är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning på det sätt som anges i artikel 6.1 e. Den aktuella grunden för behandlingen är vidare fastställd i den nationella rätten på det sätt som krävs enligt artikel 6.3 i EU:s dataskyddsförordning. Den rättsliga grunden är fastställd i förordningen (2017:154) med instruktion för Skatteverket, skatteförordningen och inkomstskattelagen. De närmare ändamålen för behandlingen liksom andra specificerade bestämmelser finns i lagen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet.

Av artikel 9.1 framgår bl.a. att behandling av personuppgifter som uppgifter om hälsa är en sådan behandling av känslig personuppgift som enligt huvudregeln är förbjuden. I artikel 9.2 f föreskrivs ett undantag från detta förbud om behandlingen är nödvändig för att fastställa, göra gällande eller försvara rättsliga anspråk eller som en del av domstolarnas dömande verksamhet. När det gäller förslaget att en arbetsgivardeklaration, eller kontrolluppgift i vissa fall, ska innehålla uppgift om arbetsplatsens adress är de uppgifter som kommer att behandlas inte sådana känsliga personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning. Förslaget om att en skattskyldig som till följd av sjukdom eller funktionsnedsättning ska kunna visa upp ett läkarintyg eller på annat sätt visa att han eller hon på grund av sjukdomen eller funktionsnedsättningen måste använda bil innebär dock att Skatteverket måste behandla känsliga personuppgifter

som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning. Behandlingen är i detta fall nödvändig för att fastställa, göra gällande eller försvara rättsliga anspråk (anspråket på skattereduktion) på det sätt som anges i artikel 9.2 f i EU:s dataskyddsförordning.

Den personuppgiftsbehandling som förslaget ger upphov till bedöms inte innebära ett sådant intrång i den personliga integriteten som går utöver vad som är nödvändigt för att upprätthålla Skatteverkets kontrollmöjligheter i syfte att minska möjligheterna till fel och fusk. Vad gäller frågan om personuppgiftsbehandlingen är proportionerlig bör också beaktas att i de fall den skattskyldige inte vill ge in läkarintyg till Skatteverket kan han eller hon ansöka om skattereduktion enligt de generella reglerna om skattereduktion för arbetsresor. I sådant fall gäller bl.a. de avståndsgränser och den beräkning av skattereduktion som föreslås i avsnitt 5.2 och 5.3. Mot bakgrund av detta och att behandlingen av personuppgifter hos Skatteverket sker i syfte att fastställa en skattemässig förmån för den enskilde, dvs. skattereduktion för arbetsresor, får behandlingen anses proportionerlig. Behandlingen hos Skatteverket är mot denna bakgrund förenlig med EU:s dataskyddsförordning.

Av 1 kap. 4 § lagen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet framgår att uppgifter bl.a. får behandlas för att tillhandahålla information som behövs hos Skatteverket för fastställande av underlag för samt bestämmande, redovisning, betalning och återbetalning av skatter och avgifter samt för revision och annan kontrollverksamhet. Av 1 kap. 7 § lagen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet följer att känsliga personuppgifter får behandlas endast om uppgifterna har lämnats i ett ärende eller är nödvändiga för behandlingen av det, eller om det särskilt anges i 2 kap. De känsliga uppgifter som kan komma att behandlas lämnas i ett beskattningsärende och är nödvändiga för handläggningen av ärendet. Av 2 kap. 2 § i lagen framgår vidare att i beskattningsdatabasen får uppgifter behandlas om personer som omfattas av verksamhet enligt 1 kap. 4 § 1–9. I 2 kap. 3 § och i förordningen (2001:588) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet finns bestämmelser om vilka uppgifter som får behandlas i beskattningsdatabasen. I 2 kap. 4 § samma lag anges därutöver att en handling som har kommit in i ett ärende får behandlas i beskattningsdatabasen och får innehålla sådana uppgifter som avses i 1 kap. 7 §. Den behandling av uppgifter som förslaget ger upphov till hos Skatteverket i beskattningsdatabasen är tillåten enligt de angivna bestämmelserna.

Sammanfattningsvis görs bedömningen att den personuppgiftsbehandling som förslaget ger upphov till är förenlig med EU:s dataskyddsförordning och inte medför något behov av ändringar i lagen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet.

5.9 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Promemorians förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2023. Ändringarna tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2022.

Skälen för promemorians förslag: Som redovisas i denna promemoria finns det ett stort skattefel kopplat till dagens reseavdrag och enligt Skatteverkets beräkningar uppgick skattefelet till 1,8 miljarder kronor per år 2014–2016 (se avsnitt 6.2). Det är därför angeläget att reglerna träder i kraft så snart som möjligt.

Ändringarna bör träda i kraft vid ett kalenderårsskifte. Lagändringarna föreslås därför träda i kraft den 1 januari 2023. De nya bestämmelserna bör tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2022.

6 Konsekvensanalys

I detta avsnitt redogörs för förslaget effekter i den omfattning som bedöms lämpligt i det aktuella lagstiftningsärendet och med beaktande av förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. Konsekvensanalysen behandlar främst de delar där förslaget i promemorian skiljer sig från det förslag som lämnats i Reseavdragskommitténs betänkande (SOU 2019:36). I andra delar hänvisas till konsekvensanalysen i betänkandet.

De offentligfinansiella effekterna till följd av ändrade skatteregler beräknas i enlighet med Finansdepartementets beräkningskonventioner. Beräkningarna görs i ikraftträdandeårets priser och volymer och utgår vanligtvis från att beteendet hos individer och företag inte ändras till följd av förändringarna i skattereglerna. Antagandet om oförändrat beteende ger en god uppskattning av åtgärdernas effekt på kort och medellång sikt. På längre sikt, och för att analysera andra konsekvenser än de offentligfinansiella effekterna, kan ett mer dynamiskt synsätt behöva användas, där skattebaser tillåts påverkas av regeländringen.

6.1 Syfte och alternativa lösningar

Syftet med förslaget är att skattelättnaden på ett bättre sätt ska gynna resor med låga utsläpp av växthusgaser och luftföroreningar, och samtidigt vara enklare än nuvarande system att tillämpa, administrera och kontrollera. Ett problem kopplat till nuvarande reseavdrag är dess betydande skattefel, dvs. skillnaden mellan de fastställda och de teoretiskt riktiga beloppen för skatter och avgifter. Skatteverket har sedan 2015 gjort slumpmässiga kontroller av privatpersoners deklARATIONER med syfte att bättre kunna mäta skattefelet och ett av de vanligaste felen avser reseavdrag. En anledning till det stora skattefelet är den bristande efterlevnaden av tidsvinstkravet som finns i det nuvarande avdragssystemet. Kravet innebär att en skattskyldig får avdrag för resor med bil endast om han eller hon regelmässigt gör en tidsvinst på minst två timmar per dag genom att använda egen bil i stället för allmänna transportmedel. Ett sådant krav föreslås inte införas i det nya systemet. I stället blir skattelättnaden densamma oberoende av vilket färdmedel som används för arbetsresan.

Huvudregeln vid inkomstbeskattningen är att alla utgifter för att förvärva och bibehålla inkomster ska dras av som kostnad. Privata levnads-kostnader får dock inte dras av. Från denna grundläggande princip har undantag gjorts för utgifter för arbetsresor i det nuvarande reseavdrags-systemet. Avdragsrätten finns för att underlätta för skattskyldiga med höga utgifter för arbetsresor att kunna ta sig till arbetet, vilket är viktigt för en väl fungerande arbetsmarknad. Det är angeläget att även den nya skatte-reduktionen bidrar till regionförstoring och därigenom underlättar rörlig-heten på arbetsmarknaden.

Reseavdragskommittén har föreslagit att det ska införas en avstånds-baserad och färdmedelsneutral skattereduktion för längre arbetsresor. I kapitel 17 i betänkandet redogörs för de alternativa lösningar som kommittén har undersökt. De har tagit fram två olika referensalternativ,

varav det ena är att behålla nuvarande system med eventuella mindre förändringar och det andra att helt avskaffa skattelättnaden för arbetsresor. Kommittén har även analyserat alternativa utformningar av ett avstånds-baserat system, t.ex. att ha en lägre nedre avståndsgräns och att inte ha en övre avståndsgräns alls. Vidare har kommittén analyserat alternativa detaljer i det föreslagna systemet, som t.ex. ett högre tillägg vid bristfällig kollektivtrafik, andra kriterier vid bristfällig kollektivtrafik och en annan nivå på tidsvinstkravet.

I denna promemoria föreslås i likhet med kommitténs förslag att det införs en avstånds-baserad och färdmedelsneutral skattereduktion för arbetsresor. I stället för att främst omfatta skattskyldiga med långa arbetsresor bör dock skattelättnaden vara inriktad på arbetsresor i områden där det inte finns samma möjlighet till kollektivtrafik som i storstadsområden. Skattereduktionen föreslås därför vara regionalt differentierad vilket innebär att villkoren för att kunna få en skattelättnad för arbetsresor knyts till var i landet den skattskyldige bor och arbetar. Utformningen av förslaget beskrivs ingående i avsnitt 5. I avsnittet anges även de överväganden som ligger till grund för utformningen. Frågan om det ska införas en glesbygdsdefinition har undersökts och avfärdats. Olika alternativ på indelning av områden som ska omfattas av en högre avståndsgräns har även analyserats, t.ex. att utgå från hela län som Stockholms, Västra Götalands och Skåne län eller klassificeringar av storstadsområden från SCB eller Tillväxtanalys. Olika avståndsgränser och kilometersatser har även övervägts.

Om förslaget inte genomförs kommer reseavdrag fortsatt kunna göras som i dag och de effekter som beskrivs nedan uteblir. Vidare bedöms det stora skattefel som föreligger i det nuvarande reseavdraget kvarstå.

Skatteverket bedömer att det finns behov av särskilda informationsinsatser till följd av att ett nytt system för skattelättnad för arbetsresor införs och redogör för kostnader för intern och extern information, se nedan. Något ytterligare behov av informationsinsatser bedöms inte föreligga.

Den föreslagna tidpunkten för ikraftträdandet är den 1 januari 2023 och är vald med hänsyn till att de nya reglerna bör träda i kraft så snart som möjligt. Det bedöms lämpligt att ändringarna träder i kraft i samband med ett årsskifte. Utöver dessa skäl bedöms ingen särskild hänsyn behöva tas vad gäller tidpunkten för ikraftträdandet.

6.2 Offentligfinansiella effekter

I promemorian föreslås att dagens avdrag för arbetsresor avskaffas och att en avstånds-baserad, färdmedelsneutral och regionalt differentierad skattereduktion för arbetsresor införs. Skattereduktion föreslås utgå med 50 öre per kilometer för den del av resan mellan bostaden och arbetsplatsen enkel väg som överstiger en nedre avståndsgräns på 15 kilometer och understiger en övre avståndsgräns på 80 kilometer. För skattskyldiga som både bor och arbetar i de uppräknade storstadskommunerna föreslås dock att en högre nedre avståndsgräns på 30 kilometer ska gälla. Skattereduktionen föreslås beräknas utifrån det faktiska antalet resdagar under beskattnings-

året, dock lägst 30 och högst 210 dagar. För skattskyldiga som på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning är tvungna att använda egen bil eller förmånsbil i stället för kollektivtrafik föreslås att skattereduktion ska kunna ges baserad på skäliga utgifter. Vidare föreslås att en skattereduktion ska kunna ges baserad på faktiska kostnader för väg-, bro- och färjeavgifter.

Beräkningsunderlag och antaganden

Offentligfinansiella effekter och antalet skattskyldiga som berörs av förslaget har beräknats baserat på uppgifter i SCB:s mikrosimuleringsmodell FASIT. I FASIT finns uppgifter över avståndet fågelvägen mellan den skattskyldiges bostadsadress enligt folkbokföringen och arbetsställets adress enligt den registerbaserade arbetsmarknadsstatistiken (RAMS). För att få ett avstånd som i genomsnitt motsvarar vägsträckan vid bilkörning har en uppräkningsfaktor på 1,26 använts.¹ Dessa uppgifter har, tillsammans med uppgifter i FASIT över huruvida den skattskyldige antas arbeta hel- eller deltid, använts för att uppskatta storleken på skattereduktionen. I beräkningarna av den offentligfinansiella effekten antas antalet resdagar som omfattas av skattereduktionen vara i genomsnitt 200 per år vid heltidsarbete. Det maximala antalet resdagar per år som föreslås ligga till grund för skattereduktionen är 210 per person och år. Samtliga skattskyldiga kan dock inte antas ha det maximala antalet resdagar, varför ett något lägre antal resdagar i genomsnitt antas omfattas. Trafikanalys (PM 2020:6) beräknar det genomsnittliga antalet resdagar för samtliga förvärvsarbetande till 182 per år, baserat på uppgifter för åren 2011–2016 och sett till samtliga avståndsintervall. Vid avstånd till arbetet i intervallet 15 till 150 kilometer beräknas dock antalet resdagar i genomsnitt vara ungefär 220.

Beräkningarna i promemorian har gjorts baserat på en framskrivning till 2023 års ekonomiska miljö enligt prognoser gjorda i augusti 2021. Beräkningarna för reseavdragen 2023 bygger på en framskrivning av de reseavdrag som gjordes för beskattningsåret 2019, då det vid framtagandet av promemorian var sista året med fastställda beskattningsuppgifter i FASIT.² Coronapandemin kan dock visa sig ha varaktiga effekter på arbetsresandet, t.ex. genom ökad digitalisering, vilket skulle kunna innebära att omfattningen både av reseavdragen enligt gällande regler och den föreslagna skattereduktionen blir lägre än beräknat. Beräkningarna är vidare behäftade med osäkerhet till följd av brister i adressuppgifterna både vad gäller bostad och arbetsställe, samt de antaganden som gjorts av antalet resdagar, avstånd och antalet personer som omfattas av skattereduktionen.

¹ Denna uppräkningsfaktor är ett genomsnitt av uppräkningsfaktorerna 1,33 som används i SOU 2019:36 och 1,2 som används i Trafikanalys PM 2020:6.

² I FASIT skrivs de faktiska reseavdragen för 2019 upp med den prognostiserade utvecklingen i konsumentprisindex till 2023. Då schablonbeloppen för bilresor är nominellt fastställda har dock en justering gjorts så att de reseavdrag som antas göras med bil 2023 inte skrivs upp med konsumentprisindex i promemorians beräkningar.

Nuvarande reseavdrag avskaffas och den föreslagna regionalt differentierade skattereduktionen införs

Att år 2023 avskaffa det nuvarande reseavdraget i inkomstslaget tjänst beräknas innebära att skatteintäkterna ökar med ca 5,40 miljarder kronor. Därutöver tillkommer en ökning av skatteintäkterna till följd av förslaget att reseavdraget i inkomstslaget näringsverksamhet avskaffas. Storleken på avdragen i inkomstslaget näringsverksamhet är mycket osäker till följd av att de inte särredovisas i deklARATIONEN. I Reseavdragskommitténs betänkande uppskattas avskaffandet innebära att skatteintäkterna ökar med ca 100 miljoner kronor. Samma uppskattning här innebär att skatteintäkterna, till följd av avskaffandet av reseavdraget i inkomstslagen tjänst och näringsverksamhet, totalt bedöms öka med ca 5,50 miljarder kronor 2023 (se tabell 6.1).

Den avståndsbaseade skattereduktionen för arbetsresor uppskattas innebära en skattelättnad på ca 5,40 miljarder kronor 2023. Utöver detta tillkommer en särskild skattereduktion för skäliga utgifter för personer som på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning måste resa med egen bil eller förmånsbil i stället för kollektivtrafik, samt skattereduktion för faktiska kostnader för väg-, bro- och färjeavgifter. Storleken på underlaget för dessa skattereduktioner är mycket osäker. Den offentligfinansiella merkostnaden för skattereduktionerna bedöms uppgå till ca 100 miljoner kronor.³ Totalt beräknas den nya utformningen av skattelättnaden för arbetsresor därmed minska skatteintäkterna med 5,50 miljarder kronor 2023.

Sammantaget bedöms därmed reformen att avskaffa dagens reseavdrag och införa den föreslagna skattereduktionen bli offentligfinansiellt neutral, sett till hela den offentliga sektorn. De offentliga finanserna påverkas dock i olika delar, och i olika omfattning, av reformen. Eftersom det nuvarande reseavdraget minskar den beskattningsbara förvärvsinkomsten, påverkas både kommunal och statlig inkomstskatt av att avdraget avskaffas. Avskaffandet av reseavdraget beräknas öka de kommunala skatteintäkterna med 5,10 miljarder kronor och öka de statliga skatteintäkterna med 0,40 miljarder kronor 2023. Den föreslagna skattereduktionen påverkar däremot inte de kommunala skatteintäkterna, men minskar de statliga skatteintäkterna. Nettoeffekten av avskaffandet av reseavdraget och införandet av den föreslagna skattereduktionen består således i en ökning av de kommunala skatteintäkterna och en minskning av de statliga skatteintäkterna med motsvarande belopp.

Den procentuella ökningen av de kommunala skatteintäkterna beräknas bli större i kommuner där en högre andel av befolkningen gör reseavdrag

³ I beräkningen antas att ca 80 000 personer omfattas av skattereduktion för arbetsresor för personer med sjukdom eller funktionsnedsättning som hindrar resa med kollektivtrafik, se avsnittet om effekter för arbetsresande med funktionsnedsättning eller sjukdom nedan. Dessa personer antas ha samma genomsnittliga avstånd och antal arbetsdagar som övriga personer med arbetsresor. 72 000 personer antas ha skäliga utgifter motsvarande dagens schablonbelopp och 8 000 personer antas ha skäliga utgifter motsvarande det dubbla schablonbeloppet. Merkostnaden av att dessa personer skulle få skattereduktion baserat på skäliga utgifter, i stället för den avståndsbaseade skattereduktionen uppskattas uppgå till ca 100 miljoner kronor. I SOU 2019:36 bedöms några hundra personer omfattas av skattereduktionen för väg-, bro-, och färjeavgifter. Skattereduktionen för dessa avgifter uppskattas uppgå till ca 4 miljoner kronor.

jämfört med i kommuner där en mindre andel gör sådana avdrag. Som beskrivs ytterligare i avsnitt 6.8, är andelen av de sysselsatta som gör reseavdrag högre i landsbygdskommuner, och lägre framför allt i storstadskommuner. Underlaget för den kommunala inkomstskatten kommer därmed, till följd av förslaget, i genomsnitt öka procentuellt mer i landsbygdskommuner jämfört med i storstadskommuner.

Tabell 6.1 Offentligfinansiell effekt av förslaget om att avskaffa nuvarande avdrag för arbetsresor och införa en regionalt differentierad och avståndsbaserad skattereduktion

Miljarder kronor, fasta priser och baser

	Effekt från	Brutto-	Periodiserad nettoeffekt		Varaktig	
		effekt	2023	2024	2025	effekt
Avskaffande av dagens reseavdrag	2023-01-01	5,50	5,50	5,50	5,50	5,50
Införande av avståndsbaserad skattereduktion	2023-01-01	-5,50	-5,50	-5,50	-5,50	-5,50
Summa		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Källa: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Förslaget innebär att en ny skatteutgift uppstår som ersätter skatteutgiften för avdrag för arbetsresor under inkomst av tjänst liksom motsvarande under inkomst av näringsverksamhet.

Effekter på skattefelet

Skatteverket har, baserat på slumpvisa kontroller för beskattningsåren 2014–2016, gjort en uppföljning av de skattefel som är förknippade med reseavdraget.⁴ I skattefelskontrollen föranledde 56 procent av reseavdragen en ändring, till övervägande del till nackdel för den skattskyldige. Sammantaget bedömer Skatteverket att skattefelet för reseavdraget uppgick till ca 1,8 miljarder kronor per år eller en tredjedel av reseavdragets skattemässiga värde, under de undersökta åren.⁵ De vanligaste felen och de som bidrar mest till det uppskattade skattefelet är att avdrag yrkas för bilresor trots att tidsvinstkravet för detta inte är uppfyllt, att yrkat avdrag inte kan styrkas samt att skattebetalaren inte svarar på Skatteverkets förfrågan.

Att dagens reseavdrag ersätts med en avståndsbaserad och färdmedelsneutral skattereduktion enligt förslaget i promemorian bedöms minska

⁴ Se: *Avdrag för resor till och från arbetet - En uppföljning av skattefelskontrollen* (Skatteverket, 2019-05-23). Skattefelet definieras som skillnaden mellan den skatt som skulle ha blivit fastställd om alla redovisade sina verksamheter och transaktioner korrekt och den skatt som fastställs efter Skatteverkets kontroller.

⁵ Beräkningen av den offentligfinansiella effekten av avskaffandet av dagens reseavdrag innefattar även effekten av skattefelet till följd av felaktiga reseavdrag. Detta eftersom beräkningen är baserad på fastställda reseavdrag och skatter.

storleken på skattefelet. Dels föreslås att det inte längre ska finnas ett tidsvinstkrav kopplat till skattelättnaden. Dels kommer förslaget om att arbetsplatsens adress ska anges i arbetsgivardeklarationen kunna underlätta beräkningen av skattereduktionens storlek och öka möjligheten att upptäcka orimliga uppgifter. Att skattereduktionens storlek blir begränsad vad gäller övre avståndsgräns och antalet arbetsdagar bidrar också till att minska risken för enskilda, stora skattefel.

6.3 Effekter för enskilda

Förslagets konsekvenser för enskilda skattskyldiga beror bl.a. på avståndet mellan bostad och arbetsplats, vilka färdmedel som används, i vilken kommun de bor och arbetar samt antalet arbetsresor som görs per år. Förslagets konsekvenser för dem som har reseavdrag i dag beror även på den enskildes marginalsatt. Nuvarande reseavdrag innebär en större skattelättnad ju högre individens marginalsatt är. Detta eftersom ett avdrag gör att den skattskyldiges underlag för inkomstskatt minskar. Ett avdrag på 100 kronor innebär därmed en skattelättnad på 30 kronor för den med 30 procent i marginalsatt men 50 kronor för den med 50 procent i marginalsatt. Med den föreslagna skattereduktionen blir skattelättnaden oberoende av individens inkomst och marginalsatt. Detta innebär att individer med hög marginalsatt, i fler fall än individer med låg marginalsatt, förlorar på att reseavdraget ersätts med en skattereduktion (se även avsnitt 6.8).

För beskattningsåret 2019 gjorde ca 873 000 skattskyldiga reseavdrag i inkomstslaget tjänst. Det genomsnittliga avdragsbeloppet var ca 16 100 kronor och den genomsnittliga skattelättnaden ca 6 000 kronor per person. Den föreslagna skattereduktionen uppskattas 2023 omfatta ca 1 160 000 personer och i genomsnitt uppgå till ca 4 600 kronor per person och år. Ett större antal personer uppskattas därmed omfattas av de nya reglerna men med en i genomsnitt mindre skattelättnad jämfört med i dagens reseavdrag.

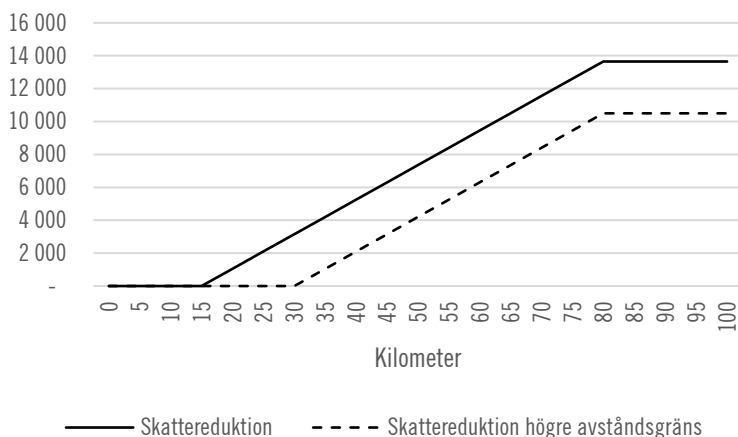
I figur 6.1 visas storleken på skattelättnaden med den föreslagna utformningen av skattereduktionen vid olika avstånd mellan bostad och arbetsplats för en person som gör två arbetsresor per dag under 210 dagar per år. För personer som inte omfattas av den högre avståndsgränsen för arbetsresande i storstadsregioner är skattereduktionen noll upp till 15 kilometers avstånd (heldragen linje i figuren). Den övre avståndsgränsen på 80 kilometer innebär att avstånd över denna gräns inte har någon effekt på skattereduktionens storlek. Skattereduktionen är därmed begränsad till maximalt 13 650 kronor per person och år.

För arbetsresande som berörs av den högre avståndsgränsen (streckad linje i figuren) uppgår skattereduktionen till noll om avståndet understiger 30 kilometer. För individer vars reseavstånd överstiger den högre avståndsgränsen är skattereduktionen 3 150 kronor lägre än för individer i övriga landet med samma reseavstånd. Det betyder att högsta skattereduktion är 10 500 kronor per år för dem som berörs av den högre avståndsgränsen. Antalet personer som gör arbetsresor som överstiger 15 kilometer inom storstadsregionerna och därmed kan beröras av den

högre avståndsgränsen som gäller vid resor i dessa regioner uppskattas vara ca 400 000.

Figur 6.1 Skattereduktion vid arbetsresor, avstånd 0–100 kilometer enkel väg

Kronor per år

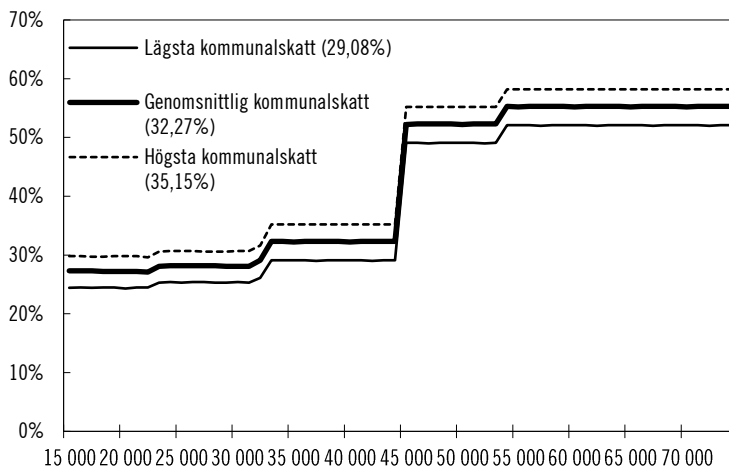

Anm.: Arbetsresande med 210 resdagar per år och två resor per resdag.

För att ge en övergripande bild av förslagets konsekvenser i förhållande till nuvarande regler, jämförs skattelättnaden av den föreslagna skattereduktionen med skattelättnaden som ges med nuvarande reseavdragsregler. Eftersom storleken på skattelättnaden med nuvarande regler påverkas av den enskildes marginalsatt, beskrivs nedan konsekvenserna för skattskyldiga med en lägre (32 procent) respektive en högre (52 procent) marginalsatt. Dessa marginalsatter representerar nivån vid genomsnittlig kommunalsatt och genomsnittlig månadslön, enligt SCB 36 100 kronor 2020, respektive en månadslön som ligger strax över brytpunkten för statlig inkomstsatt, ca 45 000 kronor 2021. Som framgår av figur 6.2 är marginalsatten lägre än 32 procent vid månadslöner upp till 33 000 kronor, även med den högsta kommunalsattesatsen 2021.

Figur 6.2 Marginalskatter vid olika månadslöner och olika kommunalskattesatser, 2021

Procent

Anm.: Marginalskatten är beräknad enligt gällande regler för 2021 vid en inkomstökning på 1 000 kronor per år för en person som endast har arbetsinkomster och inte har fyllt 65 år.

Källa: egna beräkningar.

Arbetsresande med egen bil

Enligt nuvarande regler gäller vissa krav för avdragsrätt för arbetsresor med egen bil. Det krävs att avståndet mellan bostaden och arbetsplatsen är minst fem kilometer och att den skattskyldige genom att använda egen bil i stället för allmänna transportmedel regelmässigt gör en tidsvinst på sammanlagt minst två timmar eller att allmänna transportmedel saknas. För arbetsresor med egen bil är avdragsbeloppet schablonmässigt fastställt till 1,85 kronor per kilometer. Det skattemässiga värdet av avdraget per kilometer är vid den lägre respektive den högre marginalskatten ca 59 respektive 96 öre. Endast kostnader för arbetsresor till den del som under beskattningsåret sammanlagt överstiger 11 000 kronor får dras av.

Antalet personer som gör avdrag för arbetsresor med bil, liksom antalet resor och avstånd, är osäkert då färdmedel inte anges i inkomstdeklarationen. I Trafikanalys Resvaneundersökning är det ca 850 000 personer som uppger att de räknar med att göra avdrag för arbetsresor med bil. I Reseavdragskommitténs betänkande bedömdes att runt 90 procent av reseavdragen avser resor med bil, vilket skulle motsvara drygt 785 000 personer 2019.

För personer som gör avdrag för bilresor enligt nuvarande regler och har 210 resdagar per år innebär förslaget generellt en mindre skattelättnad oavsett avstånd. För personer som omfattas av den nedre avståndsgränsen på 15 kilometer samt har den lägre marginalskatten innebär förslaget att skattelättnaden för resor minskar med ca 800 kronor per år jämfört med i dag vid ett avstånd på 30 kilometer (se tabell 6.2). Vid ett avstånd på 70 kilometer minskar skattelättnaden med ca 2 300 kronor per år. För dem som berörs av den högre avståndsgränsen blir skattelättnaden ca 4 300 kronor lägre vid 40 kilometers avstånd jämfört med nuvarande regler.

De största skillnaderna i skatteeffekt mellan den föreslagna skatte-reduktionen och nuvarande reseavdrag uppstår för personer som gör avdrag för bilresor, har hög inkomst (och därmed hög marginals-katt) och långa reseavstånd. Den som har rätt till reseavdrag för bilresor och arbetspendlar 10 mil enkel väg med bil 210 dagar per år, kan göra avdrag på omkring 67 000 kronor med nuvarande regler. Med 52 procent i marginals-katt blir skattelättnaden nästan 35 000 kronor per år. Eftersom den föreslagna skattereduktionen blir högst 13 650 kronor per år minskar skattelättnaden för denna person med ca 21 000 kronor per år. Antalet personer som uppskattas få en sådan stor minskning av skattelättnaden är relativt begränsat. År 2019 uppskattas ca 26 000 personer ha gjort reseavdrag på minst 50 000 kronor. Av dessa hade ca 7 000 personer en sådan inkomstnivå att de betalade statlig inkomstskatt och därmed en högre marginals-katt.

Tabell 6.2 Skattelättnad med föreslagen skattereduktion och med dagens reseavdrag, olika avstånd enkel väg, 210 resdagar
Kronor per år

Avstånd (km)	Nuvarande regler		Förslag	
	Reseavdrag, marginals-katt 32%	Reseavdrag, marginals-katt 52%	Skatte-reduktion	Skattereduktion vid högre avståndsgräns
15	210	341	0	0
20	1 453	2 361	1 050	0
25	2 696	4 381	2 100	0
30	3 939	6 401	3 150	0
40	6 426	10 442	5 250	2 100
50	8 912	14 482	7 350	4 200
60	11 398	18 522	9 450	(6 300)
70	13 885	22 563	11 550	(8 400)
80	16 371	26 603	13 650	(10 500)
90	18 858	30 644	13 650	(10 500)
100	21 344	34 684	13 650	(10 500)

Anm.: två arbetsresor per resdag. Den föreslagna högre avståndsgränsen för storstadsregionerna bedöms påverka mycket få individer som har reseavstånd längre än 60 kilometer. Skattereduktionsbeloppen vid dessa avstånd anges därför inom parentes i tabellen.

Källa: egna beräkningar.

För personer som har 150 resdagar per år, omfattas av den ordinarie nedre avståndsgränsen och har den lägre marginals-katten innebär förslaget en något högre skattelättnad jämfört med idag, upp till avstånd på knappt 50 kilometer (se tabell 6.3). För dem som berörs av den högre avstånds-gränsen blir skattelättnaden däremot lägre jämfört med enligt nuvarande regler.

Tabell 6.3 Skattelättnad med föreslagen skattereduktion och med dagens reseavdrag, olika avstånd enkel väg, 150 resdagar

Kronor per år

Avstånd (km)	Nuvarande regler		Förslag	
	Reseavdrag, marginals katt 32 %	Reseavdrag, marginals katt 52%	Skattereduktion	Skattereduktion vid högre avståndsgräns
15	0	0	0	0
20	32	52	750	0
25	920	1 495	1 500	0
30	1 808	2 938	2 250	0
40	3 584	5 824	3 750	1 500
50	5 360	8 710	5 250	3 000
60	7 136	11 596	6 750	(4 500)
70	8 912	14 482	8 250	(6 000)
80	10 688	17 368	9 750	(7 500)
90	12 464	20 254	9 750	(7 500)
100	14 240	23 140	9 750	(7 500)

Anm.: två arbetsresor per resdag. Den föreslagna högre avståndsgränsen för storstadsregionerna bedöms påverka mycket få individer som har reseavstånd längre än 60 kilometer. Skattereduktionsbeloppen vid dessa avstånd anges därför inom parentes i tabellen.

Källa: egna beräkningar.

För personer som har 60 resdagar per år och omfattas av den ordinarie nedre avståndsgränsen samt har den lägre marginals katten innebär förslaget en högre skattelättnad för resor jämfört med idag, upp till avstånd på 100 kilometer. För dem som berörs av den högre avståndsgränsen blir skattelättnaden högre jämfört med enligt nuvarande regler på avstånd upp till knappt 90 kilometer.

Dagens schablonbelopp på 1,85 kronor per kilometer avser att motsvara den genomsnittliga faktiska kostnaden av att resa med egen bil, inklusive den del av värdeminskningen av bilen som kan knytas till bilens körsträcka. Givet att schablonbeloppet i genomsnitt motsvarar denna kostnad, innebär den föreslagna skattereduktionen en subventionsgrad på ungefär 27 procent för bilresande på skattereduktionsgrundande sträckor. För bilister med elbil eller laddhybrid är drivmedelskostnaden i de flesta fall lägre än för bilister med diesel- eller bensinbilar. Den föreslagna skattereduktionen kan därmed antas ge en högre subventionsgrad för bilister med elbil eller laddhybrid. För individer som leasar en bil kan den genomsnittliga milkostnaden, inklusive leasingavgift, antas vara i genomsnitt ungefär densamma som att äga motsvarande bil. Subventionsgraden för resande med leasingbil torde därför inte avvika i någon betydande grad från subventionsgraden vid resande med egen bil.

Arbetsresande med kollektivtrafik

Enligt dagens regler ska skäliga utgifter för arbetsresor med kollektivtrafik dras av till den del som överstiger 11 000 kronor per år. Utgifterna ska beräknas med utgångspunkt i det billigaste biljettalternativet och den

resultande skattelättnaden beror på den skattskyldiges marginalsatt. Den föreslagna skattereduktionen kommer däremot att beräknas på samma sätt för kollektivtrafikresenärer som för bilister.

Antalet personer som gör avdrag för arbetsresor med kollektivtrafik uppskattas i betänkandet uppgå till ca 90 000, eller ca 10 procent av antalet reseavdrag. Enligt Trafikanalys (PM 2020:6) uppgår antalet personer som gör arbetsresor med kollektivtrafik överstigande 15 kilometer till ca 320 000. Även om en del av dessa personer reser i storstadsregioner och därmed omfattas av den högre avståndsgränsen bedöms antalet personer som reser kollektivt som kan få skattelättnad för sina arbetsresor öka med förslaget.

Biljettpriserna för kollektivtrafik skiljer sig åt både i olika delar av landet och beroende på vilket färdmedel som används, vilket innebär att även reseavdraget och den resulterande skattelättnaden enligt dagens regler gör det. Av den sammanställning som gjordes i Reseavdragskommitténs betänkande (tabell 5 i bilaga 2) framgår att kostnaden för kollektivtrafik, för resor mellan 15 och 80 kilometer, typiskt sett uppgick till mellan 5 000 och 20 000 kronor per år. För längre resor kan exempelvis ett årskort för tågresor med SJ kosta från drygt 43 000 kronor. Inom de tre storstadsregionerna är kostnaden för ett årskort inom kollektivtrafiken ungefär 10 000 till 12 000 kronor.

Tabell 6.4 Skattelättnad med föreslagen skattereduktion och med dagens reseavdrag, kollektivt resande, olika avstånd och årskostnader, 210 resdagar

Kronor per år

Avstånd (km)	Års-kostnad	Nuvarande regler		Förslag	
		Reseavdrag, marginal-skatt 32%	Reseavdrag, marginal-skatt 52%	Skatte-reduktion	Skattereduktion vid högre avståndsgräns
20	5 000	0	0	1 050	0
20	15 000	1 280	2 080	1 050	0
30	10 000	0	0	3 150	0
30	20 000	2 880	4 680	3 150	0
50	10 000	0	0	7 350	4 200
50	20 000	2 880	4 680	7 350	4 200
70	10 000	0	0	11 550	(8 400)
70	25 000	4 480	7 280	11 550	(8 400)
80+	30 000	6 080	9 880	13 650	(10 500)
80+	40 000	9 280	15 080	13 650	(10 500)
80+	50 000	12 480	20 280	13 650	(10 500)

Anm.: två arbetsresor per resdag. Den föreslagna högre avståndsgränsen för storstadsregionerna bedöms påverka mycket få individer som har reseavstånd längre än 60 kilometer. Skattereduktionsbeloppen vid dessa avstånd anges därför inom parentes i tabellen.

Källa: egna beräkningar.

Av tabell 6.4 framgår att den föreslagna skattereduktionen i de flesta fall ger en större skattelättnad för kollektivtrafikresande jämfört med dagens

reseavdrag. Undantaget är framför allt för personer som har förhållandevis höga kostnader och en högre marginalska.

I några fall kan den föreslagna skattereduktionen komma att överstiga biljettkostnaden för resorna. Sådan överkompensation kan uppstå för långa resor som dagligen görs med regional kollektivtrafik.

Arbetsresande som samåker i bil

Vid samåkning flera personer med bil gäller enligt dagens regler att schablonavdraget för bil ska fördelas mellan de samåkande. Passageraren har avdragsrätt för sin kostnad, vilket reducerar bilförarens avdrag. Med en färdmedelsneutral skattereduktion får däremot både bilförare och passagerare rätt till den avståndsbaseade skattereduktionen.

I betänkandet bedöms att antalet skattskyldiga som samåker mellan bostad och arbetsplats i dag sannolikt är relativt begränsat. Trafikanalys (PM 2020:6) uppskattar att samåkning sker vid ungefär var nionde bilresa och är vanligare vid längre resor jämfört med kortare.

Förslaget leder till en större skattelättnad, jämfört med dagens regler, för två samåkande bilister som inte omfattas av den högre avståndsgränsen upp till avstånd på knappt 140 kilometer vid den lägre marginalska och 210 resdagar (vid den högre marginalska, allt annat lika, upp till avstånd på 95 kilometer). Detta är ett resultat av att skattelättnaden för samtliga skattskyldiga utgår baserat på avståndet mellan respektive skattskyldiges bostad och arbetsplats, i stället för den faktiska utgiften för resan.

Att den sammanlagda skattereduktionen skulle överstiga de faktiska utgifterna för resorna vid samåkning bedöms ske i mycket begränsad omfattning både vad gäller antal skattskyldiga som berörs och belopp. Om dagens schablonavdrag antas motsvara den avståndsberoende kostnaden för en bilresa uppstår överkompensation först när fem personer samåker i en bil.

Arbetsresande med förmånsbil

Enligt nuvarande regler ges reseavdrag för resor med förmånsbil med ett schablonbelopp om 65 öre per kilometer för dieseldrivna fordon och 95 öre per kilometer för fordon som drivs med andra drivmedel (bensin, el, fordonsgas, etanol etc.). Detta under förutsättning att den skattskyldige uppfyller de krav som finns för att få göra bilavdrag. Avdraget vid resor med förmånsbil beräknas alltså med ett lägre schablonbelopp än det som används för resor med egen bil, vilket motiveras av att kostnaden för sådana resor i praktiken begränsas till det förbrukade bränslet. Det skattemässiga värdet av avdraget per kilometer är vid låg och hög marginalska ca 21 respektive 34 öre för dieseldrivna fordon och ca 30 respektive 49 öre för fordon med andra drivmedel. Antalet skattskyldiga med förmånsbil 2019 var drygt 290 000, varav ca 40 000 gjorde reseavdrag i inkomstslaget tjänst. Det är dock okänt om avdragen avser resor med förmånsbil eller annat färdmedel.

Den föreslagna skattereduktionen är oberoende av vilket färdmedel som används för resorna. Det innebär att skattskyldiga som använder förmånsbil får samma skattereduktion som de som använder egen bil, dvs. 50 öre

per kilometer för avstånd enkel väg som överstiger 15 respektive 30 kilometer och upp till och med 80 kilometer. Förslaget innebär därmed att skattskyldiga som använder förmånsbil för sina arbetsresor i de flesta fall får en större skattelättnad jämfört med dagens regler. Av tabell 6.5 framgår att skattesänkningen blir större vid innehav av dieseldriven förmånsbil jämfört med bilar som drivs av övriga drivmedel, eftersom schablonbeloppet med nuvarande regler är lägre för diesel än för övriga drivmedel. I ovanliga fall kan skattelättnaden med förslaget öka med ca 10 000 kronor per år för innehavare av dieseldriven förmånsbil. Det gäller förmånstagare med låg marginalskatt (32 procent) och med reseavstånd på omkring 80 kilometer, enkel väg.

Tabell 6.5 Skattelättnad vid arbetsresor med förmånsbil med föreslagen skattereduktion och dagens reseavdrag, olika avstånd enkel väg, 210 resdagar

Kronor per person och år

Avstånd (km)	Nuvarande regler				Förslag	
	Rese-avdrag, bensinbil marginalskatt 32%	Rese-avdrag, diesebil marginalskatt 32%	Rese-avdrag, bensinbil marginalskatt 52%	Rese-avdrag, diesebil marginalskatt 52%	Skatte-reduktion	Skattereduktion vid högre avståndsgräns
15	0	0	0	0	0	0
20	0	0	0	0	1 050	0
25	0	0	0	0	2 100	0
30	310	0	504	0	3 150	0
40	1 587	0	2 579	0	5 250	2 100
50	2 864	848	4 654	1 378	7 350	4 200
60	4 141	1 722	6 729	2 798	9 450	(6 300)
70	5 418	2 595	8 804	4 217	11 550	(8 400)
80	6 694	3 469	10 878	5 637	13 650	(10 500)
90	7 971	4 342	12 953	7 056	13 650	(10 500)
100	9 248	5 216	15 028	8 476	13 650	(10 500)

Anm.: två arbetsresor per resdag. Den föreslagna högre avståndsgränsen för storstadsregionerna bedöms påverka mycket få individer som har reseavstånd längre än 60 kilometer. Skattereduktionsbeloppen vid dessa avstånd anges därför inom parentes i tabellen.

Källa: egna beräkningar.

Bensin- och dieselpriiserna har stigit relativt kraftigt under senare tid och uppgick i mitten av oktober 2021 till omkring 17,50 respektive 19 kronor per liter. Med drivmedelspriser på dessa nivåer, innebär skattereduktionen en subventionsgrad för arbetsresor med förmånsbil på omkring 45 procent. Detta givet att bränsleförbrukningen uppgår till omkring 0,6 liter per mil och att förmånstagaren står för drivmedelskostnaderna. Laddbara bilar, dvs. el- och laddhybridbilar, utgör en växande andel av nybilsförsäljningen och förmånsbilflottan. Bränslekostnaden för en elbil beror på dess elförbrukning och sättet på vilket bilens batteri laddas. Med en förbrukning på i genomsnitt 1,5 kWh per mil och en kostnad på 1,50 kronor per kWh

el vid laddning i hemmet uppgår bränslekostnaden till 2,25 kronor per mil. Förslaget om en skattereduktion på 50 öre per kilometer (dvs. 5 kronor per mil) kan därmed innebära överkompensation till förmånsbilinnehavare med elbil. Vid laddning på så kallade publika laddstationer är kostnaden per kWh som regel betydligt högre än vid laddning i hemmet, vilket innebär högre milkostnad än vid laddning i hemmet. Även om hänsyn tas till olika laddningsmetoder, kommer förslaget sannolikt innebära att bilförmånsinnehavare med elbil i genomsnitt blir överkompenserade i förhållande till drivmedelskostnaden. Milkkostnaden vid körning med laddhybrid beror på om sträckan körs på i huvudsak el eller i huvudsak på fossilt bränsle. Vid körning på i huvudsak el kan förslaget innebära överkompensation av samma skäl som vid eldrivna förmånsbilar. Vid körning på i huvudsak bensin eller diesel uppstår överkompensation som regel inte, av samma förklaring som för diesel- och bensindrivna förmånsbilar.

Arbetsresande med funktionsnedsättning eller sjukdom

Dagens regler medger avdrag för bilkostnader, utan krav på avstånd eller tidsvinst, för skattskyldiga som på grund av hög ålder, sjukdom eller funktionsnedsättning måste använda egen bil eller förmånsbil för resor mellan bostad och arbetsplats. Avdrag får också göras för vissa icke-avståndsberoende kostnader, såsom parkering vid arbetsplatsen. Avdrag kan göras för skäliga utgifter som överstiger beloppsgränsen 11 000 kronor. Enligt Skatteverkets allmänna råd bör avdraget inte överstiga det dubbla schablonavdraget.

Förslaget i denna promemoria innebär att skattskyldiga som på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning är tvungna att använda egen bil eller förmånsbil i stället för kollektivtrafik kan ges skattereduktion för skäliga utgifter för arbetsresor. Skattereduktionen föreslås i denna del uppgå till 30 procent av underlaget som överstiger 11 000 kronor under beskattningsåret. Liksom i dagens regelverk föreslås att eventuella bidrag som t.ex. bilstöd och merkostnadsersättning till personer med funktionsnedsättning ska beaktas vid beräkningen av bilkostnaderna. I bilkostnaderna får även kostnader för parkering vid arbetsplatsen räknas med. De kostnader som kan inkluderas i underlaget för skattereduktionen bedöms därmed motsvara de kostnader som man kan göra avdrag för enligt nuvarande regler. Det betyder att skattelättnaden av förslaget blir ungefär densamma som med nuvarande regler för personer med en marginalsatt på omkring 30 procent.

För personer med en marginalsatt understigande 30 procent blir skattelättnaden högre än med nuvarande regler. Som framgår av figur 6.2 är marginalsatten ca 30 procent eller lägre vid månadslöner på upp till ca 33 000 kronor. För personer med en marginalsatt över 30 procent blir dock skattelättnaden lägre än med nuvarande regler (se tabell 6.6). I många fall, särskilt i storstadsregioner, kommer det att vara mer förmånligt för personer med funktionsnedsättning och sjukdom att begära skattereduktion för skäliga utgifter än att begära skattereduktion enligt huvudregeln.

Antalet personer som kan komma att omfattas av skattereduktionen i denna del är osäkert. Enligt Trafikanalys (PM 2020:5) är antalet förvärvsarbetande med rörelsenedsättning eller allergi som har längre än en mil till

arbetet ca 110 000. Av dessa beräknas ca 50 000 göra avdrag för arbetsresor med bil. I Reseavdragskommitténs betänkande uppskattades, baserat på Skatteverkets skattefelskontroller, att antalet skattskyldiga som återopade sjukdom, ålder eller funktionsnedsättning vid avdrag för arbetsresor var ca 8 000 (se Skatteverket 2019, Avdrag för resor till och från arbetet – En uppföljning av skattefelskontrollen). Osäkerheten bedömdes dock vara mycket stor om hur många de är och hur stora avdrag de gör. Skillnaden i antalet berörda personer mellan kommitténs bedömning och Trafikanalys uppgifter kan bero på att det stora flertalet personer med funktionsnedsättning gör reseavdrag för bilresor enligt ordinarie regler.

Att ålder inte föreslås vara en grund för att kunna få skattereduktion baserad på faktiska utgifter bedöms inte få några betydande effekter för enskilda. Detta eftersom enbart en viss ålder inte utgör skäl för avdrag med de verkliga kostnaderna i nuvarande system. Det krävs att den höga åldern medför att personen är tvungen att använda egen bil. I praktiken är det därför ofta någon sjukdom eller nedsatt rörlighet som medför att avdrag kan medges.

Tabell 6.6 Skattelättnad vid arbetsresor för personer med funktionsnedsättning som hinder för resa med kollektivtrafik med föreslagen skattereduktion och dagens reseavdrag, olika kostnader

Kronor per år

Årskostnad	Nuvarande regler		Förslag
	Reseavdrag, marginalskatt 32 procent	Reseavdrag, marginalskatt 52 procent	Skattereduktion 30 procent
10 000	0	0	0 -
20 000	2 880	4 680	2 700
30 000	6 080	9 880	5 700
40 000	9 280	15 080	8 700
50 000	12 480	20 280	11 700
60 000	15 680	25 480	14 700
70 000	18 880	30 680	17 700
80 000	22 080	35 880	20 700
90 000	25 280	41 080	23 700
100 000	28 480	46 280	26 700

Källa: egna beräkningar.

Arbetsresande med andra färdmedel

Enligt dagens regler kan skattskyldiga även göra reseavdrag för cykel, moped och motorcykel. Avdrag för cykel får göras med 350 kronor per år. Avdrag för moped får göras med 45 öre per kilometer och för motorcykel eller mopedbil med 90 öre per kilometer. Eftersom det finns en beloppsgräns för reseavdrag på 11 000 kronor kan sådana avdrag i praktiken oftast bara bli aktuella i kombination med avdrag för resor med andra färdmedel som medför större utgifter, t.ex. kollektivtrafik.

Förslaget i promemorian innebär att även resor med cykel, moped och motorcykel omfattas av den avståndsbaseade och färdmedelsneutrala skattereduktionen. Antalet resor som överstiger 15 kilometer som görs med cykel är dock litet (se Trafikanalys PM 2020:6). Även antalet resor med moped och motorcykel kan antas vara litet vid dessa avstånd. För de personer som inte omfattas av den högre avståndsgränsen som gör resor med dessa färdmedel på avstånd som överstiger 15 kilometer kommer dock skattelättnaden att öka. Skattereduktionen kan också innebära överkompensation i förhållande till kostnaderna vid resor med cykel och moped.

Den som reser med egen båt kan enligt dagens regler göra reseavdrag för faktisk kostnad för drivmedel och båtplats om tidsvinsten jämfört med resa med kollektivtrafik uppgår till minst två timmar per dag. Förslaget i promemorian innebär att även arbetsresor med egen båt omfattas av den avståndsbaseade och färdmedelsneutrala skattereduktionen. Det är okänt hur många som i dag gör reseavdrag för resor med egen båt men det är sannolikt ett begränsat antal. För personer som gör avdrag för resor med egen båt innebär förslaget troligtvis en minskad skattelättnad.

Enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag

Dagens avdragsregler för arbetsresor tillämpas både för fysiska personers arbetsresor hänförliga till inkomstslaget tjänst och arbetsresor hänförliga till inkomstslaget näringsverksamhet (16 kap. 28 § IL). Reglerna om avdragsrätt i inkomstslaget näringsverksamhet är tillämpliga främst för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag. En utgångspunkt för förslaget i promemorian är att även arbetsresor hänförliga till inkomstslaget näringsverksamhet ska omfattas av skattereduktionen för arbetsresor och att avdraget för dessa arbetsresor avskaffas.

Dagens avdrag för arbetsresor behandlas skattemässigt som en kostnad i näringsverksamheten. Avskaffandet av avdraget för arbetsresor i näringsverksamhet medför därmed att det skattepliktiga resultatet i verksamheten ökar. Detta påverkar underlaget för egenavgifter, inkomstskatt och beräkningen av pensionsgrundande och sjukpenninggrundande inkomst. I förhållande till de konsekvenser som beskrivs för enskilda i övrigt tillkommer därmed andra konsekvenser för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag av att dagens reseavdrag avskaffas och ersätts med en skattereduktion. För aktiva näringsidkare som betalar full egenavgift på 28,97 procent av underlaget redovisas effekterna av avskaffat avdrag för arbetsresor och införd skattereduktion på inkomstskatt och egenavgifter i tabell 6.7. Den föreslagna skattereduktionen innebär generellt en mindre skattelättnad jämfört med dagens regler. En andel av de ökade egenavgifterna motsvaras dock av ökade förmåner när den pensionsgrundande och sjukpenninggrundande inkomsten ökar.

En förutsättning för att ta del av skattereduktionen är att det finns skatt att reducera under det beskattningsår som resorna har gjorts. Detta är en skillnad mot dagens avdrag där ett eventuellt underskott kan dras av mot framtida överskott. Det finns inga tillgängliga uppgifter över reseavdrag som görs i inkomstslaget näringsverksamhet, eftersom reseavdragen redovisas tillsammans med andra avdrag i inkomstdeklarationen. Det är därför osäkert i vilken omfattning reseavdrag görs i detta inkomstslag och i vilken

omfattning de görs i näringsverksamhet med underskott. Antalet som gör reseavdrag enligt nuvarande regler i näringsverksamhet med underskott bedöms dock vara litet.

I Reseavdragskommitténs betänkande bedöms att ca 20 000 enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag gör reseavdrag i inkomstslaget näringsverksamhet till ett totalt avdragsbelopp på ca 320 miljoner kronor. Uppskattningen är dock förenad med stor osäkerhet.

Tabell 6.7 Skattelättnad för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag med föreslagen skattereduktion och skatte- och avgiftslättnad med dagens reseavdrag, olika avstånd enkel väg, bilresor, 210 resdagar

Kronor per år

Avstånd	Nuvarande regler		Förslag	
	Reseavdrag, marginalsatt 32%	Reseavdrag, marginalsatt 52%	Skattereduktion	Skattereduktion vid högre avståndsgräns
15	310	411	0	0
20	2 146	2 850	1 050	0
25	3 983	5 289	2 100	0
30	5 819	7 728	3 150	0
40	9 493	12 607	5 250	2 100
50	13 166	17 485	7 350	4 200
60	16 839	22 363	9 450	(6 300)
70	20 512	27 241	11 550	(8 400)
80	24 186	32 119	13 650	(10 500)
90	27 859	36 997	13 650	(10 500)
100	31 532	41 876	13 650	(10 500)

Anm.: två arbetsresor per resdag. Full egenavgift på 28,97 procent har antagits. Näringsidkare som fyllt 65 år vid beskattningsårets ingång betalar inte full egenavgift, utan endast ålderspensionsavgift på 10,21 procent. Näringsidkare som är födda 1937 eller tidigare betalar inga egenavgifter. För underlag mellan 40 000 och 200 000 kronor finns också en generell nedsättning som innebär att egenavgifterna reduceras till 21,83 procent. Enskilda näringsidkare med driftsställe i vissa delar av Sverige kan också omfattas av en regional nedsättning av egenavgifterna. Den föreslagna högre avståndsgränsen för storstadsregionerna bedöms påverka mycket få individer som har reseavstånd längre än 60 kilometer. Skattereduktionsbeloppen vid dessa avstånd anges därför inom parentes i tabellen.

Källa: egna beräkningar.

6.4 Effekter för företagen

Kompetensförsörjning

Effekter på företagens kompetensförsörjning och därigenom konkurrensförhållanden kan uppstå till följd av förslaget. Reseavdragskommitténs bedömning är att förslaget har en begränsad påverkan på rörligheten och därmed även kompetensförsörjningen hos företagen, även i gles- och landsbygd. Trafikanalys delar också kommitténs bedömning om att förslaget får små effekter på regionförstoring och kompetensförsörjning. Förslaget i promemorian skiljer sig dock från kommitténs förslag. Den

nedre avståndsgrensens är lägre än i kommitténs förslag utanför storstadsområden och motsvarar kommitténs förslag i storstadsområden. Samtidigt föreslås inget extra tillägg vid bristfällig kollektivtrafik.

Förslaget i promemorian påverkar framför allt de ekonomiska villkoren för de mer långväga resorna med bil (se tabell 6.2 och tabell 6.3). Till följd av minskade skattelättnader för långväga bilpendling kan förslaget innebära något minskad tillgång till specialiserad arbetskraft och påverka kompetensförsörjningen hos vissa företag, sannolikt främst i områden med sämre tillgång till kollektivtrafik. Det är dock en liten andel av arbetsresorna det gäller och effekten är svårbedömd. I övrigt bedöms förslaget ha en begränsad påverkan på rörligheten och därmed även kompetensförsörjningen hos företagen.

Trafikanalys påpekar (i rapport 2020:8) att många arbetsresor görs i intervallet 15–30 kilometer, särskilt bland boende i gles- och landsbygd. Trafikanalys menar att det sannolikt skulle påverka möjligheten till regionförstoring och kompetensförsörjning mer negativt att inte ge någon skattelättnad i detta intervall jämfört med den positiva effekt ökad skattekutning kan ge för det färre antal personer som reser på längre avstånd (30–80 kilometer).

Administrativ börda

Företagens administrativa börda kan i viss mån öka till följd av förslaget, så till vida att arbetsgivare ska lämna uppgifter om arbetsplatsens adress i arbetsgivardeklarationens individuppgift, eller i vissa fall kontrolluppgift. Kommittén bedömer att sådana uppgifter för de flesta arbetsgivare kan lämnas utan betydande merarbete. I denna promemoria föreslås inte någon förändring av förslaget jämfört med betänkandet. Någon avvikande bedömning om förslagets effekter på företagens administrativa börda görs heller inte.

Företag som har sina anställda fördelade på mer än ett arbetsställe behöver se till att varje anställd anges med respektive arbetsställes adress. Redan i nuvarande arbetsgivardeklaration ska arbetsgivare med mer än ett arbetsställe ange s.k. arbetsställesnummer. Att sådana arbetsställesnummer redan redovisas torde underlätta uppgiftslämnandet avseende adress. Eftersom varje anställd redan i dag är kopplad till ett arbetsställesnummer, behöver arbetsgivaren med andra ord endast försäkra sig om att respektive arbetsställe är förknippad med korrekt adress. Om en anställd jobbar vid mer än ett arbetsställe, ska arbetsgivaren inte redovisa någon adress utan i stället göra en kryssmarkering i arbetsgivardeklarationen.

Förslaget om att uppgifter om arbetsplatsens adress ska lämnas berör samtliga företag med någon anställd. Enligt SCB:s Företagsregister hade ca 310 000 företag minst en anställd år 2020. Företag i samtliga branscher berörs. Eftersom förslaget i denna del är generellt och berör samtliga företag med anställda bedöms det inte vara möjligt att ta någon särskild hänsyn till små företag.

Förslaget påverkar, utöver vad som beskrivs ovan, främst fysiska personer och bedöms därför inte ha några effekter för företagens konkurrensförhållanden eller verksamhet i övrigt.

6.5 Effekter för kommuner och regioner

Effekter på kompetensförsörjningen kan också, i likhet med vad som beskrivs för företagen ovan, uppstå för arbetsgivare i kommuner, regioner (och övrig offentlig sektor) till följd av förslaget. Förslaget bedöms dock ha en begränsad påverkan på den geografiska rörligheten och därmed även kompetensförsörjningen. En viss negativ effekt bedöms kunna uppstå på den långväga pendlingen i områden med begränsad tillgång till kollektivtrafik. Dessa arbetsresor utgör dock en liten andel av arbetsresorna.

Förslaget bedöms leda till en viss överflyttning av arbetsresandet från personbil till kollektivtrafik. Denna ökade efterfrågan på kollektivtrafik kan behöva mötas med ett ökat utbud och därigenom ökade kostnader för lokal- och regionaltrafiken. Ökad efterfrågan på kollektivtrafik innebär dock också att biljettintäkterna ökar.

Den administrativa bördan för kommuner och regioner kan öka något, på motsvarande sätt som för arbetsgivare i privat sektor, av förslaget att arbetsgivare ska lämna uppgifter om arbetsplatsens adress i arbetsgivardeklarationens individuppgift. I denna promemoria föreslås inte någon förändring av detta förslag jämfört med betänkandet. Som beskrivs för företag ovan bedöms förslaget inte innebära något betydande merarbete i förhållande till de uppgifter som ska lämnas in dag.

6.6 Effekter för miljön

Förslaget i promemorian innebär att en avståndsbasead och färdmedelsneutral skattereduktion ersätter dagens kostnadsbaseade reseavdrag. Den skattelättnad som ges för arbetsresor med egen bil blir i många fall lägre enligt förslaget jämfört med dagens system, vilket ökar den enskildes kostnader för bilresorna. Skattelättnaden som ges för arbetsresor med kollektivtrafik blir däremot i många fall högre jämfört med i dagens system, vilket minskar den enskildes kostnader för kollektivtrafikresor. Dessa kostnadsförändringar kan påverka resmönster och färdmedelsval både på kort och lång sikt och därigenom ha positiva effekter för miljön och klimatet.

I Reseavdragskommitténs betänkande görs bedömningen att en avståndsbasead och färdmedelsneutral skattereduktion sammantaget får positiva konsekvenser ur ett klimat- och miljöperspektiv, framför allt i termer av en, om än begränsad, minskning av utsläppen från vägtrafiken. Detta baseras på simuleringar som visar att en avståndsbasead och färdmedelsneutral skattereduktion ökar antalet arbetsresor som görs med kollektivtrafik och minskar antalet arbetsresor som görs med personbil. I simuleringen ger förslaget i betänkandet en minskning av koldioxidutsläppen, liksom andra utsläpp, från arbetsresor med runt 11 procent. Detta motsvarar en minskning av personbilstrafikens totala utsläpp med ca 2 procent.⁶ I simuleringen antas lokaliseringen av bostäder och arbetsplatser vara konstant. Kostnadsförändringarna kan dock öka attraktiviteten i bostäder och arbetsplatser nära kollektivtrafik, vilket skulle kunna

⁶ Se Sweco (2019-05-14), Förändrat arbetsreseavdrag? Slutrapport.

innebära en större minskning av utsläppen på längre sikt. I simuleringen har inte hänsyn kunnat tas till att förslaget innebär förmånligare regler för samåkning och för resor med förmånsbil jämfört med nuvarande regler. De förmånligare reglerna för samåkning bedöms innebära positiva men begränsade effekter på samåkningen, vilket därigenom kan innebära ytterligare minskat antal bilresor. De förmånligare reglerna för resor med förmånsbil bedöms kunna leda till att fler väljer förmånsbil framför egen bil, däremot inte framför kollektivtrafik.

Även Trafikanalys (PM 2020:6) bedömer att den förändrade kostnadsbilden till följd av kommitténs förslag leder till en viss överflyttning av arbetsresandet från bil till kollektivtrafik. Effekten beräknas vara måttlig: antalet arbetsresor med bil minskar med ca 1 procent både på kort och lång sikt och antalet arbetsresor med kollektivtrafik ökar med 2 procent på kort och 6 procent på lång sikt.

Förslaget i denna promemoria bedöms också leda till en viss överflyttning av arbetsresandet från bil till kollektivtrafik och därigenom minska utsläppen från vägtrafiken. Storleken på effekterna är dock svårbedömda bland annat eftersom förslaget skiljer sig från kommitténs förslag och de simuleringar som gjorts. Att inget tillägg ges vid bristfällig kollektivtrafik ökar kostnaderna för bilresor över långa avstånd. Detta, liksom att skattereduktionen föreslås vara något lägre i promemorian, skulle kunna ge en mer positiv miljöeffekt jämfört med kommitténs förslag. Den sänkta nedre avståndsgränsen, utanför storstadsområdena, skulle å andra sidan kunna ha en viss motverkande effekt.

6.7 Effekter för sysselsättning

Utifrån ekonomisk teori kan en skattelättnad för arbetsresor påverka individens arbetsutbud och matchningen på arbetsmarknaden. Det kan i sin tur ha implikationer för sysselsättning, arbetslöshet och arbetskraftsdeltagande.

En skattelättnad för arbetsresor kan förväntas påverka rörligheten på arbetsmarknaden. Skattelättnaden medför ett ökat ekonomiskt utbyte av arbete på längre avstånd från bostaden jämfört med en situation utan en sådan skattelättnad. Skattelättnaden kan således öka den geografiska rörligheten i arbetskraften. Ökad rörlighet bidrar till en förbättrad matchning på arbetsmarknaden, vilket enligt s.k. teoretiska sök- och matchningsmodeller medför positiva löneeffekter, minskad arbetslöshet och ökad produktivitet.⁷

I betänkandet görs bedömningen att den föreslagna avståndsbaseade skattereduktionen för arbetsresor, i ungefär samma utsträckning som dagens reseavdrag, underlättar för arbetspendling över längre avstånd. Trafikanalys delar också kommitténs bedömning om att förslaget får små effekter på regionförstoring och kompetensförsörjning. Det förslag som presenteras i promemorian har en annan utformning och effekten på de ekonomiska villkoren för pendling på olika avstånd skiljer sig åt beroende på olika förutsättningar vilket innebär att det är svårt att uppskatta

⁷ Se Cahuc, P, S Carcillo & A Zylberberg (2014), *Labor Economics*, MIT Press.

konsekvenserna för den geografiska rörligheten på arbetsmarknaden av förslaget. De ekonomiska villkoren för långväga pendling med bil blir dock mindre gynnsamma, vilket kan innebära att den långväga geografiska rörligheten minskar något i områden med begränsad tillgång till kollektivtrafik. I övrigt bedöms den föreslagna skattereduktionen kunna bidra i ungefär samma omfattning till rörligheten på arbetsmarknaden som dagens reseavdrag.

Kostnader för förvärvsarbete, t.ex. i form av resekostnader, påverkar också individens benägenhet att delta i arbetskraften liksom valet av arbetad tid.⁸ En skattelättnad som medför sänkt kostnad för förvärvsarbete förväntas, givet ett visst antal resdagar till arbetet, leda till färre arbetade timmar bland redan sysselsatta individer; den minskade kostnaden medför enbart en s.k. inkomsteffekt vilket medför färre arbetade timmar. En minskad resekostnad kan dock även medföra en ökad marginalavkastning av ytterligare en arbetsdag, vilket kan bidra till fler arbetade timmar. Ett exempel är att personer som arbetar deltid i form av två heltidsdagar i veckan erhåller ökat incitament att även pendla och arbeta en tredje dag. För personer som i dag är utanför arbetskraften förväntas också en minskad kostnad för förvärvsarbete medföra att vissa av dessa ökar sitt arbetsutbud vilket resulterar i ökat arbetskraftsdeltagande och sysselsättning.

Förslaget innebär att vissa personer erhåller större skattelättnad jämfört med nuvarande reseavdrag, samtidigt som andra personer erhåller en mindre skattelättnad. Sammantaget bedöms de aggregerade effekterna på arbetsutbudet vara av ungefär samma omfattning som vid dagens reseavdrag.

6.8 Effekter för inkomstfördelningen och den ekonomiska jämställdheten

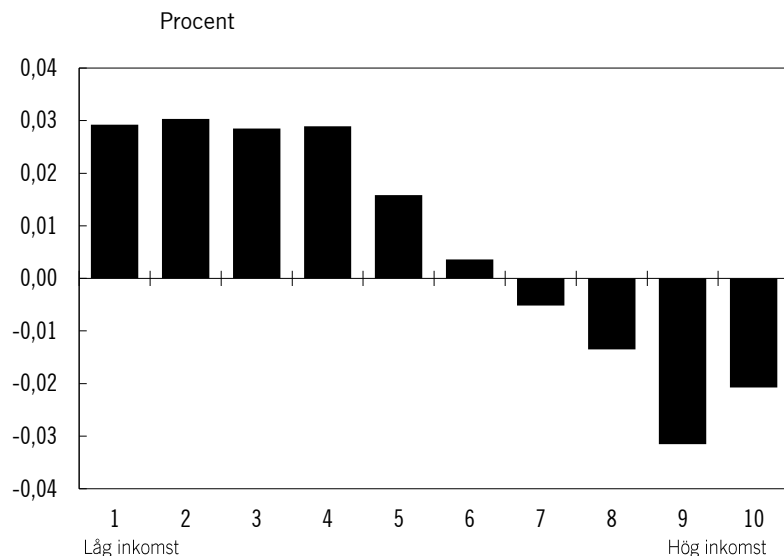
Inkomstgrupper

Det nuvarande avdraget för arbetsresor minskar den beskattningsbara inkomsten och den resulterande skattelättnaden beror därmed på den skattskyldiges marginalskatt. Eftersom inkomstskatten är progressiv blir skattelättnaden, vid lika stora avdrag, därmed större i kronor för en skattskyldig med hög inkomst. Skattelättnaden föreslås i stället ges i form av en skattereduktion, vilket innebär att den slutliga skatten minskas med ett belopp motsvarande det man får i skattereduktion. Skattelättnaden blir på så vis oberoende av den skattskyldiges marginalskatt. I Reseavdragskommitténs betänkande framgår att det genomsnittliga reseavdraget också tenderar att öka med inkomstnivån. Att avskaffa det nuvarande reseavdraget ger därmed i genomsnitt en större negativ effekt på den disponibla inkomsten i inkomstgrupper med högre inkomstnivå jämfört med lägre.

⁸ Se t.ex. Björklund, A, P-A Edin, B Holmlund & E Wadensjö (2006), *Arbetsmarknaden*, SNS Förslag.

Längre arbetsresor är dock mer vanligt förekommande bland personer med högre lönenivåer. Även den avståndsbaserade skattereduktionen förväntas därför i genomsnitt vara något större i inkomstgrupper med högre inkomst. Sammantaget bidrar dock förändringarna till en något jämnare fördelning av ekonomisk standard, då effekten på ekonomisk standard är positiv i den nedre delen av inkomstfördelningen och negativ i den övre delen (se figur 6.3). De genomsnittliga effekterna är dock mycket små.

Figur 6.3 Genomsnittlig förändring av ekonomisk standard till följd av förslaget för olika inkomstgrupper

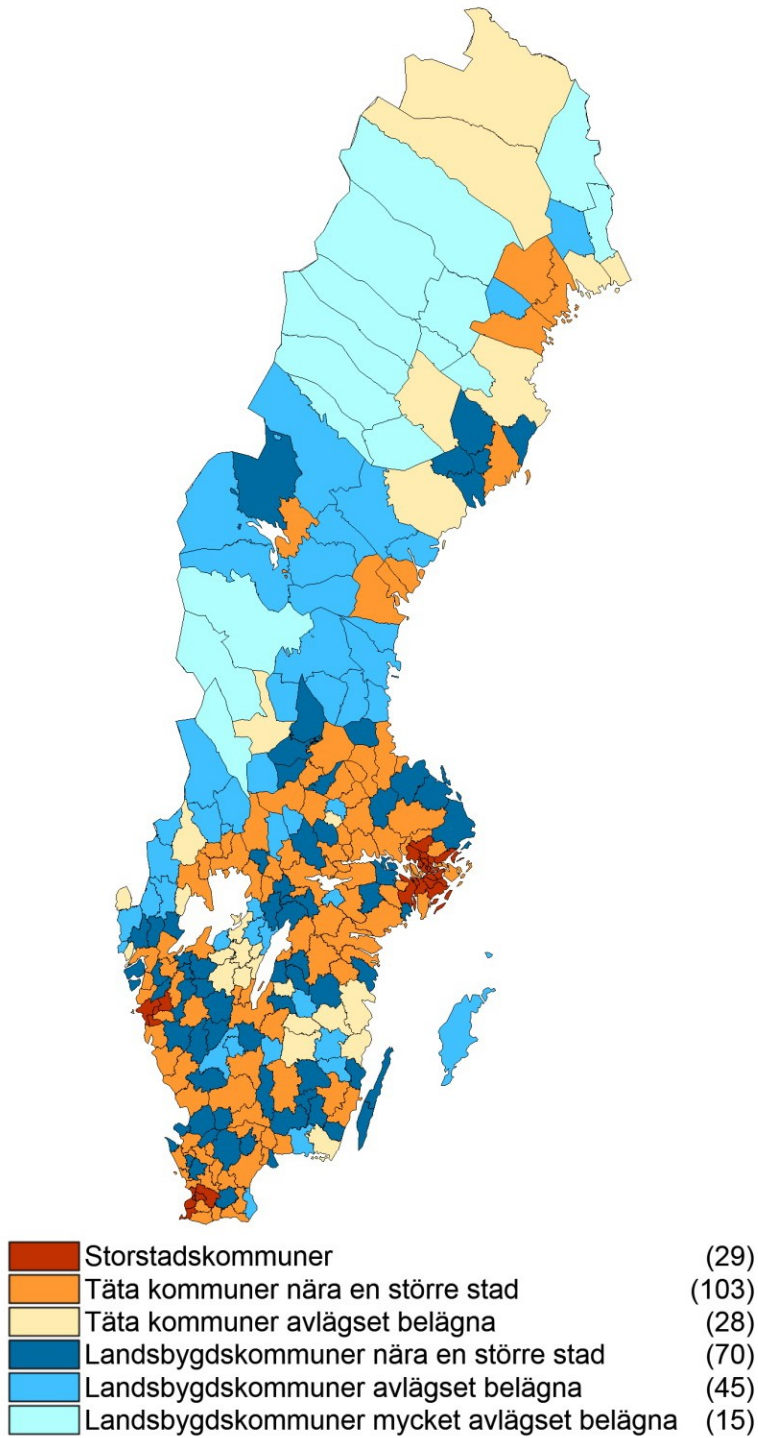
Anm.: Ekonomisk standard är summan av hushållets samtliga inkomster minus skatter justerat för hushållets storlek och sammansättning.

Källa: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Regionala skillnader

I tabell 6.8 nedan redovisas en sammanställning av de reseavdrag som uppskattas göras 2023 enligt nuvarande regler respektive med den föreslagna skattereduktionen uppdelat på de sex olika kommungrupperna enligt Tillväxtanalys indelning (se figur 6.4 för denna kommunindelning). År 2023 uppskattas att drygt 900 000 personer skulle göra reseavdrag i inkomstslaget tjänst om förslaget inte genomförs. En stor andel av avdragen, ca 70 procent, uppskattas göras av personer bosatta i storstadskommuner och s.k. täta kommuner nära större stad, vilket avspeglar det faktum att en stor del av befolkningen bor i dessa kommuner. En liten andel av reseavdragen uppskattas göras av personer bosatta i mycket avlägset belägna landsbygdskommuner. I förhållande till antalet sysselsatta i respektive kommungrupp är det vanligast att göra reseavdrag i landsbygdskommuner nära en större stad, där nästan 3 av 10 sysselsatta beräknas göra reseavdrag med nuvarande regler.

Figur 6.4 Kommuntyper enligt Tillväxtanalys indelning

Källa: Tillväxtanalys, "Bättre statistik för bättre regional- och landsbygdspolitik", rapport 2014:4, figur 19.

Tabell 6.8   **Reseavdrag enligt nuvarande regler och skattereduktion enligt förslag 2023 i olika kommungrupper enligt Tillväxtanalys kommunindelning**

Kommun-grupp	Nuvarande regler			Förslag	
	Antal avdrag (tusental)	Andel sysselsatta med avdrag	Genomsnittlig skattelättnad av avdrag (kr)	Antal med skatte-reduktion (tusental)	Genomsnittlig skatte-reduktion (kr)
Storstads-kommuner	185	9 %	5 500	121	5 100
Täta kommuner nära större stad	440	19 %	6 200	654	4 500
Täta kommuner avläggset belägna	67	19 %	5 500	87	4 300
Landsbygds-kommuner nära en större stad	145	29 %	6 500	210	4 700
Avläggset belägna landsbygds-kommuner	59	21 %	5 700	80	4 600
Mycket avläggset belägna landsbygds-kommuner	7	18 %	7 100	9	6 200
Samtliga	902	16 %	6 000	1 161	4 600

Anm.: Tabellen är framtagen baserat på uppgifter i FASIT enligt vad som beskrivs i avsnittet om beräkningsunderlag. Beräkningarna är behäftade med osäkerhet både vad gäller reseavdragen och den föreslagna skattereduktionen.

Källa: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Antalet personer som bedöms komma att omfattas av den föreslagna skattereduktionen är högre, jämfört med antalet reseavdrag, i samtliga kommungrupper utom i storstadskommunerna. Den genomsnittliga skattelättnaden per person bedöms bli lägre med skattereduktionen i samtliga kommungrupper. Sammantaget uppskattas en mindre andel av den totala skattelättnaden, enligt förslaget, gå till personer bosatta i storstadskommunerna och en större andel av den totala skattelättnaden går till bosatta i övriga kommungrupper jämfört med nuvarande reseavdrag.

Sett till förslagets effekter på ekonomisk standard för personer i olika kommungrupper, uppskattas personer i storstadskommunerna i genomsnitt få en något lägre ekonomisk standard till följd av förslaget (se figur 6.5). Personer bosatta i mycket avläggset belägna landsbygds-kommuner får den största genomsnittliga ökningen. De genomsnittliga effekterna är dock mycket små.

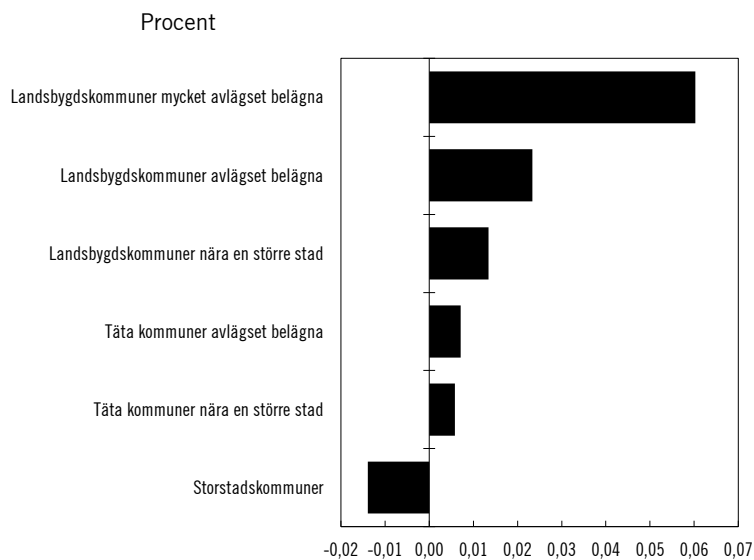

Tidigare i konsekvensanalysen framgår att det framför allt är arbetsresande med bil, med en högre marginalsatt eller med långa avstånd, som kan få en minskad skattelättnad med den föreslagna skattereduktionen jämfört med nuvarande reseavdrag. Baserat på uppgifter i Trafikanalys sammanställning (PM 2020:6) uppskattas att ca 50 000 förvärvsarbetande gör arbetsresor längre än 80 kilometer och räknar med bilavdrag. Merparten av dessa personer är bosatta i stadskommuner.

Andelen personer som betalar statlig inkomstskatt, och därmed har en högre marginalsatt, är relativt hög bland personer med reseavdrag i storstäder och täta kommuner nära större stad. I dessa kommungrupper kan därmed skattelättnaden i genomsnitt minska något mer för en arbetsresande med bil jämfört med i övriga kommungrupper.

De personer som kan få en större skattelättnad jämfört med dagens reseavdrag är framför allt personer som reser med kollektivtrafik på avstånd över 15 kilometer utanför storstadsregionerna. Utanför storstäderna är arbetsresor med kollektivtrafik mer vanligt förekommande främst bland personer bosatta i kommuner nära storstad eller större stad. Det är också i dessa kommungrupper som antalet personer som omfattas av skattelättnaden ökar mest i förhållande till nuvarande regler (se tabell 6.8).

Figur 6.5 Genomsnittlig förändring av ekonomisk standard till följd av förslaget i olika kommungrupper enligt Tillväxtanalys kommunindelning

Anm.: Ekonomisk standard är summan av hushållets samtliga inkomster minus skatter justerat för hushållets storlek och sammansättning.

Källa: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Effekter för den ekonomiska jämställdheten

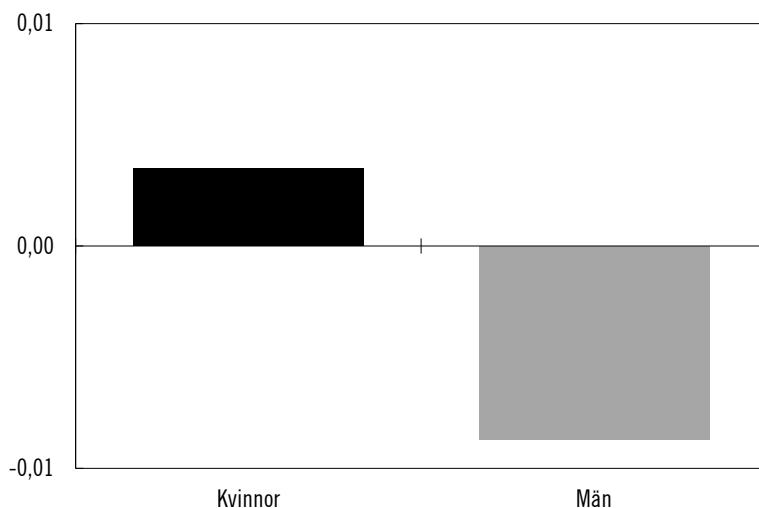
Förslaget påverkar den ekonomiska jämställdheten mellan män och kvinnor eftersom både reseavdragets användning och resmönstren i viss utsträckning skiljer sig åt mellan kvinnor och män. Som framgår i Reseavdragskommitténs betänkande gör män i genomsnitt längre arbetsresor

och använder i större utsträckning än kvinnor bil som färdmedel. Beskattningsåret 2019 gjorde ca 373 000 kvinnor och 499 000 män reseavdrag. Medelavdraget var runt 14 300 kronor för kvinnor, jämfört med 17 600 kronor för män. Eftersom män är överrepresenterade i högre inkomstlägen blir även avdragets skattemässiga värde i genomsnitt större för män än för kvinnor.

Andelen av den föreslagna skattereduktionen som beräknas tillfalla män blir dock fortsatt högre än för kvinnor, eftersom män i genomsnitt gör längre arbetsresor än kvinnor. Skattelättnaden i form av skattereduktionen beräknas dock bli något mindre ojämnt fördelad mellan kvinnor och män i förhållande till skattelättnaden med dagens reseavdrag. Den ekonomiska jämställdheten bedöms därmed förstärkas marginellt (se figur 6.6).

Figur 6.6 Genomsnittlig förändring av individuell disponibel inkomst bland kvinnor respektive män

Procent

Källa: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

6.9 Effekter för myndigheter och de allmänna förvaltningsdomstolarna

Konsekvenser för Skatteverket

Förslaget förväntas medföra kostnader för Skatteverket i enlighet med uppskattningarna i betänkandet. Kostnaderna för utveckling av formulär och IT-system uppskattas således till ca 11 miljoner kronor. Den initiala kostnaden för intern information uppskattas till ca 1 miljon kronor och för extern information (Skatteverkets skatteupplysning) till 13,5 miljoner kronor. Den initiala kostnaden för riskanalys och urval uppskattas till ca 15,6 miljoner kronor. Sammanfattningsvis uppskattar Skatteverket engångskostnaderna till ca 41,1 miljoner kronor. Förslagen väntas inte medföra någon ökning av de löpande årliga kostnaderna. Utgångspunkten

är att tillkommande kostnader ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Förslaget innebär en stor förändring av regelverket för arbetsresor. De föreslagna bestämmelserna bedöms dock vara enklare att tillämpa jämfört med kommitténs förslag, eftersom det t.ex. inte föreslås att ett tidsvinstkrav vid bristfällig kollektiv ska införas. Förslaget medför även ökade möjligheter för Skatteverket att kontrollera regelefterlevnaden. Initialt kan antalet överklaganden av Skatteverkets beslut förväntas öka. Denna initiala ökning av ärenden bör dock kunna hanteras inom Skatteverkets ordinarie verksamhet.

Konsekvenser för de allmänna förvaltningsdomstolarna

Förslaget innebär en stor förändring av regelverket för arbetsresor. De föreslagna bestämmelserna bedöms dock vara enklare att tillämpa jämfört med kommitténs förslag, eftersom det t.ex. inte föreslås att ett tidsvinstkrav vid bristfällig kollektivtrafik ska införas. Initialt kan antalet överklaganden av Skatteverkets beslut förväntas öka. Denna initiala ökning av antal mål i de allmänna förvaltningsdomstolarna bedöms dock kunna hanteras inom domstolarnas befintliga ekonomiska ramar. Förslagen bör därför inte medföra några större ekonomiska konsekvenser för de allmänna förvaltningsdomstolarna.

6.10 Förslagets förenlighet med EU-rätten

Den i promemorian föreslagna skattereduktionen för arbetsresor innebär att det införs en regional differentiering av skattereduktionen för de fysiska personer som är bosatta och har sin arbetsplats i vissa storstadsområden. För att dessa personer ska ha rätt till skattereduktion för arbetsresor måste de ha ett avstånd mellan bostad och arbetsplats som överstiger en avståndsgräns som är högre än vad som gäller för skattskyldiga som inte är bosatta och har sin arbetsplats i sådana områden. Den högre avståndsgränsen gäller både arbetsresor hänförliga till inkomstslaget tjänst men även arbetsresor hänförliga till inkomstslaget näringsverksamhet, exempelvis en enskild näringsidkares arbetsresor. En lagreglering, genom vilken förutsättningen och storleken på skattereduktionen knyts till den skattskyldiges hemvist, aktualiserar frågan om EU:s regler om statsstöd är tillämpliga.

Europeiska unionens statsstödsregler finns i artiklarna 107–109 fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, förkortat EUF-fördraget. Statsstödsreglerna utgår från ett generellt förbud för medlemsstaterna att ge statligt stöd, men det finns undantag. Ett stöd omfattas enligt artikel 107.1 av statsstödsbestämmelserna om det uppfyller fyra kriterier samtidigt. Stödet ska:

1. ges av en medlemsstat eller med hjälp av statliga medel, av vilket slag det än är,
2. snedvrider eller hota att snedvrider konkurrensen genom att
3. gynna vissa företag eller viss produktion, och
4. påverka handeln mellan medlemsstaterna.

Åtgärder som inte uppfyller dessa fyra kriterier samtidigt utgör inte ett statligt stöd enligt artikel 107 EUF-fördraget och är därmed tillåtna enligt EU:s statsstödsregler.

Fysiska personer kan bedriva och själva beskattas för resultatet av sådan verksamhet som omfattas av företagsdefinitionen i EU:s regler om statsstöd. En fysisk person kan t.ex. driva företag i form av enskild näringsverksamhet eller som delägare i handelsbolag.

För att EU:s regler om statligt stöd ska aktualiseras behöver dock stödet snedvrیدا eller hota att snedvrیدا konkurrensen genom att gynna vissa företag eller viss produktion, och påverka handeln mellan medlemsstaterna.

Huvudregeln vid inkomstbeskattningen är att alla utgifter för att förvärva och bibehålla inkomster ska dras av som kostnad. Privata levnadskostnader får dock inte dras av. Från denna grundläggande princip har undantag gjorts för utgifter för arbetsresor i det nuvarande reseavdrags-systemet. Avdragsrätten för dessa utgifter finns på grund av särskild reglering. Utgifter för arbetsresor har i skattesammanhang historiskt sett bedömts ha karaktär av privata levnadskostnader eftersom de har orsakats av den skattskyldiges val av bostadsläge. Skälet till att utgifterna trots sin karaktär får dras av är att det för många skattskyldiga rör sig om en avsevärd kostnad som ändå har ett visst samband med inkomsternas förvärvande. Bakom synsättet om visst samband ligger bl.a. tankar om att den skattskyldige ibland själv kan ha svårt att styra var den kan få tag i en bostad eller ett arbete och då tvingas acceptera att bosätta sig och arbeta på platser som kan medföra betydande utgifter för arbetsresor (SOU 2019:36 s. 160).

Med hänsyn till arbetsresornas privata karaktär kan den föreslagna differentieringen av skattereduktionen, som utgår ifrån var den skattskyldige är bosatt och som innebär att en högre avståndgräns ska gälla för skattskyldiga som bor i vissa storstadskommuner, inte anses snedvrیدا eller hota att snedvrیدا konkurrensen genom att gynna vissa företag eller viss produktion eller påverka handeln mellan medlemsstaterna. Förslaget är därför förenligt med EU-rättens regler om statligt stöd.

Förslagen i promemorian bedöms även vara förenligt med EU-rätten i övrigt.

7 Författningskommentar

7.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1986:468) om avräkning av utländsk skatt

2 kap.

10 §

I paragrafen regleras hur den statliga inkomstskatten som hänför sig till utländska förvärvsinkomster respektive kapitalinkomster och den kommunala inkomstskatten som hänför sig till utländska förvärvsinkomster ska beräknas.

Ändringen i *andra stycket* innebär att skattereduktion för arbetsresor enligt 67 kap. 49–61 §§ inkomstskattelagen (1999:1229) vid beräkningen endast ska anses ha skett från kommunal inkomstskatt. Det är en följd av ändringen i 67 kap. 2 § andra stycket inkomstskattelagen.

7.2 Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

1 kap.

11 §

Paragrafen innehåller hänvisningar till de kapitel som finns om beräkningen av skatten och om skattereduktion.

I *tredje stycket* ges upplysningar om vilka skattereduktioner som finns. Ändringen innebär att även skattereduktion för arbetsresor tas med i uppräknningen.

12 kap.

2 §

I paragrafen ges upplysningar om beloppsgränser för avdrag för olika utgifter.

Ändringen i *tredje stycket* innebär att beloppsgränsen för resor mellan bostaden och arbets- och utbildningsplatsen tas bort från uppräknningen. Ändringen är en följd av att avdragsrätten för dessa utgifter avskaffas.

Ändringen innebär vidare att beloppsgränsen för utgifter för inställelseresor sänks. Dessa utgifter ska dras av tillsammans med övriga utgifter till den del kostnaderna under beskattningsåret sammanlagt överstiger 5 000 kronor.

Övervägandena finns i avsnitt 4.9.

24 §

I paragrafen regleras avdragsrätten för hemresor.

Ändringen i *första stycket* innebär en språklig modernisering av bestämmelsen.

Ändringen i *tredje stycket* är redaktionell och görs med anledning av att 27 och 29 §§ upphör att gälla. Ändringen innebär en språklig modernisering av bestämmelsen men innebär ingen materiell ändring av gällande avdragsrätt för hemresor med egen bil eller förmånsbil.

31 §

I paragrafen regleras avdragsrätten för utgifter för utbildning vid omstrukturering m.m. Ändringen innebär att *första stycket* tas bort till följd av att avdragsrätten för utgifter för resor mellan bostaden och platsen för utbildningen eller annan åtgärd avskaffas. Sådana resor kommer i stället att omfattas av skattereduktionen för arbetsresor.

Övervägandena finns i avsnitt 4.9.

67 kap.

1 §

I paragrafen ges upplysningar om vilka bestämmelser i kapitlet som reglerar skattereduktion för fysiska respektive juridiska personer. Ändringen i *första stycket* är en följd av att nya bestämmelser införs och innebär att en hänvisning görs till bestämmelserna om skattereduktion för arbetsresor.

2 §

I paragrafens *första stycke* anges i vilken ordning skattereduktionerna ska göras när en skattskyldig har rätt till flera skattereduktioner. Bestämmelsen har kompletterats så att det framgår att skattereduktion för arbetsresor ska göras efter regional skattereduktion men före underskott av kapital.

Ändringen i *andra stycket* innebär att det läggs till en hänvisning till de nya 49–61 §§ vilket medför att även den nya skattereduktionen för arbetsresor endast ska räknas av mot kommunal inkomstskatt.

Övervägandena finns i avsnitt 5.6.

49 §

I paragrafen, som är ny, anges i *första stycket* att skattskyldiga har rätt till skattereduktion för resor mellan bostaden och arbetsplatsen (arbetsresor) i den omfattning som anges i 67 kap. Definitionen av arbetsresor motsvarar den hittills gällande 12 kap. 26 §. Begreppet arbetsresor omfattar inte endast resor tur och retur mellan bostad och arbetsplats utan även flera resor till olika arbetsplatser mellan tur och returresan.

Bestämmelsen i *andra stycket* utvidgar begreppet arbetsresor till att även omfatta resor mellan bostaden och platsen för skattefri utbildning eller annan åtgärd enligt 11 kap. 17 §, dvs. sådana resor som regleras i nuvarande 12 kap. 31 § första stycket.

Övervägandena finns i avsnitt 4.1.

50 §

I paragrafen, som är ny, anges vissa villkor för att en skattskyldig ska ha rätt till skattereduktion.

I *första stycket* anges att skattereduktion ska göras för den del av avståndet mellan bostad och arbetsplats enkel väg som överstiger 15 kilometer men understiger 80 kilometer. Det innebär exempelvis att om avståndet är exakt 15 kilometer enkel väg har den skattskyldige inte rätt till skattereduktion. Om avståndet är 20 kilometer enkel väg kommer fem kilometer av avståndet att ingå i beräkningen av skattereduktion. I bestämmelsen finns även en övre avståndsgräns om 80 kilometer. För den

del av resan som överstiger 80 kilometer har den skattskyldige inte rätt till skattereduktion.

I *andra stycket* anges att för den som är bosatt och har sin arbetsplats i en kommun som anges i bilaga 67.1 ska skattereduktion i stället göras för den del av avståndet mellan bostad och arbetsplats enkel väg som överstiger 30 kilometer men understiger 80 kilometer.

Den övre avståndsgrenen är densamma för samtliga skattskyldiga, dvs. 80 kilometer.

Avståndsgränserna gäller inte för skattskyldiga som på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning är tvungna att använda egen bil eller förmånsbil för sina arbetsresor. För dessa personer gäller i stället för vad som anges i 50 och 51 §§ att skattereduktion får göras för skäliga utgifter för arbetsresor under beskattningsåret (se 52 §).

För rätt till skattereduktion krävs enligt *tredje stycket* att den skattskyldige under beskattningsåret har minst 30 resdagar som uppfyller villkoren i första eller andra stycket. Gränsen på 30 dagar innebär att vid 29 eller färre resdagar under beskattningsåret har den skattskyldige inte rätt till skattereduktion för arbetsresor. Vid beräkning av de 30 dagarna gäller att endast resdagar där avståndet mellan bostaden och arbetsplatsen överstiger den nedre avståndsgränsen som följer av första eller andra stycket räknas som en resdag. För skattskyldiga som är bosatta och arbetar i en kommun som omfattas av den högre avståndsgränsen i andra stycket gäller att endast dagar där resan mellan bostad och arbetet överstiger 30 kilometer enkel väg räknas som en resdag. För övriga skattskyldiga gäller att sträckan måste överstiga 15 kilometer enkel väg för att räknas som en resdag.

Övervägandena finns i avsnitt 5.2. och 5.3.1.

51 §

Av paragrafen, som är ny, framgår att om skattereduktion ska göras enligt 50 § ska även utgifter för väg-, bro- och färjeavgifter som har betalats i samband med arbetsresorna ingå i underlaget. Det krävs således att den skattskyldige uppfyller avståndsgränsen på 15 respektive 30 kilometer samt har minst 30 resdagar under året då avståndsgränsen uppnås för att även utgifter för väg-, bro- och färjeavgifter ska omfattas av skattereduktionen.

Övervägandena finns i avsnitt 5.4.

52 §

Av paragrafen, som är ny, framgår att skattskyldiga som på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning är tvungna att använda egen bil eller förmånsbil, i stället för vad som anges i 50 och 51 §§, har rätt till skattereduktion för skäliga utgifter för arbetsresor under beskattningsåret. Som kostnad för arbetsresa räknas även väg-, bro- och färjeavgifter samt parkeringsavgift. Vid beräkningen ska dock hänsyn tas till bidrag som den skattskyldige har fått och som har samband med arbetsresorna, t.ex. bilstöd eller merkostnadsersättning från Försäkringskassan.

Den skattskyldige ska vid förfrågan från Skatteverket kunna visa läkarintyg eller liknande som styrker att personen är förhindrad att använda allmänna transportmedel och därför har behov av att resa med bil mellan bostad och arbetsplats. Bestämmelsen utgör en särreglering och i

det fall den skattskyldige inte vill ge in ett läkarintyg för att styrka sitt behov av att använda bil för sina arbetsresor kan den skattskyldige i stället begära skattereduktion enligt huvudregeln i 50 och 51 §§.

Övervägandena finns i avsnitt 5.5.

53 §

Paragrafen, som är ny, reglerar hur avståndsberäkningen mellan bostad och arbetsplats ska göras.

I *första stycket första meningen* anges att avståndsberäkningen i normalfallet ska göras enligt kortaste lämpliga körsträcka med bil oavsett vilket färdmedel och vilken färdväg som faktiskt har använts. Undantagsvis kan en längre sträcka än den kortaste vara lämpligast om den skattskyldige kan visa att den kortaste sträckan är uppenbart olämplig, t.ex. på grund av undermålig vägstandard, vägbyggen eller liknande.

Av första stycket *andra meningen* framgår att del av sträcka som sker på vatten ska beräknas enligt sträcka för sjöfart, vilket normalt innebär sträckan som t.ex. bilfärja eller passagerarfärja färdas.

Av första stycket *tredje meningen* framgår att om väg- och vattenförbindelse saknas ska avståndet beräknas enligt kortaste sträcka med annat lämpligt färdmedel, t.ex. snöskoter eller fyrhjuling.

Av *andra stycket* framgår hur ett dagligt genomsnittligt avstånd enkel väg räknas fram i de fall när flera arbetsresor görs samma dag till olika arbetsplatser. Avståndet enkel väg ska beräknas till summan av avstånden till, mellan och från arbetsplatserna dividerat med två. Följande exempel kan illustrera tillämpningen. Den skattskyldige reser först till arbetsplats 1 på 29 kilometers avstånd från bostaden och sedan vidare till ett kvällsarbete på arbetsplats 2, belägen 28 kilometer från arbetsplats 1. Därifrån reser den skattskyldige tillbaka till bostaden på ett avstånd av 27 kilometer. Det genomsnittliga avståndet enkel väg ska då beräknas som $(29+28+27)/2=42$ kilometer.

I *tredje stycket* anges att det beräknade avståndet ska avrundas upp till hela kilometer. Avrundningen uppåt gäller alla avståndsberäkningar.

Övervägandena finns i avsnitt 4.2.

54 §

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om vilka fysiska personer som efter begäran kan få skattereduktion.

Av *första stycket* framgår att personen ska ha varit obegränsat skattskyldig under någon del av beskattningsåret.

Av *andra stycket* framgår att skattereduktion även kan tillgodoräknas vissa begränsat skattskyldiga personer. Det rör sig om sådana begränsat skattskyldiga som har skattepliktiga inkomster enligt 3 kap. 18 § första stycket 1, 2 eller 3, dvs. utomlands bosatta som begärt att få sina tjänsteinkomster beskattade enligt inkomstskattelagen i stället för enligt lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta eller lagen (1991:591) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl. samt skattskyldiga som beskattas i inkomstslaget näringsverksamhet för inkomster från ett fast driftställe eller en fastighet i Sverige. Överskottet av förvärvsinkomster i Sverige, dvs. sådana som ska beskattas här, ska uteslutande eller så gott som uteslutande utgöra den skattskyldiges sammanlagda överskott av förvärvsinkomster från Sverige och andra

länder. Med överskott av förvärvsinkomster avses summan av tjänsteintäkter och intäkter av näringsverksamhet efter avdrag för kostnader i respektive inkomstslag. Det ankommer på den skattskyldige att ange vilka inkomster denne uppbär utomlands.

Begäran om skattereduktion kan avse arbetsresor hänförliga till såväl inkomstslaget tjänst som arbetsresor hänförliga till inkomstslaget näringsverksamhet.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4.

55 §

Paragrafen, som är ny, reglerar hur underlaget för skattereduktion ska beräknas.

I *första stycket* finns den grundläggande regeln om underlaget för skattereduktion för arbetsresor. Enligt denna består underlaget av den dagliga reslängden enligt 50 och 53 §§ multiplicerat med antalet resdagar. Med den dagliga reslängden avses den skattskyldiges sammanlagda resor tur och retur mellan bostaden och arbetsplatsen. Av 53 § andra stycket framgår hur reslängden beräknas vid resor mellan olika arbetsplatser om flera arbetsresor genomförs under en dag. Om den dagliga reslängden inte är densamma för samtliga resdagar under året räknas dagar med respektive reslängd för sig och läggs därefter samman i underlaget.

Av *andra stycket* framgår att det finns ett högsta tak på 210 dagar för antal resdagar som får ingå i underlaget. Om antalet resdagar överstiger 210 dagar ska underlaget i första hand beräknas efter de längsta resorna i kilometer i fallande ordning.

I *tredje stycket* anges att utgifter för väg-, bro- och färjeavgifter ingår i underlaget till den del utgifterna överstiger 8 000 kronor.

Övervägandena finns i avsnitt 4.6. och 5.4.

56 §

I paragrafen, som är ny, finns en särreglering för hur underlaget för skattereduktion för ska beräknas om den skattskyldige till följd av sjukdom eller funktionsnedsättning är tvungen att använda egen bil eller förmånsbil och den skattskyldige begär skattereduktion enligt 52 §. Av bestämmelsen framgår att underlaget utgörs av summan av skäligen utgifter till den del som överstiger en beloppsgräns om 11 000 kronor under beskattningsåret.

Övervägandena finns i avsnitt 4.3 och 5.5.

57 §

Av paragrafen, som är ny, framgår att inställelseresor enligt 12 kap. 25 § inte ska räknas med i underlaget för skattereduktion eftersom dessa resdagar annars kan utgöra underlag för både avdrag och skattereduktion.

Övervägandena finns i avsnitt 4.9.

58 §

I paragrafen, som är ny, anges hur skattereduktionens storlek beräknas.

Av *första stycket första strecksatsen* framgår det att skattereduktionen uppgår till underlaget enligt 55 § första stycket multiplicerat med 50 öre. Denna strecksats avser själva arbetsresan, dvs. den dagliga reslängden multiplicerat med antalet resdagar med denna reslängd.

Av första stycket *andra strecksatsen* framgår det att skattereduktionen uppgår till underlaget enligt 55 § andra stycket multiplicerat med 30 procent. Denna strecksats avser de fall när den skattskyldige även har haft utgifter för väg-, bro och färjeavgifter som ska ingå i underlaget. Det krävs att den skattskyldige uppfyller avståndsgränsen på 15 respektive 30 kilometer under minst 30 resdagar under året för att även utgifter för väg-, bro- och färjeavgifter som har betalats i samband med arbetsresorna ska omfattas av skattereduktionen (51 §). Vidare får utgifter för väg-, bro- och färjeavgifter ingå i underlaget bara till den del som överstiger 8 000 kronor (55 §).

Övervägandena finns i avsnitt 4.6 och 5.3.2.

59 §

Av paragrafen, som är ny, framgår att skattereduktion för skattskyldiga som på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning är tvungna att använda egen bil eller förmånsbil uppgår skattereduktionen till underlaget enligt 56 § multiplicerat med 30 procent.

Övervägandena finns i avsnitt 4.3, 4.6, 5.3 och 5.5.

60 §

Av paragrafen, som är ny, framgår att en begäran om skattereduktion enligt 50–52 §§ ska göras i inkomstdeklarationen för det beskattningsår då arbetsresorna har gjorts. Begäran kan avse arbetsresor både i inkomstslaget tjänst och inkomstslaget näringsverksamhet.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4 och avsnitt 5.7.

61 §

I paragrafen, som är ny, regleras i *första stycket* situationen när en person varit obegränsat skattskyldig under endast del av beskattningsåret. Av stycket framgår att en skattskyldig bara har rätt till skattereduktion för de dagar som han eller hon har varit obegränsat skattskyldig. De gränser på antal resdagar, 30 respektive 210 resdagar, som framgår av 50 och 55 §§, gäller även för dessa skattskyldiga och gäller oavsett hur stor av del av beskattningsåret som den skattskyldige har varit obegränsat respektive begränsat skattskyldig.

I *andra stycket* förtydligas att denna begränsning inte gäller om de skattskyldigas överskott av förvärvsinkomster i Sverige och i andra länder, uteslutande eller så gott som uteslutande, utgörs av förvärvsinkomster i Sverige.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4.

7.3 Förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

31 kap.

33 §

Ändringen i *första stycket* föranleds av förslaget om skattereduktion för arbetsresor i inkomstskattelagen (1999:1229).

Ändringen innebär att den som begär skattereduktion för arbetsresor ska lämna uppgift om underlaget för skattereduktionen i inkomstdeklarationen.

Övervägandena finns i avsnitt 5.7.

Diarienummer KS.2021.586

Remissvar - Promemorian Skattelättnad för arbetsresor - ett enklare och färdmedelsneutralt regelverk

Sammanfattning

Strömsunds kommun lämnar följande sammanfattande synpunkter på förslaget:

Strömsunds kommun:

- Anser att det nya förslaget om ett avståndsbaseerat och färdmedelsneutralt system i grunden leder till nackdelar för bilister och fördelar för de som reser med kollektivtrafiken jämfört med nuvarande system. Förslaget straffar alltför hårt områden som saknar underlag för kollektivtrafik.
- Instämmer med en regionalt differentierad skattereduktion.
- Instämmer med en nedre avståndsgräns men motsätter sig den övre avståndsgränsen. Den övre avståndsgränsen bör höjas.
- Anser att nivån på kilometersatsen bör höjas för områden med bristfällig kollektivtrafik.

Inledning

Strömsunds kommun är en glesbygdskommun där stora delar av kommunen har bristfällig eller obefintlig kollektivtrafik. Detta innebär att en stor del av invånarna är beroende av att ta sig fram med bil.

Speciellt sårbart är det på kvällar och helger där i stort sett hela kommunen har bristfällig eller obefintlig kollektivtrafik. Detta gör att det i de flesta fall inte blir möjligt att pendla med kollektivtrafik vid kväll/natt/helgarbete.

5

Det nya förslaget om ett avståndsbaseerat och färdmedelsneutralt system leder i grunden till nackdelar för bilister och fördelar för de som reser med kollektivtrafiken jämfört med nuvarande system. Detta ser kommunen såklart som positivt för klimatet samt för att öka andelen som åker med kollektivtrafiken. Dock så blir det tydliga försämringar för de som inte har något annat alternativ än att ta bilen när det inte finns någon kollektivtrafik att tillgå. Det nya systemet missgynnar alltså de personer som bor i områden där kollektivtrafiken är bristfällig eller obefintlig. Kommunen anser att det bör göras tillägg i skattereduktionen för de som bor i områden med bristfällig kollektivtrafik.

Det står i promemorian att utgångspunkten för att system ska ändras är för att underlätta rörligheten på arbetsmarknaden samt att underlätta att bo och verka

Ert diarienummer: Fi2021/03460

---

i hela landet. Kommunen anser inte att förslaget lever upp till dessa utgångspunkter då glesbygden utan kollektivtrafik drabbas negativt av förslaget.

5.1 Skattereduktionen ska vara regionalt differentierat

Kommunen instämmer med förslaget då det oftast är längre pendlingsavstånd i glesbygdskommunerna.

5.1 Avståndsgränser

Kommunen instämmer med den nedre avståndsgränsen och ser positivt på att den är baserad på vart i landet den skatteskyldiga bor och arbetar. Kommunen motsätter sig den övre avståndsgränsen på 80 kilometer och anser att den bör höjas. Specifikt vid svårrekryterade yrken så kan pendlingsavstånden bli långa och då räcker inte alltid avståndsgränsen på 80 kilometer. Det är även främst personer med högre utbildning som pendlar långt med bil till och från kommunen. Dessa påverkas mest negativt av det nya förslaget på skattereduktion jämfört med det gamla vilket slår hårt mot företagets och kommunens möjlighet till kompetensförsörjning.

5.3.2 Kilometersatsen

Kommunen anser att nivån på kilometersatsen bör höjas för områden med bristfällig kollektivtrafik då personer som bor i dessa områden förlorar mycket på det här förslaget. I Strömsunds kommun är det en stor andel som måste göra sina arbetsresor med bil och där det blir stor skillnad på skattelättnad med nuvarande system jämfört med det nya förslaget.

Kontaktuppgifter

Strömsunds kommun
Box 500
833 24 Strömsund
0670-161 00

kommun@stromsund.se

www.stromsund.se

Diarienummer KS.2021.541

Remiss - Förslag till ny regional transportplan för Jämtlands län 2022-2033

Sammanfattning

Strömsunds kommun har tagit del av remissutgåvan för "Regional transportplan för Jämtlands län 2022 - 2033". Syftet med remissen är att inhämta synpunkter från aktörer inom länet.

Framtids- och utvecklingsförvaltningen har upprättat ett remissvar.

Beskrivning av ärendet

Region Jämtland Härjedalen, i egenskap av regional planupprättare, har ansvaret för att ta fram en regional transportplan. Nuvarande transportplan omfattar tidsperioden 2018- 2029 och arbetet med att ta fram en ny regional transportplan för perioden 2022-2033 påbörjades under hösten 2020.

Förordningen om länsplaner för regional infrastruktur ställer ett antal krav på planen, både på innehållet och processen. Bland annat ska samråd ske med länets kommuner avseende prioritering av objekt till planen. Samråd har skett löpande under processen genom bland annat möten i olika konstellationer. En viktig del i samrådet är också denna remiss av förslag till ny regional transportplan 2022–2033.

Efter remissperioden kommer synpunkterna att sammanställas och bearbetas, för att utveckla den regionala transportplanen ytterligare.

Den regionala planen ska hanteras av regeringen med start 30 april 2022 och därefter kan planen fastställas av regionfullmäktige under hösten 2022.

Förslag till beslut

1. Avge upprättat remissvar. Bilaga.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Ansvarig förvaltning och tjänsteperson

Kommunledningsförvaltningen, Lisa Lundgren, Kanslisekreterare

Beslut skickas till

Region Jämtland Härjedalen

Bilagor

Remissutgåva Regional transportplan för Jämtlands län 2022-2033
Remissvar

Remissutgåva: Regional transportplan för Jämtlands län 2022-2033

Beslutad 2021-09-21, av: Regionala utvecklingsnämnden § 144

Sammanfattning/bakgrund

Region Jämtland Härjedalen har regeringens uppdrag att ta fram ett förslag till Regional transportplan för perioden 2022-2033. Planen ska innehålla förslag till åtgärder och investeringar i den statliga transportinfrastrukturen, länsvägnätet, de närmsta 12 åren. Trafikverket har fått i uppdrag att för samma period ta fram ett förslag till Nationell plan som bland annat innefattar medlen för utveckling av det statliga järnvägsnätet och större vägar (i Jämtland E 14 och E 45) samt drift, underhåll och bärighetsåtgärder av hela den statliga transportinfrastrukturen.

Den tilldelade ekonomiska ramen för länstransportplanen 2022-2033 för Jämtlands län uppgår till 598 miljoner kronor. Efter avräkning för tidigare överupparbetning kvarstår 448 miljoner kronor för planperioden. Drygt 25 % satsas på utveckling av vägnätet och knappt 70 % på utveckling av gång- och cykelvägar. Utveckling av järnvägar och Europavägar förutsätts kunna ske genom Nationella planen. Behov av samfinansiering med bärighetsanslag finns för flera av på de vägobjekt som föreslås i planen. För att möjliggöra vidare utveckling under planperioden och framtagande av nya objekt avsätts potter för utredningar, statlig medfinansiering m.m. Aktuell plan består inte av några nya objekt. Med hänsyn till den låga medelstillelningen och ökande byggkostnader finns endast utrymme för att färdigställa objekt som prioriterats till planen 2018-2029. Byggnation av objekt med färdigställda vägplaner har prioriterats. Därutöver har hänsyn till pågående exploateringar/ bostadsbyggande i regionen samt satsning på viktiga pendlingsstråk och skolvägar varit ledande i prioriteringarna.

I samband med upprättandet av regionala transportplanen har fem mål för infrastrukturarbetet i länet tagits fram i samråd med kommuner och näringsliv.

- Utveckling och vidmakthållande av infrastrukturen för en hållbar utveckling i alla delar av länet.
- Upprätthålla och utveckla snabba och tillgängliga förbindelser regionalt, interregionalt och internationellt.
- Minskad miljöpåverkan och fossilbränslefritt 2030.
- Ökat utbud av trafiksäkra och trygga stråk för oskyddade trafikanter.
- Erbjudna en infrastruktur som möter näringslivets ökade transportbehov.

Utöver de regionala infrastrukturmålen ska planen även upprättas med fokus på de Transportpolitiska målen och de nationella miljömålen.

Till följd av den låga andelen vägprojekt och höga andelen gång- och cykelvägsprojekt bedöms planen främst bidra till uppfyllelse av Transportpolitiska målets hänsynsmål och ett antal av de nationella miljömålen. En ökad andel gång- och cykelväg skapar möjlighet till överflyttning från fordonstrafik till alternativa färdmedel och kan även bidra till en förbättrad hälsa hos medborgarna. Ett ökat nyttjande av alternativa färdmedel är positivt med hänsyn till både klimat och miljö. En separering mellan fordonstrafiken och de oskyddade trafikanterna ökar även trafiksäkerheten och kan öka tillgängligheten och framkomligheten för fordonstrafiken.

Byggnation av föreslagna vägobjekt bidrar till ökad trafiksäkerhet och ökad tillgänglighet/framkomlighet.

Mot bakgrund av det stora behov av åtgärder som finns i länets transportinfrastruktur motsvarar inte föreslagna ramar på långa vägar det behov som finns för ett långsiktigt hållbart transportsystem.

Region Jämtland Härjedalens unika möjligheter med bland annat en omfattande skogsnäring och en starkt växande besöksnäring ställer stora krav på tillgänglighet, bra infrastruktur och kommunikationer. Det tilldelade vägenslaget till länet, som idag baseras på befolkningsunderlag, är alldeles för litet i relation till behov och verkliga förhållanden.

Den långa planeringshorisonten på 12 år innebär att många av åtgärderna i planen är i ett tidigt planeringsskede så förändringar av utförande kan ske. Planen revideras vart 4:e år vilket innebär att möjligheter till förändringar och justeringar utifrån nya förhållanden samt inlyftande av nya objekt kan ske om fyra år.

UTPEKADE ÅTGÄRDER	Totalt (miljoner kronor)	År 1-4 2022-2025	År 5-8 2026-2029	År 9-12 2030-2033
Vägobjekt				
Väg 662 Bonåshamn - Huså	39,0	3,5	35,5	
Väg 722 Stugun - Kompaniet	13,0			13,0
Väg 695 Hållandsvägen	14,0		2,0	12,0
Väg 675 Ede kurva	4,5			4,5
Väg 614 Häste - Ytterån	44,5		3,0	41,5
TOTALT VÄGAR	115	3,5	40,5	71
Gång- och cykelvägsobjekt				
Väg 609 Rödön	22,3	0,8	21,5	
Väg 345 Strömsund - Ulriksfors	9,5	9,5		
Väg 593 Genom Hackås	20,5	20,5		
Väg 87 Stugun	14,0	1,0	13,0	
Väg 613 Tängvägen	18,0	2,0	16,0	
Väg 638 Ullån - Duved	54,4		27,4	27,0
Väg 604 Slandrom - Bye	62,0	4,0	58,0	
Väg 592 Orrviken	16,0		4,0	12,0
Väg 502 Lofsdalen	10,0			10,0
Väg 580 Myrviken - Fröjdholmen	8,0		2,0	6,0
Väg 321 Genom Myrviken	12,0		3,0	9,0
Väg 819 Gäddede Jorrvägen	10,0			10,0
Väg 643 Undersåker	13,0		9,0	4,0
Väg 316 genom Klövsjö	14,0			14,0
Väg 744.1 Nyhemsvägen	12,0			12,0
TOTALT GC-VÄGAR	296	38	154	104
Övriga pottar				
PLm Åtgärdsval och utredningar	7,7		3,9	3,9
Bidrag enskilda vägar Jämtlands län	4,0		2,0	2,0
Oförutsedda steg 3 och steg 4	21,0	6,0		15,0
TS-åtgärder i randbebyggelse	5,0		1,0	4,0
TOTALT ÖVRIGA POTTER	37,72	6	6,86	24,86
TOTALT 2022-2033	448	47	201	200

Remissutgåva: Regional transportplan för Jämtlands län 2022-2033
Dnr RUN/610/2020

Handläggare
Jennie Berglund
Näringsliv och samhällsbyggnad

Region Jämtland Härjedalen
Box 654, 831 27 Östersund
www.regionjh.se

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING/BAKGRUND	2
1 NATIONELL OCH REGIONAL TRANSPORTPLAN	5
1.1 Regeringens uppdrag och ekonomiska ramar.....	5
1.2 Nationell transportplan.....	6
1.3 Regional transportplan	8
1.4 Framtidens transporter	9
2 MÅL FÖR TRANSPORTSYSTEMET	10
2.1 Nationella mål och strategier	10
2.2 Regionala mål.....	12
3 FÖRUTSÄTTNINGAR	20
3.1 Beskrivning av transportsystem.....	20
3.2 Förutsättningar för regional planering.....	23
4 PLANERADE ÅTGÄRDER 2022-2033.....	31
4.1 Inledning	31
4.2 Prioriterade objekt	33
5 SAMLAD EFFEKTBEDÖMNING	39
5.1 Transportpolitiska mål	39
5.2 Regionala mål för infrastrukturen	40
BILAGA 1: GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER 2018–2021	41
BILAGA 2: MILJÖKONSEKVENSBESKRIVNING	44

1 Nationell och regional transportplan

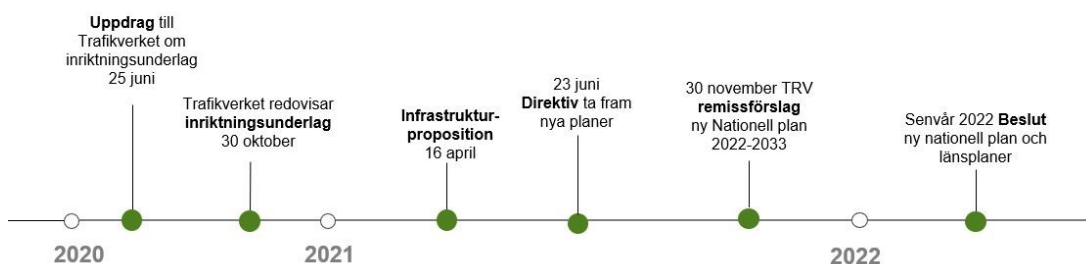
1.1 Regeringens uppdrag och ekonomiska ramar

Som ett första steg i revideringen av den Nationella transportplanen gav Regeringen i juni 2020 Trafikverket i uppdrag att ta fram inriktningsunderlag inför den långsiktiga infrastrukturplaneringen. Detta genomfördes för två alternativa planperioder; 2022-2033 samt 2022-2037.

Inriktningsunderlaget, som presenterades i oktober 2020, innehöll en beskrivning av brister och behov inom den statliga infrastrukturen samt vilken inriktning Trafikverket bedömer att kommande Nationella plan bör ha.

Med utgångspunkt från Trafikverkets inriktningsunderlag presenterade regeringen infrastrukturpropositionen i april 2021. Denna följdes 23 juni av det så kallade ”direktivet”, ett regeringsbeslut avseende ”Uppdrag att ta fram förslag till nationell plan för transportinfrastrukturen och möjlighet att ta fram länsplaner för regional transportinfrastruktur” (rskr. 2020/21:409). I direktivet framgår bland annat att planen ska omfatta åren 2022-2033 samt att den ekonomiska ramen för åtgärder i den statliga infrastrukturen under planperioden uppgår till totalt 799 miljarder kronor. Av dessa medel har 598 miljoner kronor avsatts till Jämtland Härjedalens regionala transportplan, se vidare under kap 5.1 ”Ekonomiska förutsättningar för regionala planen 2022-2033”. Definitivt beslut om ekonomiska ramar kommer att fattas under våren 2022 i samband med att regeringen tar beslut om nationella planen. Därefter kommer Region Jämtland Härjedalen under hösten 2022 fastställa den regionala transportplanen genom beslut i regionfullmäktige.

Under arbetets gång har Trafikverket och regeringen/infrastrukturdepartementet vid flertal tillfällen formellt samrått med länsplaneupprättarna och andra myndigheter/aktörer som bedömts vara berörda.

Figur 1 Tidslinje som illustrerar processen för upprättande av Nationell plan.

1.2 Nationell transportplan

Den nationella transportplanen upprättas för en 12-årsperiod och revideras i en cykel om fyra år. Medelsfördelningen är uppdelad i fem olika delar som redovisas i figur 2. Trafikverket är planupprättare, och ansvarar därmed för planering och fördelning av medel, för fyra av delarna medan landets 21 regioner ansvarar för en, de regionala planerna.

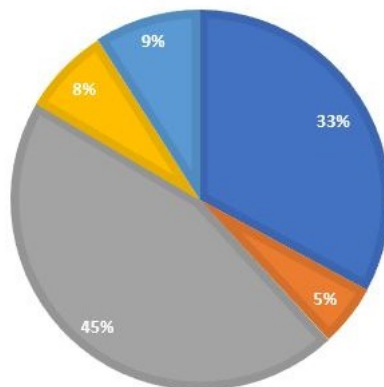

Figur 2 Fördelningen av medel till den Nationella transportplanen sker i fem olika pottar. En av dessa är medel till de regionala planerna.

Den nationella planen är framtagen utifrån ett trafikslagsövergripande perspektiv. Planen inbegriper nya järnvägar, vägar, farleder men även ombyggnader, drift och underhåll samt åtgärder för trafiksäkerhet eller miljö

FÖRDELNING NATIONELL PLAN

■ Större investeringar ■ Regionala planer ■ Vidmakthållande ■ Övriga investeringar ■ Övrig verksamhet

Figur 3 Figuren visar ungefärlig fördelning av medlen till de olika pottarna.

I Jämtlands län hanterar den nationella planen utveckling och nyinvestering för vägarna E14 och E45 samt alla järnvägar inom pottarna "större investeringar" och "övriga investeringar". I potten "större investeringar" ingår namngivna objekt med en beräknad kostnad som överstiger 100 miljoner kr. I Nationella planen för 2018-2029 har Jämtland två objekt inom denna pott; E45 Rengsjön - Sveg samt paketåtgärder längs Mittbanan, Ånge - Östersund. Vid tilldelning av medel till större investeringar prioriteras åtgärder av Trafikverket varefter regeringen beslutar.

Exempel på åtgärder som kan finansieras ur potten "övriga investeringar" är exempelvis gång- och cykelvägar längs Europavägarna, byggnation av viltstängsel, nya rastplatser, åtgärder inom stationsområden osv. Beslut avseende prioritering för fördelning av dessa medel genomförs hos Trafikverket regionalt/lokalt och bygger bland annat på dialoger med länens kommuner och regioner.

Medel som finns i potten "vidmakthållande" fördelas över hela det statliga vägnätet inom länet. Detta innebär att drift- och underhållsåtgärder alltid prioriteras och utförs av Trafikverket, även

i de fall åtgärderna berör regionala statliga vägar, de så kallade riks- och länsvägarna. Drift och underhåll syftar till att bibehålla vägens ursprungliga standard. Utveckling och nyinvesteringar längs länsvägnätet, genom exempelvis asfaltering, breddning eller kurvvrätningar, måste ske inom ramen för den regionala transportplanen. I vissa fall, om sträckan prioriterats av näringslivet som viktig för deras transporter, kan dock ombyggnationen av en sträcka medfinansieras med medel från potten "vidmakthållande".

Grunden för prioriteringarna inom den nationella planen är att i första hand vårda den befintliga infrastrukturen och att använda den mer effektivt.

Det är slutligen regeringen som beslutar om innehållet i den nationella planen utifrån Trafikverkets förslag.

Regionala prioriteringar

Inför aktuell planrevidering har Region Jämtland Härjedalen, samtliga åtta kommuner och näringslivets företrädare (genom forumet Transportutvecklingsrådet) enats kring vilka infrastruktursatsningar som är viktigast att prioritera under kommande planperiod; 2022-2033. För att Jämtlands län ska kunna utvecklas på bästa sätt behövs även satsningar på andra håll. Prioriteringen nedan omfattar objekt som finansieras ur Nationella planens del för "större investeringar":

- Fyra timmars restid från Stockholm till Östersund via Atlantstråket (Norra Stambanan, Mittbanan)
- Inlandsstråket med Inlandsbanan och E45
- E14 Pilgrimstad - Optand, innehåller två delsträckor
- Mitträckesseparering på Europavägarna E14 och E45.

Region Jämtland Härjedalen ser att en satsning på det så kallade Atlantstråket (Stockholm – Gävle – Bollnäs - Östersund – Trondheim) skulle vara gynnsamt för utvecklingen av gods- och persontrafiken på järnväg. En restidsförkortning med tåg mellan Östersund och Stockholm från fem till fyra timmar skulle öka tillgängligheten till och från länet avsevärt.

Dubbelspårsutbyggnader på Norra Stambanan och hastighetshöjande åtgärder på Mittbanan skulle vara led i att uppnå målet.

Inlandsstråket med Inlandsbanan och E 45 är ett viktigt stråk för inte minst godstrafik. Med ett utökat anslag skulle Inlandsbanan kunna planera för viktiga åtgärder för banans funktionalitet. E 45 sträckan Rätan – Ytterhogdal är smal och kurvig och utgör en flaskhals längs det prioriterade stråket.

Ett viktigt vägobjekt är E 14 Pilgrimstad – Optand. Vägen har stora säkerhets- och miljöbrister där den bland annat löper rakt genom en av Jämtlands större tätorter. Delar av sträckan är färdigutredd av Trafikverket.

Mitträckesseparering är Trafikverkets linje för att uppnå både säkerhet och funktionalitet. Region Jämtland Härjedalen ser att en investering i mitträcken på Europavägarna E 14 och E 45 även skulle bidra till tillgänglighetsmålet.

Ytterligare en prioritering som lyfts är:

- Nya beräkningsgrunder vid tilldelning av medel till Regionala transportplanen.

I beräkningarna för fördelning av regionala medel får Jämtland endast 1.4% av medlen trots att länet har ca 6% av Sveriges länsvägnät. Detta innebär att utvecklingen av länsvägnätet bromsas vilket påverkar möjligheterna till utveckling i länet. Näringslivet påverkas såväl som besöksturismen och inte minst länets invånare. Region Jämtland Härjedalen har under en lång period arbetat intensivt med påverkansarbete för en större tilldelning av medel till länet.

1.3 Regional transportplan

De regionala transportplanerna upprättas med utgångspunkt från "Förordning (1997:263) om länsplaner för regional transportinfrastruktur". Medel i den regionala transportplanen används för investeringar i länsvägnätet.

Planens medel ska nyttjas för utveckling av transportsystemet, vilket innebär en höjning av standarden längs en sträcka. Det kan bland annat innebära asfaltering av en grusväg, bortbyggnation av trafikfarliga kurvor och krön eller byggnation av en gång- och cykelväg för att separera oskyddade trafikanter från fordonstrafiken. Det kan även handla om mindre punktinsatser såsom cirkulationsplatser, terminaler och hållplatser. Planens medel får även nyttjas för bidrag till enskilda vägar och som medfinansiering till åtgärder på det kommunala vägnätet. Regionala planer kan också innehålla samfinansiering av åtgärder i nationella planen men i regel inte tvärtom.

Medlen från den regionala transportplanen nyttjas för att förbättra infrastruktur för både person- och godstransporter samt för gång- och cykeltrafik och bidrar även till att höja trafiksäkerheten.

Region Jämtland Härjedalen är planupprättare men upprättar planen i nära samverkan med länets kommuner, Trafikverket, länsstyrelsen och andra berörda organisationer. Samverkan har under upprättande av planen skett genom kontinuerliga möten. En remissversion av planen skickas till berörda kommuner och myndigheter med remisstid till och med den 31 december 2021.

Efter det att planen beslutats av regionfullmäktige genomförs de prioriterade åtgärderna av Trafikverket.

Regionala transportplanen visar hur fördelningen av de statliga medlen för perioden ser ut, vilka prioriteringar som gjorts och hur dessa prioriteringar motiveras. Bilagt planen finns även en miljökonsekvensbeskrivning som redovisar planens påverkan på miljön samt en redovisning av de projekt som genomförts med medel från den regionala planen (länstransportplanen 2018-2029) under åren 2018 till och med 2021.

Syfte och funktion

Planens huvudsakliga funktion är att fördela den ekonomiska ramen tilldelad av regeringen på de infrastrukturinvesteringar som anses ge bäst regional nytta och bidra till att de transportpolitiska målen, inklusive klimatmålen, nås.

1.4 Framtidens transporter

Regionala transportplanen omfattar åren 2022-2033. Det kan tyckas att inte så mycket kan förändras på bara tolv år men ser vi bara tillbaka till 2020 kan det på mycket kort tid och utan någon förvarning uppstå situationer som påverkar både hur vi arbetar, reser och vill spendera vår fritid.

Vi har under 2020-2021 sett att människors resmönster markant ändrats. Antalet tjänsteresor har minskat både regionalt och interregionalt, möten sköts i stor omfattning via digitala lösningar. Människor söker sig ut från städerna och bosätter sig på landsbygden då den fysiska närvaron på arbetsplatser, inom många yrkeskategorier, inte längre är lika självklar. Många ser också fördelarna med att inte bo lika tätt och kunna ha en större egen bostad.

Det är svårt att sia in i framtiden och se vilka långsiktiga förändringar Covid19-pandemin kommer att få för infrastrukturen och den fysiska planeringen men mycket talar för att den kommer att ändra tidigare invanda mönster vad gäller bland annat resande och även människors prioriteringar när det kommer till trender vad gäller bostadsort och semesterplanering. Likväl har vi flera yrkeskategorier som måste närvara fysiskt på sin arbetsplats och som väljer att bo både nära och längre från sin arbetsplats varför vi måste fortsätta vårt arbete med att utveckla och förbättra infrastrukturen för samtliga transportslag inom hela vårt län. Vi har även näringsidkare runt om i hela länet som är beroende av ett väl utvecklat infrastrukturnät och vägar som är framkomliga året om.

En annan parameter som kan komma att påverka framtidens infrastruktur och transportmönster är klimatutmaningen. Transportsystemet har börjat ställa om mot ett fossiloberoende och den utvecklingen kan antas fortsätta och kanske även öka i takt under kommande planperiod. Det är viktigt att goda förutsättningar för omställningen skapas. Ett exempel inom omställningen är den snabba utvecklingen inom elflyg och drönarverksamhet. Redan idag pågår testverksamhet inom både elflyg och flyg med drönare. Bland annat inom sjukvården där prover skickas med drönare till Östersund från hälsocentraler långt från centralorten.

2 Mål för transportsystemet

Utgångspunkten för upprättandet av Nationell och regional transportplan är att den statliga transportinfrastrukturen i hela landet ska utvecklas och förvaltas så att det övergripande transportpolitiska målet och de jämbördiga funktion- och hänsynsmålen med därtill hörande etappmål nås.

Klimatmålen ska nås och målen inom Agenda 2030 är därför en central utgångspunkt för den statliga infrastrukturplaneringen. Fyrstegsprincipen ska vara vägledande vid all infrastrukturplanering och Regeringen avser att i större utsträckning prioritera kostnadseffektiva steg 1 och 2-åtgärder.

2.1 Nationella mål och strategier

Nationella transportpolitiska mål

Transportsystemet ska utvecklas mot det övergripande målet och funktions- och hänsynsmålet ska vara jämbördiga. För att det övergripande transportpolitiska målet ska kunna nås behöver funktionsmålet i huvudsak utvecklas inom ramen för hänsynsmålet.

ÖVERGRIPANDE MÅL

Transportpolitikens övergripande mål är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet.

FUNKTIONSMÅL

Funktionsmålet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. Transportsystemet ska vara jämställt, dvs. likvärdigt svara mot kvinnors respektive mäns transportbehov.

HÄNSYNSMÅL

Hänsynsmålet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska anpassas till att ingen ska dödas eller skadas allvarligt, bidra till att det övergripande generationsmålet för miljö och miljö kvalitetsmålen nås samt bidra till ökad hälsa.

Etappmål under hänsynsmålet

- Växthusgasutsläppen från inrikes transporter – utom inrikes luftfart som ingår i EU:s utsläppshandelssystem – ska minska med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010.
- Antalet omkomna till följd av trafikolyckor inom vägtrafiken, sjöfarten respektive luftfarten ska halveras till år 2030. Antalet omkomna inom bantrafiken ska halveras till år 2030. Antalet allvarligt skadade inom respektive trafikslag ska till år 2030 minska med minst 25 procent.

Det övergripande klimatmålet innebär att Sverige inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser år 2045. Nettonollmålet innebär att växthusgasutsläppen från flera sektorer, inklusive transportsektorn, i princip kommer att behöva vara noll senaste år 2045 och det utgör

en viktig utgångspunkt för arbetet. I de transportpolitiska målen ingår att transportsystemet ska bidra till att miljö kvalitetsmålen nås.

Fyrstegsprincipen

Fyrstegsprincipen ska tillämpas i all infrastrukturplanering för att säkerställa en god resurshushållning och för att åtgärder ska bidra till en hållbar samhällsutveckling. Den är vägledande i Trafikverkets arbete för att säkerställa effektiva och hållbara lösningar. Fyrstegsprincipen innebär kortfattat att åtgärder för ett alternativt/optimerat nyttjande av befintlig infrastruktur ska prioriteras framför om- och nybyggnation i de fall det kan lösa den brist som identifierats. De olika åtgärderna identifieras och klassificeras i många fall i samband med upprättande av åtgärdsvalsstudier.

Fyrstegsprincipen

Figur 4 Fyrstegsprincipen. (Trafikverket)

Nationella miljömål

Det svenska miljömålssystemet består av ett generationsmål, 16 miljö kvalitetsmål med preciseringar och ett antal etappmål.

Generationsmålet visar riktningen för vad som måste göras inom en generation för att miljö kvalitetsmålen ska nås. Generationsmålet är vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället.

Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

– Riksdagens definition av miljömålet

Miljö kvalitetsmålen beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Preciseringarna ska förtydliga vad miljö kvalitetsmålen innebär och används även som kriterier vid uppföljningen av målen.

Etappmålen är steg på vägen för att nå generationsmålet och ett eller flera miljö kvalitetsmål. De visar vad Sverige kan göra och tydliggör var insatser bör sättas in.

NATIONELLA MILJÖMÅLEN OCH EU:S AGENDA 2030

Agenda 2030 för hållbar utveckling består av 17 globala mål. Det är en handlingsplan för människornas och planetens välbefinnande. Sveriges miljömål bidrar till att vi uppnår den ekologiska dimensionen av de globala målen i Agenda 2030.

2.2 Regionala mål

Regionala utvecklingsstrategin (RUS)

Mål och långsiktiga prioriteringar för den hållbara regionala utvecklingspolitiken i Jämtland Härjedalen är: "En nytänkande och hållbar region att leva, verka och utvecklas i"

*"Utvecklingskraft med stärkt lokal och regional konkurrenskraft
för en hållbar utveckling i alla delar av länet"*

- RUS Jämtland Härjedalen

BAKGRUND

Den regionala utvecklingsstrategin är länets gemensamma vägvisare mot en långsiktigt hållbar framtid, där kommande generationer också ges möjlighet att nyttja de naturliga resurser och styrkor som Jämtlands län består av. Här formuleras länets gemensamma målbild som är en viktig vägvisare för att i samverkan och genom samhandling nå hållbar samhällsutveckling genom att bemöta globala trender samt regionala- och lokala samhällsutmaningar.

Enligt statliga förordningen (2017:583) om regionalt tillväxtarbete ska regionala utvecklingsstrategin beakta samt ha en relation till ett antal styrdokument, den regionala transportplanen ingår som ett av de dokument som ska bidra till att den regionala utvecklingsstrategins mål uppnås.

VISION

Jämtlands län 2050 - en nytänkande och hållbar region att leva, verka och utvecklas i

År 2050 har vi som bor i Jämtlands län en miljö som är både nytänkande och hållbar att leva, verka och utvecklas i. Vi lever i ett tolerant samhälle, som är jämställt, jämlikt, mångkulturellt och sammanhållande. Vi är kreativa, modiga och orädda och vågar prova nya saker. Tillsammans är vi en mångfald av invånare som alla utgör "bilden av Jämtlands län". Vi bygger från det lokala men med inspiration från omvärlden och värdesätter idag det som är morgondagens kulturarv.

Befolkningsutvecklingen är positiv, livsstilen lockar oss att leva, bo och verka här. Vi trivs i länet, gammal som ung. Detta bidrar till att kunskapsöverföring mellan generationer har

kombinerat erfarenhet, kulturarv, historia och nytänkande som skapat resiliens (den långsiktiga förmågan hos ett system att hantera förändringar och fortsätta att utvecklas) och robusthet i samhället. Vi har alltid varit, och är än idag, smarta i våra utvecklingsinsatser. Vi anammar kontinuerligt ny teknik för att bli ännu ”smartare” i vårt samhälle, men vi gör det utifrån våra förutsättningar samt behov och på ett sätt som inte äventyrar vår hälsa, trygghet och säkerhet.

Infrastruktur 2050

Vi har ett naturligt utbyte och samarbeten med aktörer globalt och en väldigt nära samverkan med våra omkringliggande län, även Norge. Vi har flöden över administrativa gränser som skapar mervärden för oss i länet och vi bidrar till andra lokalt, regionalt, nationellt och globalt. Digitala flöden av både kompetens, tjänster, kunskap och kreativitet, men även i fysiska former via transporter och kollektivt resande. En modern grön transportinfrastruktur har vi haft länge, men vi fortsätter att vara nytänkande i utvecklandet kring resor och transporter. Genom kraftigt förstärkt transportinfrastruktur är vi nära kopplade till våra närliggande län i syd, nord och öst samt både Tröndelags- och Stockholmsregionen. Liksom till övriga Europa och världen. Självklart snabbt och klimatneutralt via både tåg och flyg. Vi har ett sammanhängande transportsystem för förflyttning av varor och personer som ger fortsatta utvecklingsmöjligheter för olika platser och näringar i länet. Detta är oerhört viktigt för oss som bor och verkar här, men även för den som vill besöka oss.

Figur 5 Det övergripande målet för miljöpolitiken i kombination med mål inom den regionala utvecklingspolitiken i Jämtland tydliggör vikten av att planera hållbart så att vi till nästa generation kan lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. (Foto: Mostphotos)

Regionala mål för infrastruktur

Regionala målen för infrastruktur är framtagna med utgångspunkt från den regionala utvecklingsstrategins vision och i dialog med bland annat länets kommuner, länsstyrelsen och

representanter för näringslivet. Målen beslutas i samma process som den regionala transportplanen.

- Utveckling och vidmakthållande av infrastrukturen för en hållbar utveckling i alla delar av länet.
- Upprätthålla och utveckla snabba och tillgängliga förbindelser regionalt, interregionalt och internationellt.
- Minskad miljöpåverkan och fossilbränslefritt 2030.
- Ökat utbud av trafiksäkra och trygga stråk för oskyddade trafikanter.
- Erbjudna en infrastruktur som möter näringslivets ökade transportbehov.

DELMÅL OCH INSATSER

Nedan redovisade delmål och insatser spänner över hela den Nationella planen, de omfattar åtgärder inom både väg- järnväg- och flygtrafik. Regionens möjlighet att påverka kan variera från direkt påverkan genom prioriteringar i den regionala planen till påverkansarbete för att lyfta brister och behov mot de delar av Nationella planen där Trafikverket hanterar tilldelade medel. Det kan också handla om påverkansarbete mot de olika aktörer som nyttjar den infrastruktur som finns i länet.

Snabba pålitliga tågförbindelser

Dagliga tågförbindelser ska utvecklas mellan Jämtlands län och södra Sverige med restider under 4 timmar Östersund – Stockholm via Norra Stambanan. Därutöver ska nattåg finnas med tider anpassade till behovet av nattsömn och möjligheten att vara framme i Stockholm/Göteborg/Malmö respektive Östersund till arbetstid. Norra stambanan och Stambanan genom övre Norrland har också en mycket stor vikt för godstransporter i nordsydlig riktning varför kapacitetshöjande åtgärder är viktiga längs banorna.

Fortsatta satsningar ska också göras på tågtrafiken längs axeln Trondheim - Östersund - Sundsvall, både vad gäller turtäthet och restider som medger daglig pendling. Den pågående elektrifieringen av Meråkerbanan möjliggör att stora godsmängder ska kunna föras över på järnväg och att norska hamnar i Trondheimsregionen ska kunna användas i större omfattning. Satsningarna på Meråkerbanan kan också leda till en ökad persontrafik längs sträckan och vidare norrut/söderut via stambanorna.

En utbyggd trafik längs axeln kan också bidra till ökat samarbete mellan Mittuniversitetet och Universitetet i Trondheim, NTNU, och mellan sjukvården i Sundsvall, Östersund och Trondheim.

För att ytterligare öka förutsättningarna för en överflytt av transporter från lastbil till tåg är det viktigt att även förstärkningar av Inlandsbanan blir genomförda.

Bra flygförbindelser

Trots att restiderna med tåg mellan Stockholm och Jämtlands län ska minskas har flyget en viktig roll för att ge resmöjligheter mellan Östersund och Stockholm över dagen samt för besöksnäringen. Flyget till Stockholm ger också möjlighet att snabbt och enkelt nå andra destinationer i och utanför landet.

Ett bra utbud av turer anpassade till behoven ska finnas. Konkurrens mellan olika flygbolag ska uppmuntras. Dagliga flygförbindelser till rimliga priser skall finnas mellan Östersund och Umeå.

Från Härjedalen, där avstånden till både tåg och flygplatsen på Frösön är långa, ska det finnas dagliga flygförbindelser till Stockholm som är anpassade till resenärernas behov. Också flygplatserna i Vaernes, Röros, Sveg och Vilhelmina har viktiga roller för besöksnäringen i länet.

En omställning till alternativa drivmedel inom flygtrafiken ska fortsatt uppmuntras och stödjas.

Bra standard på våra vägar

Vägarna i och till länet ska hålla hög standard vad gäller framkomlighet och trafiksäkerhet. De nationella stamvägarna E 14 och E 45 ska förbättras så att de genomgående möjliggör korta restider med hög säkerhet. En utbyggnad av mittseparering längs våra europavägar är avgörande för fortsatt god tillgänglighet och trafiksäkerhet.

Länsvägnätet ska ha en bra standard året om, innebärande hög framkomlighet och god säkerhet, även under tjällossningsperioder. Länsvägarna ska också ha en sådan standard att de medger bekväma och säkra resor för boende och besökare, även till länets små och perifera orter.

Nyinvesteringar på det statliga vägnätet ska i första hand ske där de påtagligt kan förbättra förutsättningarna för arbetspendling, turism och näringslivets transporter. Övriga vägnätet ska vidmakthållas i sådan omfattning att en god standard kan upprätthållas.

Hög trafiksäkerhet

Inga personer ska dö eller skadas svårt i trafiken i vårt län, nollvisionen är vårt mål. Därför måste både trafikmiljön och trafikanternas beteenden förbättras påtagligt. När det gäller trafikmiljön ska satsningar göras på bland annat gång- och cykelvägar, planfria korsningar, mitträcken, viltstängsel och en god vinterväghållning. När det gäller trafikanternas beteenden ska stora insatser göras vad gäller hastighetsanpassning, trafiknykterhet och användande av skyddsutrustning.

Väl utbyggd infrastruktur för alternativa färdmedel

Busstrafik i länet ska ge goda möjligheter till daglig pendling till arbete och studier i en stor del av länet. I övriga delar av länet ska också möjligheter finnas till dagliga resor till kommersiell och offentlig service i både respektive kommunhuvudort och Östersund. Kollektivtrafiken ska vara tillgänglig och attraktiv för alla grupper i samhället. Speciellt ungdomars behov ska beaktas.

Interregional busstrafik ska komplettera flyg- och tågförbindelser där underlaget för dessa inte medger tillräcklig turtäthet. Busstrafiken på dessa sträckor skapar också billigare alternativ för resenären. Interregional/internationell busstrafik ska också finnas mot bland annat Nordli och Röros.

Kollektivtrafikens andel av resandet efter viktiga pendlingsstråk ska öka på bekostnad av biltrafiken för att minska miljö- och klimatbelastningen i samband med resor. Alternativa

förnybara bränslen ska successivt införas i bussflottan, med målsättningen att hela bussflottan ska vara fossilbränslefri år 2025.

Fler gång- och cykelvägar i länet ska bidra till ökad trafiksäkerhet för oskyddade trafikanter. Sträckor med arbets- och skolpendling ska prioriteras vid utbyggnation av nätet. För ökad attraktivitet ska gång- och cykelvägar prioriteras vid driftåtgärder, framför allt under vintertid. Ett attraktivt gång- och cykelvägnät kan bidra till minskat bilåkande på korta avstånd vilket resulterar i positiva effekter för miljön, klimatet och folkhälsan.

I all planering avseende alternativa färdmedel ska hänsyn tas till möjligheten att kombinera de olika färdmedlen. Exempelvis kopplingen mellan gång- och cykelvägar och hållplatser för kollektivtrafik eller pendlarparkeringar som förenklar byte till alternativa färdmedel vid längre resor. Den fysiska planeringen ska underlätta vid valet av färdmedel, det ska vara lätt att välja bort bilen för resor där alternativa färdmedel finns.

Arbete för ökad tillgång till fossilbränslefria alternativ inom transportsektorn
Jämtlands län har arbetat mot målbilden fossilbränslefritt 2030 under många år. Målbilden innebär ett län där fossila bränslen inte längre används. Det är ett ambitiöst mål som kräver ändrade resvanor, en omställning till 100 procent förnybara drivmedel, och elektrifiering av fordonsflottan.

Personbilar kommer fortsatt att vara viktiga framförallt i glesbygden där gång-, cykel- och kollektivtrafik inte är ett alternativ. Därför är det viktigt att tillhandahålla strategiskt placerad infrastruktur för hållbara förnybara drivmedel och laddbara fordon, så att det går att bo och verka i hela länet. Tillgången till infrastruktur för laddbara fordon vid viktiga resenoder (till exempel tåg- och busstationer), vid kontorsmiljöer, i den offentliga miljön, och vid hemmet ska fortsatt förbättras. Vi behöver också arbeta över läns- och landsgränser för att hitta lösningarna.

En ökad satsning på järnväg är viktig både för privatpersoner och godstransporter. Tillgång till hållbara förnybara drivmedel och elektrifiering är avgörande för att ställa om godstransporter och de arbetsmaskiner som används av länets alla näringar. Eftersom godstransporter och arbetsmaskiner har många olika användningsområden kan vägen till fossilfrihet se olika ut. I omställningen blir upphandling, digitalisering och energieffektivisering nödvändiga verktyg.

Arbetet kring teknik- och innovationsutveckling, till exempel för vätgas- och bränslecellsteknik, kombinerade transport-, kollektivtrafik och logistiklösningar, hållbara biodrivmedel för flyg, elflyg, eldrivna arbetsmaskiner och drönare ska stimuleras.

Utsläppen från utrikes- och inrikesflyg behöver också minska om vår koldioxidbudget ska hålla. För att minska utsläppen behöver antalet resor minska. Tillgängliga hållbara biodrivmedel för flyg och tekniska lösningar, till exempel val av flygplanstyp, kommer också att krävas för att vi ska nå våra klimatmål.

Offentliga aktörer måste ställa tuffa och relevanta miljökrav vid upphandlingar för att driva marknaden i rätt riktning och inte skapa problem här eller i andra delar av världen. Offentlig verksamhet och större företag har en viktig roll som föregångare, och kan skapa tillgång och efterfrågan på hållbara biodrivmedel och laddinfrastruktur.

Bra förutsättningar för godstransporter

Bra vägar, järnvägar och ändamålsenliga terminaler behövs för att minska transportkostnaderna och öka näringslivets konkurrenskraft. Satsningar på en väl utbyggd IT-infrastruktur medför att logistik och tullhantering kan skötas med ett minimum av transportstopp.

Åtgärder på Norra stambanan och Mittbanan för ökad kapacitet, kortare restider och en koppling mellan hamnar i Trondheim, Gävle och Sundsvall. På så sätt kan de norska hamnarna användas i större utsträckning, och avlastningen av det hårt belastade nord-sydliga transportstråket minskar miljöpåverkan från godstransporter.

Genom förbättring av järnvägsnätet och etablerandet av en kombiterminal i Östersundsområdet ska en stor del långväga godstransporter föras över från landsväg till järnväg med positiva effekter på miljön.

Figur 6 Bra förutsättningar för godstransporter längs både väg och järnväg är viktigt för att skapa goda förutsättningar för det Jämtländska näringslivet. (Foto: Mostphotos)

Minskat resande och effektiva transporter

Personbilar är den enskilt största utsläppssektorn i länet. Ett första steg för att minska de utsläppen är att minska mängden resor och transporter, till exempel via resfria möten och distansarbete. Det kan handla om ökade incitament till att samåka, åka kollektivt, utveckla gemensamma distansarbetsplatser, gå eller cykla istället för att ta bilen. Det går också att kombinera olika färdssätt (till exempel åka bil eller cykla till stationen, ta med cykeln på tåget eller bussen). Det blir viktigt att i samhällsplaneringen skapa strukturer där det är möjligt att gå eller cykla till skola, träning eller för att handla. Nya bostäder och arbetsplatser kan placeras i närheten av kollektivtrafikstråk så att det blir lättare att pendla till och från arbetet.

Digitalisering kan bidra med till exempel samtransporter, ruttoptimering och ökad fyllnadsgrad av både person- och godstrafik.

För turistnäringen är det viktigt med goda tågförbindelser, hållbara flygbiodrivmedel och en flexibel kollektivtrafik för en hållbar turism på sikt men också för lokalbefolkning, näringsliv och offentlig verksamhet.

Tillgänglighet - Jämställdhet och jämlikhet i transportsystemet

Alla ska erbjudas en infrastruktur med en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet. Riktade åtgärder och attitydpåverkande insatser för ett jämställt och jämlikt transportsystem kan till exempel vara jämställd snöröjning, att nå flera samhällsgrupper med budskap om exempelvis möjligheter med kollektivtrafik, cykling, hållbara drivmedel, och laddbara fordon, samt att öka tillgängligheten för människor med funktionsnedsättning längs gång- och cykelstråk samt vid bland annat elbilsaddstationer och tankstationer för biodrivmedel.

Vid planering och prioritering av åtgärder ska hänsyn även tas till barns behov och perspektiv. Infrastrukturen ska skapa goda förutsättningar för barns möjligheter att själva på ett säkert sätt använda transportsystemet och vistas i trafikmiljöer.

Målkonflikter och utmaningar

Alla byggprojekt leder till klimatpåverkan i olika omfattning och påverkar koldioxidbudgeten, samtidigt måste vi utveckla infrastrukturen för att ha ett län man kan leva och bo i, gods, näringsliv och turism. Infrastruktur har en stor påverkan på människor, klimatet och vår miljö, samtidigt är den en förutsättning för utveckling av vårt län. Alla aktörer i Jämtland måste tillsammans arbeta för att nå den vision som beskrivs i regionala utvecklingsstrategin. Vi måste gemensamt arbeta för större kännedom om målkonflikterna och aktivt arbeta för en så god lösning som möjligt, för både utveckling av infrastrukturnätet och för en minskad miljö- och klimatpåverkan från transportsektorn.

Nedan redovisas ett antal målkonflikter som identifierats i samband med upprättandet av den regionala transportplanen. I aktuellt avsnitt presenteras målkonflikterna utan någon redovisning för hur konflikten ska hanteras. Vi ser identifieringen som ett första steg till ett mer aktivt arbete med målkonflikter inom det strategiska arbetet vid Region Jämtland Härjedalen.

BESÖKSNÄRING OCH PÅVERKAN PÅ JÄMTLANDS KOLDIOXIDBUDGET

En av Jämtlands läns basnäringar är turism. Goda reseförbindelser till och från länet är avgörande för branschens utveckling och tillväxt, liksom för många andra näringar i regionen. Detta i kombination med utmaningar inom tåg- och busstrafiken gör att många reser med bil och flyg. I länets koldioxidbudget räknas dessa utsläpp in. Regionala transportplanen ska arbeta för att utveckla infrastrukturnätet samtidigt som vi på länsnivå ska minska våra utsläpp från fordonstrafiken. Region Jämtland arbetar aktivt för en överflytt av resor och transporter till mer klimatvänliga alternativ men vi måste samtidigt säkerställa att även tillresande gäster med bil har god tillgänglighet till och från sin destination. Region Jämtland Härjedalen ska arbeta för att skapa goda förutsättningar för en ökad besöksnäring samtidigt som vi ska sänka våra koldioxidutsläpp, detta är en utmaning som kommer att stå i fokus under kommande planperiod.

GOD TILLGÄNGLIGHET OCH PÅVERKAN PÅ MILJÖ OCH KLIMAT

En viktig prioritering inom länet är att våra nationella stamvägar ska hålla en standard som innebär att fordon får framföras i 100 km/tim. En lägre hastighet på vägnätet genererar mindre skadliga utsläpp och minskar risken för olyckor med dödlig utgång men har samtidigt en negativ påverkan på tillgängligheten. För ett till ytan stort län som Jämtland är tillgängligheten avgörande för våra arbetsmarknader, för turismen och för näringslivet.

INNOVATIVA LÖSNINGAR OCH BEGRÄNSAD TILLDELNING AV MEDEL

För att ställa om transportsystemet till ett mer miljö- och klimatvänligt sådant krävs nytänkande och nya lösningar. De bästa miljö- och klimatlösningarna är ofta mer kostsamma än mer "traditionella" lösningar. Nytänkande kostar helt enkelt mer, framför allt på kort sikt. Samtidigt får Jämtland, med hänsyn till det långa vägnät vi har, en mycket låg tilldelning från de nationella medlen, både för länsvägar och för våra europavägar och järnvägar. Vi ges en mycket begränsad möjlighet att utveckla vårt vägnät med ett ökat miljö- och klimatfokus.

ALTERNATIVA FÄRDMEDEL OCH LÅNGA AVSTÅND

För en effektiv minskning av biltrafik krävs väl fungerande komplement i form av kollektivtrafik och/ eller utbyggt gång- och cykelvägnät. De långa avstånden och den glesa befolkningen i stora delar av länet skapar svårigheter för att erbjuda kollektivtrafik till invånarna och att val av alternativa färdmedel inte alltid är en möjlighet. Detta innebär att bilen i princip är enda färdmedlet för en stor del av länets befolkning. Samtidigt har vårt län en stor underhållsskuld. En omfattande del av vårt länsvägnät har under många år slitits ner snabbare än det funnits möjlighet att underhålla och uppgradera detsamma. Något som skapar vägar som i vissa fall kräver stora och starka bilar för att få en god resekomfort, bilar som ofta är mindre miljö- och klimatvänliga. Även om många bilar bytts ut mot nya mer moderna så har vi fortsatt en reellt gammal fordonsflotta i länet, fordon med högre utsläpp än dagens moderna bilar.

Långa avstånd och avsaknad av bil kan också leda till en social utanförskap då man från många byar som saknar kollektivtrafik inte på egen hand kan transportera sig till viktiga målpunkter och nödvändig samhällsservice utan hjälp från någon annan.

NYBYGGNATION OCH MILJÖPÅVERKAN

För att minska risken för viltolyckor är det prioriterat att andelen vägsträckor med viltstängsel ökar i länet, främst längs viktiga pendlingsstråk. Vid projektering av viltstängsel är det av högsta vikt att hänsyn tas till befintliga viltstråk så att den negativa påverkan för viltet blir minimal. Det är även viktigt att ta hänsyn till eventuella vandringsleder för länets samebyar.

Inte bara nya infrastrukturprojekt utan även övrig utveckling av länet som exempelvis bostadsbebyggelse kan ha stor påverkan på våra gröna korridorer. Sammanhängande stråk av grönytor bryts upp för att ge plats åt nyexploaterings som krävs för att länet ska utvecklas. Något som också kan påverka Samebyarna och deras flyttleder. Även klimatändringarna har en påverkan på rennäringen då betesmarker som tidigare nyttjats inte längre går att nyttja och isvägar som använts för att flytta renarna kan inte nyttjas i samma utsträckning som tidigare, renarna måste istället flyttas längs leder som passerar vägnätet.

3 Förutsättningar

3.1 Beskrivning av transportsystem

Vägnätet

De nationella stamvägarna är Sveriges nationellt övergripande prioriterade vägnät. De är rekommenderade huvudvägar både för långväga tunga transporter och långväga persontransporter. De nationella stamvägarna genom Jämtland är: E14 Sundsvall - Trondheim, E45 Göteborg–Malung–Mora–Orsa–Sveg–Karesuando. Övriga statliga vägar i Jämtland är så kallade övriga riksvägar och länsvägar. Det statliga vägnätet i Jämtland omfattar totalt ca 600 mil väg, varav ca 60 mil är Europavägar. Det kan noteras att av det statliga vägnätet i länet om cirka 600 mil är ungefär en tredjedel eller 200 mil grusvägar.

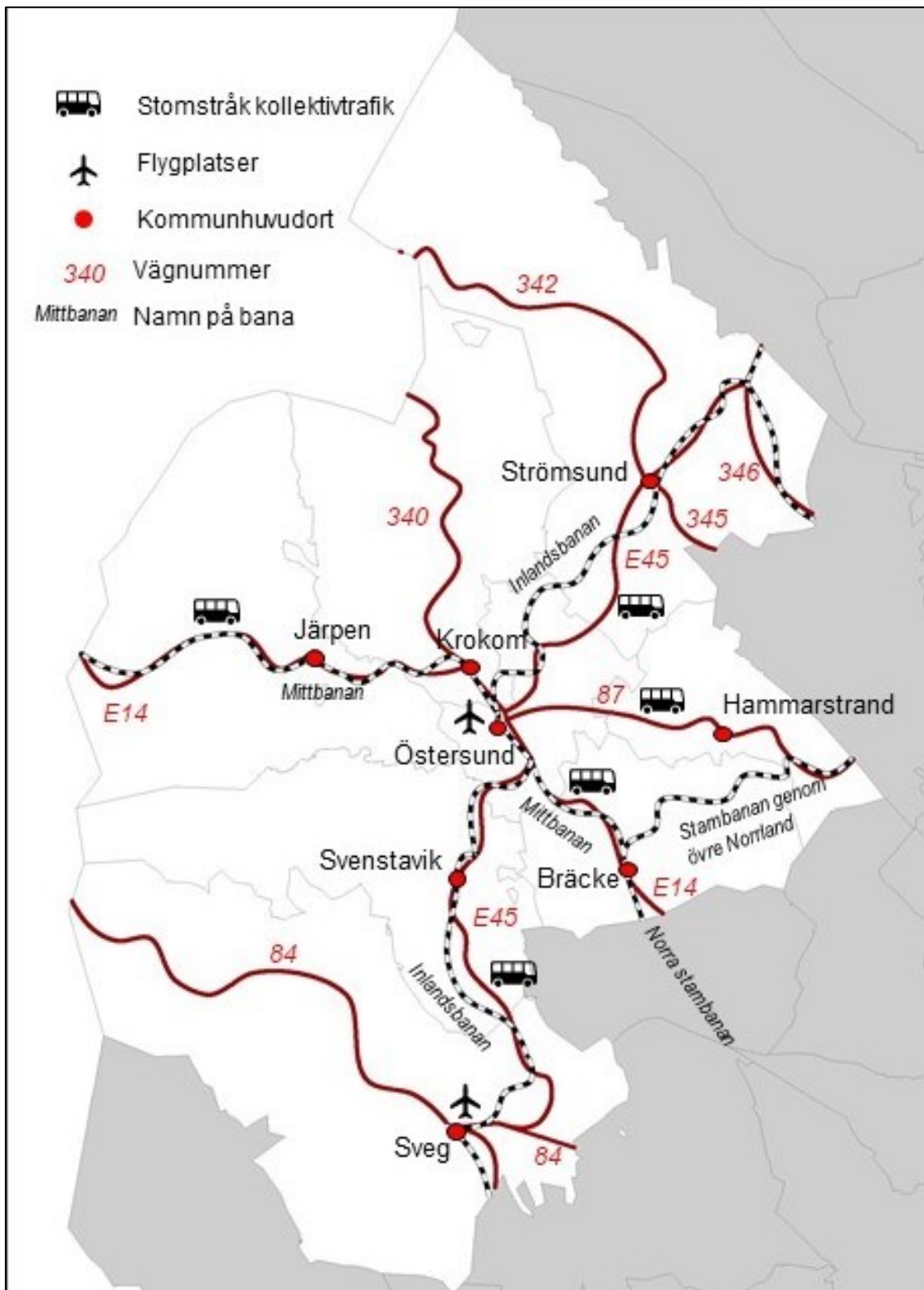
Utöver det statliga vägnätet finns även ett kommunalt vägnät samt ett omfattande enskilt vägnät.

Tabell 1 Vägsträckor som omfattas av olika väghållare inom länets åtta kommuner.

	Väghållare			
	Statlig (km)	Kommunal (km)	Enskild (km)	Totalt (km)
Berg	615		3583	4198
Bräcke	622	40	3989	4651
Härjedalen	845	99	7790	8734
Krokom	791	18	4186	4995
Ragunda	438	6	2891	3335
Strömsund	1451	75	6880	8406
Åre	623	34	2587	3244
Östersund	649	297	2494	3440
Totalt (km)	6034	569	34400	41003

Järnvägsnätet

Det statliga järnvägsnätet i Jämtland omfattar Norra Stambanan (Gävle/Storvik - Ånge), Mittbanan (Sundsvall - Storlien (- Trondheim via Meråkerbanan)) och Stambanan genom övre Norrland (Bräcke - Boden). Inlandsbanan AB förvaltar sedan 1993 Inlandsbanan sträckan Mora till Gällivare på uppdrag av staten. För detta får Inlandsbanan ett statligt driftsbidrag för att täcka kostnaderna för drift och underhåll av banan.

Figur 7 Karta som visar de största infrastrukturstråken i Jämtland län

Flygplatser av betydelse

Jämtland har för närvarande två reguljära flygplatser, Åre - Östersund flygplats och Härjedalen Sveg airport.

Med hänsyn till den pågående teknikutvecklingen inom flygområdet, med mindre elflyg och drönanverksamhet, kan även andra flyg-/landningsplatser i länet komma att få en större betydelse i framtiden.

ÅRE - ÖSTERSUND FLYGPLATS

Åre - Östersund flygplats är den största flygplatsen i länet. Till följd av pandemin har trafikeringen minskat markant under 2020 och 2021. Under 2019 som kan räknas som det senaste "normala" flygåret var antalet resenärer som passerade flygplatsen närmare 500 000. Flygplatsen trafikeras vanligtvis av både inrikes och utrikes linjer och av flera olika bolag.

Flygplatsen är ett mycket viktigt komplement till länets väg- och järnvägsinfrastruktur.

HÄRJEDALEN SVEG AIRPORT

Härjedalen saknar direkt tågförbindelse till Stockholm. Flyget är således mycket viktig för tillgängligheten till Härjedalen. Idag trafikeras sträckan Sveg – Arlanda med 9-sättes flygplan.

Persontransporter

DET KOLLEKTIVA RESANDET

Kollektivtrafiken är en av grundbultarna för att nå de samhällspolitiska målen både regionalt och nationellt. Kollektivtrafiken spelar också en stor roll för att nå klimatmålen men även för möjligheterna för alla människor att resa.

Jämtland har en god kollektivtrafik om än förutsättningarna att tillhandahålla trafik i områden med vikande befolkning inte är på samma sätt möjlig som i tätbefolkade områden. Utveckling av kollektivtrafiken sker främst i områden med ökat bostadsbyggande och en särskild satsning på el-bussar har under föregående planperiod genomförts med Östersunds kommun.

Det regionala trafikförsörjningsprogrammet (2021-2026) beskriver närmare kollektivtrafiken i Jämtlands län.

CYKEL

Även om Jämtlands län har befolkning bosatt i alla delar av länet har vi en koncentration av befolkning främst i och i anslutning till Östersund men även i flera andra större orter. Detta skapar goda möjligheter för skol- och arbetspendling med alternativa färdmedel som exempelvis cykel. Det är därför av stor vikt att vi kan erbjuda våra medborgare ett väl utbyggt gång- och cykelvägnät i anslutning till större orter där vi har flera arbetsplatser, skolor och annan samhällsservice.

För att nå uppsatta miljömål måste en överflyttning ske från fordonstrafik till alternativa färdmedel. Ett attraktivt utbud av gång- och cykelvägar skapar goda möjligheter till en sådan överflyttning, framför allt för resor kortare än 5 km. Med dagens utveckling av elcyklar ökar

dessutom det möjliga avståndet och resor upp mot 10 km kan med relativ enkelhet genomföras med cykel istället för med bil.

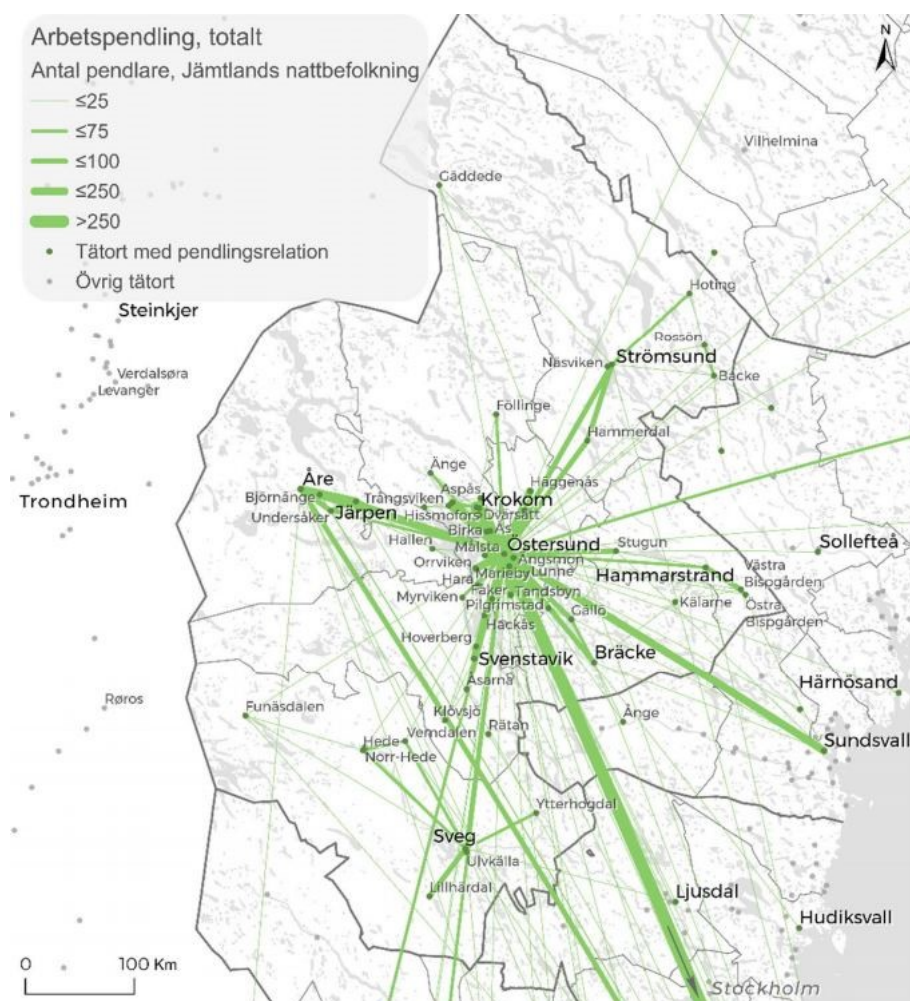
3.2 Förutsättningar för regional planering

Samhällsplanering

BOSTÄDER OCH PENGLINGSMÖNSTER

Under 2019 upprättade Region Jämtland Härjedalen en strukturanalys som studerade bland annat bosättande och pendling (Strukturanalys för Jämtlands län 2019-11-15). I avsnittet nedan redovisas valda delar av slutsatserna i studien.

Människor idag väljer i högre grad än tidigare bostad och boendeort utifrån ett slags helhetsperspektiv. Där vi tidigare styrdes av tillgången till arbete är det idag fler och fler som har möjlighet att skapa sin egen försörjning, att arbeta på distans och/eller pendla över långa avstånd. Vi har oftare än tidigare specialiserade önskemål om vad mera än att arbeta som vi ska kunna göra där vi bor. Den digitala utvecklingen är en betydande drivkraft för att göra det möjligt för oss att i mycket större utsträckning än tidigare välja att bosätta oss var vi vill. Mycket talar för att vi ännu inte sett den fulla effekten av att individernas boendepreferenser i högre grad kommer kunna styra var vi bor, och i mindre grad begränsas av fysiska avstånd. Samtidigt ska vi komma ihåg att våra preferenser hittills har handlat mycket om att bo tätare.

Figur 8 Pendlingsrelationer för orter i Jämtland. Kartan visar utpendling från orter i länet och linjerna i figuren kan därför vara dubbelriktade inom länet, men är enkelriktade över länsgräns. (Strukturanalys för Jämtlands län 2019-11-15)

En nyckelfråga för den regionala strukturen ligger i skärningen mellan boende och arbete. Hur kommer de framtida lokala arbetsmarknaderna att se ut? Hur påverkas de av faktorer som arbetslivets digitalisering, utvecklingen av boendepreferenserna och av möjligheterna till ett klimatneutralt resande. Bedömningen är att utvecklingen av de digitala kommunikationerna kommer att få till följd att andelen som arbetar på distans kommer att öka framöver. En del i denna ökning kommer kanske inte att synas som pendling, då flera i denna grupp kan tänkas arbeta i egna företag eller att arbetsgivare inrättar kontor på plats, så kallade hubbar, för att kunna anställa, behålla eller rekrytera kompetens.

Framväxten av nya delade kontorslokaler kan ses som manifestationer av denna trend. Även i det inomregionala perspektivet kan vi se att denna utveckling förstärks. Fler får möjlighet att ha sina arbeten i exempelvis Östersund, utan att för den skull behöva vara på plats i Östersund.

Ur ett analysperspektiv påverkar detta också hur vi ska se på pendling. Pendlingsstatistik som tidigare i princip har kunnat omsättas i beräkningar av antalet resande i olika sträckor, måste framöver tolkas med större försiktighet. Och begreppet lokala arbetsmarknader blir allt mer diffust.

Miljö

TERRITORIELLA UTSLÄPP

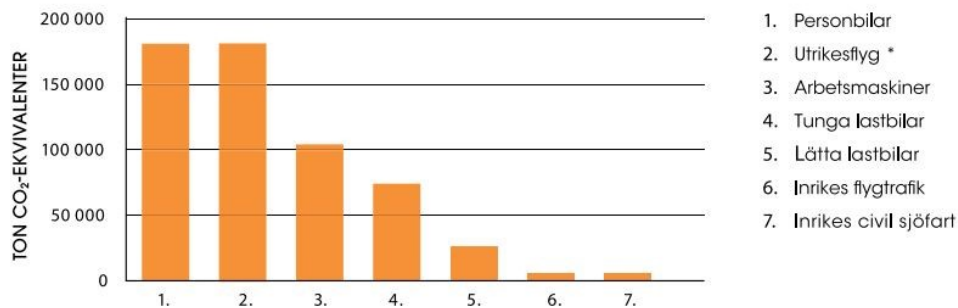
Länets utsläpp av växthusgaser kommer framför allt från användning av fossila bränslen och det är transporter som står för de största utsläppen. Det finns goda möjligheter att minska utsläppen för såväl transporter som arbetsmaskiner, som tillsammans står för cirka 65 procent av länsutsläppen.

Växthusgasutsläpp i Jämtlands län 2017

Figur 9 Diagram som visar källor för växthusgasutsläpp i Jämtlands län 2017 (Energi- och klimatstrategi 2020-2030)

Växthusgasutsläpp från transporter och arbetsmaskiner i Jämtlands län 2017

* Inkl. höghöjdseffekt, svenskt medelvärde, data finns ej på regional nivå

Figur 10 Diagram som visar hur utsläppen från transporter och arbetsmaskiner fördelar sig, Jämtlands län 2017 (Energi- och klimatstrategi 2020-2030)

Länets totala utsläpp minskade med cirka tre procent per år under perioden 2010-2017. Om länet ska kunna hålla sin koldioxidbudget krävs totalt minst 10 procent minskade utsläpp per år. Utsläppen från den enskilt största sektorn, personbilar, har minskat med drygt tre procent per år i snitt under perioden 2010-2017. Utsläppen från tunga lastbilar har minskat med drygt fyra procent. Utrikesflyget har däremot ökat med cirka fyra procent i snitt. Vi behöver fortsatt minska och effektivisera transportbehovet, samtidigt som vi ställer om till förnybara drivmedel och elektrifiera våra fordon.

Trafiksäkerhet och olycksfrekvens

HASTIGHETSÖVERSYN

Trafikverket har sedan 2014 genomfört en hastighetsöversyn av vägarna i hela landet. Hastigheten sänks på vägar som idag har hastighetsbegränsning högre än 80km/tim och saknar mittseparering samtidigt som trafikflödet uppgår till mer än 2 000 fordon per dygn.

I Jämtlands län sänktes hastigheten längs drygt 100 km av väg E45 den 1 december 2020. Trafikverket planerar också för att 1 december 2021 sänka hastigheten längs ca 100 km av väg E14. Totalt innebär det att mer än 30% av Europavägnätet i Jämtland fått sänkt hastighet i samband med hastighetsöversynen. Av Jämtlands ca 600 km långa europavägnät är endast ca 30 km mittseparerat.

För Jämtlands län med de långa avstånden innebär sänkta hastigheter längre restider vilket försämrar tillgängligheten för tillresande samt även förutsättningarna för arbetspendling. I ett län med så långa avstånd och så spridd befolkning är möjligheten till bibehållna eller höjda hastighetsgränser också på det övriga vägnätet viktigt. Hänsyn måste också tas till de små trafikmängderna på det övriga vägnätet när det gäller beslut om hastighetsgränser. De stora vägstråken i Jämtland, dvs väg E45, E45 samt även väg 84 och 87 behöver få den säkerhetsstandard som krävs för hastighetsgränsen 100 km/tim.

OLYCKOR

Etappmålet för det svenska trafiksäkerhetsarbetet för vägtrafiken beslutades av riksdagen 2009. Målet är att halvera antalet omkomna i vägtrafiken mellan 2007 och 2020 (prop. 008/09:93). Beslutet innebär även att antalet allvarligt skadade i vägtrafiken under samma period ska reduceras med en fjärdedel.

I Jämtlands län har antalet omkomna i vägtrafiken varierat mellan 3 personer/år och 11 personer/år sedan 2006. Merparten av länets dödsolyckor sker som singelolyckor med bil på vårt länsvägnät.

Logistik - och godstransporter

Skogsnäringen står för en stor del av de tunga transporter som har sin utgångspunkt i Jämtlands län. Årligen avverkas ca sju miljoner ton timmer i Jämtlands län, varav ca 75 % vidareförädlas utanför länet.

Skogsnäringen genererar ca 4 000 årsarbeten under hela året inom såväl avverkningarbete, skogsvård, som vidareförädling av olika slag. Skogsnäringen är beroende av bäriga vägar för att möjliggöra effektiva transporter till och från skogsindustrierna både inom och utanför länet. Merparten av både det allmänna och enskilda vägnätet måste därför tåla 64 tons bruttovikt under hela året. Utvecklingen går mot ännu tyngre och längre transporter och delar av länsvägnätet kommer därför att uppgraderas för att klara 74 ton, BK4.

Omlastning från väg till järnväg sker i allt större utsträckning, både för att minska miljöbelastningen och för att nå kostnadseffektivitet. Vägarna från uttagsplatsen fram till omlastningsterminalerna måste hålla hög standard året om. Lika viktigt är förstås en

fungerande järnvägsinfrastruktur. I Jämtland finns idag ingen större omlastningsterminal men utredningar pågår både inom Östersunds och Åre kommuner. Med hänsyn till elektrifieringen av Meråkerbanan kommer förutsättningarna för transporter med järnväg - båt förbättras markant under kommande planperiod.

Utöver skogsnäringen finns också ett stort behov av fungerande godstrafik, längs väg och järnväg, för många både små och stora företag inom länet. Tillverkningsindustrin är den sektor som främst driver exportutvecklingen i Jämtland och Norge är den absolut största exportmarknaden.

Figur 11 Med effektiva transportsystem längs järnväg skulle en stor andel tunga transporter längs vägnätet kunna ersättas av järnvägstransporter. (Foto:Mostphotos)

Besöksnäring

Jämtland har under mycket lång tid varit ett turistlän. De senaste årtiondenas medvetna satsning på stora kultur- och idrottsevenemang har stärkt länet som besöksmål. Idag kan vi se att länet hämtar hem allt fler evenemang. Satsningen och tillströmningen av besökare ställer krav på transportinfrastrukturen och tillgängligheten och är en viktig del i konkurrensen.

Turismen i Jämtlands län står för en betydande del av den svenska turistnäringen. Omsättningen i länet uppgick 2019 till nära 6 miljarder kronor, liftkortsförsäljningen står för ungefär 1/10 av den totala omsättningen. Antalet gästnätter år 2019 var 11,5 miljoner. Totalt genereras motsvarande drygt 7 900 årsarbeten av turismen.

I Jämtland finns ett tjugotal större eller mindre destinationer. De flesta av dessa är helt beroende av väl fungerande vägtransporter. Över 90 procent av besökarna till västra Härjedalen reser med bil. Till vissa destinationer kring Åredalen och Storlienområdet finns möjlighet att resa med tåg. Turistdestinationerna arbetar aktivt för att få fler att välja taget genom att bland

annat erbjuda lösningar för transport från tågstationen till destinationen. Det är därför viktigt att det finns kapacitet både på järnvägen

och hos tågoperatörerna och det är därför också mycket angeläget att nattågstrafik bedrivs året om och inte säsongsbaserat.

Att kunna erbjuda snabba, bekväma och säkra resor till turistdestinationerna i Jämtland är viktigt för konkurrensen om gästerna. För tillgängligheten och för miljön är det viktigt att järnvägarna och trafiken till länet kan hålla en tilltalade standard och kapacitet. Även om en stor andel av turisterna väljer järnväg så pekar den mycket starka ökningen inom turistnäringen på att allt fler personer kommer att vara beroende av snabba och säkra vägförbindelser. Fortsatta satsningar på vägarna E 14, E 45, väg 84 och 321 är därför högt prioriterade.

Möjligheterna till bra flygförbindelser till länet är också viktiga för turistnäringen och för övrig besöksnäring. Förutom Åre/Östersund flygplats spelar också de mindre flygplatserna i Sveg och Röros viktiga roller för turistdestinationerna i närområdena. Trondheims stora flygplats i Vaernes har en viktig roll för den Jämtländska besöksnäringen. En roll som kan utvecklas betydligt i och med att Meråkerbanan elektrifieras och trafiken på banan utvecklas. Såväl bra flygtrafik till dessa flygplatser som bra markförbindelser till länets olika turistdestinationer är av största vikt för turistnäringen.

Figur 12 Besöksnäringen är av stor vikt för Jämtland. Bland annat Åre lockar både sommar och vinter turister som är beroende av väl fungerande väg- och järnvägsinfrastruktur.

Tillgänglighet

JÄMSTÄLLT, JÄMLIKT OCH TILLGÄNGLIGT FÖR ALLA

Det övergripande målet för svensk jämställdhetspolitik är att kvinnor och män ska ha samma makt (dvs möjligheter, rättigheter och skyldigheter) att forma samhället och sina egna liv. Det under processen gällande transportpolitiska delmålet om jämställdhet formulerades:

Målet skall vara ett jämställt transportsystem, där transportsystemet är utformat så att det svarar mot både kvinnors och mäns transportbehov. Kvinnor och män skall ges samma möjligheter att påverka transportsystemets tillkomst, utformning och förvaltning och deras värderingar skall tillmätas samma vikt.

Generellt sett pendlar män ofta längre sträckor än kvinnor och högutbildade pendlar oftare längre än lågutbildade. Kvinnor utnyttjar kollektivtrafik för sin arbetspendling i högre utsträckning än män. Det finns inget som talar emot att dessa generella mönster också gäller i Jämtlands län. Störst är pendlingen till och inom Östersunds kommun.

Tillgång till kollektivtrafik är viktigt för möjligheten till arbetspendling för alla. Gång- och cykelvägar är betydelsefulla för möjliggörande av arbetspendling på kortare avstånd. Gång och cykelvägar som enligt Trafikverkets standard också är belysta är viktiga ur en säkerhetsoch trygghetsaspekt. I ett till ytan så stort län som Jämtland är tillgången till bra vägar viktigt för både kvinnor och män. God digital infrastruktur talar också för möjligheter till distansarbete.

Tillgänglighet till kollektivtrafiken är beroende av flera faktorer; fordonens utformning, hållplatsernas och busstationernas tillgänglighet samt information om detta. Ledsagning finns vid bemannade järnvägsstationer och ska utökas till resecentra och busstationer i samtliga kommuncentra. Fordonens utformning bestäms vid upphandlingstillfället. I tidtabell/ digital reseplanerare anges vilka turer som utförs med tillgänglighetsanpassat fordon. RTI, realtidsinformation installeras i stomlinjefordon. Det ska förbättra trafikinformationen genom att information kan erhållas i mobiltelefonen. Ombord på fordonen ges hållplatsinformation audiovisuellt. Information om hållplatsens tillgänglighet kräver uppgifter om kantstenshöjd och att taktilla plattor mm. kartläggs och dokumenteras i länstrafikens planeringsprogram samt att de kan redovisas i reseplaneraren.

- Åtgärderna kräver resurser i form av kartläggning, uppdatering i databaser och programvaruuppdatering.
- Resultatet i form av fordon, hållplatser och busstationers tillgänglighet kan ge stöd för att överföra resenärer från särskild kollektivtrafik till allmän kollektivtrafik
- Arbetet med förbättrad tillgänglighet måste göras systematiskt och utgå från den standard som gäller för varje sammanhang.

REGIONAL, INTERREGIONAL OCH INTERNATIONELL TILLGÄNGLIGHET

Tillgängligheten speglas också av hur infrastrukturen möter upp behovet att resa till olika målpunkter inom regionen samt till andra regioner i landet och även möjligheten till internationella resor.

Trafikverket har gjort en studie (Nationell behovsanalys, 2016-01-21) där tillgängligheten från ett flertal kommuner till ett antal målpunkter (exempelvis Stockholm, universitet/högskola, universitetssjukhus etc.) bedöms. För Jämtland län är tillgängligheten från merparten av kommunerna i de flesta fall klassad som ”dålig”.

Det är också värt att nämna att tillgängligheten inom och till/från länet kommer försämrats ytterligare till följd av de hastighetssänkningar som genomförts längs väg E45 samt de som planeras för väg E14.

Den låga medelstilledningen till länet både för utveckling av Europavägarna och länsvägnätet samt för vidmakthållande av vägnätet innebär att det inte är möjligt att utveckla och underhålla vägarna i sådan omfattning att dess skick och standard ej försämrats. Detta resulterar i många fall i försämrad tillgänglighet.

Restiderna längs järnväg har ej heller förbättrats senaste åren, snarare är det så att restiderna bland annat mot Stockholm har ökat.

Slutligen är det oklart i dagsläget hur flygtrafiken kommer påverkas på lång sikt av pandemin. I dagsläget har Östersund färre avgångar/ankomster än på många år.

4 Planerade åtgärder 2022-2033

4.1 Inledning

Planering av infrastruktur

Länets kommuner har under hösten/vintern 2020/2021 prioriterat vilka objekt som är viktigast att få åtgärdade inom respektive kommun. Prioriteringen ska primärt bygga på tidigare identifierade brister och behov enligt upprättade åtgärdsvalsstudier. Nedan beskrivs kortfattat processen från det att en brist identifieras tills dessa att objektet tas in i regionala planen och byggs.

När en kommun blir varse om en brist längs någon av länsvägarna ska denna påtalas till Trafikverket. Trafikverket gör därefter en bedömning om bristen kan vara av sådan vikt att den ska utredas genom upprättade av en åtgärdsvalsstudie (ÅVS). Åtgärdsvalsstudier genomförs i nära samverkan med boende, näringsliv och övriga som kan tänkas vara berörda av den påtalade bristen. Brister och behov identifieras med utgångspunkt från fyrstegsprincipen och därefter utreds vilka åtgärder som krävs för att komma till rätta med bristen/bristerna.

När det tydliggjorts vilka åtgärder som krävs sparas dessa i Trafikverkets åtgärdsbank och kommunen kan lyfta dessa för medelstildelning från den regionala alternativt nationella transportplanen. Utifrån nivå på tilldelade medel kan ett varierande antal nya objekt läggas till i samband med revideringen av transportplanerna som sker var fjärde år.

Från det att en brist påtalas till dess att den kan åtgärdas kan det dröja väldigt många år. Detta till följd av långa tider för hantering av planfrågor samt framför allt till följd av begränsade medel.

Ekonomiska förutsättningar för planen 2022–2033

Region Jämtland Härjedalen tilldelas, som tidigare nämnts i kap 1.1, 598 miljoner kronor ur potten för Regionala planer. Till följd av en hög upparbetning av tilldelade medel 2018-2021 har Trafikverket gjort en justering av totalsumman till 448 miljoner kronor. För regioner som överskridit sin budget under åren 2018-2021 har Trafikverket valt att räkna av detta under kommande planperiods första fyra år. För Jämtland innebär detta att tilldelningen åren 2022-2025 endast blir ca 11 - 13 miljoner kronor per år.

Nivån på tilldelade medel innebär en framflyttning med minst fyra år för i princip samtliga objekt i nu gällande plan 2018 - 2029. Det innebär också att inga nya objekt kan tas in i planen för 2022 - 2033. Utrymmet för potter såsom bidrag till enskilda vägar eller åtgärdsvalsstudier etc. kommer också vara mycket begränsat under planperioden.

OSÄKERHETER, BEDÖMNINGAR OCH EKONOMISKA BERÄKNINGAR

Under planering och planlägningsprocess kan det finnas flera osäkerheter, exempelvis förseningar till följd av ändrade ekonomiska ramar, andra projekt som förändras eller att förutsättningarna för genomförbarhet ändras. Exempel på i sammanhanget viktiga begrepp är grov kostnadsindikation (GKI) och samlad effektbedömning (SEB). Dessa innebär i praktiken

relativt enkla analyser av trolig kostnad respektive de samlade effekterna av åtgärden. Dessa arbetas fram redan i tidigt skede och förfinas sedan successivt under hela planeringsprocessen.

I slutänden är den samlade effektbedömningen ett beslutsunderlag med syfte att utgöra ett stöd för planering, beslut och uppföljning. Det är en beskrivning av vilka effekter och kostnader en föreslagen åtgärd eller ett åtgärdspaket skulle få om den/det genomförs. Det är dock inte en metod för att beskriva hela planer. Åtgärdens effekter beskrivs ur tre oviktade beslutsperspektiv:

- Samhällsekonomisk analys - effekter som värderats monetärt och effekt som bedömts.
- Transportpolitisk målanalys - hur påverkas de transportpolitiska målen.
- Fördelningsanalys - hur fördelar sig nyttorna på olika grupper.

Den grova kostnadsindikationen ligger till grund för regionala transportplanens inledande prioriteringar. Det är alltså en teoretisk och oftast grov bedömning i det tidiga planeringsskedet som anger en indikativ kostnadsnivå. I takt med att projekteringen görs då den grova kostnadsindikationen ersätts av en fastställd kalkylsammanställning och att andra planeringsunderlaget förfinas framkommer oftast en högre kostnadsbild som i vissa fall skiljer sig väldigt mycket från den först indikerade kostnadsuppskattningen. Det finns ett behov av att beräkningsunderlagen för de tidiga bedömningarna utvecklas så att de ger mer rättvisande bild

4.2 Prioriterade objekt

Samtliga objekt i kapitlet redovisas utan någon inbördes ordning.

Vägojekt

VÄG 695, HÅLLANDSVÄGEN

Väg 695 är en parallellväg till E 14 från Hållands kyrka mot Undersåker. Vägen är ca 4 km lång och är smal, kurvig och grusbelagd. Den betjänar idag ett flertal privatfastigheter samt Hållands folkhögskola och hotell Hållandsgården. Sträckan trafikeras av linjetrafik. På grund av vägens beskaffenhet använder kollektivtrafiken en mindre buss med högre insteg på sträckan. Åtgärder längs sträckan är prioriterade av kollektivtrafikmyndigheten.

Vägen skulle med höjd standard (höjd bärighet, kurvvrättning och beläggning) i större utsträckning kunna användas som anslutningsväg för fastigheterna mellan E 14 och väg 695. Vägen får då även en bättre funktion som gång- och cykelväg.

VÄG 675 KURVAN I EDE

Genom Ede är vägen cirka sju meter bred och belagd. I Ede går vägen i en mycket skarp kurva (närmast 90 grader) förbi ett flerbostadshus. Två mindre vägar ansluter i kurvan, vilket gör att platsen uppfattas som en fyrvägs korsning. Dagens lösning innebär dålig framkomlighet och säkerhet och är även ett problem för boendemiljön i och med att trafiken måste göra många starter och accelerationer i kurvan. Ett antal alternativa förslag till nya vägsträckningar har tagits fram under tidigare planperiod och åtgärder förslås utföras under kommande planperiod.

Figur 13 Kurvan längs väg 675 i Ede upplevs som trafikfarlig och behöver åtgärdas.

VÄG 662 HUSÅVÄGEN

Väg 662 mellan Bonäshamn - Huså är en grusväg med låg standard. Vägbredden är ca 5,5 meter. Bedömningen är att vägen idag är sämst de sju kilometrarna mellan avtagsvägen mot Fröå och västerut mot Huså. Vägen trafikeras med linjetrafik året om. Vägen är också en viktig transportled för turistnäring och företag i området. Turistnäringen har ofta sin högsäsong då problemen med tjällossning är som störst. Den totala sträckan är lång och åtgärderna kommer att behöva etappindelas. I planen för 2022-2033 finns medel för byggnation av en etapp om ca 7-10 km avsatt.

Enligt den senaste utredningen kring markförhållandena så kommer kostsamma åtgärder att behöva göras på delar av sträckan, det kan handla om bland annat urgrävning av dåliga material och återfyll av olika krossmaterial. För att kunna åtgärda hela sträckan krävs medfinansiering från potten med bärighetsmedel.

Figur 14 Väg 662 mellan Bonäshamn och Huså på norra sidan om Åreskutan.

VÄG 614 HÄSTE – YTTERÅN

Väg 614 går från Häste på Rödön vidare västerut mot Ytterån och är ca 17 km lång. Vägen är en del av vägstråket från Frösön mot Ytterån och E 14. Vägen utgör en del av en viktig transportled mellan Åre Östersund flygplats och västjämtlands fjällvärld (Årefjällen).

Västra delarna av Jämtland är attraktivt som besöksmål och även för många typ av evenemang. Antalet besökare som reser med flyg via Östersund/Åre flygplats är många och transfer mot Åre går från Frösön över Rödön mot Ytterån och sedan vidare västerut mot Åre.

Sträckan Häste - Ytterån är bitvis smal och innehåller många kurvor, backkrön och farliga utfarter. Åtgärder av brister i form av rätning av vissa kurvor, sänkta backkrön, breddning av vissa sträckor samt i övrigt säkerhetshöjande åtgärder är nödvändiga för en uppnå en god trafiksäkerhet.

VÄG 772 STUGUN - KOMPANIET

Väg 772 går i Stuguns tätort från bron över Indalsälven norrut mot Mårdsjön. Väg 772 åtgärdades för några år sedan mellan Kompaniet och Mårdsjön. Sträckan Stugun – Kompaniet är smal och kurvig och trafikeras såväl av motorfordon som gångtrafikanter och cyklister, vägen upplevs trång. Dessutom belastas vägen kontinuerligt med tunga transporter i form av

timmertransporter. Vägen behöver breddas för att rymma alla typer av trafikanter och för att höja säkerheten för gående och cyklister.

Gång- och cykelvägsobjekt

Regeringens cykelstrategi uttrycker att gång- och cykelbanor är viktiga i transportinfrastrukturen för ökad trafiksäkerhet. Förbättrade möjligheter för minskat bilåkande på korta avstånd är också ett viktigt led i klimatomställning samt bra för folkhälsan.

Länets kommuner lyfter generellt sett gång- och cykelvägar som en viktig åtgärd och behovet av utbyggnad är stort i länet. På landsbygdens handlar det mycket om säkerhetsaspekter men även i viss mån om möjligheter till skol- och arbetspendling. I och i nära anslutning till tätorter lyfts kopplingen till bostadsbyggande och möjligheterna till skol- och arbetspendling som starka argument.

I aktuell transportplan avsätts närmare 300 miljoner kronor, 2/3 av planperiodens totala budget, för byggande av gång- och cykelvägar.

Vid bedömning av kostnader för byggnation av gc-vägar har den faktiskt kostnaden för projekt genomförda under perioden 2017-2020 använts. Tidigare användes Trafikverkets schablonkostnader för nybyggnad av gång- och cykelvägar vilka visat sig var markant lägre än det faktiskt utfallet, kostnaderna för byggnation av gång- och cykelvägar har ökat markant under senaste 5-årsperioden. Inför revideringen av transportplanen har därför samtliga bedömda kostnader för kvarvarande objekt räknats upp.

PRIORITERADE OBJEKT

- Väg 593, genom Hackås
- Väg 609, Rödön
- Väg 580, Myrviken - Fröjdholmen
- Väg 321, Genom Myrviken
- Väg 638, Ullån - Duved
- Väg 819, Gäddede längs Jormvägen
- Väg 744.1, Nyhemsvägen
- Väg 316, genom Klövsjö
- Väg 592, genom Orrviken
- Väg 604, Slandrom - Bye
- Väg 613, Tängvägen
- Väg 644, Undersåker
- Väg 502, Lofsdalen

Som tidigare nämnts har inga nya objekt lagts in i planen jämfört med nu gällande Länstransportplan 2018-2029. Bland gång- och cykelvägsprojekten har dock Härjedalens kommun och Bergs kommun valt att göra en kommunal omprioritering vilket fått till följd att objektet: "Gc-väg genom Vigge" ersätts av "Gc-väg genom Klövsjö" och "Gc-väg Funäsdalen" ersätts av "Gc-väg Lofsdalen". Region Jämtland Härjedalen har tillsammans med Trafikverket gjort bedömningen att kostnaderna för tidigare prioriterade objekt sammanstämmer med kostnader för de nya prioriterade objekten varför ett byte tillåts.

En senareläggning av samtliga objekt i nuvarande Länstransportplan 2018-2029 innebär att flera av de vägplaner som upprättats och fastställts under senaste fyraårsperioden riskerar att "bli gamla". Enligt gällande lag måste ett projekt börja byggas inom fem år efter det att vägplanen fastställts. Vägplanen för gc-väg Hackås är exempelvis fastställd i 29 mars 2018 varför den måste byggstartas senast 29 mars 2023 för att upprättade plandokument ska gälla. Övriga planer nedan är fastställda under 2021.

Objekt i Länstransportplan 2018-2029 som har fastställd vägplan idag är:

- Väg 345, gc-väg Strömsund – Ulriksfors (byggs 2021-2022)
- Väg 609, gc-väg Rödön (fastställd 2021-01-20, byggstart senast 2026-01-20)
- Väg 593, gc-väg genom Hackås (fastställd 2018-03-29, byggstart senast 2023-03-29)
- Väg 97, gc-väg i Stugun (fastställd 2021-04-22, byggstart senast 2026-04-22)
- Väg 638, gc-väg Ullån-Duved, etapp 1 (fastställd 2021-04-28, byggstart senast 2026-04-28)

Region Jämtland Härjedalen har gjort bedömningen att tilldelade medel endast medger att ett objekt kan färdigställas under kommande fyraårsperiod. Utifrån fastställsedatum kommer gc-väg Hackås byggstartas under 2023. Gc-väg Rödön, gc-väg Ullån - Duved och gc-väg Stugun kommer att byggstartas tidigt under 2026.

Övriga prioriterade gång- och cykelvägsobjekt finansieras med start 2028.

ALTERNATIVA LÖSNINGAR FÖR SEPARERING MELLAN FORDONSTRAFIK OCH OSKYDDADE TRAFIKANTER
Inför planupprättande av ett objekt finns möjligheten att styra vilken form av separering som ska utredas längs den aktuella sträckan. Beroende på förutsättningarna längs sträckan skulle det ibland vara möjligt att välja en annan separering än den vanliga gång- och cykelvägen.

De bedömda kostnaderna i transportplanen avser dock nybyggnad av belyst gc-väg med 2,5 meters belagd bredd och inkluderar även projekteringskostnader. Huruvida en gång- och cykelväg ska belysas eller ej utreds dock i samband med planprocessen för varje objekt enligt Trafikverkets riktlinjer för belysning av gång- och cykelvägar. Denna typ av gång- och cykelväg är den som vanligtvis byggs för att separera oskyddade trafikanter från fordonstrafiken. Gång- och cykelvägen kan byggas med kantsten eller dike (friliggande) mot vägbanan. Där så är möjligt ska friliggande gång- och cykelväg i första hand väljas då den medför en högre trafiksäkerhet för de oskyddade trafikanterna än kantstenslösningen.

Trafikverket har i sitt styrdokument VGU (vägar och gators utformning) lagt till en enklare variant av separering mellan oskyddade trafikanter och fordonstrafiken, "sommarcykelväg", som innebär byggnation av en gång- och cykelväg som ej beläggs med asfalt och som ej förses med belysning. Gång- och cykelvägen kommer ej heller att snöröjas under vinterhalvåret. En sommarcykelväg bedöms kosta cirka hälften så mycket som en vanlig gång- och cykelväg att anlägga varför den kan vara ett gott alternativ längs sträckor där bedömningen är att oskyddade trafikanter främst rör sig under sommarhalvåret, exempelvis till rekreatiomsområden med badplatser etc.

En tredje lösning för att ge oskyddade trafikanter utrymme i vägområdet är en lösning som benämns "Bygdevägar". Bygdevägar har ingen fysisk avskiljning mellan fordonstrafiken och oskyddade trafikanterna. Istället målas breda vägrenar på vardera sida om ett körfält. Fordonstrafiken ska alltså anpassa sina möten till oskyddade trafikanterna. Vid möte viker fordonen ut på vägrenen. Bygdevägar lämpar sig på sträckor med god linjeföring/god sikt, där trafikflödet är lågt liksom den gällande hastigheten. I Jämtland finns en bygdeväg som invigdes hösten 2021 på sträckan Så - Vik i Åre kommun.

I Jämtlands län finns på många platser ett stort behov av ökad trafiksäkerhet för oskyddade trafikanter. Till följd av den begränsade tilldelningen av medel är det inte möjligt att bygga gevägar för att täcka behovet. Under 2021 kommer Trafikverket att upprätta en ÅVS (Åtgärdsvalsstudie) för att utreda alternativa åtgärder som kan höja trafiksäkerheten för oskyddade trafikanter längs vägar genom randbebyggelse. Inom ramen för ÅVS:en studeras tre olika byar/samhällen i länet. Tanken är att åtgärder som redovisas i studien ska vara kostnadseffektiva och platsberoende, alltså att de ska kunna nyttjas vid åtgärder runtom i länet.

Övriga potter

Till följd av den låga medelstillsdelningen och den stora andelen kvarvarande objekt från planen 2018- 2029 har endast mindre andel medel, ca 5% av den totala planens medel, fördelats på olika potter.

PLM ÅTGÄRDSVAL OCH UTREDNINGAR

Åtgärder på vägar kräver utredning av brister och behov för att bli så kallade " mogna objekt". Behoven är många men mognaden i objekten varierar. För att ligga i framkant i planeringen av åtgärder på länets vägar behöver utredningar finnas för att när det finns möjlighet lyftas i reell åtgärd.

BIDRAG ENSKILDA VÄGAR JÄMTLANDS LÄN

För bidrag till utveckling av enskilda vägar sätts pengar av i den regionala transportplanen. Pengarna ansöks

OFÖRUTSEDDA STEG 3 OCH STEG 4

Med hänsyn till de osäkra kostnadskalkyler som finns att tillgå i tidigt planskede avsätts medel för oförutsedda kostnadsökningar för steg 3 och steg 4 enligt fyrstegsprincipen.

TS-ÅTGÄRDER I RANDBEBYGGELSE

Trafikverket upprättar under 2021 en studie där syftet är att identifiera enklare åtgärder som kan höja trafiksäkerheten i randbebyggelse. Tre byar studeras men åtgärderna är tänkta att kunna nyttjas platsberoende och ha en låg kostnad. Primärt ska dessa åtgärder byggas i byar där en trafiksäkerhetsbrist identifierats men där länets kommuner av olika anledning ej lyfter objektet som prioriterat för byggnation av gång- och cykelväg.

Tabell 2 Sammanställning av prioriterade objekt och bedömda kostnader samt utförandeår.

UTPEKADE ÅTGÄRDER	Totalt (miljoner kronor)	År 1-4 2022-2025	År 5-8 2026-2029	År 9-12 2030-2033
Vägobjekt				
Väg 662 Bonåshamn - Huså	39,0	3,5	35,5	
Väg 722 Stugun - Kompaniet	13,0			13,0
Väg 695 Hållandsvägen	14,0		2,0	12,0
Väg 675 Ede kurva	4,5			4,5
Väg 614 Häste - Ytterån	44,5		3,0	41,5
TOTALT VÄGAR	115	3,5	40,5	71
Gång- och cykelvägsobjekt				
Väg 609 Rödön	22,3	0,8	21,5	
Väg 345 Strömsund - Ulriksfors	9,5	9,5		
Väg 593 Genom Hackås	20,5	20,5		
Väg 87 Stugun	14,0	1,0	13,0	
Väg 613 Tängvägen	18,0	2,0	16,0	
Väg 638 Ullån - Duved	54,4		27,4	27,0
Väg 604 Slandrom - Bye	62,0	4,0	58,0	
Väg 592 Orrviken	16,0		4,0	12,0
Väg 502 Lofsdalen	10,0			10,0
Väg 580 Myrviken - Fröjdholmen	8,0		2,0	6,0
Väg 321 Genom Myrviken	12,0		3,0	9,0
Väg 819 Gäddede Jormvägen	10,0			10,0
Väg 643 Undersåker	13,0		9,0	4,0
Väg 316 genom Klövsjö	14,0			14,0
Väg 744.1 Nyhemsvägen	12,0			12,0
TOTALT GC-VÄGAR	296	38	154	104
Övriga potter				
PLm Åtgärdsval och utredningar	7,7		3,9	3,9
Bidrag enskilda vägar Jämtlands län	4,0		2,0	2,0
Oförutsedda steg 3 och steg 4	21,0	6,0		15,0
TS-åtgärder i randbebyggelse	5,0		1,0	4,0
TOTALT ÖVRIGA POTTER	37,72	6	6,86	24,86
TOTALT 2022-2033	448	47	201	200

5 Samlad effektbedömning

5.1 Transportpolitiska mål

Funktionsmål - tillgänglighet

Med hänsyn till medelstillelningen består den regionala transportplanen av en övervägande del gång- och cykelvägar, detta då större väginvesteringar inte bedöms kunna finansieras enbart med medel från regionala planen och någon medfinansiering från övriga potter inte är fastställd vid upprättandet av aktuell plan.

Planen bidrar till att tillgängligheten för oskyddade trafikanter ökar. Om samtliga objekt i planen byggs under perioden kommer gång- och cykelvägsnätet ha ökat med 33,5 km år 2033.

Gällande vägobjekt ser vi en brist inom tillgängligheten. I Jämtland har vi boende fördelat över hela länet. Många invånare bor i mindre byar längs länsvägnätet. I många fall är deras enda väg in till social service helt eller delvis längs en grusväg. Behov finns att utveckla delar av grusvägnätet men medelstillelningen ger inte den möjligheten. Tillgängligheten längs vägnätet fortsätter vara bristfällig för en stor del av befolkningen och även för näringslivet och besöksnäringen, planen bidrar ej till uppfyllandet av målet.

Sammantaget ger den regionala planen ett måttligt positivt bidrag till uppfyllelse av funktionsmålet, och då främst med fokus på de oskyddade trafikanterna.

Hänsynsmål - säkerhet - miljö och hälsa

En omfattande utbyggnation av gång- och cykelvägnätet medger en överflyttning från fordonstrafiken till alternativa färdmedel, framför allt vid kortare resor. Separationen mellan fordonstrafiken och oskyddade trafikanterna bidrar även till en ökad trafiksäkerhet och är positivt för uppfyllelse av klimat- och miljömålen.

Byggnation av prioriterade vägobjekt kommer att innebära en viss påverkan på klimat och miljö men i mycket begränsad omfattning till följd av att samtliga objekt byggs inom eller i direkt anslutning till befintligt vägområde. Åtgärder kommer för vissa objekt innebära en ökad trafiksäkerhet.

Sammantaget ger den regionala planen ett måttligt positivt bidrag till uppfyllelse av hänsynsmålet.

5.2 Regionala mål för infrastrukturen

- Utveckling och vidmakthållande av infrastrukturen för en hållbar utveckling i alla delar av länet.
- Upprätthålla och utveckla snabba och tillgängliga förbindelser regionalt, interregionalt och internationellt.
- Minskad miljöpåverkan och fossilbränslefritt 2030.
- Ökat utbud av trafiksäkra och trygga stråk för oskyddade trafikanter.
- Erbjudna en infrastruktur som möter näringslivets ökade transportbehov.

Föreslagna åtgärder bidrar till en utveckling i alla delar av länet. Många objekt ligger i de mer tätbebyggda delarna av länet men med i planen finns även objekt som ligger längs det mer lågtrafikerade vägnätet. Ett stort fokus i planen är att bygga objekt som förbättrar trafiksäkerhet och tillgänglighet i områden med tillväxt och längs sträckor som fungerar som skolvägar eller nyttjas för arbetspendling. Även objekt viktiga för kollektivtrafik, näringsliv och besöksnäring finns med bland de prioriterade objekten. Planen bidrar i viss utsträckning till måluppfyllelsen.

Den regionala planen har utifrån tillgången på medel en begränsad möjlighet att bidra till snabba och goda förbindelser både inom regionen samt mot andra regioner och länder. Åtgärder enligt den regionala planen bidrar marginellt till uppfyllelsen av målet.

Byggnationen av gång- och cykelvägar ökar möjligheten för en överflyttning från fordonstrafik till alternativa färdmedel vilket är gynnsamt för klimatet och miljön. Planen har ett visst bidrag till uppfyllelsen av målet.

Planen bidrar i relativt stor omfattning till uppfyllelsen av målet avseende ökat utbud av trafiksäkra och trygga stråk för oskyddade trafikanter. Om samtliga objekt i planen byggs under perioden kommer gång- och cykelvägnätet ha ökat med 33,5 km år 2033.

Den regionala planen kan inte utan bidrag från andra medel, exempelvis bärighetsmedel, i någon större omfattning förbättra infrastrukturen så att den på ett bättre sätt möter näringslivets ökade transportbehov. Regionala planen bidrar marginellt till att uppfylla målet.

Bilaga 1: Genomförda åtgärder 2018–2021

Vägobjekt

Under åren 2018-2021 har ett flertal större vägprojekt avslutats. Samtliga projekt har medfinansierats av bärighetsmedel i olika omfattning.

VÄG 321 SVENSTAVIK - MÅNSÅSEN

Vägen är 37 km långt och en viktig transportled för både tung trafik och turisttrafik till Bydalenområdet och Åre/Storlien. Syftet med projektet var att i första hand förbättra vägens bärighet, men också att skapa bättre tillgänglighet och trafiksäkerhet för gående och cyklister på sträckan Svenstavik - Hoverberg. Den nya sträckan är anpassad för att klara av BK4, vilket innebär att godstransporter upp till 72 ton kan färdas på den moderniserade sträckan.

VÄG 323 GENOMFART HAMMARSTRAND

I samband med ombyggnationen av genomfarten i Hammarstrand har fokus varit att skapa en miljöprioriterad väg med trafiksäkra ytor för oskyddade trafikanter. Tydligare gång- och cykelpassager, tillgänglighetsanpassade entréer till butiker och fastigheter samt en sammanhängande gång- och cykelväg från bron över Indalsälven till Anders-Olof skolan har byggts. Avvattningen längs väg 323 liksom bristerna i Ragunda kommuns VA-ledningsnät har också setts över.

Figur 15 Genomfart Hammarstrand.

VÄG 659 SÅ - VIK

Åtgärder har genomförts längs sträckan för att öka vägens bärighet och säkerhet. Vägkroppen har förstärkts, avvattningen har förbättrats och vägen har belagts med asfalt. Under arbetets gång påträffades en större markförorening som sanerades innan bygget kunde fortsätta, något som påverkade både tidplanen och kostnaden.

I samband med ombyggnationen kommer vägen att bli en bygdeväg. Bygdevägen består av en dubbelriktad körbana i mitten, så smal att två bilar inte kan mötas på den, och en vägren på varje sida. Vid möte mellan motorfordon får du använda vägrenen tillfälligt – om det kan ske

utan fara. Vägrenen är bredare än vanligt så att de oskyddade trafikanterna förfogar över en tydligare plats. Vägrenen ska användas av gående, cyklister, mopedister och ryttare.

VÄG 675 VALNE - ÄNGE

Vägen utgör en viktig förbindelse mellan Offerdalsområdet och Näliden vidare mot E 14. Det är den enda möjliga vägen för pendling till arbete och skola för boende längst sträckan. Sträckan mellan Valne och Änge hade tidigare ett ytskikt av grus som periodvis gav problem med ojämnheter, slirig vägbana, damm och löst grus. Vägen hade dessutom ett antal mycket tvära kurvor med dålig sikt.

Syftet med projektet var att förstärka vägen till så kallad BK4-standard vilket innebär att den ska klara av trafik med fordon som väger upp till 74 ton. I samband med förstärkningen lades även en asfaltsbeläggning.

VÄG 711 BRÄCKE - ALBACKEN

Vägen binder ihop orterna Bräcke och Albacken och används framför allt för transporter inom skogsnäringen. Vägen har under många år påverkats av tjälkott och belastats av tunga transporter vilket skapat ett stort slitage och en bristfällig grusväg med dålig bärighet. Den 35 km långa sträckan har därför förstärkts med nytt material, avvattningen har förbättrats genom dikesrensningar och nya trummor och därefter har vägen belagts. Vägen har fått en ökad bärighet men också en förbättrad framkomlighet och ökad trafiksäkerhet.

Gång- och cykelvägsobjekt

Samtliga gång- och cykelvägsobjekt byggs för att skapa en trafiksäker lösning för oskyddade trafikanter.

VÄG 610 GC-VÄG TORSTA - ÖSABACKEN

Det 1,5 km långa objektet prioriterades då sträckan trafikeras av många barn på väg till och från skolan i centrala delarna av samhället. Gång och cykelvägen är byggd i en kombination av friliggande och kantstensbunden lösning och är 2,5 meter bred och belyst.

Figur 16 Gång- och cykelvägsobjekt i Ås, Krokoms kommun.

VÄG 611 GC- VÄG DVÄRSÄTT - KROKOM

Sträckan som bebyggts med gång- och cykelväg är ca 1,5 km lång och trafikeras av många oskyddade trafikanter på väg mellan orterna. Gång- och cykelvägen är byggd med en kantstenslösning och är belyst.

VÄG 321 GC-VÄG GÄRDSTA

Längs väg 321 i genom Gärdsta har en ca 1.6 km lång gång- och cykelväg byggts. På den aktuella sträckan är befintlig väg relativt smal och trafikintensiteten hög, framför allt under turistsäsong då sträckan ingår som ett stråk på väg mot fjällvärlden i västjämtland. Gång- och cykelvägen byggdes 2,5 meter bred och är försedd med belysning.

VÄG 610 GC-VÄG LUGNVIK - ÅSVÄGEN

Objektet ingår som en sista länk för att skapa ett stråk för oskyddade trafikanter längs pendlingsstråket från Ås in mot Östersund. Gång- och cykelvägen är 2,5 meter bred och är belyst.

VÄG 796 GC-VÄG BRO ÖVER INDALSÄLVEN I LIT

I samband med byggnation av ny bro över Indalsälven i Lit, 20 km norr om Östersund har regionala planen medfinansierat byggnationen av en separering mellan fordonstrafiken och oskyddade trafikanter.

Bilaga 2: Miljökonsekvensbeskrivning

Sammanfattning

Region Jämtland Härjedalen har på uppdrag av regeringen upprättat ett förslag till länstransportplan för perioden 2022-2033. Planen utgör en långsiktig övergripande planering av transportinfrastrukturen där de av staten tilldelade medlen till länsplanen fördelas. Syftet är att uppnå de transportpolitiskt uppsatta målen på nationell och regional nivå.

Transportsektorn har stor påverkan på miljön. I Jämtland står transportsektorn för ca 47 procent av koldioxidutsläppen. Fysisk planering måste ha ett fokus på åtgärder som kan bidra till att minska miljö- och klimatpåverkan.

Föreliggande förslag till den regionala transportplanen är i allt väsentligt en revidering av den plan som upprättades år 2018. Då planen revideras vart fjärde år innebär det att många av de objekt som beslutades då kvarstår även i denna plan.

En regional transportplan anses medföra en betydande miljöpåverkan på grund av de efterföljande åtgärderna. Planen bedöms ändå i olika omfattning bidra positivt till bland annat miljömålen klimat och hälsa. Syftet med miljöbedömningen är att integrera miljöaspekter i den regionala transportplanen så att en hållbar samhällsutveckling kan främjas.

Vid upprättande av miljökonsekvensbeskrivning för den regionala planen bedöms de fokusområden som lyfts i ”Strategisk miljöbedömning av revidering av gällande nationell plan”. Vid planprocessen för respektive objekt fördjupas miljöbedömningarna och omfattar fler aspekter. Fokusområden som bedöms är:

- Klimatpåverkan och energianvändning
- Påverkan på människors hälsa
- Påverkan på landskapet
- Hushållning av resurser

Den regionala transportplanens enskilt mest omfattande satsning utgörs av investeringar i gång- och cykelvägar vilka står för ca 70 procent av den tillgängliga potten. Dessa åtgärder bedöms ha en positiv effekt för klimatpåverkan och energianvändning samt för människors hälsa. En utbyggnation av gång- och cykelvägnätet förbättrar möjligheterna för befolkningen att välja gång eller cykel istället för bil vid framför allt kortare resor. Ett ökat användande av alternativa färdmedel gynnar också människors hälsa. Nybyggnation av gång- och cykelvägar medför alltid markanspråk som i olika omfattning kan påverka både landskapsbilden och olika naturresurser. I samband med planupprättandet föreslås skyddsåtgärder vilket medför att de negativa konsekvenserna i de flesta fall blir marginella till små.

Föreslagna vägobjekt innebär en viss negativ påverkan på miljö och klimat inom fokusområdet ”påverkan på landskapet” och ”hushållning av resurser”. Detta till följd av att ny mark tas i anspråk i varierande omfattning. Övriga fokusområden påverkas i mindre omfattning och medför till viss del positiva konsekvenser för både ”klimat- och energianvändning” samt ”påverkan på människors hälsa”. Detta då vissa objekt innebär en ökad trafiksäkerhet, bättre förutsättningar för kollektivtrafik och för oskyddade trafikanter.

1. Behovet av miljöbedömning

När en myndighet eller en kommun upprättar eller ändrar en plan eller ett program, som krävs i lag eller i annan författning, ska myndigheten eller kommunen göra en miljöbedömning av planen, programmet eller ändringen, om dess genomförande kan antas medföra betydande miljöpåverkan (Förordning om miljökonsekvensbeskrivningar 1998:905, §4). En länsplan för regional transportinfrastruktur (Förordning om länsplaner för regional transportinfrastruktur 1997:263).

OSÄKERHETER OCH BRISTER

Miljöbedömningen av planen har ambitionen att redovisa de storskaliga effekter planen bedöms kunna medföra, ibland tillsammans med satsningar i den nationella planen.

Bedömningar av konsekvenser medför alltid en viss osäkerhet. När det gäller bedömning av konsekvenser på denna nivå är osäkerheten särskilt stor. En regional transportplan är strukturskapande med lång genomförandetid. Effekten av de planerade åtgärderna sträcker sig långt efter att planen är genomförd. Detta gör att det är svårt att dra några säkra slutsatser av konsekvenserna. I dagsläget går det inte att förutspå vilken övrig utveckling som kommer att ske i samhället, vilka politiska styrmedel som kan komma, prisutveckling på bränslen eller förändringar i den allmänna opinionen. Allt detta kan göra att de trafikprognoser som länsplanen och MKB grundar sig på inte kommer att slå in.

2. Miljömål; globala, nationella och regionala

FN:S GLOBALA HÅLLBARHETSMÅL OCH SVERIGES MILJÖMÅL

FN beslutade om en Agenda 2030 för hållbar utveckling, med 17 stycken globala mål och 169 delmål, vid ett toppmöte den 25 september 2015 och det så kallade "Parisavtalet" upprättades. Flera av målen handlar om miljödimensionen av hållbar utveckling, till exempel att hejda förlusten av biologisk mångfald. Regeringen har tillsatt en delegation som ska stödja och stimulera Sveriges genomförande av Agenda 2030.

De globala miljömålen i Agenda 2030 samt det klimatavtal som upprättades i Parisavtalet, är EU:s och Sveriges utgångspunkt för miljöarbetet. Sverige har valt att sätt upp ett högre mål än EU för minskning av utsläppen av växthusgaser. I förhållandet till utsläppsnivåerna år 1990 har Sverige satt upp målet om en minskning upptill 40 procent till år 2020 och EU har målet 20 procent till samma år. Jämtlands län har satt målet ännu högre med en minskning av växthusgaserna med 50 procent under samma tidsperiod.

Utsläppen minskar men inte i tillräckligt hög takt för att klara målen. Insatserna behöver skärpas och nya styrmedel införas. De största utsläppsmängderna finns inom industrin och transportsektorn. Fordonsflottan har behov av att styras om till att bli mer fossilbränslefri och ökade satsningar på fossilbränsleoberonde alternativ är viktigt.

Nationella miljömål

Sveriges miljömålssystem innehåller ett generationsmål, sexton miljökvalitetsmål och tjuogoåtta etappmål.

Generationsmålet

Generationsmålet anger inriktningen för den samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att miljö kvalitetsmålen ska nås. Generationsmålet är därför vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället. I målet står också att arbetet med att lösa de svenska miljöproblemen inte ska ske på bekostnad av att vi exporterar miljö- och hälsoproblem till andra länder.

Miljö kvalitetsmålen

Miljö kvalitetsmålen beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Det finns även preciseringar av miljö kvalitetsmålen. Preciseringarna förtydligar målen och används i det löpande uppföljningsarbetet av målen.

Uppföljning och utvärdering

Miljö kvalitetsmålen följs upp med en rapport varje år och en fördjupad utvärdering en gång per mandatperiod till regeringen. Respektive myndighet ansvarar för uppföljningen av sina miljö kvalitetsmål. Naturvårdsverket sammanställer sedan uppföljningarna och lämnar en samlad redovisning till regeringen. I uppföljningen av miljö kvalitetsmålen bedöms om dagens styrmedel och de åtgärder som görs före år 2020 är tillräckliga för att nå målen. Bedömningen sammanfattas i betyget ja, nära eller nej.

Etappmålen

Etappmålen är steg på vägen för att nå generationsmålet och ett eller flera miljö kvalitetsmål. De visar vad Sverige kan göra och tydliggör var insatser bör sättas in. Etappmålen anger inte önskade tillstånd för miljön, utan de läggs fast i miljö kvalitetsmålen med preciseringar. Etappmål har beslutats för miljö kvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan samt inom områdena avfall, biologisk mångfald, farliga ämnen och luftföroreningar.

TRANSPORTPOLITISKA MÅL

Transportpolitikens mål är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet. Riksdagen har dessutom beslutat om ett funktionsmål och ett hänsynsmål. Hänsynsmålet anger att transportsystemets utformning, funktion och användning ska anpassas till att ingen ska dödas eller skadas allvarligt, bidra till att det övergripande generationsmålet för miljö och miljö kvalitetsmålen nås samt bidra till ökad hälsa. Regeringen konstaterar i propositionen (2020/21:151) att funktions- och hänsynsmålen är jämbördiga samt att för att det övergripande transportpolitiska målet ska kunna nås behöver funktionsmålet i huvudsak utvecklas inom ramen för hänsynsmålet. Vidare konstaterar regeringen att ska klimatmålet nås behöver funktionsmålet i huvudsak utvecklas inom ramen för hänsynsmålet. Med detta avses att den samlade utvecklingen inom transportsystemet ska leda till att klimatmålet för transporter nås. Det innebär inte att varje enskild åtgärd som vidtas i transportsystemet måste bidra till att uppfylla klimatmålet.

Klimatmålen är en utpekad utgångspunkt för planeringen. Riksdagen har beslutat om ett etappmål under hänsynsmålet som innebär att växthusgasutsläppen från inrikes transporter, utom inrikes flyg, ska minska med minst 70 procent senast år 2030 jämfört med 2010. Det klimatpolitiska ramverket har ett långsiktigt mål som innebär att Sverige inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser år 2045.

Ytterligare utgångspunkter som är relevanta för planrevideringen och för miljöbedömningen framgår i regeringens proposition 2020/21:151 samt i kommande uppdrag till Trafikverket att ta fram ett planförslag.

REGIONALA MÅL

Energi- och klimatstrategi för Jämtlands län

I Jämtland har Länsstyrelsen tillsammans med näringslivet, länets kommuner och Region Jämtland Härjedalen tagit fram en energi- och klimatstrategi; "Fossilbränslefritt 2030 Jämtlands län, Energi-och Klimatstrategi för Jämtlands 2020-2030".

Klimatstrategin konstaterar att energiomställningen är den stora utmaningen för Jämtlands län. I länet har utsläppen minskat med ca 3 procent per år under perioden 2010-2017. Om länet ska kunna hålla sin koldioxidbudget krävs totalt minst 10 procent minskade utsläpp per år.

Länet är till ytan stort, med långa avstånd. Antal mil statlig väg är hela 600 mil. Möjligheten till alternativa transportsätt än bil är många gånger obefintliga i länets mest glesbefolkade områden. Möjligheten till bra vägar är viktigt men också möjligheten att kunna använda fossilbränslefria drivmedel.

Inom länet och inom ramen för Klimatrådet pågår ett antal projekt för med syfte att genomföra aktiviteter och samordning för investeringar i energiomställningen. Projekten handlar om allt från utveckling av länets laddinfrastruktur till kartläggning av förnybara drivmedel och om bioflygbränsle.

Insatsområden:

- stimulera teknik- och innovationsutveckling, *till exempel för vätgas- och bränslecellsteknik, kombinerade transport-, kollektivtrafik och logistiklösningar, hållbara biodrivmedel för flyg, elflyg, eldrivna arbetsmaskiner, drönare, och hyperloopteknik*
- insatser för ökad andel tågresande och nyttjande av järnväg för gods, *såsom snabba tågförbindelser till Stockholm, Sundsvall och Trondheim, attraktiva restider, positiva boknings- och reseupplevelser, förbättrad vardagspendling, reguljär nattågstrafik, elektrifiering av Meråkerbanan, förbättringar av Inlandsbanan*
- insatser för att minska andel pendlingsresor och tjänsteresor med bil och flyg, *till exempel genom distansarbete, resfria möten, resepolicyer med klimatväxling och liknande åtgärder som skapar incitament för klimatsmarta beteenden*
- prioritera och kombinera kollektivtrafik, cykeltrafik, gångtrafik och gröna stråk i planering, *till exempel i länstransportplaner, kommunala översiktsplaner, det regionala serviceprogrammet, och i det regionala trafikförsörjningsprogrammet, liksom investeringar i gång- och cykelbanor samt pendlarparkeringar vid trafikknutpunkter*
- öka tillgång och efterfrågan på hållbara förnybara drivmedel för bilar, *arbetsmaskiner, lastbilar, bussar och flyg, till exempel via offentlig upphandling*
- förbättra infrastruktur för laddbara fordon *vid viktiga resenoder (till exempel tåg- och busstationer), vid kontorsmiljöer, i den offentliga miljön, och vid hemmet*
- riktade åtgärder och attitydpåverkande insatser för ett jämställt och jämlikt transportsystem *till exempel jämställd snöröjning, att nå flera samhällsgrupper med budskap om exempelvis möjligheter med kollektivtrafik, cykling, hållbara drivmedel,*

och laddbara fordon, samt att öka tillgängligheten för människor med funktionsnedsättning vid elbilsladdstationer och tankstationer för biodrivmedel.

3. Fokusområden/Avgränsning

Klimat- och miljöaspekter och ett helhetstänkande har betonats och 4-stegsprincipen ska vara en ledstjärna för planarbetet.

Föreliggande förslag till regional transportplan är i allt väsentligt en revidering av den plan som upprättades år 2018. Då planen revideras vart fjärde år innebär det att många av de objekt som beslutades då kvarstår även i denna plan. Avgränsningen innebär ett fokus på de områden som är mest relevanta för den regionala transportplanen. Planens redovisade miljöeffekter (positiv, negativ eller ingen påverkan, relaterades till om ingen åtgärd genomförs (nollalternativ).

Tabell 1 Sammanställning över fokusområden med tillhörande miljöaspekt och delaspekt för vilka miljöpåverkan utifrån föreslagna åtgärder bedöms i denna miljökonsekvensbeskrivning.

Fokusområden	Miljöaspekt (och delaspekt)			
Klimat	Klimatpåverkan (Trafikens klimatpåverkan) (Planering för ett transporteffektivt samhälle) (Infrastrukturhållningens klimatpåverkan)			
Landskap	Landskap	Naturmiljö	Kulturmiljö (Infrastrukturens kulturmiljöer) (Riksintressen och kulturresevat) (Bebyggelse) (Forn - och kulturlämningar)	
Hälsa och livskvalitet	Hälsa (Buller och vibrationer) (Trafiksäkerhet) (Fysisk aktivitet)	Befolkning	Luft	
Hushållning av resurser	Mark	Vatten (Dricksvatten) (Ekologiska värden) (Flöden och nivåer) (Avsnörda vattenområden)	Hushållning med naturresurser (Områden utpekade med stöd av 7 kap. MB och riksintressen enligt 3 eller 4 kap. MB) (Material inkl. massor, energi och råvaror) (Ekosystemtjänster och grön infrastruktur)	Jord

Fokusområden (motsvarande de som pekats ut i Nationella planen) är valda utifrån de miljöområden som kan anses vara mest relevanta att beskriva i MKB för den aktuella tillämpningen. Förenklat är fokusområdena en aggregering av aspekter, såsom illustreras i tabell 1. Men i verkligheten finns flera aspekter (och delaspekter) som kan sägas ingå i flera fokusområden. Fokusområden är i stort sett desamma som tidigare använts.

Syftet med fokusområden är att miljökonsekvensbeskrivningen får omfattning och detaljeringsgrad som är anpassad till bland annat planens detaljeringsgrad, planen beslutsnivå och kunskapsunderlag samt får ett fokus på de miljöfrågor som såväl Trafikverket som andra uppfattar som mest relevanta och intressanta.

Trafikverket bedömer att fokusområden ger en översiktlighet som är lämplig för ett ökat genomslag i planeringsprocessen och i beslutsfattande. Det blir också ett lämpligare format för de intressenter och allmänhet som är mindre bevandrade i lagstiftning och praktik inom miljöbedömning.

Fokusområden är också ett sätt att hantera inbördes förhållande och kumulation mellan aspekterna samt att inkludera andra delar av miljön (aspekter) som är relevanta i sammanhanget men som inte anges uttryckligen i Miljöbalken.

FOKUSOMRÅDE KLIMAT

Klimatpåverkan är den enskilda aspekt som av många anses vara den mest relevant vad gäller transportsystemet och nationell plan. Därför är klimat ett fokusområde. Klimatfrågan handlar dels om klimatpåverkan från trafik och infrastrukturen, men också om hur statlig transportinfrastruktur kan bidra till omställning och anpassas till ett samhälle där klimatomålen nås. (Klimatanpassning tillhör inte fokusområde klimat då det handlar om infrastrukturens anpassning och förmåga att stå emot ett förändrat klimat)

FOKUSOMRÅDE HÄLSA OCH LIVSKVALITET

Transportsystemet har betydelse för effekter på människors hälsa, och statlig transportinfrastruktur är en del. Till hälsa och livskvalitet hör till exempel trafikbuller, luftföroreningar, möjligheten till fysisk aktivitet genom säker gång och cykel samt hur olika delar av befolkningen berörs av planen.

FOKUSOMRÅDE LANDSKAP

Transportinfrastrukturen och trafiken har omfattande påverkan på det omgivande landskapet inklusive dess natur- och kulturvärden. Åtgärder i planförslaget har stor betydelse. Påverkan på biologisk mångfald är av särskild vikt.

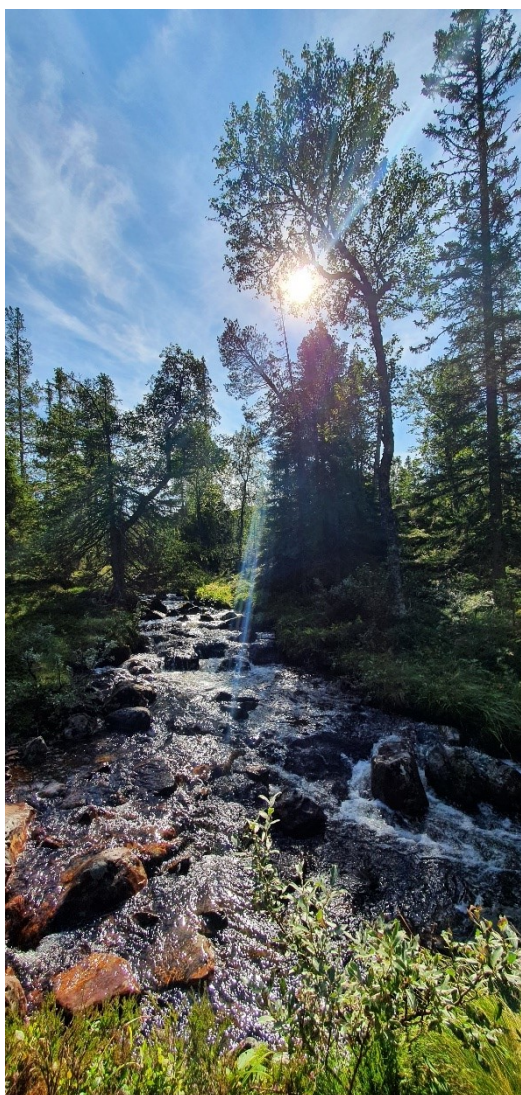
FOKUSOMRÅDE HUSHÅLLNING AV RESURSER

Åtgärder i den statliga transportinfrastrukturen innebär, direkt och indirekt, användning av resurser. Det handlar om användning av energi och material, men också användning av eller påverkan på mark som är av värde för andra intressen och näringar eller som är skyddade. Den regionala transportplanen bedöms kunna medföra väsentlig miljöpåverkan inom följande områden:

- Klimat
- Hälsa och livskvalitet
- Landskap
- Hushållning av resurser

Miljöbedömningen avgränsas tidsmässigt till att omfatta den nya planperioden för åren 2022-2033 även om miljöeffekterna av åtgärderna i transportplanerna sträcker sig längre än till planperiodens slut. Motiveringen till detta är att planeringsunderlagen generellt inte innehåller dataunderlag som gör det möjligt att bedöma effekter och konsekvenser på längre sikt.

Den geografiska avgränsningen är primärt påverkan i Jämtlands län. Bedömningen omfattar väg, järnväg, gång- och cykelvägar samt åtgärder kring dessa.

Figur 1. Inom fokusområdet hushållning av resurser ska bland annat påverkan på närliggande vattendrag bedömas.

4. Inriktningen på miljökonsekvensbeskrivningen

I en miljökonsekvensbeskrivning ska betydande miljöpåverkan identifieras, bedömas och beskrivas. Åtgärder som leder till positiv påverkan utifrån den utpekade målbilden kommer att beskrivas, liksom åtgärder som leder bort från målen.

Att närmare i detalj beskriva miljöpåverkan för varje enskilt objekt utifrån målbilden görs bäst i samband med planering och projektering av det aktuella objektet. I det här skedet av planeringsprocessen finns som regel inte heller underlag framtagna vad gäller det fysiska utförandet av åtgärder, som är nödvändiga för att mer specifikt bedöma påverkan på exempelvis växt- och djurliv eller grundvatten. Dessa aspekter kommer alltså att beaktas i senare verkställighetsskeden för enskilda objekt. Syftet med miljöbedömningen är också att bidra i prioriteringsdiskussionerna kring planen med relevant underlag avseende;

- Att identifiera system- eller strukturpåverkande åtgärder och frågor om en åtgärd gynnar privatbilism, kollektivtrafik eller gång- och cykeltrafik
- Om en åtgärd är trafikgenererande

- Om åtgärden leder i rätt eller fel riktning ur miljösynpunkt
- Bidra till att modifiera utformningen i det fall en åtgärd leder i fel riktning men ändå är angelägen.

KOPPLINGAR TILL ANDRA PLANER

Den regionala planen har direkta kopplingar till följande andra planer:

- Regional utvecklingsstrategi för Jämtlands län
- Energi- och Klimatstrategi för Jämtlands län
- Nationell transportplan
- Regionalt trafikförsörjningsprogram 2021-2026

5. Planens miljökonsekvenser

I detta avsnitt beskrivs den miljöpåverkan som regionala transportplanens föreslagna åtgärder bedöms ge upphov till.

En avgränsning har gjorts för vilka miljöaspekter som kan beaktas utifrån kapitel 3 ovan. De miljöaspekter som har beaktats avser områdena klimat, hälsa, landskap och hushållning av resurser. För de olika objekten redovisas en bedömning av åtgärdernas påverkan i jämförelse med nollalternativ. Med nollalternativ avses att föreslagna åtgärder i planen inte utförs.

Bedömd påverkan redovisas i en femgradig skala enligt figur till höger.

Positiv miljöpåverkan
Måttlig positiv miljöpåverkan
Ingen/marginell miljöpåverkan
Måttlig negativ miljöpåverkan
Negativ miljöpåverkan

BYGGTIDEN

Under byggtiden medför alla byggprojekt viss miljöpåverkan. Det kan handla om ökade bullerstörningar, risk för läckage av oljor från arbetsfordon, grumling av vattendrag osv. I kommande planeringsskeden studeras risker under byggtiden och åtgärder för riskminimering och åtgärder för att minimera de negativa miljökonsekvenserna föreslås. Konsekvenser under byggtiden kommer ej att tas hänsyn till i de sammanställningar som följer nedan.

GÅNG- OCH CYKELVÄGAR

Då gång- och cykelvägsobjekten är mycket lika varandra utifrån utförande kommer dessa att bedömas som en åtgärd och inte som enskilda objekt.

Tabell 2 Sammanställning över miljöpåverkan vid byggnation av prioriterade gc-vägsobjekt.

Objekt	Klimatpåverkan och energianvändning	Påverkan på människors hälsa	Påverkan på landskapet	Hushållning av resurser
Gång- och cykelvägar	Åtgärderna bedöms medföra en positiv miljöpåverkan inom fokusområdet. Byggnation av gång- och cykelvägar uppmuntrar till nyttjande av alternativa färdmedel vilket kan medföra en överflyttning från fordonstrafik till gång/cykel.	Åtgärderna bedöms medföra en positiv miljöpåverkan inom fokusområdet. En utbyggnation av gång- och cykelvägnätet kan uppmuntra till fysisk aktivitet både vid pendling till arbete/skola men även på fritiden. Åtgärden innebär ingen ökning av bullernivåer eller utsläpp till luft.	Åtgärder kommer att kräva att ny mark tas i anspråk och kan innebära att värdefull natur- och kulturmiljö berörs. Vid upprättande av vägplan tas hänsyn till det angränsande landskapet och eventuella natur- och kulturmiljövärden och eventuella skyddsåtgärder föreslås. Åtgärden bedöms sammantaget medföra måttliga negativa konsekvenser.	Åtgärder kommer att kräva att ny mark tas i anspråk och vid byggnation kan tillskott av massor krävas om massbalans ej uppnås inom ramen för projektet. Objekten kan komma att påverka vattenresurser. Vid upprättande av vägplan föreslås eventuella skyddsåtgärder. Åtgärden bedöms sammantaget medföra måttligt negativa konsekvenser.

VÄGOBJEKT

Tabell 3. Sammanställning över miljöpåverkan vid byggnation av prioriterade vägobjekt.

Objekt	Klimat	Hälsa och livskvalitet	Landskap	Hushållning av resurser
Väg 662 Bonåshamn - Huså	Åtgärderna bedöms inte medföra någon påverkan på klimatet eller energianvändningen.	Åtgärden bedöms inte medföra någon påverkan på människors hälsa.	Åtgärder kommer utföras längs befintlig sträckning. Inga bedömda större förändringar i plan eller profil. Ingen bedömd påverkan på landskapsbilden.	Åtgärder kommer utföras längs befintlig sträckning och bedöms till största del kunna utföras inom befintligt vågområde. Viss påverkan på vatten kan uppkomma och uppbyggnationen av vägen kommer troligtvis innebära tillförsel av nya massor. Åtgärden bedöms medföra måttligt negativa konsekvenser.
Väg 722 Stugun - Kompaniet	Åtgärderna bedöms medföra en måttligt positiv påverkan på klimat och energianvändning	Åtgärden bedöms medföra en bättre trafiksäkerhet för oskyddade trafikanter och ökad framkomlighet för fordonstrafiken. Åtgärden bedöms inte medföra någon ökad trafik längs sträckan. Sammantaget ger åtgärden ett positivt bidrag till fokusområdet människors hälsa.	Åtgärden utförs längs befintlig sträckning. Vägen föreslås breddas vilket kan påverka landskapsbilden. Breddningen kan även medföra påverkan på natur- och kulturmiljö. Måttligt negativ påverkan på landskapsbilden.	Åtgärden utförs längs befintlig sträckning. Viss omfattning av nya markanspråk då vägen föreslås breddas. Marginell negativ påverkan på landskapsbilden.
Väg 695 Hållandsvägen	Åtgärderna bedöms medföra måttligt positiv påverkan på klimat och energianvändning	Åtgärden bedöms medföra en bättre trafiksäkerhet för oskyddade trafikanter och ökad framkomlighet för fordonstrafiken, däribland kollektivtrafiken, vilket ger ett positivt bidrag till människors hälsa.	Åtgärden utförs längs befintlig sträckning. Mycket begränsad omfattning av nya markanspråk. Ingen bedömd påverkan på landskapsbilden.	Åtgärden utförs längs befintlig sträckning. Begränsad omfattning av nya markanspråk och påverkan på naturresurser. Ingen bedömd påverkan.
Väg 675 Ede kurva	Åtgärderna bedöms inte medföra någon påverkan på klimatet eller energianvändningen.	Åtgärden ska förbättra trafiksäkerheten på den aktuella platsen vilket ger ett positivt bidrag till människors hälsa.	Måttlig negativ påverkan på landskapet då åtgärden kan innebära att ny mark tas i anspråk för vägen.	Åtgärden utförs längs befintlig sträckning. Begränsad omfattning av nya markanspråk och påverkan på naturresurser. Ingen bedömd påverkan.
Väg 614 Häste - Ytterån	Åtgärderna bedöms inte medföra någon påverkan på klimatet eller energianvändningen.	Trafiksäkerhet bedöms öka längs sträckan till följd av borttagande av ett antal skarpa kurvor och krön. Bedömningen är att åtgärderna ger ett positivt bidrag till fokusområdet människors hälsa.	Måttlig negativ påverkan på landskapet. Vägens plan och profil kan komma att ändras längs delar av sträckan, något som lokalt kan komma att påverka landskapsbilden och natur- och kulturvården.	Åtgärden utförs längs befintlig sträckning. Viss omfattning av nya markanspråk då vägen föreslås justeras i plan och profil. Viss påverkan på naturresurser. Sammantaget måttligt negativ påverkan på fokusområdet.

6. Planens miljöpåverkan – samlad bedömning

Länstransportplanens förslag är i mycket begränsad utsträckning strukturskapande. Huvuddragen i länets infrastruktur är etablerade sedan lång tid. Flertalet av planens åtgärder handlar om att trimma och effektivisera den befintliga infrastrukturen. Det är inte möjligt att på ett säkert sätt kvantifiera planens miljöeffekter. Tabellerna ovan ger dock en indikation på hur miljön kan påverkas ur olika aspekter.

KLIMAT

Planen innehåller åtgärder som till största delen bygger på förbättring och vidareutveckling av befintlig infrastruktur. Planen har sin tyngdpunkt på byggnation av gång- och cykelvägar vilket innebär ett positivt bidrag då åtgärderna möjliggör ett större nyttjande av alternativa färdmedel framför allt vid kortare resor. Vägåtgärderna som planeras genomföras bedöms i sig inte leda till en ökad trafikering och därmed ej heller till ökad klimatpåverkan. Planens påverkan på klimatet bedöms därför sammantaget vara måttligt positiv.

Ekonomiska styrmedel och fordonsutveckling kommer sannolikt ha betydligt större påverkan på klimatet när det gäller transportområdet under planperioden.

HÄLSA OCH LIVSKVALITET

Genom planens trafiksäkerhetsåtgärder, både genom separering av fordonstrafik och oskyddade trafikanter samt åtgärdande av brister längs vägnätet, bedöms riskerna för allvarliga trafikolyckor minska. Den föreslagna satsningen på gång- och cykelvägar bedöms också påverka människors hälsa positivt genom ökad fysisk aktivitet.

När det gäller buller bedöms inte planens åtgärder medföra att fler människor blir bullerstörda. Sammantaget bedöms planen ge ett positivt bidrag till fokusområdet för hälsa och livskvalitet.

LANDSKAP

I en begränsad omfattning kommer ny mark att tas i anspråk i samband med rätning av trafikfarliga kurvor samt anläggande av gång- och cykelvägar. Åtgärderna kan också innebära en viss påverkan på både natur- och kulturmiljö. Omfattning av detta kan variera mellan objekten och kommer att studeras närmare i samband med upprättandet av vägplan. I detta skede bedöms miljökonsekvenserna för natur- och kulturmiljö bli marginella till måttligt negativa.

Påverkan på landskapet bedöms sammantaget bli måttligt negativa i och med att samtliga åtgärder föreslås inom eller i direkt anslutning till befintligt vägområde.

HUSHÅLLNING AV RESURSER

I princip all byggnation innebär påverkan på mark och vatten. Beroende på platsens förutsättningar kan miljökonsekvenserna variera i omfattning. Exempelvis kan vissa projekt byggas med massbalans, vilket innebär att inget material behöver tillföras utifrån. Medan andra projekt får en större påverkan då material måste tillföras från närliggande täkter. Påverkan på vattenresurser kan i många fall undvikas genom skyddsåtgärder i samband med byggskedet och eventuella permanenta skyddsåtgärder.

Sammantaget bedöms miljöpåverkan för fokusområdet bli måttligt negativa då viss påverkan kommer vara oundviklig.

7. Fortsatt prövning av miljökonsekvenserna

För samtliga åtgärdsförslag i den regionala transportplanen kommer en fortsatt prövning av åtgärdernas miljökonsekvenser att ske i den vägplaneprocess som genomförs inför byggnation. Prövningen kan ske genom en miljöbeskrivning eller en miljökonsekvensbeskrivning beroend av om den aktuella planen bedöms ha betydande miljöpåverkan eller ej. Länsstyrelsen är den myndighet som bedömer planens påverkan och därmed nivån på beskrivningen av miljöpåverkan.

Svar på remiss av förslag till Regional transportplan för Jämtlands län 2022 - 2033

Strömsunds kommun har tagit del av remissutgåvan för "Regional transportplan för Jämtlands län 2022 - 2033". Syftet med remissen är att inhämta synpunkter från aktörer inom länet.

Svar på remiss

Strömsunds kommun ser med oro på utvecklingen som remissutgåvan beskriver. Detta med tanke på den extremt låga tilldelningen av ekonomiska medel som kommer regionen till del. Tilldelningen är därför den enskilt viktigaste frågan som måste lyftas fram och tydliggöras ytterligare. Det är tveksamt om tilldelade medel räcker till någon som helst utveckling eller vidmakthållande av nuvarande vägstandard och troligen inte heller för att färdigställa, sedan tidigare, utpekade och prioriterade objekt. Detta i en region som trots en väl fungerande kollektivtrafik i de stora pendlingsstråken i stor omfattning är beroende av vägtransporter med bil och där det mesta godset transporteras på våra vägar.

Förutom den extremt låga tilldelningen så är det ett stort problem att länet hamnar i en situation där budget omöjligt kan hållas och som vi senare straffas för med avräkning på kommande planperiod. Arbetssätt kring projektering, planering och budgetering måste därför förändras i grunden så att vi inte återigen riskerar att hamna i denna situation. Därtill bör staten genom Trafikverket ha ett strikt ansvar gällande budget och ta tillkommande kostnader som ursprungligen inte kalkylerats för.

Av den tilldelade potten på 448 miljoner, efter avräkning, ska 25 % gå till utvecklingen av vägnätet. Med det omfattande vägnät vi har i länet finns det inga möjligheter, mer än på marginalen, att prata om en utveckling. Anslagen måste därför öka rejält och mer pengar behöver gå till riktig utveckling av vägnätet.

Inlandsbanan och inlandsstråket lyfts i prioriteringarna vilket är bra, dock bör behovet att knyta ihop inlandet från norr till söder tydliggöras. Det finns behov att lyfta fram inlandsbanan för godstransporter men även för persontransporter genom inlandet främst ur de miljömässiga argumenten men även som ett komplement och redundans till stambanan.

Mitträckesseparering på våra Europavägar lyfts fram vilket är bra och det arbetet ska givetvis fortgå men är det genomförbart? Med tanke på vad en mitträckesseparering kostar så är risken överhängande att det tyvärr dröjer och under tiden bör andra lösningar som exempelvis viltstängsel vara en möjlig insats för att höja trafiksäkerheten så att hastighet kan återställas till 90 kilometer per

timme på våra Europa- och riksvägar. Detta då viltolycksrisken i Jämtland/Härjedalen är högre än andra risker kopplat till hastigheten 90 kontra 80 kilometer per timme. Därför bör också regelverket ses över gällande kraven för att bibehålla en högre hastighet och koppla dessa krav till att också inbegripa andra trafiksäkerhetshöjande åtgärder. Sänkt hastighet motiveras med lägre risker och mindre utsläpp vilket måste ifrågasättas då antalet farliga omkörningar tenderar att öka på dessa sträckor vilket därmed leder till fler olyckor en ojämnare trafikrytm och mer utsläpp. Det finns även en målkonflikt i de sänkta hastigheterna eftersom Trafikverket har i uppdrag att arbeta med att utveckla/förstora arbetsmarknadsområden. Sänkt hastighet utefter våra större vägar som nyttjas som pendlingsstråk bidrar inte till detta!

Den extremt låga tilldelningen leder till brister på våra vägar som utvecklas till risker som kommer förorsaka olyckor på vägarna i vårt län. Detta kan inte kompenseras med sänkta hastigheter utan måste åtgärdas med ökade anslag eftersom hastighetsöverträdelser och ovarsam körning kommer bestå och troligen också öka trots viss hastighetsövervakning. Sämre vägstandard talar också för att enskilda fordonsägare väljer större och tyngre fordon ur ett säkerhetsperspektiv vilket i sin tur leder till ökade utsläpp vilket vi har en målsättning att minska.

Om länet fortsatt ska kunna planera för framtiden och fastställda vägplaner kunna genomföras behöver, utifrån rådande situation, regelverket kring genomförandetiden ändras. Nuvarande tidsgräns gör att projekt riskerar att inte genomföras på grund av genomförda projekt kostat mer än vad som budgeterats för. Detta är i sin tur direkt kopplat till den låga tilldelningen och det bristfälliga arbetssätt som Trafikverket ansvarar för gällande projektering, planering och budgetering för projekt kopplade till den regionala transportplanen och dess prioriterade projekt.

Kontaktuppgifter

Strömsunds kommun

Box 500

833 24 Strömsund

0670-161 00

kommun@stromsund.se

www.stromsund.se

den 11 januari 2022

Diarienummer KS.2021.14

§ 14 Medborgarförslag om bro och spångar över Ammerån

Förslagsställaren vill tillgängliggöra Ammeråns sydsida för friluftaktiviteter för både besökare och lokalbefolkning genom uppförande av hängbroar och spångar.

Uppförande av hängbroar och spångar över Ammerån innebär stora investeringar och är tekniskt komplicerat och ingår inte i kommunens nuvarande prioriterade verksamhetsområden.

Underlag till beslut

Tjänsteskrivelse
Medborgarförslag

Yrkande

Ordföranden föreslår arbetsutskottet besluta enligt upprättat förslag.

Arbetsutskottets förslag till kommunstyrelsen

Kommunfullmäktiges beslut.

Medborgarförslaget avslås.

Justerare

Diarienummer KS.2021.14

Medborgarförslag angående broar och spångar vid Ammerån

Sammanfattning

Förslagsställaren vill tillgängliggöra Ammeråns sydsida för friluftaktiviteter för både besökare och lokalbefolkning genom uppförande av hängbroar och spångar.

Förslag till beslut

Uppförande av hängbroar och spångar över Ammerån innebär stora investeringar och är tekniskt komplicerat och ingår inte i kommunens nuvarande prioriterade verksamhetsområden.

Medborgarförslaget avslås.

Ansvarig förvaltning och tjänsteperson

Framtids- och utvecklingsförvaltningen, Björn Amcoff, förvaltningschef

Bilagor

Medborgarförslag

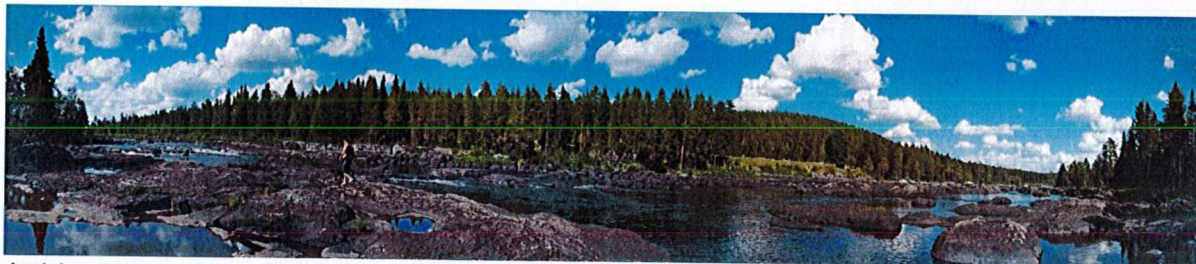
Beslut skickas till

Andreas Sund

Framtids- och utvecklingsförvaltningen

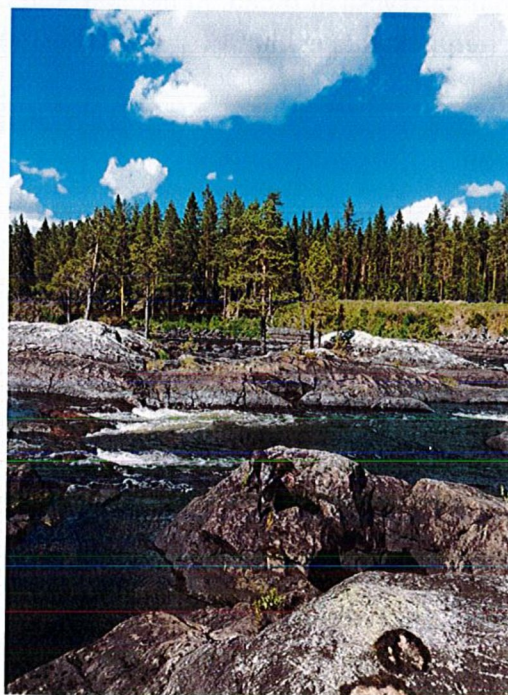
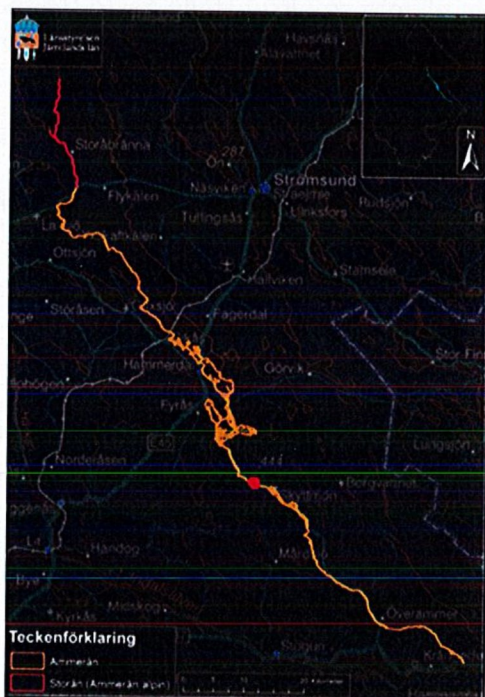
Medborgarförslag Ammerån 201205

Ett av mina tidigaste barndomsminnen är när jag och min far åkte till Mårdseleforsarna i Vindelälven en bit från Umeå. Vi gick på hängbroar och smala spångar över svindlande forsar med stort adrenalinpåslag för en femåring. Jag kommer än idag ihåg hur hängbroarna svajade och hur dimman från forsen gjorde luften sval att andas. Det är fortfarande min största naturupplevelse och har präglat mig och mitt arbete i och för naturen. Kanske var det därför jag sökte mig till Hammerdal och Jämtland. För att kunna ge mina barn en liknande upplevelse.

(Bild 1 Ammerån -badklipporna)

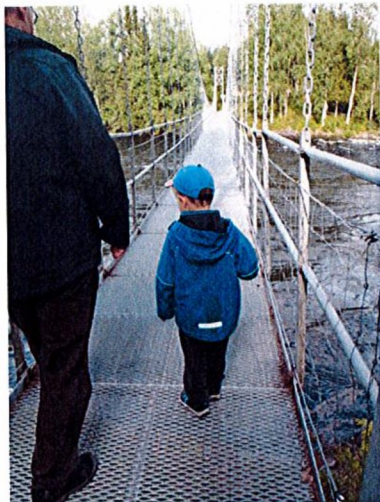
Det vore en betydande insats för friluftslivet om det kunde byggas en hängbro över Ammerån. Den exakta placeringen är i anslutning till parkeringsfickan innan vägbron över Ammerån vid Skyttmon (se bifogad karta). En hängbro skulle skapa bättre tillgänglighet för besökare utan att slita på den känsliga naturen. Över hängbron skulle man ta sig till klippformationer som utgör bra badklippor, fiskeplatser eller en bra utgångspunkt för exkursioner på Ammeråns sydsida. Insatsen skulle gynna turism och trivsel för boende nära Ammerån.

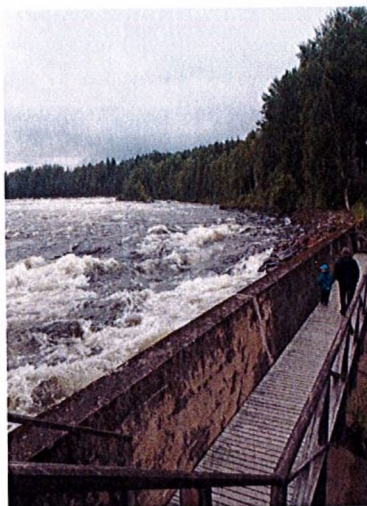
(Bild 2 Kart över Ammerån från Länsstyrelsen) (Bild 3 Ammerån -passagen)

För att kunna ta sig till Ammeråns sydsida mellan Gravasund och Skyttmon så måste skogsbilvägar med bom forceras och långa vandringar över stock och sten måste

genomföras. Vandring sker i obanad terräng vilket ökar risken för skador både hos vandraren och den känsliga naturen. Om istället en eller möjligtvis två hängbroar skulle anläggas med snickrade träspångar i anslutning så skulle både människa och natur skonas.

(Bild 4 Hängbro över Vindelälven)

(Bild 5 Träspångar vid Vindelälven)

Bilderna visar en hängbro över Vindelälven i orten Vindeln, Västerbotten. En sådan hängbro och träspången som syns på bilden skulle kunna bli verklighet även i Ammerån. Om inte Vindelälven är bekant för läsaren så kanske Forsaleden utanför Östersund är ett mer välkänt utflyktsmål. Vi skulle kunna skapa en lika populär destination av Ammerån och dess omgivning. Jag delar gärna med mig av mitt bästa smultronställe i Hammerdal. Frågan är till hur många? Lycka är delad. Ju fler som kan ta sig till mitt smultronställe desto stoltare över vår natur skulle jag bli. Det är ingen kostnad att anlägga en eller två hängbroar - Det är en investering!

Vid pennan

Andreas Sund

Andreas Sund
Håxås, Hammerdal

2012 80

Adress: Håxås 435

83348 HAMMERDAL

Tel: 076 - 8145577

Förslaget har skickat per mail till Strömsunds kommun, Ragunda kommun och Länsstyrelsen Jämtland 201206

den 11 januari 2022

Diarienummer KS.2021.72

§ 15 Medborgarförslag om förmåncykel i Strömsunds kommun

Ett medborgarförslag har lämnats in där förslagslämnaren önskar att Strömsunds kommun på försök ska erbjuda förmåncykel till sina anställda.

I förslaget pekar man på såväl friskvårdsfördelar för personalen samt minskad klimatpåverkan. Modellen som föreslås är att anställda tecknar ett cykelhyresavtal med bruttolöneavdrag.

Att cykelpendla till och från jobbet är naturligtvis både hälsosamt och miljövänligt och bör uppmuntras, dock är kommunerna där förmåncykel införts enligt förslaget städer. Detta ger bättre förutsättningar för cykelpendling än i Strömsunds kommun som är större till ytan och mer glesbefolkad. Förhållandevis många av kommunens anställda har ett så långt pendlingsavstånd att dessa inte skulle kunna nyttja förmånen.

Underlag till beslut

Tjänsteskrivelse
Medborgarförslag

Yrkande

Ordföranden föreslår arbetsutskottet besluta enligt upprättat förslag.

Arbetsutskottets förslag till kommunstyrelsen

Kommunfullmäktiges beslut

Medborgarförslaget avslås.

Diarienummer KS.2021.72

Medborgarförslag om förmånscykel i Strömsunds kommun

Ett medborgarförslag har lämnats in där förslagslämnaren önskar att Strömsunds kommun på försök ska erbjuda förmånscykel till sina anställda.

I förslaget pekar man på såväl friskvårdsfördelar för personalen samt minskad klimatpåverkan. Modellen som föreslås är att anställda tecknar ett cykelhyresavtal med bruttolöneavdrag.

Förslagslämnaren pekar även på att man i ett antal kommuner infört förmåns-
cykel med gott resultat.

Att cykelpendla till och från jobbet är naturligtvis både hälsosamt och miljö-
vänligt och bör uppmuntras, dock är kommunerna där förmånscykel införts
enligt förslaget städer. Detta ger bättre förutsättningar för cykelpendling än i
Strömsunds kommun som är större till ytan och mer glesbefolkad. Förhållande-
vis många av kommunens anställda har ett så långt pendlingsavstånd att dessa
inte skulle kunna nyttja förmånen.

Ur ett ekonomiskt perspektiv blir förslaget med bruttolöneavdrag mer gynnsamt
för anställda med högre inkomst vilket missgynnar stora personalgrupper.
Bruttolöneavdrag påverkar också den pensionsgrundande inkomsten negativt.

Förslag till beslut

Medborgarförslaget avslås

Ansvarig förvaltning och tjänsteperson

Kommunledningsförvaltningen, Ingela Sonidsson, HR-chef

Beslut skickas till

Anna Andrée
Kommunledningsförvaltningen

Bilagor

Medborgarförslag

Medborgarförslag om Förmånscykel i Strömsunds kommun

VISSTE DU ATT...

- Risken för att få typ 2 diabetes och hjärt- och kärlsjukdomar är mindre hos personer som cyklar än de som tar bilen.
- Din sömn förbättras, dina stressnivåer minskar och din prestationsförmåga ökar.
- Om du ställer bilen i 20 veckor och tar cykeln istället, minskar du ditt koldioxidutsläpp med 2,5 procent.
- Cykling minskar sjukfrånvaron och ökar livslängden
- Det är ett smidigt och snabbt sätt att ta sig fram med cykeln.
- De ekonomiska kostnaderna för dig och samhället tillsammans minskar med en sjättedel.
- Och kanske framförallt: det är kul att cykla !

FÖRSLAGET:

Att cykla till jobbet har många positiva effekter - både för de anställda och för arbetsgivaren. Det bidrar till minskad sjukfrånvaro, minskade klimatutsläpp och ibland mindre parkeringsproblematik. Ett bra sätt att öka andelen cyklister på arbetsplatsen är att införa förmånscyklar för anställda. Det innebär att de anställda får teckna ett cykelhyresavtal med bruttolöneavdrag. Om den anställda köper ut cykeln (till rådande marknadspris) efter hyresperioden brukar det ge en totalkostnad som är 20-40% lägre än om den anställde från start köpt cykeln direkt från butik.

Konceptet är kostnadsneutralt vilket innebär att det inte medför några extra kostnader för arbetsgivaren. Trots det, är det förmånligt för de anställda eftersom hyran är förmånsbeskattad. Flertalet kommuner och organisationer (ex. Umeå, Borås, Jönköping och Östersund) har infört förmånscyklar, de medarbetare som nyttjar erbjudandet ökar sitt cyklande. I Jönköpings kommun ökade förmånscyklisternas cykelpendling med 163% under sommarhalvåret. Hela 48% av alla svarande uppger att de tränade mer efter levererad förmånscykel.

Mitt förslag är således att Strömsunds kommun borde på försök börja med förmånscyklar. För att få en friskare personal, få andra företag i kommunen att hänga på samt leder det till mindre koldioxidutsläpp.

FINANSIERING:

Det finns flertalet företag som erbjuder tjänster kring förmånscyklar där de står för nästan all administration. Så klart krävs det resurser vid uppstarten av en sådan förmån. Eventuellt kan

det finansieras med medel från den interna klimatväxlingspotten, om det finns någon? Kan också, liksom andra kommuner finansiera detta med riktade statsbidrag, regionalt investeringsstöd eller kan kommunen söka medel till ett flerårigt projekt genom t.ex Tillväxtverket. Vissa organisationer som infört förmåncyklar har lagt på en liten avgift på den månatliga hyran för att finansiera systemet. Men det går också att se det som en åtgärd för friskare personal och att öka Strömsunds kommuns attraktivitet som arbetsgivare.

Anna Andrée.....

18/
1-21

Anna Andrée

Bergevägen 16

83393 Strömsund

Telnr: 070/4127735

den 11 januari 2022

Diarienummer KS.2021.176

§ 16 Medborgarförslag om dialogmöten för byutveckling

Hervor Dahlén, Margareta Mårtensson och Mats Danielsson har tillsammans inkommit med ett medborgarförslag om dialogmöten för byutveckling.

Att kommunen har en regelbunden och aktiv dialog med sina invånare, föreningar och näringsliv är av stor vikt. Detta kan ske på många olika sätt, att bjuda in till så kallad medborgardialog är något kommunen gjort vid ett flertal tillfällen. Exempel på andra sätt är att gå ut med enkäter eller göra besök hos föreningar och företag. Trygghetsvandringar har också genomförts på flera platser i kommunen. Ett aktivt arbete pågår också med att hitta former för digitala dialogmöten.

Strömsunds kommun vill aktivt arbeta för att utveckla dialogen med sina invånare och ser positivt på det inkomna medborgarförslaget. Kommunfullmäktige beslutade den 8 december 2021 att avsätta 250 000 kronor för att framtids- och utvecklingsförvaltningen tillsammans med föreningen Fjällsjö Framtid och invånarna i Backe arbeta med samhällsutvecklingsfrågor. Utöver detta beslutades att medel för fortsatt samhällsutveckling i kommunens övriga orter planeras i kommande budgetarbete.

Underlag till beslut

Tjänsteskrivelse
Medborgarförslag

Yrkande

Ordföranden föreslår arbetsutskottet besluta enligt upprättat förslag.

Arbetsutskottets förslag till kommunstyrelsen

Kommunfullmäktiges beslut

Medborgarförslaget anses besvarat.

Diarienummer KS.2021.176

Medborgarförslag om dialogmöten för byutveckling

Hervor Dahlén, Margareta Mårtensson och Mats Danielsson har tillsammans inkommit med ett medborgarförslag om dialogmöten för byutveckling.

Att kommunen har en regelbunden och aktiv dialog med sina invånare, föreningar och näringsliv är av stor vikt. Detta kan ske på många olika sätt, att bjuda in till så kallad medborgardialog är något kommunen gjort vid ett flertal tillfällen. Exempel på andra sätt är att gå ut med enkäter eller göra besök hos föreningar och företag. Trygghetsvandringar har också genomförts på flera platser i kommunen. Ett aktivt arbete pågår också med att hitta former för digitala dialogmöten.

Strömsunds kommun vill aktivt arbeta för att utveckla dialogen med sina invånare och ser positivt på det inkomna medborgarförslaget. Kommunfullmäktige beslutade den 8 december 2021 att avsätta 250 000 kronor för att framtids- och utvecklingsförvaltningen tillsammans med föreningen Fjällsjö Framtid och invånarna i Backe arbeta med samhällsutvecklingsfrågor. Utöver detta beslutades att medel för fortsatt samhällsutveckling i kommunens övriga orter planeras i kommande budgetarbete.

Förslag till beslut

Medborgarförslaget anses besvarat.

Ansvarig förvaltning och tjänsteperson

Kommunledningsförvaltningen, Hans-Erik Jansson, verksamhetscontroller.

Bilagor

Medborgarförslag

Kommunfullmäktige
Strömsunds kommun
Box 500
833 24 Strömsund

Medborgarförslag

Fällsjö Framtid Backe, Rossöns Samhälls och Företagarföreningen och Bygdens Intresseförening i Hoting, föreslår att vi i Strömsunds kommun inrättar dialogmöten efter modell från Bergs kommun.

Den 5:e mars berättades det i Radio Jämtland att Bergs kommun hade den största inflyttningen i hela Jämtland.

I telefonsamtal med kommunalrådet Terese Kärngård berättar hon att man i Bergs kommun hade så kallade dialogmöten två gånger om året i sju byar. Hon betonar att kommunen har en stor fördel av att träffa innevånarna ute i byarna. Man får information om vad som händer lokalt, lediga lokaler, hus, jobb etc.

Invånarna kan diskutera utvecklingstankar och kommunen kan informera och man får en konstruktiv dialog, som enligt Terese varit mycket framgångsrik. Under pandemin har mötena skett digitalt.

Träffarna ger kommunen en god kunskap om byarna, och är till nytta för samhällsplaneringen.

Vi tre föreningar som skickar in detta förslag har haft en dialog tidigare i gemensamma frågor.

Vi ser stora utvecklingspotentialer i våra byar och vill arbeta för detta.

Ring oss gärna om det finns frågor!

Fjällsjö Framtid: Margareta Mårtensson 070-2359244.

Samhälls Och Företagarföreningen: Mats Danielsson 073-0211797

Bygdens Intresseförening: Hervor Dahlén 073 0617875

Med förhoppning om välvillighet till vårt förslag!

Hoting den 19/3 2021

/Hervor Dahlén/

den 11 januari 2022

Diarienummer KS.2021.198

§ 17 Medborgarförslag - Odlingsplats på Tingvalla

Det har inkommit ett medborgarförslag angående odlingsplats på Tingvalla. Strömsunds hyresbostäder AB:s verkställande direktör har upprättat ett yttrande.

Det förs redan diskussioner om att upplåta någon form av strukturerad odlingsmöjlighet för hyresgäster hos Strömsunds hyresbostäder.

När det gäller odling för allmänheten så hänvisas man till Landön och Landöns vänner där det finns möjlighet att arrendera odlingslotter för enskilda eller gemensamma odlingsprojekt.

Underlag till beslut

Tjänsteskrivelse
Medborgarförslag

Yrkande

Ordföranden föreslår arbetsutskottet besluta enligt upprättat förslag.

Arbetsutskottets förslag till kommunstyrelsen

Kommunfullmäktiges beslut

Medborgarförslaget anses besvarat.

Justerare

Diarienummer KS.2021.198

Medborgarförslag - Odlingsplats på Tingvalla

Det har inkommit ett medborgarförslag angående odlingsplats på Tingvalla. Strömsunds hyresbostäder AB:s verkställande direktör har upprättat ett yttrande.

Det förs redan diskussioner om att upplåta någon form av strukturerad odlingsmöjlighet för hyresgäster hos Strömsunds hyresbostäder.

När det gäller odling för allmänheten så hänvisas man till Landön och Landöns vänner där det finns möjlighet att arrendera odlingslotter för enskilda eller gemensamma odlingsprojekt.

Förslag till beslut

Medborgarförslaget anses besvarat.

Ansvarig förvaltning och tjänsteperson

Kommunledningsförvaltningen, Lisa Lundgren, kanslisekreterare.

Beslut skickas till

Elin Svanberg

Maya Ramadan

Bilagor

Medborgarförslag

Medborgarförslag: Odlingsplats på Tingvalla

Kortversion: "Vi föreslår att kommunen anlägger en odlingsplats på Tingvalla som ska vara tillgänglig för alla med intresse."

Motivering: Som en del av kommunens arbete med integration, hållbarhet och hälsa skulle en odlingsplats ha många positiva effekter. Närproducerade, ekologiska grönsaker är bara en bonus av de många sociala följderna ett sådant projekt skulle innefatta. Det kan ge upphov till nya möten, gemenskap och verka främjande på både den fysiska och psykiska hälsan för de deltagande. Skörden kan i slutet av säsongen mynna ut i en skördefest med byteshandel och försäljning av det som producerats. Med en central placering kan projektet även på lång sikt verka inspirerande för resten av bygden och förhoppningsvis bidra till mer självhushållande. Utomhusvistelsen ger förutom positiva hälsoeffekter även möjlighet till coronasäkra avstånd. Vi föreslår att trädgårdsland ska placeras inom det markerade området på ca 0.2 hektar (se bild nedan), läget är lämpligt då träden runt om ger visst vindskydd och området i nuläget står tomt. Den färdiga odlingsplatsens storlek får sedan anpassas utefter intresse. Det kan även vara lämpligt att en ideell förening bildas för att strukturera upp arbetet, men även för möjlighet att söka bidrag, anordna aktiviteter och bidra till ökad sammanhållning och åldersspridning bland deltagande.

Resursmässigt kan man tänka sig att följande behövs:

- Plankor för att anlägga odlingsbäddar
- Planteringsjord
- Frön
- Inhägnad
- Material för att bygga en kompost
- Redskapsbod
- Redskap såsom krattor, spadar, vattenkannor, fiberduk, skottkärra, etiketter m.m.
- Vattenledning eller lång vattenslang om utkastare finns tillgänglig i närheten

Många av dessa material kan förhoppningsvis skänkas eller köpas in begagnat.

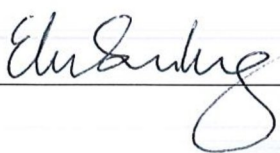

Elin Svanberg

070-020 97 33

Öhn 295

833 92 Strömsund

Maya Ramadan

072-048 71 68

Strömsvägen 4E

833 32 Strömsund

---

den 11 januari 2022

Diarienummer KS.2021.206

§ 18 Medborgarförslag om persontrafik på Inlandsbanan

Förslagsställarna föreslår att persontrafik återinförs på Inlandsbanan mellan Östersund och Strömsund samt att banan rustas upp med hänvisning till mer hållbart resande och att underlätta inflyttning.

Underlag till beslut

Tjänsteskrivelse
Medborgarförslag

Yrkande

Ordföranden föreslår arbetsutskottet besluta att ärendet kompletteras till kommunstyrelsens sammanträde 25 januari 2022.

Arbetsutskottets beslut

Kommunfullmäktiges beslut

Ärendet kompletteras till kommunstyrelsens sammanträde 25 januari 2022.

Justerare

Diarienummer KS.2021.206

Medborgarförslag - persontrafik på Inlandsbanan

Förslagsställarna föreslår att persontrafik återinförs på inlandsbanan mellan Östersund och Strömsund samt att banan rustas upp med hänvisning till mer hållbart resande och att underlätta inflyttning.

Strömsunds kommun är mycket positivt inställd till att utveckla inlandsbanan för både gods- och persontrafik samt bidrar aktivt i arbetet med att utveckla Inlandsbanan och försöka möjliggöra investeringarna som behövs. Frågan drivs genom Inlandsbanan AB där kommunen, tillsammans med 18 andra kommuner, är delägare.

Den aktuella frågan är därför inte möjlig för enskilt kommunalt beslutsfattande utan drivs genom Inlandsbanan AB och förutsätter betydande statlig finansiering genom infrastruktursatsningar.

Förslag till beslut

Medborgarförslaget anses besvarat.

Ansvarig förvaltning och tjänsteperson

Kommunledningsförvaltningen, Lisa Lundgren, kanslisekreterare

Beslut skickas till

Framtid- och utvecklingsförvaltningen, Björn Amcoff
Tuva Mårtensson

Bilagor

Medborgarförslag

Medborgarförslag

Förslagsställare

Namn Tuva Mårtensson	Telefon 076-7935622	E-post tuvamartensson4@gmail.com
Adress Sanatorievägen 1	Postnummer 833 33	Ort Strömsund

Förslagsställare

Namn Sami Ramadan	Telefon 070-396922	E-post rsami7571@gmail.com
Adress Strömsvägen 4e lgh 1201	Postnummer 833 31	Ort Strömsund

Förslag:

Föreslår att vi återinför tågresande till Strömsund via Inlandsbanan

Motivering:

Att åka tåg är mer hållbart än att åka buss, dessutom kan tåg ta fler passagerare än en buss vilket gör att det blir mindre drivmedel per person.

Det skulle bli lättare att bo och arbeta i Strömsund om det finns tågförbindelser hit, eftersom alla inte har bil.

Tågförbindelser behövs också för att få mer människor att flytta hit, eftersom det blir lättare att resa mellan Strömsund och andra orter längs Inlandsbanan. Det gör det lättare att arbeta och bo på olika ställen, utan att behöva pendla med bil.

Dessutom är det både mer bekvämt och säkrare att åka tåg, och man kan fokusera på annat under resan.

Nästa steg i att göra Strömsund mer hållbart i den här frågan är att rusta upp tåggränsen och installera snabbare tåg, som gör det snabbare och enklare att pendla mellan olika orter längs Inlandsbanan.

Datum 1/4-21	Namnsteckning 	Namnförtydligande Tuva Mårtensson
-----------------	--	--------------------------------------

Datum 1/4-21	Namnsteckning 	Namnförtydligande Sami Ramadan
-----------------	--	-----------------------------------

den 11 januari 2022

Diarienummer KS.2021.207

§ 19 Medborgarförslag om park mellan Strömbacka och hälsocentralen

Anneli Lind har lämnat ett medborgarförslag om att skapa en park med grön oas och fontän vid grönområdet mellan Strömbacka och hälsocentralen (samt djurkliniken).

Underlag till beslut

Tjänsteskrivelse
Medborgarförslag

Yrkande

Ordföranden föreslår arbetsutskottet besluta att ärendet kompletteras till kommunstyrelsens sammanträde 25 januari 2022.

Arbetsutskottets beslut

Kommunfullmäktiges beslut

Ärendet kompletteras till kommunstyrelsens sammanträde 25 januari 2022.

Justerare

Diarienummer KS.2021.207

Medborgarförslag - park mellan Strömbacka och hälsocentralen

Sammanfattning

Anneli Lind har lämnat ett medborgarförslag om att skapa en park med grön oas och fontän vid grönområdet mellan Strömbacka och Hälsocentralen (samt djurkliniken).

Strömsunds kommun gör en flerårig satsning på utemiljöer på äldreboenden i hela Strömsunds kommun. De åtgärder som genomförs har tagits fram i dialog med berörda verksamheter inom äldreomsorgen. Nedanstående åtgärder pågår och är till viss del genomförda:

- Takförsedda uteplatser med tillhörande förråd på Granbacken/Strömbacka och Solbacken i Strömsund, Brismarksgården i Hoting, Tåsjögården i Tåsjö, Åshamra i Hammerdal samt Forsgården/Levinsgården i Gäddede. Då ingår även anslutningsvägar som är hårdgjorda för framkomlighet.
- En boulebana med sittplatser i anslutning, anläggs vid Solbacken i Strömsund. Den ska vara tillgänglig för alla.
- En gångväg runt Granbacken/Strömbacka.
- En gärdesgård runt Granbacken och staket runt Åshamra och Brismarksgården.
- Glasräcken på balkonger på Granbacken och Solbacken.

De hårdgjorda anslutningsvägarna till uteplatserna underlättar för de som har svårigheter att gå eller behöver rullator. Boulebanan vid Solbacken kommer att vara tillgänglig för alla och inbjuder till gemenskap med många andra.

Med dessa åtgärder anser Strömsunds kommun att det ska finnas goda möjligheter för de äldre att vistas ute tillsammans med anhöriga och andra besökare.

Förslag till beslut

Medborgarförslaget anses besvarat.

Ansvarig förvaltning och tjänsteperson

Kommunledningsförvaltningen, Lisa Lundgren, kanslisekreterare

Beslut skickas till

Anneli Lind

Bilagor

Medborgarförslag

Anneli Lind <aunlilind6@gmail.com>

Medborgarförslag

3 meddelanden

Anneli Lind <aunlilind6@gmail.com>
Till: kommun@stromsund.se
Kopia: anneli.svensson@stromsund.se

15 april 2021 19:50

Hej!

Jag önskar lämna ett medborgarförslag om att skapa en park med grön oas och fontän vid grönområdet mellan Strömbacka och Hälsocentralen (samt djurkliniken).

Förslaget lägger jag för att våra äldre är ofta i behov av rullator och har svårt att ta sig ner till vår kyrkopark eller hembygdsgård utan skjuts eller annan hjälp för att ta sig längre sträckor.. Att koppla ihop den med Blåkullas lekpark så samvaro med barnbarn eller att se de som är i början av livet kan vara en god tanke. Att vara tillsammans i god utemiljö är god energi.

Så med en önskan att ge våra äldre en vacker utsikt samt närhet till en vacker park så skickar jag in ett medborgarförslag.

Är det att förslaget faller i god jord, som jag önskar är jag gärna med i planering-

håller tummen och Med vänliga hälsningar
Anneli Lind

Strömsunds kommun <stromsunds.kommun@stromsund.se>
Till: Anneli Lind <aunlilind6@gmail.com>, Strömsunds kommun <stromsunds.kommun@stromsund.se>
Kopia: Anneli Svensson <anneli.svensson@stromsund.se>

16 april 2021 08:22

Hej Anneli!

Tack för ditt initiativ att lämna in medborgarförslag, att få in goda idéer från kommunens invånare är värdefullt för oss. Det finns dock vissa regler kring inlämnandet, de måste till exempel vara undertecknade av inlämnaren.

Jag kan skriva ut dina två förslag och posta till dig för underskrift tillsammans med ett svarskuvert. Du kan naturligtvis även skriva ut dem själv och lämna in dem i kommunhusets brevlåda vid huvudentrén eller lämna in dem i receptionen. Meddela mig ifall du vill att jag skickar förslagen till dig.

Kommunen arbetar just nu med att utveckla nya e-tjänster, bland annat för medborgarförslag, där kommer man inom kort att direkt kunna lämna in och underteckna med sitt BankID.

Vill du läsa mer om medborgarförslag så finns information här: <https://www.stromsund.se/728.html>

Med vänliga hälsningar

Hans-Erik Jansson

Verksamhetscontroller

Kommunledningsförvaltningen

hans-erik.jansson@stromsund.se

Direktnr 0670-164 55

Besöksadress Storgatan 15

Postadress Box 500 833 24 Strömsund

Webb www.stromsund.se

Facebook www.facebook.com/stromsundskommun

Växel 0670-161 00

[Citerad text är dold]

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Hans-Erik Jansson".

Anneli Lind <aunlilind6@gmail.com>

17 april 2021 07:38

Till: Strömsunds kommun <stromsunds.kommun@stromsund.se>

Hej Hans-Erik!

Tack för snabb återkoppling. Jag kan dra ut dem och lämna dem till Åsa, eller någon i receptionen.

Mvh Anneli Lind

[Citerad text är dold]

---

2 bilagor

image001.jpg
2K

image001.jpg
2K

den 11 januari 2022

Diarienummer KS.2021.208

§ 20 Medborgarförslag om utsiktstorn på Lindbergsbacken

Anneli Lind har lämnat in ett medborgarförslag om att kommunen ska restaurera det utkikstorn som finns placerat i Strömsunds samhälle, i toppen av den så kallade Lindbergsbacken.

Anneli föreslår att kommunen ska genomföra denna satsning för att skapa gemenskap och utomhusaktiviteter och på så sätt vidga vyerna för turistnäringen och Strömsunds kommuninvånare.

Underlag till beslut

Tjänsteskrivelse
Medborgarförslag

Yrkande

Ordföranden föreslår arbetsutskottet besluta att komplettera ärendet till kommunstyrelsens sammanträde 25 januari 2022.

Arbetsutskottets beslut

Kommunfullmäktiges beslut

Ärendet kompletteras till kommunstyrelsens sammanträde 25 januari 2022.

Diarienummer KS.2021.208

Medborgarförslag - utsiktstorn på Lindbergsbacken

Sammanfattning

Anneli Lind har lämnat in ett medborgarförslag om att kommunen ska restaurera det utkikstorn som finns placerat i Strömsunds samhälle, i toppen av den så kallade Lindbergsbacken.

Anneli föreslår att kommunen ska genomföra denna satsning för att skapa gemenskap och utomhusaktiviteter och på så sätt vidga vyerna för turistnäringen och Strömsunds kommuninvånare.

Beskrivning av ärendet

Strömsunds kommun tycker att det är bra att invånarna i kommunen vill engagera sig för att öka kommunens attraktivitet för turister samt öka möjligheten för kommuninvånare till utomhusaktiviteter.

Idag är tornet avspärrat och allmänheten kan inte besöka tornet som utkikstorn på grund av tornets skick. Tornet behöver besiktigas och därefter åtgärdas för att det ska vara en säker byggnad att låta allmänheten nyttja.

På grund av brist på medel för de åtgärder som behövs för att säkerställa tornets konstruktion samt framtida underhållskostnader så bör tornet fortsätta vara stängt för allmänheten.

Förslag till beslut

Medborgarförslaget avslås.

Ansvarig förvaltning och tjänsteperson

Kommunledningsförvaltningen, Lisa Lundgren, kanslisekreterare

Beslut skickas till

Teknik- och serviceförvaltningen
Anneli Lind

Bilagor

Medborgarförslag

Anneli Lind <aunlilind6@gmail.com>

Medborgarförslag

1 meddelande

Anneli Lind <aunlilind6@gmail.com>

15 april 2021 20:16

Till: kommun@stromsund.se, anneli.svensson@stromsund.se

Hej!

Det här är ett medborgarförslag som jag önskar driva, som har varit en tanke i mitt hjärta i många år, tillsammans med kunniga i ämnet.

Att restaurera i ny tappning vårt älskade utsiktstorn i Lindbergsbacken!

Till denna militära byggnad är vi många som har minnen och den ligger oss som är uppvuxen vid den och även andra varmt om hjärtat.

Nu är timmerstugan som låg där ned forslad till vår fina Hembygdsgård.

Med vacker utsikt från tornet och att vi kan med andras erfarenheter såsom Frösötornet och andra torn se hur det kan bli till en turistattraktion i vår vackra miljö.

Vi har närheten till skoterled vintertid så café året om ute och inne har stor potential att drivas året om.

Nu är tiden mogen i vår nya tid av att skapa gemenskap och utomhusaktiviteter, så utsiktstornet vidgar vyerna för turistnäring och Strömsunds kommuninvånare <3

Med vänlig hälsning
Anneli Lind

den 11 januari 2022

Diarienummer KS.2021.428

§ 21 Medborgarförslag om uppförande av garage i Hammerdal

Ett medborgarförslag har inkommit där kommunen föreslås uppföra garage och hyra ut platser i dessa till allmänheten.

Förslagslämnaren pekar på att det i Hammerdalsområdet finns en brist på tillgängliga garageplatser för uthyrning. Detta kan i sin tur leda till att fordon ställs upp på ett sådant sätt att det påverkar samhällsbilden negativt.

De garageplatser som i kommunal regi hyrs ut till privatpersoner ägs av det kommunala bostadsbolaget Strömsunds hyresbostäder AB, SHB. Dessa garageutrymmen hyrs i princip uteslutande ut till den som bor i någon av bolagets hyresrätter.

Om kommunen eller dess bolag skulle upprätta garageplatser som hyrs ut till den som inte redan bor i en av SHB:s lägenheter, finns en stor risk att man konkurrerar med privata aktörer på ett icke önskvärt sätt. Utöver detta har kommunen inte heller ekonomiska möjligheter att prioritera byggande av garageplatser i nuläget.

Underlag till beslut

Tjänsteskrivelse
Medborgarförslag

Yrkande

Ordföranden föreslår arbetsutskottet besluta enligt upprättat förslag.

Arbetsutskottets förslag till kommunstyrelsen

Kommunfullmäktiges beslut

Medborgarförslaget avslås.

Justerare

Diarienummer KS.2021.428

Medborgarförslag om uppförande av garage i Hammerdal

Ett medborgarförslag har inkommit där kommunen föreslås uppföra garage och hyra ut platser i dessa till allmänheten.

Förslagslämnaren pekar på att det i Hammerdalsområdet finns en brist på tillgängliga garageplatser för uthyrning. Detta kan i sin tur leda till att fordon ställs upp på ett sådant sätt att det påverkar samhällsbilden negativt.

De garageplatser som i kommunal regi hyrs ut till privatpersoner ägs av det kommunala bostadsbolaget Strömsunds hyresbostäder AB, SHB. Dessa garageutrymmen hyrs i princip uteslutande ut till den som bor i någon av bolagets hyresrätter.

Om kommunen eller dess bolag skulle upprätta garageplatser som hyrs ut till den som inte redan bor i en av SHB:s lägenheter, finns en stor risk att man konkurrerar med privata aktörer på ett icke önskvärt sätt. Utöver detta har kommunen inte heller ekonomiska möjligheter att prioritera byggande av garageplatser i nuläget.

Förslag till beslut

Medborgarförslaget avslås

Ansvarig förvaltning och tjänsteperson

Kommunledningsförvaltningen, Hans-Erik Jansson, verksamhetscontroller

Beslut skickas till

Bodil Raftsjö
Kommunledningsförvaltningen
Teknik- och serviceförvaltningen
Strömsunds hyresbostäder AB

Bilagor

Medborgarförslag

Medborgarförslag - lämna in

Ärendenummer: #600 | Inskickat av: BODIL RAFTSJÖ (signerad) | 2021-09-25 10:05

✓1. Inlämnat av

Inlämnat av

Personnummer

196209108247

För- och efternamn

BODIL RAFTSJÖ

Adress

STORGATAN 10 LGH 1102

Postnummer och ort

833 41 Hammerdal

Telefon

0702445130

E-postadress

b.raftsjo@telia.com

Mobiltelefon

0702445130

Notifieringar

E-post

SMS

✓2. Förslag

Rubrik på medborgarförslaget

Hysesgarage i Hammerdal

Ditt förslag

Beskriv ditt förslag så utförligt du kan. Ju mindre kompletteringar som behövs i efterhand ju fortare kan du få ett besked om ditt förslag.

I Hamnerdal skulle det behövas ett antal garageplatser att hyra för privatpersoner, det finns många som behöver någonstans att antingen förvara eller kunna skruva med bilar, skotrar, motorcyklar m.m. så ett tiotal garage i kanske olika storlekar mellan 20-40 kvm skulle vara uthyrda i ett nafs. I nuläget finns inget därav alla bilar som står överallt.

Förslag till beslut

Bygga garageplatser i Hamnerdal för privatpersoner att hyra, för hobbymekaniker eller förvaring.

✓3. Medgivande

Jag godkänner att mitt namn får publiceras på internet tillsammans med mitt förslag.

Ja

När kommunfullmäktige behandlar mitt förslag vill jag närvara

Nej, jag vill inte närvara

Signering

Följande parter har signerat detta ärende.

Namn: BODIL RAFTSJÖ

Person ID: 196209108247

Datum: 2021-09-25 10:05

Signerad checksumma: 8D9744C8E04D63191F9EA2880BA4A1F446848A22

den 11 januari 2022

Diarienummer KS.2021.278

§ 22 Motion - bemanning och arbetsuppgifter på särskilt boende

Kommunfullmäktige beslutade den 9 juni 2021 § 67 att överlämna motion om bemanning och arbetsuppgifter i särskilt boende till socialnämnden för beredning.

I motionen framförs att det är dags att utreda och kartlägga hur bemanningsnivån och arbetsuppgifter behöver se ut framledes för att möta vårdbehoven och de äldres behov av meningsfulla dagar.

Vård- och socialförvaltningen har upprättat svar på motionen som hanterats i socialnämnden 15 december 2021 § 154.

Underlag till beslut

Tjänsteskrivelse
Socialnämnden § 154/2021
Socialnämndens svar på motion

Yrkande

Ordföranden föreslår arbetsutskottet besluta enligt upprättat förslag.

Arbetsutskottets förslag till kommunstyrelsen

Kommunfullmäktiges beslut

Motionen anses besvarad enligt upprättat svar från socialnämnden.

Diarienummer KS.2021.278

Motion - Bemanning och arbetsuppgifter på särskilt boende

Sammanfattning

Kommunfullmäktige beslutade den 9 juni 2021 § 67 att överlämna motion om bemanning och arbetsuppgifter i särskilt boende till socialnämnden för beredning.

I motionen framförs att det är dags att utreda och kartlägga hur bemanningsnivån och arbetsuppgifter behöver se ut framledes för att möta vårdbehoven och de äldres behov av meningsfulla dagar.

Vård- och socialförvaltningen har upprättat svar på motionen som hanterats i socialnämnden 15 december 2021 § 154.

Förslag till beslut

1. Kommunfullmäktige lämnar svar på motion om bemanning och arbetsuppgifter på särskilt boende enligt upprättat svar från socialnämnden.
2. Kommunfullmäktige beslutar att motionen därmed anses besvarad.

Ansvarig förvaltning och tjänsteperson

Kommunledningsförvaltningen, Lisa Lundgren, Kanslisekreterare

Beslut skickas till

Socialdemokraterna
Socialnämnden

Bilagor

Protokollsutdrag socialnämnden § 154/2021
Svar på motion

den 15 december 2021

Diarienummer ÄO-VSF.2021.295

§ 154 Motion - Bemanning och arbetsuppgifter på särskilt boende

Kommunfullmäktige beslutade den 9 juni 2021 § 67 att överlämna motion om bemanning och arbetsuppgifter i särskilt boende till socialnämnden för beredning. Socialnämnden gav den 25 augusti § 94 vård- och socialförvaltningen i uppdrag att återkomma med ett förslag till svar på motionen vid arbetsutskottets sammanträde den 2 december 2021.

I motionen framförs att det är dags att utreda och kartlägga hur bemanningsnivån och arbetsuppgifter behöver se ut framledes för att möta vårdbehoven och de äldres behov av meningsfulla dagar.

Underlag till beslut

AU § 146/2021

Yrkande

Ordföranden yrkar att socialnämnden beslutar enligt arbetsutskottets förslag till beslut.

Socialnämndens förslag till kommunfullmäktige

1. Kommunfullmäktige lämnar svar på motion om bemanning och arbetsuppgifter på särskilt boende enligt upprättat svar från socialnämnden. Bilaga.
2. Kommunfullmäktige beslutar att motionen därmed anses besvarad.

Beslutet skickas till

Kommunfullmäktige

Justerare

Diarienummer ÄO-VSF.2021.295

Svar på motion bemanning och arbetsuppgifter särskilt boende

Sammanfattning

En motion om bemanning och arbetsuppgifter i särskilt boende lämnades till kommunfullmäktige den 9 juni 2021. Kommunfullmäktige beslutade att överlämna motionen till socialnämnden för beredning. Motionärerna tycker det är dags att utreda och kartlägga hur bemanningsnivån och att det är dags att utreda och kartlägga hur bemanningsnivån och arbetsuppgifter behöver se ut framledes för att möta vårdbehoven och de äldres behov av meningsfulla dagar.

Socialnämnden anför i sitt svar att kommunen genom beslut i socialnämnden och närvårdsnämnden har fastställt en äldreomsorgsplan för att styra, utveckla och förbättra kommunens äldreomsorg. Arbetet i de särskilda boendena grundar sig på beslut om hemtjänst där insatserna utformas med den enskildes delaktighet och dokumenteras i en genomförandeplan. Den som flyttar in i ett särskilt boende ska ha möjlighet till delaktighet, meningsfullhet, självbestämmande och ett värdigt liv. Utredning, beslut och verkställighet sker utifrån arbetssättet Individens behov i centrum (IBIC). Vårdighetsgarantier och kontaktmannskap är viktiga verktyg.

Bostaden i det särskilda boendet är den enskildes hem. Såväl omvårdnad som övriga behov och insatser behöver tillgodoses. Förhållningssätt och bemötande i mötet mellan personalen och den enskilde utgör ett viktigt inslag för att ge upplevelse av god kvalitet och guldkant på tillvaron. Personal- och kompetensförsörjning är högt prioriterade frågor som förvaltningen arbetar med. Bemanningsbehovet varierar och nyckeltalet om bemanning ska inte tolkas statistiskt. Äldreomsorgen behöver utveckla bredden av kompetens samt fortsatt ha det mänskliga mötet och den enskildes behov i fokus.

Beskrivning av ärendet

En motion om bemanning och arbetsuppgifter i särskilt boende lämnades till kommunfullmäktige den 9 juni 2021. Kommunfullmäktige beslutade den 9 juni 2021 § 67 att överlämna motionen till socialnämnden för beredning.

I motionen framförs att: "när behov av särskilt boende uppstår är ofta vårdbehovet stort. När man flyttat in på boendena är det viktigt att de äldre kan känna att varje dag är meningsfull och med kvalitet på olika sätt, socialt, omvårdnads- mässigt och medicinskt. Socialnämnden har fattat beslut om en grundbemanning på 0,63 som ska vara lika på alla särskilda boenden. Allt fler arbetsuppgifter läggs på vårdpersonalen som utöver sina vårduppgifter utför arbetsuppgifter som kanske skulle kunna utföras av andra. Dessutom är det redan idag

svårt att rekrytera ny vårdpersonal, så hur kommer framtiden se ut? Här uppstår det många frågor; hur används resurserna egentligen? Är det vårdpersonal som utöver vården av våra äldre ska städa, tvätta eller skapa guldkant på tillvaron? Finns det andra lösningar som skulle vara bättre?

Motionärerna tycker det är dags

- att utreda och kartlägga hur bemanningsnivån och arbetsuppgifter behöver se ut framledes för att möta vårdbehoven och de äldres behov av meningsfulla dagar.

Äldreomsorgsplan som styrdokument

Under 2020 fastställde socialnämnden och närvårdsnämnden en äldreomsorgsplan för Strömsunds kommun. Äldreomsorgsplanen är framtagen som det samlade styrdokumentet för att styra, utveckla och förbättra kommunens äldreomsorg. Planen redovisar kommunens inriktning för äldreomsorgen. Grunden utgörs av de politiska mål och prioriteringar som antagits av kommunfullmäktige, socialnämnd och närvårdsnämnd. Det finns en nationell inriktning som äldreomsorgen lokalt behöver leva upp till genom att arbeta med individens behov i centrum, värdegrundsarbete, god kvalitet i särskilt boende dygnet runt, digitalisering och evidensbaserad praktik.

Inriktningen för äldreomsorgen i Strömsunds kommun är enligt äldreomsorgsplanen bland annat att:

- ha en aktiv omvärldsbevakning i frågor som rör äldreomsorgen
- snabbt kunna ställa om för att äldreomsorgen ska möta nya och förändrade behov
- nyttja digitaliseringens möjligheter för att ge insatser och service till äldre människor i kommunen
- erbjuda särskilda boenden där nödvändiga resurser finns i form av ändamålsenliga bostäder och möjlighet till bemanning med rätt kompetens
- följa ekonomiska resultat i förhållande till kvalitet i jämförelse med andra
- möta individuella behov av insatser med rätt kompetens när målgruppen äldre vårdtagare blir allt mer heterogen
- tydliggöra äldreomsorgens ambitioner och prioriteringar i kommunen.

Planen innehåller också ett antal strategiska områden som identifierats, bland andra befolkningsprognos, tillgång och behov av särskilda boenden, välfärds-

teknik och kompetensförsörjning. Därtill finns områden som socialnämnden fokuserar på genom sina mål för varje verksamhetsår.

Beslut om särskilt boende

Särskilda boenden finns för att ge service och omvårdnad till den som är äldre och/eller har någon funktionsnedsättning och som har behov av omfattande stöd dygnet runt. Kommunen ansvarar även för att erbjuda god hälso- och sjukvård på primärvårdsnivå till dem som bor i särskilda boendeformer. Tillgången till läkare för de äldre i särskilda boenden är ett ansvar för region Jämtland Härjedalen.

Beslut om särskilt boende är ett biståndsbeslut enligt socialtjänstlagen (SoL). Beslutet är i två steg där det först fattas beslut om rätten till särskilt boende och därefter ett beslut om hemtjänstinsatserna i boendet. Hemtjänstinsatserna utformas med den enskildes delaktighet och skrivs ner i en genomförandeplan. Utredning, beslut och verkställighet sker utifrån arbetssättet Individens behov i centrum (IBIC). IBIC syftar till ett gemensamt tankesätt och språk för att beskriva och dokumentera personens behov, resurser, mål och resultat. Det tydliggör vikten av att den enskilde är delaktig och lyfter fram kontaktmannaskapets roll. När insatserna inleds görs en genomförandeplan där de lokala värdighetsgarantierna beaktas.

Att bo i ett särskilt boende

Den som flyttar in i ett särskilt boende ska med självklarhet ha möjlighet till delaktighet, meningsfullhet, självbestämmande och ett värdigt liv. Såväl omvårdnad som övriga behov och insatser behöver tillgodoses. Förhållningssätt och bemötande i mötet mellan personalen och den enskilde utgör ett viktigt inslag för att ge upplevelse av god kvalitet och guldkant på tillvaron. Det är en grannliga uppgift att lyckas i mötet och ofta en förutsättning för att den enskilde ska finna det meningsfullt och tilltalande att delta i olika aktiviteter, samtal eller andra inslag. Självklart kan speciella tillfällen eller aktiviteter vara meningsfulla och väsentliga men betydelsen av de mindre och mer individuella inslagen i vardagen ska inte underskattas, vilket gäller för människor i allmänhet och även för dem som bor i särskilda boenden.

För att betona att särskilt boende är den enskildes hem och egna bostad - inte en institution - har verksamheterna över tid fört dialog, både internt samt med vårdtagare och anhöriga, om hur särskilda boendeformer behöver utvecklas. Det har bland annat lett till att det nu på 2000-talet ter sig självklart för de flesta att den som flyttar in i särskilt boende i Strömsunds kommun använder sina egna möbler, gardiner och sängkläder. Även i särskilt boende är det arbete som utförs ett arbete med hemtjänstinsatser (och ofta även hemsjukvårdsinsatser) i någons hem.

Vidare har verksamheterna arbetat med att implementera ett personcentrerat arbetssätt för att möta de individuella behoven snarare än att den enskilde blir ett objekt för verksamhetens insatser. De värdighetsgarantier som socialnämnden beslutat om syftar till att konkretisera innebörden av äldreomsorgens värdegrund. Garantierna är vända till den enskilde och omfattar för dem som bor i särskilt boende att:

- ta reda på dina behov och önskemål om hur dina beslutade insatser ska utformas och skriva dem i en genomförandeplan
- du får en kontaktperson när du flyttar till ett särskilt boende
- anpassa din hjälp efter din dagsform och dygnsrytm
- personalen bär läslig namnskylt
- personalen knackar på innan de går in till dig
- ta reda på hur du vill ha det med maten så att måltiderna blir en trevlig stund
- ta hand om och hantera dina synpunkter om du tycker att något är fel eller inte fungerar och ge återkoppling till dig.
- du som vill blir erbjuden att komma utomhus varje dag
- du blir erbjuden någon aktivitet i grupp minst en gång varje vardag
- du blir erbjuden tid utifrån egna önskemål varje vecka.

Socialnämnden följer regelbundet upp hur arbetet med värdighetsgarantierna går. I den nutida utvecklingen med modellen IBIC sker en ytterligare styrning mot att fånga helheten av den enskildes behov och egen viljeinriktning.

Välfärdsteknik och digitala möjligheter behöver också omfatta de äldre medborgarna. Det är viktigt att hålla fokus på syftet med digitaliseringen snarare än de tekniska lösningarna. Välfärdsteknik måste gå hela tiden i linje med värdegrunden inom äldreomsorgen, det vill säga stödja ett värdigt liv och välbefinnande. I verksamheterna finns idag teknik både av aktiv karaktär, det vill säga kräver aktiv handling, och passiv karaktär, det vill säga fungerar utan aktiv insats från någon. Exempel är digitala sällskapsdjur, trygghetslarm och passagelarm.

Arbete med personalförsörjning, kompetens och bemanning

När det gäller omvårdnadspersonal har socialnämnden beslutat om ett nyckeltal för att stödja en mer jämlik tilldelning av budget. Beslutet togs eftersom den stora variation som fanns mellan boendena hade sin utgångspunkt i förhållanden som fanns bakåt i tiden och inte längre kunde motiveras. Det ska inte tolkas som att bemanningsbehovet är statistiskt utan är ett mått att förhålla sig till budgetmässigt. I de särskilda boendena ska det finnas en fast bemanning av

omvårdnadspersonal dygnet runt. Behovet av bemanning varierar utifrån vårdtagarnas behov vilket också gäller för andra yrkeskategorier, exempelvis sjuksköterska och läkare.

Regionalt och lokalt i vår kommun finns stora utmaningar inom äldreomsorgen. Andelen äldre personer i befolkningen ökar. Med tanke på befolkningsutvecklingen bland personer 80 år och äldre är det givet att behovet av personal är en högaktuell fråga där arbete pågår kontinuerligt och på flera plan. Stora satsningar har skett över tid för att bibehålla och höja kompetens för medarbetare samt rekrytera nya medarbetare. Bland vårdpersonal i äldreomsorgen är idag drygt 80 % undersköterskor med utbildning inom vård och omsorg och cirka 20 % anställda som vårdbiträden. Bedömningen är att personalbehovet inte kommer att kunna tillgodoses på samma sätt som idag. Förutom kompetensnivån kring omvårdnad finns även andra utmaningar då nya medarbetare kan ha stora variationer vad gäller utbildning, språk och erfarenhetsbakgrund. Det kräver ett systematiskt arbete med introduktionsplaner och individuella kompetensutvecklingsplaner. Samverkan inom vård- och omsorgscollege är ett viktigt inslag.

Det finns ett pågående arbete med att se över möjligheten att differentiera arbetsuppgifter mellan omvårdnad och andra insatser av servicekaraktär. Det är väsentligt att i en uppdelning mellan olika uppgifter beakta att den enskilde i varje insats ska bemötas som den individ man är. Det kan vara av stor vikt att hålla nere antalet personal kring den enskilde genom att den personal som gett morgonens insatser med uppstigning, hygien och toabesök även är den som städar och snyggar upp rummet, följer till matrum, har koll på hur den enskilde vill ha det vid måltiden och serverar maten. En alltför strikt uppdelning skulle kunna leda till fokus på att beta av arbetsuppgifter för och omkring den enskilde. Äldreomsorgen behöver utveckla bredden av kompetens samt fortsatt ha det mänskliga mötet och den enskildes behov i fokus.

Kontaktuppgifter

Strömsunds kommun
Box 500
833 24 Strömsund
0670-161 00

kommun@stromsund.se
www.stromsund.se

den 11 januari 2022

Diarienummer KS.2021.243

§ 23 Initiativärende från Rättvis demokrati om fotvård i Strömsund

Göran Edman (RD) har inkommit med ett initiativärende om fotvård i Strömsunds tätort där de föreslår att kommunen tillsammans med Region Jämtland Härjedalen gör en utredning för att lösa problemet med fotvård i Strömsund.

Kommunstyrelsen beslutade den 25 maj 2021 § 110 att skicka initiativärendet till socialnämnden för yttrande.

Vård- och socialförvaltningen har upprättat ett yttrande som hanterades i socialnämnden 17 november 2021 § 137.

Underlag till beslut

Tjänsteskrivelse
Socialnämnden § 137/2021
Yttrande

Yrkande

Ordföranden föreslår arbetsutskottet besluta enligt upprättat förslag.

Arbetsutskottets förslag till kommunstyrelsen

Initiativärendet avslås.

Justerare

Diarienummer KS.2021.243

Initiativärende från Rättvis demokrati om fotvård i Strömsund

Göran Edman (RD) har inkommit med ett initiativärende om fotvård i Strömsunds tätort där de föreslår att kommunen tillsammans med Region Jämtland Härjedalen gör en utredning för att lösa problemet med fotvård i Strömsund då de som bedriver verksamheten på hälocentralen slutar sina anställningar.

Kommunstyrelsen beslutade den 25 maj 2021 § 110 att skicka initiativärendet till socialnämnden för yttrande.

Vård- och socialförvaltningen har upprättat ett yttrande som hanterades i socialnämnden 17 november 2021 § 137.

Förslag till beslut

Initiativärendet avslås.

Ansvarig förvaltning och tjänsteperson

Kommunledningsförvaltningen, Lisa Lundgren, Kanslisekreterare

Beslut skickas till

Göran Edman
Socialnämnden

Bilagor

Protokollsutdrag socialnämnden § 137/2021
Yttrande

Diarienummer VSF.2021.345

§ 137 Initiativärende från Rättvis demokrati om fotvård i Strömsund

Kommunstyrelsen beslutade den 25 maj 2021 § 110 att skicka initiativärende om fotvård i Strömsunds tätort till socialnämnden för yttrande. Socialnämndens arbetsutskott gav den 6 oktober § 117 vård- och socialförvaltningen i uppdrag att lämna yttrande över initiativärendet till arbetsutskottets sammanträde den 3 november 2021.

Rättvis demokrati föreslår att kommunen tillsammans med Region Jämtland Härjedalen gör en utredning för att lösa problemet med fotvård i Strömsund då personal vid Strömbacka och hälsocentralen slutar sina anställningar under hösten 2021.

Underlag till beslut

AU § 128/2021

Yrkande

Ordföranden yrkar att socialnämnden lämnar yttrande över initiativärende från Rättvis Demokrati till kommunstyrelsen samt att föreslå kommunstyrelsen att avslå initiativärendet om att kommunen tillsammans med Region Jämtland Härjedalen hittar en lösning gällande fotvård i Strömsund samt att man ekonomiskt gör en överenskommelse.

Socialnämndens beslut

Upprättat yttrande över initiativärende från Rättvis Demokrati lämnas till kommunstyrelsen. Bilaga.

Socialnämndens förslag till kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen avslår initiativärende från Rättvis Demokrati om att kommunen tillsammans med Region Jämtland Härjedalen hittar en lösning gällande fotvård i Strömsund samt att man ekonomiskt gör en överenskommelse.

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen

Justerare

Ert diarienummer: KS.2021.243

Diarienummer VSF.2021.345

Initiativärende om fotvård i Strömsunds tätort

Kommunstyrelsen beslutade den 25 maj 2021 § 110 att skicka initiativärende om fotvård i Strömsunds tätort till socialnämnden för yttrande. Socialnämndens arbetsutskott gav den 6 oktober § 117 vård- och socialförvaltningen i uppdrag att lämna yttrande över initiativärendet till arbetsutskottets sammanträde den 3 november 2021.

Rättvis demokrati föreslår att kommunen tillsammans med Region Jämtland Härjedalen gör en utredning för att lösa problemet med fotvård i Strömsund då personal vid Strömbacka och hälsocentralen slutar sina anställningar under hösten 2021. Vidare föreslås att kommunen tillsammans med Regionen hittar en lösning och att man ekonomiskt gör en överenskommelse.

Angående ansvar för fotvård

Fotvård är ett begrepp som används i flera sammanhang. Det kan syfta på behandlingar av allmän karaktär för att vårda sina fötter och för att förebygga besvär som kan uppstå om detta försummas av olika skäl, exempelvis om fotvård är svårt att utföra på egen hand. Sådana behandlingar är ett eget ansvar för den enskilde och kan upplevas mycket viktiga för välbefinnandet.

Fotvård kan också vara en åtgärd inom hälso- och sjukvård, så kallad medicinsk fotvård. För att få behandling inom medicinsk fotvård behövs remiss från läkare eller distriktssköterska. De som har möjlighet att få remiss är bland annat personer med diabetes eller reumatiska sjukdomar. Det är regionens hälso- och sjukvård som har ansvaret för att tillgodose behov av medicinsk fotvård. Det kan ske genom att den medicinska fotvården finns i egen regi på en hälsocentral eller genom avtal med privata utförare av medicinsk fotvård dit patienter då hänvisas.

Inom den vård och omsorg som utförs för personer med hemtjänst eller i särskilt boende får vårdtagare i samband med personlig hygien även vård av sina fötter inom ramen för omvårdnaden. Vårdtagaren som vill ha och behöver fotvård av annat slag eller medicinsk fotvård kan boka det, själv eller ofta med hjälp av anhörig. I annat fall kan personalen hjälpa till att boka besöken. Ansvaret för att bedriva fotvårdsverksamhet vilar inte på kommunen. Kommunen ansvarar således inte för att hitta en lösning för fotvård i Strömsund.

Ert diarienummer: KS.2021.243

Fotvård i Strömsunds tätort

Strömsunds fotvård som finns på Strömbacka är en privat verksamhet som hyr sina lokaler i kommunens fastighet. Förvaltningen erfar att verksamheten kommer att avslutas den 31 december 2021. Det vore värdefullt för invånare med behov av fotvård om en sådan verksamhet åter etableras i Strömsund. Det skulle också kunna vara en möjlighet för Region Jämtland Härjedalen att finna en lösning för att kunna erbjuda medicinsk fotvård på orten.

Kontaktuppgifter

Strömsunds kommun
Box 500
833 24 Strömsund
0670-161 00

kommun@stromsund.se
www.stromsund.se